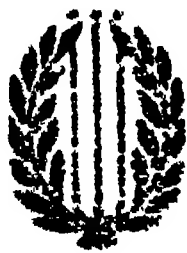

8 132

విక్టోరియా మహారాజ్ఞీ చరిత్రము

గ్రంథకర్త :

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు :

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1951

[వెల 1-0-0]

కందుకూరి వీ. రేకలింగం పంతులుగారి గ్రంథములు.

మొదటి సంపుటి

- 17 ,, మూ॥ భా॥

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

- 1 గ్రాహ్యవివాహము
- 2 వ్యవహార నిర్మలభాగి
- 3 తిర్వీగిద్వీగ్నహాసభ
(మూషకాసుర విజయం)
- 4 మహారణ్య పురాణి పత్తిము
- 5 ప్రెస్టిడ నాటకము
- 6 సత్యహరిశ్చంద్ర నాటకము

- 8 లిప్యక దీప్తిక

యాగాదీప సంపుటము

- 1 చమత్కార నిష్పావళి
 - 2 రాగమంగళి
 - 3 కళ్యాణకల్పవల్లి
 - 4 అభిజ్ఞాన శాకుంతలము
 - 5 రత్నావళి
 - 6 మార్కవిక్రమ్ మిత్రము
 - 7 ప్రబోధచంద్రోదయము
 - 8 వినీతు వర్తకచరిత్రము
- వ చ న ప్ర బ ధ ము లు
- ప ద్య రా వ్య ము లు

నాలవ సంపుటము

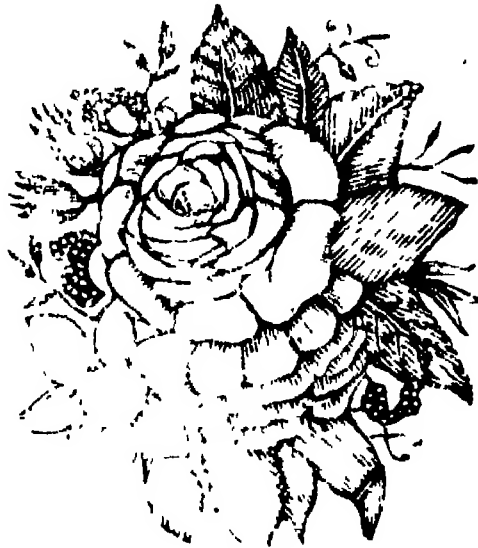
- 1 సత్యరామ ఘోర్వదేశ
 ఝూత్రిలు మొ॥భా॥
- 2 ,, ,, భా॥
- 3 రాజశేఖర చరిత్రము
- 4 శుద్ధాంధ్రనిరోప్యనిర్వచన
 పదము
- 5 రసిక కనమనోరంజనము
- 6 శుద్ధాంధ్రభారతి సంగ్రహము
- 7 అభిగ్యోపాఖ్యానము
- 8 పృథ్వీలసము
- 9 జాన్ గిల్బెన్
- 10 వీటిదీపిక

శ్రీ విక్టోరియా మహారాజ్జిగారి

చరిత్రము

గ్రంథకర్త :

కందుకూరి వీరేశలింగమొసంతులు

ప్రకాశకులు :

హితకారిణీ సమాజము
రాజమహేంద్రవరము

1951

కాపీరైట్

శ్రీ విక్టోరియా మహారాజ్ఞిగారి చరిత్రము.

మొదటి ప్రకరణము

బొల్యావస్థ.

స్త్రీశిశువు పుట్టినప్పటికలకు పుత్రుడననముకలిగినపుడెల్లవారును నధికానందమును బొందుచుందురు. అందులోను మూర్ధాభిషిక్తుడయిన మహారాజునకు పుత్రుడయి మునునప్పుడు ప్రజలుకుండ దేశమునందంతటను మహోత్సవములు చేయుదురు. స్త్రీలు రాజ్యమునకువచ్చుట దేశానర్థనాయకమని భావించుకొన్ని దేశములవారు స్త్రీలకురాజ్యావధి లేకుండ నియమములను సహజము చేసికొనియున్నారు. జనాభిప్రాయ మిట్లుండగా నిజముగాఁ బురుషులు రాజ్యముచేయునప్పటికలకు స్త్రీల రాజ్యపరిపాలనములోనే ప్రజాసౌఖ్య మధికముగా నున్నదని లోకానుభవము సహస్రముఖముల ఘోషించుచున్నది. శ్రీయెలిజబెత్ రాణి రాజ్యభారము నహించి యుండిన కాలములో నిర్దిష్ట దేశము మహోత్సవదశయందుండినది. ఆ కాలమునం దామెసేన లెల్లయెడలనువిజయముగొందుచు నిర్దిష్ట దేశము ననన్యభేద్యమునుగాఁ జేసెను; ఆ కాలము నందునాట కలంకార సాహిత్యదులును బ్రకృతిశాస్త్రదులును బూర్వమెన్నఁడును లేనివిరుపమానదశకువచ్చినవి. ఇప్పుడీవిక్టోరియామహారాజ్ఞిగారి యేలుబడిలో దేశ మెట్టిస్థితికి వచ్చినదో యీ చరిత్రముకొంతవఱకుఁ బెలుపవచ్చును. స్త్రీలను సగౌరవముగాఁ జూచెడియన్య దేశములమా యందుండగా స్త్రీలను చిన్నచూపునఁ జూచెడి యీ దేశమునందు దేశము స్త్రీలు రాజ్యపాలనము చేయఁదటస్థించుభాగ్యము పట్టినప్పు

జెల్లను దేశమధికసుభిక్షముగానుండుచు వచ్చెననియు, బ్రజలధికసుఖ
వృత్తులయు యుండుచువచ్చిరనియు, జరిత్రములు మొఱపెట్టుచున్నవి.

శ్రీ విక్టోరియా మహారాజ్ఞి.

గణపతి దేవమహారాజభార్యయైనరుద్రను దేవి త్రిలింగ దేశపరిపాలనము
నుబూని యున్నప్పు డీదేశము పూర్వ మేగజపక్షులకాలములోను లేని

యున్న తదశనొందియుండెననియు జనులత్యంతసంతృప్తులైయుండిరనియు నాకాలమునందీ దేశమునకువచ్చిన విదేశీయ మాత్రాపదులామెపాలన మును మెచ్చుకొనియున్నారు. సత్పరిపాలనమునందుమాత్రమే కాక స్త్రీ రాజ్యాధి రాలుకాదని కలహాకాదులయి రాజ్యవిఘాతముచేయఁబ్రయత్నించిన రాజబంధువుల కుతంత్రముల నడచివేయుటయందును నసమాన సామర్థ్యమును జౌరుషమును జూపి యామె పురుషులుసిగ్గుపడవలసివచ్చు ప్రవర్తించినది. ఈమెవలెనే యహల్యాబాయియుమంత్రుల కుట్టిలోపాయములుసాగనీయకయసాధారణపౌరుషమునుజూపిరాజ్యభారమును వహించి యెల్లవాడును వేనోళ్ళ గొనియాడునట్లుగాస్వరాజ్య పరిపాలనముచేసినవార్తజగత్ప్రసిద్ధముకదా. ఆమెకుఁ బూర్వమునందా రాజ్యము నేలినహోల్కారు తెవ్వరంత చక్కఁగాఁ బ్రజాసంరక్షణము చేసిరి? ఈయంశము నింతట నిలిపి యింకఁ గథాంశమునకు వత్తము.

రాణిగారిచరిత్రమునారంభింపకముందామెతండ్రితాతలనుగూర్చి కొంచెము చెప్పవలసియున్నది. రాణిగారి పితామహుఁడగు మూడవ జార్జి 1760 వ సంవత్సరమునందు రాజ్యమునకువచ్చి దాదాపుగానఱువదిసంవత్సరములుప్రభుత్వముచేసి యెనుబదిరెండేండ్లు బ్రతికి 1820 వ సంవత్సరమునందుఁగాలధర్మమునొండెను. రాణిగారివలెనే యితఁడును జిరకాలజీవియుఁ జిరకాలరాజ్యపాలకుఁడు నయినను, ఈమెకుఁగల గుణ సంపద యాయనకులేదు. అతఁడురాజ్యభారమును వహించినప్పుడు తండ్రిచేసినయప్పలఁదీర్పకయెగవేసెను; ఈమెరాజ్యమునకురాఁగానేతండ్రి చేసినఋణమునుదీర్చెను. అతఁడు యవరాజపట్టమునుబట్టిజ్యేష్ఠపుత్రుఁడనుభవింపవలసినయాదాయమును సహితము తానేయపహరించియనుభవింపసాగెను; ఈమె తనకుఁ బుత్రోదయముకాగానే యాయాదాయమునుదానుగైకొనక వేఱుగానుంచి వృద్ధిపఱిచెను. మూడవజార్జికిసంతానముపదునేనుగురు కలిగిరి. వారిలో శ్రీమహారాజ్ఞి గారిజనకుఁడును కేంబు

ప్రభువు నయిన యెడ్వర్డు నాలవవాఁడు, ప్రథమపుత్రుఁడయిన నాలవ

కంటాప్రభువు — రాణి గారితండ్రి.

జార్జికి చాన్లొట్టిప్రభియను నేకపుత్రికకలిగెను. ఆరాజపుత్రినివిక్టోరియా రాణిగారిమేనమామయైన లియోపాల్డుప్రభువునకిచ్చివివాహముచేసిరి. తండ్రితాతలయనంతరమునం దాచిన్నదియేయింగ్లాండు దేశముయొక్క భవిష్యద్రాజ్య యగునట్లప్పటికిఁ గనఁబడుచుండెను. మనుష్యుఁడొకటితలఁచిన దైవమింకొకటితలఁచునుగదా? ఇట్లుండఁగానారాజపుత్రియాక

స్మికముగా 1817వ సంవత్సరమునందు లోకాంతరగతురాలగుట తటస్థించెను. ఆ మెమరణముతో నేతద్భర్తయైనలియోపాల్డు ప్రభువుయొక్క యాశలన్నియువిఫలములయిపోయెను. ఆ మె మరణమునాటికి మూడవ జార్జియొక్కకుమారులలోకొక్కరికినిసంతానములేదు. అందుచేతరాజు తొందరపడితనయితరపుత్రులకువివాహములుచేయఁబూనెను. వారిలో మూడవపుత్రుఁడయి క్లేరెన్సు ప్రభువయిన విల్లియమునకును, నాలవ పుత్రుఁడయి కెంటుప్రభువయిన యెడ్విన్సునకును, ఏకదినముననే 1818 వ సంవత్సరము జూన్ నెల ౧౩వ తేదిని వివాహములుజరగెను. క్లేరెన్సు ప్రభువువివాహమాడినకాంతయడిలెయిడ్ ప్రభి; కెంటుప్రభువువివాహమాడినకాంత విక్టోరియా మేరీయూయిసా ప్రభి. ఈప్రభిగారికిది పునర్వివాహము; ఈమెమొదటలెయినికొజిన్ ప్రభువుగారిని వివాహమాడి యాయనవలన నిద్దఱుబిడ్డలనుగనెను; ఈమెజర్మనీదేశములోని శాక్సికో బర్గ్ ప్రభువుగారి కూతురు; చాన్సెల్లర్ప్రభికి భర్తయైనలియోపాల్డు ప్రభువుగారితోఁబుట్టువు. ఈమెయేతనద్వితీయభర్తయైన కెంటుప్రభువు గారివలన 1819వ సంవత్సరము మేయి నెల 24వ తేదిన శెల్లవాలుజాముననాలుగుగంటలవేళ(మనచక్రవర్తినియైన) శ్రీవిక్టోరియామహారాజ్ఞిగారినిగనెను. మన మెవ్వరిని మాతృభావముతోగౌరవించుచునత్యంత ప్రభుభక్తితోసేవించుచున్నామో ఎవ్వరికీభరతఖండమునందలిరాజాధిరాజులును బరమవిధేయులయియరియర్పణములుచేయుచున్నారో యావిక్టోరియామహారాజ్ఞి హిందూ ధర్మశాస్త్రములనుబట్టి పునరూఢిపుత్రి వితంతువివాహము లాచరణీయములనివాదించెడి సాంఘికసంస్కారతత్పరుల కీయంశము కొంత ప్రోత్సాహకరముగా నుండకపోదు.

రాణిగారితల్లి గర్భవతియై భర్తతో బవేరియా దేశమునందలి యమర్బాకులోనుండఁగాఁదనకుఁగలుగఁబోవుప్రథనుసంతానముస్వదేశమయిన యింగ్లాండులోనే జననమొందవలెననిచెప్పి యొడఁబడిచి రాణి

కెంజుప్రభు: — రాణి గారితల్లి

గారితండ్రియైన కెంజుప్రభువు నిండుచూలాలయి యున్న తనభార్యను వెంటఁగొని, మెట్టను బ్రయాణము చేసినంతవఱకు బండిగుఱ్ఱములను దానేతోలుచు నామెనుసురక్షితముగా నేప్రిల్ నెలమొదట కెన్సింగ్టన్ నగరమునకుఁ జేర్చెను. కెన్సింగ్టన్ నగరములండన్ రాజధానిలో రాజద్రుపతులుగాక రాజకుటుంబములోని ఇతరులు వాసము చేసెడి రాజమందిరము,

రాణిగారు జనన మొందినదియీ కెన్సింగ్టన్ నగరములోనే. ఈ మెకునాలవ

కెన్సింగ్టన్ నగరము:—, ణిగారు జన్మించినగ్రామము.

నెలలోఁకీకాలువేయించిరి. రాజకుంబములోని శిశువులలో మొట్ట మొదట టీకాలువేయించినదీమెకే. ఈశిశువునందు జనకునికిఁగల ప్రేమ మింతంతయని చెప్పటకు శక్యముగాదు. అతఁడు తన ముద్దులకూతును జూడవచ్చిన యాత్మలతో మహారాజ్ఞాని జూచితీరాయనిమహాసంతోష ముతోఁబ్రసంగించుచుండును. జననకాలమునందాచిన్నదిభవిష్యద్రాజ్ఞా యగునని యూహించుటకుఁ దగిన సూచన లేవియులేవు. కెంటుప్రభువు రాజయిన మూడవజ్ఞానికి నాలవపుత్రుఁడు. మొదటిముగ్గురును సంతాన హీనులై మృతినొందినంగాని యీమెరాణియగుటతటస్థింపదు. అప్పుడు సహిత మీమెకుఁదమ్ములు కలుగ కుండవలెను. ఈచిన్నరాణి పుట్టిన సంవత్సరమంతమందిదియుఁగాదు. ఆసంవత్సరముననే పీటర్లుహత్యలను పేరసంఘహత్యలు జరిగినవి. అప్పుడుజనులుదరిద్రులుగానుండిరి; పన్నులు ప్రజలకు దుర్భరములైయుండెను; వాణిజ్యము హీనదశయందుండెను; కాపులు రాజమీఁద తిరుగఁబడి సంతోభము కలిగించుచుండిరి. ఇట్టి దుష్టాలములందు జనన మొదియు మహానుభావురాలయిన రాణియొక్క సత్ప్రవర్తనమునుబట్టి జన్మకాలమునకును భావియోగ్యతకును సంబంధ ముండదని యెల్లవారునుదెలిసికోవచ్చును. వసంతకాలమునందుఁ బుట్టిన యీచక్కనిశిశువునుజూచిబంధువులీమెను వసంతకుసుమమనిపిలుచుచు వచ్చిరట. రషియాచక్రవర్తిపేరునుతల్లి పేరునుగలిపియీచిన్నదానికల గాండ్రినా విష్ణోరియా యని నామకరణము చేయఁబడెను. ఈచిన్నది తండ్రికిబహిఃప్రాణమనియీవటకే చెప్పియున్నాను. ఒకమతాచార్యుఁ డుసంతానవంశుఁడయినందున కానినభినందించుచు నాశిశువు పుత్రిక గాక పుత్రుఁడయినయెడల మఱింత సంతోషకరముగానుండుననిప్రసం సించినప్పుడు కెంటుప్రభువు “బుద్ధియు దీర్ఘకుఁడు మనుష్యునికంటెసర్వ శ్రేష్ఠుఁడు. అట్టి యీశ్వరుఁ డేసంతానమును బ్రసాదించునో యదియే సర్వోత్తమమయినది” అని యుత్తరము చెప్పెనట! రాణిగారి కాలు

నెలల ప్రాయమప్పుడు తల్లిదండ్రుల మెను సిడ్ మశాత్తు గ్రామమునకుఁ
 కొనిపోయిరి. సిడ్ మశాత్తు గ్రామ మింగ్లండు దేశములో దక్షిణసముద్ర
 తీరమునందున్న మనోహరమైన స్థలము. ఇక్కడనున్నప్పుడు రాణిగారికి
 మొదటిగండము తప్పెను. ఒకనాఁడు దాది శిశువు నెత్తుకొనియాడించు
 చుండఁగా నొక బాలుఁడు పిట్టలను గొట్టుటకయి కాల్చిన తుపాకి గుఱి
 తప్పిపోయి గుండ్లు గవాక్షముల నుండివచ్చి సరిగా శిశువు నెత్తిమీఁది
 నుండిపోయెను. సేవకులప్పుడేపడు గెత్తుకొనిపోయి తుపాకి కాల్చిన బాలుని
 బట్టికొని కెండు ప్రభువువద్ద కీడ్చుకొనిరాఁగా నతఁడు దయాఘోషగుటచేత
 దండనము నిమిత్తము వానిని రాజభటులకొప్పగింపక యింక ముందెప్పు
 డును ప్రాణాపాయకరమయిన యటువంటిచోట్ల తుపాకి కాల్చవద్దని
 మందలించిబుద్ధి చెప్పి విడిచిపెట్టెను. ఈగండము గడచిన యల్పకాలము
 లోనే యాకుటుంబమునకొక గొప్ప యాపద సంభవించెను. కెండు ప్రభు
 వొకనాఁడు విహారార్థమై యూరి వెలుపలికిఁ బోయివచ్చునప్పటికి పాద
 రక్షలును బట్టలును తడిసెను. అతఁడిట్లు చేరునప్పటికి వాకిట దాదిచేతు
 లలో కూతురు కనబడెను. కొమారితమీఁది ప్రేమాతిశయముచేత
 నాతఁడుతోపలికిఁబోయి తడిబట్టలు విడిచిరాక యేకూతు నెత్తుకొని ముద్దు
 లాడుచుఁ గొంత సేపుగడపెను. అందుచేత నాతనికి శైత్యముచే జ్వరము
 వచ్చి శ్వాసకోశములు చెడి యా జ్వరముతోనే యతఁడు. 1820 వ
 సంవత్సరము జనవరి నెల 23 వ తేదీన మృతి కౌండెను. మంచివారికి
 మరణమే సాక్షి యన్నలోకోక్తి సర్వత్ర కాకపోయినను, ఇప్పుడితని
 యెడల సత్యమయినది. మూడవ జార్జియొక్క కుమారులలో నెల్ల నితఁడు
 మంచివాఁడు. ఇతఁడు మంచివాడేయైనను జననీజనకులకుఁ బ్రియ
 పుత్రుఁడుకానందునఁ దఱచుగా వారికి దూరమునందుండుట తటస్థించు
 చువచ్చెను. అందుచేత రాజాస్థానమునందుండు ముఖస్తుతులును డాక్టర్లు
 ములును భోగపరాయణత్వమును నీతనినాటి చెఱుపఁగలిగినవి కావు. ఇతఁ

డెల్ల వారిచేతను మిగులగౌరవింపఁబడుచుండెను; స్వార్థపరత్వము లేని
 వాడయి సమస్తవ్యవహారములలోను న్యాయదృష్టిగలవాడయ్యుం
 డెను. సేనలోనాయకత్వమును వహించియున్నప్పుడం దనేకసంస్కార
 ములు చేసెను; దండులోఁ గొలుపు విడిచివచ్చినతరువాత సమస్త
 లోకోపకారకార్యములయందును నాదరముచూపుచు ముఖ్యముగా
 ననాథకాంతా శిశిశురక్షణమునం దత్యంతశ్రద్ధ వహించుచుండెను. అతి
 దయాశుఁడును దానశీలు యగుటచేత దీనపోషణమునకై ఋణములపా
 లై పలుమాఱుకష్టములను దెచ్చుకొనుచుండెను. పరోపకారకార్యముల
 నిమిత్తము స్థాపింపఁబడిన యఱువదిరెండు సమాజములలో నితఁడు
 సామాజికుఁడుగా నుండెను. సత్స్వభావమునకును సద్వర్తనమునకును
 దోడీతనికిదృఢచిత్తతయుగలిగియుండెను. ఇటువంటిభర్తపోఁగానేకెంటు
 ప్రభివిదేశములో నెనిమిది నెలలశిశువుతోనిరాధారురాలయ్యెను. ఈమె
 కప్పటికింగ్లీ షుభాషసహితమురాదు. అట్లయ్యునుభర్తవలెనేఈమెయు
 సద్వర్తనమును మనోదార్థ్యమును గలదగుటచేతఁ బుట్టినింటికిఁ బోక
 యింగ్లండులోనేయుండనిశ్చయించుకొనెను. అప్పుడఁ మెసోదరుఁడయిన
 లియోపాల్డుప్రభువు భర్తమరణదుఃఖితయయియున్నతోఁ బుట్టువును
 మేనకోడలిని వెంటఁబెట్టుకొని మఱఁదిపోయినమూడవనాఁడైబైలుదేటి
 కెన్సింగ్టన్ గరమునకుఁ కొనివచ్చివిడిచి సర్వవిధములవారికి సాయము
 చేయుచుండెను. భర్త లోకాంతరగతుఁ డగునప్పటి కామెకు విశేష
 విత్తము లేకపోవుటయేకాక భర్త చేసినఋణములుసహితము మీఁదఁ
 బడెను. పార్లమెంటువారామెకిచ్చెడుజీవనాంశము తనస్థితికిఁదగినగౌరవ
 ముతోజీవనముచేయుట కేచాలకున్నందునసహోదరుఁడైనలియోపాల్డు
 ప్రభువుతనసొంతసొమ్ములోనుండికొంత యామెకుఁబంపుచు నప్పుడప్పుడు
 తనవద్దకుక్లేర్టునగరమునకుఁగొనిపోయి యాదరించుచుబహువిధముల
 నామెను బిడ్డలనుగని పెట్టుచుండెను. ఇట్టిస్థితిలోనామెయప్పుల నెట్లుతీర్చు

మొదటి ప్రకటన

గలుగును? యిట్లుండఁగా రాణిగారు తండ్రికాలముచేసి లండన్ నగరమున నడుగిడినదినమున నే 1820వ సంవత్సరము జనవరి నెల 29వ తేదిన నింగ్లండునకు రాజును రాణిగారి పితామహుఁడున్న మూడవ జార్జి లో కాంతరగతుఁడగుట సంభవించెను. ఆపదలెప్పుడో కాని యొంటిగారావు. ఒక యాపద వచ్చినప్పుడే యింకొక యాపదయుఁ దఱచుగా వచ్చుచుండును. అప్పుడు రాణిగారి మొదటి పెదతండ్రి నాలవ జార్జియను పేర సింహాసనమునకు వచ్చి పది సంవత్సరములు రాజ్యసాలనముచేసి 1830 వ సంవత్సరమునఁ గాలధర్మము నొందెను. రాణిగారి రెండవ పెదతండ్రి యయిన యార్కుప్రభు వన్నగారి రాజ్యకాలములోనే 1827 వ సంవత్సరమునందు మృతినొందినందున మూడవ పెదతండ్రియయిన క్లారెన్సు ప్రభువు నాలవ విల్లియమును పేర రాజ్యమునకు వచ్చి యేడేండ్లు ప్రభుత్వముచేసి 1837 వ సంవత్సరమునఁ బరలోకయాత్రకుఁ బోయెను. ఈతని కెడిలెయిడ్ రాణివలన నిద్దఱుబిడ్డలు కలిగిరిగాని వారు పసితనములోనే పరమపదము నొందరి. మరణమునాటి కీతనికి జారజులేకాని యుత్తరాధికారులుకాఁదగిన యశ్వరసపుత్రులు లేనందున శ్రీవిక్టోరియా మహారాజ్యయే రాజ్యమునకు తదనంతరాధికారిణియయ్యెను. ఈనాలవ విల్లియము వివాహముకాకముందు మిస్సెస్ జార్జి నెడి యొకయాటకత్తె నిరువది సంవత్సరములకంటె నధికకాలముంచుకొని దానివలనఁ బదువురుబిడ్డలను గనెను. మఱిదలిని పరామర్శ చేయవచ్చినప్పుడు తండ్రిని బోలియుండుటనుబట్టి రెండవ పెదతండ్రియయిన యార్కుప్రభువునుజూచి తనతండ్రియనుకొని శిశువై యున్న రాణిగారు చేతులు చాచుకొని యాతనిమీఁదఁబడెను. అప్పటినుండియు నతఁడు తమ్ముని కూతునం దత్యంత ప్రేమముగలవాఁడయి యామెను పుత్రికావాత్సల్యముతో నాదరించుచుండెను.

తక్కిన బావలును మఱిదులును మంచివారు కాకపోవుటచేత కెంటుప్రభిక్కినివారికిని మొదటినుండియు సరిపడకుండెను. ఇట్లుండుటయే

రాణిగారి విద్యాబుద్ధుల కెంతోయనుకూలపడెను. రాజాస్థానమునందు వసించకపోవుటచేత రాజనందనుల కనివార్యముగా నుండెడి యతిభోగములును నైభవములును స్త్రోత్రపాఠకులతోడి సావాసమును రాజోపచారములును నామెకు మిక్కిలి దూరములయ్యెను. ఈమెయే రాణి యగునన్న నిశ్చయముకూడఁ బ్రారంభదశలో లేకపోవుటయుఁ గొంత యనుకూలమయ్యెను. ఈచిన్నరాణిని పెంచుటలోను విద్యాబుద్ధులు చెప్పించుటలోను జనని మొదలైనందుండియు నెంతో శ్రద్ధవహించుచుండెను. ఈదేశములో ధనికులయినవారిబిడ్డలకు సాధారణముగా రెండవర్గములుండును. తల్లిదండ్రులు గారాబముచేత మఘరాహారములు మొదలయినవానిని బిడ్డలడిగినవానినెల్ల నిచ్చి తిననిత్తురు. అందుచేత ధనికులబిడ్డలెక్కడనోకాని యారోగ్యదశయందుండరు. అంతేకాక ధనికులు తమ బిడ్డలవిషయమునఁ దగినంత శ్రద్ధవహింపక వారిని నీచసేవకులవశమున విడిచిపెట్టి యూరకుందురు. అందుచేత బిడ్డలు వారితోడి చెడుసాహవాసముచేత చెడుమాటలను చెడునడతలను నేర్చుకొందురు. కెంటుప్రభి తనకొమారితను సేవకులవశమునవిడిచి యూరకుండక యన్నపానాది విషయమునను చిఱుతిండివిషయమునను నడతవిషయమునకు తానేమెంతోజాగరూకతతోవిచారించుచుండెను. మూడేండ్ల ప్రాయమప్పుడు రాణిగారికిఁకొక గొప్పగండముతప్పినది. దాది యామె నొక్కగుఱ్ఱపుబండిలో నెక్కించుకొని నిర్మలవాయుసేవకయి విహారార్థముకొనిపోయినప్పుడు గుఱ్ఱము పరుగెత్తుచుండఁగా నొకకుక్క దాని కాళ్ళసందునకు వచ్చెను. అప్పుడు గుఱ్ఱముబెదరి గంతువేయఁగా బండిలోనున్నచిన్నది రెండుచక్రములనడుమను తలక్రిందుగాఁబడెను. ఆసమయమున దాపుననున్న సైనికుఁ డొకఁడు తొడగుకొన్న బట్ట పట్టుకొని చిన్నదానిని తత్క్షణమే పైకిలేవనెత్తఁబట్టిగాని లేకపోయినయెడలబండి చక్రము పిల్లదానిమీఁదినుండిపోయి ప్రాణపాయము సంభవించి

యుండును. ఇంతకాల మింతశ్లాఘ్యముగా రాజ్యపాలనము చేయవలసినయోగ్యత యున్నప్పు డీశ్వరానుగ్రహమువలన నిట్టిగండములు గడచుట వింతకాదు.

శరీర సౌందర్య మెంతయున్నను మన స్సౌందర్యములేక దానికి శోభ కలుగదు. పుష్పమునకు సౌరభమునలె రూపమునకు వన్నె తెచ్చునది విద్య. విద్యాకల్పలతకుముఖ్యఫలము సద్వర్తనము. ఈసత్యములను మనస్సునందుంచుకొని కెంటుప్రభియైనకుమారికకు విద్యయందువలెనే సద్వర్తనమును కుదురుపఱచుటయందునుదనశక్తి నంతనుధారపోసెను. ఇతర బాలురవలెను బాలికలవలెను ప్రారంభదశలోమనరాణిగారును గొంత యలసభావమునునవిధేయతను గనబఱచుచుచువచ్చిరి కానిక్రమశిక్షచేతగ్రమక్రమముగా నాగుణము లామెనువదలిపోయినవి. ఆమెకు విద్య చెప్పటకై డాక్టరు డేవిస్ దొరగారును, విద్యకు తోడు సంరక్షణమునువిచారించుటకై బేర నెస్ లెహిజెన్ దొరసానిగారును, నియమింపబడిరి. ఈయిరువురును విద్య చెప్పటయందునై పుణ్యమును నీతినిబోధించుటయందును వర్తనమునుదిద్దుటయందును బరమసామర్థ్యమునుగలవారయి యుండిరి. స్వభావముచేతను వారిశిక్షచేతను రాణిగారు పసితనములోనేసత్యప్రియత్వముగలవారైరి. ఒకనాడులెహిజెన్ దొరసానిగారు పాఠమును జెప్పుచుండఁగా దానియందుదృష్టియుంచకచిన్నరాణి కొంచె మవిధేయురాలయి యాయుపాధ్యాయినికి శ్రమ కలుగఁజేయుచుండెను. అప్పుడామెమాతయయిన కెంటుప్రభియక్కడకువచ్చి “యీ బాలిక యెట్లుప్రవర్తించుచున్నది? ” అని యుపాధ్యాయినడిగెను. “ఇంత కాలమున కొక్కసారి నేడీచిన్నదిదుడుకుతనముచూపుచున్నది” అని లెహిజెన్ దొరసానియత్తరమిచ్చెను. ఆరాజపుత్రియామెమీఁదఁజేయివేసి “కాదు. ఇది రెండవసారి నీవు మఱచిపోయినావా? ” అని వెంటనే సత్యమును జెప్పెను.

మితవ్యయము చేయవలెననియు. అప్పులు చేయఁగూడదనియు తనయొద్దనున్నదానికంటె నెక్కువ మొత్తమున కరువుగా వస్తువులను కొనఁగూడదనియు, గురువు లామెకు బోధించి పసితనమునుండియుఁ దదనుసారముగా నడపించిరి. అందుచేత నాచిన్నది యంగడికిఁ బోయినప్పు డెన్నియోసారులు చేత సొమ్ము లేకపోవుటచేతఁ దాను మక్కువపడిన యాటవస్తువు లరువుగొనక మరలి రావలసినదయ్యెను. ఒకసారి యంగడికిఁ బోయినప్పు డొక్క యాటవస్తువును గొనవలెనని యెంతో యాశపడియుఁ జేత సొమ్ములేనందునఁ గొనక, “నాచేతికి సొమ్మురాఁగానేవచ్చి కొనెదను. అంతవఱకును నీవీవస్తువును నానిమిత్తము వేటుగా నుంచిపెట్టెము” అని యంగడివానిని బ్రార్థించి యొడఁబడిచి పోయి, సొమ్మందిన నాడు ప్రాతఃకాలముననే యంగడి తెఱచునప్పటి కెల్లను గుఱ్ఱము నెక్కియక్కడకుఁబోయి వెలయిచ్చి యావస్తువునుగొని వెచ్చుకొనెనట. కొంతకాలము కి నెలలకొకసారి యింతయనియు కొంతకాలము నెలకొకసారియింతయనియు కొంత సొమ్మామెకుమనసువచ్చి నట్లు వెచ్చ పెట్టుకొనుటకయి యయ్యఁబడుచుండెను. ఇట్టిస్థితిలోనికొక సారి యామెతనయుపాధ్యాయితోడఁగూడియంగడికిఁబోయితన చెలుల కిచ్చునిమిత్త మాటవస్తువులను గొన్నప్పుడొమె యొక చెలికత్తె మాట మఱచిపోయి తరువాతస్మరణకురాఁగా రూపాయి నాలుగణాలు వెల వేసియున్న యొక పెట్టెనుగొనఁగోరెను. అంగడివాండ్రాపెట్టెనుతక్కిన వస్తువులతోడఁ గూడఁజేర్చి కట్టఁబోవుచుండిరి. ఉపాధ్యాయి వారిని వారించి “యాపెట్టెనుదీసివేయుఁడు. దానిని గొనుటకిప్పుడీరాచకొమా రైవద్ద సొమ్ములేదు” అని చెప్పి యాపెట్టెను దీసివేయించెను. చేతికి సొమ్ము వచ్చినతరువాత రాణి మరల నంగడికివచ్చి యాపెట్టెను గొని పోయి తనచెలికత్తెకుబహుమానముచేసెను. ఇటువంటికథలనేకములు న్నను, ఇంకొక దానినిమాత్రమే యిందు వివరించెదను. రాణి స్వభావ

ముచేత నేమి క్రి లిదమారసముగలదిఆ పై నిబీదలు మొదలై నవారియెడల దయచూపుటయవశ్యకృత్య మని తల్లియు గురువులునుగూడనామెకు మొదటినుండియు నుపదేశించుచువచ్చిరి.

రాణిగారికి శైశవమునందు బొమ్మలయందాసక్తి యెక్కువ. ఒక నాఁడామె తల్లితోబండిలోఁ బోవుచుండఁగానొకయంగడిలోనికిటికిలో సుందరమయిన బొమ్మయొకటి కనఁబడెను. అప్పుడాచిన్నది తల్లినిజూచి “అమ్మా! దానిని నాకుఁ గొనిపెట్టవా?” అనియడిగెను. “ఈనెలలో నీకిచ్చినసొమ్మంతయు నీవీవఱకే కద్దు పెట్టుకొన్నావు. ఇకఁబక్షముదన ములకుఁగాని నీకు పై నెల సొమ్మురాదు.” అనితల్లియు తరముచెప్పెను. అప్పుడాచిన్నది మొగము చిన్నపుచ్చుకొని క్షణకాలమాలోచించితల్లి వంకఁజూచి “అమ్మా! నేనుబోయి యంగడివాండ్రాబొమ్మనుపదునైదు దినములు నానిమిత్తము నిలిపియుంచుదు రేమో యడిగిరావచ్చునా?” అని మరల నడిగెను. తల్లి క్షణకాల మాలోచించి “నీవాపని చేయ వచ్చును” అని పలికెను. అంతట నామె బండిదిగి యంగడికిఁ బోయి యడుగఁగా, వాండ్రాచిన్నదియెవ్వరోయెఱిగినవారయినందునమాసాంతమువఱకును బొమ్మ నితరులకు విక్రయింపక నిలిపియుంచుట కొప్పు కొనిరి. వెంటనే యాబాలిక సంతోషముతో మరలివచ్చి బండియెక్కి తల్లితో నింటికిఁబోయెను. గడవ పదు నేను దినములునుగడచిపోయెను. నూతన మాసారంభముననాబాలికయారుషిల్లింగులను జేతఁబట్టుకొని తిన్నఁగా నంగడికిబోయి బొమ్మను గొనితెచ్చుకొని మెట్లుదిగఁబోవు చుండఁగాపీఠిలో నెదుటశుష్కించయతిదీనదశలోనున్న యొకనునుష్య రూప మామెకంటఁబడెను. మందభాగ్యుడయిన యాపురుషుఁ డేమో వేడఁబోవునట్ల బాలికవంక దృష్టిపఱపి పెదవులు వడఁక నాలుకతడఁ బడ మాటరాక నిలిచియుండెను. ఆ కన్నెరాణి పోక నిలిచి “నాతో నేమైన మాటాడఁ గోరెదవా!” అని వాని నడిగెను. “నేనాకలిగొని

యన్నాను. అకలి భాధ దుస్సహము కానియెడల నేను సాయమడిగి యుండను.” అనివాడు చెప్పెను. “నాచేతిలో సొమ్ము లేకపోయినందునకువిచారముగానున్నది. సొమ్మున్నయెడల” — అనుచుండగావాడు “అమ్మా! నమస్కారము” అనిపలికి రూపొందిన టామ దేవతవలెదన దారిని మరలెను. అప్పు డామెమనస్సు కరగినట్లే “ఒక నిమిషము నిలువుము” అని కన్నులనీరు గ్రమ్మ గద్గదస్వరముతో బలికి, మరల నంగడిలోనికినడిచి “ఈబొమ్మనుమరల దీసికొనిమఱినాలుగుదినములు నానిమిత్తముచగలవా?” అనియంగడివానినడిగెను. అట్లేయుంచెదను సొమ్ముమరలనిచ్చి వేయవలెనా?” అనివాడడిగెను. “దయచేసియమ్మ” అనిపలికి యామె యాసొమ్ముపుచ్చుకొని వేగముగావీధిలోనికివచ్చియంతయు నాబీదవానిచేతిలో వేసెను. వాడద్భుతపడితనకృతజ్ఞతను దెలుపుటకు నోట మాటరాక పిడుగడచిన వానివలె నిలువఁడెను. వాడు తనజన్మమధ్యమున సంతసామ్మొక్కసారిగాఁ దనచేతిలోఁ జూచినవాడు కానందునవాని పాలిటికా కి రూపాయలసొమ్మును పెన్నిధిగానుండెను. అంతట వాడు తనసంతోషమును దెలుపుచు బెదవులుతడఁబడ నేమో యనఁబోవుచుండగా “శీఘ్రముగాబోయియేమైననుగొనిలినుము” అని యాచిన్నదివ్వార పెట్టెను. ఎంతోకష్టముమీఁదమాట చెచ్చుకొనివాడు “అమ్మాయీ! అట్లేచేసెదను. దేవుడు నీకు శుభములు ప్రసాదించును గాక దేవుడునిన్ను మహారాజ్ఞినిగాఁ జేసిననునీయోగ్యతకది యెక్కునది కాదు —” అని గొఱుగుచుండగా నేమూఁగాలిక యింకనక్కడనిలువక వెడలిపోయెను. ఇంతికిఁబోయిశల్లితో జరగినకథ చెప్పుచుండినప్పు డామెయేమియు మాటుపలుకకకొమారితవంక గంభీరముగాఁ జూచుచు వినుచుండెను. అదిచూచి కుంతుడు తల్లి వంకజూచి “అమ్మా! అంత సొమ్మును వానికిచ్చుటమంచిపనికాదా?” అనియడిగెను. “అమ్మాయీ! నీవు చేసినది మంచిపనియే నీయంతరాత్మ బోధించినమార్గమున నడుచుచున్నాను.”

చుచు వచ్చినపక్షమున నీవెప్పుడోగాని తప్పుదారి పట్టవు. రాజవంశమునఁబుట్టినవారెప్పుడును రాజవర్తనముచూపవలెను.” అని తల్లిపలికెను. “అత్తా నేనువచ్చుచున్నప్పుడ బీదవాఁడు దేవుడునన్ను రాణినిగాఁజేసినపక్షమున నాయోగ్యత కది యెక్కువదికాదని నాతో నన్నాఁడు. నీకేమని తోచుచున్నది?” అనికుమారికమరలజననినడిగెను. అప్పుడు తల్లికొమారిని జేరఁదీసి కౌగిలిచుకొని “ఓప్రియకుమారీ! అదియేమోవింతమాటగానున్నది. నీవెప్పుడైన రాణివయ్యెడుపక్షమున, నీవు మిక్కిలి మంచిదానవు కావలెనునుమా.” అనివీపుతట్టుచు బలికెను. “రాణినైనను గాకపోయిననుగూడ నేను సర్వదా మంచిదాననగుటకుఁ బ్రయత్నించెదను. నేనురాణినగుట సంభవనీయమగునా?” అనియూచిన్నదిమరలఁబలికెను. “కాదని నేను బెప్పుఁజాలనుగాని యింత చిన్నతనములోనీతోనట్టివిషయముముచ్చదించుట నాకిష్టములేదు. నీవింగ్లండున కొక వేళ రాణివగుటయే సంభవింపఁడుపక్షమున, కష్టకాలమునందునీవలని యాదరమును సహాయమును నపేక్షించువా రీబీదవానివంటివార నేకులుందురు.” అని పలికి తల్లి యాప్రసంగము నంతటితోఁ జాలించెను.

కెంటుప్రభ్యిగారు తనకొమారిని బెంచుటలో ముఖ్యముగాఁ బాటించుచువచ్చినవి మూడంశములు—అనారోగ్యకరములయిన భోగపదార్థములను పెట్టకుండుట, సమస్తకార్యములకును గాలనియమమేర్పఱచుట, ఎప్పుడును చిత్తోద్రేకము కలుగనీయకుండుట. రాణిగారిభోజనాదికమునకును విద్యాభ్యాసమునకునుసమస్తేతర కార్యములకును ప్రతిదినమును సరియైన వేళ లేర్పఱుపఁబడెను. కాల్యకృత్యములుతీసినవెనుక కెంటు ప్రభ్యిగారు వేసవికాలములోప్రాతఃకాలమున నెనిమిదిగంటలవేళ ప్రథమభోజనము చేయుచుండిరి. అప్పుడే గూమెప్రక్కనొకచిన్నబల్ల వేయఁబడిదానిమీఁద రాణిగారికి రొట్టెయు పాలును ఫలములునుబెట్టఁబడుచుండును. అదిశీతలదేశమగుటచేత నచ్చటివాడుకొంత ప్రొద్దెక్కిన

తరువాతనే పడకనుండి లేతురు. ప్రాతఃకాలభోజనమయినపిమ్మటతల్లి యును కూతురును కాలినడకనుగానిబండిమీదగాని యొకగంటసేపు విహారమువెడలివత్తురు. పదిగంటలు మొదలుకొని పండ్రెండు గంటల వఱకును చదువుకొన్నతరువాతఁ గూతురు గదిలో నీడను గంతులు వేయుచు గానిబొమ్మలముందుపెట్టుకొనికూరుచుండిగానియాడకొనును మధ్యాహ్నము రెండుగంటలవేళ తల్లి లఘూహారమును కైకొనునప్పు డాచిన్నది యామెచెంతఁ గూరుచుండిభోజనముచేయును. మధ్యాహ్న భోజనము కాగానే మరల నాలుగుగంటలవఱకు నుపాధ్యాయునివద్దఁ బాఠములు నేర్చుకొనవలెను. అటుతరువాతమిత్రబృందమును సందర్శించుటకుఁగాని విహారార్థముఁగాఁగాని తల్లిబిడ్డలు బండిమీదఁ బోవుట యాచారము. ఈ దేశమునందువలెగాకయింగ్లాండుదేశమునందు స్త్రీలును పురుషులవలెనే స్వతంత్రముగాఁ దమ మిత్రులవద్దకుఁబోయి సంభాషించివచ్చుచుఁ గొంతవఱకు యధేచ్ఛముగానఁచరింతురు. ఎంతగొప్పయింటిస్త్రీలును మనదేశమునం దిప్పుడు జరుగుచున్నట్లుగా వీధిమొగమెఱుగకయంతఃపురములలోమూలమూసిపెట్టబడియుండరు. యూరపు ఖండమునందువలెనేయున్నతదశయందుండిన పూర్వకాలమునం దీదేశమునందును సుందరులు తమభర్తలతోఁగలిసి సభలకువచ్చుచు రాణి వాసములేక యధేష్టవిహారములు సలుపుచుండిరి. నీత రామునితోడఁ గూడి సభలోనికివచ్చి బహిరంగముగాసింహాసనముమీదఁ గూరుచుండుచువచ్చుట, చంద్రమతి మొదలగుసత్తులు పతులతోఁగలిసివేటలకుఁ బోవుట, సత్యభామలోనగువారుపతులవెంట యుద్ధరంగముల కరుగుట మొదలయిన విషయములను పురాణాదులం దెల్లవారును జదివియు వినియు నుందురు. యూరపుఖండమునందలిస్త్రీలన్యోన్యసాంగత్యము వలనను, పరస్పరసల్లాపములవలనను, బయలమంచిగాలిలోవిహరించుట వలనను మనయిప్పటి స్త్రీలకంటె నధిక ప్రజ్ఞావతులు గాను, అధిక

వాక్పాడిమగలవాడుగాను, అధికారోగ్యవతులుగాను, ఉండురు. అందుచేత వారిబిడ్డలు సహిత మధికారోగ్యవంతులయి చిరకాలజీవు లగుచున్నారు. విత్రదర్శనార్థమయి పోయినతల్లితోఁ దిరిగివచ్చినతరువాత గొంతసేపు రాణిగారొంటిగాఁబుష్పవనమునందు విహరించుటయోయ శ్వారోహణముచేసి స్వారివెడలుటయో వాడుకగానుండెను. చీన్ననీళ్ళ బిందెను చేతఁబట్టుకొని పూలచెట్లనుదడుపుచు నుద్యానవనవిహారము చేయుటయందుఁ జిన్నతనములో రాణిగారికధికాసక్తి. ఆమెయూకాలమునందు ధరించుకొను వస్త్రములు విలువగలవి. కాకపోయినను శుచియయి యారోగ్యయోగ్యము లయినవిగా నుండును; భుజించెడియాహారమును సామాన్యమయి యారోగ్యప్రదమయినదిగా నుండును. రాణి రాత్రి తల్లి భోజనముచేయునప్పు డామెప్రక్కనే వేయఁడిన వేలు బల్లమీఁదఁ దానును భోజనము చేయుచుండును. సాయంకాలభోజనమైనతరువాతఁ గొంతసేపు దాదితోనాడుకొనివచ్చి, తల్లితోనుమిత్రులతోను జేరి సంభాషించుచు, ఆమెరాత్రి తొమ్మిదిగంటలుకాఁగానేతల్లి మంచముప్రక్కను వేయఁబడియుండు పాన్సునకు శయనింపఁబోవును. ఈప్రకారముగా నాచిన్నది తల్లివద్దనై ననుపాలకురాలునునుపాధ్యాయు నయిన బారనెస్ లెహజ్ దొరసానివద్దనై నను సదా కాలము గడపు చుండును.

ఆమెకయిదుసంవత్సరములప్రాయమువచ్చినప్పుడు పార్లమెంటు సభవా రామె విద్యనిమిత్తమయిసంవత్సరమునకాటువేలపానులనఁగా నటువదివేలరూపాయి లిచ్చున ట్లేర్పటిచిరి. ఆమె సూక్ష్మబుద్ధియు నభిరుచియుఁ గలదయి యల్పకాలములోనే యనేకవిద్యలు నేర్చుకొనెను. డాక్టరు డేవిస్ దొరగారామెకు తప్పక ప్రతిదినమునుమతబోధచేయుచు బైబిలును జదివించుచుండిరి. కొంతకాలములోనామెకులాటిన్ భాషలో మంచిపాండిత్యము కుదిరెను. ఇక్కడి దేశభాషలకు సంస్కృతమెట్టిదో

యక్కడిదేశ నా పలకు లాటినట్టిదయి మాతృభాషగాఁ బరిగణింపఁబడు చుండును. గణితశాస్త్రము మిక్కిలి కఠినమయినను దానియం దామె మంచినామర్థ్యము కలదయ్యెను; స్వదేశచరిత్రమును, ధర్మశాస్త్రము లను, స్వభాషాసాహిత్యగ్రంథములను బాగుగఁ జదివెను; సంగీతము నందును చిత్రలేఖనమునందును ధనుర్విద్యయందును ససమానకౌశలము గలదయ్యెను; కుట్టుపనిలోఁ బ్రవీణురాలయ్యెను; నాట్యవిద్యయందును నిపుణురాలయ్యెను. ఆమె యనేకప్రకృతిశాస్త్రముల నభ్యసించినను వానిలో నెల్ల వృక్షశాస్త్రమే మెకభిమానవిద్య. ఆమెకిటాలియాభాష లోను గ్రీకుభాషలోను గొంత ప్రవేశముకలదుగాని ఫ్రెంచిభాషలోను జర్మనీ భాషలోనుమాత్రము ధారాళముగా మాటాడు శక్తి కలిగెను. ఆమె విద్యాభ్యాస మారంభించినయాటనుఁ వత్సరములలోనిన్ని విషయములు

పదియవ సంవత్సరమున విక్టోరియారాణి.

నేర్చుకొనెను. ఈమె ప్రతిదినమును జేసెడు విద్యాభివృద్ధిని దినచర్య వ్రాసి బారనెస్ లెహిజ్ దొరసానిగారు నెలకొకపర్యాయము రాణి గారి మేనమామయగు లియోపాల్డుప్రభువుగారికిఁ బంపుచుండిరి. లియో

పాల్లు ప్రభువుగారు తన మేనకోడలివిద్యాభివృద్ధినిగూర్చి తఱచుగా విమర్శించుచు నాలోచన చెప్పుచుండుటయే కాక స్వదేశమునందుఁదన యన్నకొమారుఁడయిన యాల్యబ్బప్రభువుయొక్క విద్యాబుద్ధులవిషయ మునను నిరంతర శ్రద్ధవహించి కృషి చేయుచుండెను. శాక్తికోబస్థప్రభువు యొక్క ద్వితీయపుత్రుఁడయిన యీయాల్యబ్బరాజకుమారుఁడు 1819 వ సంవత్సరము ఆగష్టు నెల 26వ తేదిననఁగా రాణిగారు పుట్టిన మూడు నెలలకు జననమొందెను. తన యన్నకొమారుఁడయిన యాల్యబ్బను మేన కోడలయిన విక్టోరియా రాజపుత్రియు రూపగుణవిద్యాదులచేతనొండొ చులకుఁ దగినవారని భావించి యేలాగునైన వారిదాంపత్యము నొడఁ గూర్పవలయునని లియోపాల్లుప్రభువు మొదటినుండియు నెదలోఁదలఁచి యుండెను. ఈదాంపత్యమునకు రాణిగారి పెదతండ్రులుప్రతికూలురుగా నుండినను భవగదనుగ్రహమువలన గడపట లియోపాల్లుప్రభువు యొక్క యభీష్టమే సిద్ధిపొందినది. ఈబాలరాజు వలెనే యామెభవిష్య ద్భర్తయువిద్యలయందేగాక సుగుణజాలమునందును సంపన్నుఁడై యుండెను. ఎన్నివిద్యలలోఁ బాండిత్యము సంపాదించినను పాండిత్యానుగుణ మైన వర్తనములేకపోయినచోవిద్యసఫలముకాదు. సద్వర్తనముతోడఁ గూడినదే నిజమయినవిద్య. వల్లనవేసి చదివి శాస్త్రపరీక్షలయందుఁగృ తార్థుఁడయినను దానికిఁ దగినసద్వర్తనము లేకపోయినచో నట్టిపండిత బ్రువుఁడు విద్వాంసనామమున కర్హుఁడు గాక కేవలవిద్యాభారవాహి యగును. విద్యాగర్వమునుబరవంచనకౌశలమును మిథ్యావాదనమును గూడఁ గలవాఁడయినచో నట్టివాఁడు సాక్షరరాక్షసుఁ డనఁజనును. విద్య కుక్షీని బట్టినచోమనుని దేవసమానునిగాఁ జేయవలెనుగదా:

తండ్రియు తాతయు మరణము నొందినప్పు డజ్ఞానదశయగుట చేత విక్టోరియారాజపుత్రి వారికయి గుఃఖిపడుట యెఱుఁగదు. ఆమెకుఁ గొంచెముజ్ఞానమువచ్చినతరువాత 1827వ సంవత్సరమునందు రెండవ

పెదతండ్రియైన యాద్యుప్రభువు కాలముచేసినప్పుడు మొట్టమొదట దుఃఖి మాచిన్నదానిమనస్సున నాటుకొనెను. అప్పటి కామె కెనిమిదవ యోడు. రాజకుటుంబములో నెల్లనుబురుషులలో రెండవ పెదతండ్రియైన యీయాద్యుప్రభువును స్త్రీలలో మూడవ పెదతల్లియుఁ దరువాత రాణియునైన యెడిలెయిడ్ ప్రభియి నిద్దఱునుమాత్రమాచిన్నదాని యందత్యంతప్రేమము గలవారయి యుండిరి. ఈచిన్నరాణి ప్రతిదిన మును తోటలోనికిఁబోయి పుష్పములుకోసి బంతిగాఁగట్టితీసికొనివచ్చి యీ పెదతండ్రి కిచ్చుచుండును. నాటిదిన మాబాలిక తెచ్చి యిచ్చిన పూలబంతి యవసాన సమయమునం దాతనికెంతోసంతోషము కలిగించెను. పెదతండ్రి మరణమువలనఁ దానుసింహాసనమునకొక మెట్టుచేరువ యగుచున్నానన్నసంగతి యప్పుడాచిన్నదానికిఁ దెలియదు. ఇంగ్లాండు నకు రాణి గాఁదగిననూచన లున్నవని తెలిసినచోగర్వముకలుగు నేమో యని తల్లి మొదలయినవా రాచిన్నదాని కెంతమాత్రమును దెలియ నీయక దాఁచిరి. ఎడిలెయిడ్ రాణియుఁదనపుత్రిక నిద్దఱును శైశవము ననే మృతినొందినప్పుడు తనబిడ్డలమీఁదిప్రేమమునంతను దనమఱుది కూఁతురయినవిక్టోరియా రాజపుత్రమీఁదికి మరలించెను. రాణికిఁ దగిన యటువంటిసత్స్వభావముకలదికాక యుండినపక్షమున ఎడిలెయిడ్ ప్రభియి రాజ్యమునకు రాఁదగినతనబిడ్డలు పోయి రాజ్యముపరులపాలుకాఁదగిన గతి పట్టినప్పుడు మఱుదికొమారితయం దామెయసూయచూపియుండును. ఆయిల్లా లట్టియసూయ చూపకపోవుటయేకాక తనరెండవకూఁతురు కాలముచేసినప్పుడు “నాబిడ్డలుమృతులయిరి;నీబిడ్డబ్రతికియున్నది. మనయిద్దఱికి నదియేబిడ్డ” అని తోడికోడలి కుత్తరము వ్రాసెను. ఈరెండుమూడు చిన్నవాక్యములే యామెయోగ్యతను బూర్ణముగాఁ దెలుపుచున్నవి. తన భర్తనాలవ విల్లియమ్మనుపేర రాజ్యమునకువచ్చి తాను రాణియైనతరువాత 1831వ సంవత్సరమున రాజప్రస్థానోత్స

వమునగరిముందటనుండి పోవుచుండినప్పు డెడిలెయిడ్ రాజ్జి తనమఱిది
కొమారితనుముందుంచుకొనిగ వాక్షములోనుండిచూచుచుండెను. అప్పు
డాయుత్సవముతోఁ బోవుప్రజలు రాణినిజూచి యభినందింపసాగఁగా
నామె తనచూటను మఱచి తనవద్దనున్నచిన్నరాణినిబయికెత్తి గవా
క్షములో నెక్కించి సంతోషభరితులయి యున్నప్రజలకుఁ జూపెను.
ఈప్రకారముగానే యనేకపర్యాయము లెడిలెయిడ్ రాజ్జి యా చిన్న
దానియెడలఁ దనయుదారభావమును బుత్రికావాత్సల్యమును జూపుచు
వచ్చెను.

1830 వ సంవత్సరమునందు నాలవ విల్లియమ్ రాజయినతరు
వాత నాతఁడు వృద్ధుఁడగుటచేత సంతానహీనుఁడయి మృతినొందుట
సంభవించినపక్షమున రాజ్యభారమును వహించుటకు విక్టోరియారాజ
పుత్రికి యుక్తవయస్సువచ్చువఱకును బ్రతినిధి నేర్పఱచుటకయి పార్ల
మెంటు మహాసభలో నిర్ధారణీయశాసన మొకటి తేబడెను. అట్టిసమ
యమునందు స్వస్థితిని ముందుగా నాచిన్నరాణికిఁగొంత తెలుపుటయుచి
తమని తల్లిమొదలయినవారు తలఁచిరి. ఆచిన్నదాని కప్పటికిఁ బండ్రెం
డవయేడువచ్చినది. ఆ మెకీవిషయమును దెలిపినక్రమమునుగూర్చి రెండు
కథలు చెప్పఁబడుచున్నవి. అందొకటి యంతగా విశ్వాసార్హమయినది
కానందున నిశ్చయముగా సత్యమని తెలిసిన దానిని మాత్రమే యిం
దుదాహరించు చున్నాను.

తల్లితో నాలోచించి యామె యనుమతిమీఁద నుపాధ్యాయి
యైన బారనెన్ లెహిజన్ దొరసాని రాజకుటుంబముయొక్క యప్పటి
వంశవృక్షము నొకకాగితముమీఁద వ్రాసి దానిని రాజపుత్రిచదివెడు
చరిత్రగంధములోఁబెట్టెను. ఆచిన్నది వాడుకప్రకారముగాఁ చదువు
కొనుట కాపుస్తకమును దెఱచియందున్న కాగితమునుజూచిచదువుకొని
“యిది నేనీవఱ కెన్నఁడును, జూచియుండలేదే!” అనిపలికెను. “రాజ

పండ్రిండ్రి ప్రాంతమున విక్టోరియా గార్జి.

పుత్రీ! ఇదిసీవీవఱకుఁ జూచుట యావశ్యకమని తెలఁపఁబడలేదు.” అని లెహిజర్దొర సానియు త్తరము చెప్పెను. “నేననుకొన్న దానికంటెసింహాసనమునకు నేనుసమీపస్థురాలనయినట్టుదీనివలనఁగనఁబడుచున్నది” అని యాచిన్నదనెను. “అమ్మా! అవును. అట్లేయున్నావు” అనియుపాధ్యాయు పలికెను. అంతట రాజకుమారికకొంతసేపాలోచించి “చిన్న వార నేకులు గర్వపడవచ్చునుగాని వారుకష్టము నెఱుగరు. ఇందు నై భవమువిశేషముగా నుండునుగాని యుత్తరవాదిత్వభార మంతకంటె నధికముగా నుండును” అని పలుకుచు కుడిచేయియొక్క చూపుడుప్రేలినిపయి కెత్తి

గొంతకాలముండిరి. అక్కడనున్న కాలములో నోడ నెక్కి తూర్పుతీరమును జూచిమరలవై టుదీపమునకుఁబోవుచున్నప్పుడు రాణిగారికింకొక గండముతప్పెను. ఓడపోవుచుండఁగాగాలిచేత తైరచాపకొయ్యయొరిగి పెళపెళలాడఁ జొచ్చెను. కర్ణధారుఁడయిన సాండర్సదొరయదికని పెట్టి మెఱుముమెఱసినట్లు మనోవేగమునఁ బైకురికి రాణిగారి నెత్తుకొని సురక్షితమయిన స్థానమునకుఁ జేర్చెను. ఆయుత్తర ఊణముననేకొయ్యపెళ్లన విటిగి యంతకుముందు రాణికూరుచుండినచోటనే సరిగా పడెను. కర్ణధారుఁడట్లామె నాస్థలమునుండితప్పించుటలోఁ ఊణకాలము జాగుచేసి యుండినయెడల నారాజపుత్రి నలిగిపోయియుండును. ఆసమయమునఁ దాచిన్నది శాంతతతోనేయుండెనుగానితనకు సంభవింపనుండిన యుపద్రవము స్పష్టపడినతరువాత బాగున నేడ్చి తన ప్రాణసంక్షకుఁడయిన యాకర్ణధారునికిఁ గృతజ్ఞతాభిసూచకవందనము లర్పించెను. ఆమెరాజ్యమునకు వచ్చినతరువాతనాకర్ణధారునికి గొప్పయుద్యోగమునిచ్చుటయే కాక, వానిని దనయాస్థానమునకు బిలిపించియాదరించి వానిమరణానంతరమున వానిభార్యకును బిడ్డలకును జీవనాధారమునేర్పఱిచెను.

1836 వ సంవత్సరము మెయి నెలలో. రాణిగారి పెద్ద మేనమామయగు కోబర్లప్రభువును, ఆయనపుత్రులయిన యెర్నెస్టు ప్రభువును ఆల్బర్ట్ ప్రభువును వచ్చి కెన్సింగ్టన్ నగరములో కెంటుప్రభ్యయొద్ద నాలుగువారములవఱకునుండిరి. రాణిగారి భవిష్యద్భర్తయైనయాల్బర్ట్ రాజపుత్రునకును విక్టోరియా రాజపుత్రికిని సిదియే ప్రథమదర్శనము. రాజబంధువు లిచ్చటఁ గొంతకాలముండి రాజుచేతనాతిథేయసత్కారముల నంది యింగ్లండు దేశములోని దర్శనీయములైన ముఖ్యస్థలముల నెల్లఁజూచిస్వదేశమునకుఁబోయిరి. వీరి క్కడనున్న కాలములోనేమనభవిష్యత్ప్రదాత్రికిని తద్భవిష్యద్భర్తకును మనస్సులలోనొండొరులమీఁదననురాగలతాబీజ మంకురించి చిగురు పెట్టనారంభించెను. ఇరువురునువిద్యా

వయోరూపగుణములచేత నొండొరులకుఁ దగియుండిరి. విక్టోరియా రాజపుత్రి సౌందర్యరాశి కాకపోయినను జక్కనివారిలోఁ బరిగణింపఁబడదగి విశాలములైన కాటుకకన్నులతోను నవ్వుమొగముతోను నేత్రానందకరముగానుండెనని యాకాలమునందామెను జూచినవారందఱును జెప్పుచున్నారు. ఆమె కొంత పొట్టిదయినందునఁ బెద్ద పెరిగినతరువాత సహితమయిదడుగులరెండంగుళములపొడవే యుండెను.

1837 వ సంవత్సరము మేయి నెల 24 వ తేదీతో నామెకుఁ బదు నెనిమిదేండ్లునిండియు క్తవయస్సువచ్చెను. ఈపుట్టినదినమునగొప్ప పొడుగ జరిగెను. నాడు లండన్ నగరమునందలి సమస్త కార్యస్థానములును పార్లమెంటుసభయు మూయఁబడి యందఱికిని సెలవియ్యబడెను. దొరతనమువారి వ్యయముతోగొప్పవిందు చేయఁబడెను. ఈపందొమ్మిదవ జన్మదినోత్సవమున మనభవిష్యద్రాజ్ఞికిఁ బంపఁబడిన కానుకలకు లెక్కలేదు. రాణిగారి పెదతండ్రియు నింగ్లండురాజునయిన నాలవవిల్లియముగాకు తనతమ్మునితనయ కాదినమున రెండువేలరూపాయలువెలచేయు సంగీతపేటికను(పియానాను)బహుమానముగాఁ బంపిరి.

రెండు ప్రకరణము

—

సంసారదశ.

1837 వ సంవత్సరము మేయి నెల 24 వ తేదీతో పదునెనిమిది సంవత్సరములు నిండినందున, విక్టోరియా రాణిగారికి బాల్యదశపోయి ప్రాజ్ఞతవచ్చి యాదేశశాసనానుసారముగా వ్యవహారయోగ్యత కలిగెనని యింతకుముందే చెప్పబడెను. ఇట్లా మేకు వ్యవహారార్హత కలిగిన నెలదినములలోపల నె 1837 వ సంవత్సరము జూన్ నెల 20 వ తేదీని రాణిగారి పెదతండ్రియు రాజ్యపాలకుఁడైన నాలవవిల్లియములోకాంతరగతుఁడగుట సంభవించెను. అందుచేతఁ బదునెనిమిది సంవత్సరముల పిన్నవయసుననే రాణిగారు రాజ్యభారమును వహింపవలసినవారయిరి. ఆమె రాజ్యభార నిర్వహణవిషయము నింకొక ప్రకరణమునకుఁ విడిచి పెట్టి ముందుగా సంసారభార నిర్వహణమును గూర్చి యిప్పుడు ప్రస్తావించు తము. రాణిగారి పెద్దమేనమామకుమారుఁడగునుభవిష్యద్భర్తయునైన యాల్బర్టుప్రభువు 1836 వ సంవత్సరమునందింగ్లండునకు వచ్చినకథయుఁ గొంత చెప్పబడెను. అప్పుడామేనత్తమేనమామబిడ్డలహృదయములలో ననురాగలతాబీజ మంతురించి తల చూపిననుజక్కఁగాఁ బల్లవించి కొనలుసాగలేదు. ఇట్లుండఁగా విక్టోరియా రాజపుత్రి సింహాసనమెక్కఁగానే యామె నభినందించుచు నామె యనుఁగుమఱఁదియైన యాల్బర్టు ప్రభువు స్వదేశమునందుండి యిట్లు వ్రాసియున్నాఁడు—

“ఓప్రియురాలా ! నీజీవనదశయందిప్పుడుసంభవించిన మహా న్నతస్థితికిహృదయపూర్వకముగానభినందించుచుఁ గొన్నిపంక్తులు వ్రాయవలసియున్నది. యూరపుఖండములో నెల్ల బలిష్ఠమైన దేశమునకురాణి వయినందున, లక్షలకొలదిజనులయొక్క సుఖమిప్పుడునీచేతిలోనున్నది. ఈదుష్టరమైనయుత్తమ కార్యనిర్వహణమునఁ దీర్వరుఁడునీకుసహాయుఁడయి తనబలమును బ్రసాదించును గాక ! నీ పరిపాలనము దీర్ఘమై సుఖప్రదమయి కీర్తికరమయినది కావలెననియు, నీ ప్రయత్నములునీ ప్రజలయొక్క కృతజ్ఞతానురాగరూప ప్రతిఫలమునుబొందునవికావలెననియు, అభిలషించుచున్నాను. అప్పుడప్పు డిక్కడ బానునగరమునందున్న నీమేనమామకుమారుని దలఁచుకొను చుండవలెననియు వారి యందింతవఱకును జూపుచుండినప్రేమమునే యింక ముందును జూపు చుండవలెననియు నేను బ్రార్థింపవచ్చునా? మాహృదయములెప్పుడును నీమీఁదనే యుండుననిదృఢముగానమ్ముము. అధికముగావ్రాసి నీకాలమును వ్యర్థపుచ్చెడియవివేకమును బూనను. నీ విశ్వాసపాత్రుఁడయిన విధేయ సేవకునిగా నన్నెల్లప్పుడును బరిగణింపుము.—అల్పబ్దు”

ఈయిరువురకునుదాంపత్యము సంఘటింపఁజేయవలెననిమొదటి నుండియు రాణిగారి చిన్నమేనమామయైన లియోపాల్డుప్రభువు కృషి చేయుచుండెను. ఈమేనమామయందు రాణిగారికిని బిత్తప్రేమమును గౌరవమును గలిగియుండెను. ఇతఁడుమాత్రమేగాక యీవివాహవిషయమున బారన్ స్ట్రాక్ మా రనునతఁడును సంధానకర్తయైయుండెను. ఇతఁడు లియోపాల్డుప్రభువునకుఁ బరమమిత్రుఁడయి రాణిగారిమాతయగు కెంటుప్రభికి భ్రాతృసమానుఁడయి మంత్రివలెనామెకు సమస్త వ్యవహారములలోను హితోపదేష్టయై యుండెను. అతనియాలోచనను గొనక కెంటుప్రభి యే ముఖ్యవిషయమునను స్వతంత్రించి పనిచేయుచుండెను. రాజ్యాభిషిక్తురాలయిన పిమ్మటఁ దనమేనకోడలికిలియోపాల్డు

ప్రభువు వివాహవిషయమును సూచించుచు వ్రాసినప్పుడెల్ల నామెతన కిరువదియైదేండ్లు వచ్చువఱకును వివాహమాడనిచ్చ లేనట్లుసూచించు చుఁ బ్రత్యుత్తరము వ్రాయుచువచ్చెను.

ఇట్లుత్తరప్రత్యుత్తరములు జరుగుచుండిన కాలములో 1839 వ సంవత్సరము అక్టోబరు నెల 10 న తేదిని తనయన్నతోడఁ గూడి యా ల్పట్టప్రభువు మరలనిగ్గండునకువచ్చెను. ఈసారియతఁడు తొంటికన్నను బహుగుణము లధిక సౌందర్యశాలిగాఁ గనఁబడుచుండెను. మొదటిసారి యతఁ డిక్కడకు వచ్చినప్పుడుపదు నేడుసంవత్సరములప్రాయమువాఁడే యయినందున నాతని కప్పటికి సమస్తావయవములును సంపూర్ణదశకు రాలేదు. ఇప్పుడతనికిరువదయేండ్లుదాఁకిసమస్తావయవపరిపూర్తిగలిగి లావణ్యాతిశయము మించి యుండుటచే నవయావనవిరాజితఁ డయి యున్న యారాజపుత్రుఁడు సుందీరులకు నేత్రపర్వముగా నుండి హృద యాకర్షకుఁడగుచుండెను. సౌందర్యమునకువ న్నె దెచ్చెడు గుణసంపదయు నాతని కమూల్యాలంకారముగా నుండెను. అతఁడుచిన్ననాటనుండియు నిష్కళంకమయిన పరిశుద్ధవర్తనముగలవాఁడు. రూపగుణసంపదలకు రెంటికిని మెఱుఁగిడుచు నాగరికముద్రతలచూపియాతనిసరసవాక్పా ఢిమయునమ్మోహజనకముగానుండెను. అట్టిరసికాగ్రగణ్యానితోలెక్క నాలుగుదినములుసహవాసము చేయునప్పటికి రాణియంతటిదానిమనసు కరఁగి యామె తానావఱకుఁ జేసికొన్న నిశ్చయమును నిశ్చయమును మఱచి యాతనిని వరించెదనని మనసుబయలఁబెట్టెను. తనకిరువదియై దేండ్లు వచ్చువఱకును వివాహమును నిలుపుట కంతకుమున్ను చెప్పిన యుక్తులన్నియు నాతని ముఖదర్శనమబ్బినయుత్తరక్షణముననే పూర్వ పక్షములయ్యెను. హృదయములో నాలుగేండ్లక్రిందటనంకురించి శీఘ్ర ముగా కొనలు సాగ కున్నయనురాగలత యాతనిముఖచంద్రకాంతి ప్రసారమువలననొక్కసారిగాననలెత్తి బయలుప్రాకి ఫలించెను. అందు

రాణి గారి భర్తయగు నాల్పట్టప్రభువుయొక్క పెండ్లి నాటి రూపము.

చేత నా నెల పదవ తేదీని సందిగ్ధహృదయుడయి యింగ్లండునందడుగిడిన రాజకుమారుడు పదునేనవ తేదీనాటికి తద్దేశ మేలుచుండిన మహారాజుకి ప్రధానము చేయబడిన భర్తయ్యయ్యెను. ఆ దేశమునందు సాధారణముగా వరుడు ముందుగాఁ దనకోరికను వధువుతోఁ దెలుపుట యాచా-

రము. శ్రీవిఘ్నోరియా రాజ్యవిషయములో సీక్రమము తాముమాటయివధువే ప్రథమమునఁ దన యభిమతమును వరుసకుఁ దెలుపుట సంగభవించెను. వీరి దాంపత్యమునకు బంధుబృందమెల్ల నామోదించెను. తానాతనిని వివాహ మాడెదనని వాగ్దానము చేసిన దినమున నే యాశుభవార్తను విఘ్నోరియా రాణిగారు తనయాత్మమిత్రుఁడయిన స్ట్రాక్కారుగారికిని ప్రియమాతఁలు ఁడయిన లియోపాల్కురాజుగారికిని దెలుపుచు లేఖలను వ్రాసెను. శ్రీ విఘ్నోరియా రాజపుత్రియింగ్లండునకు రాణియగుటకు ముందే లియోపాల్కు ప్రభువు బెల్జియము దేశమునకు రాజయ్యెను. ఈయిరువురకును వ్రాసిన లేఖలలోని కొన్ని వాక్యములను విన్నచో రాణిగారికి తనమేనమామ కొమారునిమీఁదఁ గలిగిన గాఢానురాగము తేటపడకపోదు. ఆమె స్ట్రాక్కారుగారి పేర వ్రాసిన లేఖలో “ఆల్బర్టు సంపూర్ణముగా నాహృదయమును దనవశము చేసికొన్నాఁడు. మాయుభయులమధ్యను సర్వమును నేటియుదయమున నిర్ధారణమైనది. అతఁడు నన్నత్యంతసుఖురాలినిగాఁ జేయునని నాకు దృఢవిశ్వాసము కలిగియున్నది.

..... నేనును నాతని సంతసుఖినిగాఁ జేసితి నని నిశ్చయముగాఁ జెప్పఁ గలుగుదునుగాక! నాశక్తివంచనలేక నేను బ్రయత్నించెదను.” అను వాక్యములు కనఁబడుచున్నవి. లియోపాల్కు ప్రభువుగారి పేర వ్రాసిన లేఖలోను “నేను మనస్సు నిశ్చయము చేసికొన్నాను. నేను నాయీప్సితమును నాటియుదయకాలము నాల్బర్టునకుఁ జెప్పి వేసినాను. నాహృదయమును దెలిసికొన్నతరుదాత నతఁడుచూపిన యవ్యాజాదరమునన్ను బరమానందభరితురాలినిగాఁ జేసినది. అతఁడు సుగుణప్రపూర్ణుఁడుగాఁ గనఁబడుచున్నాఁడు. మహాసుఖవంతురాల నయ్యెడు భాగ్యము నాకు ముందు పట్టునని తలఁచెదను. అతనియెడల నాకుఁగల యనురాగమును మాటలతోఁ దెలుపుటకు శక్యముకాదు. నానిమిత్తమతఁడు పొందిన కష్టములు తోచకుండునట్లు చేయుటకయి నాచేతనై నవఱకు సర్వవిధ

ములఁ బ్రయత్నము చేసెదను.....

కడచిన కొన్నిదినములును నాకు స్వప్నావస్థలోనివివలె నున్నవి. నా మనస్సు నావశములో లేనందుననాకిప్పుడేమివ్రాయుటకును తోచకు న్నది. అయినను నేననిర్వాచ్యసంతోషరసమగ్నురాలనయియున్నాను”

అని యనురాగద్యోతకము లయినయిట్టివాక్యములు కనఁబడుచున్నవి. ఆల్బర్ట్ ప్రభువు తన హితుఁడయినట్టా క్కాదునకు వ్రాసిన లేఖలో “విక్టోరియా యుత్తమసతీమణి యయి నాయెడలనత్యంతానుగ్రహముచూపి యున్నది. ఆమెయనురాగమునకు నేనాస్పదుఁడనన్న మేలివార్తనుచిత్త సంభ్రమముచేత నేను పలుమాఱు నమ్మఁజాలకున్నాను.....

నేనిప్పుడువిశేషముగావ్రాయలేను. ఈనిమిషముననాస్వాంతముసంభ్రమాక్రాంత మయియున్నది.” అని సంక్షిప్తముగాఁదన ధన్యతనుదెలిపి యున్నాఁడు. ఇట్టి యనురాగ విశేషముగల వఘావరులు వివాహాదిన నిమిత్తమై యెంతకాలమువలంబాసహిష్ణులయి వేచియుందురో చెప్పట కన్న నూహించుకొనుటసులభము. వివాహమునకుముందుపార్ల మెంటు సభవారికిఁ దెలుపవలెను. ఆమహాసభ జనవరి నెలలోఁగానిసమావేశము కాదు. ఆనాయికానాయకుల కీచోపల దిన మొకయుగముగా తోచి యుండవలెను. ఆమహాసభ కూడులోపల రాణిగారు 1839 వ సంవత్సరము నవంబరు నెల 23 వ తేదిని తనయభిమతమును బ్రకటించుట కయి మంత్రుల సభకూర్చెను. రాష్ట్రములో నెల్లప్రముఖులుగానుండు మంత్రివరులముందఁబహుసభలోనిలిచియరువదివత్సరములప్రాయము గల యువతి తనవివాహవిషయమున ముచ్చటించుట కెంతో సంకోచ పడియుండవలెను. అయినను సభవారి కది వెల్లడింపక తీరిదు. ఆమె యేమిచెప్పనో వినవలెనని యప్పుడెనుబదియొది సభిక పురుషులచ్చటఁ జేరిరి. అంతట నామె తన మనోనాయకునిప్రతిబింబము గల పతకము ధరించుకొని తలుపుతీసికొని మెల్లగా నడిచివచ్చిసభాభవనముచొచ్చి

తాను వ్రాసికొనివచ్చిన కాగితమును చేతులు వడకఁదలవంచుకొని విస్పష్టమయిన మృదుమధురకంఠస్వరముతోఁ జదివి మరల లోపలికి పోఁబోవుచుండెను. అప్పుడొకప్రభువు ముందుకువచ్చి యాపత్రికను బ్రకటించుటకు సెలవువేడఁగా వినమ్రయయి కాగితమునాతనిచేతిలోఁబెట్టి యంగీకారసూచకముగా తలయూచి లోపలికిఁ బోయెను. ఈవిషయమునుగూర్చి తనదినచర్యపుస్తకములో రాణిగా రిట్లు వ్రాసికొనిరి—

“సరిగా రెండుగంటలకు నేను సభలో ప్రవేశించితి అప్పటికిసభనిండి యుండెను. అక్కడ నెవ్వరెవ్వరుండిరోనాకుఁదెలియలేదు. తరువాత నాచిన్నప్రకటనను జదివితిని. అప్పుడుచేతులు వడకఁజొచ్చెను గాని నేనొక్కమాట యైన తప్పుగాఁ జనువలేదు. అది ముగిసినప్పుడు నేను ధన్యురాలనైనట్లు సంతోషించితిని. . . . అంతట నేను సభవిడిచి యీవలఁబడితిని. ఇదియంతయు రెండుమూడునిమిషములలోపల నె పరిసమాప్తమొందినది. . . . నాపతకములోఁ జిత్రింప బడియున్న నాప్రియుని విగ్రహమే సభలో నాకీ ధైర్యమును గలిగించినట్లు తోచుచున్నది.”

అటుతరువాత 1840వ సంవత్సరము ఫిబ్రవరి నెల 10వ తేదిని వారివివాహము జరిగెను. వివాహమునకుబూర్వమునందాబ్బిర్బుప్రభువు తా నింగ్లాండు దేశపు కాపుగా నగుట కొప్పుకొని, రాణిగారియధికారమునకు లోబడినప్రజలలోఁ దాను నొకఁడయిప్రభుభక్తికలవాఁడయి యుండునట్లు ప్రమాణము చేసెను. వివాహదినమునఁ బ్రాతఃకాలము ననే వధూవరులు క్రైస్తవాలయమునకుఁ బోయిరి. వివాహమహోత్సవమును జూచుటకయి వేలకొలది జనులక్కడఁజేరిరి. పాణిగ్రహణ సమయమునందు “సమస్తవిషయములలోనునీకులోబడి నడుచుకొనెద” నని వరునిగూర్చి వధువుచేతఁజెప్పించువిషయమయి మతాచార్యులలో ధర్మసందేహ మొకటికలిగెను. వధువు దేశపరిపాలకురాలైన రాణివరుఁడు రాణి కాజ్ఞావిధేయుఁడు కావలసినప్రకృతివర్గములోనివాఁడు. ప్రభువుతన

రాణి గారియొక్క వివాహము నాటి రూపము.

ప్రజలలోనొకరికిలోఁబడుదుననుటపొసఁగ నేరదు. ఈవిషయముననొకింత గుజగుజలు పోయినవిమ్మటప్రధానాచార్యుఁడు రాణిగారిని జేరి వివాహ కాండములోని “విధేయురాలనయ్యెద” నన్న వాక్యమును విడిచిపెట్ట వలెనని దేవిగారియభీష్టమా యని యడిగెనట! అప్రశ్నకామె “ఏవా

కృమును విడిచి పెట్టనక్కఱలేదు. ఇతర స్త్రీలకువలెనే సమస్త వివాహ విధులును నడవవలెననియే నాయభీష్టము. రాజ్య త్వముచేతఁగాకపోయి నప్పటికిని భార్యత్వముచేత నేను సమస్త గృహిణీధర్మములకును బద్ధురాలనయి భృత్యురాలనయి వర్తించెదను.” అని యుత్తరము చెప్పినట! అప్పుడు రాణిగారి పినతండ్రులలో నొకరగు సస్సెక్సు ప్రభువుగా రామెను కన్యాదానముచేసిరి. ఆ సమయమునందు జయజయధ్వనులతో “ఈశ్వరుఁ డీవధూవరుల సుఖములను జేయునుగాక!” అన్నయాశీర్వాద నినాదములు మిన్నంటెను. అంతటఁ బ్రధానాచార్యుఁడు లేచి “ఓవిక్టోరియా! ఆల్బర్టును వివాహితభర్తను గాఁ జేకొని, భగవదాజ్ఞారూప మయిన పవిత్ర వివాహబంధానుసారముగాఁగలిసివర్తించెదవా? నీవీత నికిలోఁబడి, సేవించుచు, ప్రేమించుచు, గౌరవించుచు, ఆరోగ్యదశలోను వ్యాధిదశలోనుగూడ ననుసరించి, మీరిరువురునుజీవించి యున్నంతవఱ కితరము సర్వము విడిచి నిన్నీతనికర్పించుకొనెదవా?” అనిప్రశ్న వేసెను. “తప్పక వర్తించెదను. ఆత్మార్పణముచేసెదను.” అనియామె వివాహ భవనమునందున్న వారికందఱికినివినఁబడునట్లుగా శ్రావ్యమయినమృదు స్వరముతో స్పష్టముగా నుత్తరము చెప్పి, తలయెత్తి భర్తమొగము వంక దృష్టినిగిడించెను. ఆచూపామెవాక్యములు హృదయాంతరాళము నుండి వచ్చినవిగాని నాలుకచివరనుండివచ్చినవి కావనియెల్ల వారికినినమ్మకము కలిగించెను. ఆ సమయమునం దామె కిరీటమును ధరింపక రత్న హారమును స్వర్ణాభరణములునుదాల్చిస్వర్ణాంబరముతో మేలిముసుఁగు వేసికొనియుండెను. ఆమెయప్పుడుధరించుకొనియున్న వస్త్రాలంకారాదు లమూల్యములయినవని వేఱుగఁజెప్పనక్కఱలేదు. ఆమెధరించినయొక్క మొహమలుబట్టకు వేసినసరిగ వెలయే వేయిపౌనులనగా 10 వేలరూపాయ లకంటె హెచ్చుగానుండెను. పెండ్లితంతయు యథావిధిగా నడిచిన తరువాత వధూవరులు వివాహ వేదికను విడిచివచ్చిబంధువులకును పెద్ద

లకును సమస్కరించి వారిదీవనలను గైకొనిరి. వధూవరులుశకటారో హాణమునకుఁ బోవునప్పు డారాజదంపతులనుజూచుటకయివచ్చినప్రజ తో నిరువది రెండుమైళ్ళ పొడుగునను వీధులునిండి క్రిక్కిరిసిపోయెను.

ఆ నెల 28 వ తేదీని రాణిగారిమామగారు కుమారు నక్కడ విడిచిస్వదేశమునకుఁబోయెను. జనకుని నెడఁబోయినప్పుడల్పార్థుకన్నుల నీరుపెట్టుకొని యెంతో దుఃఖపడెను. నాటిదినచర్యయందు రాణిగారిట్లువ్రాసికొనిరి. “నీవెప్పుడునుండ్రీ నెఱిగియుండనందున, నాకుఁగల పితృవియోగదుఃఖమును నీవు వివిసికోఁజాలవనియాల్పార్థునాతోన నెను. ఆతనిబాల్యదశ యత్యంతసంతోషకరముగాఁ గడచెను. ‘నాకుప్రేమా స్పదు లయినవారిలో నా చిన్ననాటియాత్మబంధువులలో నెల్ల నొక్క యెన్నెస్టమాత్ర మిప్పు డిక్కడ నున్నాఁడు; నీయిప్పటిప్రేమనే యెల్ల కాలమును నీవునామీఁదఁజూపుచుందువేని, నేనప్పుడు వారినందఱిని మఱవఁగలుగుదును’ అనియుఁ బలికెను . ఈనిమిషమందు నాప్రియ తముఁడైన పురుషరత్నమునుగూర్చి నాకెంతో జాలికలుగుచున్నది. నానిమిత్తము తండ్రిని, సోదరుని, మిత్రులను, దేశమును, సమస్తమును విడిచిపెట్టెను. ఈశ్వరుఁడు నన్ను ధన్యురాలినిగాఁ జేయునుగాక! ఈ ప్రియతముఁడైనపుణ్యశ్లోకుని సుఖునిగాను సంతృప్తునిగాను జేయుటచే నన్ను ధన్యతమురాలినిజేయునుగాక! ఈతని సుఖునిగాఁ జేయుటకయి నాశక్తిలోఁ గలదంతయుఁ జేసెదను.”

ఈవాక్యములు యథార్థములగునట్లుగా నీపతివ్రతామణి తన సౌఖ్యలోపమునకై నను సహించి యావజ్జీవమును భర్త సౌఖ్యమును బెంపొందించుటకయి సర్వవిధములఁ బాటుపడెను. తనరాష్ట్రములో నెల్ల రాణియైనతనకుఁ దరువాత తనభర్త కేయక్కువగౌరవముకలుగు నట్లమె యేర్పాటుచేసెను. ఈదంపతులకుఁ గలయన్యోన్యాను రాగము నిర్వాజ మయినది. లోకములో సామాన్యముగా దంపతులకుఁ

గల యనురాగము మొదటనున్నంత తరువాత నుండదు. ఈరాజదంపతుల కట్లుగాక యేండ్లుగడచినకొలదిని వారివయస్సుతో ననురాగమును దినదినాభివృద్ధి నొందెను. భార్యాభర్తృసంబంధమన్న నిట్లుగదాయుండవలెను. దేహములు వేఱయినను మనస్సు లొక్కటిగాఁ గలిసి యిట్లున్నప్పుడే భార్యకర్థాంగియన్ననామము సార్థక మగును. చిరకాలము కాపురముచేసి సంతానముగాంచిన తరువాత నొక్కసారి భర్త తన్ను విడిచి కొన్ని దినములు ప్రవాసముచేయఁదలస్థించినప్పుడు రాణిగారొకరికిట్లు వ్రాసిరి—“నాకిది యెంతమనో వేదనకలిగించినదో, అతఁడు నన్నెడఁబాసియున్నప్పుడు నేనెంతనిరాశ్రయతాదశను బొందియుందునో. అతఁడు వచ్చి మరల నాకంటఁబడువఱకును గడియ లెట్లు లెక్క పెట్టుకొనుచుందునో నీవూహింపఁజాలవు. అతఁడుదూరముగానున్నప్పుడింతమంది బిడ్డలును బిడ్డలుగా తోఁచరు; గృహముయొక్కయుక్కులంబముయొక్కయు ప్రాణము వెడలియున్నట్లు కనఁబడును.”

ఆదంపతు లెప్పుడునుగలిసి యిద్దఱును బండిమీఁదఁ బోవుచుందురు; ఇద్దఱును విహారార్థము నడుచుచుందురు; ఇద్దఱును పాడుచుందురు; ఇద్దఱును ఆడుచుందురు; ఇద్దఱును చిత్రములు వ్రాయుచుందురు; ఇద్దఱును నొకరు చదువుచుండిన నొకరు వినుచుందురు. ఇట్లనోయ్యము సదా కలిసియుండుటచేత రాజకార్యములనామె యణుమాత్రమును పేక్షించుచురా లేదు. రాజ్యతంత్రవిషయములయం దామె తొంటికంటె నెక్కువశ్రద్ధవహించినదయి యధికజాగరూకతతోఁగార్యనిర్వహణము చేయఁ జొచ్చెను. అతఁడు రాజ్యాంగమర్మములను శ్రద్ధాఘవయి కృషి చేసి మంత్రివలెనామెకు సర్వవిధములఁదోడుపడుచుండెను. అతఁడు సర్వదా ప్రజాక్షేమమునేతనదృష్టియందుంచుకొనుచువచ్చెనుగాని యెప్పుడును స్వార్థపరుడయి యేపనియుఁ జేయలేదు. ఇట్టి సుగుణసంపద గలవాఁ డగుటచేతనే వివాహసమయమునం దనేకుల కాదరణీయుఁడు

కాకపోయినను శీఘ్ర కాలములోనేయెల్ల వారికిని విశ్వాసపాత్రుడయి ప్రజానురంజకుడయ్యెను. నుహరాజ్ఞ గర్భవతియైయుండినప్పుడేదయిన వై పరీత్యము కలిగెడిచో శిశువునకు సంరక్షకుడును బ్రతినిధియు నయి యుండి రాజ్యపాలనము చేయుటకై రాణిగారిపినతండ్రులలో నెవ్వరిని నియమింపక పార్లమెంటు సభవారి తనిని నియమించుటయే యీతని యోగ్యతను సహస్రముఖముల ఘోషించు చున్నది.

1840 వ సంవత్సరము నవంబరు నెల 21 తేదిననఁగా వివాహ మయిన తొమ్మిదినెలల పదునొకండుదినములకు రాణిగారికి ప్రథమ పుత్రికాజననము కలిగినది. వివాహమయిననాలుగుమాసముల కీశిశువు గర్భస్థురాలై యుండఁగా 1840వ సంవత్సరము జూన్ నెల 10 వ తేదీని రాణిగారునుభర్తయుఁగలిసినాలుగుగుట్టములబండి నెక్కి బక్కింఘాము రాజభవనమునుండి ఉద్యానవనమార్గమునవిహారమునకు వెడలిరి. బండి కిముందిద్దఱు గుట్టపురాతులుండిరి; వెనుకప్రక్కనిద్ద అశ్వపాలకులు నడుచుచుండిరి. ఇట్లు రాజశకటమొకగుట్టవద్దకుఁ బోవునప్పటికి సాయం కాల మాటుగంటలసమయమయినది. అప్పుడు పడుచువాఁడొకఁడు జనోద్యానము వై పునుండి రాణిగారిమీఁదికి గుఱి పెట్టి చేతితుపాకిని కాల్చెను. దానిధ్వనివిని యూల్బుష్టప్రభువు తలయెత్తి యాధ్వని వచ్చిన వైపునకు దృష్టినిగిడించెను; ఆక్షణమునందే రాణిగారును లేచి పయికి జరగఁబోయెనుగాని భర్త వెంటనే యామెను క్రిందికి మరలఁ దిగిచి తన ప్రక్కకుఁ జేర్చుకొనెను. ఆయుత్తరక్షణముననే యాదుష్టుఁడు తనవద్ద నున్న వేఱొక చేతితుపాకినిదీసిగుఱిచూచి రాణిగారిమీఁద కాల్చెను. అంతట మనుష్యులన్నిప్రక్కలనుండియు పరుగెత్తుకొనివచ్చి వానిని బట్టుకొనిరి. వాఁడెంతమాత్రమును జడియక తుపాకులను కాల్చినది తానే యని యొప్పుకొని రాజభటులవెంటనిర్భయముగా నారక్షకస్థాన మునకు నడచెను. ఆ ఘాతుకుని పేరు ఎడ్వర్డు ఆక్యుఫోర్డ్. మొగము

కొంచెమువెలవెలపాటుటదక్క రాణిగారివర్తనమునందప్పుడు భయచిహ్నములేవియుగనబడలేదు. ఈవార్త తెలిసినప్పుడుకెంటుప్రభివ్యయేమి భయాకులతనొందునోయని మారాజదంపతులు తిన్నగా తమబండి నామె నివాసమునకుఁ దోలించి తమక్షేమవార్తను దెలిపి యందుఁ గొంతసేపుండి మరల బైలుదేటి జనోద్యానమార్గమున రాజమందిరమునకుఁ బోవ వెడలిరి. అంతకుముందే యీవార్త పురమెల్లను వ్యాపించినందున మితిమీరిన జనసంఘము జనోద్యానవనమునఁజేరి జయజయ ధ్వనులతో వారి నభినమించుచు స్త్రీలును పురుషులును రాజదంపతులబండివెంట బక్కింఘామునగరమువఱకునుబోయిరి. ఈయపాయవిముక్తికలిగినందునకయి జనులపారసంతోషమునొంది వార్తాపత్రికలమూలమునను తదితరమార్గములను దమ రాజభక్తి నత్యధికముగా వెల్లడించిరి. అటుపిమ్మట దుష్టుడయిన యాక్సుఫోర్డ్ రాజద్రోహిగా విమర్శచేయఁబడి చెఱసాలయందుఁబెట్టఁబడెను. వాడు ముప్పదియైదు సంవత్సరములు కారాగృహవాసశిక్ష ననుభవించిన తరువాత నింగ్లాండును విడిచిపోవు పద్ధతిమీఁది విడిచిపెట్టఁబడియాస్ట్రేలియాద్వీపములో మొన్నమొన్నటివఱకును గృహములకు వర్ణమువేయువృత్తిని గైకొని జీవనము చేయుచుండెనట. వాడురాణిగారినిజంప నుద్యమించుటకుఁ దనూర్ములమునఁదానుబ్రసిద్ధుడనగుదునన్నకోరికదక్కవానికి మతియొక యుద్దేశ మేదియులేదట! ఈఘాతుకకృత్యమునకుఁబూనినప్పుడు వానికి వయస్సుపదు నేడుసంవత్సరములు. రాణిగారు ధైర్యవంతురాలగుటచేతఁ దనకు దైవికముగాతప్పిపోయినప్రాణాపాయమునుబట్టిభయపడి యింటఁ గూరుచుండకవિంతకార్యమేదియుజరగనట్టేమఱునాఁటినుండియుయథాప్రకారముగా బండిలో విహారమునకు వెడలుచుండెను.

1. పైని జెప్పినట్లు 1840 వ సంవత్సరము నవంబరు నెల 21వ తేదీన జననము నొందిన జ్యేష్ఠపుత్రికకుఁ దమవివాహ ప్రథమసంవత్సరం

త్సవమునాడనఁగా 1841 వ సంవత్సరము ఫిబ్రవరి నెల 10వ తేదిని విక్టోరియా ఎడిలెయిడ్ మేరీ లూయిసా యని తల్లిదండ్రులు నామకరణముచేసిరి. ఈనామకరణముహోత్సవముజరిగిన రెండవదినమున రాణి గారిభర్తగారికోశగొప్పవిపత్తుతప్పిపోయెను. భార్యాపరివారసహితము గానతఁడు నాటిదిన ముద్యానవనవిహారముచేయుచు, క్రీడాసరోవరము మీఁది మంచుపయి నినుపపాదుకలు తొడుగుకొని వినోదక్రీడ సలుపుచుండెను. ఇట్లు క్రీడించుచున్న సమయమునం దాకస్మికముగా పయి హిమావరణము విఱిగిపడి యతఁడు లోతునీటిలోఁగూలెను. ఏమియుఁ దోచక యటచుచు సేవకులందఱును కళవళపడి తొక్కులాడుచుండిన యాసమయమునశ్రీవిక్టోరియామహారాజు సమయోచితబుద్ధిస్ఫురణము కలదయి యాతని రక్షణోపాయమును వెంటనే ప్రయోగించియుండని యెడలఁ గొన్నినిమిషములనుండి యగాధజలములోనీదులాడుచు కొట్టుకొనుచుండినయతఁడు నీటిగండముచేప్రాణాపాయము నొందియుండును. ఇంగ్లాండు మొదలయినశీతల దేశములలో శీతకాలమునందు నదులు సరస్సులు మొదలయినవానిమీఁది జలము సేరుకొని పై భాగముగడ్డకట్టిన మంచుమీఁద జను లినుపపాదుకలు తొడుగుకొని జాటుచు లేచుచు వినోదార్థముగా నాటలాడుచుందురు. కొంచెము ధనవంతులు కాఁగానే పాలదాదులను బెట్టిస్వశిశువులనిమిత్తమయి యీశ్వరుఁడు ద్వేషించిన నన్యము నెండఁగట్టియీశ్వరవంచనమునుశిశుద్రోహమునుజేసెనుగొప్ప యింటిస్త్రీలవలెఁగాక రాణిగా వీప్రథమశిశువునకును దరువాతఁబుట్టిన యితర శిశువులకును దామే పాలిచ్చి పెంచుచువచ్చిరి. అయిననురాజకుటుంబాచారానుసారముగా శిశువులకు పాలదాదులను బెట్టుటమాన లేదు. ఈ పెద్దకూతునిమిత్తము పెట్టిన పాలదాది కేనూఱు పొనులనఁగా నైదువేలరూపాయలియ్యఁబడెను. తల్లియొక్కనిరంతరసంతక్షణముచేత నారోగ్యవంతురాలయి యాచిన్నదిదినదినాభివృద్ధిఁ జెందు

చుండెను. శైశవదశలో నీ బాలిక తన తల్లియాడుకొన్న యాటవస్తువుల తోనే యాడుకొనుచు నామెవలెనే యుల్లాసముతో గంతులువేయుచు నప్పుచు త్రుళ్ళుచు నిర్విచారముగాఁ గాలము గడుపుచువచ్చెను. తల్లి మహారాజ్యభారము నిర్వహించుచున్నదయినను బ్రతిదినమును గొంత యవకాశముచేసికొని కూతునకు దానును బాఠములు చెప్పుచునాచిన్న దాని విద్యాబుద్ధుల విషయమయి యెంతో శ్రద్ధ వహించుచుండెను. ఇట్లు పెరుగుచుండినయాచిన్న దానికిఁ బదునై దుసంవత్సరములప్రాయము వచ్చినప్పుడు ప్రసియాదేశపురాజు తన జ్యేష్ఠకుమారుడైన విలియమ్ ఫ్రీడరిక్కుతోడఁగూడ నింగ్లండునకువచ్చెను. అప్పుడాచిన్నదానిరూప గుణసంపదలను జూచి యారాజకుమారుఁ డాకన్యను కామించెను. ఆ రాజపుత్రికయు నారాజకుమారునిపై మనసు నిలిపెను. వధూవరుల తల్లిదండ్రు లిరువురును వారి దాంపత్యమున కంగీకరించిరి. అయినను దన కుమారికకు యుక్తవయస్సు వచ్చి తన యంగీకారమును దెలుపు వఱకును వివాహనిశ్చయము చేయుటకు రాణిగారిష్టపడనందున, రాజ పుత్రికకుఁ బదునాటవ సంవత్సరము వచ్చినతరువాత ప్రధానముచేయఁ బడి పదునెనిమిదవ సంవత్సరము వచ్చినపిమ్మట 1858 వసంవత్సరము జనవరి 25 వ తేదిని వివాహముచేయఁబడెను. వివాహసమయము నందుపార్ల మెంటుసభ వారీచిన్నదానికినలువది వేలపౌనులనఁగా నాలుగు లక్షలరూపాయలరఁబిచ్చుటయే కాక సంవత్సరమున కెనిమిది వేలపౌను లు(ఎనుబది వేలరూపాయలు) ఇచ్చుచుండుట కేర్పాటుచేసిరి. ఈవధూవరు లకుఁ గల పరస్పరానురాగమునకు పరిమితిలేదు. అతఁడు తన భార్య యంతటినమద్ధురాలుయూరపుఖండములో మఱియొక తెలేదనియునామె తన పాలిటిభాగ్యదేవత యనియు పలుమాఱు చెప్పుచుండెను. ఇతఁడు తన తండ్రియనంతరము జర్మనీచక్రవర్తియయియల్పకాలము రాజ్యము చేసి 1888 వ సంవత్సరమున లోకాంతరగతుఁ డయ్యెను. ఈదంప

తుల కెనమండ్రు సంతానము కలిగిరి కాని వారిలో 1897లో ఆఱుగురు మాత్రమే సజీవులయియున్నారు. ఈరాజదంపతులకు 1859 వ సంవత్సరము జనవరి 27 వ తేదిని జనించిన ప్రథమపుత్రుడే యిప్పుడు రెండవ విల్లియమనుపేర జర్మనీచక్రవర్తిగానున్నాడు. ఇట్లునలువది రెండు సంవత్సరములప్రాయము వచ్చునప్పటికి విక్టోరియా రాణిగారికి దాహిత్రలాభము కలిగినది. ఇప్పు డీ కొనూరితవలన బెక్కండ్రుముని మనుమలును మనుమరాండ్రునుగూడఁ గలిగియున్నారు. రాణిగారి పెద్ద కొమార్తెయుఁ దన తల్లిదండ్రులవలెనే తనబిడ్డలవిద్యాబుద్ధులవిషయమున దాను శ్రద్ధవహించుచు, వారు పాఠములు చదువునప్పుడుతాను దాపుననుండి చూచుచు వారినిప్రోత్సహపఱుచుచుండెను. ఆమెతల్లివలె నిగర్వచూడామణియై వేషభాషలయందు దంభమెఱుఁగకదాను స్వయముగా పనిపాటులు చేయఁగూడదను దురభిమానము లేనిదయియుండెను. ఆమె యొకనాఁడు సేవకురాలిని బిలువవలసివచ్చుననికుర్చీని తానే గదిలోనుండి తెచ్చుకొనుచుండఁగా సేవకురాలదిచూచిపరుగెత్తుకొనిరాఁగా, “నాతల్లియింగ్లండునకురాణియనినీవెఱిఁగియుండవచ్చును. ఆమె తనబిడ్డలకు వేయుటకు రెండుచేతులలోను రెండుకుర్చీలనుమోచి తెచ్చుచుండఁగా నేను జూచినాను ; అప్పుడప్పుడు వారి మైలబట్టలను సహిత మామె తీసికొనిపోయి దూరముగావై చుచుండును.” అనియారాచకూఁతురు పరిచారికతోన నెను. ఆమెతనబిడ్డలకందఱికినుపయుక్తములయినపనులను నేర్పెను. ఇప్పుడుజర్మనీచక్రవర్తి గానున్నయామె జ్యేష్ఠపుత్రుడు పుస్తకముల కట్టలుకట్టుపనిని నేర్చుకొనెను. ఆమెభర్త సహితము ముద్రాక్షరములను గూర్చుటయు నచ్చువేయుటయు నభ్యసించెను.

2. పెద్దకొమారితపుట్టిన సంవత్సరములోపలనే రాణిగారికి 1841 వ సంవత్సరము నవంబరు నెల తొమ్మిదవ తేదిని ప్రథమపుత్రో

దయము కలిగినది. ఇట్లు పుత్రలాభము కలిగినందునకై జననీజనకులకుఁ గలిగిన యపారసంతోషమునుండఁగా, రాజ్యమునకు త్తరాధికారికలిగె నని రాష్ట్రమంత్రియు నపరిమితానందముండెను. ఈసారిపాలదాదిమొదలయినవారికిచ్చెడు బహుమానములు మొదటిసారికంటెరెట్టింపుచేయఁ బడినవి. ఒక్క పాలదాదికే పదివేలరూపాయ లీయఁబడినవి. ఈతని నామకరణ మహోత్సవమునందు జరిగిన వేడుకలకయి యరువదిలక్షల రూపాయలు వ్యయపెట్టఁబడినవి. ఈశిశువున కాల్యార్థ ఎడ్వర్డుని నామ కరణము చేయఁబడినది. ఇందాల్బర్ట్ ను మొదటిది రాణిగారిభర్త పేరు ఎడ్వర్డును రెండవది రాణిగారితండ్రి పేరు. ప్రథమపుత్రలాభముకలిగిన యల్పకాలమునకే రాణిగారు తమమేనమామయగులియోపాల్లుప్రభువున కుత్తరమువ్రాయుచుశిశువునుగూర్చియిట్లువ్రాసిరి.——“మాయీ చిన్నపాప యెవరిని బోలియుండునో యని నాకు వింతగానున్నది. గుణములయందును రూపమునందును సర్వవిధములచేతను తండ్రిని బోలియుండవలెనని నేను నిరంతరము నీశ్వరుని బ్రార్థింతునని నీవెఱుఁగుదువు.” తమ బిడ్డలను మంచివర్తనము కలవారినిగాఁ జేయుటకయి మొదటినుండియురాణిగారునుతద్భర్తగారునుసర్వవిధములఁ బాటుపడుచుండిరి. ముఖస్తుతిపరాయణులు చుట్టును జేరిగొప్పవారిబిడ్డలనుముఖ్యముగా రాజకుటుంబములోని బిడ్డలను తమ స్తోత్రపాఠములచేఁ దఱుచుగాఁ జెడఁగొట్టుచుందురు ; అందుచేత వారు గర్విషులును స్వేచ్ఛా విహారులును నగుదురు ; పాటుపడుటయం దిష్టములేనివారయి యలసులగుదురు ; ఇంకనుననేకములయినదురభ్యాసములకులోనగుదురు. చిన్నతనములో పట్టుపడిన దురభ్యాసము లెంతోపట్టుపట్టి పనిచేసినఁగాని తరువాత వదలవు. ఈసత్యములను మనస్సునందుంచుకొని రాజదంపతు లెప్పుడును సద్వర్తముగలవారినే తమ పరిచారకులఁగాను బరిచారికలఁగాను నియమించుకొనుటకయి సాధ్యమయినంత కృషిచేయు

చుండిరి. రాణిగారి కొమారితకును కొమారునకును విద్యచెప్పటకయి సమర్థులయినవారిని సద్వర్తనముగలవారిని పలువుర నేర్పఱచియున్నను తల్లిదండ్రులు పేక్షచేసి యూరికుండక పయినుండితామునుగనుఁగొను చుండిరి. వారిలో నాల్బట్టప్రభువు తనబిడ్డలెల్లు చదువుచున్నారోగురువు లెల్లు బోధించుచున్నారోనిత్యమును దానువిచారించుచుండెను. పిల్లల చేతఁ జదివించుట కుద్దేశింపఁబడిన పుస్తకము నెల్ల ముందుగా నతఁడు చదివించూచి యది మంచిదని తోచినపిమ్మటనే వారిచేతులలోఁ బెట్టుచుండును. ఈప్రకారముగానే రాణిగారు తానును బలుమాఱుపాఠశాలకుఁబోయి చూచుచు నప్పుడప్పుడు తానే యుపాధ్యాయయి పాఠములు బోధించుచుండును. ఆబిడ్డలకు శిక్షకుఁగాలుగానుండిన యొకకైస్తవ మతాచార్యునికూఁతురు తనతల్లి వ్యాధిబాధితయియుండినప్పుడామె కుపచారముచేయునిమిత్తమయి తన పనిని మానుకోఁ గోరఁగా రాణిగారు సమ్మతింపక “ఇప్పుడు నీవింటికిఁబోయి యావశ్యకమైనంత కాలము నీతల్లివద్దనుండి తరువాతరమ్ము. ఈలోపల నేనునుదండ్రీయిపిల్లలకుపాఠములనుబోధించుచుండుము. ఈవిషయముననీమనసునాయాస పెట్టుకోకు.” అని సదయవాక్యములు పలికి యామెకు సెలవిచ్చి పంపిరి. పెద్దకూఁతురు గర్భములో నున్నప్పుడు తప్పిపోయినట్టే యీ కుమారుఁడు పుట్టిన యాఱుమాసములకుఁ దరువాత నొకఘాతుకపురుషునివలనియాపద మఱియొకటి రాణిగారికి తప్పిపోయెను. 1842 వ సంవత్సరము మెయి నెల 29 వ తేదీని సాయంకాలము రాణిగారును భర్తయుఁ గలిసికైస్తవాలయమునకుఁబోయి యుపాసనాసంతరమున తిరిగి యింటికివచ్చుచుండఁగా నొక దుష్టుఁడు గుంపులోనుండిముందుకు నడిచినచ్చి వారిబండికి రెండుబారలదూరములో నిలిచి తనచేతి తుపాకిని వారివంక గుఱిపెట్టి తుపాకి గుఱ్ఱమును లాగెనుగాని దైవికముగా నిప్పుంటుకొనక తుపాకి పేలలేదు. ఇంతలో వారిబండి ముందుకు సాగి

పోయెను. ఈకూరప్రయత్నమును తానొక్కఁడు తక్క మఱియెవ్వ
 గును జూడలేన ట్టాల్బద్ధప్రభు వనుకొనెనుగాని యొకముసలివాఁడును
 బాలుఁడునుగూడఁ జూచి వారిలో బాలుఁడు మఱునాఁడువచ్చి తాను
 జూచినసంగతిని రాజమందిరమునఁజెప్పెను. మఱునాఁడు బాలుఁడువచ్చి
 చెప్పకమును పేయారాత్రిదారిలోనే భర్త రాణిగారికిఁదానుజూచినదాని
 నిజెప్పెను. వారుమఱునాఁటియుదయమున రక్షకశాఖవారి కాపార్తను
 జెప్పిపుచ్చిరి. ఆరాజదంపతు లెంతధైర్యసైర్యములు గలవారయినను
 వారి మనస్సులు కొంత సంచలింపకపోలేదు. అయినను వారంతటితో
 వాహ్యళి వెడలుట మానక యాఘాతుకుఁడు యధేచ్ఛముగాఁ దిరుగు
 చున్నాఁడని యెఱిగినవారయ్యును మఱునాఁడు సాయంకాల మెప్పటి
 యట్ల బండిలో విహారమునకు వెడలిరి. నాఁటిదినమున వారుతమతో
 వాడుకగావచ్చెడిముఖ్యపరిచారికనుబండిలో నెక్కించుకొనకపోవుటయే
 కాకగుఱ్ఱములను వేగముగాదోలవలసినదనిసారథికాజ్ఞయిచ్చిరి. ప్రయా
 ణమునకు సంసిద్ధురా లయి వచ్చిన యాగౌరవపరిచారిక తన్ను వారు
 బండిలో నెక్కవలదనుటచే మొగము చిన్నపుచ్చుకొని వెనుకకు మరలి
 పోయెను. బండిముందిద్దఱు సవాదులంగరక్షకులుగా గుఱ్ఱములమీఁదఁ
 బోవుచుండిరి. బండిజనోద్యానవనసమీపమునకువచ్చునప్పటికిఁ బూర్వ
 మాక్సుఫోర్డ్డుతుపాకినిగాల్చిన స్థలమునకుదాపుననే బండి కయిదుబారల
 దూరములో నిలిచి యొక మరాత్తుఁడు మరలవారిమీఁద చేతితుపాకిని
 కాల్చెను. ఆగుండు వారికిఁ దగులక బండిమీఁదినుండియో క్రిందినుండి
 యో పోయెను. వాఁడు తత్క్షణమే పట్టుకొఁబడి రాజభటుల కప్పగింపఁ
 బడెను గతదినము తమపైని తుపాకికాల్పు యత్నించిన ఘాతుకుఁడే
 వాఁడని యాల్బద్ధప్రభువు వానిని జక్కఁగా గుఱుతుపట్టెను. వానిపేరు
 జాన్ ఫ్రాన్సిస్. వానిని బట్టుకొని శోధించి యొకనువేడిగానున్న చేతి
 తుపాకిని మఱియొక గుండును మందును వానియొద్దనుండి లాగుకొనిరి.

ఎంతయడిగినను వాడు తానేల రాణిని జంపఁబూనెనో చెప్పలేదు. నాటి సాయంకాలమునందు భోజనసమయమున రాణిగారుతన గౌరవ పరిచారికనుజూచి “నేటిసాయంకాలము నిన్ను మాబండిలోనెక్కించు కొని పోనందునకు నీకాశ్చర్యము కలిగియుండును. నిన్నరాత్రి మేమాలయమునుండి వచ్చుచుండఁగా నొకపురుషుఁడుమాబండి గవాక్షమునకు గుటిపెట్టి తుపాకిని గాల్చి, మేము విభ్రాంతిగొనియున్న సమయములో తప్పించుకొనిపోయెను. అందుచేతనా కేదో కీడుమూడనున్నదని యెఱిగినదాననై, నాప్రాణమునకుఁదక్క మఱియొకరిప్రాణమున కపాయము రాకుండఁ జేయవలెనని నేను నిశ్చయము చేసికొన్నాను.” అని కారణమును వివరించిచెప్పెను. తరువాతరాజహంతయైన ఫ్రాన్సిస్కుధర్తాధికారులవద్ద విమరర్శింపఁబడి జూన్ నెల 17 వ తేదిని మరణదండనము నొందునట్లు విధింపఁబడెను. ఆశిక్షను వినఁగానే వాడు మూర్ఛపోయి, నేలఁబడి యాస్థితిలోనే ధర్మస్థానమునుండి యావలికిఁ గొనిపోఁబడెను. రాణిగారావార్తనువిని జాలినొంది వానినిమరణదండనమునుండి విముక్తునిగాఁజేసి యాశిక్షను యావజ్జీవద్వీపాంతరవాసశిక్షకు మార్పించి టాప్పానియాకుఁ బంపించి వేసిరి. ఆమె దయాగుణమొంతయైనశ్లాఘింపదగినదిగదా! ‘తన ప్రాణముల కెగ్గు తలఁచిన నుష్ప్రియత్నమున కణుమాత్రమును భీతిల్లక యాప్రయత్నము జరగిననాటిరాత్రియే యామె భర్తతోడఁగూడి యొక నాటకమును జూడఁబోయెను. తమ యేలిక సానియొక్క ధైర్యసాహసములకు జను లత్యద్భుతరసాక్రాంతు లయినాటకరంగమునం దామెను భర్తనుగరతాళములును జయజయధ్వనులును మిన్నుముట్ట బహుభంగుల నభినందించిరి; మేనమామయు నామెను మహాధైర్యశాలిని యని పేర్కొనెను. ఇట్లొకదుర్మార్గునియెడదయదలఁచిన మఱునాఁడే జూలయి నెల మూడవతేదిని మఱియొక దుర్మార్గుఁడు బయలువెడలి రాజకీయక్రైస్తవాలయమునకుఁబోవుచుండఁగా

రాణిగారిపయిని తుపాకికాల్పుటకుఁ బ్రయత్నించెను. ఈసారి యామె తోడఁగూడ బండిలో భర్త లేక మేనమామయ్యుండెను. కుబ్జుడయిన జాన్ విల్లియమ్ బీన్ అనువాఁడు రాణిగారిమీఁద తుపాకిగాల్చెనుగాని దైవవశమున మందఱుకొనలేదు. అంతకుఁబూర్వమాదుష్టుఁడు 'కేవల దుష్కార్యము కాకపోయినను నేకొక సాహసిక కార్యమును జేయనుద్దేశించియున్నందున మరల నిన్నెప్పుడును జూడఁబోను' అని తనతండ్రి కొకయుత్తరము వ్రాసియుండెను. ఈసారి సహితము రాణిగారుభయ చిహ్నములను జూపక రాజద్రోహము తలపెట్టువారికి ప్రాణాంతశిక్ష విధించు ప్రస్తుత శిక్షాస్మృతినిమాల్చుకుండువఱకును నిట్టియత్నములు జరుగుచునేయుండునని ప్రధానమంత్రితోఁ దెలిపి దానిని సంస్కరింపఁ గోరెను. వెంటనే పార్లమెంటు సభవారు రాజద్రోహముచేయఁబ్రయత్నించువా రేమిసంవత్సరముల ద్వీపాంతరవాసశిక్షకుఁగాని బహిరంగముగా మూడుసారులకు మించకుండ దెబ్బలు కొట్టఁబడుట కర్హుడయి మూడుసంవత్సరములు కారాగృహవాసశిక్షకుఁగానిపాత్రుడగుననినిర్ధారణీయశాసనమును దెచ్చి నాల్గుదినములలోదానిని రాజశాసనముచేసిరి. ఈనూతన శాసనప్రకారముగా విమర్శింపఁబడి జాన్ విల్లియమ్ బీన్ పదునెనిమిదిమాసములు కారాగృహవాస శిక్షనుబొందెను. యువరాజయిన రాణిగారి యీశ్వేషపుత్రుఁడు కొంతకాలమింటఁజదువుకొన్న తరువాత వరుసగా ఎడింబర్గ్ నగరోన్నతపాఠశాలలలోను, ఆక్సుఫోర్డ్ శాస్త్రపాఠశాలలలోను, కేంబ్రిడ్జి శాస్త్రపాఠశాలలలోను, కొంతకాలం చదివెను. 1861వ సంవత్సరమునందు యువరాజుగారు కేంబ్రిడ్జిసర్వ కలాశాలలోఁ బ్రవేశపరీక్షయందుఁ గృతార్థులయిరి. ఇతఁడు 1863 వ సంవత్సరము మార్చి నెల 10 తేదిని డెన్మార్కు రాజకూతురైన అల్బెర్ట్ డ్రా రాజపుత్రినివివాహమాడియామెవలన నిద్దఱుకుమారులను ముగరుకుమారికలను గాంచెను. ఈతని శ్వేషపుత్రుడయిన యాల్బర్ట్

విక్టరనునతడు 1864 వ సంవత్సరమున జనవరు నెల 8 వ తేదీని, ద్వితీయపుత్రుడయినజార్జి ఫ్రీడరి క్కనునతడు 1865 వ సంవత్సరము జూన్ నెల 3 వ తేదీని జననమొందిరి. ఇట్లు రాణిగారికి నలువది ధైర్యవంతుల మొదటిపేత్రులు కలిగెను. 1872 వ సంవత్సరాంతమున మనయువరాజుగారికి విషజ్వరముతిగిలి ప్రాణాంతోపద్రవదశ వచ్చినట్లు కనబడినను, ఈశ్వరానుగ్రహమువలన నతడు స్వస్థుడయి మరల బ్రజలలోఁబడినను. అతనికి రోగశాంతియైనందున కీశ్వరునికిఁ గృతజ్ఞతాభివందనములు సమర్పించుటకయి ముక్కలండన్ నగర దేవా

స్వప్రభువు—రాణిగారి ప్రథమ పుత్రుడు.

లయములోనే 1900 నుంచి 1901 వరకు. యువరాజువారి రూపమీప్రక్క-
పుటయందలి పటమున చూపబడియున్నది.

వెల్సప్రభు—రాజగారి పెద్దకొడుకు.

ఈయువరాజుగారు 1875 వ సంవత్సరము అక్టోబరు నెలలో నింగ్లండు నుండి బైలుదేటిమనభరతఖండమునకువచ్చి యిచ్చటగొన్నిమాసములుండి యిందు దర్శనీయములైన స్థలములనెల్ల సందర్శించి 1876 వ సంవత్సరమున మరల స్వదేశమునకు విజయంచేసిరి. ఈయనహిందూ గేశమునందుండిన కాలములో నిండలిప్రజలుకన బలించిన రాజభక్తియు సంతోషమును నెల్ల వారును స్వానుభవమున నెఱిగియుందురుగాన నిందువివరింపవలసిన యావశ్యకములేదు. ఇతడుసంక్రమణముసంస్థానమును గొని యందువ్యవసాయము పెట్టి పనుజాతియొక్కవలగసమున్ను బాగుచేయుటకై యెంతో పనిచేసెను. ఇతడు లండనునగరమునందొక మహాప్రదర్శనాలయమును స్థాపించి యందు బ్రిటిషుద్వీపములలోను బ్రిటానియా రాజ్యమునకుఁ బడిన సమస్తదేశములలోనుచేయబడు శిల్పములయొక్కయును శ్మశ్మములయొక్కయు మాదిరుల నుగచుట కేర్పాటుచేసెను. ఈయ ర్పాటువలననే దేశమునందేయే వస్తువిశేషములున్నవో తెలిసికొని వానిని దెప్పించుకొనుటకు జనులకవకాశముకలిగి తత్తూలమున వాణిజ్యాభివృద్ధికలుగును. ఇతడుతనకుమారుల విద్యాభివృద్ధివిషయమునను దనతంత్రివలెనే యధికశ్రద్ధను జూపెను; శాల్యదశయందుండఁగానే వారి నొకయుచాధ్యాయునివశమున నొప్పగించి ప్రపంచముచుట్టను దిరిగివచ్చుటకయియోడలోబంపెను; వారి నటుతరువాత నోడలో నావికులనుగాఁ బెట్టి యోడనడుపువాట చేయుపనులనెల్ల వారికి నేర్పించెను. వీరిలోపెద్దవాడయిన యాల్యబ్ట విక్టరు రాజకుమారుడు 1960 వ సంవత్సరమున మన హిందూదేశమునకువచ్చెను; ఇతడుగుట్టపుసేనలోనొకనాయకుఁడుగా నియమింపఁబడెను. రెండవవాడయిన జార్జ్ ఫ్రీడరిక్కు నావికసేనానాయకుఁడుగా నియమింపఁబడి యప్పు డొకయుద్ధనౌక కధికారిగా నున్నవాఁడు. మన యువరాజుగారి జ్యేష్ఠపుత్రుఁడును క్లెరెన్సుప్రభువునైన యాల్యబ్ట

రాజపుత్రుడు 1896 వ సంవత్సరమునందు లోకాంతరగతుడగుట సంభవించెను. యువరాజుగారి ద్వితీయపుత్రుడును యార్కుప్రభువు నయినబార్జిప్రిడరిక్కునకు 1843 వ సంవత్సరమునందు వివాహము చేయఁబడియాతనివలన 1894 వ సంవత్సరమునందు రాణిగారికి మొదటి ప్రిప్రత్రుడు కలిగెను.

3. కుమారుడు పుట్టినసంవత్సరముమీఁద నైదుమాసముల కనఁగా 1843 వ సంవత్సరము ఏప్రిల్ నెల 25 వ తేదీని రాణిగారికి మరలకూతురుకలిగెను. ఈరాజపుత్రుడేరు ఆలిస్. ఈమె చిన్నతనములోఁ గొంత పరిహాసప్రియురాలుగాను వ్యాయామ నిరతురాలుగాను నుండినను, ఏండ్లగడిచినకొలఁదిని దూరదృష్టియు వివేకమును గలదయి పరోపకారిపాఠీయరాలు కావచ్చెను. 1861 వ సంవత్సరమునందుఁ దండ్రీవ్యాధిగ్రస్తుడయియుండిన కాలములో నీమెయే సదాయాతనివద్దగని పెట్టుకొనియుండినమల్లుపచారములనుజేసెను. 1862 వ సంవత్సరముజూలయి నెల 1వ తేదీని జర్మనీలోని హెస్సీ దేశపులూయిన్ రాజకుమార్తెకీమెనిచ్చివివాహముచేసిరి. వివాహసమయమునందీమెకు పార్ల మెంటుసభ వారు ముప్పది వేలపౌనులు(మూడులక్షలరూపాయలు) అరణమును, ఆరువేలపౌనులు (ఆరువదివేలరూపాయలు)సంవత్సరిక శ్రీధనమును, ఇచ్చుటకేర్పఱిచిరి. ఈమె తల్లివలెనే తనబిడ్డలనుదానే స్వయముగాఁబెంచుచు వారికి బట్టలు తానే కుట్టుచుండెను.తల్లివలెనే యీమెయుబీదలకుటీరములకుఁ బోయిచూచుచు వారికిఁదగినసాయము చేయుచుండెను. ఫ్రెంచివారికిని జర్మన్ దేశస్థులకును యుద్ధముజరగుచుండిన కాలములో నీమె గాయపడినసైనికుల సంరక్షణమునిమిత్తము దాదులను నియమించుటయేకాక వైద్యశాలలలో రోగులను దిన్నఁగాఁ జూచుచున్నారో లేదో పరీక్షించుటకుఁ దాను వైద్యశాలలకుఁ బలుమాఱు పోవుచువచ్చెను. ఈమె యొకసారి శ్రీవైద్యశాలకుఁ బోయి

నప్పు డావైద్యశాలాధికారిణి 'మీనిమి త్తముశ్రమచేయుచున్నయీమె యెవరో యెఱుగుదురా' యని యచ్చటి వ్యాధిభాధితలతోడన్నుఁ గూర్చి చెప్పఁబోఁగా వారించి యీమె "వలదు. నేనిచ్చటికిరోగపీడిత లయిన స్త్రీలక్షేమమును విచారించునిమి త్త మొకసోదరినిగా వచ్చి నాను," అని పలికెనట. ఇట్టిపరోపకారగుణముచేత నీమెతనకొఱకుఁ గాక లోకముకొఱ కుద్భవించినట్లు కనబడెను. అందుచేత దేశములోని గొప్పవారును కొలఁదివారును గూడ నేకరీతిగా నీమెయెడల గౌరవాను రాగములు గలవారయి యుండిరి. లోకములో నెంతమంచివారికిని కష్ట ములు రాకమానవు. 1873 వ సంవత్సరమునం వీమెయిద్దఱుకుమారు లలో ద్వితీయుఁడు మేడగవాక్షములోనుండి క్రిందఁబడి యీమెకన్నుల యెదురనే ప్రాణములు విడిచెను. 1878 వ సంవత్సరమునందొక్క సారిగా నీమెభర్తకును బిడ్డ లయిదుగురికిని నపాయకరమయినవ్యాధి వచ్చి యీమెయొక్క నిరంతరోపచార పోషణమువలన నొకశిశువు దక్క తక్కినవారందఱును స్వస్థత నొందినను, ఆవ్యాధియీమెనుబట్టు కొని మ్రింగివేసెను. రాణిగారి కిదియే మొదటి కడుపుశోకము.

4. ఈకొమారిత తరువాత సంవత్సరముమీఁద నాలుగుమాస ములకు 1844 వ సంవత్సరము ఆగష్టునెల 4 వ తేదీని రాణిగారికి మఱియొక కుమారుఁడు కలిగెను. ఈతనిపేరు ఆల్ఫ్రెడ్డు. ఇతఁడునావిక సేనాధికారిగా నుండి భూమధ్యసముద్రనావికసైన్యమునకుఁ బ్రథాన సేనానాయకుఁడుగానున్నవాఁడు. ఈతనినిజంపుటకయియొకక్రూరుఁడు. 1868 వ సంవత్సరమున నడుముపైని తుపాకిని గాల్చెనుగాని లోపల దూతిన గుండును దీసి చికిత్సచేయఁగా బ్రతికెను. 1869-70 వ సంవత్సరములలోనితఁడుహిందూ దేశమునకువచ్చిచూచిబోయెను. 1874 వ సంవత్సరమునం దితఁడు పూర్వపు రషియాచక్రవర్తి కొమారితయు నిప్పటిచక్రవర్తితోఁబుట్టువునయిన మేరీయను నామెను వివాహమాడి

యామెవలన నొక కుమారుని నలుగురు కూతులను గనెను. ఇతఁడెడింబర్లు ప్రభు వనఁబడుచున్నాఁడు.

ఎడింబర్లుప్రభువు—రాణిగారి ద్వితీయ పుత్రుఁడు

5. ఈకొడుకు తరువాత 1846 వ సంవత్సరముమెయి నెల 25 న తేదిని రాణిగారికికొమారితపుట్టెను. ఈమెపేరు హేలీనా. పిల్లల

ఎడింబర్గ్ ప్రభ్యే—రాణి గారి రెండవ కోడలు.

యా యోగ్యమునకు జనాకీర్ణములై నపురములకంటె జనపదము లధికాను
కూలములుగాను, డుననియెంచి వైటుద్వీపమునందు ఆస్థోర ననునారా
మక్షేత్రమునుగొని రాణిగారందు సువిశాలమైననూతనమందిరమునొక

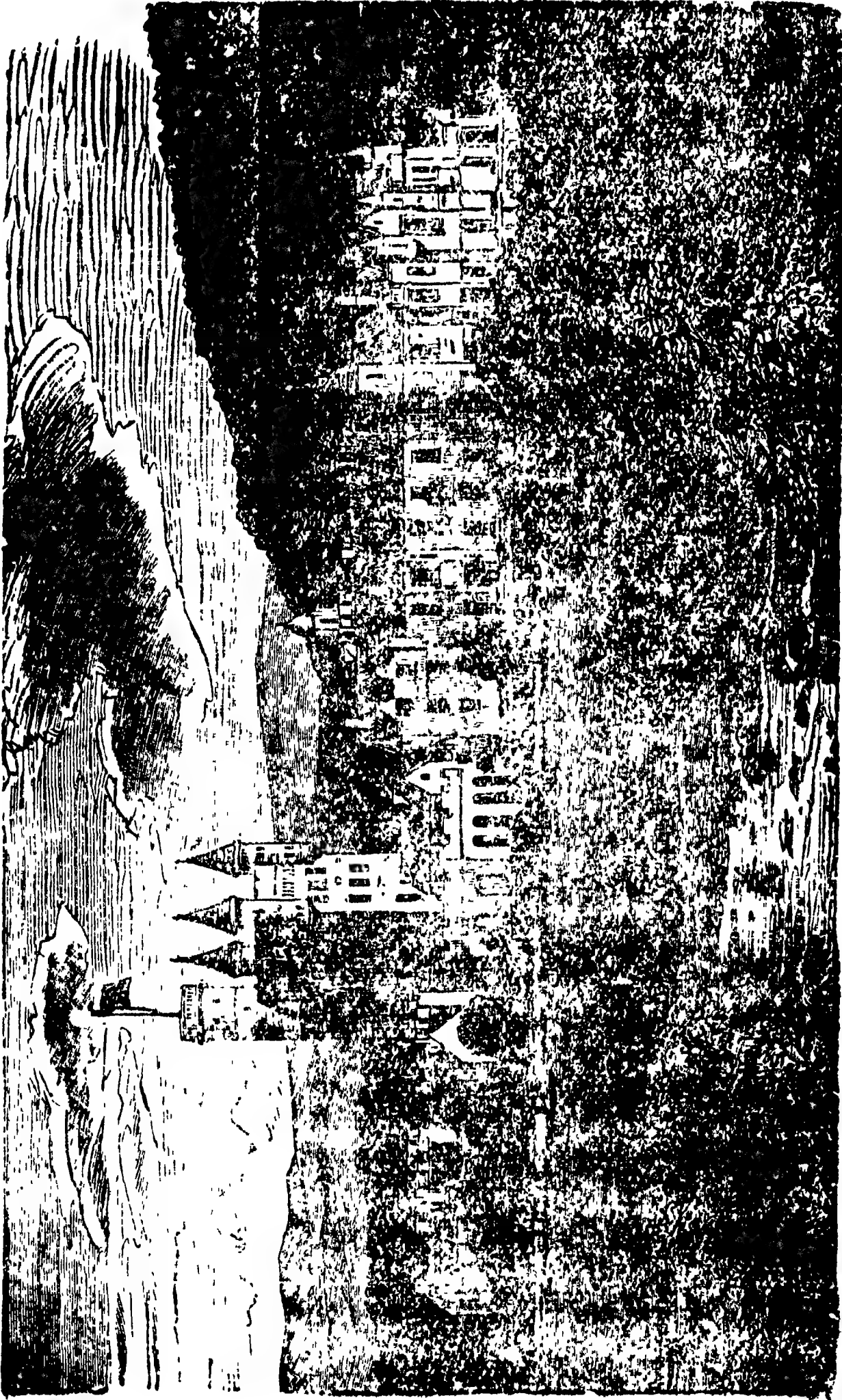
ఆస్పరక్ ఆరామగృహము.

దానిని గట్టించిరి. ఈయారామస్థలమును గొనుటకును గృహదులను గట్టించుటకును నిరువదిలక్షలరూపాయలయినవి. రాణిగారుమితవ్యయము చేతను తనభూములను చక్కగాఁ జూచుకొని యమర్చుకొనుచుండుట చేతను ఋణముచేయవలసిన యావశ్యకములేకయింతమొత్తమునుదన సొంత యాదాయమునుండి మిగుల్చుకొనిగలిగెను. ఈయారామగృహమునకు చుట్టును ప్రమదవనములు నిర్మించి యందు బహువిధఫలపుష్ప వృక్షములను నాటించుటయేకాక యాల్యప్రభువుగా రందందుఁజక్కని విహారప్రదేశముల నేర్పఱచిరి. ఈయద్యానవనవాటికలోఁ బరిశుద్ధ

వాయువనుభవించుచునువచ్చినట్లుపిల్లలు విహారముసలుపవచ్చును. ఇందొకచోటబాలికాబాలకులనిమిత్తమొక యాశ్రమకుటీరమునిర్మింపబడి దానిముందొక్కొక్కరి కొక్కొక్క చిన్నపూలతోటయు వేయబడెను. వనపాలకుని నియోగానుసారముగాఁ బ్రతిశిశువును బ్రతిదినమును రెండుమూడుగంటలసేపు తనతోటలో పనిచేయవలెను. వారివారి పేరులు వ్రాయబడి ప్రతివత్సకునుతనతనతోటలో పనిచేసికొనుటకై ప్రత్యేకముగా పనిముట్లయ్యబడెను. ఆబాలురనిమిత్తమొక చిన్నకర్మశాలకూడ నిర్మింపబడితండ్రియొక్క నిదేశప్రకారముగా బాలురందు వడ్రపుఁబని మొదలయినవి నేర్చుకొనియందఱును జేరితామేయొక చిన్న కోటను గట్టిరి. దానిగోడలకుఁ గావలసిన యింకను సహిత మారాజ కుమారులు స్వయముగాఁ జేసిరి. ఆయాశ్రమకుటీరములో బాలికల నిమిత్తమొకచోట పాఠశాలయొకటి యేర్పాటుచేయబడెను. ఆవంట యింట బాలికలు పాఠముచేయ నభ్యసించుచు తాముకాపించినకాయలతో కూరలు వండుటకును, ఊరుగాయలు పెట్టుటకును, ఫలములను కాపాడుటకును, వివిధములయిన సామాన్యభక్ష్యములు చేయుటకును నేర్చుకొనిరి. ఈబాలిక లప్పడప్పుడు తాముచేసినవంటను దామే భుజించుచు, గొన్నిసమయములయందుజననీజనకులను భ్రాతలనుగూడవిందులకుఁబిలుచుచుండినను సాధారణముగా వారు చేసినవంట బీదలకుఁబంచి పెట్టబడుచుండెను. ఈప్రకారముగా రాణిగారిబిడ్డలకెల్లను విద్యమాత్రమేకాక యుపయుక్తములయిన వృత్తులు సహితము బాల్యమునుండియు నేర్పబడుచువచ్చెను. ఈహెలినా రాచకూతునకిరువదిసంవత్సరములప్రాయము వచ్చినతిరువాతక్రిస్టియన్ అను పేరుగల ఆగస్టైన్ బర్గు రాజపుత్రునితోడ వివాహముజరగెను. ఈమెకుఁగలిగిన సంతానములో నిప్పుడు కొడుకు లిద్దఱును కూతు లిద్దఱును జీవించియున్నారు.

6. 1848 వ సంవత్సరము మార్చి నెల 21వ తేదీని రాణి

గారికి మరలనొకకుంతూరు జననమొందెను. ఈమె పేరులూయినీ. ఈమె జననమొందిన సువత్సరములోనే రాణిగారు స్కాట్లాండు దేశములోని యున్నతప్రదేశమునందు బాల్మోరల్ అనుగిరిదుర్గమునొకదానినిగొనిరి.

బాల్మోరల్ ౫౬ దుర్గము.

దీనియావరణ మేడుమైశ్యసౌడుగును నాలుగుమైశ్య వెడల్పును గలదిగా నున్నది. ఈకోట యొక యేటియొడ్డుననుండి చుట్టును రమణీయప్రదేశమును గలదిగానున్నది. ఇందు వాయువు శుద్ధమయి యుత్సాహజనకముగానుండును. ఇక్కడ బిడ్డలు గుట్టలకెగగ్రాతుచు, సెలయేళ్ళను దాటుచు, అడవిపువ్వులనుగోయుచు, కొండలపయి దుముకులాడు జింకలనుజూచుచు, వినోదింపవచ్చును; ఏదో కొండకొలకు ప్రక్కను జనసంఘమునకు దృగ్గోచరము కాకుండ వనభోజనములుచేసి యానందింపవచ్చును. ఇక్కడనున్న కాలములో రాణిగారును భర్తయు బీదలగుడిసెలకుఁబోయి చూచుచు, పనిలేనివారికి పనికల్పించుచు, అత్యావశ్యకమయినప్పు డొకపశువును మేపుకొనుటకో యొకచిన్నతోట వేసికొనుటకోకొంచెముభూమియిచ్చి యాదరించుచు, పేదవారి నెన్నోవిధములఁగనిపెట్టుచుండిరి వారక్కడి బహులకుఁబోయిపిల్లలపాటలను భారములను విని వారికి బహుమానములిచ్చుచుందురు. రాణిగారు తామొక్కరును గూడ బీదలగుడిసెలలోనికిఁ బోయి వారిక్షేమమును విచారించుచు, అరమరిక లేక వారితోఁ గలిసికూడుచుండి పలుకులాడుచు, పిల్లలకంట వస్తువులనిచ్చుచు, వృద్ధులకును రోగులకును బట్టలు మందులు మొదలయినవి యిచ్చుచు, సర్వవిధముల వారిసుఖసంతోషములకు సహాయపడుచుందురు. ఇట్టిపనులతోఁ గాలముగడపుచు రాణిగారు రాజకీయ వ్యవహారముల నుపేక్ష చేసియుందురనికొందఱనుకోవచ్చును. ఈమెకుఁ బూర్వులైనరాజు లెవ్వరును రాజ్యతంత్రములలో నీమెయంత శ్రద్ధ చేయుచువచ్చినవారు లేరు. ప్రతికార్యమునకునుగాలనియమ మేర్పఱుచుకొని సరిగా నాయాకాలములో నాయాపనిని నిత్యమును దప్పక నిర్వహించుచుండుటచేత నీమెయెంతపనినైనను జేయఁగలుగుచుండెను. ఈమెసూర్యోదయముతో నేనిద్రనుండి లేచును; తొమ్మిదిగంటలవేళ భర్తతోఁగలిసి ప్రాతఃకాలభోజనముచేయుట; కొంతసేపు విహరించి వచ్చిన

తరువాత సొంతపనిచేసికొనును; రెండుగంటలకు ఫలాహార మయినతరువాత మంత్రలతోఁ గలిసి సాయంకాల మైదుగంటలవఱకు రాజ్యాంగ వ్యవహారములను జక్కఁజెప్పును; తరువాత గంటసేపు భర్తతోనో యతఁడు రానప్పుడు తల్లితోనో కలిసి బంధిలో విహారమునకుఁ బోయి వచ్చి సంగీతాదివినోదములతోను గ్రంథపఠనముతోను గొంతసేపు గడపి రాత్రి యెనిమిదిగంటలవేళ సకుటుంబపరివారముగా భోజనము చేయును. ఆదంపతు లతిభోగాసక్తులుగాక సామాన్యములయిన పదార్థములనే భుజించుచుందురు. బాల్మోరల్ దుర్గమున నుండినప్పుడు రాణి గారప్పుడప్పుడుకొండలెక్కుచుండుటయు, తద్భర్త మృగయావిహారము సలుపుచుండుటయుఁ గలదు. 1849 వ సంవత్సరము మేయి నెల 19 వ తేదీని విహారమునకుఁ బోయినప్పుడు విల్లియమ్ హామిల్టన్ అనువాఁడు రాణిగారి బండిమీఁద చేతితుపాకిని గాల్చెను. వాఁడు వెంటనే పట్టుకొఁబడి విమర్శమీఁద నేడుసంవత్సరములద్వీపాంతరవాసశిక్షనుబొందెను. లూయిసీ రాజపుత్రి 1871 వ సంవత్సరమునందు లోరన్ ప్రభువును వివాహమాడెనుగాని యీమొకు సంతానము కలుగలేదు.

7. 1850 వ సంవత్సరము మేయి నెల 1 వ తేదీని రాణిగారికి తృతీయపుత్రజనన మయినది. ఈతని కార్థ రనుపేరు పెట్టఁబడినది. ఇతఁడే కెన్నాటుప్రభువు. ఇతఁడు పుట్టి నెలదినములయినతరువాత రాణి గారు వ్యాధిబాధితుఁడయియుండిన తనపినతండ్రినిజూచియీవలికివచ్చి నప్పుడు లెప్టినెంటుస్టేట్ అనునతఁడుముందుకువచ్చి యామె నెత్తిమీఁద తనచేతికట్టతో సత్తువకొలఁదినిగొట్టెను. శిరస్సుమీఁదనున్నటోపీవలన గొంతదెబ్బ యాగినను రాణిగారి నొసటనుగాయమయినది. విమర్శింపఁబడినప్పు డతనిపక్షమునఁ జిత్తచాంచల్యమని వాదింపఁబడెనుగాని ధర్మాధికారు లావాదము సంగీకరింపక యేడుసంవత్సరము లాతని ద్వీపాంతరమునకుఁ బంపిరి. 1851 వ సంవత్సరమునందు రాణిగారి భర్తయైన

యాల్పర్షప్రభువువారి ప్రయత్నములవలన లండన్ నగరములోని జనోద్యానములో నొకమహాప్రదర్శనము జరిగినది. లోకములోఁగలసమస్త విశేషవస్తువులు నొకచోట సమశూర్చుటయు సమస్త దేశములవారును నొకచోట సమావేశమగుటయు నందుమూలమునఁ బరస్పరైకమత్యమును వాణిజ్యాభివృద్ధియుగలుగుట నీప్రదర్శనముయొక్క ముఖ్యద్దేశములు. ఇందు నిమిత్తమయి జనోద్యానవనములో నిరువదియైదు వేలజనులు ధారాళముగాపట్టదగిన విశాలభవనము కట్టఁబడినది. ఈ ప్రదర్శనము మొదలునెల 1 వ తేది మొదలుకొని యైదుమాసములపదునైదుదినములు జరిగినది. మొదటిదినమున రాణిగారుభర్తతోను దన పెద్దకొమారునితోనుకొమారిత్తోను గలిసి ప్రదర్శనమందిరమునుబ్రవేశించినప్పుడు లోపలనున్నయిరువదియైదువేలునుగాక వెలుపల నేడులక్షలజనులుగూడిరాజదంపతులనభినందించిరి. ఈప్రదర్శనముజరిగినకాలములోఁచూడవచ్చినవారిసంఖ్య యిరువదిరెండులక్షలు; వారివలనపోగయినసొమ్ముమొత్తమయిదులక్షలపానులనగానేఁబదిలక్షలరూపాయలు. కెన్నాటుప్రభువు 1879 వ సంవత్సరమున ప్రష్యాదేశపు రాజపుత్రియైన లూయిసీకాంతను వివాహమాడి యామెవలన నొకకుమారుని నిద్దఱు కుమారికలను గనెను. ఇతఁడు కొంతకాలము మనహిందూదేశమందుండిబొంబయిరాజధానిలోని సేనకల్లును ముఖ్యసేనానాయకుఁడుగా నుండెను.

8. రాణిగారికి 1853 వ సంవత్సరము ఏప్రిల్ నెల 7 వ తేదిని నాలవ పుత్రుఁడయిన లియోపాల్డు పుట్టెను. ఇతఁ డాల్పర్షప్రభువుగాఁ జేయఁబడెను. ఇతఁడు బాల్యమునుండియు దుర్బలుఁ డయియుండినను, విద్యావిశేషముచేతనుగుణసంతృప్తిచేతను దండ్రునిబోలినవాఁడు. ఈతఁడు 1882 వ సంవత్సరమునందు హెలినా రాజపుత్రిని పరిణయమయి యామెవలన నొకపుత్రికను గని 1884 వ సంవత్సరమున లోకాంతర

గతుడయ్యెను. అంతకుమున్ను గర్భవతియై యుండిన యీతనిభార్య యీతని మరణానంతరమున నొకచిన్నకొమారుని గనెను.

9. రాణిగారికి 1857 వ సంవత్సరము ఏప్రిల్ నెల 7 వ తేదిని మరల నొకకొమారితకలిగెను. ఈమెయే రాణిగారి కడపటిపుత్రి. ఈ రాజపుత్రిపేరు బీట్రిస్. పెద్దతనములో తల్లికిఁ బ్రాపుగానుండవలెనన్న యుద్దేశముతో నీమె యిరువదియేనిమిదేండ్లు వచ్చువఱకును వివాహ మాడకుండెనుగాని తరువాత 1885వ సంవత్సరమునందు బాటెన్ బర్గు రాజపుత్రుడైన హెన్రీయను నాతనిని వివాహమాడి భర్తతోఁగూడ వేఱుగా తల్లియొక్క రాజభవనమునందేవసించుచుండెను. ఈమెవివాహమునాఁటికే రాణిగారికి మనుమలును మనుమరాండ్రును ముప్పది నలుగురు కలిగి వారిలో నిరువదితొమ్మండ్రొప్పుడునుజీవించియున్నారు. ఈమెభర్తయూఁఫ్రికాఖండమునకు సేనానాయకత్వమును వహించిపోవుచు మార్గములో సముద్రముమీఁద 1896 వ సంవత్సరారంభమున విషజ్వరముచేత దేహవియోగము నొందెను. ఈమెకుముగ్గురు కొమార్తెను నొకకొమారితయుఁ గలిగిరి.

నిరుపేదలకు వలెనే మహారాజులకును కష్టములుండును. బీదలకు లేని దుఃఖములును సంపన్నులక నేకములుకలుగుచుండును. ఈవఱకెన్ని సార్లు దురాత్ములురాణిగారిప్రాణములకెగ్గుతలఁచిరోచదువరులెఱిగి యున్నారుగదా. బయట నెన్ని దుష్ప్రయత్నములు జరుగుచుండినను గృహమునఁగష్టములురానందున రాణిగారికిఁ బూర్ణమయినమనశ్శాంతి కలిగియుండెను. దినము లెల్ల కాలము నేకరీతిగా జరగవు. ఇట్లుసంపూర్ణ సౌఖ్యము ననుభవించుచుండిన కాలములో 1861 వ సంవత్సరమున విపత్సరంపర ప్రారంభమయ్యెను. ఆసంవత్సరముమార్చి నెలలో రాణి గారిప్రియమాతయైన కెంటుప్రభ్యిలోకాంతరగతు రాలయ్యెను. తండ్రి పోయినపసిబిడ్డను పెంచి పెద్దదానిని జేసినప్రాణసమాను రాలయిన

జననియొక్క మరణమున కేపరితపించుచుండిన రాణిగారి కాసంవత్సరాంతమున గోరుచుట్టుపయిరోకటిపోటువలెఁ బ్రాణాధికుఁడయిన భర్తయొక్క మరణముకూడ సంభవించెను. మృత్యుదేవతయొక్క చరిత్రము మహా విచిత్రమైనది. మృత్యువు చావు కావలెనని కోరువారిచెంతకురాక బ్రతుకనలెనని యపేక్షపడువారిని జేరితఱుచుగావారినిమ్రుంగి వేయును. ఒక్కవారమెడఁబాయవలసివచ్చినప్పుడుడుల్లముతల్లడిల్లఁజింతిల్లడియాదంపతులయొక్క నిరంతరపరస్పరానురాగము నొక్కింత తలఁపుననిలిపినవా రామెకు శాశ్వతపతివియోగముమొంతదుర్భర వేదననుగలిగించి యుండునో కొంత తెలిసికోవచ్చును. ఆల్బర్టుప్రభు హొక్కసారిభార్యను విడిచి రెండుదినములు లివర్పూలు పట్టణమునకుఁ బోయినప్పుడు “నా ప్రియతముఁడైన ప్రాణవల్లభుఁడింట లేక నేనత్యంతాసహాయురాలనయి యున్నాను. ఇతరదంపతులు పలుమాఱు తొండొరులను విడిచియుండురని నేనెఱిగినదాననయ్యును అట్టి వియోగమునకు నేనెన్నఁడు నలవడఁగలుగుదుననుకోను. అతఁడు లేక నా కేదియు నింపుగ నుండదు. ఆతని నుండి యెడఁబాసియుండుట రెండుదినములయినను నా కదెల్లప్పుడును భయంకర వేదనను గలిగించును. అతని యనంతరమున నన్ను బ్రతికింపకుండుటకయి దేవునిఁ బ్రార్థించుచున్నాను. అతఁడు నాకన్నులయెదుర నుండి నన్నుఁ బ్రేమించుచుండుటయే నాభాగ్యము.” అని ప్లాక్టాదుదొర పేరవ్రాసిన రాణిగారికిఁ బతిశోకము దుస్సహ మగునని వేఱుగఁ జెప్పవలసినపనియుండదు. రేపురాఁబోవునది నేఁడు తెలియదు. తమ కల్పకాలములోనే కలుగనున్న స్థిరవియోగకష్టమును లేశమైనను దెలిసికోలేక యారాజదంపతు లాసంవత్సర మొత్తో సంతోషముతోఁదమయిరువదియొకటవయేటి పెండ్లిదినపు పండుగ చేసికొనిరి. వివాహాదినోత్సవము చేసికొన్న మఱునాడు రాణిగారు తన మేనమామయగు లియోపాల్డు రాజుగారికి—“నిజముగా సుఖప్రదములైన వివాహబంధములవలనఁ

గలుగు సంపూర్ణమైతిని దయను ప్రేమమునుమాత్రమేకాకతమపైని భర్తలువివాహరంభదశలో ననురాగవిశేష మెంతచూపిరోయంతయిప్పుడును జూపుచున్నారని యిరువదియొక్కయేండ్లకుఁ దరువాతనావలె జెప్పఁగలుగువారు మిక్కిలి తక్కువగా నుందురు.” అనివ్రాసిరి. గుణవంతుఁడగు కాంతుఁడు లోకాంతరగతుఁడయినప్పుడు కాంత కాతని సుగుణసంపద యెల్లముఱపునకువచ్చును; అల్పప్రభువుగుణవంతులలో నగ్రగణ్యుఁడు; సదా పరోపకారచింతగలవాఁడు. అట్లగుటచే వివాహబంధములమునఁదాను స్వస్థలమునుగాఁ జేసికొన్న యింగ్లాండు దేశము యొక్క ప్రజల సౌఖ్యాభివృద్ధికిఁ దోడుపడవలెనన్న పరిశుద్ధచింతతో నతఁడు వివాహముయినది మొదలుకొనియింగ్లీషుభాషాజ్ఞానమునువృద్ధి చేసికొని, ఆంగ్లేయులయాచార వ్యవహారములను రాజ్యాంగపద్ధతులను ధర్మశాస్త్రములనువివిధవ్యాపారములనుబూర్ణముగా గ్రహించుటకయి యావచ్చక్తినిబాటపడఁజొచ్చెను. 1840 వ సంవత్సరమునందింగ్లీషుభాషలో నతఁడు మొట్టమొదటఁజేసిన ప్రసంగము గానిసవ్యాపారము మాన్పుట యావశ్యకమని. బీదలమేలునకయి తాను జేయఁ గలిగిన దెల్లఁజేయుటకును దేశోపకారకమయిన యేపనిలోనయిననుతోడుపడుటకును నతఁడు సర్వదా సంసిద్ధుఁడగుచుండెను. ఇటువంటిభర్తమృతుఁడయినతరువాత రాణిగారు బహుసంవత్సరములవఱకునువెలుపలికి రా లేదు. అయినను దాను దుఃఖసముద్రములో మునిగియుండియుఁ దన ప్రజలదుఃఖమునకుపరితాపపడుచుతన్ని వారణమునకయియామె యెన్నడును బ్రయత్నముచేయకయూరకుండుటలేదు. పెనిమిటిపోయిన నెలదినములలోపల బొగ్గుగని యొకటి కుంలి యందిన్నూఱుగుదుమనుష్యులు ప్రాణములతో పూడిపోవుటతిట్టస్థించెను. ఆమహావిపత్తును వినఁగానే శ్రీవిక్టోరియారాజ్ఞ తన సంతాపమును మఱచి యా మృతులపత్నుల కొఱకునుమాతలకొఱకునుసంతాపపడుచువారిదుఃఖోపశమనార్థముగా

తంత్రీముఖమున ననునయవాక్యములను దెలిపి వారి సాయమునకయి యిన్నూరుపొనులను (రెండు వేలరూపాయలను) బంపెను. 1863 వ సంవత్సరమునందు యువరాజయిన తన జ్యేష్ఠపుత్రుని వివాహమహోత్సవము జరిగినప్పుడామె దేవాలయములో నొకమూలనొంటిగాఁ దలవంచుకొని కూరుచుండి చూచి వెడలిపోయెను. ఇట్లామె చిర కాలము సభలు మొదలయినవానికి వేనికిని రాక యేకాంతచర్యను కాలముగడుపుచుండి నను రాజకార్యములమాత్ర మెప్పుడు నుపేక్షచేయక యధాప్రకారము గానే యప్పుడును నిర్వహించుచుండెను. 1862వ సంవత్సరము డిసెంబరు నెల 14వ తేదిని భర్తయొక్కసంవత్సరికమునాడు తన బిడ్డలతోఁ గలిసి రాణిగారు నూతనముగాఁ గట్టఁబడిన పెనిమిటియొక్క సమాధివద్దకుఁ బోయిరి. ఈసమాధిమందిరమును గట్టుటకయి యిరువదిలక్షల రూపాయలను రాణిగారు దమసొంతసొమ్ములోనుండియే వెచ్చి కొనిరి. ఇంతసొమ్మును రాణిగా నొక్కసంవత్సరములో నెట్లు తేఁ గలిగి రని కొందఱు అడుగవచ్చును. 1852వ సంవత్సరమునందు న్యాయవాది యొక్కఁడు తన మరణశాసనములో తనకుఁగల యిరువదియైదులక్షల రూపాయలసొత్తును రాణిగారికిఁ జెందవలెనని వ్రాసియిచ్చెను. అతనికి బంధువు లున్నయెడలఁ దాదావిత్తమును గైకొననని మొదట రాణి గారు నిరాకరించినను బంధువులు లేరని తెలిసినపిమ్మట స్వీకరించిరి. ఇప్పుడు వ్యయపెట్టిన సొమ్మిదియే కాదు.

ఇద్దఱు అల్లుండ్రును నొక్కకొమారితయు నొక్కకొమారుఁడును యుక్తవయస్సువచ్చిన పోత్రుఁడొక్కఁడును పరలోకగతులయి రాణిగారికి మనోవ్యధను గలిగించినవార్త యీవఱకే చెప్పఁబడినది. 1865 వ సంవత్సరము డిసెంబరు నెల 9వ తేదిని రాణిగారి ప్రియమాతులుండైన లియోపాల్డుప్రభువు లోకాంతరగతుఁడయ్యెను. ఇతఁడు డెబ్బదియైదు సంవత్సరములు బ్రతికి వార్ధకదశలోనే స్వర్ణస్థుడైనను, భర్తకును జనని

కిని తరువాత రాణిగా రీమేనమామనుగూర్చియే యధికదుఃఖమునొందిరి. రాణిగారు జననమొందినది మొదలుకొని యీతఁడామె క్షేమాభివృద్ధులయందు శ్రద్ధచేసి సింహాసనమునకువచ్చినతరువాతఁ బ్రధానాంశములయందెల్ల నామె కాలోచనచెప్పుచు నాంతరంగికమంత్రియునాప్త బంధుఁడును ప్రాణమిత్రుఁడైన యుండెను. ఇటీవలరాణిగారి ప్రాణములఁగొనుటకయిమఱిరెండుయత్నములుచేయఁబడినవి. రాణిగారి జ్యేష్ఠ పుత్రుఁడైనయువరాజుగారికిప్రాణముమీఁదికివచ్చి నిష్క్రమించినతరువాత గొన్నిదినములకామెవిహారమునకు వెడలివచ్చిరాజభవనావరణములోఁ బ్రవేశింపఁగానే పదునేడుసంవత్సరముల యీడుగల ఆర్థర్ ఓకాన్నర్ అనెడియైరిష్ వాఁడొకఁడు కుడిచేతిలోనొక చేతిఁకుపాకియునెడమచేతిలోనొకవిజ్ఞానపత్రమును బట్టుకొనివచ్చి తుపాకిని రాణిగారిమీఁద గుఱిపెట్టి చేయి చాచెను. రాణిగారిపరివారములో ముఖ్యుఁడయిన జాన్ బ్రౌననునతఁడు వెనుకనుండివచ్చి వానినిబట్టుకొని శోధింపఁగా, తుపాకిలోవట్టిమంటేకాని గుండులేకపోయెనుగాని వానియొద్దనొకకత్తికూడఁగనఁబడెను. వాఁడువిమర్శింపఁబడి దెబ్బలశిక్షయునొకయేడుకారాగృహవాసశిక్షయు నొందెను. 1882వ సంవత్సరము మార్చి నెల 2 వ తేదీనిరాణిగారు లండన్ నగరమునుండివచ్చుచువిండ్రర్ నగరువొచ్చుచుండఁగా రోజర్ మెక్లీననువాఁడుబండిమీఁద తుపాకిని గాలెనుగానిదై వికముగా నెవ్వరునుగాయపడలేదు వాఁడువిమర్శింపఁబడి పిచ్చివాఁడయినట్లు స్పష్టపడినందున రాణిగారియిచ్చవచ్చినంతకాలముచెఱసాలలోనుండునట్లు విధింపఁబడెను. రాణిగారిరువదియొక్కసంవత్సరములు కన్యాత్వదశలోనుండియిరువదియొక్క సంవత్సరములువై వాహిక సౌఖ్యముననుభవించి యుప్పదియాఱుసంవత్సరములనుండి వైధవ్యావస్థనుబూనియిప్పటికి దెబ్బదియెనిమిదియేండ్ల ప్రాయముగలవారయియున్నారు.

మూ డ వ పృ క ర ణము

ప్రభుత్వదశ

రాణిగారిరాజ్యపరిపాలనమునుగూర్చి వివరించుటకై యీమెను
డెబ్బదియేనిమిదేండ్ల వార్ధక్యదశనుండి పదునెనిమిదేండ్ల బాలప్రాయ
మునకు మరలఁ దీసికొనిరావలెను. 1833వ సంవత్సరమునందు డెబ్బ
దిగ్గేండ్లరాజు రాజ్యమునువిడిచి స్వర్ణస్థుఁడుకాఁగాఁ బదునెనిమిదేండ్ల
యబలశ్రదాజ్యభారమునువహించుటశతస్థమయ్యెను. జూన్ నెల 20వ
తేదీని కెల్లవాఱుజామున రెండుగంటలు దాఁకినతరువాత రాజు విగత
జీవుఁడుకాఁగానే కాంటన్ బెర్రీ ప్రధానమంతాచార్యుఁడును కానిఁఖాము
ప్రభువునువిండ్సర్ రాజభవనమునువిడిచిరాణిగారి కాదుఃఖివార్తనువి
న్నవించుటకై కెన్సింగ్టన్ నగరికిఁబైలుదేఱిరి. వారారాచనగరు చేరునప్ప
టికై దుగంటలసమయమయ్యెను. అక్కడనందఱునుగాఢనిద్రలోనున్నం
దన నగరు నిశ్శబ్దముయ్యుడెను. వారు గంటవాయించివాయించి
యెంతోసేపుతలుపుతెట్టఁగానొట్టఁగాదుదకులోపలినుండివచ్చినపరిచారిక
తోఁదామొక ముఖ్యకార్యమునుగూర్చి ముచ్చటించుటకయి దర్శనా
ర్థము వచ్చితిమని రాజపుత్రితో మనవిచేయుమనిచెప్పఁగా నాసేవకు
రాలురాచకొమారితమంచినిద్రలోనున్నందునఁదానామెకు నిద్రాభంగ
ముచేయసాహసింపఁజాలననియు త్తరముచెప్పెను. అపయినివారు “మే
మిప్పుడురాజకార్యముమీదరాణివద్దకువచ్చినాము; ఆమెనిద్రసహితము
దానికెడమియ్యవలెను” అనిపలికిరి. పరిచారిక లోపలికిఁబోయిన కొన్ని
నిమిషముల కెల్లను రాత్రి కట్టిన పడకబట్టతోనే తన దీర్ఘశిరోఽములు

వీవున జీరాడఁ గన్నుల నీరుగ్రమ్మ రాజపుత్రివారున్నగదిలోనికినడచి వచ్చెను. వారు తామువచ్చినసమాచారమునువిన్నవింపఁగా నేయామె యాప్రథానాచార్యుని నుద్దేశించి “నాకొఱకీశ్వరునిఁ బ్రార్థింపుము” అనిప్రథమవాక్యముపలికెను. అప్పుడు వారందఱును మోకారింతుకొని యామె భావిగౌరవపదమునకు వలయుబుద్ధిని బలమును బ్రసాదింపవలయునని దేవునిప్రార్థించిరి. ఆమెరాజ్యపాలనమిట్లుప్రారంభమయ్యెను. అంతరువాత నామె వెంటనే తన పెదభాగ్యయైనయెడితెయిదో రాణిపేర పితృవ్యమరణమునుగూర్చి తనవ్యసనమును బలుపుచుశోకోపశమనలేఖవ్రాసి యాయుత్తరమును పంపి చివ్చె పేరు ‘మహారాజ్ఞాగారి’ కని వ్రాయఁగాఁజూచినగ్గఱునున్న చనవరియొక్కరు ‘గతమహారాజ్ఞాగారి’ కని చిరునామ వ్రాయవలెనని హెచ్చరించిరి. ‘ఆమెకుఁగలిగినమార్పు నేనెఱుఁగుదును; అయినను దాని నామెకు స్మరణకుఁ దెచ్చుటకు నేను మొదటిదాననుగానుండను’ అనిచెప్పియట్లేయాయుత్తరమునామె పెద తల్లికిఁ బంపివేసెను. ఈయొక్కసంగతియే యామెయొక్క యుదార భావమును సౌజన్యమును సహస్రముఖములఁ బ్రకటించుచున్నది.

తరువాత నామెతల్లియొద్దకుఁబోయి కొంతసేపామెతోఁ గడపెను. తొమ్మిదిగంటలగునప్పటికిప్రథానమంత్రియైన మెల్బోరన్ ప్రభువు రాణిగారి దర్శనమునకు వచ్చి నాటిదినము పదునొకండుగంటల కాంత రంగికసభ గూఠుననియు నామె విజయంచేసి సభ్యుల యభివాదనము లంగీకరించి స్వాభిప్రాయప్రకటనము చేయవలయుననియు విజ్ఞాపనము చేసెను. ఆమెయాశౌచమును సూచించువస్త్రములుధరించి సరిగాపదు నొకండుగంటలకు సభామందిరమును బ్రవేశించి తనపినతండ్రులెదురేగి తోడ్కొనిరాఁగా ముందుకువచ్చి వినమ్రయై పీఠమును స్వీకరించి విస్పష్టమయిన మధురస్వనముతో నిర్భయముగాఁ దన ప్రకటనము నిట్లుచదివెను,—

“నాప్రియపితృవృక్షై సరాజుగారిమరణం వలన దేశమునకుసంభ. వించినదుస్సహదుఃఖికరనష్టమురాష్ట్రముయొక్కపరిపాలనకృత్యమును నాకొప్పగించినది. ఇటువంటియుక్తృష్టభార మింత యాకస్మికముగా నింతపిన్నవయస్సులో నామీదఁ బడినందున నన్నీకనికి నియమించిన యీశ్వరుఁడు దీనిని నిర్వహింపఁజూకుఁ గావలసినబలమును నాకుఁ బ్రసాదింపక పోడనియు, అట్లకనఁచు పరిపాకమును నధికఁ గానుభవమును గలవారికి సామాన్యముగాఁగల సాధనములను సాధనములను నాకు నాపరిశుద్ధచింతలును సాధింపఁజేసినాకరి పరిశుష్టహమునుగలిగి పక పోవనియు, నాకుఁగలయూశ యవలంబియై నన్నుఁ జైకి లేవదీయకున్న యెడల నేనీభారముక్రింద క్రుంగవలసినదాననని తోచుచున్నది.

పార్లమెంటు మహాసభవారి బుద్ధివిశేషమునందును నాప్రజల ప్రభుభక్త్యనురాగములయందును నే నస్వీకృత విశ్వాసము కలదాననై యున్నాను. * * * * * నాప్రజల యొక్క స్వాతంత్ర్యములను సర్వదా కాపాడుచు, అన్నితరగతులవారియొక్క సౌఖ్యమును తే. సుమును నా యావచ్చక్తిని జూపి వృద్ధి పఱచిచేదను.’

ఈప్రకటనచదువబడినతరువాతప్రభుసంఘమువారొక్కొక్కరే వచ్చిమోకాళ్ళమీదఁ బ్రణమిల్లి కిరీటమును ముట్టి ప్రభుభక్తినిజూపి ప్రమాణములుచేసి పో.నొడఁగిరి. వారిలో ముందుగా వృద్ధులయిన యామెపినతండ్రులు కంబర్లండు ప్రభువును సస్సక్తుప్రభువును వచ్చి నప్పుడామెప్రత్యుత్థానముచేసియెదుర్కొనిననువారు మోకాళ్ళమీద బడి మ్రొక్కి చేయి ముద్దిడి రాజభక్తిగలవారమని ప్రమాణముచేసి నప్పుడామె మేను పులకరించెను. బంధుధర్మమునుబట్టి తాను మ్రొక్క వలసినవారు రాజధర్మమునుబట్టి తనకు మ్రొక్కవలసినవారగుటయగామె మనస్సును కొంత కలఁత పఱచియుండును. ఆమె పీఠమునుండి లేచి పినతండ్రుల నిద్దఱిని ముద్దు పెట్టుకొని గౌరవించెను, ఈయిరువురు పిన

బ్రిటీష్ మహారాజుల వస్త్రాభరణములు ధరించిన విక్టోరియా జి.
 తగ్గడుల నో కంబర్లండుప్రభు విప్పడు హానోవరు దేశమునకు రాజ
 యైనను. నాలవవిల్లియముయొక్క యనంతరమున హానోవరురాజ్యము

కూడ రాణిగారి కేరావలసియుండెనను స్త్రీలు రాజ్యభారమును వహింప గూడదని యాదేశమునందు విధియేర్పడియున్నందున నారాజ్యమామె పినతండ్రియగ్గ నమయ్యెను. సభ్యులందఱునొకరితరువాత నొకరుగావచ్చి పీఠముమీఁద వ్రాలి రాజభక్తికలవారమనిప్రమాణముచేసి పోయిరి. ఆదినమక్కడకువచ్చినవారందఱును రాణిగారి సౌమ్యతకుసంతోషించిరి.

ఆమె యాదినమున నే నిజముగా రాజ్యపదము నొందినను మఱు నాఁడు యథావిధిగాఁ బ్రకటనచేయఁబడినది. ఉత్సవమునకు నియమిత మైనకాలమునకు ముందుగానే రాజభవనము ముందటఁగల వీధులును తోపులును వృక్షములును గివాక్షములును సమస్తాన్నత ప్రదేశములును వేడుకచూడవచ్చినజనసంఘముతో నిండిపోయెను. రాణిగారుతమస్థానమునకుఁరాగానేగౌరవచిహ్నములయినఫరంగులుకాల్పఁబడెను. చెవులు చిల్లులునోవునట్లుగా జనులు కరతాళములతో జయజయధ్వనులుచేసిరి. రాజమృతికొందుటయు నాతనిస్థానమున రాణి సింహాసన మధిష్ఠించుటయుఁబ్రకటింపఁబడినతరువాత దేశాచారానురూపముగా నడవవలసిన కృత్యములన్నియు గ్రమముగాజరగెను. సమమనడుమ విరామములేక యాకాశము ప్రీతునట్లు జనులు జయఘోషములు చేయునప్పు డామె కన్నులనుండి బాష్పములు బొటబొటపడఁజొచ్చెను. ఆమె మనస్సులో గలిగినసంభ్రమోద్రేకము నెట్లొడచుకొని తంతంతయు ముగియు వఱకు నోపికచేసియుండి యుత్సవము ముగియఁగానే తొక్కుపాటుతో వేవేగ తల్లియున్న గదిలోనికినడిచి యామెనుకొఁగిలించుకొనియొక్క సారిగ నేత్రములనుండి బాష్పప్రవాహములు వఱపెను. తల్లిబుజ్జగించి యూరార్చినపిమ్మట విష్టోరియారాజ్య తల్లినిజూచి యిట్లనెను.

‘అమ్మా! ఇంగ్లండునకు రాణినని నేను నమ్మలేకున్నాను. నిజముగా నేను రాణిని ననుకొనియెదను; కాలేదా?’

‘బిడ్డ! రాణివయినట్టునీ వేయఁబడుదువు. నీవిప్పుడువిడిచివచ్చిన యుత్సవస్థలమే నీకాసత్యమును నిస్సం దేహముగా దెలిపియుండవలెను.’

‘ఇక గొంతకాలములో నేనీనూతనావస్థ కలవాఁడనుపడుదును. ఇది నిశ్చయ మగుటచేతను నీచిన్నముద్దులకూతు రీగొప్పదేశమునకు రాణియని నీవు తలఁచుటచేతను, రాష్ట్రధర్మమునుబట్టి నేజేసికొనెడి యీప్రథమప్రార్థనను జెల్లించెదవా? ఓప్రియజననీ! రెండుగంటలసేపు నన్నొంటిగా విడువఁగోరెదను.’

ఆమెయొంటిగానుండగోరిన కారణమేమో చెప్పకయే తెలిసికొన వచ్చును. ఆకాలములో నామె యీశ్వరునికే దన మనోగతమును దెలిపి తనకృత్యమును యుక్తముగా నిర్వహించుటకుఁ దగినబలము ననుగ్రహింప వేడుకొని తన మనస్సులోని భారమును తొలగించుకొనెను.

శ్రీవిష్ణోరియారాజ్ఞసింహాసనమునకు వచ్చిన యల్పకాలములోనే మంత్రులలో నొకరగు విల్లింగ్టన్ ప్రభు వొకసైనికునికి విధించినమరణ దండనమునుగూర్చిన యనుజ్ఞాపత్రమును సంతకమునిమిత్తము బల్ల మీఁదబెట్టెను. రాణి యదిచూచి కన్నులనీరుగాడ్చుచు “వీని కను కుంలముగా మీరు చెప్పఁదగినదేదియు లేదా?” అని యడిగెను.

“ఏమియులేదు. వీఁడు మూడుసార్లు సేననువిడిచి పాటిపోయి నాఁడు.” అని యతఁడు పలికెను.

“ఓ ప్రభువా! మరల నాలోచించి స్మరణకుఁ దెచ్చుకొమ్ము.” అని యామె మరలఁ జెప్పెను.

“ఓ దేవీ! వీఁడుసైనికధర్మమునఁ గ్రమముగానడివకపోయినను సత్ప్రవర్తనము గలవాఁడని సాక్షులు చెప్పుచున్నారు. ఇందుకు విరుద్ధముగా నా కేమియుఁ దెలియరానందున వీఁడు మంచివాఁడే యయి యుండవచ్చును.” అని యతఁడు తృప్తిరమిచెప్పెను.

“మీకు వేయివందనములు” అని పలుకుచు నాయథికార పత్రముమీఁద “క్షమింపఁబడెను.” అని వ్రాసిచేవ్రాలుచేసి కాగితమును చేయివడఁక మెల్లఁగా నాతనివైపునకుఁ ద్రోచెను.

పూర్వపురాజులకువలె తండ్రినుండి సొత్తేదియు గానందునను హానోవరు రాజ్యమువలనియాదాయము పోయినందునను పార్లమెంటు సభవారు రాణిగారికి వ్యయములక్రింద సంవత్సరమునకు 385000 ల పౌనులనఁగా ముప్పదియెనిమిదిలక్షల యేబదివేలరూపాయల నేర్పాటు చేసిరి. ఈ మొత్తములో 60000 పౌను లామె నిలువచేసుకొనునిమిత్తమును, 131260 పౌనులు పరివారముయొక్క జీతములనిమిత్తమును, 172500 పౌనులు భోజనవస్త్రాలంకారాది వ్యయములనిమిత్తమును, 18200 పౌనులు దానధర్మాదులనిమిత్తమును, 8040 పౌనులితరవ్యయముల నిమిత్తమును, ఉద్దేశింపఁబడినవి.

రాణిగారు ప్రధానమంత్రి తనవద్దకుఁ దెచ్చినవిషయములలో నెల్లవివరములనువిచారించి తెలిసికొనుచుండిరి కానిసాధక బాధకములను బూర్ణముగావిమర్శించి తెలిసికోక యొక్కయంశములోనుముందు బెట్టిన కాగితముమీఁద చేవ్రాలు చేయలేదు. అది చూచి గూమెమొదటి ప్రధానమంత్రియైన మెల్బోరన్ ప్రభువు “ఒక్కరాణిదగ్గట పనిచేయుటకంటె పదుగురురాజులయొద్ద పనిచేయుట సులభము” అని పలికినట్లు చెప్పుచున్నారు. ఆమె తనవద్దకు తేబడిన కాగితములవిషయములో నెల్ల ననేకప్రశ్నలు వేయుచుండుటయేకాక మంత్రులు చెప్పినయుత్తరములుతృప్తికరముగాతోచనిపక్షమునమరలనాలోచించిగానిచేవ్రాలు చేయనని పల్కుమాటునిరాకరించుచు వచ్చెను. ప్రధానమంత్రియొకప్పుడొకరాజశాసనము నామెయంగీకారనిమిత్తము తెచ్చి, కార్యసౌలభ్యమునుబట్టి దాని నంగీకరింపవలెననియేమేమోచెప్పఁబోవుచుండఁగా నామె యాతనిమాట కడ్డమువచ్చి “ఓప్రభువా! తప్ప యొప్పాయని

విమర్శించుటకు నేను మొదటినుండియు నేర్చుకొన్నాను. కార్య 'సౌలభ్య'మన్నది వినుటకును గ్రహించుటకును నాకీష్టములేనిమాట." అని పలికెను. అతఁ డంతటితో నూరకుండక తనచేతనైనంత బలము తోను నేర్చుతోను వాదించిదానిమీఁద సంతకముచేయుటరాజకార్యమున కత్యంతావశ్యకమనియతఁడునొక్క చెప్పెను. "నేనుబూర్ణముగా తృప్తినొందని కాగితముమీఁద సంతకముచేయకుండుట నాకార్యమున కంతకంటె నత్యావశ్యకము." అని యామె బదులుచెప్పి చేవ్రాలు చేయక నిరాకరించెను. ఇది యిట్లున్నను రాణి యాప్రధాననుంత్రిని మిక్కిలిగారవముతోను మైత్రితోను జూచి యాతనియెడనత్యంతాదరమును విశ్వాసమును గలదిగానే యుండెను.

రాణిగారు రాజ్యభారమునువహించి వ్యవహరించుచుండినను తరువాత నొక సంవత్సరమునకుఁగానిపట్టాభిషేకమహోత్సవముజరగ లేదు. పూర్వపు రాజులు ధరించెడు కిరీటము మిక్కిలి బరువైన దగుట వలన మరల కొత్తగా కిరీటము చేయవలసి వచ్చుటచేతను మఱి కొన్ని యితర కారణములచేతను 1838 వ సంవత్సరము జూన్ నెల 28 వ తేది వఱకును రాజ్యాభిషేకోత్సవము నిలుపుచేయఁబడి యాదినమున మహావైభవముతో నడపఁబడినది. నాటిదినము పగలు పది గంటలవేళ నిరువది ఘంటలు కాలపఁబడి నగరివాకిట రాజపతాక యెత్తఁబడినతోడనే రాణి బక్కింఘాము నగరు వెలువడినదని జనులు తెలిసికొనిరి. ఆమె పోవు మార్గముపొడుగునను లక్షలకొలది జను లావఱకే గుమికూడి క్రిక్కిరిసియుండి, యెనిమిదిగుఱ్ఱములను బూన్చిన రాజశకటములో నెక్కిపోవుచుండినమహారాజ్ఞిని వెస్టుమిన్ స్టరు దేవాలయము చేరువఱకు నొక్కరీతిగా జయజయశబ్దములతో నభినందింపఁ జొచ్చిరి. ఆ యాలయములో నాసమయమునందుఁ గూరుచుండి వేడుక చూచుటకయిష్టానముసంపాదించుకోగోరినవారొక్కొక్కరిన్నూ తేసి

రూపాయలు పెట్టి ప్రవేశార్హ పత్రములను పొందవలసివచ్చెను. ఆసమయము నందు జరగవలసిన తంతంతయు యథావిధిగా జరిగినపిమ్మట ప్రధాన మతాచార్యుడు కిరీటమును దెచ్చి రాణిగారి శిరస్సుమీద నుంచెను.

పట్టాభిషేక మహోత్సవ సమయమున ప్రధాన మతాచార్యుడు రాణిగారి శిరస్సుపై నుంచుట, 1806

అప్పుడు జయఘోషములతో “ఈశ్వరుడు రాణిని రక్షించునుగాక” యను నాశీర్వాదనినాదము లొక్క పెట్ట మిన్నుముట్టెను. ఆ మెధరించిన కిరీటమునందుఁ జెక్కఁబడినరత్నములవెలఁగో, పదునొక్కలక్షలముప్పది వేలరూపాయలుండెను. అందు దేదీప్యమానములైనవజ్రములే 1463 చెక్కఁబడియుండెను. ఈపట్టాభిషేకమఘోత్సవమునకు దాదాపుగా నేడులక్షలరూపాయలయినవి.

అప్పుడధికారంలోనున్న మంత్రివర్గముతాముజెచ్చినశాసనము జనప్రతినిధిసంఘములో బహుజనాంగీకారమును బడయక నిరాకరింపఁ బడినందునఁదమపనులనుమానుకోవలసినవాడైరి. అందుచేమెల్బోర్న్ ప్రభువు ప్రధానమంత్రి పదమునువిడువఁగా నెదుటిపక్షమునకు నాయకుఁడైన సర్ రాబర్టుపీలుదొరప్రధానమంత్రిత్వమును వహించెను. పార్లమెంటు మహాసభలో రెండు ప్రధానపక్షములవాదుందురు. అందొకరికి స్థితిపాలనపరులనియు, రెండవవారినివృద్ధికరణపరులనియు, చెప్పవచ్చును. ఇందు మొదటిపక్షమువా రెంతో యావశ్యకము కలిగినప్పుడుగాని పూర్వమున్నదానిని మార్చుకోఁగూడదనువారు; రెండవపక్షమువారు కాలానుగుణముగా పూర్వమున్నదానిని తఱచుగామార్చుకొనుచుండవలె ననువారు. ఈయుభయపక్షములవారు సాధారణముగా ననేక విషయములలో భిన్నాభిప్రాయములుకలవారుగా నుందురు. జనప్రతినిధి సంఘములో నేపక్షమువారిసంఖ్య యధికముగా నుండునో వారధికారమునకువచ్చి వారిలోనివారే మంత్రులుగా నేర్పడుదురు. అధికారములో నున్నపక్షమువారికి రెండవపక్షమువా రెప్పుడును ప్రతిఘట్టులుగానుండి వారు పూనినకార్యములకుఁ బ్రతికూలముగాఁ బనిచేయు చుండుదురు. అయివను రెండుపక్షములలోనుగలదేశాభిమాను లెప్పుడును దేశక్షేమమునే ముఖ్యముగా మనస్సునందుంచుకొనిసమయమువచ్చినప్పుడుప్రతిఘట్టులతో సహిత మేకీభరించి పనిచేయుచుండుదురు. ఏపక్షమువా రధి

కారములో నుందురో యాపక్షములోని ప్రభువుల భార్యలు కొండలు
 గౌరవార్థముగా రాజపరివారములోఁ జేరియుందురు. సర్ రాబద్ధుపీఠ
 తాను బ్రధానమంత్రికాఁగానే యట్టి స్త్రీలనని ప్రత్యేకముగాఁజెప్పక
 పరివారమునుదీసివేసికొత్తవారినినియమింపవలెననిరాణిగారికుత్తరము
 వ్రాసెను. ఆపనిచేయుట కామెయంగీకరింపలేదు. అందుచేత మంత్రుల
 కును రాణిగారికిని కొంతవివాదము జరగెను. మంత్రివర్గములోనివారు
 కొండలు పోయి యామెతో మాఁగఁగితిమిప్పునుసాగించుకోఁజూచిరి.
 దృఢనిశ్చయమురాలైన యారాణిముందట వారియాటలు సాగినవికావు.
 ఈవిషయమునుగూర్చి రాణిగారు పూర్వపు ప్రధానమంత్రి యైన
 మెల్బోర్న్ ప్రభువునకు “నేనుచిత్తస్వాస్థ్యముచెడిశాంతివిడనాడి ఉన్నా
 ననితలఁపవలదు. వారిప్పుడునాపరివారమును దీసివేయఁజూచుచున్నారు;
 తేవు నాసేవకురాండ్రను సైరంధ్రులనుగూడఁ దొలగింపఁ జూతురు.
 వారు నన్నుపిల్లదానివలె నాడింపఁజూచుచున్నారు; నేనింగ్లండుదేశపు
 రాణినని వారికిఁజూపెదను.” అని యుత్తరమువ్రాసెను. గౌరవపరివార
 మును మాత్రము తొలగింపవలయునని మంత్రివర్గము వినయముతో
 నామెకు మొదటనేవ్రాసియుండినయెడల నిట్టిచిక్కేకలుగకపోయియుం
 దును. ఇటువంటియసౌకర్యములు సంభవించునప్పుడాలోచనయు ధైర్య
 మునుజెప్పినిరంతరసహచరుడైయుండియుత్సాహముపుట్టించి చనవుచే
 నర్హమార్గమున నడిపింప స్వాతంత్ర్యముగల ప్రియతముని తోడ్పా
 టవశ్యాభ్యర్థనీయమని తెలిసికొని రాణిగారుసాధ్యమైనంత శీఘ్రముగా
 నట్టి మహనీయుని చెట్టఁబట్ట నిశ్చయించుకొనెను. ఆమెదృష్టియందల్బ
 ధ్వురాజపుత్రుఁ డట్టియోగ్యపురుషుఁడుగాఁగనఁబడుటయు నామెయాత
 నిని వరించుటయు నింతకుముందేవివరింపఁబడెను. వివాహానంతరమున
 పార్లమెంటుమహాసభవా రాల్యధ్యప్రభువునకుసంవత్సరమునకు ముప్పది
 వేలపౌనులు (మూడులక్షలరూపాయలు) ఇచ్చుట కేర్పఱిచిరి. రాణిగారు

తమయధికారమునుబట్టి తమభర్తకే తమరాష్ట్రములో నెల్లవారికంటె నధికశౌరవము జరగవలయునట్లు విధించిరి. ఆల్బర్ట్ప్రభువు 1840 వ సంవత్సరము సెప్టెంబరు నెల 11 వ తేదిని రాణిగారి యాంతరంగిక సభలో సభ్యుడుగాఁ జేర్చుకొనఁజడెను.

రాణిగారి చిరకాలరాజ్యపాలనమునుగూర్చిన వివరముల నిందు వ్రాయఁబూనక కొన్నిముఖ్యాంశములనుమాత్రము సూచించి యీమె రాజ్యకాలములో దేశమునకుఁ గలిగిన యభివృద్ధిని గొంత వెలుపు చున్నాను. 1848వసంవత్సరమునందుయూరపుఖండము నందంతటను రాజులను దీసివేసి ప్రజాపరిపాలన మేర్పఱుపవలెనన్న ప్రయత్నముచేత గొప్పసంక్షోభము కలిగినది. ఫ్రాన్సు దేశమునందుఁబుట్టిన మహాసంక్షోభములో జరిగిన క్రూరకృత్యములకు భయపడి యెట్లో ప్రాణములు దక్కించుకొనిపారిసునగరమునుండిపాటిపోయి రాజు తనకుటుంబముతో స్మిత్తను మాఱుపేరితోవచ్చి యింగ్లాండు దేశమునఁ బ్రచ్ఛన్నవృత్తిని బ్రవేశించెను. అతఁ డింగ్లాండునకుఁ జేరక బూర్వము రాణిగారు తన మేనమామయైన లియోపాల్డు ప్రభువుపేర వ్రాసిన యుత్తరములో “(ఫ్రాన్సు దేశపు) రాజయొక్కయు రాణియొక్కయు గతియేమైనదో యిఁకను దెలియదు. పరితాపకరమైన స్థితికివచ్చినయాకుటుంబవిషయమున మనచేతనైన దంతయుఁ జేయుదము. అయినను మనమాతని పక్షమవలంబించిఫ్రాన్సు దేశమునందునడచుచున్న నూతనపథకమునకు విరోధముగా ధ్వజమెత్తఁ జాలము. అక్కడి కార్యములతో సంబంధము కలుగఁ జేసికోక మనముతటస్థులమయియుందుము. ప్రజలకభిమతమయిన పాలనపద్ధతి యేర్పడినపక్షమున, మనకు ప్రధానములైన యిప్పుడున్న యొడంబడికలను దేశక్షేమమును కాపాడునిమిత్తమై వారినిహద్దులో నుంచుటకొఱకు మనము దానినంగీకరింతము. ఇట్లుచేయుట యింపుగా నుండదుకాని మనస్వప్రయోజనమునకంటెఁబ్రజాక్షేమమునుయూరపు

ఖండముయొక్కకుశలమును మనమెక్కువగాఁ జూచుకొనవలెను.” అని వ్రాసెను. రాజ్యపదభ్రష్టుఁడయి శరణార్థియయివచ్చిన లూయిస్ ఫిలిప్పను ఫ్రెంచిచక్రవర్తినిరాణిగారత్యంతప్రేమముతోనాదరించిగౌరవించిరి. ఇట్టి ప్రజాసంతోభము స్పెయిన్, ప్రష్షియా, ఆస్ట్రియా మొదలైన బహుదేశములయందుఁగలిగెనుగాని బెల్జియము దేశములోలియోపాల్డు ప్రభువుగారి సత్పరిపాలనమువలన జనులకు రాజుపై కోపోద్దీపనము కలిగించుటకుఁ జేసినప్రయత్నములన్నియు విఫలములయ్యెను. యూరపు ఖండమందంతటను ప్రజాసంరంభము కలిగిన యీ సంవత్సరములో నన్యదేశ రాజ్యాంగములనుగూర్చి యుత్తరప్రత్యుత్తరరూపముననిరుపదివేల రాజలేఖ్యములను భర్తతోను గార్యదర్శితోను నాలోచించి పంపునంతటి శ్రమ రాజుగారికిఁ గలిగెను.

1844వ సంవత్సరమునందు రషియాచక్రవర్తియైన నికొలస్ ఇంగ్లాండునకువచ్చికొంతకాలమురాణిగారినగరునందుండి యామెసత్కారమునుబొంది మరల స్వదేశమునకుఁబోయెను. అతఁడింగ్లాండులోనున్న కాలములోరాణిగారితోనుతత్కాలమునందామెమంత్రులుగా నుండిన పీల్ ప్రభువు, ఆబర్డ్స్థ్ ప్రభువు మొదలైన వారితోను కూడుఁడైన తుర్క్ సుల్తాను తన ప్రజలయిన క్రైస్తవులను బెట్టుచున్న బాధలను గూర్చి ముచ్చటించి వారి కామహమ్మదీయచక్రవర్తిమీఁదఁ గొంత దురభిప్రాయమునుగలిగించెను. ఇట్లుండఁగాఁగొంతకాలమునకాబర్డ్స్థ్ ప్రభువు రాణిగారికిఁబ్రధానమంత్రియయ్యెను. అప్పుడు రషియాచక్రవర్తి యింగ్లాండురాణియు నామె ప్రధానమంత్రియు, దనపక్షమున నుందురనియు, వారొక వేళఁ బ్రతికూలుదుగానున్నను వారికిఁజడియవలసినపనిలేదనియు, ఇంగ్లాండుదేశము తనతో యుద్ధముచేయుటకు సాహసింపఁజాలదనియు, భావించి 1853వ సంవత్సరమునందు తురుష్క దేశముమీఁద దండెత్తెను. అయిననుజక్కఁగా నాలోచించినమీఁదట

రషియాచక్రవర్తి తురుష్కులబాధలనుండి క్రైస్తవులనువిముక్తులను జేయు మిషమీఁద దండయాత్రవెడలినను నిజమైన యాతనియుద్దేశ మీ నెపమున టర్కీ దేశమును తద్రాజధానియైన కాన్ స్టాంటునోపిల్ నగరమును స్వాధీనముచేసికొని తన్నూలమునఁగ్రష్ట భూమధ్యసముద్ర ములమీఁద నధికారము వహించి తాను జిరకాలమునుండి కన్ను వేసి యుండినఇండియామీఁద గట్టకడపటఁబడవలెనన్న దురాశయైనట్టు తేట పడినందున 1854వ సంవత్సరము మార్చి నెలలో రాణిగాదురషియా దేశముతోడి యుద్ధమును ఘోషించిరి. ఈక్రిమియాయుద్ధమునం దింగ్లీషువారికి ఫ్రెంచివారును దోడుపడిరి. అన్ని రాష్ట్రములవారికం టెరషి యావారికి బలిష్ఠమైన మెట్టసేనయధికముగానుండినను, మంత్రులయు సేనానాయకులయు లోపమువలన ఇంగ్లీషుసేనచే యుద్ధ మంతతృప్తి కరముగా నడపఁబడకపోయినను, ప్రతియుద్ధమునందును రషియావారే యోడఁ గొట్టఁబడుచు వచ్చిరి. ఇట్లు యుద్ధము ఘోరముగా నడుచు చుండఁగా 1855వ సంవత్సరము మార్చి నెల 2 వ తేదిని రషియా చక్రవర్తి పరమపదమునొందెను. ఆతనిమరణ మపజయమువలనఁ గలిగిన బెంగచేతనే సంభవించినట్టు కొందఱాకాలమున భావించిరి. సిబ్బాస్ట్ పూల్ యుద్ధమునం దోడిపోయిన తరువాత రషియావారుపరాభవము నొంది సంధిచేసికొని టర్కీ దేశమును విడిచిపోవలసినవారైరి. ఈయుద్ధ మునందు జరిగిన స్తోత్రపాత్రమయినయంశము ప్లోరెన్సు నైటింగేలను మహనీయురాలు కేవలపరోపకారచింతతో యుద్ధమునగాయపడినవారి సంరక్షణము జేయుటకయితనతోనింగ్లీషు స్త్రీలను పలువురనువేంటఁ బెట్టికొనిపోయి వైద్యశాలలయందుగాయములతోఁబడియున్ననూఱుల కొలఁది సైనికుల కుపకారముచేయుట ఆమెయొక్క ప్రోత్సాహము చేతను వర్తనముచేతనుధాత్రులుగానామె వెంటవచ్చినకాంతలందఱును వికలాంగులయినవీరభటులనుకన్నబిడ్డలనుతల్లులాదరించినట్లాదరించిరి.

అందుచేత దయాశూన్యఁడైన మూర్ఖభటుఁడు సహితముమాతృభక్తి
తో హృదయాంతరాళమున ప్లారెన్నునై టింగేలుయొక్కనామమును
స్మరింపఁజొచ్చెను. ఆభటులలో నొకఁడు “ఆమె కొందఱితోఁకాంతవా
క్కులు పలుకును ; అంతకంటె నెక్కువమందికడమందహాసముచేసిశిరః
కంపముచేయును ; ఆమె యందఱియెడ నిటువర్తించుటశక్యముకాదు-
మేమక్కడ నూలులకొలదిఁ బడియున్నాము-మే మామెనీడ మా
మీఁద సోకినను ముద్దుపెట్టుకొని మరల దిండ్రమీఁద మాతలలుచేర్చు
కొని తృప్తి నొందెడువారము.” అని యామెనుగూర్చి యొకయధికారి
తోఁ జెప్పెను. పురుషజన్మమెత్తినను స్త్రీజన్మమెత్తిననులోకోపకార
చింత యిట్లుగదా యుండవలెను. స్వసౌఖ్యము నుపేక్షించియన్యదేశ
ములో నగతికులయియుండినవారియుపచారమునకయి తన దేహమును
శక్తిని ధారపోసిన నై టింగేలు దొరసాని స్వదేశమునదిగినప్పుడుత్సవ
ముచేసి గౌరవముతో నింటికిఁ గొనిపోవ నచ్చటివారుయత్నించిరిగాని
యామెయంగీకరింపక యోడదిగియొంటిగా నింటికిఁబోయెను. భటులు
మొదలయినవారయిదులక్షల రూపాయలనామె పేరనిధిగా నేర్పఱుచుట
కుపోగుచేసి యాధనమునామెకోరికప్రకారముగాఁగలకుపచారములు
చేయ నేర్చుకొనుధాత్రులకొఱకొక వైద్యవిద్యాశాలకిచ్చిరి. ధైర్యశాలు
లైన సైనికుల విషయమునఁజేసినయుపకారమునకై, కృతజ్ఞతాగౌరవ
సూచకముగా నియ్యఁబడినదని చిత్రించిన వజ్రాలపతకమునొకదానిని
రాణిగా రామెకు బహుమానము చేసిరి.

1857వ సంవత్సరమునందు బంగాళా సిపాయిలుదొరతనము
వారిమీఁద తిరుగఁబడి యింగ్లీషువారిన నేకులనుసంహరించుటయుఇట్లు
తిరుగఁబడిన సైనికులను బ్రోత్సాహపఱిచి నానాసాహేబు కొందఱు
దుష్టులనుగూడి యనేకకూరకృత్యములను జేయుటయు, అల్పకాలము
లోనే యింగ్లండునుండి సేనలువచ్చి కలహకారులనడఁచి మరల దేశ

మున నాజ్ఞను స్థాపించుటయు, ఎల్ల వారును కనియు వినియునుందురు. కలహముడఁచినతరువాత జను లింకముం దెప్పుడును మరల నిట్టికలహములకుఁ జొరకుండ బుద్ధి తెచ్చుకొనునట్లుగా కఠినచర్యజరపవలయునని యింగ్లీషువార నేకులభిప్రాయపడిననురాణిగారుప్రజలయెడలకౌర్యమును జూపక దయకనఁబటచవలెనన్నయు తమపద్ధతినవలంబించియప్పటి హిందూదేశపు ముఖ్యపరిపాలకులైన క్యాన్నింగుప్రభువుగారి యభిప్రాయముతో నేకీభవించియాయనకుఁదగినంతయుత్సాహమునుగలిగించిరి ఇట్లు సామోపాయమును బ్రయోగించిన యాపరిపాలకాగ్రణి కప్పటి యాంగ్లేయులచే “సదయప్రభు” నని పరిహాసార్థముగాబెట్టఁబడినయా పేరే యిప్పుడు సార్థకమయి గౌరవసంజ్ఞగాఁగొనియాడఁబడుచున్నది. రాజద్రోహకార్యమునందుఁగాని స్త్రీలవిషయమునను శిశువులవిషయమునను ఘోరకృత్యములను జరుపుటయందుగాని దోషులని స్థాపింపబడిన వారినందఱిని శిక్షాస్మృతి ననుసరించి కఠినముగాదండించుటయా వశ్యకమని మీయభిప్రాయముతో నేకీభవించుచు, ఇప్పుడు హిందూదేశమునందున్న యాంగ్లేయులలో నత్యధిక సంఖ్యాకులుసామాన్యముగాస్వదేశస్థు లందఱిమీఁదను బగదీర్చుకోవలెననిదురాగ్రహవేశముచేత చేయుచున్న యుపదేశములకుఁ బ్రతికూలముగా ధైర్యముతో మీ రాచరించుచున్నదృఢప్రయత్నమునుబలపరుచుచున్నానని రాణిగారు క్యాన్నింగుప్రభువుగారికి వ్రాసిరి. ఈసైనికసంక్షోభము శాంతి పొందినపిమ్మట హిందూదేశరాజ్యపాలనము తూర్పిండియా వాణిజ్య సంఘమువారినుండితొలఁగించి తాముస్వయముగాఁ జేకొన్నప్పుడుచేయ నుద్దేశించిన ప్రకటనముయొక్కచిత్తు రాణిగారికి ప్రధానమంత్రియైన డెర్బీప్రభువుగారిచేబంపబడి, నూతనముగావివాహముచేయఁబడిప్రష్యాదేశములో నున్న పెద్దకుమారితనుమొదటిసారిచూడఁబోవఁబ్రయాణ సన్నాహములోనున్న సమయమునం దందెను. అప్పు డాచిత్తుకాగితము

నామెచదివి యది భావమునందుఁగాని, భాషయందుఁగాని సమయము నకుఁ దగినదిగా నుండలేదని భావించి, తన యాక్షేపణముల నన్నిటిని బూర్ణముగా నప్పుడు సన్నిధానమునందుండిన మంత్రియయిన మాల్కెస్ బేరీప్రభువుతో వివరించి చెప్పి, ప్రధానమంత్రి కీక్రిందరీతిని ఉత్తరమును వ్రాసెను.—

“హిందూ దేశ ప్రకటనమునుగూర్చినతనయాక్షేపములను డెర్బీ ప్రభువుతో వివరముగాఁ దెలుపుటకు రాణి మాల్కెస్ బేరీప్రభువును కోరినది. తమయొక్కపరిపాలనమును స్వయముగా వహించునప్పుడు పదికోట్లకంటె నెక్కువసంఖ్యగల ప్రాదేశప్రజలకు ఘోరమైన ప్రకృతి తో భానంతరమున తనభవిష్యత్పరిపాలనము చెల్లింపవలసిన ప్రతిజ్ఞలను జేయుచు తనపరిపాలనముయొక్క మూలతత్వములను వివరించుచు వచ్చించుకాంత ప్రకృతికోమలయైన మహారాజ్యియని మనసునందుంచుకొని, డెర్బీప్రభువుగారు తమ సరసభాషతో దీనిని స్వయముగా వ్రాసెడుపక్షమున రాణి యెంతో సంతోషించును. అటువంటి లేఖ్యము ఉదార భావమును దయాళుత్వమును పరమతద్వేషరాహిత్యమును వెల్లడించుచు, బ్రిటిష్ రాజ్యములోని ప్రజలతోడి సమస్థితియందుంచఁబడుటచేత హిందువులు పొందెడు స్వాతంత్ర్యములను నాగరికతకు ఫలముగాఁ గలిగెడు స్థుభిసంపదలను డెలుపవలెను.”

క్యాన్నింగుప్రభువు హిందూ దేశ ప్రధానపరిపాలకుఁడును రాజప్రతినిధియైన యుండినకాలములో 1858 వ సంవత్సరము నవంబరు నెల 1 వ తేదిన రాణిగారు స్వయముగా హిందూ దేశ రాజ్యభారమును గైకొన్న ప్రకటనము సమస్తప్రదేశములయందును బహిరంగముగాఁ జదువఁబడినది. ఆప్రకటనమునుండి రెండుమూడువాక్యముల నిందుదాహరించుట యనావశ్యకముకాదనియెంచి యట్లుచేయుచున్నాను—

“క్రైస్తవమతముయొక్క సత్యమును మేము దృఢముగా నమ్మిన వార మయి మతమువలనఁ గలిగెడుచిత్తశాంతిని మేము కృతజ్ఞతతో నొప్పుకొనుచున్నవార మయ్యును, మావిశ్వాసములను మాప్రజలలో నెవరిమీఁదను నిర్బంధించుకోరికగాని స్వాతంత్ర్యము గాని మాకులేదని చెప్పుచున్నాము. తమతమ మతవిశ్వాసములనుబట్టి గాని యాచారములనుబట్టిగాని యెవ్వరు నేవిధముగాను మావలన నిగ్రహమునుగాని యనుగ్రహమునుగాని పొందక యందఱును సమానముగా ధర్మశాసనములవలని సంరక్షణమును నిష్పక్షపాతముగాఁ బొందవలయుట మా యభిమతమును మాకు సంతోషకరమునునని మేము ఘోషించుచున్నాము. మాప్రజలలో నెవ్వరి యొక్క మతవిశ్వాసములతోను పూజావిధానములతోను తా మేవిధమైనసంబంధమును మాక్రిందియధికారు లెవ్వరును కలుగఁజేసికోఁ గూడదనియుఁ, గలుగఁజేసికొన్నయెడల మాయాగ్రహమున కట్టి వారు పాత్రులగుదురనియు మేము దృఢముగా విధించుచున్నాము.

మాప్రజలయినంతవఱకు వారేజాతివారయినను ఏతెగవారయినను సరే విద్యవలనను సామర్థ్యమువలనను సద్వర్తనమువలనను దాము చక్కఁగా నిర్వహించుట కర్హులయినవారు మాప్రభుత్వము లోనిపనులకు యధేచ్ఛముగాను నిష్పాక్షికముగాను చేర్చుకొనఁబడవలయుట మాచిత్తమయియున్నది.

* * * * *

ఈశ్వరానుగ్రహమువలన దేశములో స్వస్థత మరల కలిగిఁపఁబడినప్పుడు హిందూదేశముయొక్క నెమ్మదియైనకర్మలను బ్రోత్సహపఱచుటయు జనోపయుక్తములును వృద్ధికరములునైనపనులను పెంపుచెందించుటయు దేశములో నున్న సర్వ ప్రజలయొక్కలాభకోఱకు ఫరిఫాలనము జరపుటయు మాయత్యంతాభిలాషయై యున్నది. మా

బలమువారిసంపదలోను, మాతేమమువారిత్పిలోను, మాయుత్తమ ప్రతిఫలమువారికృతజ్ఞతలోను ఉండును. సర్వశక్తుడయిన యీశ్వరుడు మాకును మాక్రింది నధికారములోనుండువారికిని మాయాయభీష్టములను ప్రజలమేలుకొఱకు కొనసాగించుటకు శక్తిని బ్రసాదించునుగాక!”

FROM PHOTO : HUGHES AND MULLINS.

పంచాదశ్యత్సర రాజ్యపాలనోత్సవమునాటి రాణిగారి రూపము,

1877 వ సంవత్సరము జనవరు నెల 1 వ తేదిని రాణిగారు హిందూదేశ చక్రవర్తిని బిరుదుమును వహించినట్లు శిల్పీనగరమునందు జేయఁబడినమహాసభలో నప్పటిరాజప్రతినిధి యగు లిట్టన్ ప్రభువు గారిచేఁబ్రకటింపఁబడెను. ఈమహాసభకీ భరతఖండమునందుఁగలమహారాజులును రాజులును నితరప్రముఖులునుబోయి యానందించిరి. ఇంత గొప్పసభ మనహిందూస్థానమునఁ బూర్వమెప్పుడఁను జరిగియుండలేదు.

1881 వ సంవత్సరము ఫిబ్రవరి నెల 16 వ తేదిని రాణిగారి పంచాదశ్వత్సర రాజ్యపాలనోత్సవముడఫ్రీన్ ప్రభువుగారు మనదేశమునకు రాజప్రతినిధిగానుండినప్పుడుపదినంవత్సరములక్రిందటమహావైభవముతో హిందూదేశమునఁ దులిటను జరపఁబడినది. ఆసమయమునందిచ్చటిప్రజలు రాణిగారిపేర జనోపయుక్తము లయినధర్మకార్యములనేకములు చేసి తమయవ్యాజరాజభక్తిని వెల్లడించిరి. ఆమహాత్మత సమయము నందిచ్చటనుండిన రాజప్రతినిధి డఫ్రీన్ ప్రభువుగారి రూపమిక్రిందిపలుమునఁ జూపఁబడియున్నది—

ఈయన హిందూదేశమునకుఁ బ్రధానపరిపాలకుఁడుగా నియమింపఁబడి పుంపఁబడునప్పుడు శ్రీ విష్ణోరియా మహారాజగారియనపత్నీతిలకమును

దమయ్యొద్దకు రప్పించుకొని యామెతోహిందూదేశ స్త్రీలవిషయమయి
చేతనయినంతమేలు చేయవలసిన దని సెలపిచ్చిరి. ఆమెయు రాణిగారి
యాజ్ఞను శిరసావహించి హిందూదేశమునకు రాగానే డఫ్రిన్ ప్రభి
నిధి యను పేర నిప్పుకు పరగుచున్ననిధిని స్థాపించెను. ఆనిధియొక్క

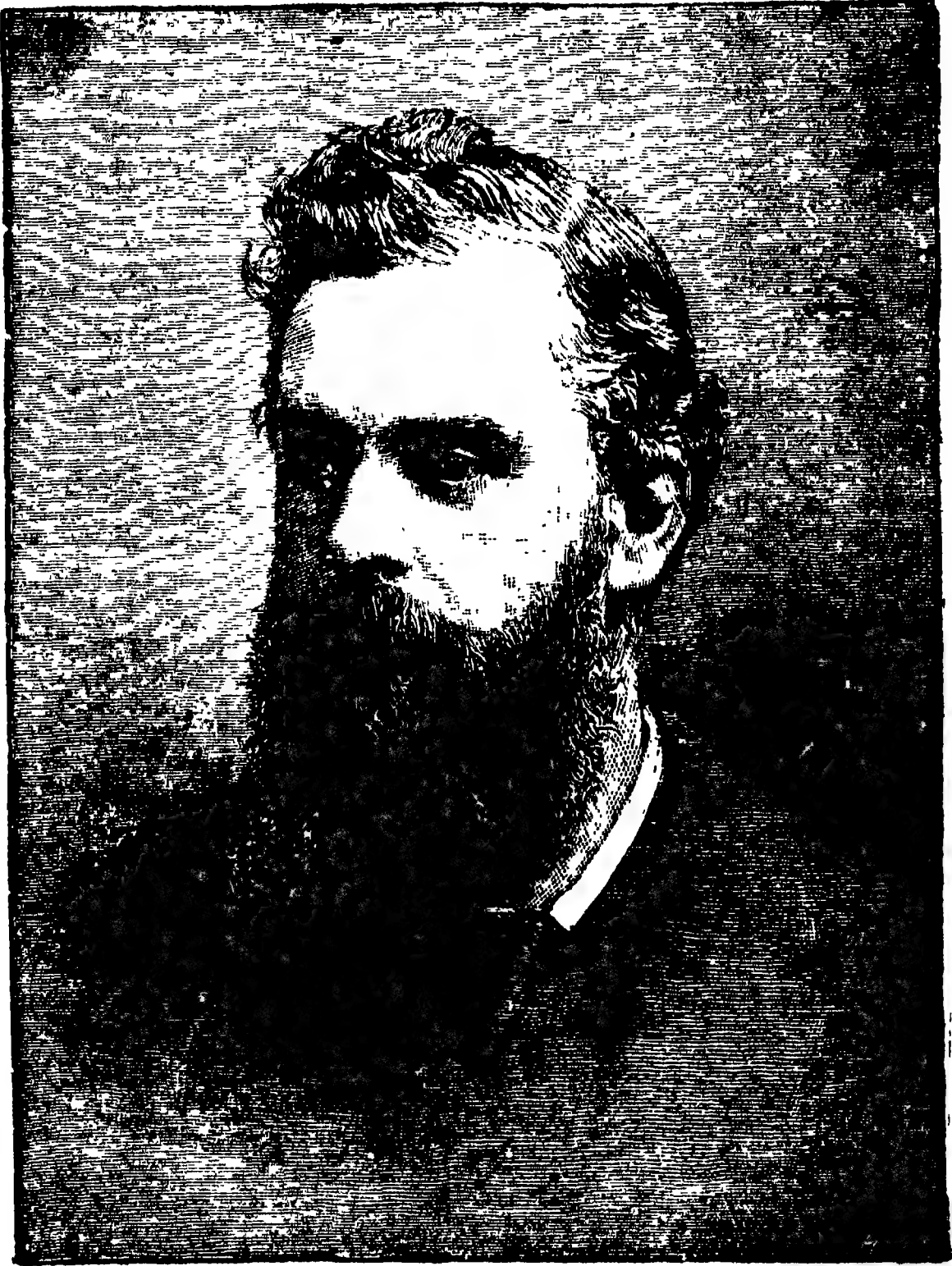

FROM PHOTO RUSSELL AND SONS
పట్టిసంవత్సర రాజ్యపాలనోత్సవము నాటి రాణిగారి రూపము.

సాహాయ్యమున స్త్రీలకొఱకు వైద్యశాలలు పెట్టుటయు వైద్యురాం
డ్రను ధాత్రులకు నియమించుటయు మొదలయినపనులు జరుగుచున్నవి.
కొంతకాలముక్రిందట పురానగరమునందుండిన యొక రాణియొక్కదీర్ఘ
వ్యాధిని కుదిర్చిన యొకయింగ్లీషువైద్యురా లింగ్లండునకుఁ బోయి
నప్పుడు శ్రీవిష్ణోర్యూ మహారాజ్ఞా గారిని సందర్శించి, హిందూదేశ స్త్రీల
యవస్థనుగూర్చి యారాణిశ్రీమహారాజ్ఞా గారితోవిన్నవింపుమన్నసందేశ
మును నివేదించుటచే మన దేశమున కీమహోపకారము కలిగినది. ఆ
సందేశమునునివేదింపఁగానేశ్రీమహారాజ్ఞా గారుపురా రాణికిసాదర లేఖను
బంపుటయే కాక “హిందూదేశ స్త్రీలయొక్క సంతాపకర మైనస్థితిని
తొలఁగించుటకుఁ జేయఁబడుప్రతిప్రయత్నమును మాకు సంతోషకర
మని సర్వత్ర దెలియ నభిలషించుచున్నాము.” అని సెలవిచ్చిరి.

ఈ 1897 వ సంవత్సరమున రాణిగారి రాజ్యపాలనమునకుషష్టి
పూర్తియైనందున జూన్ నెల 21వ తేదిని వజ్రోత్సవమునుపేరహిందూ
దేశమునందెల్లయెడలను మహోత్సాహముతోను మహానైభవము
తోను కన్నులపండువుగా నుత్సవములు చేయఁబడినవి. ఈయుత్సవ
సమయమునందు ప్రభుభక్తిని దెలియఁజేయుటకయి యనేకసంస్థానాధి
పతులును ధనికులును రాణిగారి పేర పెక్కు ధర్మకార్యములను జేసిరి.
అంతేకాక యీసంతోషసమయమునందు కారాగృహవాసులలోనద్వ
ర్తనముకలవారు నూఱులకొలఁదిబంధవిముక్తులుఁగాఁజేయఁబడిరి.మఱి
యు నూఱురూపాయలకు మించని చిన్నమొత్తములను తీర్చలేక వాని
నిమిత్తము ఋణప్రదాతలచే చెఱసాలలయందుఁ బెట్టెంపఁబడినఋణ
గ్రస్తులయిప్పలను దొరతనమువారు తీర్చి వారి సందఱను విడిపించిరి.
ఈ యుత్సవసమయమునాటి రాణిగారిరూపమిందలిపటమున జూపబడి
యున్నది. ఈరూపమునకును పదిసంవత్సరముల క్రిందట జరిగిన పంచా
దశ్వత్సర రాజ్యపాలనోత్సవమునాటి రూపమునకునుముఖమునందెంతో

వ్యత్యాసము కనబడుచున్నది. ఇప్పటి రూపమునందు వార్ధక్యచిహ్నములు మఱింతస్పష్టముగాఁ గానబడుచున్నవని వేఱుగఁ జెప్పవలసిన యక్కఱలేకయే దృష్టిమాత్రముచేతనే యెల్లవారికి గోచరమగును. ఈవజ్రోత్సవకాలములోను మనకిప్పుడు రాజప్రతినిధిగా నున్న యెల్జీ ప్రభువుగారే పాండూదేశ ప్రధానపరిపాలకులుగానుండిరి. ఈయెల్జీ ప్రభువుగారి రూప మీపటమునఁ బ్రదర్శింపబడినది—

రాజభక్తిని వెల్లడించుటకయి సిల్హానగరమునఁ జేయఁబడినమహాసభయందు రాజులు మొదలయినప్రముఖులసమక్షమునం దీయనరాణి

గారిపరిపాలనమునుగూర్చి మంచి ప్రసంగమును జేసియున్నారు. ప్రజల డేమాభివృద్ధిలకొఱకు సత్పరిపాలనచేయుచు రాణిగా రింకను జర కాలము వర్ణింపదుగాక!

ఇతరస్థలములయందప్పుడప్పుడక్కడక్కడయుద్ధములుజరుగుచు వచ్చినను విష్ణోరియారాజగారిపరిపాలనములో స్వదేశమునందు యుద్ధ ములులేక నెమ్మదిగలిగియున్నందున దేశమత్యంతాభివృద్ధికి వచ్చినది. ఈమె రాజ్యమునకువచ్చిన 1837 వ సంవత్సరమున బ్రిటిషుద్వీపముల లోని జనులసంఖ్య 26000000 లు; ఇప్పుడదియిచ్చుమిచ్చుగాద్వగుణ మయి దాదాపుగా 40000000 వఱకు వచ్చినది. ఈమెకాలములో జయింపఁబడినక్రొత్తరాజ్య మే యూరపుఖండ మంతయుఁ గలిసిన దానికంటె నాఱవపాలు పెద్దదిగా నున్నది. ఇప్పు డీమెరాజ్యము 11399316 చదరపుమైళ్ళు విస్తీర్ణమును ప్రపంచములోని భూభాగము లో నైదవపాలుకంటె హెచ్చుగా నున్నది. ఇప్పు డీమె పరిపాలనము క్రిందనున్న దేశములయొక్క జనసంఖ్య 402514000 లయి లోకము లోని జనసంఖ్యలో నాలవవంతుకంటె నెక్కువయియున్నది, శ్రీవిష్ణో రియామహారాజు సింహాసనమునకువచ్చిన సంవత్సరమున హిందూదేశ ములో నింగ్లీషువారిస్వాధీనములో నున్న భాగముయొక్కవైశాల్యము 560000 చదరపుమైళ్ళు; ఇప్పుడు 1068000 చదరపుమైళ్ళు. అప్పుడి హిందూదేశముయొక్క జనసంఖ్య 100000000 లు; ఇప్పుడది త్రిగుణ మయి రక్షితసంస్థానముల దానితోడఁ గలుపుకొని 300000000 లయి నది. రాణిగారు రాజ్యమునకువచ్చిన సంవత్సరమున సన్నాట డెబ్బది లక్షల పౌనులుగానుండిన బ్రిటిషుద్వీపములవలనియూదాయ మిప్పుడు వేయిలక్షలపౌనులయినది. 1840వసంవత్సరమునందు 120000000 ల పౌనులుగానుండినబ్రిటిషుద్వీపములయొక్కయితర దేశములతోడివాణి జ్యము1890వ సంవత్సరమున 700000000 ల పౌనులయియైదురెట్లు

పెరిగినది. 1837 వ సంవత్సరమునందు పందొమ్మిదికోట్ల రూపాయలు గానుండిన హిందూదేశముయొక్క యితర దేశములతోడి వాణిజ్యము 1895 వ సంవత్సరమునాటికి నున్నదికోట్లరూపాయలకు వృద్ధి పొందినది. 1837 వ సంవత్సరమునందు హిందూదేశముయొక్క యెగుమతి దిగుమతులు రెండుకోట్ల పదిలక్షలపౌనులు; 1897 వ సంవత్సరమునందు పదునాఱుకోట్లపౌనులు. రాణిగారు ప్రభుత్వమునకువచ్చిన సంవత్సరమునం దింగ్లీషువారి సేనయంతయుఁ గలిసి 101580 రు సైనికులను గలదిగానుండెను; అప్పుడాసేనలో 19000 లు హిందూదేశములోను, 20000 ఇర్లండులోను, ఉండెను. ఇప్పుడింగ్లీషువారి రాణువ 690000 ల సైనికులను గలదిగా నున్నది. క్రమమైన యీసేన గాక యాయుధవిద్యయందు శిక్షింపబడిన వారు స్వేచ్ఛాసైనికులుతోమ్మిదిలక్షలు వలసినచో యుద్ధసమయములయందు స్వరాష్ట్రక్షణార్థముగా వత్తురు. రాణిగారు రాజ్యమునకువచ్చిన సంవత్సరమునందు నిప్పుపుల్లలు మొట్టమొదట చేయఁబడినవి. ఈమె రాజ్యారంభ కాలమునకుఁ గొంత ముందే విద్యుచ్ఛక్తి కనిపెట్టఁబడినను, వైద్యుతదీపములు, వైద్యుత తంత్రులు మొదలయినవి యీమె రాజ్యకాలముననే స్థాపింపఁబడి యిప్పుడు తంత్రీవార్తల ప్రపంచముయొక్క నానాముఖములఁ బంపఁబడుచున్నవి. 1837 వ సంవత్సరము జూన్ నెల 20 వ తేదిని సింహాసన మెక్కిన రాణిగారి రాజ్యభారవహనవార్తను హిందూదేశములోని రాజకీయవ్యవహారపత్రికలో ఆగష్టు నెల 25 వ తేదిలోపలఁ బ్రచురించుట కవకాశము చిక్కనియూకాలము పోయి విద్యుచ్ఛక్తి సాహాయ్యమున సీసంవత్సర మింగ్లండులోని యామె షష్టిపూర్తిపరిపాలనోత్సవ వార్తనాదినముననే తంత్రీముఖమున హిందూదేశములోని వార్తాపత్రికలలోఁ బ్రకటించుటకవకాశము కలిగినది. రాణిగారు సింహాసనమారోహించిననాటికిఁ బ్రపంచమునం దంతటను 1600 మైళ్ళ పొడుగుననే

యొడినయయోమార్గమిప్పుడు 420000 మైళ్ళపొడుగునకువృద్ధిచొందినది. ఆకాలమునగ దావిరిబాట్ల గుంట కిరువదిమైళ్ళుపోవుటయేయధికవేగమని జనులొశ్చర్యపడుచుండెనను, అప్పుడొక రోజుయిప్పుడు నేకులుపోగబండ్లు సాధారణముగా గుంట కిరువదిమైళ్ళుపోవునది బోవుచుండినను వింతపడకుండుట కలవడియున్నారు.

ఇక మన హిందూదేశమున కీమెరాజ్యకాలములో గలిగిన లాభములను మాత్రము కొన్నిటిని చెలిపి యీచరిత్రము నింతటితో ముగించుచున్నాను.

1. ఈమె రాజ్యకాలములో హిందూదేశమునందువ్యవసాయ మెంతోయభివృద్ధిచొందినది నదులకానకట్టలుకట్టి వృధాగాజలమును సముద్రగామి కాకుండు నిలిపి సస్యములు మొదల యినవాని కుపయోగ పడునట్లుచేయుటచేబూర్వకాలమునగ దుప్పట్లుగాను గహనములు గాను నుండు పనికిమాలిననేల లిప్పుడు పంటభూము లయినవి. ఈ నదులనుండి యిప్పుడు తొమ్మిదివేలమైళ్ళు పెద్ద కాలువలును, నిరువదివేల మైళ్ళు పంటకాలువలును త్రవ్వబడి జలము సస్యక్షేత్రములకుఁ బ్రవహింపఁ జేయఁబడుచున్నది. మన దేశమునగ నిప్పుడు దనసంఖ్య పూర్వమునకగఁజెమాడురెట్లు హెచ్చయినను, ఇచ్చటిపంట నదులకు చాలఁగా మిగిలినది సంవత్సరమున కెనిమిదికోట్లరూపాయల ధాన్యాదులితర దేశములకు విక్రయింపఁబడు చున్నవి. ఈధాన్యాదు లితర దేశముల కెగు మతిచేయఁబడకయీ దేశమునగ దే నిలువయుంచఁబడెడుపక్షమున వానితో మఱి యేఁబదియైదులక్షలజనులు బ్రతుకవచ్చును. ఇట్లయ్యును పురాణములలో వర్ణింపబడినట్లు ద్వాదశవర్షక్షౌమములు లేక పోయినను వర్షాభావముచేత మన దేశమునందప్పుడప్పుడు కాటకములు సంభవించుచునేయున్నవి. అయినను బూర్వకాలపు కఠినునకును నిప్పటికాలపుకఠినునకును నెంతో వ్యత్యాసమున్నది. 1770వ సంవత్సరమునందు

బంగాళమునకు టౌమమువచ్చినప్పుడునూటికి ముప్పదిముగ్గురువంతునఁ జచ్చిరి. 1877వ సంవత్సరమున కఱవువచ్చినప్పుడుపస్తు వలననువ్యాధుల వలనను మృతినొందిన వారునూటికైదుగురికంటె హెచ్చుగాలేరు. ఈ సంవత్సరమున వచ్చినమహాటౌమమునం జచ్చువారిసంఖ్యయంతసహిత ముండదు. బూర్వపుటౌమములోజనులకులనుగడ్డినికొన్నిచోట్లశవము లనుసహితమునిది; ఇప్పుడట్టిదుస్థితియెంతటికఱవులోనుబట్టదు. ఇప్పుడు పంటభూములయొక్క వెలలు పూర్వమునకంటెబదిరెట్లు హెచ్చయినవి. పూర్వకాలమునందు సేవ్యముచేయబడునేలయిప్పటికంటె నెంతో తక్కువగానుండినను మొగలాయిచక్రవర్తుల రాజ్యకాలములోభూమి పన్ను 1655 మొదలుకొన్ని 1761 వసంవత్సరమువఱకును మొత్తముమీఁద సంవత్సరమునకు ముప్పదిరెండుకోట్లరూపాయలు గైకొనఁబడెను; ఇప్పుడింత యెక్కువనేల సేవ్యముచేయఁబడు చున్నను భూమి పన్ను సంవత్సరమున కిరువది కోట్లరూపాయలకంటె హెచ్చుగావచ్చుచుండలేదు. ఇతర మహమ్మదీయప్రభువులకాలములోను స్వదేశప్రభువులకాలములోను భూమిపన్నుకు పరిమితిలేకపోయినను మహమ్మదీయచక్రవర్తులందఱలోను మహాధర్మాత్ముడని పేరుపడిన అక్బరుచక్రవర్తి కాలములో 1587వసంవత్సరమునకు తోడర్ మా లేర్పఱచినభూమిపన్ను పంటలో నూటికి ముప్పదిమాడువంతున నుండెను; ఇప్పుడింగ్లీషువారు గైకొనుభూమిపన్ను దానిలోనాలవపాలుకంటె హెచ్చుగాలేదు.

2 ఇప్పుడు ప్రయాణమున కెక్కువ సదుపాయము లేర్పడియున్నందున వాణిజ్య మంతకంతకు హెచ్చుచున్నది. విఘ్నోరియాచక్రవర్తిని రాజ్యమునకువచ్చినకాలమునకుమన దేశములోకంకర వేసిచక్కపఱచిన బాటలేలేవు; ఇప్పుడు లక్షమైళ్ళ నిడుపుగల మంచిబాటలు దేశమునందంతటను వేయఁబడియున్నవి. అప్పుడీదేశములో నయోమార్గమన్న పేరే తెలియదు; ఇప్పుడు దాదాపుగా నిరువదివేలమైళ్ళ

పొడుగున నినుపదారి వేయఁబడి యున్నది. కాళికిఁ బోయినవాఁడును గాటికిబోయినవాఁడునుసమానుఁడన్న లోకోక్తియిప్పటికినివాడుకలో నున్నను, ఇప్పుడు కాశీయాత్రయనఁ బొరుగుారికిఁ బోయివచ్చుటతో సమానమయినది. ఇప్పుడు గంగ, యమున మొదలయిన నదులక నేక ములకు వంగెనలుకట్టఁబడివానిపయినుండిబండ్లుని రాటంకముగానడపఁ బడుచున్నవి. ఈదేశమునందలి సముద్రతీరపట్టణముల కెల్లను పొగ యోడలు వారవారమునువచ్చి యాత్రాపరులను వాణిజ్యవస్తువులను మహావేగముతో నొక రేవునుండి యొక రేవున కవలీలగాఁ గొనిపోవు చున్నవి. ఈయన్నిమార్గములచేతను వాణిజ్యమభివృద్ధియయి దేశము ధనసంపన్నమగుచున్నది. 1850వసంవత్సరమునాటికి పదిలక్షలరూపాయల జనపనారకంటె నెక్కువగా నెగుమతిచేయఁబడనిఈదేశమునందు 1887 వసంవత్సరమునాటి కఱువది రెట్లనఁగానాఱుకోట్లరూపాయల జనపనార యితరదేశముల కెగుమతిచేయునంతటిమంచిదశ వచ్చినది. 1850 వ సంవత్సరమునాటి కీదేశమునందు కోటిముప్పదిలక్షరూపాయలప్రత్తికంటెనెక్కువగా నెగుమతిచేయఁబడుదుండలేదు. 1865 వ సంవత్సరము నాటికి ముప్పదిరెల్లెక్కువ యనఁగాముప్పదికోట్లఁబ్బది యైదులక్షల రూపాయలప్రత్తి యెగుమతిచేయఁబడు మంచిస్థితిసంభవించినది. 1865 వ సంవత్సరములోమనదేశమునుండి యఱువదితొమ్మిదికోట్లరూపాయలసరకులన్యదేశములకెగుమతిచేయబడినవి. 1887 వ సంవత్సరమునాటి కెగుమతిచేయఁబడుసరకులవెల యెనుబదియెనిమిది కోట్ల రూపాయలకు హెచ్చినది. ఈకడపటిసంవత్సరమునఁబూర్వకాలమునం దెన్నడును పేరైనవిననితేయాకు మనదేశమునుండియితరదేశముల కైదుకోట్లరూపాయల వెలగలది యెగుమతిచేయఁబడినది. ఇప్పుడితరదేశములనుండి యీదేశమునకు దిగుమతిచేయఁబడుసరకుల వెలకంటెనీదేశమునుండియితరదేశములకు నెగుమతిచేయఁబడుసరకుల వెల

సంవత్సరమున కిరువదియొక్క కోట్లరూపాయలు హెచ్చుగానున్నది. ఈ యిరువదియొక్కకోట్లరూపాయలలో నయోమార్గాదులకొఱకుఁ జేయ బడినఋణముల వడ్డీక్రిందను నింగ్లండులోనయ్యెడు వ్యయములక్రిందను బంపఁబడెడుపదునాలుగుకోట్లరూపాయలునుపోఁగామిగిలిన యేడుకోట్ల రూపాయలకును వెండిబంగారము లీ దేశమునఁబ్రతినంవత్సరమును జేరు చున్నవి. పూర్వకాలమునందు పెంకుటిండ్లు చూడఁబడనిపల్లెలయందు సహితముదివ్యభవనములునుమేడలును లేచుచుండుటయే దేశముయొక్క యిప్పటిసుభిక్షతను, సంపన్నతను ఘోషించుచున్నది. పూర్వముకఱవు దినములలో నొకచోటఁబండినపంట యొకచోటకుగొనిపోవుటయంతో దుష్కరముగా నుండెను; ఇప్పు డావిరియంత్రములు మొదలైనవాని లోడ్చున నొకచోటిపంట నొక దేశమున కతిసులభముగాఁ గొనిపో వచ్చును. 1854 వ సంవత్సరమునందు మొట్టమొదట నావిరిబలము తో బట్టలు నేయుయంత్రము బొంబయినగరమునందు స్థాపింపఁబడినది. ఇప్పుడట్టివి నూటనలువదియంత్రములవఱకుమన దేశమునందక్కడక్కడ నెలకొల్పఁబడి వానిలో నూటయేబదివేలమంది పనిచేయుచున్నారు. పూర్వము కాగితముచేయుయంత్రములుహిందూ దేశమున లేవు. ఇప్పటికిని ప్రతినంవత్సరమును ఏఁబదిలక్షలరూపాయలు వెలచేయుకాగితము లితర దేశములనుండి మనదేశమునకు వచ్చుచున్నవి. 1896వ సంవత్సరాంతమునకు మనదేశమున కాగితములుచేయుయంత్రములుపదిపెట్టఁ బడి వానియందు దాదాపుగానలువదిలక్షల రూపాయల కాగితములు చేయఁబడుచున్నవి.

3. పూర్వకాలమునం దొకరిక్షేమవార్త నొకరు తెలిసికొనుట గ్రామాంతరవాసుల కత్యంతదుర్భటముగానుండెను. రాణిగారు రాజ్యమునకు వచ్చినసంవత్సరములో ననఁగా 1837 వ సంవత్సరమునందు హిందూ దేశమున మొట్టమొదట పోషణకార్యస్థానములేర్పఱుపఁబడి

నవి. అప్పుడుబొంబయినగరమునుండి కలకత్తానగరమునకు తరముపంప వలెనన్నచో నొక్కరూపాయ యయ్యవలసివచ్చుచుండెను. ఇప్పుడరణా తోనో మూడుదమ్మిలతోనో యశ్యల్పకాలములోనే యొకరిక్షేమవార్తనొకరు సేతువుమొదలుకొనిహిమాచలమువఱకునుగలప్రతిగ్రామము నకునుబంపవచ్చును. ఒక్కరూపాయయో యరరూపాయయో వ్యయపెట్టెడుపక్షమున నాటివార్తను నాచో మఱునాచో యందునట్లుగా నాసేతుహిమాచలాంత మైనభరతఖండమునందెక్కడకైనను తంత్రముఖమునబంపవచ్చును. విద్యుచ్ఛక్తిచేతనర్తమాసములనుబంపుటకై యిప్పుడు మన దేశమున లక్షనలువదియొకవేలమైళ్ళు పొడుగునటీగెలు వేయఁబడియున్నవి. ఇప్పుడే దేశమును విప్రపంచములోని యన్నిముఖ్య దేశములకును తొలిమార్గమున వార్తలను బంపవచ్చును. వార్తాహారణము నిమిత్తము యిప్పుడు సముద్రములోనహితము నూని డెబ్బది వేలమైళ్ళ పొడుగున నిసుపతీగెలు వేయఁబడి యున్నవి.

4 రాణిగారి ప్రభుత్వమారంభము యనంతరవారి జనులయొక్క యారోగ్యాభివృద్ధికయి యెన్నోమార్గము లేర్పఱుకఁబడినవి. ప్రధానపట్టణములయందు నైద్యవిద్యాశాలలు స్థాపింపఁబడినవి; పట్టణములలో మాత్రమేకాక గొప్పగ్రామములలోనహితము ధర్మార్థముగా మందులిచ్చెడు నైద్యశాలలు పెట్టఁబడినవి గొప్పపట్టణముల కనేకముల కయోనాశమార్గమున శుద్ధజలమువచ్చునదుపాయ మేర్పఱుకఁబడినది; టీకాలువేయుట నిర్బంధముచేయు శాసననిర్మాణమువలన స్థానికమువలని బాధలు తగ్గింపఁబడినవి.

5 విద్యాభివృద్ధికయి యెన్నో విధములలో ప్రయత్నములు చేయఁబడుచుండుటచేత జనులలో జ్ఞానాభివృద్ధియు మరాఠాచారనివృత్తియు నంతకంతకు హెచ్చుచున్నవి. 1857 వ సంవత్సరమునం దీదేశమున మొట్టమొదటమూడుసర్వకళాశాలలుస్థాపింపఁబడినవి. 1887 వ

సంవత్సరమునాటి కీ దేశమునందలి శాస్త్రపాఠశాలలయొక్కయు నితర పాఠశాలలయొక్కయు సంఖ్య నూట ముప్పదివేలయి యందు మూడు కోట్ల యేబదిలక్షల విద్యార్థులు విద్యాభ్యాసము చేయుచుండిరి. ఇప్పుడు విద్యావిషయమున సంవత్సరమునకు రెండుకోట్ల యేబదిలక్షలరూపాయలు వ్యయపెట్టబడుచున్నవి. రాణిగారు రాజ్యమునకువచ్చునప్పటికీ దేశమునందు స్వదేశీయులచే బ్రచురింపబడువృత్తాంతపత్రికలునాలుగై దేయుండెను; ఇప్పుడవినన్నాటువఱకు వృద్ధిపొందినవి. స్త్రీవిద్యాభివృద్ధికి ప్రాత్సహముకలిగింపబడినది; సహగమనము, శిశుహత్యలు, నరబలులుగాలపుసిడులు మొదలయినవి, మాన్వబడినవి; వితంతువివాహములు శాస్త్రీయములుగా జేయబడినవి; పాశకరులబాధలు రూపుమాపబడినవి. ఉత్తరహిందూస్థానమునందు పాశకరులనునొక తెగవాడు వణిజులవలెనుయాత్రాపరులవలెను దేశసంచారముచేయుచు మార్గస్థుల మెడల కాకస్థికముగా తమచేతిపాశములను తగిలించి లాగి చంపివారి సొత్తు నపహరించెడువారు. వీరు కాళికోపాసకులు; ఈనరహత్యలు దేవికి ప్రీతికరముగానుండుననివీరునమ్ముదురు. తరములనుండి యీక్రూరవ్యాపారముచేజీవనముచేయుచువీరిలోకొందఱొక్కరొక్కరు నూతేసిమందిని జంపినవాడుసహితముండిరి. రాజ్యాంగవిషయములయందును నెంతో యభివృద్ధికలిగి, మునుపటివలెగాకయిప్పుడు ప్రాణములకును ధనమునకును నెక్కువరక్షణముకలిగినది; పూర్వమువలెదొంగతనమెవృత్తిగాఁగల జాతులవారిప్పుడు లేరు; బందిపోటుదొంగతనము లించుమించుగారూపుమాసినవి; లంచములుతగ్గినవి; రాజ్యాంగవిషయకములైన స్వాతంత్ర్యములుజనులకు క్రమక్రమముగా నియ్యబడుచున్నవి. 1853వ సంవత్సరమున మొట్టమొదట శాసననిర్మాణసభ లేర్పఱుపబడినప్పుడందలిసభ్యులందఱును దొరతనమువారికొలుపుడుకాండ్రుగా నేయుండిరి. 1861 వ సంవత్సరమున దాసభలోరాజకీయోద్యోగులు కానివారినిసహితము

చేర్చుకొనున స్టేర్పాటు జరగుటయే కాక యందు కొందఱుస్వదేశస్థులు సహితము నియమింపఁబడిరి. 1871 వ సంవత్సరమునందు నగరపారిశుధ్యవిచారణ సంఘములును స్థలనిధి సంఘములును బెట్టఁబడి స్థానిక స్వపరిపాలనము కొంతహిందువులకియ్యనారంభింపఁబడినది కానియప్పటి సభికు లందఱును దొరతనమువారిచే నియమింపఁబడినవారుగా నేయుండిరి. ఆసభికులలోఁ గొందఱి నేర్పఱచుకొనుస్వాతంత్ర్యము 1883వ సంవత్సరమునఁ ప్రజల కియ్యఁబడినది. 1893 వ సంవత్సరమునందు శాసన నిర్మాణసభలోఁ గొందఱు సభికుల నేర్పఱచుకొనుటకుపురపారిశుధ్య విచారణ సంఘములకును స్థలనిధి సంఘములకును స్వాతంత్ర్యమియ్యఁబడినది. ప్రజలు ప్రభుభక్తిగలవారయి తా మట్టిస్వాతంత్ర్యములను బొందుట కడ్డు లయినట్లు తమవర్తనమువలనఁ జూపినచో నింకను బెక్కుస్వాతంత్ర్యములు కాలక్రమమున నియ్యఁబడు ననుటకు సం దేహములేదు.

ఈచరిత్రమునుజదువఁదటస్థించువారందఱును సత్యప్రియత్వము పరోపకారచింత, దీనదయాళుత్వము, ఋజువర్తనము, యుక్తకాలకార్య నిర్వహణశీలత, గర్వరాహిత్యము, భృత్యజనానురాగము మొదలైన రాణిగారికిఁ గలసుగుణసంపదల నలవరించుకొనఁబ్రయత్నింతురుగాక !

శ్రీల కుపయోగించుకథలు
అయిదవ సంపుటము

- 1 సత్యవతి చరిత్ర
- 2 చంద్రమతి చరిత్ర
- 3 సత్యసంజీవిని
- 4 చమత్కార రత్నావళి
- 5 సతీమణి విజయము
- 6 సుమిత్ర చరిత్రము
- 7 రఘుదేవ రాజీయము
- 8 కురంగేశ్వర వర్తక చరిత్రము
- 9 కళావతి పరిణయము
- 10 గుర్యుని సాధుచేయుట
- 11 చిత్రకేతు చరిత్రము
- 12 దానకేసరీవిలాసము
- 13 వైదర్భి విలాసము
- 14 భానుమతి కళ్యాణము
- 15 సరసిజనమనోభిరామము
- 16 ధర్మకవచోపాఖ్యానము
- 17 కుమారద్వయవిలాసము
- 18 పద్మినీ ప్రభాకరము
- 19 మాలతి మధుకరము

శ్రీలకుపయోగించుపుస్తకములు
అయిదవ సంపుటము

- 1 శ్రీ విక్టోరియా మహారాజు
చరిత్రము
- 2 సతీహితబోధిని
- 3 పత్నిహిత సూచని
- 4 శ్రీనీతిదీపిక
- 5 సత్సాధుల జాపదీసంవాదము
(చూత్యపూజ పితృపూజ)

6 నీతికథామంజరిప్రథమభాగము
7 ,, ద్వితీయభాగము

8 దేశభాగ్యధర్మబోధిని
ఉపన్యాసములు
ఏడవ సంపుటము

- 1 జన్మాంతరము
- 2 అతిబాల్య వివాహము
- 3 విగ్రహారాధనము
- 4 ఈశ్వరదత్తపుస్తకములు
- 5 ఈశ్వరోపాసనము
- 6 ప్రార్థన
- 7 మానుషధర్మము
- 8 విద్యాధికుల ధర్మములు
- 9 మనుష్యజీవితములయొక్క

పరమార్థము

- 10 వైరాగ్యము
- 11 విద్యాధురీనుల యర్హత
కృత్యములు
- 12 వర్ణము
- 13 హిందూమతములు
- 14 స్వయంకృషి
- 15 సకాయకష్టకర్మలు
- 16 వేశ్యకాంతల ఉపన్యాసములు
- 17 ఐకమత్యము
- 18 దానములు
- 19 శ్రీపునర్వివాహచరిత్ర
- 20 శ్రీపునర్వివాహవిషయకోప
న్యాసము
- 21 శ్రీపునర్వివాహవిషయక
ప్రథమవిజ్ఞాపనము

22	స్త్రీపునర్వివాహవిషయక ద్వితీయవిజ్ఞాపనము	సా హిత్య గ్రంథములు తొమ్మిదవ సంపుటము
23	స్త్రీపునర్వివాహశాస్త్ర సంగ్రహము	1 సంగ్రహ వ్యాకరణము 2 కావ్యసంగ్రహము
24	స్త్రీపునర్వివాహ భూత వర్తమానస్థితులు	3 అలంకార సంగ్రహము 4 నీతిచంద్రిక-విగ్రహము
	ఉపన్యాసములు-జీవచరిత్రలు ఎనిమిదవ సంపుటము	5 నీతిచంద్రిక-సంధి 6 తర్కసంగ్రహము
1	దేశీయమహాసభ- దానియుద్దేశము	7 సత్యవాదిని
2	స్వదేశసంస్థాన చరిత్రాదులు	8 ఉత్తమస్త్రీచరిత్రములు
3	విగ్రహతంత్రవిమర్శనము	9 జీసస్ చరిత్రము
4	ఉపన్యాసమంజరి	ఆంధ్ర కవులు
5	వివేకవర్ధని మొదటిభాగము	పదియవ సంపుటము
6	,, రెండవభాగము	1 పూర్వాంధ్ర కవులు
7	,, మూడవభాగము	2 మధ్యకాలపు కవులు
8	శంకారాచార్యులు	3 ఆధునికాంధ్ర కవులు
9	బసవరాజు గవత్రాజుగారి జీవచరిత్రము	పదకొండవ సంపుటము స్వీయచరిత్ర

పుస్తకములు వలయువాని:—

కార్యదర్శి, హితకారిణి సమాజము, రాజమహేంద్రవరము.

అని వ్రాసిన బడయగలరు.

స త్రి హి త బో ధి ని.

స్రీ ధ క ర్త :

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్ర కా శ కు లు :

హితకారిణీ సమాజము
రాజమహేంద్రవరము

1950

[నెల 1-0-0

క్తిశేషులయిన రావుబహద్దూరు
కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారి గ్రంథములు.

- ప్ర హ స న ము లు**
- మొదటి సంపుటము**
- 1 అపూర్వబ్రహ్మచర్య
 - 2 విచిత్రవివాహము
 - 3 మహాబధిర
 - 4 పునర్మరణము
 - 5 బలత్కారగానవినోదం
 - 6 కలహప్రియా
 - 7 మహామహోపాధ్యాయ
 - 8 యోగనిద్రా
 - 9 సుహావంచక
 - 10 అనహాయశూర
 - 11 కలిపురుషశనైశ్చరవిలాసము
 - 12 వేశ్యాప్రియా
 - 13 కౌతుకవర్ధని
 - 14 వినోదతరంగిణి
 - 15 హాస్యసంజీవిని మొదటిభాగం
 - 16 ,, రెండవభాగం
 - 17 ,, మూడవభాగం

- నాటకములు**
- రెండవ సంపుటము**
- 1 బ్రహ్మవివాహము
 - 2 వ్యవహారధర్మబోధిని
 - 3 తిర్యగ్విద్యన్మహాసభ
(మూషకాసురవిజయం)
 - 4 మహారణ్యపురాధిపత్యము
 - 5 ప్రహ్లాద

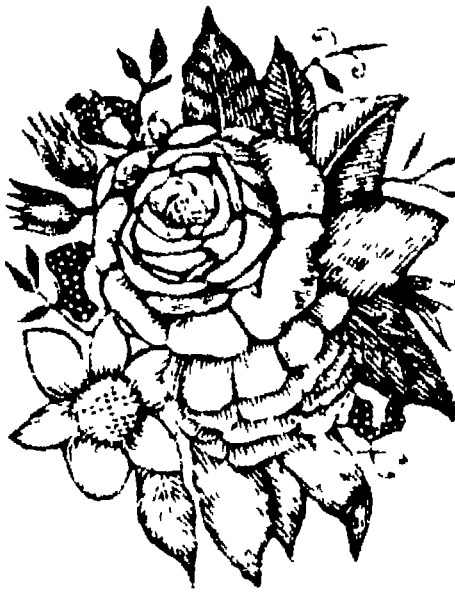
- 6 సత్యహరిశ్చంద్ర
 - 7 దక్షిణగోగ్రహణము
 - 8 వివేకదీపిక
- భాషాంతరీకృతనాటకములు**
- మూడవ సంపుటము**
- 1 చమత్కార రత్నావళి
 - 2 రాగమంజరి
 - 3 కళ్యాణకల్పవల్లి
 - 4 అభిజ్ఞాన శాకుంతలము
 - 5 రత్నావళి
 - 6 మాలవికాగ్నిమిత్రము
 - 7 ప్రబోధచంద్రోదయము
 - 8 వెనీసువర్తకి చరిత్రము
- వ చ న ప్ర బంధములు**
- పద్య కావ్యములు**
- నాల్గవ సంపుటము**
- 1 సత్యరాజాపూర్వదేశ
యాత్రలు (1,2 భాగములు)
 - 2 రాజశేఖర చరిత్రము
 - 3 శుద్ధాంద్రనిరోప్యవిర్వచన
నైషధము
 - 4 రసికజనమనోరంజనము
 - 5 శుద్ధాంద్రభారతసంగ్రహము
 - 6 అభాగ్యోపాఖ్యానము
 - 7 పథికవిలాసము
 - 8 జాన్ గిల్పిన్
 - 9 నీతిదీపిక

స త్రి హి త బో ధి ని.

గ్రంథకర్త :

వంశుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

3 కూర్పు

ప్రకాశకులు :

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1950

కాపీరైటు]

[వెల 1-0-0

రాజమహేంద్రవరమున
డాక్సు ముద్రాక్షరకాలయందు
ముద్రింపబడియె.

విషయ సూచిక

వరుస నెంబరు.

పుటసంఖ్య

1. చదువెఱుగనిస్త్రీలు తమబిడ్డలకు శత్రువులు	౧
2. పరివ్రతాధర్మము	3
3. అత్తగారి కోడండ్రొకము	2
4. బాలశిక్షణము	౧౦
5. భూతదయ	౧౫
6. తల్లిదండ్రులను పూజించుట	౧2
7. మితవ్యయము	౨౧
8. దేశాలోగ్యము	౨3
9. అజ్ఞానము	౨౬
10. స్త్రీలుచదువవలసిన విషయములు	౨2
11. ధనము	3౧
12. సుగుణ దుర్గుణములు	33
13. పరివర్తనము	3౬
14. శ్రీ విష్ణోరియామహారాజ్ఞిగారు	3౮
15. తగవులమాటితనము	౪౨
16. పరులమీదిదోషములు చెప్పకొనుట	౪౫
17. పరోపకారము	౪౬
18. భవిష్యత్తునుజెప్పుట	౪౯
19. జ్యోతిశ్శాస్త్రము	౫3
20. గృహిణీధర్మము	౫౭
21. అమితత్వము	౬౦

22. దేహమనస్సంశయములు	౬౩
23. శకునములు	౬౭
24. అగ్నిపర్వతములు	౭౨
25. ఆభరణములు	౭౬
26. జీవకాశుణ్యము	౭౯
27. హిందూనుండకుల ప్రస్తుతస్థితి	౮౨
28. మంచుగడ్డ	౮౬
29. గర్వము	౯౦
30. బిడ్డల నాజ్ఞలనుంచుట	౯౪
31. కొండెములుచెప్పట	౯౯
32. పాతివ్రత్యము	౧౦౧
33. సహనమును ధైర్యమును	౧౦౪
34. సూక్ష్మవస్తుదర్శకయత్రము	౧౦౭
35. పాములు	౧౦౮

స తీ హి త వో ధి సి

—(ఃః):—

చదు వెఱుగని స్త్రీలు తమబిడ్డలకు శత్రువులు.

(౧౮౮౩ వ సం॥ మేయ నెల.)

—:(౦):—

స్త్రీలు చదివి వివేకము గలవారై నపక్షమున తామెప్పుడును పరుషవాక్యములును తిట్లును నోట రానియ్యక యెవ్వరితోను కలహము పెట్టుకొనక శాంతత గలవారయి మంచినడవడిక గలవారయి యుండురు. తల్లిచాలు పిల్లలకు వచ్చునన్న సామెత ప్రకారముగా తల్లి మంచి దగుటవలన బిడ్డలును మంచి నడత గలవారయి, అందఱకును ముద్దుగా నుందురు. చిన్నతనములో మంచిచెడ్డలను విచారించి నడుచుకొనెడి శక్తియుండక బాలురు తమయింట నున్నవా రేప్రకారముగా నుండురోవారిని చూచి తామాప్రకారముగా నడుచుచుండురు గనుక, తల్లి దండ్రులు చెడ్డవారయినపక్షమునతఱుచుగాబిడ్డలును వారివలెనే చెడ్డవారయి పొరుగుపిల్లలతో పోట్లాడుచు పెద్దవారికి కూడ కలహములు తెచ్చి పెట్టుదురు. తండ్రి సాధారణముగా బయటకుపోయి పనిచేయ వలసినవాఁడును తల్లిమాత్రము సదాయింటనే యుండి కాలము గడప వలసినదియు, గనుక, తల్లితోనే విస్తారము సహవాసముండి తల్లి గయ్యాలి దయినపక్షమున పిల్లలుమఱియే ముఖ్యముగా పాడగుదురు. తల్లి చదు వెఱుగని మూఢురాలయినపక్షమున చమవునిమిత్రము తండ్రికూకలు వేసినప్పుడును శిక్షించినప్పుడును తల్లికల్పించుకొనియడ్డమువచ్చి కొమాళ్ళచమవుకూడచెడఁగొట్టి వాండ్రను ఎందునకుంబనికి రానివారినిగాఁజేయుచు తల్లి విద్యావతి యయ్యేనేని బిడ్డలచమవును తాను స్వయముగా కనుఁగొని యితివద్ద పాఠములు చెప్పి చదివింప

వారిని విద్యాబుద్ధులయందు ప్రవీణులనుగాదిద్దును. పూర్వకాలమునం దొక రాజు గ్రామపాఠశాలను పరీక్షించుటకయి వెళ్ళి యందులో నొక చిన్నవాఁడు తానడిగినప్రశ్నల కన్నిటికిని మంచి సమాధాన ములు చెప్పటచేత ఆశ్చర్యపడి, ఉపాధ్యాయులను పిలిచి యీపిల్లవాఁ డింత తెలివితో చదువుట కితని విద్యవిషయమయి నీవెక్కువ శ్రద్ధ పుచ్చుకొనుచున్నావా అని అడిగెను. ఆయుపాధ్యాయులు తానందతీ కంటెను ప్రత్యేకముగా ఈబాలునివిషయమయి యెక్కువశ్రద్ధపుచ్చు కొనలేదనియు, అతనితల్లి చదివిన దగుటచేత ఇంటివద్ద ఆమె శిక్ష చేతనే యీచిన్నవాఁడు తనతోడివారికంటెవయస్సునచిన్నవాఁడయి నను విద్యయందు వారందఱికంటెను తెలివి గలవాఁడయ్యె ననియు, రాజుతో చెప్పెను. ఆమాటలకు రాజు మిక్కిలి సంతోషించి పిల్ల పానికి మంచి బహుమాన మిచ్చుటయేకాక కొడుకు చదువువిషయ మయి యంత శ్రద్ధ పుచ్చుకొన్నందునకయి తల్లికి కూడ స్వర్ణమణు మయిన రత్నాభరణమును బహుమతిగా నంపెను. అందఱు తల్లు లును ఈప్రకారముగా విద్యావతులయి కొడుకుల విద్యావిషయమయి శ్రద్ధచేసెడివా రయినయెడల లోకములో బిడ్డలందఱును విద్యయం దును బుద్ధియందును పెక్కురెట్లు గణనకెక్కి పెద్దవారయినతరువాత సుగుణములుగలవారయి తాము సుఖపడి యితరులను సుఖపెట్టఁగలు గుదురనుటకు సందేహములేదు.

తల్లులు మూర్ఖరాండ్రయి గయ్యాళిగంపలయినయెడల బిడ్డలు చదువు తిన్నగారాక మూర్ఖులయి దుర్మార్గులయి చెడిపోయి కడపట తాము దుఃఖములపాలయి తమవారికికూడ దుఃఖమును తెచ్చిపెట్టు చుదు. పూర్వకాలమునందు మూఢురాలయిన తల్లి తన కొమారుని పొలములలోకి వెళ్ళి తోటకూర యెత్తుకొనివచ్చి తనకిమ్మనిబోధపఱిచి వానిచేత చిన్న నొంగతనములు చేయించుచు, ఎవ్వరైనమీపిల్లవాఁ

దీప్రకారముగా చేసినాఁడుగనుక మండలింపవలసినదని చెప్పవచ్చినచో మాపిల్లవానిమీఁద లేనిపోనినిండలు కట్టెదరా యని వారితో జగడ మాడుచుండెను. ఈవిధముగా వాఁడు తల్లివలన దొంగతనము నేర్చుకొని క్రమక్రమముగా పెద్దదొంగతనములకుదిగి పదియాఱుసంవత్సరముల ప్రాయమప్పు డొకసారి చెఱసాలలో పెట్టబడెను. అప్పుడేడ్చుచు చెఱసాలవాకిట నిలుచున్నతల్లి నొక్కమాఱు చూపవలసిన దని అధికారులను వేఁడుకొని, వా రాప్రకారముగా సెలవిచ్చి పంపినప్పుడు తనకెదురుగావచ్చి కౌఁగలించుకొని యేడువఁబోయినతల్లినిచూచియాచిన్నవాఁడు విచారపడక కోపముతో దగ్గరగావెళ్ళిముందటివండ్లతో ముక్కు కటుక్కున కొటికి ముక్కులూడఁదీసి నెత్తురునఱదలు వాఱు విరూపినిజేసి చిన్నతనములో తోటకూరనాఁడే చెప్పకఉపేక్షచేసి, తన కిట్టిపాట్లు తెచ్చి పెట్టినందునకయి నీకిదిశిక్షయని తల్లితోచెప్పి లోపలికి పోయెను. ఈప్రకారముగానే తమబిడ్డలను ముద్దుచేతను గారాబముచేతను నెత్తిమీఁద నెక్కించుకొని తప్పుచేసినప్పుడు మండలింపక యిరుగుపొరుగులవారేమైన నన్నప్పుడు గయ్యాళితనమున వారితోసోట్లాడి వారిని తిట్టి తమబిడ్డలను చెడఁగొట్టినతల్లులు లెక్కకెక్కువగా నున్నాడు. దీనిని చదివినవా రటువంటిమార్గము నవలంబింపక తమబిడ్డలను విద్యయందును బుద్ధియందును దిద్ది బాగుపఱుప ప్రయత్నింతురని నమ్ముచున్నాము.

పతివ్రతాధర్మము.

(౧౮౮౩ సం॥ జూన్ నెల.)

అ★అ

లోకములో స్త్రీలకుపతివ్రతాధర్మముతోసమానమైనధర్మము మఱియొకటిలేదు. కాబట్టి, ఓనారీమణులారా! మనము సమస్త విధ

ములచే నను పాతివ్రత్యమును కాపాడకొనుటకయి ప్రయత్నపడ వలయును. అర కాసుతో పోయిన మాన మాటువేలవరా లిచ్చినను రాదన్న సామెతప్రకారముగా, మన మొక్కసారి కొంచెము కష్టాతితి పడినపక్షమున హనయావజ్ఞీవము విచారించిననుకూడిరాదు. మననడత నిష్కళంక మయినదయినయెడల మన మెంతకురూపురాండ్ర హయినను మన మెంతనగలులేని వారమయినను యోగ్యులందఱునుమనలను భగవదగ్గితమైనపుష్పమాలనువలెకన్నులనద్దుకొందురు. మనముచెడు తిరుగుడు తిరుగుచుంటిమేని మనమురతీ దేవివంటిసౌందర్యముకలవారమైననుదేహమునిండ కనకాభరణములనుదిగవేసికొన్నను, ఉత్తములైన వారందఱునుమనలను స్మశానవాటికయందలిపూలదండలనువలెదూరమున విడుతురు, నూలు నోము లొక్కటంకుతోపోవు నన్నట్లు మననడత తిన్ననిది కానప్పుడు మనము లక్షవ్రతములుకట్టినను కోటిదాసములుచేసినను వానివలన నేమియు ప్రయోజనముండదు. అగ్నిసాక్షికముగా వివాహమాడినప్పటినుండియు భార్యాభర్త లొక్కదేహమగుదురుగనుక, వారొకరినొకడు ద్రోహముచేసి'అన్యత్ర'తిరుగుట మహాపాతకము. మానాభిమానములుగలదంపతులు మఱియేమిచేసిననుసహించి యూరకుండఁ గలుగుదురుగాని యొండొరుల నతిక్రమించి సంచరించుటచూచి యొర్చియుండఁజాలరు. మానభంగమునకంటె ప్రాణభంగము మేలనియెంచి కొన్నిసమయములయందు తమ ప్రాణములకును ఎదుటివారి ప్రాణములకునుకూడ తెగింతురు. అందుచేతనే సదాపురుషులు స్త్రీలపాతివ్రత్యమును రక్షించుటకయి పూర్వకాలము నుండియు సర్వప్రయత్నములును చేయుచున్నారు. అయినను ఈపాతివ్రత్యము విద్యాప్రభావమువలనఁ గలిగినవివేకముచేత నిలువవలసినదేకాని పురుషులుచేయు నిర్బంధములచేత నిలుచునదికాదు. ఈసంగతి నాలోచించియే ధర్మశాస్త్రకారులలో నెల్ల ప్రధానుడయిన

మనువు ఈపత్రికాముఖమున నుదాహరింపబడిన వచనముచేత పురుషులు స్త్రీలను గడులలో పెట్టి తాళము వేసి కావలియుంచి నిరోధించుట వలన పాతివ్రత్యమునురక్షింపజాలరనియు స్త్రీలకు విద్యావివేకాదులు కలిగించి వారియాత్మలను వారు కాపాడుకొనునట్లు చేసిననేపాతివ్రత్య రక్షణము కలుగుననియు స్పష్టముగా కనబడిచియున్నాడు కాబట్టి మనము కష్టపడి విద్యాధనమునుసంపాదించి, వివాహబంధముయొక్క గౌరవస్వభావమును చక్కగా గ్రహించి, పురుషులవలని భీతియు నిర్బంధములును పదిలేక మనంతటమన మేరూపమునమన్మథులనైనను పరపురుషులను తృణప్రాయముగా చూచి మనమానముకాపాడుకొనవలయును. హసమొంటిగానున్నప్పడెప్పుడయిన దుర్బుద్ధిపుట్టవచ్చును గనుక, సాధ్యమయినంతవఱకు గుణపంతురాడ్రును తోడుగా నుంచుకొనుచు, అట్టియిల్లాండ్రు దొరకరనితోచినయెడల సద్గ్రంథకాలక్షేపము చేసికొనుచు మనమనస్సునకు దుర్మార్గపుచింతలకవకాశము లేకుండచేసికొనుటయే కాక మనహృదయమెప్పుడునుసన్మార్గముమీదికే పోవునట్లు చేయుటకయిజీవితయాపరుడయినపరమేశ్వరుని నిత్యమును వేడుకొనుచుండవలయును.

మనకు భగవంతుఁ డీలోకములోననుగ్రహించినశ్రేష్ఠపదార్థములలోనెల్లను పతియే యుత్తముఁడుకాబట్టి మనము భగవదాజ్ఞకు తరువాత పతియాజ్ఞయే శిరసావహించి, ఆయనయెడల భక్తివిశ్వాసములుంచి, వినయవిధేయతలుగలవారమయి, సమస్తవిషయములయందును పతియాజ్ఞకులోబడి నడుచుకొనవలెను. మనకు భగవంతుఁ డొ

* శ్లో ఆరక్షితాగృహే గర్భాః పురుషై రాప్తకారభిః

ఆత్మానసూత్రనా యాస్తు రక్షేణస్తా న్సుగక్షితాః. మనువు, ౬-౧౨

[అర్థము—ఆపురుషులచే గృహమున నిర్బంధింపబడు స్త్రీలు రక్షితురాండ్రుకారు; ఏస్త్రీయు తమయాత్మను తామే కాపాడుకొందుకో వారే సుగక్షితురాండ్రు.]

క్కడే పతిని మించినప్రభువు. భగవదాజ్ఞకు విరుద్ధముగా నుండనంత వఱకుగను స్తవిషయములయందును మనము పెనిమిటికాజ్ఞానువర్తనుల మయి భయభక్తులుకలిగి మెలఁగవలయును. ఒక వేళపతియాజ్ఞయైనను భగవదాజ్ఞ విరుద్ధముగుటవలన దొంగతనము మొదలైన నుష్కృత్యములను మనమెన్నడును చేయరాదు. మూర్ఖులయినభర్తలుచెడు కార్యములుచేయ నియమించినప్పుడు మనము వారితో నెదుర్కొడ్డి కల హింపక శాంతతయవలంబించిమంచిమాటలచే వారిబుద్ధిమల్గించుచు వారినిసన్మార్గులనుగాఁ జేయవలయునని యీశ్వరుని ప్రార్థించుచుండ వలయును. లోకములో నందఱికిని మంచిభర్తలేలభింపవలెనని కోరిక యున్నను పురుషులందఱును మంచివారుగ నే యుండుట యెన్నడును సంభవింపనేరదు గనుక, అందఱికినిమంచివారేదొరకరు. దైవముటన చేత మనకు లభించెడు పురుషులొక వేళకుంటివారై ననుకరూపులయి నను దుష్టులయినను అప్రయోజకులయిననుమఱియెట్టివారై ననువారు మనకు నాధులేయగుదురు గనుకవారినెంతమాత్రముమనమవమానింపక గొప్పగా భావించి వారియందు పరిపూర్ణస్నేహ ముంచవలెను. వారిదుర్గుణములను గాని లోపములనుగాని మఱచియైనను పరులతో ప్రస్తావింపరాదు. ఒకానొకప్పుడు భర్తలుమనమీఁదనన్యాయముగా కోపపడినను, ఆసమయమునందువారిమాటకెదిరించియు తరమియ్యక శాంతతయవలంబించి చల్లనిముఖము చూపి కోపము చల్లాటిన తరువాత హితహితవాక్యములు చెప్పి శాంతాత్ములను జేయవలెను. పెద్ద గాలి వీచునప్పుడు వంగి నేల యంటియున్నచెట్లు చెడక తలయెత్తి యెదిర్చి నిలిచినగొప్పవృక్షములే వేళ్ళతో పెల్లగిల్లునట్లుగా, భర్తలకు పట్టరానికోపమువచ్చినప్పుడుమాటుమాటాడకవంగియున్నభార్య లేయపాయముచెందకసుఖపడుదురు; అట్లుచేయకమగనిమీఁదతిరుగఁ బడి మాటకు మాటుమాట చెప్పుచు ఎదిరించినవారు తప్పక చెడు

దురు. ఒకవేళ మనము భర్తల కెంతయనుకూలముగా నడుచుకొను చున్నను పాదుమనలను బాధించుచు వచ్చినయెడల దానికెల్లను మన మోర్చి భార్యాభర్త లేక దేహమగుట విచారించి ప్రియవచనములచే వారికోపమును మఱపింపఁ జూచియు, ఉపచారవార్తలుచెప్పి శాంతి పఱుపఁజూచియు ప్రయాస పడవలెనేగాని తొందరపడకూడదు. మన పల్లె యొకానొకప్పుడు మననాలుకను కఱచినివో మనమేమి చేయ వచ్చును? మనముమాత్రమునన్మార్గమున నడచుచువచ్చినయెడల మన యోగ్యతను కనిపెట్టికాలక్రమముననాథులే మనలను ప్రేమింతురు.

మనభర్తలుబయటపనిచేసియలసియింటికివచ్చినప్పుడుపొరుగు వారితోడి కలహములనుగాని సంసారదుఃఖములనుగాని చెప్పి వారికి విసుగుపుట్టింపరాదు. వారింటికి వచ్చునప్పటికిల్లుపరిశుభ్రముగానుంచి తాముశుచిగానుండినుంచిమాటలతోను మజ్జనభోజనాద్యుపచారము లచేతను వారిని తృప్తిపఱుపవలయును. బుద్ధిహీనురాండ్రయినమూఢ స్త్రీలవలె భాగ్యవంతులు ధరించుకొను వస్త్రాభరణాదులను తెచ్చుని పట్టుబట్టిభర్తలనుబాధింపకబుద్ధిగలిగి మనకున్నదానితో తృప్తిపొంది యుండవలెను. బాహ్యవేషమున కనుకూలముగానుండు నగలు లేక పోయినను సుగుణములే మన కాభరణములుగానుండును. ఈసంగతు లను సదాచుననునందుంచుకొని పతిభక్తిగలవారములు ప్రవర్తింతు మేని మనకు సర్వాభీష్టములును కలుగును.

—(:::)—

అత్తగారి కోడంటికము.

(౧౮౮౩ వ సం॥జూలయి నె॥)

ఏమిపాపమోకాని మనదేశమునందు సాధారణముగాఅత్తలు తాము కోడండ్ర నెంతబాధ పెట్టినఁ దమ కంతప్రతిష్ఠగా భావించు

కొనుచున్నాడు. కోడండ్రుతమతల్లిదండ్రులను బంధువులను వదలిపెట్టి భర్తలయింట సుఖపడవలెనని కొండంతయాశ పెట్టుకొనివచ్చిరనియు, అందుచేత వారి కేమియు మనస్తాపము కలుగకుండబిడ్డలవలె నాదరింప వలయుననియు, తలంపక వారు తప్పిదము చేసినప్పుడును చేయనప్పుడును కూడ నేదోవంక పెట్టి తిట్టుచు చీటికిఁ జాటికి కోపపడుచు, మూర్ఖురాలి గ్రయిన అత్తలు తాము తిసికూరుచుండి యింటిపని యంతయు వారి చేతనే చేయించుచు, తిన్నగా కట్టుకొనుటకు బట్టయును తిడుటకన్నము ను పెట్టక సకలవిధముల బాధ పెట్టుదురు. అందుచేత కోడలు అత్త గారిని చూచెనా యెరుక పిల్లికి జడిసివట్టు భయపడుచు ఈయత్తగా రెప్పుడు చచ్చునా నేనప్పుడు హాయిగా నుండునా యని లోపలకోటి వేల్పులకు మ్రొక్కుకొనుచుండును. కొన్ని కుటుంబములలో అత్తగారి సెలవయినంగాని కొడుకునకును కోడలికిని మాటలేలేవు. కొడుకప్రయోజకుడయి జీవనమున మిత్తము విధవయైనతల్లి నే నమ్ముకొనియుండుట తటస్థమయ్యెనా, ఆకుంటుంబములో కోడలికి బ్రతుకేలేదు. తిట్లును చీపురుకట్టదెబ్బలును త్రికాలములయందును నిత్యకర్మలుగా నేయుండును. అత్తగారు కోడలిమీఁద కొడుకుతో చెప్పెడి కేరములు వ్రాసినచో నిత్యమును నొక్కొక్కపుస్తకమునిండును. ఆనేరమున నమ్మి కొడుకు కోడలిని కొట్టెనా, ఆదినమత్తగారికి స్వర్గలోకములో నున్న బంధువులు లేచివచ్చిసంత సంతోషమువచ్చి గొప్పపాడువు గానుండును; ఒక వేళ తన చాడీలను నమ్మి కొట్టకపోయెనా నాటిదిన మత్తగారికి ఇంట పీరుగువెడలినంత దుఃఖమువచ్చి మాతిలోను గోతిలోను పడఁబోవును. కొన్నిసమయములయందు అత్తగారు పెట్టుబాధలు తలఁచుకొన్న, పురుషులకు వివాహ మాడుటకన్న సన్యాసాశ్రమము స్వీకరించి యడవుల పొలగుట యెంతో సుఖకరముగాతోఁచును. తల్లి కూటమిని నిష్కారణముగా భార్యను కొట్టుటకు ముసాఫీరుఁకొట్టకున్న తల్లియొక్క కోత

పడుటకు శక్యముకాదు. ఏమియు నెఱుంగనట్టారకున్నచో ప్రతిదిన
మును కలనాములతోను దుర్భాషలతోను గృహముమహాయుద్ధరం
గము వలె నుండును. భార్యనే తిట్టికొట్టుచువచ్చినయెడల లోకనింద
మాత్రమే కాక కొన్నిసమయములయందెక్కడను సుఖము లేకపోవుట
చేత భార్య నూతిలోనో నదిలోనో కడి మాత్స్యహత్య చేసికొనుటయు
సంభవించును; కొంచెము తల్లిమీఁద కోపపడినయెడల కొడుకును
కోడలిని అడలఁదిట్టుచు గోలయెత్తి యిల్లువిడిచిలేచిపోయితనకొడుకు
కోడలితోఁజేరి తనకు తిండిపెట్టకయిల్లువెడలఁగొట్టెననియెల్లచోటుల
నల్లరిచేయును. అటువంటి అత్తలు కొడుకేమయినను సరే కోడలి
తామ్ర తెగినంజాలునని సంతోషింతురు. విద్యాగంధమును యుక్తా
యుక్త వివేకమును లేకపోవుటవలన మనలోనిస్త్రీలు పలువురు
ప్రత్యక్షరాక్షసులుగా నున్నారు. కోడండ్రును సుఖపెట్టెడి అత్తలును
కొందఱుండుదురని మొత్తముటాఁగ వారు మిక్కిలి యరుదుగా
నున్నారు. అత్తలను బుట్టలోపెట్టితత్తర పెట్టెమగయ్యాలికోడండ్రును
కొందఱుండుదురని వారును మిక్కిలితక్కువగా నున్నారు. ఈవిధ
ముగా సకలకష్టములును పడిన కోడండ్రు సహితము తమకడుపున
నొక్క కొడుకు పుట్టి జానెడుకోడలు వచ్చినతోడనేతమపూర్వావస్థ
మఱచిపోయి దానిని కొనిపెట్టుటకారంభించి సిగ్గులేక తమకాలములో
నున్న కోడంట్రీకనులో నిప్పుడు నూటపపాలులేదని తోడివారితో
ప్రతిష్ఠగా చెప్పుకొనుచుండురు. ఇటువంటి మూఢవనితల కెప్పుడు
వివేకము వచ్చునో తెలియఁజాలకున్నాము. దీనింజరువువారందరును
తమ యవివేకమునువదలి చక్కఁగా నాలోచించి తమకు కోడండ్రు
వచ్చినప్పుడు వారినెంతమాత్రమును చిన్నపుచ్చక తమగర్భవాస
మున పుట్టిన వారివలెనే యాదరించి సమస్తపథముల సుఖపెట్టుచు
తామును తమకొడుకులునుకూడ సుఖపడుచు గృహము భూలోక
స్వర్గమువలె నుండునట్లుచేయ ప్రయత్నింతురని నమ్ముచున్నాము.

బాలశిక్షణము.

(గూర్చి వ సం॥ అగస్త్య తెలు॥)

— ? ౮ ? —

ఈ దేశములో పసితనమునుండియు బాలురను మంచియదవు నందుంచి వారికి బుద్ధి నేర్పుక్రమము బొత్తిగా తెలియదు. పలువురు బాలురనుచిన్నతనములో మనసువచ్చినట్లు తిరుగనిచ్చినను పెద్దయైన తరువాత వారికే బుద్ధివచ్చునని తలఁతురు. కొండలు పిల్లలల్లరిపని చేసినప్పుడు వారిని శిక్షించుటకుమాటుగా ముద్దుచేతనవ్వచు నూర కుండిపోత్యాహముకలుగఁజేయుదురు. అటువంటిబిడ్డలుభయభక్తులు లేక చెడ్డపనులయందలవాటుపడి తరువాత తల్లిదండ్రులకే లొంగక చెప్పినమాటవినక పాడగుదురు. మొక్కయివంగనిదిస్త్రాసయివంగునా యన్న సామెతను జ్ఞప్తియందుంచుకొని యెల్లవారును తమబిడ్డలవిషయమయి పసితనమునుండియు గట్టి శ్రద్ధచేసి చిన్నతనములోనేవారు మృదుసంభాషణమును వినయపథేయతలను నుంచినడవడియు నేర్చుకొనునట్లు చేయవలెను. వారెల్లకాలమును పిల్లలుగానే యుండెడి పక్షమున వారి నడవడివిషయమై మనమొక వేళ నుపేక్షచేసినను చేయవచ్చునుగాని వారును కొంతకాలములో మనవలెనే పెద్దవారై లోక వ్యవహారములయందు మెలఁగ వలసినవారగుటచేత వారినడత విషయమై మనమెంతమాత్రమును అశ్రద్ధవహింపఁగూడదు. ఈ విషయములో మనము ముఖ్యముగా శ్రద్ధచేసి బాలురను తల్లితండ్రుల మాటకెదురు చెప్పక వారియాజ్ఞకు లోబడియుండునట్లు చేయవలయును. అట్లుగాక వారు జననీడనకుల యాజ్ఞల నతిక్రమించి లక్ష్యము చేయ నప్పుడు మనము చూచీచూడనట్లూరకుందుమేని వారిని సత్ప్రవర్తనమునదిద్దుటకుమనమెన్నఁడునుశక్తులముకానేరము. కాబట్టిమాతా పితరుగను సప్రయత్నములచేతను తమబిడ్డలకు ఆజ్ఞానువర్తులై యుండు

గుణమాను మొట్టమొదట నేర్పవలయును. ఈవిషయమై మాత్రము కొన్ని ముఖ్యాంశముల నిక్కడ చెప్పుచున్నాము. పిల్లలకు విధేయత నేర్పవలెనని వారి నెప్పుడును కొట్టితిట్టుచు నదా భయముచేతవడకు నట్లు చేయఁగూడదు. వారుత్సాహముతోనే మనయాజ్ఞలకు మాటు మాటాడక లోబడునట్లు చేయవలెను. పిల్లవాండ్రకు హేతువులు చెప్పి వారిని ఒప్పగించి వారిచేత మనముచెప్పినపని చేయించుటయు మంచిపద్ధతి కాదు. పిల్లలు మంచిచెడ్డలను పూర్ణముగా గ్రహించెడి శక్తికలవారుకాదుగనుక, వారిని ఒప్పించియేపనిచేయుట తఱచుగా సాధ్యముకాదు. కాబట్టి మనము చేసెడిపనులు వాండ్రమేలుకొరకే యని వారు తెలియునట్లు చేయుట యావశ్యకమేయైనను వారియిష్ట ప్రకారముగా పనిచేయనిచ్చుటమాత్రముక్రమముకాదు. వారియిష్ట మెల్లన్నను మనము విధించినట్లే చేయుటకు వారినభ్యాసపరుపవలయును. ఇట్టి యభ్యాసము వారికి కలిగించుటకై వారులోబడవలసినదని మనముద్దేశింపనియాజ్ఞలను వారి కెన్నఁదును ఇయ్యకుండవలెను. ఒకపని చేయవలసినదని వారినాజ్ఞాపించి వారుదానిని చేయనప్పుడు పేక్షించి యూరకుండుటకంటె వారి కవిధేయతను నేర్చుమార్గము మఱియొకటి లేదు. ఒక్కసారి మనమాలాగుననుపేక్షచేసినతోడనే మనమాటను నిర్లక్ష్యముచేయుట వారికలవాటై పోవును.

ఆ వలకు ముట్టుకోకూడదని చెప్పిన బల్లమీఁది గాజుపన్నీటి బుడ్డిని పిల్లవాఁడు ముట్టుకొనఁగా చూచినప్పుడు సాధారణముగా దాని నెప్పటిస్థలమున పెట్టుమని మాత్రము చెప్పుదురు. అంతేకాని వాఁడప్పుడు చేయిఁగీసినచు మరల నిమిషమునకు దానినియధాప్రకారముగాముట్టుకొననారంభించినపక్షమున చూచీచూడనట్లూరకుండుదుగాని చెప్పినమాటను విననందుకు శిక్షింపరు. ఒకవేళ వాఁడాబుడ్డిని గీసినప్పుడు చేయిజారి పగిలిపోయినయెడల మాత్రము తిట్టరానితిట్టను.

శిట్టి క్రూరముగా శిట్ట దుడు. అది పగలక పోయెనా మరల నెప్పటి
 యట్ల య పేక్ష చేసి యూరకుందురు. అట్లుచేయుట యెంతమాత్రము
 సరికాదు. పిల్లవానిని పిప్పిదము మనయాజ్ఞను మీఱుటలో నున్నదిగాని
 పగిలిపోయినవస్తువులో నెంతమాత్రములేదు. మనము చెప్పినమాటకు
 విరుద్ధముగా పిల్లవాఁ డెప్పుడు నడచెనో యప్పుడే వానిని మన
 మాతప్పిదమునకయి తప్పక శిక్షింపవలెను. అట్లుచేయకయొక్కసారి
 యపేక్షించి యూరకుందుమేని వాఁడు ముందుమనయాజ్ఞలయందంత
 లక్ష్యముచఁడు. కాబట్టి మనయాజ్ఞను మీఱుటవలనఁ గలిగిన
 నష్టమునుగుఱించి మనమెంతమాత్రమును విచారింపక, అందువలన
 నష్టముకలిగినను కలగక పోయిననుకూడ చెప్పినమాట విననందుకే
 శిక్ష చేయవలెను. వస్తువుచెడిపోయి నష్టముకలిగినదన్న హేతువుచేత
 వాని సధికముగా శిక్షింపరాదు. వాఁడూరిక యాటవొట్టకే యూపని
 చేసియుండునుగాని నష్టముకలిగింపవలెననియెంతమాత్రమునుద్దేశించి
 యుండఁడు. అజ్ఞను మీఱినప్పుడు మనము సహించి యూరకుండమని
 వాని మనస్సునకు తెలిసెనేని వాఁడు ముందేవిషయమునందునుమీఱి
 నడవఁడు. పిల్లలుపట్టినమంతుపట్టునుమాత్రముమన మెన్నఁడునుగెలువ
 నియ్యకూడదు. కొందఱు పిల్లలు మంతుపట్టుపట్టి తల్లిదండ్రులకుమిక్కి
 లిఆయాసముకలుగఁజేయుదురు. అటువంటిసమయములయందుమనము
 పోరి మనస్సు వచ్చినట్టుగా విడుతుమేని తమపట్టేగెలిచినదనిగర్వపడి
 ముందు మఱింత పెంకెపట్టు పట్టుచుండును. కనుక అటువంటిదానిని
 మనము మొదటనే నాగనియ్యకుండనలెను. ఇందులో నిదగ్ధనముగా
 నొక వుస్తకమునం దుదాహరింపఁబడిన యంశము నిక్కడ తెలుపు
 చున్నాము.

ఒకదొర తనమిత్రులతో కూరుచుండియుండి అయిదేండ్లప్రా
 యముగల తనకొమారుఁ డక్కడనుండి వెల్లుచుండఁగా పిలిచి “బాల

బోధ'' ను తీసి దీనిలో మొదటియక్షర మేమియని యడిగెను. ఆ చిన్నవాఁ డెంచేతనో చిరాకుగా నున్నంగున తెలిసియుండియు దానిని చెప్పకపోయెను. అప్పుడు తండ్రి బెవరించియు కార్యములేక పోఁగా పిల్లవానిని మనసువచ్చినట్టు పోవిడుచుట యుచితముగాదని యెంచి గదిలోనికి తీసికొనివెళ్ళి యొక దెబ్బకొట్టి మరలతీసికొనివచ్చి, ఆయక్షర మేమని యడిగెను. అప్పుడు వాఁడు మోటుపట్టుపట్టి చెప్పక పోయెను. అందుమీఁద తండ్రి వానిని మరల గదిలోనికితీసికొనిపోయి మఱిరెండు దెబ్బలుకొట్టి తీసికొనివచ్చి, చెప్పమనియడిగెను. అప్పు డును వాఁడు మూర్ఖత్వమునుమానక యథాప్రకారముగా నేచేసెను. ఆపయిని తండ్రి పిల్లవానిని మరల గదిలోనికిఁగొనిపోయి మనసులో నెంతోభేదముగానున్నను విధిలేక దిట్టముగా కొట్టితీసికొనివచ్చి యీ సారిచెప్పమని యడిగెను. పిల్లవానికి దేహమునిండను చెమ్మట పట్టి నది, దేహమంతయు భయముచేతకంపమెత్తఁగా వెక్కి వెక్కియేడ్వ సాగెనుగాని, ఆయక్షరమును మాత్రము చెప్పకపోయెను. అప్పుడు తండ్రికి మిక్కిలి దుఃఖమువచ్చి యేమిచేయుటకునుతోఁచక బాలుని క్షేమమునుకోరినయెడల వదలిపెట్టి యూరకుండకూడదని యెఱిగి మరల శిక్షించుటకయి నాల్గవసారి వానిని చేయిపట్టుకొని గదిలోనికి తీసికొనివెళ్ళఁబోయెను. అప్పుడాచిన్నవాఁడు '‘ఏ’’ యని మొదటి యక్షరమును చెప్పెను. అటుతరువాత యక్షర మేనునఁగా '‘బి’’ యనియు, గానిపయిని '‘సి’’ యనియు, అడిగినప్రశ్నకెల్లను ప్రత్యుత్తర మియ్యనారంభించెను. అది మొదలుకొని తాను పట్టుపట్టిన కార్యములేదని తెలిసికొని యాచిన్నవాఁ డెప్పుడును తండ్రియాజ్ఞ నతిక్రమింపలేదుఅనిచూచినయింటనున్నతక్కినపిల్లలుకూడబుద్ధిగలిగి పెద్దవారియాజ్ఞకు లోబడి నడుచుకొనుచు వచ్చిరి. ఇదియంతయు జరుగుచున్నప్పుడు తల్లికూడదగ్గఱనేయున్నను పిల్లవాని క్షేమమును

గోరి యూరకుండెనేకాని లోపల నెంతవిచారముగా శున్నను కొట్ట వలదని మగనితో నొక్కమాట యయినను అన్నదికాదు. అట్టి సమయములయందు మనలోని స్త్రీలు చెంతనున్న పక్షమున వలవల యేడ్చుచు మగనికడ్డమువచ్చి పిల్లవానిని చెఱువుచురు.

పిల్లవాండ్రను శిక్షించుట సదా దెబ్బలచేతనేకాదు. కొన్ని సమయములయందు కొట్టియు, కొన్ని సమయములయందు వారినాట విడువుసమయములయందు విడిచిపెట్టకయు, మఱికొన్ని వేళలయందు వారికిచ్చు తినుబడి పదార్థముల నీయకయు, నీవీ నేరము చేసినందున కిది శిక్షయని వారితో చెప్పి యాప్రకారముగా చేయవలయును. పొటపాటుచేత పిల్లవాఁ డేదైనను తప్పిదము చేసినప్పుడు వాని కా సంగతినిచెప్పి శిక్షింపక యూరకుండవలెను. అట్లుచేయక ప్రమాదముచేత సంభవించినదానికి కూడ కొట్టుచువచ్చిన యెడల, పిల్ల వాండ్రకు బుద్ధిపూర్వకముగాచేసిన యపరాధమునకును ప్రమాదము నకును భేదము తెలియక మొడికెత్తిపోదురు. మనలో స్త్రీలుసాధారణముగా స్వల్పశిప్పిదమునకుఁ గూడ బిడ్డలను నోట పట్టరానితిట్లను తిట్టి పశువును బాదినట్లు బాదుదురు. ఒకానొకప్పుడు తమకితరుల మీఁద కోపమువచ్చినప్పుడు నిష్కారణముగా తమకోపము నంతను నిరపరాధు లయిన బిడ్డలమీఁద చూపి వారినికొట్టి తిట్టుదురు. అట్లు చేయుటవలన బిడ్డలు చెడిపోవుటయే కాక పాపముకూడ సంభవించును. కాఁబట్టి యీసంగతులను మనసునం దుంచుకొని మనస్త్రీలు నిర్ణేతుకముగా తమబాలుర నెప్పుడు తిట్టి కొట్టకుందురనియు, వారు నిజమైన తప్పిదము చేసినప్పుడు ప్రేమచేత యూరకుండక తగినశిక్షను చేసి తరువాత మన్నింతు రనియు కోరుచున్నాము.

భూ త ద య.

[౧౮౮౩ వ సం॥ సెప్టెంబరు నెల]

ఒక్కమనుష్యులయెడల మాత్రమేకాక దయాస్వరూపుడైన భగవంతుడు మనలను సృజించినట్టే సృజించి ప్రేమతో కాపాడుచున్న సమస్తజీవరాసులయెడలను కూడ నాయ కలిగియుండుట మిక్కిలి ఆవశ్యకము. మనుష్యుల కీయు తమగుణములభ్యాసమువలన నేస్థిగపడి రెండవస్వభావముగా నేర్పడును. మొదటినుండియు కొండటి యభ్యాసములేకపోవుటచేత జంతువులను నిష్కారణముగా హింసపెట్టుకూర స్వభావము గలవారయి, అనేకపాపములకొడిగట్టుచున్నారు. కాబట్టి యింటివద్ద తల్లులు తమబిడ్డల విషయమయి మంచిశ్రద్ధను వహించి వారికి ఉగ్రుపాలతోకూడ భూతదయను నేర్పవలెను. ఈసద్గుణమును బిడ్డలకు నేర్పుటకయియేదయినజంతువునకు బాధకలిగినప్పుడు తాము విచారపడినట్లు వారికితోచునట్లుచేసి వారుకూడజాలిపడునట్లుచేయవలెను; జంతువులవిషయమయిపిల్లలు అక్రమముగా ప్రవర్తించినపక్షమున, తమచూపులవలనను ఆ కారమువలననుతమకదియిష్టములేనట్లు కనబడిచి, తామట్టిపనిని మఱియొకసారి మరలచేసినయెడలతమతల్లిదండ్రులకు కోపము నచ్చునని పిల్లలనుకొనునట్లు చేయవలెను. తమకోపమును కనబఱుచుటకు ముందు బిడ్డ లేజంతువునకైనను హాని చేసినపక్షమున వారుతాముచేసినహానిని తెలిసికొనునట్లుచేయవలెను. సాధారణముగా పిల్లలుఆటలవేడుకచేత జంతువులకుబాధకలిగింతురే కాని బుద్ధిపూర్వకముగా నొప్పి కలిగింపవలెనని చేయరు. వారుచేతిలోనికట్టతో గోడలను తలుపులను కొట్టినట్టే జంతువులనుకొట్టుదురుగాని, అట్లు చేయుటవలన తాము వానికి నొప్పి కలుగజేయుచున్నామని యెఱుగజాలరు. కొండలు తల్లులు తమబిడ్డలుపిల్లులు మొదల

యిన జంతువులను తోకపట్టిలాగియు, చెవులును మెడయు పట్టుకొని
 పిసికియు, హానిచేయుచున్నప్పుడు చూచి నవ్వును నూరకుందురుగాని
 వారి నట్లుచేయు వలదని మందలింపడు; ఒకానొకప్పుడు పిల్లిపిల్లగాని
 కుక్కపిల్ల గాని బాధ పడ లేక స్వసంతోషమునిమిత్తము ఎదురు
 తిరిగి పిల్లవానిని బొకినను కఱిచినను అప్పుడు పిల్లవానిని తీసి చుక్క
 బెట్టుకొని యేడు పుడుపుచు నిష్కారణముగానోరెరుగకు యాజంతు
 వులను కొట్టి తిట్టుదురు. అవి పిల్లవానికి కొంచెముహాని చేసినను, ముం
 దట్టి క్రూరమైనపని నెప్పుడును చేయకుండునట్లు బుద్ధి చెప్పటచేత
 తల్లులకంటె అవియే పిల్లలకునిజమైన యుపకారమునుచేసివచ్చు ఎంచ
 వలయును. కాబట్టి పిల్లల టువంటిపనులనుచేయునప్పుడు తల్లులుతిగిన
 జాగ్రత్త పుచ్చుకొని “నాయనా! దానిజోలికి పోకు. పాపము! అది
 మంచి జంతువు” అనికొంచెము చెప్పు మనచ్చినచో పిల్లవాని మనస్సు
 నం దది యెంతో పనిచేసి ముందు వారిని మంచి వారినిగాజేయును.
 అట్లు చేయుక అటువంటిపనులములముందుపేక్ష చేసికొంచెముతిరుగఁ
 బడినప్పు డాజంతువులనే కొట్టుచు పట్టుటచేత, మొట్టమొదట పిల్ల
 వానికి క్రూరత్వములవాటుపడును; రెండవదిచోట తీసిజంతువునకన్యాయము
 చేసినట్టగును; మూడవది పగ తీచ్చుకొనుబుద్ధిని పిల్లవానికి
 బోధించినట్టగును. పగసాధించవలెననుబుద్ధికంటెచోకముచోహానికర
 మైనది మఱియేదియులేదు. కాబట్టి చిన్నతనమునందు బానిసమనసు
 లతో అటువంటిబుద్ధియుదయింపకుండఁజేయుటకయితల్లులెంతోశ్రమ
 పడవలయును. పిల్లలెప్పుడును తాముచేయుపనియొక్క ఫలము గాలోచిం
 చి యొకపనినిచేయును. తామేదిచూచినదాని నెల్లనుఆలోచన లేక తా
 మవలంబింతురు. కాబట్టితల్లిదండ్రులు సదాతమచేర్చులచేతను, ఆకార
 ములచేతను తమబిడ్డలుభూతదయను సత్స్వభావమును నేర్చుకొనునట్లు
 ప్రవర్తింపవలయును. మనము చెప్పుచూటలు మనము చేయు కార్య

ములచలె వారి మనసులమీఁద పనిచేయవు. కాబట్టి మనము కోపము మొదలయిన వికారములను పిల్లలసమీపమున నెప్పుడును కనఁబఱపక సాధ్యమైనంత సాత్వికముగా నడుచుకొను చుండవలెను.

—○—

తల్లిదండ్రులను పూజించుట.

(౧౫౫౩ వ ౦౧ శ్లోకమునకుఁ బఠనము)

—(౦)—

లోకములో ధర్మతాపితలను పూజచేయుట యనఁగా మనకు మిత్రమీతినమేలు చేసియుండుటచేత వారియెడల నడుచుకోవలసిన ధర్మముల నెఱిగి యాప్రకారముగా కృతజ్ఞతగలవారమై ప్రవర్తించవలయు ననుటయే కాని విగ్రహములను జేయునట్లు వారిమీదపువ్వులు మొదలయినవి చల్లి యారాధింప వలయు ననుటకాదు. వారియెడల మనము ముఖ్యముగాఁ గనఁబఱపవలసిన ధర్మములు విధేయత, గౌరవము, ప్రేమము మొదలయినవి మనము పుట్టకపూర్వమే మననిమిత్తమే న్నన్నోతపస్సులుచేసి కష్టపడి నువలను తొమ్మిదిమాసములు కడుపులో మోచి మనము గర్భముననున్న కాలములో మనకొక్కయాపద రాకుండ కాపాడుటకై యిట్లుదేనతమునకు నిత్యమును మ్రొక్కుకొనుచు మిక్కిలి వేదనతో కన్నదినము మొదలుకొని వేయి మంగరక్షలు చేసి చచ్చుకుడిపి కాపాడుచు మంచముమీఁదను తొట్లలోను బెట్టి మనలనుజోలలుపాడి జోకొట్టి నిద్రపుచ్చుచు మనము కన్నుమాతపడక పోరుపెట్టి యేడ్చునప్పుడు తొమ్మిదిమాసము భుజములమీదను పెట్టుకొనిత్రిప్పి పాటలుపాడియోచాచ్చుచు మనము కాయచేయియుపయోగించుకోలేని యవస్థలో వేళపట్టిన నన్నపానాదులిడినను స్తవిధములసంరక్షించుచు మనకుకొంచెము కాయనొచ్చినెడల మన దేహము మరల కుడుట పడువఱకును నిద్రాహారములు మాని తల్లడించు తల్లి

విషయమును, నుచము గర్భమున పడినది మొదలుకొని మన నిమిత్తి
మయి సమస్త కష్టములును పడి ధనార్జనముచేసి మనముపుట్టిన తరు
వాత మన కేవిషయమునను లోపము రాకుండునట్లుగా బట్టలు మొద
లైనవి తెచ్చి యిచ్చుచు అర్థరాత్రివేళ మనకుకడుపునొచ్చినదన్నను
లేచి పడుకెత్తి వైద్యునిపిలుచుకొనివచ్చి తగినమందులువేయించుచు
బైట పనిమీఁద వెళ్లినప్పుడుకూడ ప్రాణములు మనమీఁదనే పెట్టు
కొని యుండి వచ్చియిల్లుచేరినతోడ నేమనలను “నాకన్నతల్లీ! నాముద్దు
పాప!” యని ముద్దులాడి యెత్తుకొనితిరుగుచు మిక్కిలి ప్రయాసపడి
విద్యయు బుద్ధియు చెప్పించి తనజీవితకాలములోమాత్రమే కాక తన
యనంతరమును మనము సుఖసంతోషాదులుగలిగి బ్రతుకవలయునని
కోరి భగవంతుని ప్రార్థించుతండ్రివిషయమునను, మనము కృతజ్ఞత
మొదలైనవి కలిగి యుండవలసినదనిచూపుటకు శ్రమపడవలసిన పని
లేదు. చిన్నతనములో జననీజనకులు మన విషయమున నంత శ్రద్ధ
పుచ్చుకొని కాపాడకపోయినయెడల మనము బ్రతికి బట్టకట్టి యింత
వారముకానేలేకపోదుము. కాబట్టి యీలోకములో మనముసమస్త
మునకును తల్లిదండ్రులకు ఋణపడియున్నాము. ఈసంగతి నెరిగిన
వారమై మొట్టమొదట మనము సర్వకార్యములయందును తల్లి
దండ్రులకు లోబడి వారియాజ్ఞను శిరసావహించి చేయుచు వారి
యెడల వినయ విధేయతలు గలిగి మెలఁగవలయును. పుత్రులుగాని
పుత్రికలుగాని న్యాయమైన విషయములలో తల్లిదండ్రుల మాటను
వినక యెదురుతిరిగి ప్రవర్తించినయెడల వారిమనసెంతోభేదపడును.
వారికన్నులనుండి యొక్కనీటిబొట్టు మనమూలమున రానిచ్చుట యెం
తో మనకు హానికరము. తల్లిదండ్రులు చెప్పదానిని మాట
మాటాడక వెంటనే చేయవలెను. వారిచేత పలుమారు చెప్పించు
కొని చేసినయెడల చేసినకార్యము గౌరవము సగము చెడును. కొం

డలు బిడ్డలు తల్లిదండ్రు లేదైన నొకపని చెప్పినప్పుడు విధిలేక చేసి
నట్టు మొగము మటమట లాడించుచు నేడ్చుచు చేయుచుండురు.
అట్టిప్రములేక చేయుటయు శ్రేయస్కరముకాదు. చేసెడిపని నెప్పు
డును ఉత్సాహపూర్వకముగాను సంతోషముతోను చేయవలెను.
ఆప్రకారముగాచేయుట కభ్యాసముచేసినయెడల మనము స్వప్రయో
జనపరత్వమును మఱచిపోయి యొక్కతల్లిదండ్రుల విషయముననే
కాక లోకమువిషయమునను సత్కార్యముల నుత్సాహముతోచేసి
పరోపకార విధిగలవార మగుము. తల్లిదండ్రుల కన్నివిషయముల
లోను లోబడియుండవలసినదని కల్లలాడుట దొంగతనముచేయుట
హత్యలుచేయుట మొదలయిన నీతిమూలినపనులు తల్లిదండ్రులుచెప్పి
నను, అత్తనూమఱు చెప్పినను, గురువుచెప్పినను, ప్రభువుచెప్పినను,
భర్త చెప్పినను, మఱియెవ్వరుచెప్పినను చేయరాదు. అట్లుచేయనందు
నకువారు మనల నొక వేళ దండించినను వారు చేసిన శిక్షకు సహించి
యక్రమముచేయక యూరకుండవలసినదే కాని వారియభిమతప్రకార
మొత్తమాత్రమును చేయరాదు. సత్యము, భూతదయ మొదలయినవి
మన కీలోకమునందును పరలోకమునందునుగూడ సమస్తసుఖములను
సుఖసాధనములనునిచ్చి పాలించువాడును జననీజనకులకంటెను పెని
మిటికంటెను ప్రభువుకంటెను అందఱికంటెను సర్వాధికుడు నయిన
పరమేశ్వరునియాజ్ఞ లకుటవలన ఎన్నికష్టములువచ్చినను ఎవ్వరికి
కోపమువచ్చినను మనము సత్యము మొదలయినవానిని విడువరాదు.
అవి యెవ్వనియాజ్ఞలో యాభగవంతుని యనుగ్రహము లేకపోయిన
యెడల మన మొక్కనిమింగుచుయినను సుఖమును పొందజాలము.

విధేయత తరువాత తల్లిదండ్రులయెడల నడపవలసినధర్మము
గౌరవము. మనము వారియెడల సదాగౌరవము చూపవలయును.
మనజన్మమునకు హేతుభూతులయి మనలను పెంచిపెద్దవారినిచేసిన

మహాపకారము నిమిత్తమయి వారిని ఘనతపఃపవలసియుండును గనుక వాడువనకంటె విద్యాదులచేత సాధింపఁబడినను కాకపోయిననుకూడ గౌరవింపవలసినదే. అదిగాక గౌరవము సత్ప్రవర్తనమును బట్టి యుండవలసినదేకాని యదిలేని కేవలవిద్యనుబట్టి యుండవలసినదికాదు. విద్యలేనివాడుకూడ మంచిసడవడిక కలవారయి తమ సుఖములను మానుకొని కడుపునఁబట్టిన బిడ్డలనుఖముఁమిత్తము పాటుపడుచున్నాడుగనుక బిడ్డలు తాము చదువుకొన్నామని తల్లిదండ్రులకంటె నెక్కువవారముని గర్వపడక వారికిఁగల స్తవిధములను గౌరవము చేయవలెను. కొందఱుతల్లిదండ్రులయెడ నిజమైన గౌరవము కలవారైనను మర్యాదలేక మోటుతనముగామాటాడుచున్నాడు. అట్లుమాటాడుట యనాగరికతకు గుఱుతు కాబట్టి యెల్లవాడును మృదుత్వముతప్పక మన్ననతోమాటాడుటకు నేర్చుకోవలయును.

అన్నిటికంటెను కడపట చెప్పినను తల్లిదండ్రులయెడలప్రేమ అన్నిటికంటెను ప్రధానమైన ధర్మము. ఇదిలేకపోయినయెడలతిక్కిన వేమియున్నను నిరర్థకములు. ఒకదామని సహితము ప్రేమలేకపోయినను భయముచేత విధేయతచూపి గౌరవింపవచ్చును. అట్లుగాకతల్లిదండ్రుల విషయమయిన మనవిధేయత మొదలయినవాని కీప్రేమయే కారణమగునట్లు చేయవలయును. ప్రేమయొక్కటిలేకపోయినయెడల నిజమైన గౌరవముండకరహస్యమునవారికిష్టము లేనిపని చేయుటసంభవింపవచ్చును. ప్రేమ లేకపోవుటచేత వారుప్రేమించెడి యితరసోదరులవిషయమునఁగాని యక్క చెల్లెండ్రవిషయమునఁగాని మనమేదైన కానిపని చేసినయెడల తల్లిదండ్రులకు కలకాలమునుమనస్తాపముకలుగును. కన్నబిడ్డ లట్టివారయిరేని మంచిగృహము లున్నను సంపదలున్ననుమఱియేమున్ననుగృహజయమానులనుఖములేకకృశింతురు. ప్రేమ గలుగుటకు కృతజ్ఞత ముఖ్యసాధనము. కాబట్టి మనసుఖము

నిమిత్తముల మనతలిదండ్రులెన్నికప్రములుపడి యెన్నిసుఖములను
సంతోషములను వదలు కొన్నారో జ్ఞప్తియందుంచుకోవలెను.

మితవ్యయము.

(౧౮౮౩ వ సం॥ అక్టోబరు నవంబరు నెలలు]

పురుషులు సంపాదించితెచ్చిన పదార్థములనుగాని ధనమును
గాని పదిలముగావాడును నేమియవ్యర్థముగా పోనీయక స్త్రీలుసాధ్య
మైనంత మితముగా సంసారము గడపవలెను. ఒక వేళధనికులయినను
ధనము మొదలయిన వానినివ్యర్థముగాఁగానినిజముగా కావలసినదాని
కంటెనధికముగాగానివాడకూడదు. కాలమెన్నటికి నేకరీతిగానుండదు.
ఏదోయొక కారణముచేత మనధనములు పోయి మనము బీదలము
కావచ్చును. వ్యాధులు మొదలయినవివచ్చిమనముపాటు పడక క్తిలేని
వారముయి క్రొత్తగా నార్జించుటకు శక్తులము కాకపోవుటయేకాక
మునుపున్నదానినికూడకొంచెముకాలములో నేవ్యయము చేయుటయు
సంభవింపవచ్చును. బొత్తిగానేమియులేని బీదలు ముందువిచారించి
కొంచెను నిలువచేసికొని జాగ్రత్తగా నుండనియెడల వ్యాధులు మొద
లయినకష్టములువచ్చినప్పుడు వారు పడెడిపాట్లుచెప్పనలవియేకాదు.
కొంతధనమున్నవా రయినను మితముగా వాడుకొనుటకలవాటుపడి
యుండనియెడల స్థితి తగ్గినప్పుడు సహితము మునుపటి యలవాటు
చొప్పున సధికవ్యయముచేయుచుశిఖికాలములో నేయప్పులపాలయి
తలవంపులు తెచ్చుకొందురు. కాబట్టియెల్లవారునుతమరాఁబడికి తగి
నట్లుగావ్యయమునుజేయుచు సమస్తవిధముల నున్నదానిలోకొంచెము
మిగుల్చుకొనుచురావలెనుఅట్లు చేసినయెడలముసలితనమువచ్చినప్పుడు
గాని, వ్యాధివచ్చినప్పుడుగాని, ఇతర బాధ లేవై నను తటస్థించినప్పుడు

గాని కష్టములపాలు గాక జీవింపఁ గలుగుదురు. ఉన్నవాడు కూడతమకు నిజముగా కావలసినవస్తువులుతప్ప చౌకగావచ్చినవను హేతువుచేత నక్కఱకు మాలినవస్తువులనుకొని ధనము పాడుచేయరాదు. కొందఱు స్త్రీలన్న మెక్కువగా ఉడుకఁబెట్టి పాటవేసియు, బియ్యముపోసి గవ్వలను గచ్చకాయలనుకొనియు, కూరలు మొదలయిన వెక్కువగా తెప్పించికుళ్ళఁబెట్టియు, విశేషనష్టమును కలిగింతురు. మఱికొందఱు స్త్రీలు దూబరతిండితనముమరిగి పెరుగుమొదలయినవి విస్తారముగాకొనియు, ఉన్న డబ్బుతోననావశ్యకములైనగుడ్డలను మధురాహారములను తెప్పించియు, పురుషులు ధనమునియ్యనియెడల చాటుగా బియ్యము మొదలయినవానినితక్కువ వెలకువిక్రయించి కోరినవస్తువులను పొందియు గంసారమును పాడుచేయుదురు. ఈవిధముగా చేయు పాడుస్త్రీలవలన గృహాయజమానులకు రెండు నష్టములుగలవు. దుర్వ్యయమునకు తగినట్లుగా సంపాదించి తేలేనికష్టమటుండఁగా తెచ్చినదనుకూలముగానుపయోగమునకు రాకుండుటయు తెచ్చినవస్తువులను చాటునవిక్రయించునప్పుడు కాసువస్తువుగవ్వకపోవుటయునొకనష్టమును, స్త్రీలనడతఁబడి దొంగతనము అసత్యములు పలుకుటయు మోసము చేయుటయుపట్టుపడుట రెండవనష్టమును కలుగుచున్నవి. కొందఱు స్త్రీలు తామిటువంటి కానిపనులను చేయకపోయినను గృహలోపకరణములు మొదలయినవాని విషయమయి తాము శ్రద్ధపుచ్చుకొని కాపాడకచూచియు చూడనట్లూరకుండుటవలన పనికితైలుమొదలయినవారియజాగ్రత్తవలన తినుబడిపదార్థములు వ్యర్థపడియు బల్లలు మొదలయినవి విటిగయు బిందెలు మొదలయినవి సొట్టలు పడియుసొమ్మునష్టమగును. కాఁబట్టి కనుగలిగి యిటువంటివిషయములం దెల్లను మిక్కిలి శ్రద్ధవహించి గృహకృత్యములను చక్కఁబెట్టవలెను. ఇట్టి వ్యయములత్యము లేనివాడుసహితము వ్యర్థముగా పోయెడుదానిని నిలిపి దానిని

బీదలకుపయోగపఱచిన నెంతపుణ్యముండును; ఈవిషయమున బాలి కలును బాలురునుకూడా మిక్కిలి జాగ్రత్తగా నుండవలెను. పిల్లలు సాధారణముగా వస్తువులను నలిపియు పగులఁగొట్టియు నెవ్వరికినిపనికి రాకుండ పాడుచేయుదురు. పిల్లలను తమకున్నదాని నితరులపిల్లలకు పెట్టునట్లు చేయవలెనుగాని యెవ్వరికినిపెట్టక తమకెక్కువయినదానిని పాడు చేయనియ్య కూడదు.

దేహారోగ్యము.

[౧౦౮౩ వ సూ॥ ఆత్మోబధు నవఁబగు నెలలు]

—: ౦ :—

ప్రపంచములో దేహారోగ్యముతోసమానమయినసగుపద మతి యొకటిలేదు. కోట్లకొలఁదిధనమున్నను, లక్షలకొలఁదిబట్టలును, నగలును ఉన్నను, వేలకొలఁది పరిచారికలున్నను, నూలులకొలఁదిదివ్య భవనము లున్నను, ఈలోకముగోనివి మఱియేవి యెన్ని యున్నను, అనుభవించుట కొక దేహారోగ్యము లేనియెడల వేనివలనను సుఖము కలుగదు. మన అవయవము లన్నియు వేనిపనియం దవి తిన్నఁగానడచుచు మనకిబ్బంది కలుగచేయ కున్నపుడు మనశరీర మారోగ్యస్థితి యందుండి మనకు సుఖము కలుగుచుండును. మనఅశ్రద్ధవలననులోపమువలనను మనజీర్ణకోశమును పేగులును తిన్నయన్నమును తిన్నఁగా జీర్ణముచేయకయు, మనహృదయమును నాడులును రక్తము తిన్నఁగా ప్రవహించునట్లు చేయకయు, ఊపిరితిత్తులు తిన్నఁగాగాలినిపీల్చి పరిశుద్ధము చేయకయు, మనమెదడు తిన్నఁగా నుండక బుద్ధి మొదలయినవానిని క్రమముగానుంచకయు, మనచర్మమశుచిగానుండిచెమట మొదలయినవానిని పయికితిన్నగారానీయకయు, ఉన్నప్పుడు పలు విధములయిన రోగములుపుట్టి సుఖముచెడి పెక్కు బాధలుకలుగును.

మనమునిజముగానుఖపడఁ దలఁచినయెడల, పయినిచెప్పినలోపములు కలుగకుండశరీరమును చక్కఁగా కాపాడుకొనుచుండవలయును. జీర్ణకోశము తిన్నఁగా పనిచేయునట్లు చేయుటకయి అతిభోజనమును అరగనివస్తువులను తినుటనుమాని, పుష్టికరముయినపదార్థములను వేళపట్టిన తినుచు, ఎప్పుడు నొకవస్తువునే తినక భోజనపదార్థములను కొంచెముకూర్చుచు, సారాయములనుగానిమత్తువస్తువులనుగానిపుచ్చుకొనక, పనిపాటులుచేయుచుండవలెను; మనహృదయమునురక్తనాడులను క్రమముగా తమవ్యాపారములను చేయునట్లు చేయుటకయిశరీరమంతయు కదలునట్లుగా పనిచేయుచునిర్మలజలపానముచేయుచుకాక మొదలయిన దుర్గుణములను పుట్టించుపదార్థములను తినకుండ వలయును; శ్వాసకోశములు తమవ్యాపారమును సరిగాజరపునట్లుచేయుటకయి తేమ గలయిండ్లలో నుండక రాత్రులకు పగలును పడకగదులును తక్కినయిల్లును శుచిగానుంచి శుద్ధవామువు ప్రవేశించునట్లు చేయుచు చలిగాలిలో తిరుగక ప్రాతఃకాలమునందు గానిసాయంకాలమునందుఁగాని రెండుమూడుగడియలసేపునకు తక్కువగాకుండ బయలుపంచిగాలిలో సంచరించుచు ఘాటికికాల్వ న మొదలయినవానినుండి పుట్టినదుర్గంధముతో మిళితము లైనశుద్ధవాయువునుపీల్చుచుండ వలయును; బుద్ధికి స్థానమయినమెదడు క్రమముగా పని చేయుచుండుటకయి ప్రతిదినమును ఎనిమిది పది గంటలసేపు దేహపరిశ్రమమును బుద్ధిపరిశ్రమమును గలపని చేయుచు తీటికగానున్న కాలములోకొంతసేపు వేడుకగానుండు వినోదములతోప్రాద్దుపుచ్చుచు కష్టము వచ్చినప్పుడతివ్యసనమునుమానిదైర్యమువలంబించుచుప్రతిదినమును రాత్రులే డెనిమిదిగంటలసేపు నిద్రపోవుచు నుండవలయును; దేహముశుచిగానుంచుటకయి ప్రతిదినమును నిర్మలజలములతో స్నానముచేసి శరీరమును శుభ్రముగా తోముకొని తడియారముండ వెంటనే తుపచు

కొనుచు నిమిష కాల మయినను తడిబట్టలతోనుండక చలిగాలి మొద
లయినవి విశేషముగా సోకకుండుటకై, ముటికి లేనిబట్టలనుధరించుచు
మాసినబట్టలతోని వేయుచు చెమ్మటపట్టునట్లుగా దేహసాధనముచేయుచు
నుండవలయును. ఈవిషయములన్నిటియందునుమన వారుశ్రద్ధనహించి
శరీరారోగ్యమును కాపాడుకొనుచు వచ్చినయెడల, ఎల్లవారునుదృఢ
గాత్రులయి చిర కాలజీవులయి సాధారణముగా జీవిత కాలములోరోగ
ములులేక సుఖపడుచు రనుటకు లేశముకాని సందేహములేదు. ఇట్లు
శుచిగానుంచుట మొదలై నపనుల శకములుముఖ్యముగా స్త్రీలుచేయఁ
దగినవి గనుక వారీవిషయములందుమిక్కిలిజాగరూకతగలవారయి
యుండవలెను. అట్లుండకయశ్రద్ధచేసినయెడల తాముమాత్రమేకాక
తమ బిడ్డలను భర్తలు మొదలయినబంధువులను జ్వరములు మొద
లయిన బహువ్యాధులచేత బాధపడుచు నింట నెన్నడును సుఖము
లేకదుఃఖపడవలసినవారగుదురు. శరీరసుఖ సాధనములయినవాయువు
జలము భోజనపదార్థములు మొదలయినసమస్తవిషయములనుగూర్చి
యు ముందు పత్రికలయందుక్రమక్రమముగావినరముగా వ్రాయుచుం
దుము. మన మెంతజాగ్రత్తగా నున్నను పరులదోషమునలనవచ్చెను
కొన్ని యంటురోగములు మొదలయినవి కలవుగాని, మనము శుచిగా
నుండి పెంతుకుప్పులు ముటికనీరు మొదలయినవి సమీపమునలేకుండు
నట్లు మనవాసగృహములనుకూడ శుచిగానుంచి పయనిచెప్పినవిషయ
ములలో సాధ్యమైనంత శ్రద్ధనహించినయెడల వానినిసహితముసామా
న్యముగా తప్పించుకోవచ్చును.

అ జీర్ణ ము.

[అంశము ౩ వ య అంశము అక్షరములు నామములు నెలలు.]

అక్షరము

మన దేశములో పురుషులును స్త్రీలును సాధారణముగా తిన్న అన్నములు గక బాధపడుచుండును. ఈ అజీర్ణ వ్యాధి తిన్నగా పనిచేయక కూడుచుండుటచేతను విస్తారముగా పిండివంటలు మొదలయినవి తినుచుండుటచేతను కలుగును. అందుచేత నేయూరోగము పనిపాటులుచేసి సామాన్యమైన యాహారము పుచ్చుకొనుబీదవారిలో నెక్కడనోకాని లేకపోవుటయు దిట్టముగాతిని పనిలేక కూడుచుండు భాగ్యవంతులలో ఇంచుమించుగా అందరిలోనుండుటయు తటస్థించుచున్నది. ఒకనాడొక ధనికుడు అజీర్ణరోగముచేత బాధపడుచు గొప్పవైద్యునియింటికిపోయి యడుగఁగా, ఆతఁడు రోగస్వభావమునుకనిపెట్టిరోగినిగుర్రపుబండిలో నెక్కించుకొని ఊరుదాటి రెండుక్రోసులదూరమువఱకు తీసుకొనివెళ్ళి గుట్టపుకొరడా బుద్ధిపూర్వకముగా క్రింద బడ్డవైచి దానిని తీసుకొని రమ్మని యాధనికునినిక్రిందకుదింపి గుట్టములను మళ్ళించి బండిని వేగముగా నింటికి తోలుకొనివచ్చెను. అప్పుడాధనికుడు మఱియొకబండి దొరకక విధిలేక యింటికి నడచివచ్చెను. ఆదిన మతసికితిన్నయన్నము చక్కఁగా జీర్ణమయినందున, తెలివి తెచ్చుకొని యతఁడు మరునాటి నుండియు ప్రతిదినమును కొంతదూరము నడవనారంభింపఁగా తరువాత వ్యాధికుదిరి సుఖముగానుండెను. మఱియొకధనికుఁ డావైద్యునినే వెళ్ళి అజీర్ణరోగమునకు మందు చెప్పమని యడిగినప్పుడు దినమునకు రెండణాలతో భోజనముచేసి ఆరెండణాలనుస్వయముగాకష్టపడిసంపాదించుట గొప్పమందని చెప్పిపంపెను. మనలో ధనికులలోని స్త్రీలు సాధారణముగా పనిపాటులు చేయక బయలతిరుగక పోవుటచేతతిన్నయన్నము జీర్ణముకాక ముక్కుచు మూలుగుచు నుండురు. ఇది చది

వినవారమువంటి సోమరితనమును విడిచి ఊపిరివిడిచిన బొజ్జయలుగు నన్నపిచ్చితలంపును పనిచేసిన పరువుతక్కువ యనుదురభిమానమును విడిచి యెందరుపనిక'తైలున్నను తాముకూడయింటపనిచేయుచునుఖ మనుభవింతురని కోరుచున్నాము.

స్త్రీలు చదువవలసిన విషయములు.

(గంగాకె-రాచ వ సం॥ డిశంబరు ౧౯౩౮ నెలలు.)

—:(౦):—

స్త్రీలును పురుషులవలెనే గ్రంథములను చూచి చదువుటకును చదివినదాని నర్థముచేసికొనుటకును తమయుభిప్రాయములు మొదల యినవానిని వ్రాయుటకును సాధనమైనభాషావిషయకజ్ఞానముననఁగా వ్యాకరణమును పద్యవచనరూపములనుండు సాహిత్యగ్రంథములను నేర్చుకొనవలయును. ఇవిగాక భాషాజ్ఞానమునుకలిగించుగణితాదులను దేశ కాలవర్తమానములను తెలుపుచరిత్రములను, ప్రపంచజ్ఞానమును పుట్టించు భూగోళశాస్త్రమును, మూఢత్వమును పోగొట్టి యధార్థ జ్ఞానమును కలుగఁజేసెడు ప్రకృతిశాస్త్రవిషయములను, ప్రవర్తన మును తిన్నపటిచెడు నీతిపుస్తకములను, భగవద్గీతాను బోధించు గ్రంథములను పురుషులవలెనే యవశ్యముగా చదువవలయును. ఈ పైనిచెప్పినవిగాక స్త్రీలుప్రత్యేకముగా నేర్చుకొవలసిన విషయములు ను కొన్నిగలవు. అవిగృహకృత్యముల తీర్పును నేర్పెడుగ్రంథములు, పాతివ్రత్యధర్మములనుబోధించు పుస్తకములును, కుట్టుపనియు, గుంజీ తమును, శిశువులను పెంచురీతియు, నయియున్నవి. వీనిలో కుట్టుపనిని ప్రస్తుతకాలస్థితినిబట్టి స్త్రీలు మఱియొకరివద్ద నేర్చుకొ వలసియే యుండునుగాని యిటువంటిపత్రికలయందుఁజెప్పదగినదిగానుండు లేదు.

తక్కిన విషయములనుగూర్చి మాకు తెలిసినవఱకును ప్రసిద్ధులయిన
యిప్పటి కాలపువారును పూర్వకాలపువారునురచించినగ్రంథముల
వలన సంపాదించఁగినంతవఱకును మాశక్తివంచనలేక క్రమక్రమ
ముగా నీపత్రికయందు వ్రాయఁబ్రయత్నించెదము.

సభలకుపోయి పాడఁబోయెదరా, కులాంగనలకు సంగీతమెందు
కని కొందఱభిప్రాయపడియుందురు. అదిసరికాదు. సంసారభారము
మీఁదపడి యందుమూలమున పెక్కు కష్టములును మనోవ్యాకుల
తలును సంభవించునప్పుడు మనస్సునకుల్లాసము పుట్టించి యసార
మయిన సంసారమునుసారవంతముగాఁజేయుశక్తిసంగీతమునందుశుష్ప
మఱిదేనియందునులేదు. లోకములోనొక్కొక్కవిషయమొక్కొక్క
రికి రుచించునుగాని సంగీతముమాత్ర మందఱికిఁగ ఆనందమునుకలిగిం
చును. పురుషుఁడు పగలెల్లను బయలపడిచేసి శ్రమపడినచ్చి యిల్లు
చేరినప్పుడు జిహ్వాకింపుగా నన్నపానామయిబట్టి తృప్తిపఱచి శ్రావ్య
మయినగీతములనుపాడి మనస్సునకుల్లాసమునుపుట్టించి యాతని యా
యాసము కనఁబడకుండఁజేసి గృహము భూలోకస్వర్గమువలెఁ జేయ
వలసినభారము స్త్రీలయందేయున్నది. ఈకారణమునుబట్టియే పరమ
దయాపరుడైన పరమేశ్వరుఁడు పురుషకంఠమునందుకంటెస్త్రీకంఠ
మునందు సాధారణముగా నెక్కువమాధుర్యమును మార్దవమునుబెట్టి
యున్నాఁడు. సంసారమునుసారవంతముగాఁ జేసెడియీ సౌఖ్యముగృహ
మునలేకపోఁబట్టియేకలహములతోను మాధ్యములతోనునిడియుండు
గృహమొకయరణ్యముగా కనఁబడి దూరాలొచనలేనివాగ నేకులురం
భలవంటి భార్యలనువిడిచిపెట్టి సాతివ్రత్యవృక్షములకు వేరుపురుగు
లైనవేశ్యలపంచలఁబట్టి తమదేహములను ధనమును ఆపెనుభూతము
లకుసమర్పించి యాపడుపుకత్తెలకు దాసులైతిరుగుచున్నార. ఇప్పు
డు మన దేశముయొక్కయభాగ్యముచేత సంగీతమంతయుపండువంటి

సంసారములను కూలద్రోయి కంకణముకట్టుకొన్న భోగస్త్రీలపాలు
కాబట్టి సాంసారికస్త్రీలు గానవిద్యనభ్యసింపఁగూడ దన్నంతదుర్గతి
మనదేశమునకు పట్టియున్నది. అయినను వేశ్యలన్నముతిందురను
హేతువచేతమనము పస్తుండిచావరాదుగనుక, వేశ్యలభ్యసించువారను
హేతువుచేత సుఖప్రదమైనగుంగీతమును మనముమానుట యుచితము
కాదు. కానియిప్పుడు వేశ్యలుపాడు మువ్వగోపాలపదములను, కృష్ణ
లీలానాడు పేరుచేత తేనెపూసినకత్తులవలెనున్న పాడుపాటలనుశృంగార
మనునామముచేత ప్రసిద్ధములయియున్న యటువంటి యితరగీతము
లను వర్ణములనుచూత్రము స్త్రీలెంతమాత్రము నభ్యసింపఁగూడదు.
వారు భగవద్భక్తిని సత్ప్రవర్తనమును, జ్ఞానమును పనోదమును గలి
గించు మంచిగీతములను నేర్చుకొనవలయును. అటువంటివాని సప్పు
డప్పుడు కొన్నియింపత్రికయందు ప్రకటింపుచుండప్రయత్నించెదము.

మఱికొండలు పాకముచేయుటకు శాస్త్రము కావలయునాయని
యాశ్చర్యపడుచున్నాడు. మనయిండ్లలో పెక్కుచోట్ల చేయునట్లు
ఉడకనియ్యక యోచిమిడిచియోమాడిచియో రెండుజామలకింతయన్న
మువండిడి పెక్కువ వేసియోతక్కువ వేసియో రెండుకూరలుడుకబెట్టు
టకు పాకశాస్త్రముక్కఱలేదుగాని జిహ్వాకింపుగా పలువిధములయిన
వింతవింతపాకముల చేసి యరోగ్య ప్రదమలగునట్టుగా నమర్చుట
కవశ్యముగా శాస్త్రము కావలసియే యుండును. వస్తుస్వభావము తెలి
యక చిలుమెక్కిననూనెతోను నేతితోను పాకముచేసి యజ్ఞానముచే
తనువారికి రోగమును ప్రాణభయమును తెచ్చిపెట్టిన ముద్దరాండ్రెంద
లున్నారాకారు? కాబట్టి మనముజీవించుటకు దేహసుఖము ననుభ
వించుటకును చుఖ్యసాధనమైన పాకమువిషయమై తప్పక శ్రద్ధవుచ్చు
కొనవలయును. మాకుహిందూపాక శాస్త్ర మివఱకొక్కప్రతిమాత్ర
ములభించినది. ఇంకను పుస్తకములనిమిత్తము ప్రయత్నించుచున్నా

ము, ముందుముందు వానిలోని భాగములను కొన్నిటిని తెనిగించి ప్రచురించుచుండుము.

శిశుపోషణము స్త్రీలకు ధర్మమగుటచేత బిడ్డలకు రోగమును నొప్పియు లేకుండ సంరక్షించుటకును, అటువంటివి సంభవించినప్పుడు తగినచికిత్స చేయుటకును నేర్చియుండవలెను. పురుషులెప్పుడును బయట తిరిగి పనిచేయవలసినవాడు; స్త్రీలు మాత్రము సదాయిల్లుకని పెట్టుకొని యుండి యింటనున్న బిడ్డలు వృద్ధులు మొదలయినవారి యోగక్షేమముల విచారించుచుండవలసినవాడు. కాబట్టి యొక్కబిడ్డల విషయమున నెకాక యింట నెవ్వరయిననుగర్భముధరియించి యున్నప్పుడును ప్రసవమయినప్పుడును జరుపవలసిన పనులను, అకస్తాత్తుగా నెవ్వరికయిన గాయము తగిలినప్పుడును రోగములు వచ్చినప్పుడును తాత్కాలికముగా చేయవలసిన వైద్యకృత్యములను, ప్రతిస్త్రీయు తప్పక నేర్చియుండవలెను. అటువంటి యాపత్సమయములయందు తఱచుగా పురుషులింటనుండుట సంభవింపను; స్త్రీలేమియుతోచక విచారపడుచు పురుషులు వచ్చివైద్యునిపిలుచుకొని వచ్చువఱకును ఉపేక్షచేసినయెడల నొకానొకప్పుడు ప్రాణాంతము సంభవింపవచ్చును. అదిగాక ప్రతిస్వల్పరోగమునకును వైద్యునిపిలుచుకొని వచ్చుచుండుట యాయాసమునకును ధనన్యాయమునకును, కారణమగును. కాబట్టి స్త్రీలయుపయోగమునిమిత్తమయి సాధారణరోగములకు కావలసిన మందుల నిందు ప్రచురించుచుండుము. మేముగర్భిణీస్త్రీల విషయమును, ప్రసవావస్థ విషయమును, శిశుపోషణవిషయమును వ్రాసెడుసంగతులు శారీరశాస్త్రాదులను చక్కగా నెఱిగి యనుభవశాలులయిన ప్రసిద్ధులయిన వైద్యశిఖామణుల గ్రంథములలోనివి. వైద్యవిషయమయి వ్రాయఁబోయెడు మందులును శాస్త్రజ్ఞానమును అనుభవజ్ఞానమునుగల మన వైద్యులిచ్చెడివియు ప్రసిద్ధులయిన యింగ్లీషువైద్యులుపరీక్షచేసివాని

గుణములను కనిపెట్టి మంచిమందులని నిశ్చయించినవియు కొన్నిరోగములమీఁద నడవ నప్పుడు సహిత మేనిధమయినదుర్గుణములనుపుట్టింపనివియుఁ గనుక మనవారు వానిని సులభముగా నుపయోగించుకొని సుఖంపవచ్చును.

— :)0(:—

ధ న ము.

(గూరకె - రక వ స || డింబు ర దనవతి నెలయు.)

— (:0:) —

ధనము మిక్కిలి యుపయుక్తమయినదేకాని మనవారు దాని యుపయోగమును తిన్నగా నెఱుఁగక అత్యాశగలవారయి సుఖమునకు మాఱుగా లేనిపోని దుఃఖమును తెచ్చిపెట్టు కొనుచున్నారు. రూపాయలు, డబ్బులు, మొదలయిన నాణెములులేని పూర్వకాలమునందు ధాన్యమును పండించుకాపు తనకు కుండలో కత్తులో కావలసివచ్చిన యెడల ధాన్యమును నెత్తిమీఁద పెట్టి మోచుకొని కమ్మర వానియింటికిఁ గాని కమ్మర వానియింటికిఁ గాని వెళ్ళవలసియై యుండును. ఆ సమయమునం దాకమ్మర వానికిని కమ్మర వానికిని ధాన్యమక్కఱలేక బట్టలు కావలసి యున్నయెడల సాలెవానియింటికిపోయి ధాన్యమిచ్చి బట్టకొని దానిని మరల తీసుకొనివచ్చి దానితో కుండలుగాని కత్తులుగాని కొనవలసి యుండును. ఒకానొకప్పుడు సాలెవానికి ధాన్యమావశ్యకము లేకఉప్పు పప్పు కావలసియుండినయెడల మరలనాధాన్యమును మఱియొకనివద్దకు తీసికొనిపోయి యావస్తువునుకొని దానితో బట్టకొనిమరల నాబట్టతో కుండలు కొనవలసి వచ్చుచుండును. ఈప్రకారముగా చేయుచుండుట వలన కాలహరణ మగుచుండుటయే కాక విశేషశ్రమగుమాడ కారణ మగుచుండును. రూపాయలు మొదలయిన నాణెములనుకనిపెట్టినతరువాత జనులకట్టియిబ్బందులులేక తమకేవలపు కావలసివచ్చిననుడబ్బి

చ్చి కొనుచుందురు. డబ్బును సులభముగాతీసికొనిపోవచ్చునుగనుకను దానితో నన్నివస్తువులనుకొనవచ్చును గనుకను ధనమునుసకమిక్కిలి యుపయుక్తముగానున్నది. ధనముసంపాదనమునుసనుఖసంతోషాదుల నిమిత్తము కావలసిన వస్తువులనుసంపాదించుకొనుటకొఱ కేగాని కేవల ధనముతో మనకడు పెప్పుడును నిండదు. ఉపయుక్తములయిన వస్తువులను కొనుటకే పనికి రాకుండినయెడల ధనము కేవలముపనికిమాలి నది. మనసుఖమునిమిత్తమే ధనముకావలసినదన్నమాట మఱచి పోయి లోభులనేకులు ధనమునిమిత్తము సుఖముల నన్నింటిని చెడఁ గొట్టుకొందురు. అత్యాశచేత తాముసంపాదించినధనముతోనేమియు వ్యయముచేయక కడుపునకై నత్నిష్ణగాతినక మంచిబట్టలనుకట్టుకొనక ధనికులయ్యునుబీదవారికంటె నెక్కువగాబాధపడుచుందురు. బీదతనము నేవిధముగానైనపాటుపడిపోఁగొట్టుకొనవచ్చునుగాని లోభితనమువలన సంప్రాప్తమయిన డబ్బుగల బీదతనము పోఁగొట్టుట కెవ్వరును సమర్థులు గారు. లోభి యెంతధనము వచ్చుచున్నను తరివితీఱక మఱింత రావలెననియేయెప్పుడును కోరుచుండును గనుక, వానికి దేనివలనను తృప్తియ సౌఖ్యమునుకలుగవు. అతిధనార్జనముచేత దొంగలవలనను పరులవలనను తుదకు స్వదనమువలననుకూడ పలువిధ మిలమునయుపద్రవములువచ్చుచుండును. కాబట్టి బుద్ధిమంతులయిన వారతివిస్తారముగా ధనము కూడఁబెట్టక తాముముసలివారయి కష్టపడలేని సమయముకొఱకును రోగములు మొదలయినవి వచ్చుకాలముకొఱకును కావలసిన దానిని మాత్రముంచుకొనితక్కినదానినిలోకోపకారకములయినసత్కార్యములకొఱకును పరులకష్టముల తొలగించుటకొఱకు నుపయోగింతురు. అట్లుచేయువారే పరలోకసుఖమున కనుకూలముయిన యుత్తమధనమును కూడఁబెట్టినవారు.

సుగుణ దుర్గుణములు

[గూర్త వ సా॥ శ్రీ బహు పాశ్చి న్నెలక]

— ? ౧ ? —

సుగుణములుగలవారి నెల్లవారును ప్రేమింతురనియు, దుర్గుణములుగలవారివందలును ద్వేషింతురనియు, మీరనుభవముచేత నెఱిగియుందురు. ఒకరియొద్ద సత్యము, శాంతత, దయ, వినయము మొదలయిన మంచిగుణము లున్నయెడల పనికిఁ గాకపోయిన మనసుతో నయినను శత్రువులసహిత మట్టివానిని మెచ్చుకొందురు. కల్లులు, కోపము, హింస, గర్వము మొదలయిన చెడుగుణములున్నవారిని జూచి వారిపరమమిత్రులుసహితము పనికిఁ గాకపోయిన లోపలనయిన నసహ్యపడు చుందురు. తనదీపవమును లోకోపకారార్థము ధారపోసెడు పుణ్యాత్ముఁడైయున్న తోనాదరింపనివారునుపరహింసయే జీవనముగాఁ గల పాపాత్మునియెడకోపముపూరినవాడునులోకములో నెవ్వరుందురు? ఒకసత్పురుషునకు మేలు కలిగినప్పుడు తమ కామేలు లభించినప్పటి కన్ననునెక్కువసంతోషమునుపొందుదురు. ఒక్కదుర్మార్గునివలననిరపరాధులయినవారికి నిష్కారణముగా బాధసంభవించినపక్షమునతమ కాబాధసంభవించినప్పటికన్ననునధికదుఃఖపడుదురు. దీనినిబట్టినిచారెంపఁగా సుగుణముల నాదరించుటయు దుర్గుణములను తిరస్కరించుటయు లోక స్వభావమనియు, భగవన్మతమనియు స్పష్టమగుచున్నది. అందుచేతనే మనమీ కాలపువారినినూత్రమే కాక యెప్పుడోపురాణములయందునుకథలయందునువిన్నసత్పురుషులనుభూషించుచుదుర్జనులను దూషించుచున్నాము. శ్రీరాములచరిత్రమునువిన్నప్పుడు సంతోషముపూనుటకును గావణునిచర్య వినునప్పుడు కోపముపూనుటకును మనకుశ్రీరాములుచేసినయపకార మేమున్నది? రావణుడుచేసినయపకార మేమున్నది? సీతకష్టములు విన్నప్పుడు దుఃఖపడుటకునుశూర్ప

ణఖముక్కుచెవులు కోసిరని విన్నప్పుడు గంతోపపడుటకును మనకు
 సీతచుట్టమయిశూర్పణఖ కాకపోయినదా? హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానమును
 విన్నప్పుడు చంద్రమతినిభూషించుటకునాన కామెయిచ్చినలంచమేమి?
 కలహకంటకిని దూషించుట కామెయియ్యనిదేమి? ఈప్రకారముగా
 పుణ్యముపయి ప్రీతియంచుటయు పాపముపయి గోత్రవహించుటయు
 మనకు భగవంతుడుప్రసాదించినసహజగుణములగుటచేతనే కానిమాత్రీ
 దేనిచేతనుకాదు. లోకుల కిట్టిమభిప్రాయముండుటచేతనేలోకములో
 దొంగలుసహితము తమ్మితరులు మంచివారనుకొనవలెనని కోరుచు
 డుటయేకాక తమ్మెవ్వరైన దొంగాయన్న నెంతో కోపపడుదురు;
 లంజెను లంజెయనిపిలిచినచోదాకెక్కడ లేనికోపమునువచ్చును. పరు
 లను వంచనముచేయువారునుతమ్మితరులు వంచుపకుండవలయుననియే
 కోరుదురు; అన్యులయింటకన్నము వేసివస్తువులెత్తకొనిపోవువారు సహి
 తము తమయింటికొరులుకన్నము వేయకుండవలెననియేవాఁ ఛింతురు.
 తాము చెడ్డవారయియుండియు పడులుతమ్ముమంచివారనితలఁచునట్లు
 చేయుటకయి పాటుపడువారు తాము నిజముగా మంచివారే యగు
 టకు ప్రయత్నించినయెడల తాము సుఖమనుభవించుటయేకాకలోక
 మునుకూడ నెంత సుఖపెట్టుదురు? లోకములోన నేకులున్యాయమార్గ
 మున ప్రవర్తించుట బహుకష్టమని భావించుచున్నారు. అదికేవలమా
 భ్రమయేకాని దానియందు కొంచెముయినను గుత్యములేదు. చక్కఁగా
 విచారించిచూడఁగా న్యాయముగా ప్రవర్తించుటకంటెసులభమయిన
 కార్యము మఱియొకటిలేదు. ఒక్కదొంగతనముచే సెడిచో కత్తులను
 కట్టలను సంపాదించియు గోడలకుకన్నములు వేసియు గోడలెక్కిదుమి
 కియు కన్నములోదొరకిసున్నములోనికెముకలులేకుండ దెబ్బలుతినియు
 తరువార పట్టుపడి చెఱసాలయందు పెట్టుబడి సంవత్సరములకొలఁది
 స్వేచ్ఛగోలుపోయిపింసపడియులేశమయిననులాభములేకయే యెంత

కష్టపడవలెను? చౌర్యముమానినచో నీకష్టములన్నియునుండవుగదా? సత్యము పలుకుటయనఁగా జరిగినసంగతి జరిగినట్టెగా చెప్పి వేయట యెంతసులభము? మనప్రయత్నమక్కఱలేకయే సత్యమెన్నడును నాలుక చివరనుండి తనంత నేబడులు దేలుటకు సిద్ధముగానుండును. అట్టిసత్యము నడచివేసి జరగనికార్యమును జరిగినట్టుగాఁ గాని జరిగినకార్యమును జరగనట్టుగాఁగాని చెప్పి పూర్వోత్తరవిరోధముకలుగకుండునట్లుగాచేసి పరులను నమ్మించుటకయి యెంత కష్టపడవలెను? అడుగున వున్నది తేకుండ బయలనిల్లుకట్టఁబూనిన దాని కెన్నిబోటులు పెట్టిననదిస్థిరముగానియ వఁగలుగును? అస్థిభారములేని గోడవలెనే యడుగునసత్యములేని కల్లలకోటయును ప్రయాసపడి వేయి మెఱుఁగులు పెట్టినను శీఘ్రకాలములోనే కూలిపోయి పడినయామాస మంతయు వ్యర్థమగుటయే కాక చేసినవాని కవమానము నునష్టమునుకలుగును. అసత్యము మోసము, చౌర్యము, హింస, కోపము, మొదలయినవానిని విడిచి సత్యము మొదలయినవాని నవలంబించి వంకరమార్గముపడలి ఋజు మార్గమున ప్రవర్తించుటలో నేమిశ్రమ యున్నది? ఒకవేళకొంచెము శ్రమయున్నదే యనుకొన్నను పొట్టనిమిత్తమయి మహాసముద్రముమదాటియు, సేనలో కొలువు కుదిరి ప్రాణముల కాశపడకపోరాడియు, అడవులలోను కొండలలోను తిరిగియు, ఎండకును వానకును గుహించియు, కష్టపడువారికి ఇహలోకమునందును పరలోకమునందును గూడస్థిర సౌఖ్యమునిచ్చెడు సత్యము శాంతి మొదలయినవానివిషయమున కొంచెముశ్రమపడ నక్కఱలేదా? సన్మార్గమునప్రవర్తించుటలోపయినిచెప్పిన కష్టములో సహస్రాంశమయిన నుండమగనుకనుకలిగెడిఫలము సహస్రగుణము లధికముగానుండునుగనుకను అందఱును సన్మార్గమున ప్రవర్తించుటకయి ప్రయత్నపడవలెను.

పరివర్తనము. (వస్తువు లొండొరులు మాడ్చుకొనుట.)

(అంతః పరివర్తనము యొక్క మార్పు నెఱుంగు.)

—: 0 :-—

క్రిందటిసారి ధనముయొక్క యుపయోగమునుగుఱించికొంచెము వ్రాసియున్నాము. ఈధనమును ఒకవస్తువు కావలసినచిన్నప్పుడు వస్తువు చేసినవానివద్దకు పోయి దానిని తెచ్చుకొనుశ్రమములేకుండ, నెవరికికావలసినవస్తువులను వారే యేలచేసికోరాదని కొందఱికి సంశయము తోచవచ్చును. తమకు కావలసినవస్తువులనన్నిటిని తామేచేసికొనుట యెంతటి సమర్థులకును సాధ్యముకాదు. ఒకవేళకొంతవఱకు సాధ్యమయినవస్తువు లేవయిననుకూలముగానుండక కలుగవలసిన సుఖములో నాలవపాలయిననుకలుగకుండును. ఎట్లనగా ఒకకమ్మర వాడు కుండలనమ్ముకొనిదానివలనవచ్చేడుసొమ్ముతోతనకు కావలసిన వస్తువులనన్నిటిని కొని సుఖముగానుండక తనకు కావలసిన బట్టలను పాత్రసామగ్రిని వాసముచేయు గృహములు మొదలయినవానినితానే చేసికోవలెననిప్రయత్నించినయెడలమునుపటికంటెపదిరెట్లెక్కువకష్టపడినను ఏపనియు తిన్నగా జరగక దేనివలనసుఖముకలుగకుండును. బట్టలు నేసికొనుటకయి మొట్టమొదటపొలమునున్నివిత్తనములుగాటి పత్తిపండించి దానిని బాగుచేసి నూలువడికికండెలుచేసి మంత్రములు సంపాదించిమగ్గములలోవేసి నేసికొనవలసి యుండును. మొట్టమొదట పొలమును దున్నుటకయి కావలసిననాగళ్ళను తరువాతపత్తివడుకుటకయి కావలసినరాట్నములను కడపటబట్టలునేసికొనుటకయి కావలసిన మగ్గములు మొదలయిన సాధనములను చేసికొనుటమాటయిటుండగా పత్తిపండించుకొని యొక్క బట్టను నేసికొనుటకే బహుమానములు పట్టును. ఈప్రకారముగానే పాత్రసామగ్రిలనుబట్టలు మొదలయినవానిని చేసికొనుటకయి త్రవ్వటకునునటకుటకునుసాధనములు

చేసికొని యడవులను కొండలను తిరిగి లోహములను మ్రాకులను
తెచ్చుకొని లోహములను సాగఁగొట్టటకై సుత్తులు మొదలయినవానిని
కట్టలు కోయటకయి అంపములు మొదలయినవానిని కూర్చుకొని పని
చేయ నారంభించినయెడల నొక్కబిందె చేసికొనుటకుఁగాని యొక్క
బల్లచేసికొనుటకుఁగాని పెక్కునెలలు పట్టును. కావున ముందుటకయి
యిల్లుకట్ట కోవలసినయెడల నెంతచిన్నగృహమును నిర్మించుకొన్నను
ఇటుకలు పెంకులు మేకులు బందులు తలుపులు ద్వారబంధములు తానే
చేసికోవలసిన పక్షమున బహుసంవత్సరములు పట్టుననుటకు సందే
హములేదు. ఇట్లన్నిపను లొక్కమనుష్యుఁడు నేర్చికోవలసి వచ్చిన
యెడల బ్రహ్మప్రయాసపడినను ఒక్కపనియొక్క తిన్నగానుండక చేసికొన్న
యేవస్తువును తిన్నగా నుపయోగించుకొనుట కక్కటకురాక మోటు
గాను పనికిమా లినదిగాను నుండును. కాబట్టియెల్లవాడును తామేదో
యొకవృత్తి నవలంబించి దానిని చక్కఁగా నేర్చుకొని పనిచేయుచు
తాము చేసినవస్తువు లితరులకును ఇతరులు చేసినవస్తువులు తమకును
ఉపయోగపడునట్లు చేయుచు జనులు పరస్పరసహాయు లయియున్న
యెడలనే యందఱును ధనసంపన్నులై సుఖమనుభవింపుచుండుదు.
అట్లుచేయక యెవరికికావలసినవానిని వారే చేసికొన నారంభించిన
యెడల నందఱునుకూడ బీదలై యనాగరికులై తగినంత సుఖము
లేక కొండవాండ్రవలెనుండుదు. అందఱునుతలయొకవృత్తియునవలం
బించి కావలసిన వస్తువుల నన్నిటినిచేసికొనివీరుచేసినదానిని వారును
వారుచేసినదానినివీరును మార్చుకొనుట యంతగాలేక యెవరికికావల
సినవానిని వారే చేసికొనుచుండుటవలన కోయవాఁడు మొదలయిన
వాడు మృగప్రియులై వేయిమంది జీవింపఁగల దేశములోపదిమంది
యుండియు తిన్నగాతిండిలేక చింతంబలిత్రాగియు దుంపలుతినెయ్యజీవ
నముచేయుచున్నాడు; వాండ్రునివసించుగృహములుకోళ్ల గుడిసెలకంటె

మేలైనవిగా నుండవు; వాండు) ధరించుకొనునవి యాకులుగానో
 తోళ్ళుగానో చాపలుగానో యుండును; వాండ్ర) గృహోపకరణము
 లన్నియు నాలుగు రాళ్ళను గొబ్బరిచిప్పలును సొరకాముబుట్టలును
 వెనుకగొట్టములు నై యుండును; వాండ్ర కుండెడి తక్కిన సాత్తం
 తయు రెండు విండ్లును పదియూచలును జిగురుకండెలును మట్టియుండ
 లును అయి యుండును. కాబట్టి యెవరికి కావలసినదానిని వారు
 చేసికొని తృప్తిపొందియుండక నాగరికులైనవారు తమ దేశములో
 నొకరుచేసిన వస్తువు లొకరుపయోగించుకొనుచు పరస్పరసుఖము
 నకు తోడుపడుటయేకాక తమ దేశములోని వస్తువుల నితర దేశము
 లకుఁ బంపి నితర దేశములలోని సరకులను తాము తెప్పించుకొనుచు
 సమస్తవస్తుసమృద్ధియు కలవారయి సర్వసుఖములను పొందుచుం
 దురు. ఇట్లుచేయుటయే వాణిజ్యమని పేరు.

శ్రీవిఘ్నోరియా మహారాజ్ఞగారు.

(౧౮౮౪ ఏప్రిల్ ౨౨ వీ.పి.యుల్ ౧౯౯)

౧౮౮౪ ★ ౧౯౯

మన దేశము నెవడు పాలించుచున్నారో, ఎవరిమూలమునమన
 ధన ప్రాణములకు రక్షణముకలిగి మనకు సుఖాభివృద్ధియగుచున్నదో,
 వారివిషయమై యెల్లవారును కొంతవరకైనను తెలిసికొనియుండుట
 యావశ్యకము. ఇప్పుడు మన దేశమును పాలించుచున్నది యింగ్లండు
 దేశమునకు రాణియైన శ్రీవిఘ్నోరియాయనుకామి. ఈమె ౧౮౧౯వ
 సంవత్సరము మేము నెల ౨౪వ తేదీని జననమొందినది. ఈమెజన్మించి
 నప్పుడు తాతగారైన మూడవబార్జి యింగ్లండునకు రాజుగా
 నుండెను. ఈమెతండ్రిమూడవబార్జికిచతుర్థపుత్రుడైన కెంటుప్రభువు.

శ్రీవిక్టోరియా మహారాజ్జి గారు.

ఈమె జన్మించినతరువాత సంవత్సరమున కెల్లను తండ్రిగారునుతాత
గారునుకూడ కాలధర్మమునొందిరి. అటుతరువాత నీమె పెత్తండ్రి
యైన నాలవవిల్లియము రాజ్యమునకువచ్చి ౧౮౩౭వ సంవత్సరమువఱ
కును రాజ్యపాలనముచేసెను. విల్లియముతరువాతసింహాసమునకీమెయే
యర్హురాలనిముందుగానే తెలిసినను, ఈమెకాసంగతి చిర కాలమువఱ

కును తెలియనియ్యక మిక్కిలిశ్రద్ధతో విద్యాబుద్ధులను చెప్పించి తల్లి
మొదలయినవారీ మేలు బహునిషయములయందు సమర్థురాలినిగాఁ
జేసిరి. ఆ కారణమునకలి పండితులతో నగ్రగణ్యులైన వారిచేత నీమేలు
విద్య చెప్పించిరి. ఇట్లే యువాకుగాక యీ మెచ్చగ్గన్ ప్రేరించి, ఇటాలియా
భాషలనుగూడ నభ్యసించి లాటెన్ భాషయు దొకమహాకవిచే రచి
యింపబడిన ప్రబంధముల వితరణముగాయ్య కుక్కటలే! స్వయముగా
నర్థము చేసికొనునంతపాండిత్యము సంపాదించినది; స్వదేశపు చరిత్ర
ములయందును, ధర్మశాస్త్రములయందును, సాహిత్యగ్రంథముల
యందును, ఆ మొకసమానపాండిత్యము కలిగెను. సంగీత శాస్త్రముందును
చిత్రలేఖనముందును, ఆ మొకమిక్కిలిప్రవీణురాలినియొనరినది; ఆ మె
యనేక ప్రకృతిశాస్త్రములనభ్యసించి వృక్ష శాస్త్రమును ముఖ్య
ముగా విశేషజ్ఞానము సంపాదించినది; కుటుంబమునామెయెవ్వరికిని
తీసిపోవునది కాదు. ఇట్లన్నివిద్యలయందు చిన్నతనముతోనే సమర్థు
రాలయిన దని నీవిద్య మితవ్యము మొదలైనవారిలో నశ్రద్ధ
చేయలేదు. రాణిగారొక నాడుబజారునకు వెళ్ళితమవద్దనున్నసొమ్ముతో
బంధువుల పిల్లల కందఱకు నాటవస్తువులు కొని యింటికి మరలునప్పు
డొక్కబాలుని బట్టచిశోయి నట్లుజ్ఞప్తికివచ్చెను. అప్పుడా మెయెనిమి
దనాలు వెలచేయుబొమ్మ నొకదానిని కొనఁబోగా వానిసొమ్ములేనిది
కొనఁగూడదని మందలించి మకానమువారకునిచ్చెదనున్నను కొన
నీయకపోయెను. అప్పుడు రాణిగారు తననిమిత్తమాబొమ్మనుతీసిప్రత్యే
కముగా మఱియొకచోట నుంచుఁడని వాండ్రతో చెప్పి, అన్నవేశకు
స్వయముగావచ్చిసొమ్ముచ్చివానినిప్పకొని పోయెను. చిన్నతనముతో
బాలురకుఁగాని బాలికలకుఁగానితమవద్దసొమ్ములేనప్పుడప్పుచేసి మన
వశ్యకములయిన వస్తువులను కొనఁగూడదని నేర్పుటలో నింతకఠినము
గానే యుండవలెను.

రాణిగారు తమకు రాజ్యము వచ్చునని మొట్టమొదట తెలిసి నప్పుడు ప్రప్రథమమున చలికత్తెతో చెప్పినమాట 'తాను మంచి దానినిగానుండుటకు ప్రయత్నించెద' ననిపెత్తండ్రికాలముచేసి ౧౮౩౨వ సంవత్సరమున తన్నురాణిగా ప్రకటించి బహుతూర్యవాద్యములు మోగిగా వేలకొలదిజనులు తన్నభినందింపవచ్చినప్పుడు మెత్తల్లిని కొఁగిలించుకొని యీ రాజ్యకార్యభారమును తానెల్లు యుక్తముగా నిర్వహింపఁ గలుగుదునాయని కన్నుల నీరు పెట్టుకొనెను. ఆమె సింహాసనమునకు వచ్చిన మూడుసంవత్సరముల కనఁగా ౧౮౪౦వసంవత్సరమునందు తనమేనమామకొమారుఁడుచు వయస్సున తనతో సమానుఁడును జర్మనీదేశములో శాక్సికోబర్గ్ గోథా దేశములకు ప్రభువునగు ఆల్బర్టుప్రభువును వివాహము చేసికొనెను. అతఁడు విద్యాయందును, సుగుణసంపదయందును, రూపమునందును కూడ సమానుఁడుగా నుండెను. ఆయన విద్యను, శాస్త్రములను, కళలను, మిక్కిలి ప్రోత్సహపఱచి దేశమున కెంతో మేలుచేసెను. అతఁడుకూడ గాన విద్యాయందును చిత్రలేఖ నాది శిల్పములయందును బహుసమర్థుఁడు. వివాహమైన తరువాత ఆ రాజదంపతులు పూవునుతావియువలె గలిసి యెంతో యైకమత్యముగలవారై లోకములో నితరభార్యాభర్తలు సుఖపడువిధము నారాజదంపతులనుజూచి నేర్చుకోవలెనన్నట్లుగా ప్రవర్తించిరి. రాణిగారి పెద్దకొమార్తెను జర్మనీచక్రవర్తియొక్క పెద్దకుమారున కిచ్చి వివాహముచేసిరి. ఇప్పుడు మనకు రాణిగారి జ్యేష్ఠపుత్రుఁడు నయిన ఆల్బర్టు ఎడ్వర్డునకు డెన్మార్కుదేశపు రాజు కొమార్తె నిచ్చి వివాహముచేసిరి. ఇతఁడు ౧౮౪౧వ సంవత్సరమున జననమొందినాఁడు. ద్వితీయ పుత్రుడైన యాల్ఫ్రెడ్డునకు రష్యా చక్రవర్తిగారి కొమార్తె నిచ్చి వివాహముచేసిరి. ౧౮౬౧వ సంవత్సరమునందు భర్తగాదు లోకాంతరగతులైనప్పుడు మెదుఃఖసముద్ర

ములో మునిగి కొన్ని సంవత్సరములు బయలికేరాలేదు. ఈనడుమను జ్యేష్ఠపుత్రికయు కనిష్ఠపుత్రుడునుకూడ కాలముచేసినందున రాణి గారికి కలిగిన వ్యసనమింతంతయుని చెప్ప నలవి కాదు.

శ్రీమహారాణిగారి యోగ్యతయు భూతదయాదులును నిరుపమానము లైనవి. ఆమె రాజ్యకార్యభారమును నిర్వహించుచుతీటిక చేసికొని యప్పుడప్పుడు తనరాష్ట్రములోని బీకలగుడిసెలకు సహితము పోయి వారియోగ క్షేమములు విచారించుచుండును. ఆమె బీదలకు ధనసాహాయ్యముచేయుచు, రోగులకొషధదానములు చేయుచు, తాను బయలిపల్లెలకు వెళ్ళినప్పుడు పిల్లలకిచ్చుటకై లండన్ నగరమునుండియాటవస్తువులనుతీసికొనిపోవుచుండును అప్పుడప్పుడు తాను స్వయముగా కుట్టినబట్టలు మొదలైనవానిని తీసికొనిపోయి ధర్మార్థముగా వినియోగింపుచుండును. ఆమె తన సేవకులయందపరిమితప్రేమ గలది. దీనింజనువు హిందూసుందరులు పరోపకారకృత్యములయందు రాణిగారివలె బ్రవర్తించుటకు ప్రయత్నింతురని నమ్ముచున్నాము.

ఈమె ౧౮౭౭ వ సంవత్సరమునందు డిల్లీనగరమునహిందూ దేశ చక్రవర్తినీపట్టణమునువహించినది. ఇప్పుడీమెరాజ్యము ప్రపంచము నందలి యన్నిభాగములలోను వ్యాపించి భూమండలములోని యాటవ పాలీమెక్రిందనున్నది. భూలోకములోని జనులలో నైదవ వర్తిప్పు డీమెపరిపాలనలో నున్నాడు. ఇంకను చిరకాలమీమె రాజ్యముచేయునట్లనుగ్రహింప పరమేశ్వరుని బ్రార్థించుచున్నాము.

తగవుల మాతీతనము.

(౧౮౮౪ వ సం॥ మేము నెం.)

—10—

మనలో సాధారణముగా స్త్రీలు కారణములేకయే కలహము లొడుదురని యొకనిందవచ్చియున్నది. సాధ్యమైనంత ప్రయత్నము

చేసి యీనిందనుశీఘ్రముగాపోగొట్టుకొనుట స్త్రీలకందఱకునుమాఖ్య
కర్తవ్యము. లోకానుభవమునుబట్టి చూడఁగా, ఈనింద నిష్కారణ
ముగా వచ్చినదిగా కనఁబడదు. మనలోని స్త్రీలు పదిమంది యొక్క
చోటచేరినతోడనే యావఱ కెంతో యాదరముతో మాటాడుకొను
చున్ననునడుమ నేదోయొక స్వల్పవిషయమునం దేకీభవింపక తగవు
లాడి యొకరి మొగ మొకరుముం దెప్పుడునుమాచుకొననిలాగునతెగఁ
బట్టి తిట్టుకొనుచుండుట తఱచుగాచూచుచున్నాము. ఈకలహశీలత
కొంతవఱకు చనువులేకపోవుటవలనఁ గలిగినమూర్ఖతవలన సంభవించు
చున్నను విశేషభాగము చిన్నతనమునందుతల్లిదండ్రులుచేసినయపేక్ష
వలననే పొనఁగుచున్నదని మనము దృఢముగాచెప్పవచ్చును. కల్లలాడి
నప్పుడుకాని, దొంగిలించినప్పుడుకాని మనము బాలికలనేలాగునశిక్షిం
తుమో తగవులాడినప్పుడునుఅలాగున నేశిక్ష చేయవలెను. పిల్లలుపెట్టు
కొను స్వల్పకలహములయందు మనము జోక్యముకలుగచేసికోకూడ
దనియు వాడుకొంచెముసేవుతగవులాడి మగలవారే కలిసికొందురని
యు కొందఱుచెప్పుచున్నాఁడు. కానివాడుసెప్పెడిదిసరికాదు. అసత్యము
పలుకుటయు దొంగతనము చేయుటయు నెంతపాపమో యితరులతో
కలహము లాడుటయు నంత పాపకార్యమే. చిన్నతనములోనే తగవు
లాడుట పాపమని బాలికలమనస్సులకుపట్టింపకపోయినపక్షమున, వారి
కంత కంతకు తగవులు పెట్టుకొనుట యభ్యాసమయి తరువాత విడువ
వలెనన్నను సాధ్యముకాక పెద్దపెరిగినపిమ్మట కుటుంబసౌఖ్యమునకంత
కును భంగము కలిగించును. మనలో నెన్నికుటుంబములయందు నెమ్మది
లేక స్త్రీలమూలమున సోదరులుసహితముభ్రాతృస్నేహమును విడచి
కాట్లకుక్కలవలె కయ్యము లాడవలసినవారగుచున్నాఁడు? ఎన్నికుటుం
బములలో పురుషులింటికి వచ్చునప్పటికి స్త్రీలుకుడిచికూరుచుండిపని
లేక తగవులాడిగృహము మహారణ్యమువలెచేయఁగా వాడు మనో

వ్యధచేత శాధపడ వలసినవా రగుచున్నాడు! ఈ హేతువుచేత నేయొక
యింటనూఱుజట్టిముడునుగానిరెండుకొప్పలిముడవన్న సామెతమనలో
వేలసి యున్నది. సాధారణముగా కలహములకు దురాశయో, ఆ
గ్రహయో, ఓర్వలేనితనయో, స్వప్రయోజనపరత్వయో, కారణము
లుగానుండును గనుక చిన్నతనములోనే వానినడచి వేయఁపక్షమున
ముం దాదుర్గణములు మేరమీటి తమకునుపొదుగువారికినిసంబంధుల
కును మితిమీరిన నష్టముల నాపాదించును, కాఁబట్టి యిద్దఱుపిల్లలు
పోట్లాడు చుండఁగాచూడఁగానే కారణమును విచారించుటమాని వేసి
వెంటనే యిిపిల్లల నిద్దఱిని చెటియొక చోటికి పంపి వేసి కాని, వారిద్దఱి
మీఁదనుకోపపడిగాని ముందుగా కలహమునడచి వేయవలెను. ఎవ్వ
రిది తప్పిడమయినను కారణ మున్నను లేకపోయిననుకూడవాడుముం
దెప్పుడును ఏవిషయమునందునుపోట్లాడఁగూడదని ఖండితముగామంద
లించి వారింపవలయును. చిన్నతనములో నెవ్వరును న్యాయాన్యాయ
ములను విచారించి ప్రవర్తింపఁ జాలరు. ఈచిన్నకలహము నీప్రకార
ముగా మొలకలోనేయడచి వేయక యుపేక్షించిన పక్షమునవచ్చుస్స
మీఱినకొలఁదిని వారు మఱింత గయ్యాళులయి పుట్టినయింటికిని
చొచ్చినయింటికినికూడ నపఖ్యాతిని తీసికొనివత్తురు. వారిని జూచి
వారి పిల్లలును తల్లులవంటివారేయయి చీటికి మాటికి కలహములకు
కాలుద్రవ్యుచు నెల్లవారికిని కంటకముగా నుండురు. తల్లిచాలుపిల్లకు
వచ్చుననియు, తల్లినిచూచి పిల్లను చేసికొమ్మనియు, మన పెద్దలు
చెప్పడిమాట వ్యర్థముకాదు. కాఁబట్టి బిడ్డలను పెంచువారందఱును
తా మివిషయమున గట్టిశ్రద్ధ చేయుదురిని కోరుచున్నాము.

పరులమీఁది దోషములు చెప్పకొనుట.

[గౌరవ ప సం॥ జాన్ నె॥]

సాధారణముగా మనలోని స్త్రీలు నలుగురొక్కచోట కూడి నప్పుడు పాదువిద్యాగంధమెఱు గనివాడుగనుక ముచ్చటించుటకుమంచి సంగతులు దొరకక పరులదోషములనుగురించి మాటాడు కొందురు. అట్టిసంగతులను మాటాడుకొనుట యవివేకకార్యము. మాటాడిన మాట లాప్రకారముగానే యావలికిఁబోవు. ఒకచోటిమాటల నొక చోటికిఁ గొనిపోయి చెప్పటయే పనిగాతిరిగెడుపాదుతామువిన్నసంగ తులను క సంతయున్న గంపంతగా పెంచి యితరులవద్ద చెప్పుదురు. విన్నమాటకన్న చెప్పెడుమాటచేటన్నసామెతనందఱునువినియే యుం దురు. అందుచేత నెవరివిషయమామాటలు చెప్పఁబడినవోవారికిని మాట లన్నవారికిని విరోధము సంభవించును. ఇచ్చకమునకయియిద్ద టివద్దను జేరి యిష్టులనలె నటించి తలపులుపెట్టి తాము లాభమును పొందెడివారివలన నీవిరోధములు ప్రబలి కొన్ని సమయములయందు బహుదుఃఖములకు కారణ మగును; ప్రాణములవంటి మిత్రులు సహి తము గర్భశత్రువులగుదురు; ఆప్తబంధులు సహితము పరులగుదురు. కాఁబట్టి యెదుటలేనివారివిషయమయినదోషములను చాటునమాటా డెడుదురాచారములనుసాధ్యమయినంతకృషి చేసి మానివేయవలయు ను. ఒక్కమాఱునోరుజాతివచ్చినతరువాత దానిని కూడఁదీసికొనుట కెంతమాత్రమునుశక్యము కాదు; మన మది యెంతమనసుకలసినవారి ముందన్నను వారు తమయాత్తులతో చెప్పఁగానానోటిమాట యా నోటను అందఱియొద్దకునుపోవును. సాధారణముగా నిరుగుపొరుగుల వారిలో కలహములు సంభవించుటకిదియే కారణ మగును. కాఁబట్టి యొకరిమీఁద నేరము లేన్నదుద్గుణమునుమానుకొనుట చిన్నప్పటి

నుండియు నభ్యాసము చేసికొనవలెను. ఒక్కసారియులవాటుపడ్డదానిని విడిచిపెట్టుట యెంతోదుర్ఘటముగానుండునుగనుక తల్లులయినవారు తామదోషమున కెడమియ్యక పోవుటయేకాక తమ బిడ్డలుకూడ నొకరిమీఁద కొండెములుచెప్పకుండునట్లుజాగ్రత్తవుచ్చుకొని వారట్లు చేసినప్పుడు నయమున భయమున బుద్ధిచెప్పుచు రావలెను. అన్యుల దోషములనే సదా చింతించుచుండెడి మనస్సు తఱుచుగాతానేయీ దోషములను చేయుటకు పాలుపగ వచ్చును. ఇట్లుచెప్పుటచేతపరులు దోషములు చేసినప్పుడు వానిని కప్పి వుచ్చవలయునని కాని, ఆదోషములసంగతి నెవ్వరితోను జెప్పఁగూడదని కాని మాయభిప్రాయము కాదు. పరులదోషములను వారికి కనఁబఱిచి వారిని దిద్దుకొనునట్లు చేయుటకయి శక్తియుండిన తప్పక యాప్రకారముగాఁ జేసి వారిని మంచిమార్గమునకు త్రిప్పుటకు సర్వవిధముల ప్రయత్నముచేయవలసినదే. తనచేత కానప్పుడుశక్తిమంతు లయినయితరులతోఁజెప్పి వారి మూలమున చెడు తెరువు పట్టినవారిని దిద్దుటకయిప్రయత్నించుటయు మంచిదే. కాని నిష్ప్రయోజనముగా మొగమువెనుక పరులమీఁద దోషారోపణము చేయుటనూత్రము కానిపని.

పరోపకారము.

[౧౮౮౪ వ సం॥ జూలై నెల.]

—(౦)—

లోకములోని సమస్తజనులను సృజించినవాఁడొక్క యీశ్వరుఁడే. ఆసర్వేశ్వరుఁడు మనల నందఱిని పుట్టించినందున మనకతడు తండ్రీవంటివాఁడు. సృజింపఁబడిన మన మందఱమును సోదరులవంటి వారము. ఒకకుటుంబములోకొందఱసమర్థులయిననుకుటుంబక్షేమము నిమిత్తమందఱు పాటుపడుట యెట్లుధర్మమో, ఈశ్వరకుటుంబమైన

సతీహిత బోధిని.

యీప్రపంచమునందలియెల్లవారును సోదరభోవమునువహించిపరస్పర
 రానురాగము కలవారయియన్యోన్యసహాయము చేసికొనుచుండుట
 యట్లే పరమధర్మము. మనము నడుమతెచ్చిపెట్టుకొన్న జాతినుతాభి
 మానములను పూనియొకరినొకరు ద్వేషించుచు దూషించుచుపరస్పర
 సహాయులు కాకండుట పాపమూలము. భగవంతునిదృష్టియందుజను
 లందఱును సమానులు; ఆయన తనబిడ్డలయినసమస్తజనులనుసమాన
 మయిన దయతోనే కాపాడు చున్నాడు. ఆయన రాజని, కాపని,
 బ్రాహ్మణుడని, పంచముడని, ధనికుడని, దరిద్రుడని, పండితుడని,
 వామరుడని, హిందువని, మైచ్చుడని, కైస్తవుడని, వైష్ణవుడని
 చూడకయెల్లవారికినిసమానముగాకరచరణాద్యవయవములను, మనో
 బుద్ధ్యాదులను, సుఖసాధనములను దయచేసియున్నాడు. రాజులదివ్య
 భవనములమీదప్రకాశించునట్లేబీదలగుడిసెలమీదకూడ సూర్యుడు
 నిత్యమును ప్రకాశించి వెలుతురునిచ్చునట్లు చేసియున్నాడు. బ్రాహ్మ
 ణులకునుపంచములకు నొక్కరీతిగామంచినీరిచ్చునట్లు మేఘములనుచేసి
 యున్నాడు. వాయు వెల్లవారును సమానముగా ననుభవించునట్లు
 గాఁ చేసియున్నాడు. కాఁబట్టియేయీభూతములన్నియునీశ్వరాజ్ఞచేత
 మనకు జీతబత్తెములు లేనిపరిచారకునివలె విడువక సేవ చేయు
 చున్నవి. సూర్యుడుచమురుపోయనిదీపమువలె కాలముతప్పక ప్రతిదిన
 ము వెలుగుచున్నాడు. వాయువువీధులు మొదలగువానినిశుద్ధిచేయుచు
 మనచెమ్మట లాల్చుచు సదా పనిచేయుచున్నది; అగ్ని మనచలి పోఁ
 గొట్టి నీళ్ళుకాచి పాకముచేయుచున్నది. భూమి మానారపవార్ధముల
 నిచ్చుచున్నది. ఈప్రకారముగా నొక్కభూతములుమాత్రమే కాక
 ప్రపంచములోని సమస్తజీవరాసులునుసమస్తచరాచరములునుభగవ
 ద్దాజ్ఞచేత మనకందఱకును సమానముగానేదోయివిధమున పనిచేసి
 మన సుఖసంతోషాదులకు సహాయపడుచున్నవి. ఈనొకమునకుఁబంపు

నస్పదును మవల నందఱిని సమానముగానే పంపియున్నాఁడు. శ్రీ పుని
 బిడ్డ విభూతిరుద్రాక్షులతోను పుట్టఁడు; వైష్ణవునిబిడ్డ తులసీనళినాక్ష
 మాలలతోను పుట్టఁడు; రాజుబిడ్డ పీతాంబరముతోను కిరీటముతోను
 పుట్టఁడు; కాపుబిడ్డ గోచిపాతతోనుకొడవలితోనుపుట్టఁడు. చక్కగా
 విమర్శించిచూచినయెడలభగవంతునకెవ్వరియందును పక్షపాతములే
 దని విశదముగాకమానదు. ఆయనయుద్దేశానుసారముగానెవ్వరుపాటు
 పడుదురో యెవ్వరుసన్మార్గమునప్రవర్తింతురోవారందఱునుభగవత్క
 టాక్షమునకు పాత్రులై సుఖసంతోషాదులననుభవింతురు. అంతేకాక
 యీశ్వరుఁడు మనుష్యులందఱును స్వార్థపరత్వమును విడిచి పరస్పర
 సహాయులయి పని చేయునప్పుడే సుఖాతిశయమును పొందునట్లు విచి
 త్రముగా చేసియున్నాఁడు. రాజునకయినను బీదవానికైనను ఒక్క
 దినము సుఖముగాజీవించుటకెందఱిసాయమో కావలసియుండును. శ్రీ
 మంతులు భుజించుపంచభక్ష్యపరమాన్నముల కెట్లొనిరుపేదలు తిను
 గంజమెతుకులకట్లేపలువురుభూమిమన్ని, గింజలుచల్లినీరుపెట్టి, కలుపు
 తీసి, కావలికాచి, పంటకోసికుప్పలువేసి, ధాన్యముచేసి, దంచిబియ్యము
 చేసి పలువిధములపాటుపడవలయును. ఈవిధముగానేమనకుకావలసిన
 బట్టలు మొదలయినవానివిషయములలోను బహుజనులు బహువిధముల
 కష్టపడవలయును. ఒకకుటుంబములోనిపలుపనులు చేయుటకు కుటుం
 బములోనివారుపాటుపడవలసినట్లేయిగొప్పభగవత్కుటుంబమయిన
 ప్రపంచములోనివారును పరస్పరసహాయులయి సర్వజనసుఖార్థమయి
 ప్రయాసపడవలయును. ఒక్కకుటుంబములో నెవ్వరికయినను వ్యాధి
 గాని విపత్తుగాని వచ్చినప్పుడు తక్కినవారునిద్రాహారాదులు మాని
 కష్టపడి వారిక్షేమమునిమిత్తమయి పాటుపడునట్లే లోకకుటుంబము
 లోను జను లన్యోన్యక్షేమమునిమిత్తమయి శ్రమ పడుచు నొకరి
 నొకరు మోసపుచ్చక యొడొరులకు కీడుచేయని వ్యాధులు మొదల

యిన రూపదలు వచ్చినప్పుడు చేతనయినంతసాహాయ్యమును జేయుచు జాతిమత జ్యేషఠములను విడిచి సర్వజనయోగక్షేమార్థమయిత్రమపడవలెను. ఇదియే పరోపకారము. ఇంకువిషయమై ముందు కొంత వ్రాసెదము. ఈశ్వరదృష్టి కందలునుసహానులే యైనను దేశక్షేమము నిమిత్తమై కుటుంబమునందువలెనే జగత్కుటుంబమునందును గౌరవతారతమ్యము లుండవలెను.

భవిష్యత్తును జెప్పట.

[యోగము వలె || ఓక్షిల్ నెల]

— :)0(:—

తాత్కాలికస్థితినిమాత్ర మే కాకముందురాబోవు దానినిగూడ విచారించుట మనుష్యులకు సహజగుణమైయున్నది. ఈ గుణమే మృగాదులకంటె గునకున్న యాధిక్యములలోనొక్కటిగానున్నది. దీనిని బట్టి మానవులు సామాన్యముగా భవిష్యత్తును తెలిసికోవలెననెడి యాసక్తి కలవాగుగానుండురు. ఈయాసక్తి కలిగియుండుట యాధారము చేసికొని స్వప్రయోజనపరులైనవారు తమయొక్క యుత్తమ సంతతివారియొక్కయు తమజాతివారియొక్కయు జీవనాధారము నకును ధనాకర్షణమునకును వివిధములైన మాయోపాయములను గల్పించియున్నారు. అందులో కొన్ని యిప్పుడు శాస్త్రములనికూడ పేర్కొనబడుచున్నవి. అటచేతిలోని రేఖలనుబట్టి యొక శాస్త్ర మేర్పలుపఁబడి యున్నది. ఈశాస్త్ర మొక దేశములో నొకవిధముగాను, మఱియొక దేశములో మఱియొకవిధముగాను ఉన్నది. ఆభేద మెట్లున్నను పలువురకు చేతులలో తొమ్మండ్రు కొడుకులున్నను, భార్యల కొక్కడునుఉండఁడు; చేతులలో దీర్ఘమైనధన రేఖయున్నను, ఇంట చిల్లిగవ్వయుండదు. హస్తములలో పూర్ణాయుర్దాయమున్నను, లోకములో నర్థాయుస్సుసహితముండదు. 2, కానొకప్పుడు కాకతాళియ

న్యాయముగా చేతులలోనున్నదియు గృహముననున్నది సరిపోను
వచ్చును. ఈప్రకారముగా భవిష్యత్తును సూచించుననునది
యొకహస్తమేకాదు. ముఖములును, నఖములును, మెడలును, తొడ
లును, తక్కినసమస్తావయవములును, వాని దీర్ఘతలును హ్రస్వత
లును, స్థూలతలును, సూక్ష్మతలును, శుభాశుభములనుసూచించు
నని శాస్త్రములు, వ్రాయబడియున్నవి. ఈశాస్త్రములకు సాము
ద్రిక శాస్త్రములనిపేరు. ఒక్కమనుష్యుని అవయవములుమాత్రమే
కాక, అతడు వేసిడియంకెలను, వ్రాలెడియక్షరములును, పడిచెడు
శ్వాసములును, పలికెడుకంఠస్వరమును, గూడ శుభాశుభనూచకము
లని వ్రాయబడిన శాస్త్రములు పెక్కులుగలవు. ఈశాస్త్రములను
చేసినమహానుభావులు వాయువులోసంచరించెడుపక్షులను, గోడలమీ
దప్రాకెడుబల్లులను, ఆకాశమున తిరిగెడు గ్రహనక్షత్రాదులను, గూడ
విడిచిపెట్టలేదు. పక్షి శాస్త్రములని, గౌళి శాస్త్రములని, జ్యోతిశ్శాస్త్ర
ములని, పేరులుపెట్టి యవి మనయొక్కకలిమి లేములను, లాభనష్టము
లను, ఆయవ్యయములను, శుభాశుభములను, జననమరణములను, సుఖ
దుఃఖములను, ఆయురారోగ్యములను, వ్యాధిబాధలను, యోగక్షేమ
ములను, పాడిపంటలను, పేర్కొనఁగల ఘమస్తమునుముందుగా తెలు
పుడుచేయునని వ్రాసియున్నారు. మూఢత్వ మే దేశమునందధికముగా
నుండునో దీనియందు నమ్మక మా దేశములో నధికముగానుండును.
మన దేశములో నొకపురుషుఁడు నిద్రలేవఁగా నేతనవిధవతోబుట్టువును
జూచినను త్రాచుపామును జూచినప్పటికంటెను నెక్కువభయపడును;
జోడుకాకులను చూచినపక్షమున పెన్నిధిదొరకినట్లుసంతోషించును.
రాత్రివేళ తీతువుకూత వినబడినపక్షమున మీదికి వచ్చెడు పులి
గాండ్రింపునకన్ననుజడియును; గరుడపక్షికూతవినబడినచో దేవుఁడు
ప్రత్యక్షమైనట్లు బ్రహ్మనందమునొందును. ఇటువంటి నిదర్శనములు
లక్షలు చెప్పవచ్చునుగాని గ్రంథవిస్తారమువలన ప్రయోజనములేదు.

ఇటువంటి శాస్త్రములే లేకపోయినయెడల పై నివవరించిన రీతియనా వశ్యకములైన భయములుండవుగదా? ఈ శాస్త్రములు లేనివారాపదలు వచ్చినప్పుడు మాత్రమే చింతనొందుదురు. ఈ శాస్త్రములుండి నమ్మినవారో మాపదలు సంభవించునప్పుడు మాత్రమే గాక శోక హేతువు లేవియు లేనప్పుడు సహితము కుడ్ల గూబ కూసినను, బల్లిపడినను, ఆ కాశ మునతోక చుక్కను జూచినను, ఒంటి బ్రాహ్మణుడెదురుపడినను పొరుగు వాడు తుమ్మినను, తనయెడమకన్నదరినను, లేనిపోనిచింతనొందుచుండురు. కాబట్టి యీ శాస్త్రమువలన దుఃఖమధికమగుననుట నిస్సంశయము. ఈ శాస్త్రములయందు విశ్వాసముగలవారు నిజమైన యాపదలవలనఁ బొందెడు భయమునకంటె నాపదలురాఁబోవుననిపొందెడు భీతి నే, విస్తారముగా పొందుదురనియు, వచ్చుననుకొన్న యాపదల శాంతి కయితాంత్రికులకిచ్చుట కేకుటుంబపోషణమునకంటె నెక్కువధనమును వ్యర్థముగా పో, గొట్టుకొందురనియు, చెప్పనక్కర లేక యేయెల్ల వారును తమంత నే తెలిసికోవచ్చును. వివాహముల కెందఱు జ్యోతిష్కులు మంచి ముహూర్తములు పెట్టినను, జన్మపత్రికలను పరిశీలించినను, శకునములు చూచినను, శాంతులు చేసినను, ఇట్టి శాస్త్ర విశ్వాసము లేని హూణులు మొదలయిన వారి దాంపత్యములే యెక్కువ సుఖకరములుగా నున్నవో మన వేయున్నవో, వారిలో నే విధవలధికముగా నున్నారో, మనలో నే యున్నారో, కొంచెములో చించిన పక్షమున, ఈ భాగ్య (లేక నిర్భాగ్య) శాస్త్రములయం దెంత విశ్వాసముంచవలయునో తేటతెల్ల మగును. ఈలోకములో కలిగెడు ఫలములన్నియు మన ప్రయత్నములకును కర్మలకును ననుగుణముగా నుండునని తెలిసికొన్న పక్షమున, పై శాస్త్రముల యందలి వెట్టినమ్మకము పోవచ్చును. అఱచేతిలో విద్యారేఖ యెంత పొడుగుగా నున్నను కష్టపడి చదువుకొన్నఁగాని పండితుడు కానేరడు. ధనరేఖ యెంత దీర్ఘముగా నున్నను, కోటికొక్కనికెప్పుడో పాతుధొరక

నంగాని సాధారణముగా పాటుపడిగడింపక పూలకాసులభింపదు. చేతియందెందలుబిడ్డలున్నను, వివాహముచేసికొని భార్యతో సంసారము చేసినంగాని యొక్కకొడుకై న నాకాశమునుండి యూడి పడఁడు. ఈప్రకారముగానే తక్కినశుభములును, అశుభములును, మనముచేసెడి సత్కార్యదుష్కార్యములవలనఁ గలిగెడిఫలములే యగునుగాని వేఱుగాదు. భవిష్యత్తును దెలిసికొనుటవలనను మనకు విశేషప్రయోజనము లేదు గనుక, దానికై మనమంతప్రయత్నము చేయవలసిన పనిలేదు. అపదముందుగా తెలిసినపక్షమున దుఃఖము ద్విగుణముగను; శుభముముందుగా తెలిసినయెడల సంతోషము తగ్గును. కాఁబట్టియటువంటి భావిశుభాశుభములకై వ్యర్థముగా మన మేల యాయాసపడవలెను? అట్టిశాస్త్రము లొకవేళ నిజమను కొన్నను మనకవియక్కరలేదు. అవిచెప్పెడుకీడే నిజమైనయెడల నెప్పుడో రాఁబోయెడు దుఃఖమిప్పుడే యారంభమగును; నిజము కానియెడల పడినదుఃఖములేనిదగును. అవిబోధించెడు మేలేసిజమైన యెడల మేలుకలిగినప్పుడు కలుగవలసినసంతోషమప్పుడులేకపోవును; తనకు భూములమీఁద వేయిరూపాయలు వచ్చినని యెఱిగినవా డెవ్వఁడుకాపుసొమ్ము తీసికొనివచ్చినప్పుడు బ్రహ్మానందమునొందును? ఆమేలు నిజముకానియెడల, ఏమోకలుగునని చిరకాలమునుండి యెదురుచూచునది రాకపోవుటచేత నపరిమితమైన పరితాపము కలుగును. కాఁబట్టిబుద్ధిమంతులగువారటువంటివింతశాస్త్రములకును శాస్త్రజ్ఞులకును తమవద్దకురాకుండ దూరమునుండి నమస్కరించుచు, భగవంతుఁడు తమ కనుగ్రహించిన జ్ఞానముచేత తెలిసికోఁదగిన దానితో తృప్తిపొంది సమస్తమునకును భగవంతుని దయామహిమనే నమ్ముకొని నిర్విచారముగా నుండవలెను.

జ్యోతిశ్శాస్త్రము.

[౧౮౮౮ వ సం॥ మే ౧౫ నె]

—(౦:౦)—

సనుస్తశాస్త్రములలోను జ్యోతిశ్శాస్త్రముమిక్కిలిమనోహరమయినది. ఈ శాస్త్రము నందలి జ్ఞానమెంతయెక్కువయిన, బుద్ధివికాసమంతయెక్కువగుటయే కాక భగవంతునిమహిమసహిత మధికముగాఁ దెలియను. ఈ శాస్త్రవిషయముల నప్పుడప్పుడు ముందుపటములతోఁ గూడ కొంతకొంత వివరింపు చుందుము.

ఈబ్రహ్మ డకటలమందున్నయా కాశమునందలి ప్రకాశమానములయిన జ్యోతిర్స్నాండలములలో నెల్ల సూర్యుడు మధ్యగా చుండును. సూర్యునిను సూర్యునిచుట్టును దిరిగెడుజ్యోతిర్స్నాండలములకునుగ్రహములని పేరు. మనము వివరించెడుభూమిగూడగ్రహములలోనొకటి. ఈభూమియందుండవారికి యంత్రసాహాయ్యము లేనిపూర్వకాలమునం నుపడుగ్రహములమాత్రము తెలియను. సూర్యుడు, చంద్రుడు, అంగారకుడు, బుధుడు, బృహస్పతి, శుక్రుడు, శని, అనివానినామములు. ఈయేడుగ్రహములను బట్టియే మొట్టమొదట వారము లేర్పడినవి. కాబట్టియేవానికి భాను (సూర్యు) వారము, సోమ (చంద్ర) వారము, అంగారక వారము, బుధ వారము, బృహస్పతి వారము, శుక్ర వారము, శని వారము, అనునామములు కానబడుచున్నవి. మనపౌరాణికులాయా గ్రహములను పుడఁపఁజేయుగాఁ జెప్పి పెక్కచర్యలను సఁబంధములను కల్పించుటయేకాక, ఆకాశమునలేని రాహుకేతువులనురెండుకల్పిత గ్రహములనుగూడ వానితోడఁజేప్పిచిత్రకథలను గల్పించిరి. పయిని జెప్పినవిగాక సూర్యునిచుట్టును తిరిగెడుగ్రహముల ననేకముల సిప్పటి వారు దూరదర్శకయంత్రసాహాయ్యముచేత కనిపట్టి యున్నారు. ఈ గ్రహములలో కొన్నిటికి తమచుట్టునుతిరుగుచుండెడియుపగ్రహములు

సహితముకలవు. సత్యమువిచారింపఁగా చంద్రమండలమొకగ్రహము గాక భూమి కొకయుపగ్రహముగా నున్నది. అందుచేతనే చంద్ర బింబము ఇరువదియేడు దినముల, ఏడుగంటల, నలుబదిరెండు నిమిషముల, అయిదు సెకనుల కాలములో నొకసారిభూమిచుట్టు తిరిగిమరల యథాస్థానమునకు వచ్చుచుండును. ఈ కాలమున కేమాసమనిపేరు. ఈ ప్రకారముగానే బృహస్పతికి చంద్రునివంటియుపగ్రహములునాలుగు కలవు. శనిగ్రహమున కేడున్నవి.

గ్రహములన్నిటిలో బుధగ్రహము సూర్యునకు మిక్కిలి సమీపముగానున్నది. ఇదిగ్రహము లన్నిటిలో మిక్కిలి చిన్నదియయినను స్ఫటికమువలె ప్రకాశమానమయిన కాంతికలిగియుండును. ఎప్పుడును సూర్యుని సమీపమునందుఁ దుటచేత బుధగ్రహము తఱచుగా నగ పడకపోవుటయే కాక కనఁబడినప్పుడుసహితము తమయొక్క శీఘ్రగతి చేత మిక్కిలియల్పకాలముమాత్రమే కనఁబడును. అది సూర్యాస్తమాన మయినతరువాతకొంచెము సేపును, మరల సూర్యోదయమునకు పూర్వము కొంచెముసేపునుమాత్రము కానఁబడును. చంద్రునివలెనే దీనికిని కళలు గలవు. ఈగ్రహము ౮౭ దినముల, ౨౩గంటల, ౧౪ నిమిషముల, ౩౪ సెకనులకాలములో తనకక్ష్యలో సూర్యునిచుట్టును తిరిగివచ్చును. ఒకగ్రహముసూర్యునిచుట్టునుతిరిగివచ్చెడుకాలమునకే సంవత్సరమని పేరుగనుక, బుధగ్రహమునందు వాసము చేయువారి కెనుబదియెనిమిది దినములకే సంవత్సరమగును.

గ్రహములలో నెల్ల శుక్రగ్రహము మిక్కిలి సుందరమయినది. ఇది వజ్రమువలెప్రకాశించుచుండును. తెల్లవాఱుజాముననుదయించు నప్పుడుదీనిని వేగుచుక్కయందురు. చంద్రునికివలె దీనికినికళలుగలవు. ఇది ౨౪౪ దినముల, ౧౬ గంటల, ౪౧ నిమిషముల, ౩౦ సెకనుల కాలములోనొక్కసారిసూర్యునిచుట్టునుతిరిగివచ్చును. ఇందుండెడివారి

కీకాలమే సంవత్సరము. బుధుని తరువాత నూర్యునికి సమీపములో నున్న గ్రహ మిదియే. ఒక గ్రహము నూర్యునిచుట్టును తిరిగెడు మార్గమును కక్ష్యయందురు.

శుక్రునితరువాత నున్న గ్రహము భూమి. భూమికిని సూర్యునకును గలదూరము ౮౧౦౦౦౦౦౦౦ మైళ్ళు. హిందూజ్యోతిషశాస్త్రజ్ఞులు భూమికిని సూర్యునకును గల దూరము ౬౮౮౬౨౭ యోజనము లని చెప్పియున్నారు. ఈభూమి ౩౬౫ దినముల, ౫ గంటల, ౪౮ నిమిషముల, ౫౭ సెకనుల కాలములో సూర్యునిచుట్టును తిరిగి వచ్చును. ఈభూలోకమునం దుండెడి మనకిదియే సౌరమానమును బట్టి సంవత్సరము. భూమి తనయక్షము (ఇరుసు) పూడ ౨౩ గంటల, ౫౬ నిమిషముల, ౪ సెకనుల కాలములో నొకసారి గిట్టునతిరుగును. ఈకాలమునకే దినమని పేరు.

భూమితరువాతనంగారక గ్రహమున్నది. అంగారకుడుపగడము వలె నెఱ్ఱగానుండును. ఈగ్రహము పరిమాణమునందొకానొకప్పుడు శుక్రునియింత యున్నను, అంత కాంతి కలదిగాదు. ఇది యొకప్పుడు సూర్యునకు మిక్కిలిసమీపముగాను, ఒకప్పుడుమిక్కిలిదూరముగాను ఉండును. ౧ సంవత్సరము, ౩౨౧ దినముల, ౨౨ గంటల, ౧౮ నిమిషముల, ౧౯ సెకనుల కాలములో నంగారకుడు నొక్కసారిసూర్యుని చుట్టును తిరిగివచ్చును. ఇందుందువారి కీకాలమేసౌరసంవత్సరము.

అంగారకుని తరువాత బృహస్పతిగ్రహమున్నది. గురుమండలము తఱచుచుగా సూర్యునకు మిక్కిలిదూరముగా కానబడును. ఈ గ్రహము మిక్కిలిప్రకాశముగలపుష్యరాగమువలెబుగాదు చాయను ప్రకాశించుచుండును. ఇది ౧౧ సంవత్సరముల, ౩౧౩ దినముల, ౮ గంటల, ౩౫ నిమిషముల, ౪ సెకనులలో నొక్క సారి సూర్యుని చుట్టును తిరిగివచ్చును. ఈకాలమే యందుండువారికి సంవత్సరము.

బృహస్పతిగ్రహము సరాసరి పండ్రెండుసంవత్సరములలో భచక్రమున నొక్కసారి భ్రమణముచేయునని సూర్యసిద్ధాంతమునందు చెప్పబడి యున్నదిగనుక, ఇప్పటి యంత్రములులేక మనపూర్వులు చేసిన గణమునకును దూరవస్తుదగ్గరకు త్రములలో హూలు చేసిన గణమునకును విస్తారవ్యత్యాసముండదు.

బృహస్పతి తరువాత శనిగ్రహమున్నది. శనిగ్రహముకూడ తఱచుగా సూర్యున కత్యంతదూరమున కవతడును. ఈగ్రహము మెఱుగుపెట్టిన నల్లనీసమువలె వెల వెలపోయినరంగుకలదిగానుండును. దుర్బిణితోఁ జూచెడుపక్షమున తక్కినగ్రహములకంటె శనిగ్రహము చిత్రవిచిత్రముగా నుండును. ౧౦గిం దినముల, ౧౩ గంటల, ౧౪ నిమిషముల, ౪౨ సెకనులలో నొక్కసారి శనిగ్రహము సూర్యుని చుట్టును తిరిగివచ్చును. శనిలోకమునందుండెడివారకీ గాలమే సౌర సంవత్సరము. శనిగ్రహము సరాసరి ౨౯ సంవత్సరముల, ౧౫౭ దినములకు భచక్రమున నొకభ్రమణముచేయునని గోళాధ్యామమున జెప్పబడి యున్నది. కాబట్టి మనపూర్వుల లెక్కకును హూలుల లెక్కకు నించుమందుగా సరిపోయినది.

ఇప్పుడు చెప్పిన గ్రహములును, ఉపగ్రహములును గాక తోకచుక్కలనెడి మఱియొకరీతి తేజోరూపములుకూడ సూర్యుని చుట్టును తిరుగుచుండును. వానిగతులను బహువిధముగానుండును. సమస్త గ్రహములును తనచుట్టును తిరుగ గ్రహరాజుని పేరుపొంది, అవమానమైన దుస్సహకాంతితో ప్రతిదినమును వెలుగుచుండు సూర్యుని యుపరిభాగమున నల్లనిమచ్చలున్నట్టును, అవి రూపమున కాలక్రమమున పెద్దవియు చిన్నవియు కగుచు వివిధాకారములు పొందుచున్నట్లును యంత్రములతోఁ జూచినచో తేటపడును.

ఇక సక్షత్రములకును భూమికినిగలదూరము తంతయుని చెప్పు

టకు శక్యముకాదు. అనక్షత్రము లన్నియు సూర్యులనియు మన సూర్యమండలముచుట్టును గ్రహములు తిరుగుచున్నట్లే వానిచుట్టును పెక్కుగ్రహములు తిరుగుచుండుననియు, శాస్త్రజ్ఞు లూహించుచున్నాడు. దూరదర్శకయంత్రముతో, జూచెడుపక్షమునఁ గొన్ని నక్షత్రముల కాంతిసూర్యునిదానికంటెను, పెక్కుమడుఁగులధికముగానుండును. ఇంచమించుగా వానిరూపములనుబట్టి మనవాడునక్షత్రములనురాసులనుగా భాగించియున్నాడు. సూర్యుఁడుసంవత్సరములో నిప్పుడుచెప్పబోయెడు రాసులగుండ తిరుగును. సౌరమాసముబట్టి యొక్కొక్కరాశియందుండు కాలము నాయారాశి పేరుగలమాసమునుగా వ్యవహరింతురు. ఎట్లనఁగా సూర్యుఁడు సింహరాశియం గుండు కాలమునకు సింహమాసమనియు, మీనరాశియందుండు కాలమునకు మీనమాసమనియు, ఈరీతిగానే వ్యవహారముకలదు. మేషము, వృషభము, మిథునము, కర్కటకము, సింహము, కన్య, తుల, వృశ్చికము ధనస్సు, మకరము, కుంభము, మీనము;—ఇవి పండ్రెండును రాసులు.

గృహిణీ ధర్మము.

(అంబికా వ సం॥ జూన్ నెల)

— 10 —

కొందఱనుకొనునట్లుమంచిబట్టలనునగలనుధరించుకొనిమగనిని సంతోషపెట్టుటయు, దాసివలె నింటిపనులుచేయుటయు, మాత్రము నిజమైనపత్నీధర్మములుకావు. తల విఱియఁబోసికొనిచింపిబట్టలతో రాకాసివలె నగపడక యలంకరించుకొని శుచిగానుండుటయు, నోట పెట్టుకొన్న నరుచికలుగునట్లుగా వంటచేయక జంవ్యాకింపుగాళాకపాకాదులనుజేయఁగూగుటయు, అవశ్యకములేయైననుగృహిణీకమాల్యాలంకారములైనధర్మములు వీనికంటెభిన్నమైనననేకములున్నవి.

భార్య యనుసరింపవలసినధర్మము లెన్ని యున్నను, అవి యన్నియు గృహకృత్యములతో సంబంధించినవే కాని యితరములు కావనిభార్యా కర్యాయమయినగృహిణీశబ్దమే తెలుపుడుచేయుచున్నది. భార్యగృహమునందు రాణి; గృహకృత్యములను విచారించిపాలించి కుటుంబమాను సుఖపెట్టుట యామెకు పరమధర్మము. ఆమెభర్తకు సమస్త సత్కార్యములయందును సహాయురాలుగాను హింసబోధకురాలుగాను నుండవలెను; బిడ్డలకు విద్యాబుద్ధులుచెప్పి కాపాడు సన్మాతగానుండవలెను; దాస దాసీజనములను చక్కగా విమర్శించి యెవ్వరిచేత నెట్లు పని చేయింపవలెనో తెలిసిన యుత్తమయజమానురాలుగా నుండవలెను; కుటుంబమున కుత్సాహమునుసంతోషమునువాగరికతనువృద్ధిపఱుచు ప్రోధురాలుగానుండవలెను. ఇట్టికృత్యములయందు నేర్పుగలభార్యయే భార్యకానియింటిపనికినిభర్తయొక్క యింద్రియసుఖమునకనుమాత్రమువయోగపడెడు గృహిణిగృహిణికాదు. పయిని వివరించిన కృత్యములయందుపరమనిపుణురాలయినభార్య యేగృహమునం దుండునో యాగృహము భూలోకస్వర్గమని చెప్పవచ్చును. ఈగుణములు విద్యాభ్యాసము లేక పట్టుపడ నేరవు. సమస్తపషయములందును మంచి జ్ఞానమును గలిగించుటకు సాధనమయినదిమాత్రమే విద్యయనిచెప్పఁ దగినదిగాని యుత్తరములు వ్రాయుటకును చదువుటకును మాత్రము శక్తిగలిగించునదివిద్యయనఁదగినది కాదు. కాబట్టి కుటుంబములయందుసంపూర్ణసుఖమును నెమ్మదియుఁ గలిగింపఁ దలఁచినయెడల స్త్రీలకుయత్తాయుక్తపరిజ్ఞానముకలిగించెడుసద్విద్యనుచెప్పింపవలెను. సద్విద్యాప్రభావమే లేకపోయిన పక్షమున, విద్యావివేక సంపన్నుఁడయినభర్తతో నేకీభవించి భార్యసత్కార్యాచరణమునెట్లు ప్రోత్సాహపఱుపఁ గలుగును? బిడ్డలమనస్సులను నీతిమార్గమునకుఁ ద్రిప్పివారి నెట్లుగుణవంతులనుగాఁ జేయశక్తురాలగును? తాను ధర్మమాత్ముల

నెఱిగియెట్లున్యాయపథమునప్రవర్తంపఁగలుగును? సత్యమునందును
న్యాయమునందును జ్ఞానసంపాదనమునందును తా నెట్లుగాఢానురాగ
ముకలది కానేర్చును? ఈగుణసౌందర్యములేని శరీరసౌందర్యము స్త్రీ
కలంకారము కాదు. ఎఱ్ఱనితోలును, గుండ్రనిముఖమును, వస్త్రాభరణ
ములునుతప్ప వేఱుయోగ్యతలులేని చిత్రపుప్రతిమవంటిభార్య వివేకి
యైనభర్తకెవ్వనికి సంతోషజనకముగానుండును? జ్ఞానశోభయు, నీతి
భూషణములను, లేని మానవరూప మేరసెఱున కాష్టాదకరముగా
తోఁచును? పురుషునకుఁగావలసినది సుఖదుఃఖములయందు సహధర్మ
చాఁడిగానుండి సఖ్యమున కర్హురాలయినవివేకురాలుకానిచూచుకొని
సంతోషించుటకయిచిత్రపుబొమ్మవంటిరూపము కాదు; అఁగించుటకు
శక్తి కలదయి, యుక్తా యుక్తతలను గ్రహించి, సత్కార్యవలంబ
నమునందు ధైర్యసాహసములు కలదయి, హితము చెప్పిదుఃఖములను
శాంతిపఱుచుచు, సంతోషమునువృద్ధిపఱుచుచు, సరసవచనములతో
చెపులనుదనుపుచు, ధర్మగుణమును స్థిరపఱుచుచు, సదాచరణమును
పురికొల్పుచు, దురాచారముల నెరసింపఁ జేయుచునుండెడు ప్రాణేశ్వరి
యనఁదగినభార్య కావలెనుగానిపురుషునకు జిత్రపుబొమ్మవలె కేవల
మాడుచు పలుకుచు తీరుగుచు పనులుచేయుచుండెడు రూప మక్కఱ
లేదు. విద్యామహిమచే మనదేశమునందు భార్య లిట్టియర్హతలుగల
పారయ్యెడికాలము శీఘ్రముగానేవచ్చునుగాక ! అట్టికాలమేవచ్చిన
యెడల, అప్పుడు భార్యలు గృహముల కలంకారములుగాను, ఇరుగు
పొరుగులవారలకు ప్రాణములు గాను, సుగుణములకు జన్మభూములు
గాను, భర్తలకు సుఖదాయకములయినయథాంగములుగాను, బిడ్డలకు
నీతివిద్యావినయదాయినులుగాను, చూచువానికికన్నులపండువుగాను,
ఉండురుకదా? ఆహా! అటువంటిభాగ్య మీదేశమున కెప్పుడు కలు
గునో! బిడ్డలుతల్లులయొడిలోఁ గూరుచుండి యేకేశ్వరుని మహిమల

నెప్పుడు తెలిసికొనుచుందురో ! భార్యాభర్తల సరసఁగూడుచుండి
యైహికాముష్మికవిషయములనుచచ్చటించుచు వారికిహితోపదేశము
నెప్పుడుచేయఁగలుగుదురో ! అంతటిభాగ్యమీదేశమున కింతటఁగలు
గుననితోచదు. ఓ కాంతలారా ! మీరు బాలికాపాఠశాలలనువిడిచినను
చదువునమాత్రము విడువక, తీటికయైనప్పు డెల్లనుమీవిద్యను వృద్ధి
చేసికొనుటకు ప్రయత్నింపుడు; కోడండ్రను బాధించుటకు మాటుగా
నాదరించుటకు నేర్చుకొనుడు; బిడ్డలకు తిట్లనునేర్చుటకుబదులుగాజ్ఞాన
నీతుల నుపదేశించుట కలవాటు చేసికొనుడు. పరులమీది దోషము
లను ప్రసంగించుటకుమాటుగాసచ్చరిత్రమలను ముచ్చటించుటకభ్య
సింపుడు; కలహములాడుటకు బదులుగా నైకమత్యము కుదుర్చుకొను
టకుపాటుపడుడు. సత్కార్యములయందు భర్తలపూనికకువిఘ్నములు
చేయుటకుమాటుగా నుత్సాహము పుట్టింపజూడుడు. అన్నిటికంటెచు
ముఖ్యముగాసర్వకారణ్యుడయినమూర్ఖునినిరంతరభక్తి తాత్పర్య
ములతో నారాధించుచు నీశ్వరాజ్ఞలను మీఱ కుండుటకును భూత
దయకలవారయినూనవకోటి నెల్ల సోదరవాత్సల్యముతోనాదరించుట
కును, ఎన్నికష్టములువచ్చిననునీతిచూర్గమునణుమాత్రమునుతొలఁగ
కుండుటకును నేర్చుకొనుడు.

అ మి త త్వ ము.

(గౌరవానంతరము జాలము నెల్ల)

—(౦)—

లోకములో సమస్తమయినవానివలనను మనము సుఖమనుభ
వించుట న్యాయమేయైనను దేనినిమితిమీరి యనుభవించుటమాత్ర
ముయక్తముకాదు. అమితముగాననుభవించుటవలన నెంతమంచి
దానివలనను తప్పకకీడుకలుగును. కాబట్టి యారోగ్యముకలిగి చిర
కాలము సుఖమనుభవింపఁగోరువాడేవిషయములోను అతిమాత్రాను

భవమునకు జూడక ప్రతిసుఖసాధనమును దేశ కాలపాత్రములను విచారించి మితముగా ననుభవించుటకు సమస్తవిధముల చేతను బ్రయత్నింపవలెను. “అతిశయ్యతవర్జయేత్” ను సంస్కృతినీతివాక్యము నెల్లవారును పలుమాట విని యుండవచ్చును. అతిభోజనము, అతిపానము, అతినిద్ర, అతిసంభోగము, మొదలైన మితముల తప్పన కార్యము లన్నియు శాశ్వతములకే కారణములగును. అన్నాదులు లేక చచ్చెడివారికంటె నన్నాదు లేకుండునట్లు చచ్చెడివారే ప్రతిదేశమందును లేక్కలేక్కడుగా నుండురు. మనబోనున్న మూఢత్వమును బట్టి యాహార మంత యెక్కువ తిన్నవంత బలము కలుగునని మర్భమపడుటయే కాక కావలసినదానికింటె సధికముగాఁ దిన్న గోగాదికము కలుగునని జనులు తెలియఁజాలకున్నారు. మనకుఁ బుంబములలో స్త్రీభోజనము చేయువారు వలదునలదని చేతులడ్డము పెట్టుచున్నను మానక బలవంతముగా నన్నమును పిండివటలను వడ్డిచి పోవుచుండుటయు, భుజించువారు వడ్డించిన పదార్థము విడిచి పెట్టి బోవునప్పు డన్నముప బ్రహ్మస్వరూపమనియు వడ్డించినదానిని పరహరించుట పాపమనియుఁ జెప్పి వారి చేతఁ దినునట్లు చేయుచుండుటయు, తమబిడ్డలను కొట్టి యిట్టియు బలవంతముగా వారి చేత తిన లేనంతయన్నమును తినిపించుచుండుటయు, తాము తిన లేక తిన లేక కడుపునిమురుకొనుచు విస్తృతవర్జితడవుగాఁ గూరుచుండి వెక్కసముగా భుజించుచుండుటయు, ఎల్లవారికి ననుభవసిద్ధమయియుండును. ఇట్లెక్కువ తినుట చేతనే యజ్జీర్ణము మొదలగు వ్యాధులు పుట్టుటయు ఆరోగ్యము చెడుటయు, మరణములు కూడ కొన్ని సమయములయందు సంభవించుటయు, కలుగుచున్నవి. ఈయనర్థమునకంతకును మనవారిలో వ్యాపించియున్న మూఢతయే ప్రధాన కారణము. కాఁబట్టి యిట్టి మూఢ్యము మానునట్లుగా స్త్రీను విద్యావతులునుగాఁ జేయుట పురుషులకంద తీకిని పరమధర్మము. అతిపానముచేత దేహపటుత్వము చెడి, వడఁగు

పుట్టి, బాల్యదశలో నేవార్థక్యమువచ్చి, అకాలమరణము నొందుచున్న వారిని మనమెందటిని జూచుచున్నాముకాము? పనిపాటలులేక యతి నిద్రవలనమాంద్యముప్రవేశించి, అవయవపాటవముతగ్గి, తిన్న అన్నము జీర్ణముగాక సొక్కుచుపోలుచు ముక్కుచుమూలుగుచు సదా వైద్యులకు చేతులు చూపుచుండెడువారెందఱు మన కన్నులకుఁ గానఁబడు చున్నాడుకాదు? అతిసంభోగమువలన కన్నులుగుంటలుపడి, క్షయపుట్టి జీవచ్ఛవములవలెనయియు, బయలస్వేచ్ఛగాఁదిరిగిరోగాదికముతెచ్చుకొని యింద్రునికన్నులవలె దేహమువిండ పెట్టనిభూషణములను తగిలించుకొనియు, బాధపడువా రెందఱు నిత్యమును మనకన్నులకువ్యధ చేయుచున్నాడుకాదు? ఈవిధముగానే సమస్తవిషయములలోను అమితత్వమే సర్వానర్థములకునుమూలగును. ఈరత్యమును విజరించెడి యొకచిన్నకథ నిందు వివరించు చున్నాము—

పూర్వకాలమునం దొకసారి మృత్యుదేవత తన భృత్యులలో నొకరిని మంత్రిపదము నియ్యఁదలఁచితనపరివారమును రావించిమంత్రిత్వములో కెవ్వరర్హులోవాడు తమతమసామర్థ్యములనువిన్నవించుకొనవలసివదని సెలవిచ్చెను.

జ్వరము—ఓమహాప్రభూ! మంత్రిస్థానమునకు నేను ముఖ్యార్హుఁడను. నేనుమిక్కిలిస్వామిభక్తికలవాఁడనయి కొంచెమవకాశము దొరకఁగానే జనులనుపట్టుకొని వీల్చిపిప్పిచేసిప్రతిసంవత్సరమును వేల కొలఁదిమనుష్యులను తమసన్నిధానమునకుఁ బంపుకొను చున్నాను.

వాయువుసోపస్థులు—ప్రధానత్వమునకు నేనత్యంతార్హుఁడను. కాలుమొదలుకొని తలవఱకును కీలకీలనుస్వాధీనముతప్పించి నేనపరిమితజనులను తమసాన్నిధ్యమునకుఁ బంపుచున్నాను.

సుఖరోగము—మంత్రిత్వమున కెవ్వరును నాకంటె నర్హులు కాదు, నేనెప్పుడును ముదిమిచేత చావునకుసిద్ధముగానున్నవారిజోలికి

పోకవయను లోనున్నవారివద్ద కేపోయిర క్తముచెఱచి, అవయవములు తిని వేసి, అనుదినమును లక్షలకొలది పడుచువాండ్రను మీసన్నిధికిఁ బంపుచున్నాను.

దగ్గు, ఉబ్బు మొదలైన సమస్తరోగములును క్రమముగా వచ్చి యీప్రకారముగా తమతమశక్తులనుప్రభువుతో విన్నపముచేసి కొని మంత్రిపదమును తమకిచ్చునిచ్చెప్పుకొనెను. అప్పు డందఱివిజ్ఞాపనములను మృత్యు దేవత యాలోచించి, అమితత్వమునకు మంత్రిత్వ మిచ్చి యీ క్రిందిచూటలు చెప్పి యందఱిని పంపివేసెను.—

ఓజ్వరాది ప్రియభృత్యులారా! జాగరూకులయియుండువారు మిమ్ము శత్రువులనుగాఁజూచి దరికిఁజేరనియ్యరు; చేరినను వైద్యులు మిమ్ముతఱుచుగాతరిమి వేయుదురు. అమితత్వమోయెల్లవారికినిప్రాణ మిత్రమైయుండును. అమితత్వమునందఱును ఖోరితెచ్చుకొందురు. అమితత్వము మీనలె చేరఁగానే బాధింపక చేరినవారికి సుఖసంతోషములు కలుగ జేయుమనవారిని చెఱుచును. అంతే కాక యమితత్వమే ముందుగా వారినాశ్రయింపకపోయినపక్షమున, మీకెవ్వరికినిపనియే లేకుండును. మీకందఱికిని పనిగలిగించి మిమ్ములునతికాఁబట్టి మంత్రి పదము నొంది మీ చేతపనిచేయించుటకై యెల్లమితత్వమే ముర్త మైనది. కాఁబట్టి మంత్రిపదముదానికిచ్చితిమి. మీరుకదలున్ముందు.

దేహమనస్సౌందర్యములు.

[గూర్క వ సె|| ఆగష్టు నెల.]

—: ౦ :—

ఉ. సుందర కాయమున్ మొగముసోయగమున్ నునుమేనిచాయనున్
డెందమునందు మెచ్చ నొకటిన్; వినుమీయవి రానురాను దా
మందముఁగోలుపోవుఁ బ్రియనాత్మకు నిత్యముఁ జూచుచుంటచే;
సుందరి కందమిచ్చు గుణసుందర తాగరిమంబె యెప్పుడు.

ప్రేమానుబంధము చిర కాలము నిలిచినను నిలువక పోయినను గూడ శరీర సౌందర్యమును జూచిన మాత్రమున భ్రమ పడి ప్రేమించుచుండుట యెల్లవారికిని సహజగుణముగానున్నది. అయినను దేహసౌందర్యమును గుణసౌందర్యముతోఁ గూడిన పక్షమున, తఱునుగా స్త్రీల యందుఁగాని పురుషులయందుఁగాని యట్టిరూపవిశేషము కట్టకడపట దుఃఖమునకే కారణమగుచున్నది. చక్కఁదనముగల బిడ్డలను జూచి సంతోషించుచు వారియంగుఁ డెడియతిప్రేమచేత తల్లిదండ్రులు సాధారణముగా వారివివాహబుద్ధులవిషయమై శ్రద్ధచేయుచుండురు. అందఱును మెచ్చుచుండుటచేత సౌందర్యముగలవానికి మొదటనుండియు లోపల నొకవిధమైన గర్వము కలుగుచుండును. తామే చక్కని వారమని గర్వము కలుగుటచే వారెల్లప్పుడును తమసౌందర్యమును పోషించుకొనుటయే ముఖ్యకార్యమనితఁచి బొట్టుదిద్దుకొనుటలోను తలవెండ్రుకలుదువ్వమెఱుఁగుపట్టుటలోనునస్త్రీలంకారధారణములోను విశేషకాలమునుగడుపుచు మనస్సునకు శోభతెచ్చెడు విషయములంయందు నిరాదరులై యుండురు. కాబట్టి వారు పెద్దవారయిన కొలఁదిని తామెంతచక్కనివారమని లావణ్యముగలవారమని శృంగారులమని గర్వపడుచున్నను, రసికజనులతోఁచక్కఁగాపదిమిషములు మాటాడుటకుచుగృహకృత్యాదులననుకూలముగా నిర్వహించుటకును మనోరంజకములై నట్టియునుపముక్తములై నట్టియు మఱియేపనులను జేయుటకును బనికిరాక వివేకులదృష్టికిఁబరిహాసపాత్రులగుచుండురు. మొట్టమొదట దేహసౌందర్యమనేకులను వారివంక కాకర్షించినను, కొంతకాలము సహవాసము చేయఁగానే వారిమనస్సులయందు గర్వమును వ్యర్థదంభమునుదప్ప మఱియేవియులేవని తెలిసికొని వివేకులు వారినివిడిచి దూరముగా తొలఁగుచుండురు. అవివేకులకు సహితము చిరపరిచయముచేత చక్కఁదనమునందున్న మాధుర్యము తగ్గిపోయి

క్రమక్రమముగా కేవల శరీర సౌందర్యమునం దనాదరము కలుగును. అందుచేత నేమన దేశములోని వాహనమాడినవారిలోన హితము నేకులు రంభలవంటి తమ భార్యలసౌందర్యము క్షోభించి టివారితో నైనను వేశ్యలతో సుఖించుచుండుటయు, మన్మథులవంటి తమ భర్తలయందను రాగము లేక కొండ్రుముచ్చలవంటి వారితో నైనను బరపుకుషులతో సుఖించు చుండుటయు, తటస్థించుచున్నది. ఈయనర్థమంతయు మొట్ట మొదట నొడొదులు కేవల శరీర సౌందర్యమును జూచి గుణాతిశయాదు లనుపాటింపక పోవుటవలన గలిగిన దేకాని వేఱుకాదు. దేహ సౌందర్య మువలన నింకొక యనర్థము కూడ గలదు. ఎఱ్ఱవారితోలును గుండ్రని ముఖమును దప్ప వేఱుగుణాతిశయము లేని భార్యయందు మగనికి నిత్య పరిచితివలన ననాదరము కలిగిననుపమున న్నెలుచూచి భ్రమించుటయే లోక సామాన్యధర్మముగుట చేత నేకులకట్టిసుందరి యపేక్షణీయయి యుండును. అందుచేత ఘాతుకమృగములవంటి నీతిమాలిన పురుషు లనేకు లింద్రియ కార్యముగల మట్టియబలలను చెడకుండ సంరక్షిం చుటకుమాత్రుగా గోముఖవ్యాఘ్రములవలె బయికి బరమసాధువుల వలె గానవచ్చుచు లోపలగావలసిన తవిష మున్నను పముకమృత మొలుకుచుండెడి తియ్యనిమాటలతో దమ యావచ్చక్తిని విని యోగించి వారిని తమ వలలో బడవేయ సమస్త ప్రయత్నములను జేయు చుందురు. విద్యావివేకములు లేకపోవుటచేత యుక్తాయుక్త విచారమునకు సామర్థ్యములేక స్వభావముచేతనే యబలలయియున్న యాసుదరులు మనుష్యరూపములనున్న క్రూరమృగములయొక్క ప్రబల ప్రయత్నములకు తఱుచుగాలో బడి చెడుచుందురు. ఈప్రకారముగానే కేవల శరీర సౌందర్యమునే సమ్మకొని యున్న పురుషుడును విద్యా వివేక సంపన్నుడు కాకపోవుటచేతనుచి తానుచిత్తచ్ఛత లేక దుస్సహవాస ములు చేయుచు దుర్వ్యయములు చేయుచుతన కాలమును జూదపానాదు

లై నదుష్కృత్యములయందువిసియోగించుచు లోకోపకారకమైనయే
 పనికిని బనికిరాక పలుకులచేతి మాత్రమాదగింపఁబడుచువివేకులకుఁ
 బరిహాస పాత్రుఁడయి చెడును. ఇటువంటి పురుషులకును స్త్రీలకును
 వయసులో నున్నంత కాలముతమతోడిపాటిమిత్రులుండి కాలముసుఖ
 ముగానే గడచుచున్నట్లు కానఁబడినను, వయసుజాతినతరువాతవారికి
 సుఖసాధనము లేవియులేక యప్పుడు తమదుస్థితినిగూర్చిపరితాపపడ
 వలసినవారగుదురు. కాఁబట్టి తల్లిదండ్రులు తమబిడ్డలెంతచక్కనివా
 రైనను వారిచక్కఁదనమున కతివ్యామోహపడిగారాబముచే విద్యా
 బుద్ధులవిషయమయియశ్రద్ధచేయక ఈమారులకును సమారికలకును
 గూడయుక్తసమయములో జ్ఞానమును నీతిని వృద్ధిపఱిచెడు సువిద్యను
 జెప్పించుచు, ఉపయుక్తములైన గృహకృత్యాదులయందుదిద్దుచు, ప్రవ
 ర్తనమునుచక్కఁబఱుచుచు, సాధ్యమయినంతవఱకు సమస్తసద్విషయ
 ములలోనుకుశలత గలవారినిగాఁ జేయవలెను. చిన్నతనములోఁ తల్లి
 దండ్రు లొకవేళఁ దమ పుత్రికాపుత్రుల విద్యాబుద్ధుల విషయమయి
 శ్రద్ధవహింపకపోయినను, బిడ్డలయినను తెలివితెచ్చుకొని వయస్సును
 సౌందర్యమునేసమస్తముఁజూచు నమ్మకొనక సాధ్యమయినంతవఱకు
 జ్ఞానమును నీతిని వృద్ధిపఱుచుకొనుచు, సర్వసాధముల యుక్తప్రవర్తన
 మునకయిప్రయత్నించుచు. ఉపయుక్తములయిన గృహకృత్యాదులను
 చక్కఁగానిర్వహించుటకు నేర్చుకొనుచు, సంభాషణాదులయందుమృదు
 త్వమును రసికతనుజూపుచు, ఎల్లవారికిని హృదయరంజకముగానడుచు
 కొనఁ బ్రయత్నింపవలెను. అట్లుఁజుటచేభార్యాభర్తలలో ననురాగము
 చిరపరిచయమువలనతగ్గుటకుమాటుగాదినదినాభివృద్ధి చెందుచుండును
 పరులవలన సంతకంతకు గౌరవము కలుగుచుండును; తమ్ము చెఱుగుఁ
 బ్రయత్నించు గుష్టులకవకాశము లేకుండును; మన మీలోకములో
 ననుభవింపఁదగినంత సుఖము కలుగును; వయసు చెల్లిన తరువాత

పశ్చాత్తాప పడవలసినయావశ్యకములేకపోవును. వార్ధక్యమత్పికిని విచారమునకును హేతువుగాక సుఖదాయకమగును; ఈశ్వరానుగ్రహమునకు యోగ్యత కలుగును. కాఁబట్టి యాలాభముల నన్నిటిని బట్టి విచారింపఁగా లోకములో గుణసౌందర్యమే మనుష్యుల నలంకరించెడి దివ్యాలంకారముగాని యదిలేని వట్టిశరీరసౌందర్యమలంకారముగాదు. యశావన మస్థిరము; వయసులోనుండి రూపసంపదను జూచి కలుకుచున్న కాలములో సహితము స్ఫోటకాదులువచ్చి దేహమునింగి మచ్చలుపడియు నంగవై కల్యము కలిగియు నిమిషములో సురూపము చెడి నికారిరూపము కలుగవచ్చును. కాఁబట్టి యెల్లవారును రూపము చెడినను చెడని గుణసంపదను గడించుకొనుటకై సర్వవిధముల పాటుపడుచుండవలెను.

శ కు న ము లు.

[౧౮౮౮ వ సెల్ల పెట్టెంబరు నెం]

మన దేశమునంద నేకులు శకునములయందుమిక్కిలినమ్మకము కలవారై యున్నాం. అట్టివారు సాధారణముగా లేనిపోనిభయము చేత మనస్సునకు సంశోషములేక నిష్కారణముగా సుఖమునకుదూర లగుచున్నారు. రాత్రివేళ కడుపుకొప్పివచ్చియెప్పుడైన కుక్కయొకటి వీధిలో తమయింటి సమీపమునం దేడ్చుట సంభవించిన పక్షమున, శకునములయందు నమ్మకమున్నవారు తామారాత్రియంతయు నిద్ర పోవక పరితపించుటయేకాక, అందువలన తమ కేమోకీడుమూడునని బహుదినములవఱకునుగూడ బెంగ పెట్టుకొని మనోవ్యధ వదులుదురు; రాత్రివేళ నొకగుడ్లగూబగాని, తీతువుగాని కూసినపక్షమున తమ కనిష్టసూచకమని యెంచుకొనితమయింట నవ్వరో చచ్చిపోవు.

రనిముందుగానే యేడ్చుచుండుడు. అట్టివారికి బల్లిపాటువల్లను, పక్షి
 కూలవల్లను, తుదకు బంధువులై నవితంతువుల యెగురుపాటువల్లను,
 మితిలేనిభయము కలుగుచుండును. “అందఱకునుశకునములుచెప్పెడు
 బల్లి కుడితిగుండలో పడ్డద”న్న లోకోక్తిని వారు తలచుకొనకు
 కాఁబోలును! ఆహ! ఏమియీమూర్ఖత! సహోదరుడుకూడ కార్యము
 మీఁద వీధిలోనికిఁ బోవలసివచ్చినప్పుడు వితంతువై న తనతోఁబుట్టు
 వెదురుగా వచ్చినను పెద్దపులియెగురై నప్పటికంటెను నెక్కువభీతి
 నొందుచున్నాడుగదా! ఇట్టిసమయములయందు తామాదరింపవలసిన
 భర్తృవిహీనలై న తోబుట్టుపడుచులు మొదలై నవారిని దుర్భాష
 లాడి మానుషస్వభావమును మఱచియున్న వారినిమనమెందఱినిజూచు
 చున్నాముకాము? ఈ దేశమునందిట్టిమూర్ఖతాపిశాచముయొక్కనిరం
 కుశప్రభుత్వ మింకను నెంత కాలముండునో! విద్యాదేవతతననై జతేజ
 ముతో పోయి యంధకారబంధురములై యున్న కుటుంబ స్త్రీల
 హృదయములయందుఁ బ్రవేశించి చీకటిలోరాజ్యము చేయుచున్న
 మూర్ఖతాపిశాచముయొక్క స్థానమునుకదల్చినంగాని యది మనదేశ
 మును విడిచిపెట్టుటకు ప్రయత్నింపదు. కాఁబట్టి బుద్ధిమంతులయిన
 వారు సాధ్యమైనంతవఱకు స్త్రీలలోను సామాన్యజనులలోను విద్య
 యభివృద్ధియగుటకు తగినప్రయత్నముల నన్నిటిచేయవలెను. మను
 ష్యులకుఁ దెలియరానిశుభాశుభములను నక్కలును, కుక్కలును, కాక
 ములును, ఘోకములును దెలుపుననుకొనుటకంటె మూర్ఖతవేఱుం
 డునా? జనులలోనుండెడియీమూర్ఖత్వమును బుద్ధిహీనతను గనిపెట్టి
 యేకదా వంచకులై నవారు దుశ్శకునములవలని దుష్ఫలములనుబోఁ
 గొట్టుదుమని, అనేకతంత్రములుపన్ని తెలియనివారివలనన నేకవిధము
 లుగా మోసముచేసి ధనమునార్జించుచున్నారు. శకునములను నమ్మెడి
 యివి వేకమును దెలిపెడికథల నొకటిరెండింటినిక్కడ చెప్పుచున్నాను.

ఒక యజమానుడు నిద్రలేవఁగానే రెండు కాకులను జూచిన
యెడల మేలుకలుగునని విని, తన సేవకుని బిలిచి ప్రాతఃకాలమున
రెండు కాకులు జంటగా కూరుచున్న పక్షమున వెంటనేవచ్చి తన్ను
లేపవలసినదని యుత్తరువు చేసెను. నాటనుండియుభృత్యుఁడు తన
యజమానుని సంతోషపెట్టెడు సమయమెప్పుడు వచ్చునాయని ప్రతి
దినమును నిరీక్షించుచుండెను. ఇట్లుండఁగా నొకనాఁడు ప్రాతఃకాల
మున వసారాలో పరుండి కన్నులు తెరిచి చూచునప్పటికి నిద్రలేవఁ
గానే కన్నులయెదుర చెట్టుమీఁద రెండు కాకులు జంటగా నా సేవకు
నకుఁ గానఁబడెను. అప్పుడు వాఁడు మంచిశకునమయినదని సంతో
షించి, యజమానునివెంటనేలేపి యా కాకులను జూపినయెడలఁదనకు
మంచిబహుమానము దొరకునన్న యాసతో పరుగెత్తుకొనిపోయి
యాతనిని లేపి తీసికొనివచ్చెను. ఇంతలో చెట్టుమీఁదనున్న రెండు
కాకులలోనొకటి యెగిరిపోఁగా యజమానుఁ డొక్క కాకినిమాత్రమే
చూచి రెండు కాకులుండఁగా లేపనందునకయి యా సేవకుని దిట్టముగా
కొట్టెను. సేవకుఁడా దెబ్బలతో బుద్ధితెచ్చుకొని, యజమానివంకఁ
దిరిగి, “అయ్యా! నేను నేఁడు నిద్రలేవఁగానే మొట్టమొదటచెట్టు
మీఁద రెండు కాకులను జంటగానుండగాఁ జూచితిని. ఆమంచిశకున
మయినందుకు ఫలముగా నాకిప్పుడే దేహమునిఁడ కావలసినన్ని దెబ్బలు
తగిలినవి. మీఁద పేక్షించిన యామంచిశకునము నాకువలెనే తమకును
నేటియుదయకాలమున కిలిగియుండినపక్షమున, నాకిప్పుడు లభించిన
ఫలమే తమకును పూర్ణముగాలభించియుండు నేమోయని సందేహ
మగుచున్నది” అనెను. ఆమాటలకు సిగ్గుపడి యజమానుఁడు తెలివి
తెచ్చుకొని నాటినుండి శకునములయందలివిశ్వాసముమానుకొనెను.

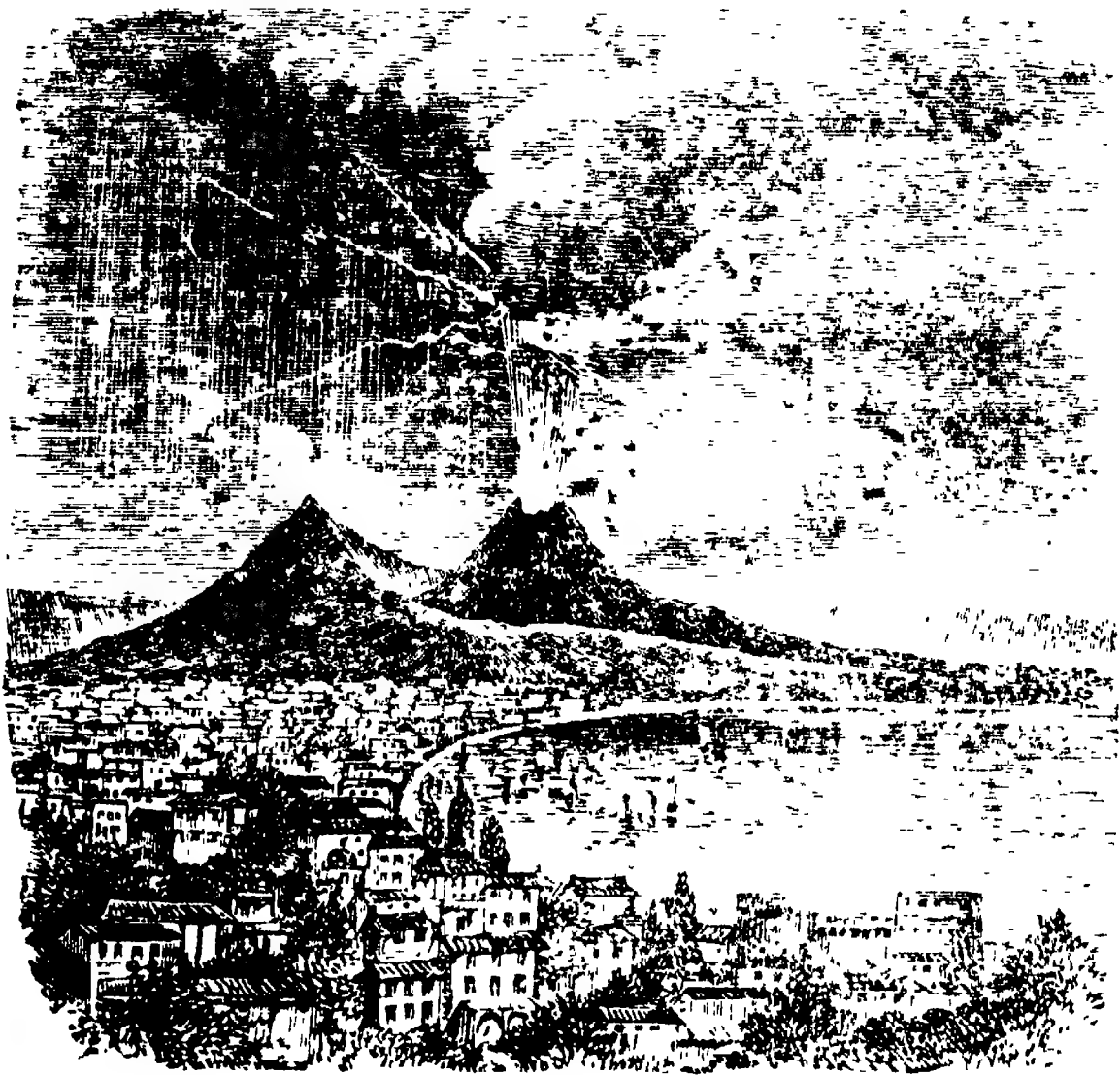
ఒక రాజొకనాఁడు ప్రాతఃకాలమున నిద్రలేచి కిటికిసందులో
తలదూరిచి విధిలోనికిఁజూచెను. అప్పుడొకయరుగుమీఁద తనవంకఁ

దిరిగి కన్నులు నలుపుకొనుచునిద్రమత్తుతోనిలుచున్న యొకశూద్రుఁ
డా రాజున కగపడెను. అప్పుడే నిద్రలేచి కన్నులు నలుపుకొనుచున్న
యాశూద్రునకును మొట్టమొదట మేడమీఁది కిటికిసంఘోనుండి
పయికిఁ బెట్టిన యారాజముఖమేకానఁబడెను. అంతటరాజుకిటికిసంఘ
లోనుండు తనతలను పయికిఁదీసికొను నప్పుడు గుమ్మము నెత్తికితగిలి
నెత్తుకువచ్చి తలబొప్పికట్టెను. అప్పుడారాజుతనతలకు దెబ్బతగులుట
కాశూద్రుఁడే కారణమనియెంచుకొని, ఒకనాఁడు వాని మొగముచూ
చిన నా కేయింతయపాయకరమయినదెబ్బ తగిలినప్పుడుప్రతిదినమును
వాని మొగముచూచుచుండువారి కెందటి కెన్నియాపదలు వచ్చుచుం
డునో యని యూహించి, వానినిబట్టుకొనిపోయి శిరశ్చేదముచేయుఁ
డని రాజభటుల కాజ్ఞాపించెను. రాజభటులు వానినిబట్టుకొని వధ్య
స్థానమునకుఁ దీసికొనిపోవుచు, ప్రొద్దుననేలేచి రాజుగాదునీ మొగము
చూచుటచేత రాజుగారికిదెబ్బతగిలినందునకయి నీకీడఁడనమువిధింపఁ
బడెనని వానితోఁ జెప్పిరి. వాఁడు తన్నుఁ జంపుటకుముం దొకసారి
రాజుగారిదర్శనము చేయింపుఁడని వారినిబహువిధములవేడుకోఁగా,
వారాప్రార్థనను గాజుగారికి విన్నవించి, రాజానుమతిమీఁదిరాజభటు
లు వానిని రాజసన్నిధికిఁ దీసికొనిపోయి నిలవఁబెట్టిరి. అప్పుడువాఁడు
చావునకు తెగించియున్నవాఁడుగాన భయపడక సాహసముచేసి, “ఓ
మహాప్రభూ! దేవరవాదు నేటియుదయముననేలేచి నాపాపపుముఖ
మును జూచితిరి. అందుచేత దేవరవారిదివ్యశిరస్సునకు దెబ్బతగిలినది.
ఈపనికిమాలినసేవకుఁడును నేటియుదయమున ముందుగానేలినవారి
పుణ్యముఖమునే సఁదర్శించెను. అందుచేత నాపాదుశిరస్సు శరీరము
నుండి వేటగుచున్నది. ఒకసారి నాముఖము చూచినమాత్రనేదెబ్బ
తగిలినప్పుడు నిత్యమును జూచుచుండువారి కెంత యపాయకరముగా
నుండునో యని ప్రభువువారికి సందేహముకలిగినట్లే నాకును దేవర

వారిదివ్యముఖసందర్శనలాభ మొక్కసారి లభించిన మాత్రముననే శిర శ్చేదము కలుగుచుండఁగా నిత్యమును లభించెడువారి కేమికలుగు నోయని సంశయము కలుగుచున్నది. సర్వజ్ఞులయిన దేవర వాసునాసంశయ నివారణముచేసి నాశిర శ్చేదము చేయింపుడు'' అని పలికెను. రాజు వాడు చెప్పినదానిని విని సిగ్గుపడి బుద్ధితెచ్చుకొని యప్పటి నుండి వివేకము గలవాడయి శకునములు మొదలయినవి నమ్మక ప్రవర్తించుచుండెను.

కాబట్టి బుద్ధిమంతులయినవాడుశకునములని నెట్టిభ్రమ పడక గౌళిపలుకులవలనఁగాని గూబకూతవలనఁగాని యిటువంటి మఱి యే శకునము లవలనఁగానికీడు మేల్మృకలుగుననియెంచక, నిర్భయముగాప్రవర్తించుట లెను. ఒకొకొకప్పుడు దుశ్శకునమయినప్పుడు కీడును, మంచి శకున మయినప్పుడు మేలును నిజముగానే సంభవించినను, వాని కవికారణములు కావనియుకాక తాళీయముగా సంభవించియుండుననియు తెలిసికొని ఏవేకియయి మెలఁగవలయును. శకునములయందునమ్మకము గలవారికి దుశ్శకునము లైనప్పుడు వానివలన నిజముగా కీ డేమియు కలుగక పోయినను ముం దేమో కీడువచ్చునన్న భీతిచేతవారిమనస్సులకు నిష్కారణముగా నొప్పికలుగుచుండును. ఒక వేళ వారి మనస్సులలోనున్న భయముచేత రోగాదికము వచ్చినను రావచ్చును.

అగ్ని పర్వతములు.

[అగ్ని పర్వతములు]

ఈ ప్రపంచమునం దగ్ని పర్వతము లనేకములు గలవు. పూర్వ కాలమునందు కృష్ణామండలములోని బొగ్గుల కొండ యొక యగ్ని పర్వతముగా నుండెనని చెప్పుదుడగాని యిప్పుడు దాని చుట్టూను లేవియుఁ గానఁబడవు. ఈశ్వరానుగ్రహమువలన మనహిందూ దేశమునం దుపద్రవకరము లయిన యగ్ని పర్వతము లేవియులేవు. అందుచేత నిచ్చటిజను లగ్ని పర్వతములని వినుటయేఁగాని చూచియుండరు. గోళాకారమయిన యీ భూమియొక్క లోపలిభాగ మగ్నిమయమయి యున్నదని ప్రకృతి శాస్త్రజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు. భూమిలోపలనున్న యగ్ని హోత్రమును మనము ప్రత్యక్షముగా చూడకపోయినను, అగ్ని పర్వతములనుబట్టి భూమియొక్క యంతరాళమునం దగ్నియున్నదని నిశ్చయముగాఁ దెలిసికోగలము. భూమియొక్క మధ్యభాగమునందు రాళ్ళతోను లోహములతోను గలిసి యగ్నియుండును. ఆ యగ్నిచుట్టును

పెక్కుక్రోసులువరకును రాతిబండలు వ్యాపించి యుండును. ఆరాతి బండలపయిని మన్ను మొదలయినవి చేరి భూమికి పయకప్పు గా నుండును. రాతిబండలు మొదలయినవానిలోనుండిలోపలనున్నయన్ని యొక్క వేడిమిక్రమక్రమముగాపయకునికి వెట్టకలుగుచుండును. భూమి త్రవ్వినకొలదిని లోపలవెట్టయధికమగుచుండును. పయినిచల్లగానున్న నేలయందుమోకాలిలోతు గొయ్యిత్రవ్వ దానియడుగుననున్నమంటి నంటిమాచినయెడల, ఆమన్న పయిమంటికంటె వెచ్చగానుండును. ఆ గోతినే మఱింతలోతుగా త్రవ్విన పక్షమున, అడుగునకుపోయినకొలదిని మన్నయొక్క వేడిమి మధికమగుచుండును, నూతులనుగానిగనులనుగాని మిక్కిలిలోతుగా త్రవ్వినప్పుడుడక్కడనున్నజలమువాయువు మొదలయినవి మిక్కిలవెచ్చగానుండును. మనసూతులలోనినీరు వెచ్చగా నుండుటకు భూమిలోని వేడిమియే కారణము. ఈవఱకు మిక్కిలి లోతుగా త్రవ్వబడిన గనులుసయిత మొక్కచుయిలులోతయినపూర్ణముగానుండవు. మంచెర్పరునగరమునకు సహపమున 200గిం అడుగుల లోతువఱకును త్రవ్వినబొగ్గులగనియొక్కయడుగుభాగమునందు పయిని భూమిమీదనుండు వానికంటె 200 భాగములు వేడియధికముగా నుండెను. ఈవఱకు జేసిన తురీక్షలనుబట్టి శోధింపగా భూమిలోపల వేడిమి యలువదియడుగులకొక్క భాగముచొప్పున హెచ్చుచున్నట్లు తేలినది. ఈలెక్కనుబట్టిమాడగా 200 మయిళ్ళలోతుననున్నజలము కొలిమిలోనీరుగాకరంగబడినబంగారమంత వేడిగానుండును. దీనినిబట్టి విచారింపగాభూమియొక్క మధ్యభాగమంతయునన్నిమయమయియందున్న పదార్థములన్నియు కరగి యావిరిరూపమున జలరూపముననుండునుగాని ఘనపదార్థములుగా నుండవనిస్పష్టమగుచున్నది. భూమిలోపలనన్ని మున్నదచుటకు వేడినీళ్ళబుగ్గులుచురూకంపములును గూడ నిదర్శనలుముగానున్నవి. కుండలో పాలు మొదలగునవి పోసి మంట

పెట్టినయెడల కాకచేత పాలు మొదలయినవి పొంగుచుండట మెల్ల వాడను జూచియుందురు. ఆప్రకారముగానే యతరగ్నిచేత భూమి లోనిజలము పొంగి కొన్నిస్థలములలో భూమిలోని సందులగుండబహు దూరములేచి సంతతధారగాపడుచుండుటన నేకులుచినియుందురు. అట్టి వేడినీరుగోదావరిమండలమునందు భద్రాచలమునకుబోవుచూర్ణములో నొకచోటకొంతవఱకుపయికిపొంగుచుండుటయు, జనులువానిని ‘ఉష్ణ గుండములు’ అనిపిలుచు చుండుటయు, పలువు రెఱిగియుందురు. ఇటువంటి యుష్ణధార లుత్తర మహాసముద్రమునందలియొకద్వీపము నందు మిక్కిలి వేడిమిగలవై రెండువందలయడుగులయెత్తువఱకును లేచిపడుచుండును. అంతేకాక పాలకుండమీఁదఁగాసినీటికుండమీఁదఁగాని మూతపెట్టి క్రింద మంటపెట్టినచో లోపలిజలచూవిరిరూపమును వహించిపయికిలేచు చుండుటయు, దానిమూలమునపయిమూతకడలు చుండుటయు, అనేకులు కనిపెట్టి యుండవచ్చును. పయివిధముగానే భూమిలోపల కరఁగి పొంగుచుండెడు పదార్థములమూలమున భూమి కొన్నిస్థలములయందు కడలు చుండుటయుఁ గలదు. అట్టి కడలికకు భూకంపమనిపేరు. భూకంపములు సాధారణముగానగ్నిపర్వతములున్న దేశములలో నగ్నిపర్వతములకుఁడి నిప్పులు మొదలయినవి పయికి లేచుటకు ముందుగా కలుగుచుండును. హిందూదేశము యొక్క యుత్తరభాగమునం దల్పములయిన భూకంపములప్పుడప్పుడు కలుగు చున్నను, భరతఖండమునందు గొప్ప భూకంపము లంతగా లేవు. డెబ్బదిసంవత్సరముల క్రిందట భరతఖండమునందలి కచ్చిదేశములో నొక గొప్ప భూకంపము గలిగి, ఏడామడల దూరమువఱకును పది యడుగులయెత్తున భూమి పయికి లేచుటయే కాక కొంత భాగము క్రిందికిదిగిపోవుటవల్లకచ్చిసింధుశాఖయేర్పడినిస్తూర దేశముపట్టగామా టిపోయినది. కొన్నిసమయములయందుభూకంపములవలనభూమి కొంత

వఱకు పగిలి పట్టణములు మొదలయినవి వూడిపోయి వేలకొలదిజనులు చచ్చుటయుఁ గలదు.

కడవలో సలసలలాడు ను కాగెడునీరు చిల్లులగుండపైకి వెడలి పోవునట్లే, భూమిధ్వమునందు కరఁగి ద్రవరూపమున సలసలలాడుచు పొంగుచుండెడు లోహోదులును భూమిలో నుండెడిమార్గములగుండ గొప్పధ్వనితో బుస్సున పైకిలేచుచుండును. ఇట్లు కరఁగినద్రవపదార్థములు పైకిలేచెడుమార్గములకే యగ్నిపర్వతములనిపేరు. పైకి లేచెడియీపదార్థ వేగమువలన భూమియొక్క పై భాగమునకు సమీపమున నుండెడు గొప్పరాళ్లుసహిత మొక్కసమమునందు తొమ్మిది మైళ్ళ దూరమువఱకును పోయిపడినవి. ఆవిరి, దుమ్ము మొదలైన పదార్థములు వందలకొలది మైళ్ళవఱకును లేచి పట్టపగలుకూడ ఆకాశమును అంధకారబంధురముగాఁజేయును. రాళ్ళునుమ్ముమొదలైనవి మాత్రమేకాక యగ్నిపర్వతములప్రక్కలనుండిలోపలినుండి కరఁగివచ్చిన మృత్పాదానాలప్రవాహము బహుయోజనముల దూరమువఱకును బ్రవహించి దారిలోనున్న వృక్షాదిసమస్తపదార్థములను కాల్చి భస్మముచేయును. నేపల్సు దేశమునందు పరున్నెడి వందల సంవత్సరములక్రిందట నొకయగ్నిపర్వత మాకస్మికముగా పగిలి దారిలోనుండియగ్ని మొదలైనవి పైకిలేచినవి. అప్పుడాపర్వత సమీపమునఁ గట్టఁబడిన రెండుపట్టణములుకూవులేకుండ వూడిపోవుటయే కాక, చుట్టునున్న దేశముకూడ నానవాలుపట్టుటకు వీలులేకుండ మాతీపోయినది. రాళ్ళుపడుటచేతను, దుమ్ముకప్పుకొనుటచేతను, అపరిమితజనులు మృతులైరి. ఆవఱకెంతో మనోహరముగ నుండిన ఫలవంతమైన దేశమంతయు గొన్నిదినములలోపాడుపడి పోయి రాళ్ళకుప్పలతోను భస్మరాసులతోను నిండినయెడలైయైనది. అటుతరువాత పదునేనువందలసంవత్సరముల కాపర్వతప్రాంతమాన

త్రవ్యచుండఁగా నాశనమైపూడిపోయిన రెండునగరములలో నొకటగు
పాంపేపురముబయలపడినది. కప్పులేని మొండిగోడలుగలయాపట్టణము
యొక్క పూర్వపువీధులగుండమనుష్యులిప్పుడు సహితమునడవవచ్చును.

ఆ భరణములు.

[౧౦౮౮ వ సం॥ అక్టోబరు నెల]

అం★నం

స్త్రీలకువిద్యయును, వినయాదిగుణములును, అలంకారములు
గాని, అవిలేనిలోహమయములును మణిఖచితములునయిన నగలలం
కారములుకావు. శరీరమునిండ తగిలించుకొన్న వెండిబంగారపునగలు
తెలిసినవారిమనస్సులకు తమ్ముధరించుకొన్న వారియజ్ఞతను దప్పమఱి
జేనినిచాటవు. లోహపుగనులవలననిజమైనగొప్పతనమేమియురాదు.
దొరతనమువారు నేరములు చేసినవారి కాళ్ళకుమాత్రము సంకిళ్ళను
పేరుగల లోహపుకడియములను వేసెదరు. మూఢురాండ్రైనస్త్రీల
తమకుతిండి లేకపోయినను, బిడ్డలవిద్యకు లేకపోయినను, మఱి దేశకిలేక
పోయినను విచారింపక భర్తలనుబాధించి వారిచేత అకార్యములను
సహితముచేయించి వారిని ఋణములపాలుచేసి తమకాళ్ళకునుప్రేళ్ళ
కును కరములకును శిరములకును మెడలకును నడుములకునుసర్వాంగ
ములకును సంకిళ్ళవలె గొలుసులు మొదలైనవి తగిలించుకొందురు.
ఇట్టినగలు పెట్టుకున్నవారినిజూచి వారివంటిమూఢులు సంశోషించి
నను వివేకముగలవారిదృష్టియందు వారుపరిహాసపాత్రురాండ్రుగాక
పోరు. సింహమునకుఁ గలస్వాభావిక తేడము కుక్కకు వేయినగలుపెట్టి
ననురాదు. సౌందర్యముగలవారికినగలక్కర లేకయేవారిసౌందర్యము
ప్రకాశించును; నగలవలన వారిసౌందర్యము మఱుగుపడిననుపకును.

సౌందర్యము లేనివారికి లక్షనగలు పెట్టివను క్రొత్త సౌందర్యము రాదు. నగలవలన వానియంగవికారము హెచ్చయినను కావచ్చును. లోకములో నెమలికందము తెచ్చుటకయి దానికి రంగులు వేయవలెనా? మూఢు లొక వేళ రంగులు వేసినను, ఆరంగులవలన దాని సౌందర్యము చెడునుగాని వృద్ధియగునా? కాకికిరంగులు వేసినను నెమలితో సమానమగునా? ఇట్టిపై వేషములవలన నేమియు ప్రయోజనము లేదు. స్త్రీలకు విద్యయును సుగుణములును మాత్రమే గౌరవమును దెచ్చెడి యలంకారములు. అటుపిమ్మట దేశోరోగ్యముగలిగి గుణవంతులయియున్న బిడ్డలు గొప్ప మలంకారములు. పూర్వ మొక ధనికురాలయిన స్త్రీ తన దేహమునిండ రత్నాభరణములను ధరించుకొని తనకు నగలున్నవన్న గర్వముతో నొక బీదస్త్రీః జూచి నీకంగలనగలు చూపదవాయని యడిగెను. ఆ బీదస్త్రీ తన్నా మెనగలు లేవని పరిహాసించు చున్నదని తెలిసికొని యుచింతనొందక, నాకు నీకన్న దానికంటె మంచినగలు కలవుచూపెదను తాళు వని లోపలికిఁ బోయి యాడుకొనుచున్న తనకొడుకును కూతును దెచ్చి చూపెను. అప్పు డాధనికురాలు సిగ్గుపడి తలవంచుకొనెను.

లోహమయములయిన యాభరణములు శరీరమునకు నిజమయిన యలంకారములు కాకపోయినను, మూఢులు నగలుగలవానినిధనముగలవానినిజూచి యాదరించి గౌరవింతురు. కన్నశిల్లిదండ్రులు సహితము శమబిడ్డలలో ధనహీనులకంటె ధనికుల నెక్కువగా నాదరింతురు. అది యెంతయు కానిపని. పూర్వకాలమునం దొక స్త్రీకి కొమార్తెలు పలువురుండిరి. వారిలో నొక్కతె తక్కినవారికంటె పేదదిగానుండెను. అందుచేతల్లి యా పేదకొమార్తెను దానిమగనిని తిన్నగానాదరింపక తక్కినయల్లుండ్రును కొమార్తెలకును పీటలు వేసి కూరుచుండఁ బెట్టి భోజనములు పెట్టి గాంచి, వీరికి పీటలు వేసి గౌరవింపక యనాదరము

చేసెను. ఈబీదచిన్నది బంగారుభూషణములు లేకపోయినను మగుణ భూషణములుకలదిగనుక, తల్లిమీఁద నెంతమాత్రమును కోపపడక భర్తతో పుట్టినింట కొన్నిదినములుండి తరువాత భర్తయింటికి వెళ్లెను. అటుతరువాతకొంత కాలము కామభర్తకు గొప్పయుద్యోగమయినందున, వాడునుగొప్పవారయి నగలుమొదలయినవి సంపాదించుకొని గొప్పతనమును పొందిరి. ఇట్లు కొంత కాల మున్నతరువాత నొకనాఁ డామెతనభర్తతోఁగలిసిమరలపుట్టినింటికిఁబోయెను. అప్పుడామెతల్లి కూఁతురు వచ్చుచున్నదనినియెనుడుగాపోయి తీసికొనివచ్చి సమస్త గౌరవములకు జేసిపొడిచంట ను మొదలయినవిచేసెను. పెద్దవిస్తరివేసి విస్తరినిండ బహువిధములయినకూరలును, పిండివంటలును వడ్డించి పెద్దపీటవేసి తల్లికొమార్తెను కూరిచుంచుచుంపిలిచెను. అప్పుడామె తల్లిని దగ్గఱకూరుచుండఁబెట్టి, తనశరీరముననున్న నగల నొక్కటొకటి నేతీసిపీటమీఁదఁబెట్టి విస్తరిలోవడ్డించినయుత్తమపదార్థములను వానికి నివేదనచేయుచు, “ఓమురుగులారా! మీరు బూరెలనుభక్షింపుఁడు. ఓచంద్రహారములారా! మీరు గారెలనుతినుఁడు. ఓకంకణములారా! మీరు పరమాన్నమునుతినుఁడు.” అని పేరు పేరువరుసల చెప్పి తానుక్రింద కూరుచుండితనకుసామ్యావ్యమైనయన్నమునుపప్పునుమజ్జిగయువడ్డింపుమని తల్లినడిగెను. అదియేమిని తల్లియడిగెను. అందు కామె “మన మీమునుపటికొమార్తె నేకానిక్రొత్తగాననుగాను. ఇప్పుడు క్రొత్తగా వచ్చినవీనగలుమాత్రమే. ఈనగలమూలముననే మీరీదినమున నిన్ని పిండివంటలుచేసితిరిగాన, అవియన్నియువానివేకానిరావికావు. నగలు లేక యాప్రకారముగా నున్నప్పుడు న నెట్లాదరముచేసితిరో యిప్పుడును నా కాయాదరమునేచేసి, అప్పుడు పెట్టుచువచ్చినభోజనముగే యిప్పుడును పెట్టుఁడు నాకదే పరమసత్తుతము” అని పలికెను. తల్లి యామాటలకు సిగ్గుపడి తలవంచుకొని యూరకుండెను. ఈప్రకారము

గానే ధనజంతుల ధనమువలన తమ కేమియు లాభములేకపోయినను వారి ధనమును చూచి వారికి విందులుచేయుచు, ఆదరింపవలసిన బీదల కాపత్సమయమునందైన నన్నముపెట్టక యనాదరించుచుండుట. అట్టి వారికథనువిసి బుద్ధితెచ్చుకొనవచ్చును. వినయమును, శాంతతయు, భూతదయయును, ఈశ్వరభక్తియును, భర్తృనురాగమును స్త్రీలకమూల్యాలంకారములుగాని తుచ్ఛములయిన లోహములును రాళ్ళునుగావు. స్వర్ణాలంకారములు నిమిషముగో నశించును; వినయాదులు దేహము నశించిన తరువాతను స్థిరముగానుండును. వెండి బంగారు నగలవలన నొకప్పుడు ప్రాణమార్గములకు భంగముకూడ కలుగును; వినయాదులయిన గుణాలంకారములవలన ప్రాణమార్గములకు రక్షణము కలుగును. కాబట్టి వివేకురాండ్రెప్పుడును గుణాలంకారములకై ప్రయత్నముచేయుచుండవలెను. కలిగినవారు తగు మాత్రపునగలు పెట్టుకొన్నను పెట్టుకొనవచ్చునుగాని యెరువులు తెచ్చుకొనియు బుణములు చేసియు నగలు పెట్టుకొనుటకంటె బుద్ధిహీనత వేలులేదు. ఎరువులసొమ్ము లెప్పుడును బరువులచేటేకదా!

జీవకారుణ్యము.

[౧౮౮౮ వ సం॥ పవ. బం నెల.]

ఈశ్వరారాధనముచేయుట యెల్లవారికిధర్మమెట్లగునో యట్లే సమస్తజనులకును జీవకారుణ్యముగూడపరమధర్మమయియున్నది. ఈశ్వరసద్భావమునందు నమ్మకములేని నాస్తికులవంటివారు సహితము జీవకారుణ్య మవశ్యముగా నుండవలసినదనియే బోధించుచున్నాడు. మనకు జీవకారుణ్య మున్నందుకు ఫలములుగా మనమూలమునలోక

మునకు కలుగవలసినది యపకార శూన్యత్వమును సాధుజనోపకారమును, కాబట్టి మన మొక వేళ నెల్లవారికి నుపకారము చేయశక్తులముకాకపోయినను, ఎవ్వరికినపకారమునయినను జేయుకుండవలెను. జ్ఞానహీనులకు జ్ఞానదానమువలనను, అపన్నులకు దుఃఖశాంతి చేయుటవలనను, రోగపీడితుల కౌషధాదు లిప్పించుటవలనను, స్వరోషమువలనఁగాక ముదిమివలనను తొలగానులవలనను దోరబాధలు మొదలయినవానివలనను బీదతనము కలుగదినవాని కష్టచక్రాన్ని కలిచ్చుటవలనను, లోకులకుమనము చేయవలసిన ముపకారము నుబహునిధములయియుండును. కాబట్టి నూనవి దేహముచుధరించినవారి నడుమ శక్తివంచన లేక యావశ్యకమునప్పుడెల్లఁగోకమున కేదో చేతనయినయపకారము చేయుచుండవలెను. పెట్టెలఁగోకావలసినంతధనమును దేహములనిండ మోయులేనిన్నినగలును ఉన్నవారుసహితము నేకులు కాటకపురినములయందమున కొక్కబీదవానికి పట్టెడన్నమును పెట్టినపాపమునఁ బోవకున్నవారిని మన మెఱుఁగుదుము. అట్టిగోభులజన్మములు నిరర్థకములు. వేయికుటుంబములన్నము శీక బాధపడు చుండఁగా, వేయికుటుంబములయన్నమును జీర్చియొక్కయబలవెడిబంగారునగలరూపమున తనశరీరముమీఁదవేసికొని మోయులేక తిరుగుదుకులుకుచుండుటవలన నేమియాధిక్యమువచ్చును? బంగారపునగలెన్నయైనను స్త్రీగొక్క పరోపకార మనెమదివ్యాభరణముతో సమానమగునా? ఈశ్వరుఁడుమనయందు దయగలవాఁడయిభూమిసస్యాదులిచ్చునట్లును పంచభూతములును సమస్తసౌఖ్యములనిచ్చునట్లును జేసినిరంతరమును మనకు మహోపకారము చేయుచున్నప్పుడుమన మాతనిచేతసృజింపఁబడిన మనతోడిమానవులు కష్టపడుచుండఁగాఁ జూచి యుపకారము చేయకుండుట న్యాయమగునా? పరోపకారమువలన లభించుపుణ్యము మూత్రమే మనమీలోకమునందలిసుఖదాయకములయినసమస్తపదా

గములనుపిడిచిపోయినతరువాత పరలోకసుఖమునకనుకూల మయిన యమూల్యధనముగా నుండును.

ఇట్లు పరోపకార మందఱికిని ధర్మమయినందునజనులుపరస్పర పరోపకారమువలన నెజగత్తునందునిజమయినసుఖమునుపొందుదురుగాని యపకారశూన్యత్వమువలన నెవ్వరునుసుఖపడరు. మానవహృదయములు పరులవిషయమయి ప్రేమచూపుటకును పరులవలన ప్రేమను పొందుటకునుసృజింపఁబడినందున, ఆరెడనుగలిగియున్నప్పుడు మాత్రమే యవి లోకములో నిష్కళంకమయిన యానందమును పొందును. పరులనుప్రేమించివారివలనప్రేమనుపొందనివారికి సత్యమయినహృదయానందము గలుగదు. మనములోకమునుప్రేమింపనియెడలమనలను మాత్రములోకమెట్లుప్రేమించును? మనమితరులయెడలదయగలవారమయి స్నేహమును జూపుచుండెనుపక్షమున, వారుమనయెడల దయగలవారుమనమీదస్నేహమునుచూపకుండఁజాలరు. ఇతరులయెడల దయగలిగి యుండవలెనినిజాతిమతాదులవలనఁగలిగినదురాచారముల ననుసరించివారియనుగ్రహమునకుపాత్రులమగుటకయిమనమెన్నఁడును ప్రయత్నపడఁగూడదు. మనముసదాసత్యమునే గ్రహించుచు జనుల దురాచారముల ననుసరింపక యాశ్వరప్రీతినిపొందుటకయిమాత్రమే ప్రయత్నించుచు వచ్చినపక్షమున, మన మంచితనమువలననుపరిశుద్ధచింతనలనను కాలక్రమమున మనలను మొదట ద్వేషించువారుసహితముకడపటప్రేమించువారియమిత్రులగుదురు. లోకమునకంతకునుపకారమాచేయుటయొక్కని కెవ్వరికిని సాధ్యముకాదు గనుక, మనము మొట్టమొదట నిరుగుపొరుగులవారినిబంధువులనుప్రేమించుటకు నేర్చుకొనవలయును. వారినిప్రేమించుటకు గుఱుతుగా వారి మనస్సులకు నిష్కారణముగానొప్పికలిగించెనుపనులను మనమెప్పుడునుచేయుకుండవలెను. మనపశువులు మొదలయినవివారితోటలలోను దొడ్లలోనుపడి

పైదులనుపువ్వులచెట్లను మేయకుండలగాగునను, మనబిడ్డలు మొదలైనవాడు వారిబిడ్డలు మొదలైనవారితోపోట్లాడి తొందరకలుగుజేయకుండలగాగునను, చేయవలెను; మనమెప్పుడునువారితోజగడములాడక వారియాపత్తునుమనయాపత్తునలె. జూచుచువారికిచేతనైనంతసాయమును జేయచుండవలెను. అన్నిటికంటెను ముఖ్యముగావారినిమంచిమార్గమునందు నడిపించుటకై సమస్తప్రయత్నములునుజేయచుండవలెను. ఈప్రకారముగా మనముచూట్టపట్లవారివిషయముననుబంధువర్గమువిషయమునను ప్రవర్తించుటకలవాటు పడినపక్షమున, మనప్రయత్న మక్కఱలేకయే మనము పరులవిషయమునుగూడదయగలిగి యోగ్యముగా ప్రవర్తించుటకు నేర్చుకొందుము. తెలిసినవారు పరులనుగూడ తమవలెనేభావించుకొనుచు, వారిసుఖమునుతమసుఖమునుగా, జూచుకొనుచు, భగవత్కుటుంబమైన యీలోకము లోని సమస్తప్రజలను తోబుట్టువులవలె నెంచి తమకష్టములకై న సహించి వారిక్షేమమునిమిత్తము వాటుపడుచుందురు.

హిందూసుందరుల ప్రస్తుతస్థితి.

[౧౮౮౮ వ సం॥ సెప్టెంబరు నెల]

అ★అ

ఈభరతఖండమునం దిప్పుడున్న స్త్రీస్థితికిని పూర్వకాలమునందుండిన స్త్రీస్థితికిని మిక్కిలివ్యత్యాసముగలదు. పూర్వకాలమునందలిసుందరులు విద్యలయందును కళలయందునుపాడిత్యముకలవారై పురుషులకుపదేశము చేయఁదగినంత మంచిదశయందుఁగూడనుండుచువచ్చిరి—వేదమునందు వర్ణింపఁబడిన గార్గి, మైత్రేయి, మొదలైనవారినే యందుకునిదర్శనముగాఁ జెప్పవచ్చును; ఆకాలమునందలి స్త్రీలువేదవేదార్థములెఱిగినవారనిచూపుటకుశకుంతలమొద

తై నవారినిదృష్టాంతముగాఁగొనవచ్చును; యజ్ఞశాలయందును వివాహశాలయందును స్త్రీలు పరింపవలసినమంత్రము లుండుటయే మన పూర్వులు స్త్రీలుభాషాపాండిత్యము కలవారై మంత్రార్థములనెఱిగి యుండవలెనని యా ద్వేషించినట్లు స్పష్టమగుచున్నది. ఆకాలమునందు స్త్రీలు పురుషులవలెనే గౌరవంపఁబడుచుండిరిగాని యిప్పటివలెగడు లలో మూసిపెట్టఁబడుచుండ లేదు. వారి కట్టిస్వాతంత్ర్యములుపూర్వ కాలమునందుఁగలిగియున్నవనిచూపుటకుసీత మొదలగుత్రయిస్త్రీలు సహితము భర్తలతోనచ్చి సభలలో సింహాసనములమీఁదఁ గూరు చుండుచువచ్చినవార్తనుసూచించుటకంటె విశేష మేమియుఁ జెప్ప నక్కఱలేదు. ఇవియవియని వేఱుగఁజెప్పనేల? ఆకాలమునందలి స్త్రీలకుండవలసిన స్వాతంత్ర్యములనన్నిటిని వారుగలిగియుండిరనుట కు సందేహములేదు. వారికప్పుడున్న విద్యాప్రభావమునుబట్టి వారట్టి గౌరవములకునుస్వాతంత్ర్యములకును నర్హురాండ్రయి యుండిరి. మన పూర్వులు గృహణీధర్మములను వివరించుచు, భర్తకుఁ భార్యమంత్రి నలెనాలోచన చెప్పనఁజెననియితిల్లివలెనుపచారముచేయవలెననియు గురువువలె హింసదేశము చేయవలెననియు వైద్యునివలె శరీరా రోగ్యమును కాపాడవలయుననియు చెప్పియున్నాడు. ఇటువంటిపను లను యుక్తముగా నిర్వహింపఁ గలుగుటకు స్త్రీ లెంతటివిద్యావంతు లుగా నుండవలయునో చెప్పటకంటె నెఱికివారూహించుకొనుటయే సులభముగా నుండును. జ్ఞానమూలమైన విద్యానిక్షేప మేహీతువు చేతనో క్రమక్రమముగా మనదేశపుస్త్రీలను విడిచిపోయినది. ఆ విద్యాధనముతోనే వారికిఁగలసమస్తలాభములునుసమస్తస్వాతంత్ర్య ములును క్రమక్రమముగా నశించుచు వచ్చినవి. కడపట స్త్రీలకు విద్యకావలయునాయని సంశయపడునంత దూరవస్థ మనదేశమున కిప్పుడుపట్టినది. స్త్రీలువిద్యావిహీనురాండ్రగుటచే మాధత్వముల్లో

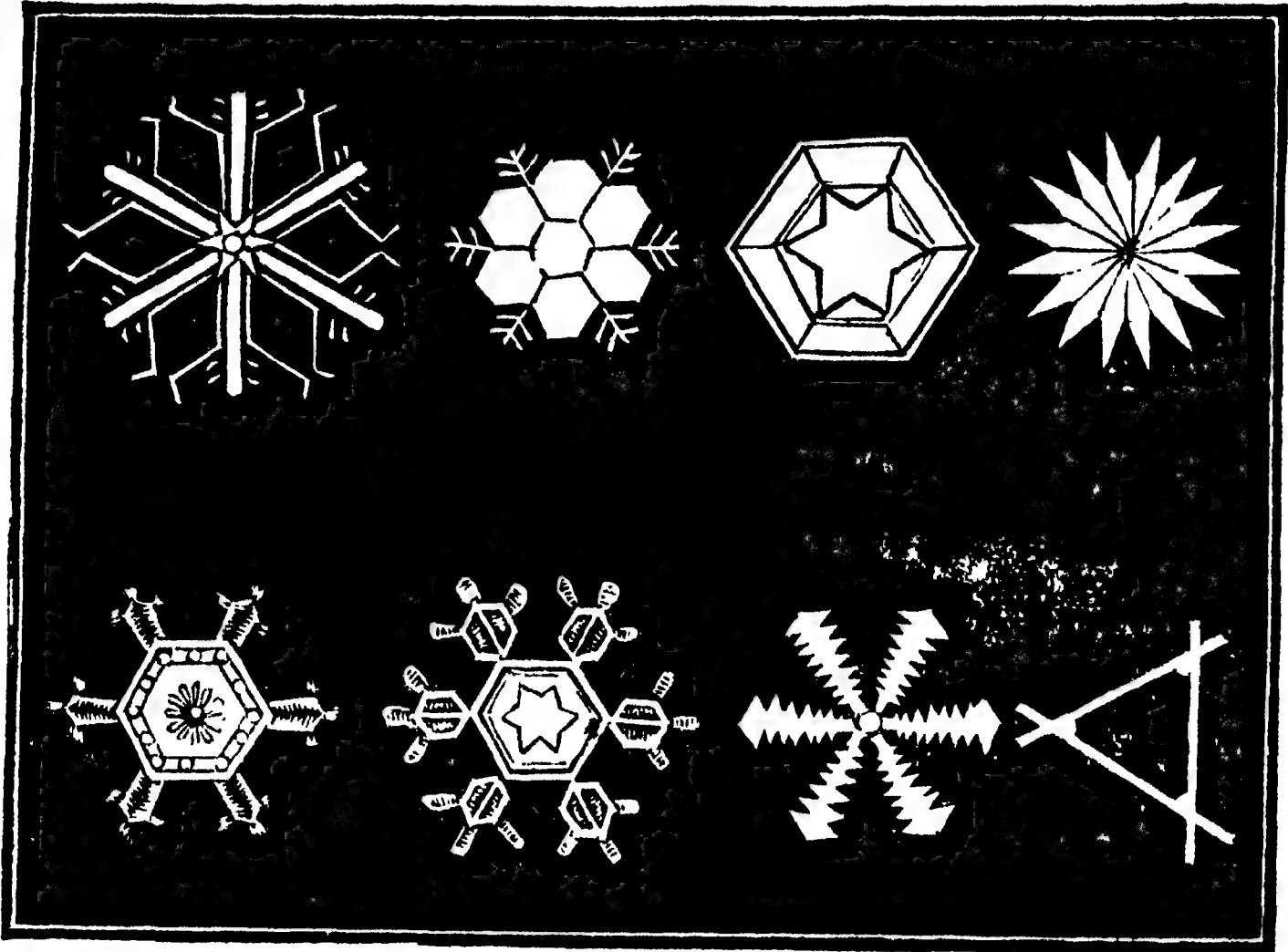
మునిగియుండి సఁసారభారమును చక్కఁగా నిర్వహించుటలో మును
పటివలె పురుషులకు సహాయరాండ్రుకాఁజాలకున్నారు. అందుచేత
పురుషులకు స్త్రీలయందుపూర్వకాలమునందుండెడు గౌరవమంతయు
తగ్గిపోయినది; ఏవిషయమునందైనను స్త్రీల నాలోచనయడుగుటయే
యనర్థదాయకమని సామాన్యముగా పురుషులిప్పుడు భావించు
చున్నారు. అందుచేతపురుషులనేకులు స్త్రీలయొక్క యభిప్రాయ
మును గాని యంగీకారమునుగాని పొందకయే వారిని వివాహమునకు
మిషమిఁద నంగహీనులకును వృద్ధులకునుగూడఁగట్టిపెట్టుచున్నారు.
మాననదేహమున కలంకాలమైన విద్యాభూషణము వారికి లేకుండ
జేసి లోహపుసగలనుమాత్రము పెట్టి తమవేడుకనిమిత్తమై వారిని
తోలుబొమ్మలవలెఁ జేయుచున్నారు; వారిని గృహముజనూనురాం
ద్రులుగాఁ జూడక తమ గుఱుపచారమునమిత్తమై దాసులనుగాఁ
జేయుచున్నారు. పురుషులు స్త్రీలవిషయమునఁ జేసినయిట్టి యన్యాయ
ములవలన స్త్రీలను మూఢురాంద్రులుగాఁ జేసి చెడగొట్టుటయే
కాక తామును వారితోడిపాటుగా మూఢశిరోమణులయి చెడి
పోవుచున్నారు. అందుచేత పురుషులలోగూడ నిజమయిన యీశ్వర
భక్తియు సద్వర్తనమును బోయి మూఢభక్తియు నీతిరాహిత్య
మును వర్ధిల్లుచున్నవి. దానినిబట్టి నిజమయినసౌఖ్యమును సంతో
షమును లేక యనేకులకు భూతలస్వర్గముగా నుండవలసినగృహము
మహారణ్యమువలెనగుచున్నది. ఏయింటజూచినను నైకమశ్యమునకు
మాటుగా కలహములును మనస్తాపములును పెరుగుచున్నవి. ఈస్థితి
యంతయు పురుషుల లోపమువలనను స్వప్రయోజనపరత్వము వల
నను గలుగుచున్నదే కాని స్త్రీలదోషమువలన నణుమాత్రమును
గాదు. ఏకాలమునందును ఏదేశమునందును తమస్త్రీలను మంచి
ఘృణించిదళకు తీసికొనిరాక తాము బాగుపడినపురుషులు లేరు.

తాము బాగుపడదలచినపక్షమున ముందుగా తమ స్త్రీలను బాగు చేయవలెను. స్త్రీలబాగే పురుషులబాగు; స్త్రీయోగే పురుషుల యోగు. కాబట్టి పురుషులు తమ యోగక్షేమాభివృద్ధి నిమిత్తమే మూఢురాండ్రునముప్పటి స్త్రీలను తొటి యుత్తమ దశకు వారల దీసికొనవచ్చుటకయి ప్రయత్నింపవలెను. స్త్రీ యభివృద్ధినిమిత్తము యక్కడక్కడనుత్తమపురుషులు చేయుప్రయత్నముకు మూఢతాపిశాచావేశముచేత స్త్రీలే ప్రతిబంధకారిణులగుచున్నాను. ఇంటినద్ద స్త్రీలసాహాయ్యమున్నంగాని మతాచార విషయములయందు పూర్వోచితములకు విరుద్ధములయిన నూతన సదాచారములను నెలకొల్పుట పురుషులకు సాధ్యముకాదు. కాబట్టి పురుషులు తమ స్త్రీలను మూఢదశయగు నుంచియే దేశమున కేమోమహోపకారమును జేయదు మన్ననరహితమును విడిచి వారతోద్ధానుచుబొందియే సత్కార్యములను జేయజూడవలెను. స్త్రీల సాహాయ్యమున్నప్పుడే పురుషులకు విదకుముగలిగి లోకమునకు సత్కేయైన ముపకారము కలుగును. సద్విషయములలో స్త్రీలతోద్ధానును పొందదలచినపక్షమున ముందుగా వారి నాశ్రయించియున్న మూఢతాపిశాచము తొలగివల్లుగా వారిని విద్యావతులనుగాను వివేకుగాండ్రుగానుజేసి మనకు సంతయైనతోడ్పాటు చేయుటకు వారిని శక్తురాండ్రును జేయవలెను.

మ ం చు గ డ్డ.

[౧౮౮౮ వ సం॥ డిసెంబరు నెం.]

—: ౦ :—

వాయువునందుఁ గలిగియున్న పదార్థములలో నొకటియావిరి
యని ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞానము కలవారి కందఱికిని దెలియును. అది
మనకంటికగపడని పోయిననుకొంచెముగానోగొప్పగానో వాయువునం
దెల్లనుండును. కుంపటిగాని పోయ్యిగాని యున్నయింటిలో నిప్పుమగడు
చుండునప్పుడు గాలి వెచ్చగానుండుటకు కారణముగాలిలోని యావిరి
నిప్పు సెగ చేతనింకిపోవుటయే. నీటియావిరితనసూక్ష్మరూపమును విడిచి
స్థూలరూపముపొంది దృశ్యమయినప్పుడది యాయాస్థితి కనుకూలము
గామంచనికాని జలమనికానిచెప్పబడును. చల్లనిగాలిలోకంటెవేడి
గాలిలోనీటియావిరివిస్తారముగా నిమోడఁదగియుండును. దీనికొకచిన్న
నిదర్శనమునుజూపవచ్చును. మనము శ్వాసము విడుచు నప్పు డెల్లను
శ్వాసాశయములలోనుండి నీటియావిరి పయికివచ్చుచుండును. వేడి

యధికముగా నున్నందున గాలిలో నన్న గామ కలిసి పోవుటచే నవేసవి
కాలమునం దాయావిరి మనకన్నులకు గోచరము కాదు; వేడి తక్కువ
యయి గాలి చల్లగా నున్నందున శీత కాలమునందు మనము శ్వాసము
విడువఁగానే దానిలోని నీటియావిరి మనకన్నులకు స్పష్టముగా కానఁ
బడును. గాలి చల్లపడినకొలఁదిని దానికినీటియావిరిని తనలోనిముద్దు
కొనెడుశక్తి తక్కువయగు చుండును గనుక, అప్పుడందులోనియావిరి
దట్టమయి నేత్రముల కగపడుచుండును. పూర్వము చక్కఁగా ప్రకా
శించుచుండెడు మధ్యాహ్న కాలమునందు మన చేమియుఁగానఁబడక
సాయంకాలమునం దెండ చల్లపడిగాలి చల్లనయినకొలఁదినిపొగవలె
నాకాశమునందు మంచనఁబడెడు దట్టమయిన నీటియావిరి కానఁబడు
చుండుట కిదియే కారణము. ఇది విన్నతరువాత నీయావిరియంతయు
వాయువులోని కెల్లువచ్చు ననిమీకు శంక కలుగవచ్చును. మనమొక
మూకుటిలో కొంచెము నీరుపోసి బయటను గాలిలో పెట్టెడుపక్షమున
నందలిజలముక్రమక్రమముగా తగ్గుచువచ్చి కొన్నిదినములలోనదృశ్య
మగుట యెల్లవారునుగనిపెట్టియుండురు. ఇట్లుజలము మాయమగుటకు
దానిని వాయువు తనలోనికి పీల్చుకొనుచుండుటయే కారణము. చల్ల
గాలికంటె వేడిగాలి తనలో నెక్కువనీటి సముద్భుతోఁ గలిగినందున
జల మావిరిరూపమును పొంది వాయువులోఁ గలియు చుండుటరాత్రి
కంటె పగలును, శీత కాలముకంటె వేసవి కాలమునందునునధికముగా
నుండును. మనము తడిబట్టల నిండ్లలో నాఱఁగట్టినప్పుడు మబ్బు నేసి
చల్లగానున్నదినమునకంటెనితరదినములయందు వేగిరమాలుచుండుట
కిదియేకారణము. అంతేకాక గాలి లేకున్నప్పుటికంటె గాలియున్నసమ
యమునందు తడిబట్టలు వేగముగా నాలుచుండుటయుమనముచూచు
చున్నాము. ఇందునకుఁ గారణము గాలికదలకుండునప్పుడుక్రొత్తగాలి
వేగముగా రాకుండుటచేత విశేషజలమనావాయువుతనలో నిముద్దు

కోలేకుండుటయు, గాలి విసరుచుండునప్పుడు ప్రతిక్షణమును క్రొత్త గాలి వేగముగా వచ్చుచు పోవుచు నుండుటచేత వచ్చిన గాలియెల్లను ప్రతిక్షణమును కొంతజలమునుతనలోనికిపీల్చుకొను నుండుటయు, తప్ప మఱియేమియుఁ గాదు. తాను వహింపలేనంతటింటె నెక్కువనీటి యావిరి వాయువులో నెప్పుడుచేరునో యిప్పు డది సాంద్రీభావమును పొంది నేత్రములకు దృశ్యమగు చుండెను.

సూర్యాస్తమానమయినతరువాత గడ్డిమీఁదనుచుండితడిగా నుండుటయు, ఉదయ కాలమునందు మనము లేచి సంచారము వెడలి నప్పుడు చెట్లమీఁదను నకులమీఁదను పర్వతములమీఁదనుపొగనలె మంచు క్రమియిండుటయు, మనము తెలుచుగా చూచుచున్నాము. ఈమంచింతయు సూర్యోదయ మయియెండయెక్కినకొలదిని మరల కరఁగిపోయిమరలనదృశ్యమగుచుండుటయుమనముచూచుచున్నాము. దీనివలన గాలిచల్లబడుటవలన గాలిలో నానతి కిడిడియున్నయావిరి దట్టమయి హిమరూపమునో జలరూపమునో పొందుననితేలుచున్నది. ఆవిరి మొట్టమొదట మిక్కిలి సూక్ష్మరూపము కలదగా నేరున్నను, ఆకర్షణశక్తివలన నానూత్నోణువులన్నియునొకటిగాఁజేరి పెద్దపెద్దనీటి బొట్లుగా నేర్పడుచుండును. ఈ హేతువుచేత నేమనముప్రాతః కాలమున లేచి యెండరాకమునుపు పోయి చూచినయెడల, అకులమీదనుగడ్డి మీదను మంచుచేత నయిననీటిబొట్లుచుజూచుచున్నాము. రాత్రివేళ మేఘావరణము లేనప్పుడు భూమితలలోనియష్టమును పయికి విడుచు చుండును. కాబట్టి భూమి వేగముగా చల్లపడఁగా వానిలోఁగూడ దానిసమీపమున నున్నగాలి చల్లపడుచుండును. అందుచేత చల్ల పడిన యాగాలి తనలోనున్న యావిరినంతను నిముడ్చుకోశక్తి కలది కాకపోవుటచేత, అధికముగానున్న యావిరిదట్టమయి గడ్డి చెట్లు మొదలయినవానిమీదనిలిచిమంచుబిందువులగును. ఈప్రకారముగా నేగాలి

చల్లనిపర్వతశిఖరములయందు సోకుటచేత వానిచుట్టు నుండు గాలి
యంతయు చల్లపడి యందులోనియావిరి సాంద్రమయి పర్వతశిఖర
ములచుట్టును గొడుగువలె మంచు గాని మేఘములుగాని యేర్పడుట
సంభవించు చున్నది. ప్రొద్దెక్కిన కొలఁదిని పర్వతశిఖరములచుట్టును
జేరినమంచును మేఘములును కరఁగి మరల గాలిలో కలిసిపోవును.
మిక్కిలిసూక్ష్మమయి యాకాశమునఁ గ్రమ్మినేత్రమాలకు దృశ్యమగు
చుండునీటియావిరిని మనము పొగమంచని చెప్పనుము. ఒక్కపర్వత
సమీపములయందు మాత్ర మేకొకయితరస్థలములయందుఁగూడగాలి
చల్లపడినచోట్ల నెల్లనుఱ కాశమునందు మేఘము లేర్పడి యెండయెక్కిన
కొలఁదినిమరలతఱిగి క్రమక్రమముగా నదృశ్యము లగుచుండును.
ఆ కాశమునందు మేఘము లేప్పుడేర్పడిననుగాలిచల్లబడుచుండుట చేత నే
కలుగు చుండును. మొట్టమొదట చేటలవలె చిన్నచిన్న మేఘశకలము
లేర్పడి తరువాత నవియన్నియునొకటిగాఁ జేరి పెద్ద మేఘము యిఁకా
శమున వ్యాపించియందలిజలము వర్షరూపమున భూమిమీఁద కురియ
నారంభించును. భూమిమీఁద కురిసెడువర్షమంతయు భూమిలోనుండి
యు నదులలోనుండియు సముద్రములు మొదలయినవానిలోనుండియు
నావిరిరూపమున లేచివాయువులోగలిసినజలమువలన నేకలుగుచుండును
మేఘములోనిజలము వర్షరూపమున కురియుటయేగాక గాలి మిక్కిలి
చల్లపడినప్పుడు గడ్డకట్టి మంచుగడ్డలరూపమునఁ గూడ భూమిమీఁద
పడును. ఆమంచుగడ్డను మనము గదులలోనికి తెచ్చియుంచినయెడల
వెట నేకరంగారంభించి జలరూపమునుపొందును. దీనినిబట్టిచూడగా
నీరు మూడుభిన్నరూపములనుపొందియుండవచ్చునని తేటపడుచున్నది.
ఇందు మొదటిరూపముకన్నులకదృశ్యమయి సూక్ష్మభావమునుపొందెడి
యావిరి; రెండవరూపము పలుచగానుండి ప్రవహించుస్వభావము గల
జలము; మూడవరూపము గాఢివలె గట్టిగానుండెడుమంచుగడ్డ; అతి

శీతల దేశమునందలి నదులు సరస్సులు మొదలయినవానిని జలము సహితము పయిభాగమునందు గడ్డకట్టుచుండును. శీత మంతయెక్కువగా నుండునో యీగడ్డ యంతగట్టిగా నుండును. ఒకానొప్పుడు శీత మత్యధికమయినయెడల సరస్సులు మొదలయినవాని జల మంతయు గడ్డకట్టును. పయికి చూచునప్పుడు మఁడుగడ్డకట్టిన రూపములేనివిగా కానఁబడినను పరీక్షించిచూచినయెడలపయిపటమునందు చూపఁబడినట్లు వివిధచిత్రరూపములను గలిగియుండును. మన మొకమంచుగడ్డ ముక్కను దెచ్చి సూక్ష్మమయినముక్కలుగా విఱుఁగఁగొట్టి వానిని నల్లగుడ్డమీఁద వేసి పరిశీలనతోఁ జూచినపక్షమున, ప్రతిసూక్ష్మశకల మునునక్షత్రతా కారముగానుండి యాత్రేసికిరణములతోఁ గానఁబడును.

వాయువుతోఁ జేరెడుజలము మంచురూపమునను వర్షరూపము ననుభూమిమీఁదపడుచుండుటయే కాక యీ ఒకానొకప్పుడు వర్షోపలరూప మున రాళ్ళవలె క్రిందపడుచుండును. ఈవర్షోపలముల నేమనవారువడ గండ్లని చెప్పుదురు.

గ ర్వ ము

(౧౮౮౮ వ సం॥ జనవరి నె॥)

—(౦)—

ఎవ్వరును తాము గొప్పవారమనియు తమయందాధిక్యముకలదనియు తలఁచుకొనగూడదు. అట్లుతమలోపలభావించు కొనుటవలన గర్వముకలిగి యనేకములయిననష్టములను జేయును. ఎవ్వరైననుస్వ విషయమే విస్తారముగా మాటాడుకొను చున్నను ఆత్మస్తుతిచేసికొను చున్నను, తామేగొప్పవార మని లోపల నహంభావమున్నట్లు మతియేవిధముగాఁగన బడిచినను, జనులదృష్టియందట్టి వారుపరిహాసపాత్రులుగా నుండురు. కాఁబట్టి యెల్ల వారునునిజముగాతమ కెంత యోగ్యత

కలిగియున్నదో యంతకంటె నెక్కువవారుగా కనబడుటకై ప్రయత్నింప కుండవలెను. అంతేకాక లోకమునందలి మన యల్పత్వమును భావించుకొని యొక వేళ మనయందేదో యోగ్యతయున్నదనుకొన్నను గర్వపడక యడగియడగియుండవలెను. అట్లు వంగియుండుటచేతనే లోకములో మంచివారుగొప్పవారగుదురుగాని తమయల్పజ్ఞానమును శక్తినిసంపదను తలచుకొనివిట్టవీగువారెప్పుడును గొప్పవారుకారు. మనసుగుణముల విషయమై యితరు లొక వేళ స్తుతిచేయుచున్నను మన ముబ్బిపోక నమ్రతను గనబఱుపవలెను. విధేయతవలన సుగుణము లన్నియు వన్నె కెక్కి మిక్కిలి ప్రకాశించును; వినయ విధేయతలు లేకపోవుటవలన సుగుణములుసహితము తమయోగ్యతను బోగొట్టుకొని శోభిల్లకుండును. మనకున్న యోగ్యతలే వినయము లేకపోవుటవలన నిట్లు నిష్ప్రయోజనములగునుండగా, మనకు లేని యోగ్యతలున్నట్లు నటించుటవలనమనమధికపరిహాసపాత్రులమగుదుమని వేఱుగ వివరింపనక్కఱలేదు. జనసామాన్యమునకంటె మనయందేదో యొకచిన్నయాధిక్యమున్నదని దానిని పెద్దచేసి యందు వలన గొప్పవారమగునునునివిజృంభించితిమేని, పంచతంత్రమునందు వర్ణింపబడిన నక్కవ లెలేనిపోనికష్టములకు హేతుభూతులమగుదుము.

పూర్వకాలమునం దొకనక్క రాత్రివేళ శవములనిమిత్తమై స్థూళానవాటికలోతిరుగుచు, చేరువనున్నయొకనీలిచేనులోఁబ్రవేశించి చీకటిలోకన్నుగానక యొకనీలివండుకుండలోపడి, ఆగూనలోనుండి వెలుపలికిరా లేక తెల్లవారినదాక నందుండి, ఇంతలోప్రాణముతప్పించుకొనుటకై యొకయుపాయమాలోచించి, పొలముకావునచ్చునప్పటికి కన్నులుమూసికొని కాళ్ళుచేతులునుబిగియఁబట్టిబిట్టబిగిసికొని చచ్చినట్లుపడియుండెను. వాడదిచూచినక్కచచ్చినదనుకొనికుండలో నుండి పైకిఁదీసి దూరముఁ గొనిపోయి విడిచిపెట్టెను. ఆ కావుదూర

ముగ పోయి సతరువాత నక్కకన్నులు విప్పి చూచితన దేహము సందంటు
కొన్న నీలవర్ణమున కాశ్చర్యపడి గర్వము కలదై తనకు వచ్చిన యాయా
ధిక్యము వలన గొప్పలాభము పొందవలెనని నిశ్చయించి కొని, తనకులము
వారి వద్దకు పోయి తనరంగును చూపి, రాత్రితన్ను దేవేంద్రుడు తనలోక
మునకు గొనిపోయి మృగరాజ్యము నకభిషేకము చేసి యీరంగు ప్రసా
దించెననియు, ఈవార్తను సమస్తమృగములతోను చెప్పి రావలసిన
దనియు చెప్పెను. అప్పుడా నక్కలు తమ కులమువారిలో నొక్కనికి
మృగరాజ్యము వచ్చినందుకు సంతోషించి, అడవుల వెంబడిని పోయి
యావార్తను మృగములకన్నిటికిని జెప్పి, సింహము పులి మొదలైన
జంతువులు సహితము దానిని కొలుచునట్లు చేసెను. అట్లు సింహాదులు
తన సేవకులగుట వలన నక్కపోతు పట్టరాని గర్వము కలదై తనకులము
వారితోఁగలియుట తన గౌరవమునకు లోపమని యెంచి తన కిట్టిస్థితిని
దెచ్చిన తన బంధువులతోఁగూడ మాటాడమాని వేసెను. అప్పుడవమా
నింపబడిన నక్క లన్నియు నొక చోట చేరి యాలోచించుకొని పులి మొద
లైనవి చేరువనున్నప్పుడు నక్కరాజున కెదురుగా కూరుచుండి కూయ
మొదలు పెట్టెను. అకూతవిని స్వభావగుణమును విడువలేక నక్క
రాజును వానితో సమానముగా కూయవారంభించెను. అకూతవిని చేరువ
నున్న పులి యిది సామాన్య నక్కయని తెలిసికొని తమ్మందఱిని మోస
పుచ్చినందుకు మిక్కిలి కోపముగలదై దాని మీఁద పడి చంపి వేసెను.

తను వద్ద లేని యాధిక్యమును కల్పించుకొని గర్వపడువాడు లేని
పోని వేషము వేసికొన్న యీ నక్కవలె నేకష్టముల పాలగుదురు. మనకు
నిజముగా లేని పాండిత్యమునుగాని, కలిమినిగాని, గొప్పతనమునుగాని,
కలిగినట్టు నటించెడు పక్షమున జనులు నిజము తెలియగానే మనయం
దెంతమాత్రమును గౌరవమును కనబఱుపక పోవుటయే కాక మనలను
ఘలుక చేసి విద్యాధనాదులు మొదలే లేనివారికంటెను తక్కువగాఁ

జూతురు. మనము చెప్పినదే సరియైనదనియు, ఇతరులు చెప్పినది సరియైనది కాదనియు, మనలో సాధారణముగాఁ గలుగుచుండు గర్వమును సాధ్యమయినంతవఱ కడఁచి వేయుచుండవలెను. మనము చెప్పినది మనకు సరియైనదని తోచినను నిజముగా మన మొకప్పుడు భ్రమ పడియుండవచ్చును; ఇతరులు చెప్పినది మనకు సరిగా తోచకపోయినను కొన్ని సమయములయందు వారు చెప్పినదే క్రవమయియుండవచ్చును. కాబట్టి మనమనస్సునకు సరిగా తోచనంత మాత్రము చేత నితరులు చెప్పినదంతయు పనికిమాలినదని త్రోసివేయక వారి మాటయందఁ ను గౌరవముంచి సావధానముగా విచారించుచుండవలెను. మనమెంతయుడఁకువను గనఁబడిచిన మనగుణము లంతగా ప్రకాశించును; మనమెంత గర్వముగలవారమయి విష్టవీఁగుచుండు మో మనగొప్పతన మంతతక్కువగు చుండును. మనశక్తిని మనము పూర్ణముగా తెలిసికొఁ గలుగుటకును చిరకాలానుభవము కావలెను. కాబట్టియే లోకానుభవము విస్తారముగా లేనిపడుచువారియందే గర్వము ఏ శేషముగాఁ గానఁబడుచున్నది. లోకానుభవముతగినంత గలిగి కష్టనిష్ఠురములకొర్చి జ్ఞానులయిన పెద్దలయందు మనము సామాన్యముగా గర్వరాహిత్యమును వినయః ధేయతలను జూచుచున్నాము. మనలోపములను మన కితరులు చూపుటకంటె లోకానుభవమువలనను శోధనవలనను మనమే తెలిసికొని దిద్దుకొనుచుండుట వలన మనకెంత శ్రేయస్కరముగా నుండును! అయినను పలువురు తమతప్పులు తమ కన్యలు కనఁబఱచు వఱకును తెలిసికోలేకున్నారు. లోకులు తమలోపములను జూపినప్పుడుకూడ కొందఱు తెలిసికోలేక యితరులొర్వ లేమిచేత తప్పుదూషించుచున్నారనియు, భావించుకొందురు. ఒక వేళ నీర్వాదులచేత కొందఱిగొప్పతనమును మఱుగుపఱచుటకయి కొందఱు కొంతకాలముకృషిచేయఁ గలిగినను; నిజమయినయోగ్యత గలవారి నెల్ల వారును నెల్ల కాలమును చూచుక

చేయట యెంతమాత్రమును సంభవింపనేరదు. మనయొద్దయోగ్యత యున్నప్పుడుగూడ లోకులకు మనయెడల దురభిప్రాయము కలిగి యున్నను మనప్రవర్తనవలననే యాదురభిప్రాయమునుతొలగించుట కయి ప్రయత్నము చేయవలెనుగాని మాటలవలన నెంతమాత్రమునుగాదు. మనయోగ్యతలను మనమేయితరులతోఁ జెప్పకొని యాత్మస్తుతిని జేసికొనెడుపక్షమున మునుపున్న గౌరవముకూడ క్రమ క్రమముగా తగ్గుచువచ్చును. కాఁబట్టి యెల్లవాడును ఆత్మస్తుతి చేసుకొనుటయు తాము గొప్పవారమని మనస్సుతోనైన గర్వపడుటయు మానుకొనవలెను.

బిడ్డల నాజ్ఞలొ నుంచుట,

(౧౮౮౮ వ సం॥ ఫిబ్రవరి నెల.)

— 10 —

తల్లిదండ్రులు తమబిడ్డలకు మొట్టమొదట నేర్పవలసినది విధేయత. బిడ్డలుతల్లిదండ్రులయాజ్ఞలకుసదాలోబడి, వారిమాటకుమాటు మాటాడక వారుచెప్పినపని చేయుచునచ్చినంగాని పిల్లలను మంచి మార్గముననడిపించుటసాధ్యము కాదు. మనముచెప్పినమాటలనులక్ష్యముచేయక మనసువచ్చినట్లు తిరుగునట్లుగాబిడ్డలనువిడిచినపక్షమున, వారు మనకులొంగకయెందుకును పనికిరానివారయిపోదురు. అటుతరువాత వారిని మరల మనము మంచిమార్గమునకు దిద్దుట యసాధ్యమయి, ఆవిషయము మనము చేయుప్రయత్నము లన్నియు నిష్ఫలములగును. కాఁబట్టి యెల్లవాడును మొట్టమొదట చేయవలసినపని తమబాలురను బాలికలను సమస్తవిషయములయందును తమకు లోబడి నడుచుకొనునట్లు చేయుట. బిడ్డలకుతల్లిదండ్రులమాటవినని దుర్గుణము పట్టుపడినపక్షమున, అది వారిని పెంచెడు జననీజనకులలోపమేకాని యాశిశువులలోప మెంతమాత్రమునయియుండదు. ఒక

నాఁ డొకధనికురాలయిన స్త్రీతనబిడ్డలను వెంటఁబెట్టుకొని పొరుగు
 వీధిని కాపురమున్నతనబాల్యమిత్రురాలిని జూడఁబోయెను. ఆమిత్రు
 రాలిబిడ్డలందఱును బల్లలమీఁదఁగాని, గూళ్ళలోఁగాని, ఇతర స్థల
 ములయందుఁగాని, ఉన్నవస్తువులనువేసిని ముట్టుకోక తల్లిరవికకుట్టు
 కొనుచుండఁగా సమీపమునఁ బాడుకొనుచుండిరి. అప్పుడామెతనచెలి
 కత్తియతన్నుఁజూడవచ్చుటచూచి యెదురుగాఁబోయి, ఆమెనుబిడ్డ
 లనుతీసికొనివచ్చి, ఆమెతోఁకలిసి మాటాడుచు తమబిడ్డల నామెబిడ్డ
 లతోఁగలిసి యాడుకొండనియాజ్ఞయిచ్చెను. చూడవచ్చినమిత్రురాలి
 బిడ్డలలో నొకఁడుబల్లమీఁద నున్నయద్దమును తీసి, రెండవయామె
 యొక్కబిడ్డలలోనొకనిచేతికిచ్చెను. అదిచూచి తల్లి కొడుకును బిలిచి,
 అద్దమును బల్లమీఁద నెప్పటిప్రకారముగా పెట్టిరమ్మని చెప్పెను. ఆ
 చిన్నవాఁడు వెంటనేపోయి తల్లి చెప్పినట్లుచేసెను. అంతట మొదటఅద్ద
 మును దీసిన రెండవచిన్నవాఁడు పోయి యాయద్దమును మరలపుచ్చు
 కొనెను. అప్పుడాతనితల్లి యాయద్దమును మును పున్నచోట పెట్టు
 మని యాజ్ఞాపించెను. ఆమాటచిన్నవాఁడు లత్యుపెట్టక యద్దమునుతీసి
 చేతిలోనే పట్టుకొనెను. అప్పుడు తల్లి యద్దమును బల్లమీఁదపెట్టక
 పోయినయెడల కొట్టెద సనికేక వేసెను. అప్పుడును ఆచిన్నవాఁడద్ద
 మును బల్లమీఁద పెట్టలేదు. అందుమీఁద తల్లి తనమిత్రురాలితో
 నీబిడ్డలవలె నాబిడ్డలు చెప్పినమాట వినువాడుకారనిచెప్పెను. అట్లు
 బిడ్డఁడు తల్లిమాట వినకపోవుట తల్లిగోపముచేతనేగాని బిడ్డలోపము
 చేతఁ గాదు. ధనికురాలయినతల్లి మొదటినుండియు తనబిడ్డ కేదైనపని
 చెప్పినప్పుడు, ఆబిడ్డ యాపనిని నిశ్చయముగా చేయవలయు ననెడి
 యుద్దేశముతో చెప్పుచువచ్చుట లేను చెప్పినతరువాత తానుచెప్పినపనిని
 బిడ్డచేసినదో లేదో విచారించుట కాని, చేయకపోయినయెడల శిక్షిం
 చుటకాని, అంతకుమునుపేలేదు. అందుచేత నామెబిడ్డలకు తల్లిమాట

లయం దంతగౌరవము లేక, అప్పుడప్పుడు కొట్టుచువచ్చినను తలుచుగాతల్లిమాటలను వాడులక్ష్యముచేయకుండిరి. రెండవయామెయో, అక్కఱకుమా లినపనుల నెప్పుడును తనబిడ్డలకు చెప్పదు; చెప్పినపనిని వారిచేతచేయించుచు, చేయకపోయినయెడల వారిని తప్పక శిక్షించుచుఉండను. అందుచేత నామెబిడ్డలు తల్లిమాటయందు గౌరవము కలవారయి, దెబ్బ లక్కఱలేక యామెచెప్పినపనిని వెంటనేచేయుట కలవాటుపడి యుండిరి.

ఈవిధముగా నేయెల్లవాడును తమబిడ్డలు విధేయతగలిగి బాగుపడవలెనని కోరెడుపక్షమున, తమబిడ్డల నేదియైనను జేయుడనికాని చేయకుడని కానివిధించునప్పుడు ముందుగానే చక్కఁగానాలోచించుకొనినిర్ధారకము లయినయాజ్ఞల నెప్పుడు నియ్యక యాపనిని వారిచేత చేయింప నిశ్చయించుకొనియే యాజ్ఞాపింపవలెను. ఆజ్ఞాపించిన తరువాత, ఆవశ్యకమయినప్పుడుశిక్షించియైనను ఆపనిని వారిచేత తప్పక చేయించవలెను. కాని వారాపనిని చేయక నిరాకరించినప్పుడు వారిపంత మెప్పుడునుగెలుపనియ్యఁ గూడదు. ఇట్టివిషయములలో నొక్కసారి మనముపేక్ష చేసినపక్షమున, పిల్లలుతరువాతకూడమనమాటవినకమంతు పట్టు పట్టుచుందురు. ఈవిషయమునుగూర్చి యొకపుస్తకమునందుఁ జెప్పఁబడిన నిజమయినకథ నిందు వ్రాయుచున్నాము: —

ఒకనాఁడొకగృహస్థుఁడు తనభార్యతోను బిడ్డలతోను గూరుచుండియుండి కొందఱు మిత్రులురాఁగా వారితో సంభాషించుచు, అయిదేండ్లప్రాయముగల తనకొమారునియొక్క తెలివినివారికిచూపవలెననికుమారునిచేరఁబిలిచిబాలబోధ చేతఁబట్టికొనిచూపి “అబ్బాయీ! ఈయక్షరముపేరేమి?” అనియడిగెను. ఆచిన్నవాఁ డప్పుడేహేతువుచేతనో చిరాకుగానున్నందున, అక్షరములన్నియు తెలిసియు తనకాయక్షరము తెలియదనెను. అప్పుడుతండ్రి కుమారుని కోపదృష్టి

తో, జూచిచెప్పమని యాజ్ఞాపించెను. ఆచిన్నవాడు చెప్పనని నిరాకరించెను. అందుమీఁద తండ్రి యాబాలుని లోపలికిఁ దీసికొనిపోయి శిక్షించి, మరలఁదీసికొనివచ్చి యిప్పుడాయక్షర మేదో చెప్పమని యడిగెను. అప్పుడును వాడు చెప్పకపోయెను. తరువాత తండ్రి కొమారుని రెండవసారి లోపలికిఁ దీసికొనిపోయి మరల దండించితీసికొనివచ్చి యాయక్షర మేదో చెప్పమని యడిగినను చెప్పలేకపోయెను. ఇటువంటి సమయమునం దేలయడిగితినని తండ్రికిఁగోపల దుఃఖముకలిగినను, అప్పుడువిడిచిపెట్టినయెడల పిల్లవాడు చెప్పినమాటవినక చెడిపోవునని యెఱిగి యూచిన్నవానిని మరల లోపలికిఁ దీసికొనిపోయి బెత్తముతో దిట్టముగాఁగొట్టితీసికొనివచ్చి యాయక్షర మేమో చెప్పమనియడిగెను. అప్పుడుగృహితము వాడు లోబడక వెక్కి వెక్కి నేడ్చుచు దేహము వడఁక నిలుచుండెనుగాని యాయక్షరమిదియని చెప్పకపోయెను. దగ్గఱనే యున్నతల్లికెంతవిచారముకలిగినను బాలకునియొక్క తేచుమును గోరి యామెయూరకుండెను. తండ్రి కాబిడ్డనిగొట్టినదెబ్బలన్నియుతన దేహముమీఁదతగిలినట్లున్నను, పిల్లవానిపంతముగెలువనియ్యఁగూడదని యెఱిగి యేలాగునైన వానిచేత నాయక్షరమును చెప్పింపనిశ్చయించుకొని మరలలోపలికిఁ దీసికొనిపోయి శిక్షించుటకై వానిచేయి పట్టుకొనెను. అప్పుడాపిల్లవాడు తండ్రియొక్కనిశ్చయమును జూచి యింక నెదిరించిన కార్యములేదనుకొని, ఆయక్షరము “అ” అని చెప్పెను. తండ్రికప్పుడపరిమితసంతోషమువచ్చి బాలబోధ చేతఁబట్టుకొనిదాని తరువాతి దేయక్షరమనియడిగెను. “ఆ” అనిపిల్లవాడు చెప్పెను. అటు తరువాతియక్షరమో యనియడుగఁగా, “ఇ” అనిపిల్లవాడు చెప్పెను. ఈప్రకారముగామఱికొన్నియక్షరములుకూడఁ జెప్పించి తండ్రి పిల్లవాని నాడుకో వదలిపెట్టెను. దీనినిబట్టి తల్లితండ్రుల నెదిరించినప్పుడు తాముగెలువ లేమని తెలిసికొనియూచిన్నవాడుమాత్రమే కాక తక్కిన

పిల్లలందఱునుగూడ జననీజనకులయాజ్ఞల సతిక్రమింపక నాఁడు మొదలుకొని పరమవిధేయులై నడువ మొదలుపెట్టిరి.

ఆపసిపిల్లవానివిషయమై తండ్రి జరిగించినచర్య కొందఱికి క్రూరముగాతోచవచ్చును. కాని యది యెంతమాత్రమునుక్రూరమైనదికాదు. తండ్రి యప్పుడాచిన్నవానిని వనసువచ్చినట్లు విడిచి పెట్టి యుండినయెడల, వాఁడు ముందన్నివిషయములయందును పెద్ద వారిమాటవినక చెడిపోయియుండును. కాబట్టి వానిబాగునుగోరి చేసిన యీదండన మాచిన్నవానికనుగ్రహమేకాని నిగ్రహముగాదు. అయినను తల్లిదండ్రులు తమబిడ్డలతో నిటువంటివివాదములనుసాధ్యమైనంతవఱకు తప్పించుకొనుచు రావలెను.

బిడ్డలకునిజమైనవిధేయతను నేర్పఁదలఁచుకొన్నపక్షమున, బుద్ధి పూర్వకముగా చేయనితప్పిదములనిమిత్తము వారి నెప్పుడును శిక్షింపకుండవలెను. కొందఱుతల్లులు మొదలై నవాడు బల్లలు మొదలైన వానిమీఁద నెక్కవలదని పిల్లల కాజ్ఞాపించి వారెక్కినప్పుడుశిక్షింపక యూరకుండి, వారెక్కినప్పుడు దైవికముగా నొకయద్దముకానిమఱి యొకవస్తువుగాని పగిలినప్పుడుమాత్రము శిక్షింతురు. అట్లు దండించుట మిక్కిలి యవివేక కార్యము. దానిమీఁదనున్నవస్తు వేదియైనను పడకపోయినను, ఆవస్తువువిలువగలదియైనను కాకపోయినను, తనయాజ్ఞమీఱి బల్లమీఁద నెక్కినందులకై వారితో తప్పిదమునుజెప్పి శిక్షింపవలెను. అట్లుచేయక యేదైనవస్తువుపడి నప్తముకలిగినప్పుడుమాత్రమే శిక్షించుచువచ్చినపక్షమున, ఆపని బుద్ధిపూర్వకమైనది కాదు గనుక వారునిజమైనతప్పిదమునకునుప్రమాదమునకునుభేదము తెలిసికోలేక పాడగుదురు. ఇటువంటిసమయములలో వారి కాడుకొనిచ్చిన వస్తువులనుదప్ప మఱియేవస్తువులను ముట్టుకోకుండ నుత్తరువుచేసివారాజ్ఞనుమీఱియేవస్తువునై ననుముట్టుకొన్నప్పుడెల్లనుదానివల్ల చెరువు

కలిగినను కలుగకపోయిననుగూడ శిక్షించుచు వచ్చినచోవారికి విధేయత పట్టుపడియుంటున్న వస్తువుల కేవిధమున చెఱువునుకలుగక పెట్టినవస్తువులు పెట్టినచోటనేయుండును. పిల్లలనుశిక్షింప వలసినదని చెప్పినప్పుడు శిక్షయెప్పుడును దెబ్బలవలననేకాదు. వారికిపెట్టెడుమంచి పదార్థములనాదినము పెట్టక పోవుటచేతను వేఱువిధముగాను కూడ శిక్షింపవచ్చును. బల్లలు మొదలయినవెక్కుట, ఇంటనున్నవస్తువులు తీయుట, తప్పిద మని శాలురకు బోధించినప్పుడా పనులనిమిత్తమయి వారిని శిక్షించుట యన్యాయము. అట్టి సమయములయందు తప్పిద మంతయు తల్లిదేకాని బిడ్డలదికాదు. సమయమువచ్చినప్పుడుబిడ్డలను శిక్షించుటతల్లిదండ్రులకు ధర్మమేయైనను వారుబిడ్డలయెడల సదా కోపదృష్టి గలవాగుగాను క్రూరముగాను ఉండకయితరసమయముల యందెల్లవారయందుప్రేమయు, దయయు గలవారయియుండవలెను; వారియెడల ప్రేమను జూపెడుమాటలనుబెప్పుచువాడుమంచిపనిని జేసి నప్పుడెల్లను తాము సంతోషించినట్లు కనబఱుచుచువారికి ప్రోత్సాహము కలిగించు చుండవలెను. పిల్లలచేత మనమొకపనిని జేయుపడలఁచుకొన్నప్పుడు ముందుగా మంచిమాటలతో చెప్పి యొప్పించుట యావశ్యకమేయైనను వారికిబోధించి న్యాయమును దెలిపియొప్పించియే పనులు చేయుపడజూచుటమాత్రము పనికిరాదు. వారు మంచి మాటలతో విననియెడల బెదిరించియు శిక్షించియుచెప్పినపనిని వారి చేత చేయింపనలెను.

కొండెములు చెప్పట.

[౧౮౮౮ వ సం॥ మార్చి నెల]

—(౦:)—

మన దేశములోని స్త్రీలలో సాధారణముగా కొండెములు చెప్పట యొక గొప్పతప్పిదముగా నున్నది. ఈదురాచారము చదువు

కొన్నవారిలోకంటెమూఢస్త్రీలలోవిస్తారముగాఁ గానఁబడుచున్నది. కాఁబట్టియీలోపమునకు ముఖ్యకారణము విద్యాభావమేయని చెప్పవచ్చును. చదువుకొనిమూఢస్త్రీలు పదుగు రొక్కచోట కూడినప్పుడు ప్రసంగించుటకు వారికి మంచివిషయము లేవియు తెలియనందున సామాన్యముగా వారిసంభాషణము కూరగాయవిశేషములతోనుండి పరదోషకథలలోనికి దిగు చుండును. పరులమీఁద సోమరిసభలలో స్త్రీలుచెప్పకొనెడుదోషములలో కొన్ని నిజ మయినవే యయినను వారిలో ననేకము లసత్యమయినవయికూడనుండును. సోనురులకిటు వంటిమాటలుచెప్పటతప్ప వేలుపనియుండదుగనుక ప్రాద్దుపోవుటకొఱకును తాముపోయినచోట నెల్ల నేదోక్రొత్తవి శేషము చెప్పటకొఱకును లేనిపోని వేదోవుక్కిటిపురాణములనుకల్పించి తఱుచుగానితరులమీఁద నపవాదములుమోపుచుండురు. పనిపాటులులేని స్త్రీలకొందఱి నేపనిగా భోజనములయినతరువాత నింటింటికిఁ పోయినవారికడ నెల్లను పరులమీఁదిదోషములనోయొందొరులకు కలహములను పుట్టించెడు మాటలనోచెప్పి వచ్చుచుండురు. మఱికొందఱు వీరు చెప్పినమాటలనువారికడనువారు చెప్పినమాటలను వీరికడనుజెప్పియొందొరులకు కలహములనుపుట్టించి వారుతగవులాడియొందొరులనుట్టికొనుచుండఁగా చూచితాము వేడుక చూచుచుండురు. తెలివిగలవా రిటువంటిదుష్టస్త్రీలను తమయిండ్లకరానీక వారుచెప్పెడుమాటలను వినక వారిని కాలసర్పములనుజూచినట్లుగాఁ జూచుచుండవలెను. విన్నమాటకన్న చెప్పెడుమాటచేటన్నలోకోక్తి యెల్లవారికి ననుభవసిద్ధమయినదేకదా? ఈసత్యమానెఱిగినవారు పనిలేక యింటింటిరుగువారితోను మిక్కిలివదరుఁబోతులుగా నుండువారితో మిక్కిలిమితముగా సంభాషించుచు బహుజాగ్రత్తగా నుండవలెను. అట్లుండనిపక్షమున వీరి మాటలమూలమున ప్రాణములవంటిబంధువులయినను పగవారగుట

సంభవింనును. ఒక వేళ నితరులయెడల నిజమైన పాపము లేయున్నను
వాని నెల్లవారిముండఱను జెప్పక మనసునొంచుకొనుట మంచిది.
ఊరక కన్న వారికడ నెల్లనువారితప్పిదములను వెల్లడి చేయుచుండుట
వలన వారికినిష్కారణముగా మనకు నైజలనుగా చేసికొనుటతప్ప
ప్రయోజనముకలుగదు. అటువంటివిషయములలో మనము చేయ
వలసినపని యంతయు వారియయోగ్యప్రవర్తనమును గుఱించివ్యసన
పడుచు సాధ్యమైనయెడల సయమాన భయమునబుద్ధిచెప్పి వారిని
మంచిమార్గమునకు తిప్పుటకై ప్రయత్నించుటగా నుండవలసినది.
వారితరుల చెప్పెడుబుద్ధి వినక తమదుష్టస్వభావమువిడువకున్నయెడల
సమయము తటస్థించినప్పుడు తగినవారిచేత వారిని దండింపించుటకై
ప్రయత్నింపవలయు నేకాని యప్పుడుమాత్రము సిజమును మఱుగు
పఱిచి దుష్టుని కపకారముచేయుటకై వ్రానఁగూడదు. ఒకని తప్పి
దముల నతనిపరోక్షమునందితరులతో జెప్పటకంటె ప్రత్యక్షముగా
తప్పిదముచేసినపానియెదుట చెప్పటయే యుత్తమపక్షము. అట్లు
నిర్భయముగా ముఖముముందర చెప్పటకు ధైర్యముచాలకపోయిన
పక్షిమున చాలున నెవ్వరితోనుజెప్పక యూరకుండుట క్షేమకరము.
అనేకకుటుంబములలో కలహములునుమనస్తాపములును కలుగుటకు
కారణము కొండెపునూటలే గనుక వివేకముగలవారందఱును
కొండెపునూటలను కాలకూటవిషమునువలె విడుచుచు సత్ప్రవర్త
నము గలిగి మెలఁగుచుండవలయును.

పాతి ప్రత్యము.

[౧౮౮౮ వ సం॥ ఏప్రిల్ నెం.]

—(౦)—

లోకములో జనులు వృద్ధియగునిమిత్తమును, స్త్రీ పురుషు
లోకరికొకరుసహకారులుగానుండునిమిత్తమును, వారికిఁగలిగినసంతా

నమునకు విద్యాబుద్ధులను సంరక్షణమును చక్కఁగాకలుగునిమిత్రమును, విహాసంబంధమేర్పడినది. ఈవివాహసందర్భమువలన నెక్కడనో పుట్టిపెరిగి స్త్రీయును మణియొకయింట జన్మించినపురుషుఁడును ఆప్తబంధువులగుటయే కాక యిరువురును ఏక దేహమని చెప్పఁదగినంత యన్యోన్యసంబంధు లగుచున్నారు. ఈవివాహసంబంధమువలన భార్యయెడలభర్తప్రవర్తింపవలసినవియుభర్తయెడలభార్య ప్రవర్తింపవలసినవియుఅయినధర్మము లనేకములేర్పడుచున్నవి. అట్టిధర్మములనేకములున్నను వారు యావజ్జీవమును పరస్పరప్రేమముకలవారై యేక దేహమువలె నొండొరులకు తోడుపడుచుండుటయు, పరస్త్రీసాంగత్యమువలనఁగాని పరపురుషసాంగత్యమువలనఁగాని యొండొరులకు ద్రోహముతలఁపకుండుటయువానిలో నెల్లముఖ్యధర్మములని చెప్పవచ్చును. పురుషునియెడలభార్యప్రవర్తింపవలసినవిధమునుపాతివ్రత్యమని మనపెద్దలు చెప్పియున్నారు. భార్యభర్త లొండొరులవిషయమున నడుచుకోవలసిన ధర్మములన్నియు ఇరువురకును సమానములేయైనను, భర్తయాజ్ఞకులోఁబడి విధేయతగలిగిప్రవర్తించుట స్త్రీకొక్కటి విశేష మైయున్నది. భార్యభర్తయొక్క యభీష్ట ప్రకారముగా ప్రవర్తించుచుండెడుపక్షమునభర్త కామెమీఁదననురాగము హెచ్చగుటయే కాక తఱుచుగా నతఁడునుభార్యయొక్కయభీష్టప్రకారమే నడచుచుండుననుటకుసం దేహముండదు. కుటుంబమునకంతకును పురుషుఁడే యజమానుఁడుగానుండినను, సాధారణముగా తనకుప్రియముగా నడిచెడుభార్యయొక్కమాటచొప్పుననేపురుషుఁడుప్రవర్తించుచుండునుగాన సామాన్యముగా స్త్రీయే కుటుంబయజమానురాలని చెప్పవచ్చును. అందుచేత భార్యయెప్పుడును సమస్తవిధములచేతను భర్తమనస్సు గంతోఁగిపెట్టుటకై చూచుచుండవలెను. అతఁడు బయల పనిచేసి యులసియింటికివచ్చినప్పుడాతనిమనస్సునుకలహకథల

తోనుగృహచ్ఛిద్రములతోను నొప్పింపక యిల్లుశుచిగా నుంచితాను
 శుచిగా నుండి నవ్వుమొగముతోను ప్రియవచనములతోనుపురుషున
 కుల్లాసము కలుగఁజేయవలెను. అటుపిమ్మట నాతనికిష్టముగాపాకము
 చేసి భోజనము పెట్టితృప్తిచేయవలెను. ఒక వేళభర్తకోపియై నిష్కా-
 రణముగా కానిమాటి లాడిననుతానెదురొడ్డికలహింపక యోచగాలి
 వచ్చినప్పుడొదిగియుండినిరపాయముగానుండెడుచిన్న మొక్కలవలెనే
 తనక్షేమము నిమిత్తమయి కోపశాంతి యగువఱకునుమాటుమాటా
 డక యొదిగి యుండి యాతనికోపాగ్నిని తనశాంతిజలముచే చల్లార్చు
 చుండవలయును. ఇట్లుచేయక కోపసమయమునందు భర్త నెదిరించి
 యుత్తరమిచ్చుచుకలహించుచువచ్చెడుపక్షమునభర్తమఱింతకూడ
 డయి తిట్టుచు కొట్టుచు నెక్కువయనాదరము చేయు చుండును. భర్త
 చేసిన యనాదరమును గానిపలికిన కానిచూటలనుగాని పదులతోనెప్పు
 డును చెప్పఁగూడదు. ఈవిధముగాఁజేయుచువచ్చినచో భర్తయెంత
 దుష్టుఁడయినను క్రమక్రమముగా మంచివాఁడయి భార్యయందునిజ
 మయినయనురాగము కలవాఁడగును. భాగ్యవంతులు కట్టుకొనెడు
 వస్త్రములను పెట్టుకొనెడుభూషణములను జూచితమకట్టివితెచ్చి పెట్టు
 మని భార్య పెనిమిటి నెప్పుడును తొందర పెట్టరాదు. తనకుకలదాని
 తోనేతృప్తికొందియుండి యెల్లప్పుడును తనస్థితికనుగుణమయిన వేష
 ముతోనేప్రవర్తింపవలయును. పెనిమిటి యయోగ్యప్రవర్తనము కల
 వాఁడయిననున్నపక్షమున నతని నిందింపక, అతని వాఙ్మాపించినట్లు
 చెప్పక, మంచిసమయముచూచి ప్రియవచనములతోహితోపదేశము
 చేసి ప్రేమానుబంధముచేతనే యాతనిని మంచిమార్గమునకుత్రిప్పుట
 కయి ప్రయత్నించు చుండవలెను. యోగ్యురాలయినస్త్రీ భర్తచేత
 లేనిపోనివస్తువులను కొనిపించి ధనము దుర్వియోగము చేయుంపక
 మిగిలినధనమునులోకోపకారముగాసత్కార్యములయందుపయోగించు

నట్లుప్రోత్సాహ పలుపవలయును. భార్యసమస్త విషయములనుందును భర్తకులోబడియాతనియాజ్ఞానువర్తినియయి మెలగవలసిన దేయయినను, హత్యచేయవలసిన దనికాని, అసత్యము పలుకవలసిన దనికాని దొంగతనము చేయవలసిన దనికాని, నీతిహాలినపనులను భర్తవిధించినను భార్య యెప్పుడును చేయఁగూడదు. ఇటువంటి దుష్టకార్యములు భగవంతునికి సమ్మతము లయినవి కానందున నరిక హేతువులగును స్త్రీకి పెనిమిటియే యీలోకములో ప్రభు వయినను, అందఱికిని ప్రభువయినను ఈ శ్వశమయినసుఖదుఃఖములనుగలుగజేసెడియీశ్వరుడను పరివాలకుఁడు మఱియొకఁడు గ్నాడు. కాబట్టి స్త్రీలెల్లప్పుడు భగవంతునియెడలభక్తిగలవారయి త్రికరణశుద్ధిగా నారాధించుచు, ఈశ్వరునకు ప్రీతికరములు కావనిపాపకార్యములనుభర్తలువిధించిననుచేయక వారందువిషయమయి శిక్షించినను లోబడుచు, సాధ్యమయినంత వఱకు భర్తలనుగూడ నీశ్వరభక్తియు పాపభీతియు గలవారినిగాఁ జేయుటకయి పాటుపడు చుండవలయును.

సహసమును ధైర్యమును.

[౧౮౮౯ వ ౦ | మెయి నెల]

— :)0(:—

లోకములో ననేకులు కష్టములు రానంతవఱకు మహాధైర్య శాలులవలె నటించినను కొంచెమాపదరాగానే ధైర్యమును విడిచి పిల్లలవలె నేడ్వజొత్తురు. ఈయధైర్యము పురుషులలోను విస్తారముగానే యున్నను స్త్రీలలో మఱింతయెక్కువగా కానఁబడుచున్నది. అపదవచ్చినప్పుడు వావిడిచి యేడిచిచేసెడి శ్యామేదియులేదు. అట్టి లోకమువలన వచ్చిన నూపదయొతమాత్రమునుతగ్గకపోవుటయే కాక

శోకించెడువారి మనస్సులకును కొన్నిసమయములయం దితరుల మన
స్సులకును మితిమీరిన యాయాసము కలుగును. ఇంట నెవ్వరికయిన
రోగమువచ్చినప్పుడు ధైర్యముకలిగిరోగనివారణమునకయితగినప్రయ
త్నములు చేయటకుమాటుగా రోగము హెచ్చుగానున్నప్పుడింటనున్న
స్త్రీలందఱును వ్రేలుమొగములు వేసికొనిరోగియొక్కమంచముచుట్టు
నుజేరిరోదనముల కారంభింతురు. అందువలన రోగికి రోగము కుదురు
నేమో యని మనస్సులో నున్నయాశ తగ్గిపోయి యధైర్యముపుట్టి
రోగముసాధ్యమగును. రోగిక ధైర్యముకలిగినతరువాత సాధారణముగా
రోగముకుదురుటకీప్తము; వైద్యుఁడెంతగట్టివాఁ డయినను రోగికి
నష్టకము చేసినప్పుడౌషధముతిన్నగాపనిచేయదు. రోగితనరోగము
కుదురునన్నదృఢవిశ్వాసముకలవాఁడయియున్నపక్షమున, ఆతనిధైర్య
ము రోగమునుపదిపాళ్ళునిమ్మళింపజేయును. కాబట్టి రోగులదగ్గఱ
నుండువా రాకారవికారములచేతను మాటలచేతను శోకమున కెంత
మాత్రము నెడమియ్యక సహనము గలవారయినప్పు మొగములతో
నుండి రోగికి ధైర్యముచెప్పి యుత్సాహము కలిగించు చుండవలెను.
లోకములోకొందఱితరులకురోగాదికమువచ్చినప్పుడు ధైర్యంకలిగియే
యున్ననుతమ కేమైసను కొంచెమురోగ మోచిన్నకష్టమోరాఁగానేధై
ర్యమంతయువిడిచిశోరంతలుకొండంతలుచేసి చుట్టుపట్లనున్నవారి కేమి
యుపనితోఁచకుండునట్లుతొందరపడుచుతాముత్తరక్షణముననే యీ
లోకమును విడిచిపోవుచున్నట్లుగాదుఃఖింతురు. నిజముగావారికవసాన
కాలము సమీపించినదే యనుకొన్నను; అప్పుడేడిచి సాధించెడికార్య
మేమున్నది? తనుకెంతకష్టమువచ్చిననుసహించుకొనియుండియితరులకు
కొంచెముకాలిలోముల్లుగ్రుచ్చుకొన్న దనఁగానే యధైర్యపడి విలపిం
చెడివిపరీతస్వభావము మఱికొందఱియిం దుండును. ఈరెండువిధము
లయిగపనులును మంచివికావు. ఆపత్సమయములయందుసహనమును

దైర్యమును గలిగియుండవలెను. అట్టిసమయములయందు మనస్సు చెడక దృఢముగా నున్నపక్షమున విపన్నివారణములకుమార్గముకలిగినను కలుగును. ఆపదవచ్చినప్పుడే యుండనిపక్షమున, సహనమును దైర్యమును మఱియొప్పుడు కావలసియుండును? స్వతంత్రురాండ్రుకాక పోవుట మొదలయిన కారణములవలన స్త్రీఃకీర్తకములోకష్టమాలభికముగానుండునుగాన సహనము మొదలయినవి వారియొద్దధికముగానుండవలెను. అట్టిసహనమువలననే కష్టములయొక్క బాధసగముతగ్గి పోవును. సహనమువిడిచి దూఱుచుచు పలుమాఱు తాపదలనే తలచుకొనుచు పరులతో చెప్పుచునుండెడుపక్షమున దానిబాధరెట్టింపగును. కొందఱుస్త్రీలు తమ్ముభర్తలు గాధించిరినియు, అత్తలుకోడటికము పెట్టిరనియు, తఱుచుగా పరులముందఱు ఘోషించు చుండురు. అట్టి ఘోషవలన తమకు కలిగెడులాభ మేదియు లేదుగాని యింటిగుట్టువీధి కెక్కుటవలన ననేకము లయిననష్టములుమాత్ర ముండును. కాబట్టి తెలివిగలవారు తమకష్టములనుగృహచ్చిద్రములను పరులవద్దకుపోయి మొఱపెట్టుకొనుచుండక తమలోనే యడచి వేసి మిక్కిలిగోప్యముగా నుంచుటయెంతయుశ్రేయస్కరము. నలుగురిలోరవ్వయగుటతప్పపొరుగింటిచిద్రములను పరులువిని యేమిచేయఁగలరు? కొందఱికందఱికన్న విశేషకష్టము లేవియు లేకపోయినను తామేమోలోకములోలేనికష్టముల ననుభవింపు చున్నామని కన్నవారికడ నెల్లను మొఱపెట్టుచు తమ తెలివితక్కువను చాటుచుండురు. ఈయవివేకమునువదలి యెల్లవారును ఓర్పును కనఁబఱుతురుగాక!

సూక్ష్మవస్తుదర్శకయంత్రము.

[౧౮౮౮ వ సం॥ అక్టోబరు నెల]

—(౦)—

ఈ కాలమునందు బుద్ధిమంతులైన శాస్త్రజ్ఞులు కనిపెట్టిన యంత్రములలో సూక్ష్మవస్తుదర్శకయంత్రము మిక్కిలి యద్భుతమైనది. ఇది మిక్కిలి యుపయుక్తమైనదని వేటుగ చెప్పనక్కర లేక యే యెల్ల వారును తెలిసికోవచ్చును. ఈయంత్ర సాహాయ్యమున మనము కంటితో చూడలేని గృప్తిలోని పదార్థముల యొక్క రహస్యములను తెలిసికోగలము. ఇది యద్భుతబిశ్వలతో చేయఁబడినది. ఆ యద్భుతబిశ్వలకు చిన్న వస్తువులను పెద్దవిగా కనఁబఱచెడు శక్తి యున్నందున, వాని సాహాయ్యమునఁ జూచునప్పుడు కేవలదృష్టికి గోచరములు కాని సూక్ష్మవస్తువులనే కములు తేటగా కానఁబడును. ఈయంత్రముతో చూచెడు పక్షమున సూదియొక సన్నగునపమువలెను, తలవెండ్రుక వెదురుబొంగువలెను, ఇసుక రేణువు పోక కాయవలెను, పెద్దవిగా కానఁబడును. ఇందుపై నున్న పటమునందు చూపఁబడినది సూక్ష్మవస్తుదర్శకయంత్రముతో చూడఁబడిన యొక బిందువు యొక్క స్వరూపము. నీటిచుక్కపై కినిర్మలముగా కానఁబడినను దానియందనేక సూక్ష్మాతిసూక్ష్మములయిరవించిత్ర

జంతువులందును. ఒక్కనీటిబొట్టులో లెక్కలేని నూత్నజంతువులను వివిధాకారములుగా సృజించివానిని స్వేచ్ఛగాతిరుగుచు సంతోషించు నట్లుచేసిన యీశ్వరునిషహిమ లత్యద్భుతములైనవిగదా! మనమా భూతదర్పణముతో నిదానించి చూచుచున్నయెడల, ఆనీటిబొట్టు లోని యశనిమితములైన జంతువులలో కొన్నిమహావేగముగానిటు నటు పరుగెత్తుచుండుట మొదలైన వానిచేష్టలను, కొన్ని నిడుపు గాను కొన్ని గుండ్రముగాను వివిధాకారములుగానున్న వానిరూపము లను, చిత్రములైనవాని అవయవము లనుచూచియానందింపవచ్చును.

ఈయంత్రములు సామాన్యముగాగుండ్రని అద్దపుబిళ్ళలతోఁ జేయఁబడియి త్తడిగొట్టముల యందనుర్పఁబడియుండును. కొన్నిటి కొక్కబిళ్ళచూత్రమేయుండుటయు, మరికొన్నిటికి పెక్కుబిళ్ళలుండు టయుఁ గలదు. అద్దపుబిళ్ళకుబదులుగానీటితోకూడఈయంత్రములు నిర్మింపఁబడినవిగాని, అవిమొదటివానియంత చక్కఁగా నుపయోగ పడలేదు. అద్దపుబిళ్ళను లోపలబోలుగాచేసి యాలోపలనొక గ్రావ కమునువేసి దూరవస్తుయంత్రములను నిర్మించిచూచిరికాని వాని వలనఁగూడ రూపము లంతస్ఫుటముగా కనఁబడలేదు.

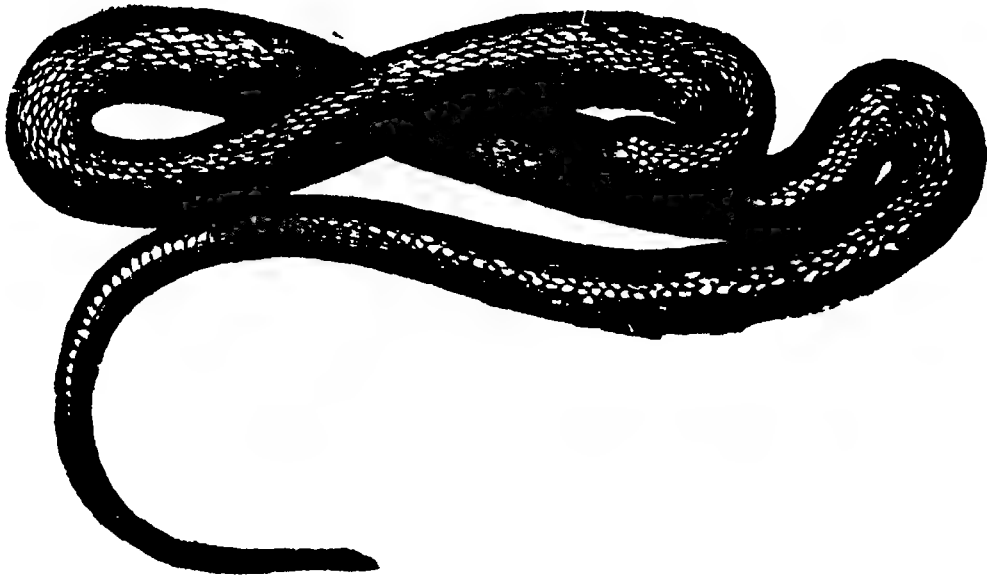
పా ము లు.

(౧౦౮౮ వ మెము నెం.)

— 10 —

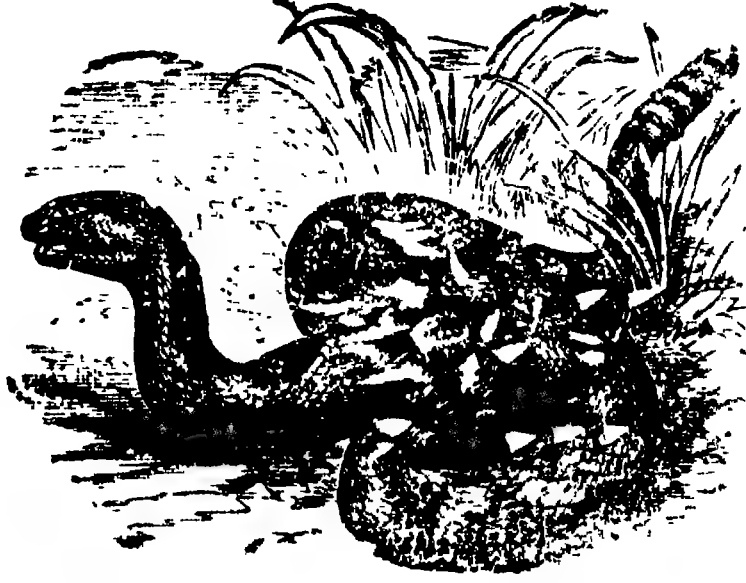
లోకములో సర్పజాతులలో వందలకొలది భేదములున్నవి. వానిలోసధికసంఖ్యవిషముకలవికాకపోయినను నలునదిజాతులకంటె నెక్కువగానే విషముగలపాములున్నవి. మనదేశములోనున్న పాము లన్నిటిలోను త్రాచుపాముయొక్కవిషము మిక్కిలి యపాయకరమైనది, అది కఱచినయైదునిమిషములలోపల చచ్చినవారు సహితము

పలువురున్నాడు. కొందఱిరువదినాలుగుగంటలలోపల చత్తురు. కాట్లు లోతుగా దిగినను విషము తగినంత పడకపోయినపక్షమున, ఒకవేళ దేహము తెలియక మూర్ఛపోయినను బ్రతుకుదురు. ఈవిషమునకువిగు గు డైన మండేదియు నిదివఱకుఁగొరక లేదు. మంత్రములచేతపాము కాటు కుదిర్చెదమనికొండలు చెప్పుదురుగానిమంత్రములచేతబ్రతికెడు వారు మంత్రము వేయకపోయినను బ్రతుకుదురు. ఈక్రిందిరీతిత్రాచు పాములను పాములవాండ్రుబుట్టలలో పెట్టి తెచ్చి యాడించుచుండఁగా

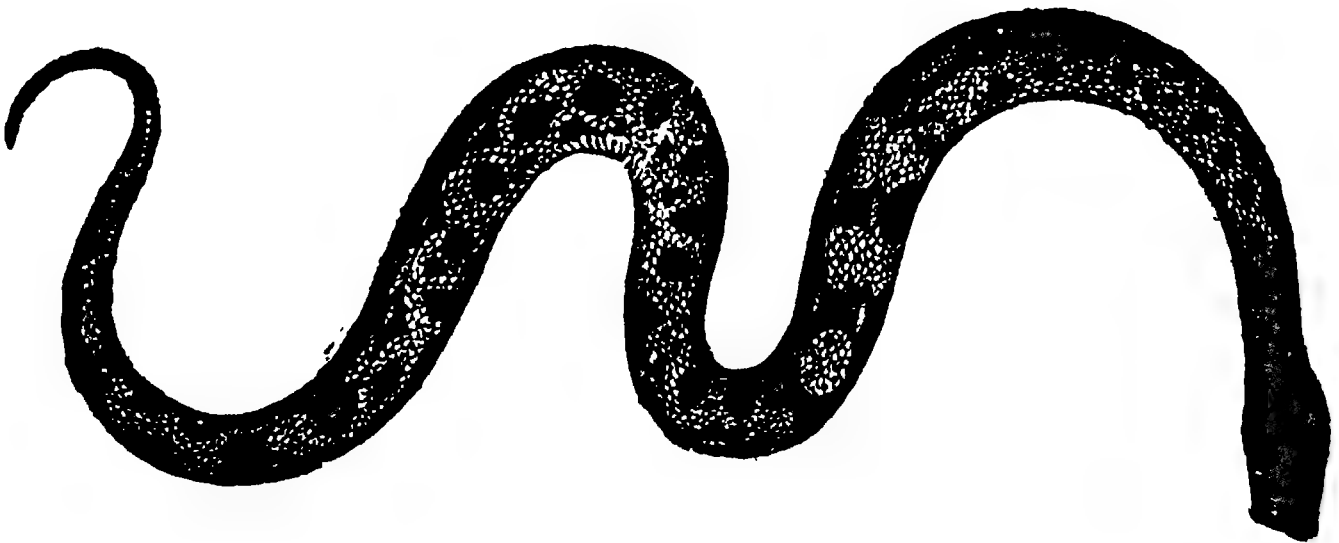

మీరుచూచియుంచురు. ఈజాతిపాములకు పడగయుండును. ఈపడగ మీఁదమనవారుకృష్ణపాదములనిచెప్పెడుగీతలుండును. పాములవాండ్రు త్రాచుపాములను పట్టుకొనిగరళముపిండి వేసి కానికోఱ లూడదీసికాని బుట్టలలోపెట్టి యింటింటికి తెచ్చినాగస్వరముపట్టియాడించుచుండురు. ఊడదీసినకోఱలును పిండివేసినవిషమును నెలదినములలోపల మరల వచ్చుచుండును. పాములవాండ్రుతమయొద్దమణి రాయియుండుననియు దానిప్రభావము చేత తమకు విషమెక్కదనియు, చెప్పినపాములవాండ్ర నేకులుపాములుగఁజేచినచ్చుచు నేయుండురు. ఆవిణిరాయివలన నెత్తురునకంటిపట్టుకొనుటతప్ప వేఱుప్రయోజనముకలుగదు. పామునకు పైదొడయందిరుప్రక్కలరెడుకోఱలువంపుగానుండివానిక్రిందనిషవు తిత్తులుండును. పాముకాటువేసి యాతిత్తులనునొక్కఁగా నేకోఱగుండు

లోనుండి నీరువంటియావిషముగాయములోపడిరక్తములోనుండి దేహమంతటనువ్యాపించిహృదయముయొక్కవ్యాపారమనునిలిపివేయును. ఈకోటలుసామాన్యముగాపాలియుండిపాముకోపమువచ్చికలువఁగోవునప్పుడునిలువుగాలేచును. త్రాచుపామెదారదుగులపొడుగుండును.

ఈపైది అమెరికా ఖండమునందుండెడు మిక్కిలిరూరమైన గిలకపామనఁబడెడు విషసర్పము. ఇదికటచినవారు మూడునాలుగు గంటలలోపల తప్పకమృతినొందుదురు. దీనితోఁగచివరనుగిలకలవలె గలగలలాడెడు పాలుసుండునుగనుక దీనికీపేరు కలిగినది. ఇదినడుచు నప్పుడు గలగలమని తోఁకచప్పుడగునుగనుక సాధారణముగా జంతువులు దానిరాకను కనిపెట్టి తప్పించుకొనుట కవకాశము కలుగును. దీని నిడివి యేడదుగులకంటె హెచ్చుగానుండదు.

ఈపైనివేసినది కొండచిలువ. ఈజాతిలో పెద్దవి యిరువది యైదుగులవఱకును పొడుగుండును. ఇవి విషముకలవికాకపోయినను నిరవాయకరమైనవికావు. ఇవి సాధారణముగా జంతువులు నీళ్ళు త్రాగుటకై వచ్చెడు జలాశయముల సమీపమున పొంచియుండియే

దయిన జంతువుతగినంత సమీపమునకు రాగా నేదానిమీఁదికి దుమికి నోటితో మెడపట్టుకొని తన దేహమును దానికడుపుచుట్టును చుట్టి తోఁకచివరలో చెట్టమొదలును దేనినయినను పట్టుకొనికాని మఱి యొకవిధముగాఁ గాని చుట్టలు బిగించును. దానియొక్క బలముచేత పట్టుకొన్న జంతువుయొక్కయెముకలన్నియు పటపటవిటిగి ముద్దయయి జంతువు నిమిషములో చచ్చిపోవును. ఈవిధముగా అది బలమున దున్నపోతులను సహితము చంపి తినును. జంతువు చచ్చినతరువాత కొండచిలువ తనచుట్టలనుఁబిప్పి జంతువు దేహమంతయునాకిపనుచుచేసి కొమ్ములతోను గిట్టలతోను కూడజంతువునంతను మెల్లమెల్లగా మ్రింగివేసి నెలదినములవఱకును దేహము తెలియక మత్తెక్కి పడియుండును. నెల దినములకు జంతువంతయు జీర్ణముకాఁగా మరల లేచి యది యెరనిమిత్తమును ప్రయత్నము చేయుచుండును.

స్త్రీల కుపయోగించు కథలు
అయిదవ సంపుటము

- 1 సత్యవతీ చరిత్ర
- 2 చంద్రమతీ చరిత్ర
- 3 సత్యసంజీవిని
- 4 చమత్కార రత్నావళి
- 5 సతీమణి విజయము
- 6 సుమిత్రచరిత్రము
- 7 రఘు దేవరాజీయము
- 8 కురంగేశ్వరవర్తకచరిత్రము
- 9 కళావతి పరిణయము
- 10 గయ్యాళిని నాధుచేయుట
- 11 చిత్రకేతు చరిత్రము
- 12 దానకేసరీనిలాసము
- 13 వైదర్భీనిలాసము
- 14 భానమతీ కళ్యాణము
- 15 సరసిజనమనోభిరామము
- 16 ధర్మకవచోపాఖ్యానము
- 17 కుమారద్యయనిలాసము
- 18 పద్మనీప్రభాకరము
- 19 మాలతీచంద్రకరము

స్త్రీలకుపయోగించు వృత్తకములు
ఆఱవ సంపుటము

- 1 శ్రీవిక్టోరియామహారాజ్ఞి చరిత్ర
- 2 సతీహితబోధిని
- 3 పత్నీహితసూచిని
- 4 స్త్రీ నీతిదీపిక
- 5 సత్యాద్రాపదీ సంవాదము
- 6 మాతృపూజ పితృపూజ

- 7 నీతికథామంజరి ప్ర॥ భాగము
- 8 డిటా ద్వి॥ భాగము
- 9 జేహారోగ్యధర్మబోధిని
- ఉపన్యాసములు.

ఏడవసంపుటము

- 1 జన్మాంతరము
- 2 అతిబాల్యవివాహము
- 3 విగ్రహారాధనము
- 4 ఈశ్వరదత్తపుస్తకములు
- 5 ఈశ్వరోపాసనము
- 6 ప్రార్థన
- 7 మానుషధర్మము
- 8 విద్యాధికుల ధర్మములు
- 9 మనుష్యజీవితములయొక్క
- పరమార్థము

- 10 వైరాగ్యము
- 11 విద్యాధురీణులయర్హకృత్యంబు
- 12 నర్ణము
- 13 హిందూమతములు
- 14 స్వయంకృషి
- 15 సకాయకష్టకర్మలు
- 16 వేశ్యాకాంతల యుప॥
- 17 ఐకమత్యము
- 18 దానములు
- 19 స్త్రీ పునర్వివాహచరిత్రం
- 20 స్త్రీ పునర్వివాహ విషయ
- కోపన్యాసం
- 21 స్త్రీ పునర్వివాహ విషయక
- ప్రథమవిజ్ఞానము

22 స్త్రీపునర్వివాహ వి॥ ద్వి॥ ,,

23 స్త్రీపునర్వివాహశాస్త్ర సం॥

24 స్త్రీపునర్వివాహభూతవర్త

మూసస్థితులు

ఉపన్యాసములు జీవితచరిత్రలు.

ఎనిమిదవ సంపుటము

1 దేశీయమహాసభ

చానియద్దేశము

2 శంకరాచారములు

3 బసవరాజు గవత్రాజుగారి

జీవచరిత్రము

4 జీసస్ చరిత్రము

5 స్వదేశసంస్థాన చరిత్రాములు

6 విగ్రహతంత్రవిమర్శనము

7 ఉపన్యాసమంజరి

8 వివేకవర్ధని మొదటిభాగము

9 ,, రెండవభాగము

10 ,, మూడవభాగము

సాహిత్యగ్రంథములు

తొమ్మిదవసంపుటము

1 సంగ్రహవ్యాకరణము

2 కావ్యసంగ్రహము

3 అలంకారసంగ్రహము

4 నీతిచంద్రిక విగ్రహము

5 నీతిచంద్రిక సంధి

6 తర్కసంగ్రహము

7 సత్యవాదినీ

8 ఉత్తమస్త్రీ చరిత్రములు

ఆంధ్ర కవులచరిత్ర.

పదియవ సంపుటము

పూర్వకాలపు కవులు 1 వ భా॥

మధ్యకాలపు కవులు 2 వ భా॥

ఆధునిక కవులు 3 వ భా॥

స్త్రీయచరిత్రలు.

పదకొండవ సంపుటము

1, 2 భాగములు కలసి

N. B. పై గ్రంథములన్నియు వాణ్యములుగాను, విడిగాను, కూడ
దొరకును,

పుస్తకములు వలయువారు:—

కార్యదర్శి. హితకారిణి సమాజము.

రాజమహేంద్రవరము

అని వ్రాసిన బడయగలరు.

పత్ని హిత సూచని

గ్రంథకర్త :

కందుకూరి వీరేశలింగమూ పంతులు

ప్రకాశకులు :

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1951

[వెల డ 1-0-0]

పత్ని హిత సూచని.

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగంపల్లి పంతులు

వివక్షార్థం

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము
రాజమహేంద్రవరము

1950

కానీరెట్టు

విషయసూచిక

మొదటి ప్రకరణము

పుట.

ఆర్తవకాలము. 101

రెండవ ప్రకరణము.

గర్భిణీస్త్రీలు. 111

మూడవ ప్రకరణము.

ప్రసవావస్థ. 126

నాల్గవ ప్రకరణము.

బాలింతతనము. 139

ఐదవ ప్రకరణము.

శిశుసంరక్షణము. 150

ఆఱవ ప్రకరణము.

బాలపోషణము. 167

ప త్నీ హి త సూ చ ని.

మొదటి ప్రకరణము.

ఆ ర్త వ కాల ము .

—:~0(:—

ఆ ర్తవకాలమనఁగా సమర్థుడైనది మొదలుకొని ముట్లుడుగువఱకును గలకాలము స్త్రీలయాయుష్కాలములో మిక్కిలి ప్రధానమయినది. స్త్రీ మొట్టమొదట పుష్పవతియగుట సమర్థ యని చెప్పుదురు. స్త్రీకి రజస్వలకాఁగానే బాల్యముజాతి యశానన మారంభమయినట్లు చెప్పవచ్చును. ఇప్పటి నుండియే కనిపెంచెడుకాల మారంభమయి ముట్లుడుగువఱకు నుండును. మిక్కిలి కాక దేశములలో బాలికలు పది సంవత్సరములప్రాయమప్పుడే రజస్వల లగుదురు. అతిశీత దేశములలో నిరువది సంవత్సరములవయస్సు వచ్చువఱకును పుష్పవతులుకాదు. ఈ హిందూ దేశములో స్త్రీలు సాధారణముగా పండ్రెండుసంవత్సరములు మొదలుకొని పదునాలుగు సంవత్సరములలోపల ఋతుమతులగుదురు. కాని యీయీడునకులోపలనుతరువాతనుకూడరజస్వలలయినవారును పలువురుందురు. బొత్తిగా రజస్వలలుకాని స్త్రీలుసహితము కొందఱుండురు. అట్టివారికి మాచకమ్మలని పేరు. అట్లుండుట వ్యాధిగుణముకాని సహజగుణముకాదు. గర్భాశయములోఁగలుగు వ్యాధివలనఁగానిమఱి కొన్ని యితరరోగముల వలనఁగాని మాచకమ్మలగుట సంభవించును. మాచకమ్మలు తఱుచుగా బలహీనురాండ్రుగాను, మంచియాఁకలియు నిద్రయు లేనివారుగాను, ఆయాసమును నడుమునొప్పులును కలవారుగాను, ఉండురు. ఇట్టివారికి కాళ్ళును చేతులును చల్లగానుండును ;

మనోవ్యాకులతయు, పనిచేయుట కనిష్టమును, కష్టశ్వాసమును, కూడ నుండును. వీరికిబలముకలుగఁజేసెడియాహధములనిచ్చుచు, మలబద్ధము లేకుండఁజేసి, పుష్టికలుగఁజేసెడి యాహారమును శీతోదకస్నానమును దేహపరిశ్రమమును మంచిగాలిలో సంచారమును కలిగించిన యెడల, వీరిలోపలుపురుఱుతుమతులగుదురు. ఒకతోట్టిలోఉప్పునీళ్ళు వేడివిపోసి యందరగంటసేపు నడుమువఱకును మునుఁగునట్లుకూరుచుండుటకూడ పుష్పవతియగుటకు సహాయము చేయును. అయిననుమాచకమ్మలెక్కడనో యరుదుగానుందురుగాని తఱుచుగా నుండరు.

స్త్రీలుసమర్తాడినది మొదలుకొని ముప్పది ముప్పదియైదు సంవత్సరములవఱకును నెలకొకపర్యాయము ముట్టగుచుండురు. అటుతరువాత ముట్లుడిగిపోవును. రజస్వలయయినతరువాతనే దేహముచక్కగా వృద్ధిపొందుట కారంభించును, సమస్తాంగములునుపూర్తియగును.బుద్ధి వికాసము కలుగును. స్త్రీయెప్పుడురజస్వలయగునోయప్పటినుండి గర్భమునుధరించుట కర్హురాలని యేర్పడుచున్నది. అయినను సమర్తాడిన మాత్రముచేతనవయవపూర్తి కాదు; అటుతరువాతఁగొన్నిసంవత్సరములకుఁగాని యవయవములన్నియు నెదిగి సంపూర్ణదశను పొందవు కాఁబట్టి స్త్రీ కథమపక్షముపరునాఱుసంవత్సరములు వచ్చువఱకై నను గర్భాధానముచేయకుండవలెను. అంతకు లోపలనే గర్భాధానముచేసిన యెడల, స్త్రీ బలహీనురాలయి యంగపరిపూర్తియుపయత్నమును లేనిదగును. అంతేకాక యటువంటి స్త్రీగర్భవతియైనపక్షమున, ప్రసవవేదన దుర్భరమయి వాయువుసహితమురావచ్చును; పొత్తికడుపునందలియెముకలు పూర్ణముగా నెదుగవుగనుక శిశువుశిరస్సుపైకివచ్చుట మిక్కిలికష్టమగును; మాతాశిశువు లపాయములేకుండ బ్రతికినను మిక్కిలి బలహీనులును రోగిష్టులునునగుదురు. కాఁబట్టితల్లిదండ్రులు తమకూఁతుల కీదేశములో పదియాఁతేండ్లకు లోపల పునస్సంధానము (ఆలుమగలను

కలుపుట) చేయకుండవలయును. స్త్రీపురుషుల నల్పవయస్సులో కలుపుట యెట్లుచేయుచున్నారో యట్లే యత్యధికవయస్సులో కలుపుటయు చేయుచున్నారను. ముప్పదినంవత్సరములు దాటినతరువాత మృదువుగా నుండవలసిన గర్భాశ గూడులయందలికండలు గట్టి పడి బిగిసి పోయి ప్రసవమగుట దుస్సాధ్యమగునుగనుక, క్షత్రియులు మొదలయినవారు కూడ తమకూతులకు ముప్పదినంవత్సరములలోపలనే తప్పక వివాహము చేయవలెను.

ఆరోగ్యదశయం దుండుస్త్రీలు చాంద్రమాసమునకనగా నిరువది యెనిమిదిదినముల కొక్కపర్యాయము ఋతువువగుచుండును. ఋతువువగుటవెనుక నై నదినమునందుమాత్రమే కాకసరిగా మునుపయిన వేళకుఁ గూడ సాధారణముగా సంభవించును. సరిగా మూడువారములకొక్కపర్యాయముఋతువువగుస్త్రీలునుకొందఱుండును. ఋతుకాలముసామాన్యముగా మూడుదినములు మొదలుకొని యైదుదినములవఱకు నుండును. కొందఱికి వారముదినములవఱకు నుండునుగాని యది సాధారణముగా జబ్బుచేతనైనది. ఈదినములలోసాధారణముగా పదిపంజెండు తులములరజస్సు (ముట్టు నెత్తురు) పయికివచ్చును. స్త్రీలుగర్భమునుధరించుటకు క్రమముగాఋతువువగుచుండవలెను. ఋతువుకాకమునుపే గర్భమును ధరించిన స్త్రీలుసహితము కొందఱు కలరుగాని యట్టివాఁ డెక్కడనో నూటికికొటికినొక్కఁడుగానుండును. పల్లెలయందువసించు బాలికలకంటె పట్టణములయందుండువారుశీఘ్రముగారజస్వలలగుదురు; పట్టణములలో నుండెడువారిలోసహితము బీదవాండ్రలోకంటె ధనికులయి భోగపరాయణులయి యుండెడివారిలో బాలికలు శీఘ్రముగా ఋతువువగుదురు. కాబట్టి యీహిందూదేశములో పదినంవత్సరములు దాటకమునుపే బిడ్డలతల్లులయిన పడుచులును కొందఱు అక్కడక్కడఁ గానబడుచున్నారు. ఋతువువగుట యనగా స్త్రీయొక్కగర్భమునుండి.

యెట్టనినీరువంటిద్రవము పయికివచ్చుటయని యెల్లవారికిని దెలియును. ఈద్రవమునకు రజస్సని పేరు. ఇదిబహువిషయములయందు రక్తమును బోలియున్నను రక్తముమాత్రముకాదు; ఆరోగ్యస్థితిలోనున్నస్త్రీకెప్పుడును రజస్సు రక్తమువలె పేరుకొనదు. ఇది నెత్తురువలె నెట్టనిదయి గర్భాశయమునందూరును. ఇది పేరుకొన్నపక్షమున, వాకిటనున్నప్పుడపరిమితమయిన శూలకలుగును; అట్లు పేరుకొనుగుణము పోకమునుపు స్త్రీగర్భమును ధరింపదు; ఒక వేళ గర్భమునుధరించినను, కడుపునిలువదు. గర్భమునుధరించినతరువాతనుబిడ్డనుగనిపాలిచ్చుకాలమునందును స్త్రీఋతుమతికాదు. గర్భమునుధరించియున్న కాలములోకూడ ముట్లగుచుండెడుస్త్రీలు కొందఱు కలరుగాని, వారికాకాలమున వచ్చినది నిజమయినరజస్సుగాక గర్భాశయముయొక్క ముఖమునందున్నచిన్నరక్తవాహికలనుండివచ్చెడునిజమయినరక్తమేయైయుండును. అదియొకటిరెండుదినములును కొన్నిసమయములయందు కొన్నిగంటలవఱకునుమాత్రమేయుండి యత్యల్పముగానుండును. ఆకాలములో గర్భాశయమునుండి నిజమయినరజస్సేపయికివచ్చుటసంభవించినపక్షమున గర్భపాతముకలుగును. కొందఱుస్త్రీలుశిశువులకుపాలియ్యవలసినకాలములో ఋతువగుచుండుటయుఁగలదు. అట్లు ఋతువుకాఁగానే పాలుచెడి యనారోగ్యకరమగునుగాన, ముట్లగుచుండెడు తల్లిచేతఁగాని, దాదిచేతగాని శిశువులకు పాలిప్పింపఁగూడదు.

వాకిటనున్న కాలములో దేహకష్టమువిస్తారముగాఁజేయఁగూడదు; చల్లనిపానకము మొదలయినవిత్రాగఁగూడదు; చలినీటిలోస్నానముచేయఁగూడదు; తేనులోతిరుగఁగూడదు పాలిపోయినబలహీనముగానుండి యతిసుకుమారిణులుగా నుండువారు సాధారణముగా రజస్సత్యల్పమగుట యత్యధికమగుట మొదలయిన ముట్టుదోషమేదైనను గలిగియుందురు. ఋతుకాలమునందు కడుపునొప్పి యుండుటకాని, స్రావ

మత్యధికమగుటగాని, అత్యల్పమగుటగాని, తెల్లగానుండుటగాని, నలుపెక్కుటగాని, మిక్కిలి జబ్బు. శరీరములో తగినంత నెత్తుడు లేక బక్కచిక్కియుండుస్త్రీకి స్రావ మత్యధికముగాని యత్యల్పముగాని యగుట సంభవించి దెల్లపడిపోయి కొన్ని సమయములయందు నీటివలె నగును. రజస్సు తెల్లపడి నీటివలెనయినను, నల్లపడిచిక్కనయినను, గర్భోత్పత్తికాదు. స్రావము తక్కువగుట సాధారణము తెలుపురోగ మువలనఁ గలుగునుకాఁబట్టి యుక్తసమయములో చానికి తగినచికిత్స చేయింపవలెను. ఆరోగ్యదశలోలేనప్పుడు రజస్సొక్కొక్కముట్టున కొక్కొక్క విధముగా నుండును; ఒకప్పుడు తెల్లగాను, ఒకప్పుడెట్టి గాను, ఒకప్పుడు నల్లగాను, ఒకప్పుడెక్కువచ్చగాను, ఉండవచ్చును; స్రావ మొకప్పుడు ఒక్కదినమును, ఒకప్పుడు రెండుదినములును, ఒకప్పుడు మూడునాలుగు దినములును, మఱియొకప్పుడు వారముదినములును, ఉండవచ్చును. ఒకస్త్రీకి ఋతువుక్రమముగా నున్నప్పుడు, రజస్స్రావము యొక్క పరిమితియు, రూపమును, కాలమునుకూడ తిన్నగానుండవలెను. కాలము సరిగానుండి పరిమాణముగాని వర్ణము గాని సరిగానుండకపోయినను, పరిమాణము సరిగానుండ్లి వర్ణముగాని కాలముగాని సరిగానుండకపోయినను, వర్ణముసరిగానుండి కాలపరిమాణములలో నేరెండుగాని యొక్కటిగాని మూడునుగానిసరిగా నుండకపోయినను, ఆరోగ్యదశలోలేదనికనిపెట్టి తరుణముమించకుండ యుక్తకాలములోనే తగినచికిత్సచేయింపవలెను. ఒకస్త్రీసంతానవంతురాలయి కుటుంబమున కపారసంతోషముకలిగించుటకును, గొడ్డాలయి బంధుమిత్రాదుల కపారదుఃఖమునుకలిగించుటకును, ఋతుస్థితియే ముఖ్యకారణముగనుక దీనివిషయమయి యుపేక్షచేయక తగినశ్రద్ధ పుచ్చుకొనుచుండవలెను.

కొందఱికి ఋతువుకావలసినదినములలో బొత్తిగా ముట్టునిలిచి

పోయి, గర్భాశయమునం దూరినరజస్సు శరీరములోనింకిపోవును;మఱి కొందఱికి ముట్టారంభమయినతరువాత వెంటనే ప్రావము కట్టిపోవును. ఇట్టివారి కారంభదశలో బాధయేమియులేనట్లుకానఁబడినను కాలక్రమమున జ్వరమును, అజీర్ణత్వమును, బలహీనతయు, కలుగును: కొందఱికి ముక్కులోనుండిగాని, ఆసనములోనుండిగాని, శ్వాసకోసములలోనుండిగాని, జీర్ణాశయమునుండిగాని, ఏదయినను వ్రణముండినయెడల దానినుండిగాని మిక్కిలివేదనతో నెత్తురుకాదును. ఈవ్యాధిని ముట్టుకట్టని చెప్పుదురు. తడిబట్టలుకట్టుకొనుట, తఱుచుగాచన్నిళ్లలోన్నానములుచేయుచుండుట, తేమలోనడుచుట, చలిగాలిదేహమునకుసోఁకుట, వానలో తడియుట మొదలయినవానివలన జలుబు చేసి యీవ్యాధి సంభవించునుగనుక బుద్ధిమంతురాండ్రగువారీదురాచారములనుమానవలెను. ఇంతేకాక యీవ్యాధిభయమువలనఁగాని, అధికవ్యసనమువలనఁగాని, ఆహారలోపమువలనఁగాని, అమితసంభోగమువలనఁగాని, తెలుపురోగమువలనఁగాని, చెడుగాలివలనఁగాని, తఱుచుగా గర్భపాతములగుచుండుటవలనఁగాని, కలుగును. ఈకారణములచేత ముట్టునిలిచినప్పుడు జ్వరమును, పొత్తికడుపులో నొప్పులును, తప్పుమాటలును కూడ రావచ్చును. ఇట్టిసమయములో సైంధవలవణసంబంధమయిన విరేచనౌషధమియ్యవలెను; వేడినీళ్ళలో చేరెడునువ్వులు నలుగఁగొట్టి వేసి యానీళ్ళలో నడుముమునుఁగునటులుకూర్చుండఁబెట్టవలెను;కడుపు నొప్పి నిలుచుటకు నల్లమందుగాని, కురాసానీ ఓమముగాని, చేర్చిన మందులియ్యవలెను;పొత్తికడుపుపయినిగసగసాలకాయలు (నల్లమందుకాయలు) వేసి కాచినసలసలలాడెడు వేడినీళ్ళలో కంబళి మొదలయిన బొచ్చుగుడ్డముంచినీరుపిడిచికాచవలెను;జ్వరముపోవుటకై కాకతగ్గించి చెమటపట్టిం చెడియకా షధముల నియ్యవలెను. అసలేముట్టునిలిచిపోయినప్పుడును, ముట్టయినతరువాతప్రావముతిన్నగాలేనప్పుడును, ఈక్రింది

యాపథములలో దేనినైనను ఇయ్యవచ్చును:—

(1) చక్కగా చూర్ణముచేసిన పరిశుద్ధమయిన ముసాంబరము ఇరువదినాలుగు (24) ధాన్యపుగింజలయెత్తును, చూర్ణముచేసిన అన్న భేది యిరువదినాలుగు (24) ధాన్యపుగింజల యెత్తును, అరువది (60) ధాన్యపు గింజలయెత్తు దాల్చినచెక్క చూర్ణమును, ఈమూడును చేర్చి చక్కగా కలిపి దానిలో మాత్రచేయుటకు తగినంత తేనెను పోసి మెదిపి యిరువదినాలుగు మాత్రలుచేసి రెండేసి మాత్రలుచొప్పునదిన మునకు రెండుసారులు పుచ్చుకోవలెను. తులము (రూపాయి) నూట యెనుబది (180) ధాన్యపుగింజలయెత్తు కడుపుతోనున్నప్పుడుగాని, ముట్టుతోనున్నప్పుడుగాని, యీమాత్రల నియ్యఁగూడదు. స్త్రీ పాలి పోయి చిక్కి ఒలహీనురాలుగానున్నప్పు డవశ్యముగా నియ్యవలెను.

(2) పది (10) ధాన్యపుగింజలయెత్తు వెలిగారపుపొడుమును, పది (10) ధాన్యపుగింజలయెత్తు దాల్చినచెక్కపొడుమును, చేర్చి దిన మునకు మూడేసిసార్లు పుచ్చుకొన్నయెడల వైవ్యాధి నిమ్మలించును.

ముట్టుతోకూడనొప్పికనిపించినపక్షమునదానినిఋతుశూలయం దురు. ఈరోగముగలవారికి ముట్టయినప్పుడు స్రావముతక్కువగానుండు టయేకాక దానితోఁగూడ నల్లనినెత్తురుకుదుపలును తీగెలవంటి రక్త మును పడును ఇట్టివారికి తలనొప్పి, పొత్తికడుపులోనొప్పి, వాంతులు మొదలయినవికలుగును. పొత్తికడుపు చేతితోనొక్కినపక్షమున నొప్పి మఱింతయెక్కువగును. ఈవ్యాధిచేత బాధపడువారు సాధారణముగా గొడ్డురాండ్లుగానుందురు. పయినిజెప్పిన రీతిని తొట్టిలో నువ్వులుకలి పిన వేడినీళ్ళుపోసి, ఒక్కొక్కసారి యరగంటచొప్పున దినమునకురెండు సారులందులో ముట్టయినకాలములో స్త్రీని నడుమువఱకును మునుగు నట్లుగా కూర్చుండఁబెట్టినపక్షమున నొప్పితగ్గును. నల్లమందును, కర్పూ రమును, చేరినమందులిచ్చినను నొప్పిశాంతించును. ఈవ్యాధికి దేహపరి

శ్రమము సౌఖ్యమునిచ్చును. ఈక్రిందవివరించిన మందులను నడుమునకు రాచినయెడల నొప్పి నివ్వఁజేయును:—

(1) నల్లమందుద్రావకము:—అఱువది (60) ధాన్యపుగింజల యెత్తనఁగా తులములో మూడవవంతు బజారు నల్లమందును తెచ్చి, అయిదుతులముల గొబ్బరినూ నెలోఁగాని నువ్వులనూ నెలోఁగానిదానిని వేసి కుద్దినయెడల, నల్లమందందులో మిళితమయి ద్రావకమువలె నగును. దీనినిచక్కగా కుదులించి నొప్పిగలచోట్ల రాయుచుండవలెను.

(2) ఉమ్మెత్తద్రావకము:—రెండున్నరతులములయెత్తుఉమ్మెత్త గింజలను నలుగఁగొట్టి, అరసేరునువ్వులనూ నెలో వేసి యేడుదినములు నాననిచ్చి దానిని గుడ్డతో వడియఁబోసి యాచమురును రాచినయెడల నొప్పి శాంతించును. ఇదిచేయుటసాధ్యము కానిపక్షమున, ఉమ్మెత్తాకులు పచ్చివితెచ్చి (కావలసినయెడల కొంచెము నీళ్ళుపోసి) ముద్దగానూరి, దానితో సమానపరిమాణముగల బియ్యపుపిండినికూడ కలిపి నూరి, ఆ ముద్దను నొప్పిగలచోట్లను పట్టించినను నొప్పిపోవును.

స్వాభావికముగా కావలసినదానికంటె రజస్సావ మధికముగా నయ్యెడుపక్షమున దానికి కుసుమరోగమని పేరు. ఈరోగముకలవారికి ముట్టునదినములలో స్రావమధికమగుటకాని, ముట్టుదినములధికమగుటకాని, నెలనిండకమునుపే నడుమనడుమ ముట్టుగుచుండుటకాని, సంభవించును. ఈసమయమునందు కాకచేసెడు భోజనపదార్థముల నెంత మాత్రముఁజినకుండవలెను. వాకిటనున్న కాలములోమనస్సు నాయాస పెట్టక, అధికముగాతిరుగుట కూర్చుండుట మానివేసి, దేహమునకు విశ్రాంతికలుగునట్లు వెల్లికల పరుండవలయును. ప్రతిదినమును ప్రాతఃకాలమున పొత్తికడుపు మొదలయిన భాగములమీఁద తడిబట్ట వేయవలెను. లేదా తొట్టితో చల్లని నీళ్ళుపోసి దానిలో మొలవఱుకును మునుఁగునట్లుగా గడియసేపు కూర్చుండవలెను. నాడితీవ్రముగా

నున్నపక్షమున, అయిదు ధాన్యపుగింజలయెత్తు శుద్ధిచేసిన పెల్లుప్పును (సురేకారమును) నీళ్ళలోకలిపి గంటకొకసారి యియ్యవలెను; నాడిబల హీనముగా నున్నయెడల, గంధకద్రావకము రెండు మూడుచుక్కలు నీళ్ళలోవేసి యియ్యవలెను. అధికస్రావమువలన కాళ్ళను చేతులును చలువలుక్రిచ్చినపక్షమున, కర్పూరశైలమునుఅఱకాళ్ళకునుఅఱచేతులకునురాచిమర్దనచేసి, మంగలములోవేచిన వేడితవుడుతోఁగాని, వేడి యిసుకతోఁగాని, వేడియుప్పుతోఁగానివెచ్చపుట్టునట్లుగాచుట్టుచుట్టున కాచవలెను. ఇట్టియపాయసమయములోరోగినిలేవదీసిననుకూర్చుండఁ బెట్టినను కన్నులుతిరిగి మూర్ఛవచ్చునుగనుక వ్యాధిగ్రస్తురాలిని సదా పరుండఁబెట్టియేయుంచవలెను. నీళ్ళువిస్తారముగాత్రాగనియ్యకూడదు. ఇతరదినములలో రోగిని వేళకుభోజనముచేసి, మంచిగాలిగలచోటప్రతి దినమును తిరిగి కొంచెము దేహపరిశ్రమము చేయుచుండవలెను. కొంత కాలమువఱకును పురుషసంభోగమును మానవలెను. సాధ్యమయిన యెడల సముద్రస్నానముచేయుట మిక్కిలి మంచిది. రక్తము విస్తారముగా స్రవించుచున్న కాలములో నీక్రిందిమందుల నుపయోగించ వచ్చును:—

(1) శ్వాసకోశములు మొదలయినలోపలియవయవములనుండి నెత్తురువచ్చుచున్నపక్షమున పదిపండ్లెండువడ్లగింజలయెత్తు పటికారపు పొడుమును నల్లమందుతోచేర్చిగాని చేర్చకగానిదినమునకుమూడుసార్లు చొప్పున లోపలికియ్యవలెను. జ్వరము విశేషముగా నున్నయెడల దీని నియ్యఁగూడదు. అరసేరుపాలలో నూటయిరువది వడ్లగింజలయెత్తు (తులములో మూడుపాళ్ళలో రెండుపాళ్ళు) మెత్తగా నూరినపటికారపు పొడుము వేసి పదినిమిషములవఱకునుకాచి వడియఁబోసియొక్కొక్కసారి నాలుగయిదుతులములచొప్పున దినమునకు మూడుసార్లు సేవించినపక్షమున రక్తస్రావము కట్టును.

(2) ఇంతకంటే మంచిమందు దొరకనిపక్షమున కల్లుకాడిని (సిరకాను) నీళ్ళలోకలిపి దుచికితగినంత పంచదారనువేసి లోపలికిమ్యు వచ్చును. అంతేకాక చల్లని కల్లుకాడిని నీళ్ళనుజేర్చి, రక్తము స్రవించుచున్న భాగమునందుతఱుచుగా చల్లుచువచ్చినయెడల రోగినికిశమనము గానుండుటయేకాకవిశేషభాగము రక్తస్రావముసహితముకట్టిపోవును. చిన్నగుడ్డపీలికను కల్లుకాడిలోనానఁబెట్టిముక్కులో పెట్టినయెడలకొన్ని సమయములయందు ముక్కులోనుండి నెత్తురు కారుట నిలిచిపోవును.

వైద్యాభానమునందు పుచ్చికిళ్ళల నన్నిటిని సొంతముగానే చేయవచ్చినను రోగతత్వము తెలిసియనుభవశాలియైన వైద్యుఁడు దొరకెడు పక్షమున వెంటనే యాతని పిలిపించి యుక్తసమయములో తగినచికిత్సచేయించుట యెంతయు శ్రేయస్కరము.

ముట్లు ముప్పది మొదలుకొనిముప్పదియైదుసంవత్సరముల వఱకు నుండునుగాన, ఈదేశములో స్త్రీలకు నలువదియైదు సంవత్సరముల ప్రాయమువచ్చినప్పటికి ముట్లుడిగిపోవును. కొన్నిచలువదేశములయందేబదిసంవత్సరముల ప్రాయమువచ్చువఱకును ముట్లుడుగవు. కాఁబట్టి యతిశీతలదేశములలోనేబది మఱువదసంవత్సరములువచ్చిన స్త్రీలకుఁ గూడ సంతానము కలుగుట యక్కడక్కడఁ గానఁబడుచున్నది. ముట్లు డుగుటకుముందు వ్యాధియందువలెనే స్రావము కాలవర్ణపరిమాణముల యందు హెచ్చుతగ్గులుగలిగి యక్రమముగా నుండును. ఈమార్పుకలిగెడుకాలమునందు క్రొత్తరోగములను దౌర్బల్యమును కలుగుట కధికావకాశము కలిగియుండును గనుక ఈకాలమునందు జాగరూకతతో మెలఁగవలయును. ముట్లుడిగినతరువాత సంతానయోగ్యతలేక నెమ్మదిగా కాలము గడపవలసినదశ యారంభమగును.

రెండవ ప్రకరణము.

గర్భిణీ స్త్రీలు.

ఆవర్తవకాలము స్త్రీలు విడ్డలనుకగఁదగినకాలమని యీవఱకే చెప్పియున్నాము. ఆఁడువారియాయుష్కాలములో నిది సార్థకమయినదనియు ప్రధానమయినదనియు చెప్పవచ్చును. ఈకాలములో గర్భోత్పత్తియగుటకు కారణము స్త్రీపుషరుసంయోగము. స్త్రీయొక్క రజస్సును పురుషునియొక్క యింద్రియమునుమంచిస్థితిలోనుండి ఋతుకాలానుసారముగాసంభోగముసంభవించినపక్షమునపిండోత్పత్తియగును. ఈపిండము గర్భాశయమునందు రెండుపొలతోకప్పఁబడి, కొలనిలోని తామర మొగ్గవలెగర్భజలములో తేలుచుండును. పిండమునకునుమాతృగర్భమునకును మావిమూలమున సంబంధముకలిగియుండును. పిండమునకు రెండుమాసములువచ్చువఱకును మావి ప్రత్యేకముగా కానఁబడదు. గర్భాశయమున కంటియుండెనుమావితో బొడ్డుతీగె యనఁబడెడి యొకప్రేగుమూలమున పిండముచేరియుండును. పూర్ణముగా నెదిగినప్పుడిరువదియంగుళముల పొడువుగలిగి రెండుత్రాళ్ళనుకలిపి పేనినట్లుగానుండెడి యీప్రేగుదారి నే రక్తముబొడ్డులోనుండి పిండమునకుఁ బోవుచుండును. అవయవవిభాగము లేవియులేక పిండము నాలుగువారములు గడచువఱకును బూడిదవర్ణముగల జిగటగానుండుముద్దవలె నుండును. అప్పుడు దానిప్రమాణముగచ్చకాయంతతిత్తిలో పెద్దచీమయంతయయియుండును. ఆఱవవారమునందది సీమచిక్కుడుఁగింజంతయగును; ఆకాలమునందు తక్కినభాగమంతయు నెంతయుండునో యించుమించుగా దానితలయునంతయుండును. ఏడేనిమిదివారములువచ్చునప్పటికిముఖ్యావయవములన్నియుఘృష్టముగా నేర్పడి పొడవునందు పిండ మొకటిమొద

లుకొని రెండంగుళములవఱకునుండును. మూడవ నెలలో పిండమాటం గుళములవఱకు నెదుగవచ్చును. నాలవ నెలలో శిశువునకు స్త్రీపురుషభేద మేర్పడును. అయిదవమాసములో గర్భములోని శిశువునకు వెండ్రు కలును గోళ్ళును మొలచును; ఈమాసమునం దేకడుపులోపిండము కదలుట కారంభించును. ఎనిమిదివమాసములో శిశువుకన్నులు తెఱచును.

గర్భమును ధరించినది మొదలుకొని ముట్టునిలిచిపోవును. కొందఱికి రోగాదికముచేత ముట్టునిలుచుటయు కొందఱికి గర్భమును ధరించిన తరువాతకూడ కొంతకాలము వఱకును ముట్టు కలుగుచుండుటయు, కలవు. కాబట్టి యీయొక్కటియే గర్భచిహ్నమని భ్రమింపఁగూడదు. గర్భముయినతరువాత స్త్రీకినిద్రాభంగము, జ్వరమువచ్చినట్లు దేహము కాకగానుండుట, ఉమ్మియొక్కువగానూరుట, అరుచి, అజీర్ణత, తొమ్ములలో సూదులుగ్రుచ్చినట్లుపోట్లుకలుగుట, మొదలయిన చిహ్నములు కూడ కావఁబడును. గర్భమువృద్ధిపొందినకొలదిని చనుమొనలునలు పెక్కి పెద్దవగుట, తొమ్ములెదుగుట, తొమ్ములలోపాలుపడుట, మొదలయిన లక్షణములుకూడ కానవచ్చును. కొందఱికి చిరాకునుకోపమును హెచ్చును. ఈచిహ్నములలో నిద్రలేవఁగానే నోటిలోనుండి నీరూరుచుండుట, పైత్యపునీరువాంతియగుట, భోజనమునందిష్టము లేకపోవుట, కడుపులో వేదనగానుండుట, మొదటి నెలలోనే మారంభమగును. ఇవి గాక రెండవమాసములో తొమ్ములలో పోట్లుపొడుచుట, కదుములు కట్టుట, తొమ్ములపయిని పచ్చనరములు స్ఫుటములగుట, చనుమొనల చుట్టునుగలప్రదేశమునల్లనగుట, చనుమొనలచుట్టునుముండ్లుముండ్లుగానుబికియుండి పిండినయెడల పాలువచ్చుట, మొదలయిన చిహ్నములు కనఁబడును. మూడవమాసముకడపటతొమ్ములునుపొత్తికడుపును పెద్దవగును. కాబట్టి యీచిహ్నములనుబట్టి స్త్రీగర్భమును ధరించినసంగతిని తెలిసికోవచ్చును. కడుపులోని వేదన, నోటిలోనున్నియూరుట, వాంతు

లు, నాలవమాసములోనిలిచిపోవును. ఆఱవమాసములో గర్భాశయ మెదిగి నాభినంటును; ఏడవమాసములోపాత్తికడుపు మిక్కిలి పెద్దదయి నాభిపయిని రెండంగుళములవఱకును పయికి లేచును. తొమ్మిదిమాస ములునునిండి పదవమాసములో మర్మస్థానమునుండి మనవాగుతీగెలు వేయుటయనిచెప్పెడు జిగటపదార్థముపయికి రానారంభింపఁగానేప్రసవ కాలము సమీపించినదని తెలిసికోవచ్చును.

శిశువుయొక్కయు తల్లియొక్కయు ఆయురారోగ్యవృద్ధిని సుఖ ప్రసవమును కోరెడు కడుపుతోనున్నపడుచులు ఈక్రిందచెప్పెడుఅంశ ములయందును మిక్కిలి శ్రద్ధయుంచవలయును:—

1.—కడుపుతోనున్నవారెప్పుడును బట్టలను బిగువుగా కట్టు కొనరాదు; మిక్కిలి గుత్తమైన రవికలను తొడుగుకొననుకూడదు. చీర మిక్కిలిబిగువుగాబిగించికట్టుకొన్న పక్షమున, లోపలిశిశువునకునుతల్లికిని కూడ అపాయముసంభవించును. అట్లుచేయుటవలనకొన్నిసమయముల యందు కడుపుదిగఁబడిపోవును; కొన్నిసమయములయందు పిల్ల అడ్డము తిరిగి కష్టప్రసవముకలుగును; కాఁబట్టిగర్భిణీస్త్రీలు స్వేచ్ఛగాకడుపెదు గుటకు తగినట్లు బట్ట వదులుగాకట్టుకొనవలయును. రవికను మిక్కిలి బిగువుగా ముడి వేసికొన్నపక్షమున, అప్పుడొక్కొక్కప్పుడుగుటకు ప్రతిబంధముగా నుండుటయేకాక చనుమొన లణఁగిపోయి శిశువుపాలుత్రాగుటకువీలు లేకుండపోవును; ఒకానొకప్పుడుస్తనములయందు నొప్పిసహితముకలు గును. కాఁబట్టి చన్నులెదుగుటకుతగినట్లుగారవికలను వదులుగాతొడు గుకొనవలయును.

2.—కడుపుతోనున్నవారు వేడినీళ్ళ నెంతమాత్రమును పోసి కొనరాదు. దేహమునకు పడినపక్షమున నిత్యమును చన్నీళ్ళలో స్నానముచేసి దేహమును శుభ్రముగా తోముకొని తుడుచుకొనవల యును; అప్పుడుసహితము తడవునీళ్ళలోనానక వెంటనేలేవవలయును.

ఒడలికి చన్నీళ్ళుపడనిపక్షమున, ప్రతిదినమును తడిగుడ్డతో శరీరమును తుడుచుకొనుచు వారమునకొక సారి యైననునులివెచ్చనినీళ్ళతో స్నానము చేయుచు రావలెను. నిత్యమును గోరు వెచ్చనినీళ్ళుపోసికొన్నను పోసికోవచ్చును. గర్భవతులుపయినుండి ధారగా పడునీటియందుఁగాని, కొండ కాలువలయందుఁగాని, సముద్రమునందుఁగాని స్నానము చేయకూడదు.

31.—కడుపుతోనున్న వారికి దేహపరిశ్రమముముఖ్యముగానుండవలయును. వారుదొడ్డియందును, ఇంటియందును తఱచుగాతిరుగుచు పనిచేయుచుండవలయును. తినికూరుచుండక యింటిపనిచేయుచువ్రాతః కాలమునందును సాయంకాలమునందును మంచిగాలి తగులునట్లుగా దొడ్లలో వెల్లడియైనచోట మెల్లగా తిరిగెడుపక్షమున, దేహరోగ్యము కలిగి విరేచనబద్ధములేక సుఖముగానుందురు. మంచిగాలియు, దేహపరిశ్రమమును, పనియులేనియెడల దేహము దుర్బలమయి యధికమయిన గర్భవేదనయు చిరకాలప్రసవమునుసంభవించును. అందుచేతనే పాటు పడెడుబీదస్త్రీలు దేహదార్ధ్యముగలవారయి రెండునొప్పులతో సుఖముగాబిడ్డనుగని ప్రసవవేదన మనుమాటయే తలపెట్టకుండుటయు, భాగ్యవంతులస్త్రీలు పాటుపడక తిని కూరుచుండుటచేత ముక్కుచు మూలుగుచుప్రసవకాలమువచ్చునన్నమరణముతో సమానముగాచూచుచుండుటయు సంభవించుచున్నది. వారుభయపడినట్లుగానేసాధారణముగా ధనికులస్త్రీలలోప్రసవము తల్లికో బిడ్డకోగండముగానుండును. ధనవంతులయింతులుకూడ తమయింట బీదలవలె పాటు పడి పనిచేసెడుపక్షమున ప్రసవమునకు భయపడవలసినయక్కఱ లేక సుఖపడవచ్చును. కడుపుతోనున్న వారుపరుగెత్తుటకాని, దుముకుటగాని, బిందెలు మొదలయినబరువు లెత్తుటగాని, నృత్యముచేయుటగాని, ఉయ్యాల లూగుటకాని, వంగుటకాని, ఒడలు వెనుకకువిఱచుకొనుటగానిబొత్తిగా మూనివేయవలయును. మాననిపక్షమునగర్భపాతంసంభవింపవచ్చును.

గర్భిణీస్త్రీలకు సోమరితనముతో సమానమయిన శత్రువుమఱియొకటి లేదుగనుక దానినిమాని, తినికూరుచుండి పరుండుటతో కాలముగడ పక్ గృహకృత్యములుస్వయముగాచేసికొనుచుతాము దేహపటుత్వము గలవారై తమకుపుట్టెడుబిడ్డలనుకూడ రోగాదులచే తీసికొనక బలిష్ఠులుగా నుండునట్లు చేయవలయును.

4.—కడుపుతోనున్నవారు నెలలు హెచ్చినకొలదిని కొంచె మాహార మధికముగా తినవలయునుగాని గురువుగానుండు పదార్థములనుమాత్రము తినఁగూడదు. మత్తుచేసెడు ద్రవ్యముల నెంతమాత్రమును దరికి చేరనియ్యరాదు. కాఁకచేసెడు పదార్థములను వేనిని తిన కుండవలయును. మన దేశములోసూడిదలపేరు చెప్పి గర్భిణీస్త్రీలకుమధురాహారములు విశేషముగా పెట్టదురుగాని, ఆయాచారము మంచిది కాదు. అట్టివస్తువులను తఱుచుగా తినుటవలన అజీర్ణత్వాదివ్యాధులు పుట్టిదేహముచెడిపోవును. కావలసియున్నపక్షమున ద్రాక్షపండ్లుమొదలయిన ఫలములను, నిమ్మకాయలరసము మొదలయినవానిని, ఇయ్యవచ్చును. అట్టివి తినుటవలన దాహశౌత్తియై మలబద్ధము మొదలయినవి నశించును. గర్భిణీస్త్రీలకెప్పుడునేకరీతిపదార్థములేపెట్టక కూరలు మొదలయినవానిని తఱుచుగానూర్చుచు భోజనమునందుఅభిరుచి కలిగింపవలయును. అంతేకాక కడుపుతోనున్నవారు త్రాగెడుజల మెప్పుడును మిక్కిలి నిర్మలముగ నుండుటయావశ్యకము. అటువంటి పరిశుద్ధమయిన నీరు సంభవింపనియెడల త్రాగెడునీటిని కాచిమఱిపుచ్చుకొనవలయును. దీనిని అశ్రద్ధచేయుదురేని కొన్ని సూతికారోగములు తటస్థించును.

5.—కడుపుతోనున్నవారు పగలు రెండుమూడుగంటలసేపున కొకపర్యాయము గడియసేపుమంచముమీఁదనొలుగుటమంచిది. పరుండుట ఆయాసకరముగా నుండకుండునట్లుగామంచముమీఁద ననుకూల

ముగా తలగడలను దిండ్లను ఎత్తు పెట్టుకొనవలయును. రాత్రులు మిక్కిలి ప్రొద్దుపోయినదాఁక మేలుకొనియుండక పదిగంటలకెల్లను పాన్పుచేర వలయును. పడకగదిలోనికిపయినుండి శుద్ధవాయువుప్రవేశించునట్లుగా గవాక్షములను తెఱచియుంచవలెను. గాలిరానిచీకటిగదులలోను మిద్దె గదులలోను బొత్తిగా పరుండరాదు. అట్లుపరున్నచో శ్వాసాదుల వలన గాలిచెడిపోయి జబ్బుచేసి కడపట బాలింతరోగములు సంప్రాప్తములగును. కాఁబట్టి గాలివిషయముననుదుర్గంధపదార్థములవిషయము నను మిక్కిలి శ్రద్ధవహించుచు, ముఱికికాల్వలనుప్రతిదినమునుతఱచు శుద్ధిచేయుచు, దొడ్లలో పెంటపోగులును కుళ్ళెడుకొమ్మలు మొదలయినవియు ముఱిగిన పేడకుప్పలును నిలువయుండనీయక తీసివేయుచురావలెను. రాత్రులుమాత్రమేకాక పగళ్ళయందు సహితము మంచిగాలిలోపలికివచ్చు సదుపాయములనుచేసి వాసముచేయుగృహములతలుపులనుగవాక్షములను తెఱచియుంచవలెను. ఇటుకుగానుండక పడకగదులు విశాలముగానుండుటయెంతయునావశ్యకము. పక్కనువేయు దుప్పట్లను మాయనియ్యక తఱచుచుగా ఉతికించుచు శుభ్రమయినక్రొత్తదుప్పట్లను వేయుచుండవలయును. పరుండుమంచమును గాలికెదురుగా తలుపుల వద్దవేయకకొంచెముప్రక్కకువేయవలెను. శీతకాలమునందుగవాక్షములతలుపులనుపూర్ణముగా తెఱవకనాలుగయిదంగుళములవఱకుతీసియుంచవలెను. వేసవికాలమునందు చలువచేసెడుపండ్లనుతినవచ్చును. విరేచనబద్ధము కలిగిన పక్షమున చిట్టాముదము కొంచెము పుచ్చుకోవచ్చును. ప్రొద్దెక్కినదాఁక నిద్రపోవక తెల్లవాఱుజాముననేలేచిపయినిచెప్పినరీతిని దేహపరిశ్రమమును స్నానాదికమునుచేయవలయును. కడుపుతోనున్నస్త్రీలీప్రకారముగా నడుచుకొందురేని, తామురోగమును రొచ్చునులేక తిన్నగాతిరుగుచు సుఖప్రసవముగలవారయినిరోగులును దీర్ఘాయుష్మంతులునయిన బిడ్డలను గందురు.

కడుపుతోనున్న స్త్రీలకాకాలమునందు కొన్ని స్వల్పరోగములు సంభవించును. చిన్నతనములోనున్నవాడు సిగ్గుచేత వాని నితరులతో చెప్పక దాచుచుందురు. అట్లుచేయుటజబ్బు. ఆరంభదశలోనే తమజబ్బును పెద్దవారితో చెప్పి తగినమందు పుచ్చుకోవలెను. అట్లుచేయనియెడల మొదట గోటితోతీర్చవలసినపని తరువాత గొడ్డలితో తీర్చవలసివచ్చును.

1.—గర్భిణీస్త్రీలకు సాధారణముగా విరేచనబద్ధము సంభవించుచుండును. ఆసమయమునందు రసభస్మము మొదలయిన రసము కలిసిన విరేచనౌషధముల నెంతమాత్రము పుచ్చుకొనకూడదు. అప్పుడు విరేచనముల నిమిత్తము పుచ్చుకోవలసిన మందులలోనెల్లను చిట్టాముదము మిక్కిలి శ్రేష్ఠమయినది. సాధారణముగా విరేచనౌషధములను పుచ్చుకొనక కమలాఫలములు మొదలయిన పులుపులేని పండ్లను కాయగూరలను తినుటవలనను క్రమముగా దేహపరిశ్రమమును చేయుటవలనను కాలవిరేచనము కావచ్చును. మలబద్ధము కలిగినయెడల చిట్టాముదము నప్పుడప్పుడు విస్తారముగా పుచ్చుకొనుట కంటే తఱచుగా ననగా వారమునకు రెండుపర్యాయములు కొంచెము కొంచెముగా పుచ్చుకొనుట మంచిది. అప్పటిస్థితినిబట్టి డబ్బెత్తు మొదలుకొని రెండుడబ్బులయెత్తు వఱకును చిట్టాముదమును లోపలకు పుచ్చుకోవచ్చును. ఆముదము కంపుకొట్టకుండ పుచ్చుకొను మార్గములు కొన్నిగలవు. ద్రాక్షసారాయము పుచ్చుకొనెడిరీతి అద్దపు గిన్నెను తెచ్చి దానిలోపలిభాగమంతయు చక్కగా తడియనట్లుగా నీళ్ళతోతడిపి తరువాత దానిలో సగమువఱకును అప్పుడు తెచ్చిన తేటనీటినిపోసి తరువాత కావలసిన చిట్టాముదమును అంచులకుతగుల కుండునట్లు పదిలముగా నడుమనుపోసి చటుక్కున నోటిలోపోసికొని మ్రింగినయెడల, ఆముదము పుచ్చుకొన్నట్లే యుండదు. సేటికి బదు

లుగా అప్పుడు పిలికిన పాలనుపోసి వానిమీఁద తేలిన మాముదము నైసను పుచ్చుకోవచ్చును. లేదా పంచదారవేసిన కాఫీనీళ్ళలో పోసి యైనను చిట్టాముదమును పుచ్చుకోవచ్చును. అసలు కాఫీనీరే విరేచనకారిగనుక, అప్పుడాముదముయొక్క మోతాదుకూడ తగ్గించ వచ్చును. నారింజపండ్లరసములో ఆముదమును వేసియైనను పుచ్చుకో వచ్చును. ఇట్లని విరేచనబద్ధము లేనప్పుడుమాత్ర మాముదమును పుచ్చుకోరాదుసుమీ. ఈమాముదమును ప్రాతఃకాలమున మాత్రమే త్రాగవలయును. ఆముదముత్రాగుట మిక్కిలి కష్టముగా తోచిన యెడల ప్రాతఃకాలమునందు డబ్బెళ్ళుతేనెను ప్రత్యేకముగాఁగాని తేయాకునీళ్ళలో కలిపిగాని పుచ్చుకొన్నయెడల జాడించి విరేచనముగు ను. ఏమాపదమును పుచ్చుకొనక విరేచనబద్ధమువిషయమై అశ్రద్ధ చేసినపక్షమున ప్రసవవేదన చిరకాలమునుండి కష్టముగాను బాధా కరముగాను అగును.

2.—గర్భిణీస్త్రీలు సాధారణముగా మలబద్ధము కలవారుగా నున్నను, వారికొకానొకప్పుడునీళ్ళవిరేచనములు వెల్లుటయుకలదు. అట్టి సమయములయందు కడుపులోనున్న జబ్బుపదార్థమేదోపయికిరావలసి యుండును. మనమప్పుడు క్రొత్తగా పిలికినపాలపయిని కొంచెముచిట్టా ముదమువేసి లోపలికిచ్చినయెడల సమస్తము నివారణమగును. విరేచనములతోడిపాటుకడుపుకొప్పికూడకలిగియున్నయెడల ప్లానలుగుడ్డతో కుట్టినసంచిలో వేడిఉప్పువేసికడుపుకాచినయెడలనిమ్మళించును. అసమయములో కాళ్లనుచేతులనుపొడిగానుంచుటయేకాక కడుపుమీదప్లానలుగుడ్డ వేసియుంచుటమంచిది. అంతటితో విరేచనములుకట్టకపోయిన పక్షమున, మోదుగుబంకనుచూర్ణముచేసి దానిలో కొంచెముదాల్చిని చెక్కచూర్ణమునుకూడకలిపి పదిమొదలుకొనిముప్పదివడ్లగింజలయెత్తు వఱకును ఇచ్చినచో నిమ్మళించును. లేదా మాచికాయచూర్ణముచేసి పదునేను వడ్లగింజలయెత్తు తేనెలోకలిపి దినమునకు మూడుసార్లులిచ్చి

నను నిమ్మళించును. దీనిలోకొంచెము దాల్చినిచెక్కపొడుమునుకూడ కలుపవచ్చును. విరేచనము లధికముగా నున్నయెడల ప్రతిపర్యాయమును మాచికాయ పొడుములో ధాన్యపుగింజయెత్తులో సగము నల్లమందును చేర్చుచురావలెను.

3.—కడుపుతోనున్న వారికికొన్నిసమయములయందు కాళ్ళును చేతులును తాపముగానుండి నిద్రపట్టకుండును. అప్పుడు వారు పడుపు మీఁదినుండి లేచిగదిలో ఇటునటుపచారుచేసి, చిన్న చెంబెడు చల్లనినీళ్ళు దాహముపుచ్చుకొని అల్పాచమనమునకు వెళ్ళివచ్చి, తలగడను త్రిప్పి చల్లని అడుగువైపు తలక్రిందపెట్టుకొని మరల పరున్నయెడలనిద్రపట్టును. ఈతాపము పగలు వచ్చినయెడల కొంచెముసేపు గాలిలో తిరిగి యింటిపని చేసినయెడల నెమ్మదికలుగును. అటువంటి సమయములో స్త్రీలుప్రాతఃకాలమున దేహమంతయు చక్కగాతోమి కడుగుకొని, కొంతవఱకుపనిచేసిగాలిలోతిరుగుచు, రాత్రులుచన్నీళ్ళతోముఖమును, ఊమ్మును, మెడను, చేతులను, భుజములను కడుగుకొనుచు, వెచ్చని యిటుకుగదులలో పరుండక విశాలమయినగదిలో గాలి వచ్చునట్లు తలుపుతీసి పరుండవలయును.

4.—ఒకానొకప్పుడు గర్భిణీస్త్రీలకుగుండెలలోమంట బయలుదేటుటకలడు. అప్పుడుపులిత్రేనుపులునువచ్చును. కడుపులోనున్న శిశువు నకుకూడ పోషణము కావలెననియన్న మెక్కువతినుటచేతను, ముల్లగి, కంద, పెండలము మొదలైన గురుపదార్థములను తినుటచేతను, తిన్నదితిన్నగాజీర్ణముకాక యీరోగముపుట్టును. అప్పుడన్నముయొక్క మొత్తమునుకొంతతగ్గించి, అజీర్ణకారులై గురుత్వముచేసెడి పదార్థముల నేమియు తినక, సాధ్యమయినంతవఱకు ఆకుకూరలును నేయియు తగ్గింపవలయును. పులుసుపదార్థముల నంతగాతినకుండవలెను. సున్నపునీటి తేట తులము తెచ్చి కాచినపావుసేద పాలలో వేసి దినమునకు

రెండుసాదులు పుచ్చుకొన్నయెడల పులిత్రేనుపులు నిమ్మళించును. కడు పుతోనున్నవారికి తినుటకు మనసువచ్చినదెల్ల పెట్టినయెడల తల్లియు పిల్లయుకూడ బలహీనపడుదురు.

5.—వాతత్వపు స్త్రీలకును పైత్యత్వపు స్త్రీలకును కడు పుతోనున్న కాలములో మలబద్ధమువలనఁగాని యెండలోతిరుగుటవలనఁగాని వానలోతడియుటవలనఁగాని తేమలో నడుచుటవలనఁగాని శిరో వాయువుచేసి తలనొప్పి వచ్చుటగలదు. ఈతలనొప్పి సాధారణముగా విరేచనోషధ మిచ్చుటవలనపోవును. ఇటువంటిసమయములో మజ్జిగ, ఆనపకాయ మొదలయినజలుబువస్తువులను, గుమ్మడికాయ, చిక్కుడు గింజలుమొదలయినవి సులభముగా జీర్ణముకాని వస్తువులను తినకుండ వలెను. మంచులోను గాలిలోనుతిరుగకుండవలెను. తలలో మల్లెపువ్వులు మొదలయినవి పెట్టుకొనకూడదు. తలనొప్పియు పడి సెమునునచ్చిన ప్రక్షుమున వెచ్చచేసినఓమము (వాము) కాని నల్లజీలకఱ్ఱకాని సన్నగుడ్డలో మూటకట్టి పీల్చవలెను.

6.—గర్భిణీస్త్రీలకు కడుపులోను పేగులలోనుగాలిచేరి రాత్రులు నిద్రపట్టకుండుటయు సాధారణముగా సంభవించును. ఇది తగినంత దేహసాధకములేకపోవుటచేతను రాత్రిమితముతప్పితినుటచేతను సంభవించును. కాబట్టి యిటువంటి సమయములలో ఔషధసేవచేయక పగలు మంచిగాలిలోతిరిగి పనిచేసియు రాత్రి లఘువుగా భుజించియు దేహస్థితిని బాగుపఱుచుకోవలెను. సాంటికషాయములో కొంచెము చిట్టాముదమువేసి ప్రాతఃకాలమున పుచ్చుకొన్నయెడల మంచివిరేచనమయి యీబాధశాంతించును.

7.—కొందఱికి కడుపుతోనున్న కాలములోమూలశంకకనఁబడి మిక్కిలి శ్రమకలుగచేయును. బహిర్భూమికి వెళ్ళినపుడు మూలములగుండ రక్తముపడి మిక్కిలి బాధగానుండును. అప్పుడు తినుకుచు చాల

సేపు కూడుచుండక మలవిస్కర్జనమయిన తత్త్వణమే లేచిరావలెను. ఒక వేళ పేగుమిక్కిలి పైకివచ్చినపక్షమున గోళ్ళులేని వ్రేళ్ళతో మెల్లగా లోపలికి త్రోయవలెను. కొందఱి కెన్నియూషధములిచ్చిననుపోక యీ మూలవ్యాధి ప్రసవమగువఱకును నిలిచియుండును. ఇదిమిక్కిలిబాధగా నున్నయెడల వేడినీళ్ళుఆవిరి పావుగంటవఱకుపట్టిన కొంతయుపశమనము కలుగును.

8.—కొందఱికి గర్భముతోనున్నప్పుడు పండ్లతీతయు నొప్పియు కలుగును. అప్పుడు పుప్పిపన్ను నొంతమాత్రము నూడతీయించరాదు. ఊడఁదీయించినచో సాధారణముగా గర్భస్రావముకలుగును. లవంగద్రావకముతో దూదితడిపిబాధగానున్నపంటిమధ్య పెట్టినచో శాంతించును.

9.—సాధారణముగా గర్భిణీస్త్రీల కారంభదశయందు వేవిళ్ళు పుట్టి పిల్లకడలనారంభించువఱకు నుండును. అప్పుడు వమనము వచ్చినట్టుండి నోటివెంబడిని నీళ్ళు వెడలిపోవును. ఇది ప్రాతఃకాలమునందుమాత్రముండితరువాత స్త్రీయెప్పటివలెనే తిన్నగానుండును. ఇదికొంతబాధగానున్నను దీనివలన నేమియునష్టము కలుగదుగనుక మందులు వేయనక్కరలేదు. పసరు విస్తారముగా వెడలుచు మిక్కిలిబాధగానున్నపక్షమున, కొంచెములవంగములను నలుగఁగొట్టినలసలకాగెడు వేడినీళ్ళలో వేసి యరగంటసేపుంచి యాకషాయము పుచ్చుకొనుటవలన నిమ్మళించును. కొందఱికి వేవిళ్ళు ప్రసవదినములకు ముందుకూడ వచ్చును. ఈచిహ్నములు ప్రాతఃకాలమునందుమాత్రమేకాకదినమెల్ల నున్నపక్షమున వేవిళ్ళు కానేరవుగనుక జబ్బుకు తగినచికిత్స అప్పుడు చేయించవలెను. వమనము తిన్నగావెళ్ళక వేవిళ్ళవలన వికారము కలిగినప్పుడు లోపలికి కొంచెము వేడినీళ్ళు పుచ్చుకొన్న వమనమునకుసహాయమయి నెమ్మదికలుగును.

10—కడుపుతోనున్నవారికి కొందఱికి చనుమునలు పుండ్లు

పడి యెంతో బాధకలుగును. దీనికిముందుగా నేజాగ్ర తృపడిచను మొనలకు ప్రతిదినమును ఉడుకులామును రాయుచువచ్చిన పక్షమున, ఆ బాధ నివర్తించును. లేకపోయినయెడల చను మొనలుకడిగితుడిచి వానిపైని నువ్వులునూనెరాచినను బాధపోవును. గర్భధారణదినములలో చనులుబ్బి నొప్పిగానున్నను దానివలన కీడేమియు గలుగదు.

11.—బలహీనురాండ్రయి యధికసుకుమారిణులుగా నుండు స్త్రీల కయిదవ నెలలో మూర్ఛవచ్చుచుండుట కలదు. ఒకానొకప్పుడు ప్రసవవేదనయందును మూర్ఛవచ్చును. అప్పుడు కాళ్ళును చేతులును చల్ల పడి నాడికనఁబడకపోవును. మూర్ఛపోయిన వారిని పడిపోయిన తావునుండి కదలించఁగూడదు; తలక్రింద దిండ్లను ఎత్తు పెట్టఁగూడదు. చుట్టును మనుష్యులు గుంపుగాచేరక చక్కగా గాలిపాటునట్లు చేయవలెను. అఱకాళ్ళకుకర్పూర తైలముగాని, అదిదొరకనియెడల కర్పూరముకలిపి పసుపుపొదుముగాని, రాయవలెను. మొగమున చన్నీళ్లుకొట్టవలెను. విరేచనముల కొషధమిచ్చి పాలు, పెరుగు మొదలయినబలము చేసెడు పదార్థములను యధేష్టముగానిచ్చుచు శరీరదార్ధ్యము కలుగఁచేసినపక్షమున మూర్ఛ రాకుండును.

12.—కడుపుతోనున్నవారికి పలువురకు మనోవ్యాకులతకలుగును. ఇది సాధారణముగా బాల్యస్త్రీలకు తామెల్లు ప్రసవవేదనకు సహింపఁగలుగుదుమాయను భీతిచేతను, భీతినిపుట్టించెడుకథలనువినుట చేతను, కలుగును. కాఁబట్టి మొదటిసారికడుపుతోనున్నస్త్రీలవద్ద నెప్పుడును కష్టప్రసవమునుగూర్చికానిప్రసవమయిరోగపడిమరణమునొందినవారిని గూర్చికాని యెంతమాత్రమును మాటాడక సురక్షితముగా ప్రసవముసంభవించుననియు మంచిబిడ్డ కలుగుననియు చెప్పి సంతోషపెట్టి వారికుత్సాహము కలిగించుచుండవలెను.

కడుపుతోనున్న కాలములో ముఖ్యముగాప్రసవదినములుసమీ

పించినప్పుడు విరేచనబద్ధము లేకుండునట్లు చేయుటకయి బహుశ్రద్ధ పుచ్చుకొనవలయును. అప్పుడావిషయమయి అశ్రద్ధచేసినయెడల సుఖ ప్రసవము సంభవింపక మిక్కిలి హానికలుగును. విరేచనముల నిమిత్త మయి ప్రత్యేకముగా మందులు తినక తినెడు పదార్థములతోనే తగిన సదుపాయమునుచేయుచుండవలెను. ప్రొద్దునలేవఁగానేకొంచెముచన్నీ ళ్ళుత్రాగినయెడల మంచివిరేచనము కావచ్చును. ఆకుకూరలను, పచ్చి కాయలను, ఉడుకనికూరలను బొత్తిగా తినకూడదు. మిక్కిలి కోమల మయిన దేహస్థితి గలవారికి గర్భదినములలో అప్పుడప్పుడు మూర్ఛ వచ్చుటయొకలదు. అప్పుడు ముందుకొంచెముసూచనకనపడఁగానే తల క్రిందదిండులేకుండ మంచముమీద వీపుమోపి వెలికిలపడుండవలయును; కిటికీలతలుపులు తీసియుంచవలెను; ముఖముమీద చల్లనినీళ్ళు చల్ల వలెను; గదిలో పలువురు గుంపు కూడ కుండవలెను; వాసనచూచెడి యుప్పును ముక్కువద్ద పెట్టవలెను. అటువంటి స్త్రీలకు మనోవ్యాకు లత మొదలయినవి కలుగకుండ కాపాడుటయేకాక రాత్రులు ప్రొద్దు పోయినదాక మేలుకొనకుండునట్లును, తలుపులుబిగించిగాలిరానిగదిలో నిద్రపోకుండు నట్లును, జాగ్రత్తపుచ్చుకొనవలెను.

గర్భపాతము—గర్భిణీస్త్రీలకుసాధారణముగావచ్చెడిరోగము లనుగూర్చి కొంత చెప్పియున్నాముగదా? ఏదయిన జబ్బుచేత ఏడవ మాసము పూర్తి కాకమునుపు కడుపు దిగఁబడిపోవుట గర్భపాత మనఁ బడును. అది సంభవించినప్పుడు నిజముగా ప్రసవమైనప్పటికంటె ఎక్కువ బలహీనత కలుగును, గనుకను, ఒక్కసారి కడుపు దిగఁబడిపోయిన పక్షమున మరల నదేప్రకారముగా సంభవించుచుచచ్చి దేహముచెడి పోయినంతానప్రాప్తియేలేకపోవచ్చును గనుకను, దానినిగుఱించికూడ కొంత వ్రాయవలసియున్నది. విస్తారముదూరమునడుచుట, మిట్టపల్లములుగానుండు దారిని బండ్లలో ప్రయాణముచేయుట, పొగబండ్లలో

అధికదూరమువెళ్ళుట, శక్తి కిమించికష్టపడుట, రాత్రులవిస్తారముగా మేలుకొనుట, అతిసంభోగము, ఎత్తునుండిపడుట, కోపము భయము మొదలైన మనోవికారము లధికముగా గలుగుట, బరువైన వస్తువుల నెత్తుట, గాఢమయిన విరేచనాషధములు వేసికొనుట, రసముతినుట, బలహీనత, నాట్యముచేయుట, నడుముగట్టిగాబిగించుట, పిడుగులు మొదలయిన గొప్పధ్వనులు వినుట, కాకమందులను వేసికొనుట, కడుపులో పురుగులుపుట్టుట, మొదలయినవి గర్భపాతమునకు కారణములు గనుక, ఈవిషయనుయి మిక్కిలి జాగ్రత్తగా నుండవలెను.

గర్భపాతము సంభవించుటకు ముందుగా స్త్రీ ఒకటి రెండుదినములు బలహీనముగాను, నిరుత్సాహముగాను, ఉండును. అప్పుడుపొత్తి కడుపు, తొడలు, గజ్జలు, నొప్పిగానుండును. ఇటువంటి చిహ్నములు కనబడిన వెంటనేతగినవైద్యునిచికిత్సపనిచేయించినయెడల గర్భపాతం మాన్పవచ్చును. సముద్రపుగాలియుచన్నీళ్ళస్నానమును కొన్నిసమయములయందు గర్భపాతమును మాన్పను.

పయిచిహ్నములు కనబడినప్పుడు ఉపేక్ష చేసినయెడల, ఒకటి రెండు దినములందునతరువాత కొంచెమురక్తముపడుటయారంభమయి క్రమక్రమముగా ప్రవాహముక్రిందమాటి తరువాత పేరుకొనును. అప్పుడు నొప్పిలంతగా కనపడవు. ఇప్పుడుసహితము తగినశ్రద్ధపుచ్చుకొనిపని చేసినయెడల గర్భపాతమును మాన్పవచ్చును.

అటుతరువాత నొప్పిలారంభమయి, మొట్టమొదట కొంచెముగాను, అప్పుడప్పుడు వచ్చునవిగాను, కడుపుమెలివేసినట్టుగాను, ఉన్నను పిమ్మట అధికముగాను, క్రమమయినవిగాను, కడుపునుండిపిండముజారు విధముగాను, అగును. అప్పుడు పిండముచచ్చి గర్భమునుండి విడిపోయి యుండును గనుక గర్భపాతము తప్పదు.

సాధారణముగా గర్భపాతములు రెండవ నెల కడపటివారము

మొదలుకొని మూడవ నెల చివరవఱకును సంభవించినను, ఒకానొకప్పుడు తరువాత నెప్పుడైనను సంభవించును. నాలవమాసము లోపల గర్భస్రావము కలిగినయెడలసంతహానికరముకాదు. అప్పుడుతగినచికిత్స చేయించినయెడల ముం దట్టివి జరగకుండ నివారింపవచ్చును. నాలవమాసమునకు తరువాత దినములు గడచినకొలదిని గర్భపాతమువలన హాని యధికమగుచుండును.

రక్తస్రావమునకు తరువాత ప్రసవవేదనతోసమానమైననొప్పులువచ్చినను, రక్తస్రావమధికమయి ముద్దలుముద్దలుగావచ్చినను, స్తనములు చిన్నవయి మెత్తపడిపోయినను, అకస్మాత్తుగా పాలెండిపోయినను, కడుపులో చల్లగాను బరువుగాను ఉండి కడుపు చిన్నదయినను, కడుపులో పిల్లకదలుచిహ్నాలు కనపడక పోయినను, ఒత్తిగిలిప్రక్కమార్చినప్పుడుకడుపులోపిండ మొకప్రక్కనుండియొకప్రక్క కుపడినట్టుకనపడినను, పిల్లచచ్చుట నిశ్చయమేగనుక గర్భపాతముతప్పక కలుగవలసినదే. తఱచుచుగా గర్భపాత మారంభమయినఅయిదాఱుదినములలోనేకలిగినను కొన్నిసమయములయందు రెండు మూడు వారముల దాక కూడనుండును.

కొంచెము రక్తము పయికి వచ్చుట కనపడఁగానే తిరుగుట చాలించి మంచమును జేర్చి వీపుమీఁదగాని ప్రక్కలనుగానిపరుండవలయును. ఆసమయములోపథ్యముగా మితాహారమునుతినుచు, తేలికగా జీర్ణమగు జావ మొదలయినవానిని పుచ్చుకొనవలెను. త్రాగెడు జలము మొదలయినవి చల్లనివిగా నుండవలెను. ద్రాక్షపండ్లు చలువను బలమును కలుగఁజేయును. ప్రసవమైనస్త్రీల కేప్రకారముగా పథ్యపానములు నడుపుదురో గర్భపాతమయినస్త్రీలకునుఅదేప్రకారముగాజరపవలెను. అట్లుచేయనియెడల తరువాత దేహముచెడి వ్యాధులకు పుట్టి నిల్లుగును. ప్రతిదినమును ప్రాతఃకాలమున తప్పక చన్నిళ్ళలోస్నానము

చేయుచు వచ్చినయెడల దేహముదృఢపడును. శీత కాలములోమాత్రము గోరు వెచ్చనినీళ్ళు పోసికొనవలయును.

గర్భపాతమునకు పాత్రురాండ్రయిన స్త్రీలు కడుపుతోనున్నది మొదటుకొని ప్రతిదినమును చాలసేపు పరుండియుండవలెను. మనస్సు నెప్పుడును విచారములసాలు కానియ్యక నెమ్మదిగానుండవలెను. పిండి వంటలను మధురాహారములను తినక సామాన్యమైన పదార్థములనే పుచ్చుకొనుచుండవలెను. మత్తుచేసెడి పదార్థముల నెంతమాత్రమును పుచ్చుకొనఁగూడదు. సాధ్యమైనంత శీఘ్రముగా రాత్రులు పడకగది చేరుచు, సంభోగచింత సహితము లేకుండువల్లుగాప్రత్యేకముగామంచి గాలి ప్రవేశించెడు గదియందు పరుండవలెను. విధిలేక వచ్చినప్పుడు కొంచెము చిట్టాముదమును తప్ప విరేచనాషధములను పుచ్చుకొనఁ గూడదు. ప్రతిదినమును కొంచెమునడిచిస్వల్ప దేహసాధకమును చేయ వలెను. కడుపుతోనున్నవారితర స్త్రీలు ప్రసవమగుచున్నప్పు డాగదుల లోనికి పోఁగూడదు. పోయిప్రసవమునుచూచెడుపక్షమునగర్భపాతము సంభవించును. కడుపుతోనున్నవారు చిత్రమూలము, గోరోజనము, కస్తూరి, ఇంగువ, మొదలైనవేవియు తినఁగూడదు. పురుష సంభోగముకూడ గర్భపాతమున కొక కారణమయినందున, ఇంటనున్న పెద్ద వారు పడుచుతనములోనున్న దంపతులను ఆకాలములో నొకగదిలో పరుండనియ్యక వేటుచేయవలెను.

దొంగనొప్పులు — ప్రసవసమయమునకుముందేకడుపుతోనున్న వారికి కొందటికిముఖ్యముగాప్రథమగర్భమునదొంగనొప్పులువచ్చును. అవి నిజమయిన నొప్పులని భ్రమింపఁగూడదు. నిజములైన నొప్పుల కును వీనికినిగల భేదముకొంతచెప్పెదము. దొంగనొప్పులు నెలలునిండు లకు మూడు నాలుగు వారములకుముందే వచ్చును; నిజమైననొప్పులు నెలలు నిండినతరువాతఁగానిరావు. దొంగనొప్పులువచ్చినప్పుడు తీగెలు

వేయుటయుండదు; నిజమయిన నొప్పులు తీగెలు వేయుటతో నేయారంభమగును. దొంగనొప్పు లొకచోటనుండక మొదట నొకచోటనుతరువాత మఱియొకచోటను మాటిమాటి గజ్జలలోను, తుంట్లలోను, మొలలోను, కడుపులోను కనపడును; నిజమైన నొప్పులు సాధారణముగా వెనుక తట్టిన నారంభమగును. దొంగనొప్పులు క్రమముగా నుండక యొకప్పుడు పావుగంటతరువాతను మఱియొకప్పుడు ఒకటిరెండుగంటల తరువాతను వచ్చును; ఒకప్పుడు నొప్పికొంచెముగాను మఱియొకప్పుడు త్యధికముగాను ఉండును; నిజమయిన నొప్పులు క్రమ కాలమునవచ్చుచు అంతకంత కధికమగును. ఇటువంటి సమయములో కొంచెము చిట్టాముదము లోపలికి పుచ్చుకొన్నయెడల, అంతయు నిమ్మళించును; అట్లు నిమ్మళించనియెడల, కొంచెము వెచ్చచేసి కర్పూరతైలము కడుపునకురాచి, రాత్రులు పరుండఁబోవునప్పుడు బొచ్చు(స్నానలు)గుడ్డలో వేడిఉప్పు వేసికాని, రబ్బరుసంచిలో వేడిసీళ్ళుపోసిగాని శమనముకలుగునట్లు కాచవలెను.

కడుపునొచ్చుకాలము — సాధారణముగా కడుపు నిలిచిన దినము మొదలుకొని రెండువందల యెనుబది దినములకనఁగా తొమ్మిదిమాసములపదిదినములకు ప్రసవమగుదురు. ఈచెప్పిన కాలమునకంటె మిక్కిలి ముందుగా ప్రసవమైనయెడల సాధారణముగా స్త్రీ శిశువును, మిక్కిలి ఆలస్యముగా ప్రసవమయిన యెడల సాధారణముగా పురుషశిశువును పుట్టును. సాధారణముగా స్త్రీలందఱును పదవ నెలలో నేప్రసవమైనను కొందఱక్కడక్కడ పండ్రెండవ నెలవఱకును నీళ్ళాడుచుందురు. కొన్నిచోట్ల ఏడుమాసములకు నీళ్ళాడినవారి శిశువులును బ్రతుకుదురు. కొందఱు స్త్రీలు శిశువునుగనినతరువాత ఋతువు కాక యేమరలకడుపుతో నుందురు. అటువంటి సమయములయందు కాలమును లెక్కపెట్టుటకు శక్యముకాదు. కాని పిల్ల కదలనారంభించినతోడనే యప్పటికి నాలుగు

నెలలు దాటినవని తెలిసికోవచ్చును. వాకిటనున్నతరువాత ఆరంభదశలో చూలునిలిచినయెడల స్త్రీశిశువును, అంత్యదశయందు చూలునిలిచిన పురుషశిశువును, కలుగునని వైద్యశాస్త్రజ్ఞులు చెప్పుదురు. అయినను కొడుకుపుట్టునో కూతురుపుట్టునో నిశ్చయముగా తెలిసికొనుట కెవ్వరికిని చక్కగా తెలియదు. ఊహచేత చెప్పినప్పుడు కొన్నినిజము కావచ్చును. కొన్ని కాకపోవచ్చును.

మూడవ ప్రకరణము.

ప్ర స వా వ స్థ.

ఈవఱకు గర్భిణీ స్త్రీలనుగుఱించి కొంచెము చెప్పియున్నాము గదా! ఇంకముందు ప్రసవదశనుగుఱించి కూడ కొంత చెప్పెదము. మొదటిసారి కడుపుతో నున్నప్పుడు సాధారణముగా ప్రసవవేదన తక్కినసారులకంటె అధికముగాను, ఎక్కువకాలముండునదిగాను ఉండును. నొప్పులుపొడముటకొకటిరెండుదినములుముందుచూలాలు వెనుకటికంటె మిక్కిలిచులకనగానుండును; బిడ్డక్రిందికి దిగిపోయి దేహము చులకపడునుగనుక, అప్పుడామె హాయిగానుసంతోషముగానుకనపడి, స్వేచ్ఛగా ఊపిరివిడువఁగలిగి పనిపాటులయం దిష్టముగలదానివలె నుండును. ప్రసవవేదన మారంభమగుటకు పూర్వము సాధారణముగా కొన్నిదినములకు ముందును, ఒకానొకప్పుడుకొన్నిగంటలకు ముందును శిశువున్నగర్భకోశము కడుపులోక్రిందికిదిగును. అప్పుడన్నివిధములసుఖముగానున్నను, గర్భకోశము మాత్రాశయమునొఱసికొనుటచేతతఱుచుగా అల్పాచమసమునకు వెళ్ళవలసినట్లుండి కొంచెము కష్టముగా నుండును. తఱుచుగా వాకిటిలోనికి వెళ్ళవలెనని యిచ్చపుట్టుటప్రసవ చిహ్నములలో మొదటిది; అటుతరువాత గర్భద్వారమును పయిభాగ

ములును మఱింతతడిగానుండి, పిమ్మట కొంచెమునొప్పులారంభించును; అటుపయిని గర్భద్వార ముఖమునందు మూతగానుండు ఒకవిధమైన జిగటపదార్థము కొంచెమురక్తముతోకూడి పయికి రానారంభించును; వీనినేనుసవారుతీగలు వేయుటయందురు. ఇదివచ్చినతోడ నేనిజమయిన నొప్పులారంభించినట్టు నిశ్చయించుకొనవచ్చును. ఈప్రథమదశలయిన తరువాత రెండవదశలో కడుపుమెలివేసినట్టు నొప్పు లారంభించును; ఆరంభమునందవిక్రమముగానుండక మొదటరెండుగంటలకొకపర్యాయమును, తరువాత గంటకొకపర్యాయమును, అటుతరువాత అరగంట కొకపర్యాయమును వచ్చుచుండును. ఈమెలివేసెడు నొప్పులు అంతకంతకు వేగిరవేగిరము క్రమముగావచ్చి బాధ యధికముగానుండును. ఇటువంటి సమయములో పలువురకు దేహమువడకెత్తి కొన్నిసమయములయందు పండ్లు కఱచుకొనిపోవును; ప్రసవసమయమునందువడకు వచ్చుట జబ్బుకాదుగనుక మందు లేవియు నిప్పించకూడదు. వడకుగానున్నప్పుడు వేడిజావ లోపలికిచ్చినచోడపశాంతికలుగును. కుదుపుచేత బాధపడుచున్నప్పుడుబణాతుపచ్చడమునుగాని మఱియొకదుప్పటినికాని పయినికప్పి చెమటపట్టినతరువాత క్రమముగాతీసివేయవచ్చును. పయికి చలిచేత శరీరము వడకుచున్నను లోపలివెట్ట తగ్గదు గనుకను, వెట్ట యత్యధికమయినయెడలప్రసవమగుట మాలస్యమగునుగనుకను, కప్పిన బట్ట లతివిస్తారముసేపుంచగూడదు. కొండలు స్త్రీలకు నొప్పులారంభమయినది మొదలుకొని దేహము నలతగానుండి, వమనములుకూడ వచ్చుచు శిశుజనన మగువఱకునుతిన్న దేమియులోపలనిముడకుండును. అప్పుడు సహితము జడియవలసిన పనిలేదు. అట్టినలత తరువాతమేలే చేయును. ఈమెలివేయు నొప్పులున్న కాలములో నెంతమాత్రముతినుకరాదు. అట్లు చేసినచో, ఆయాస మెక్కువగుటయేకాక ప్రసవమును ఆలస్యమగును. ఆస్థితిలో నడవనైననునడవవలెను; లేదాకూర్చుండ

వలెనుగాని పరుండియుండకూడదు. అటుతరువాతమూడవదశలోపయి
 రీతి నొప్పులునూటి పోట్లు పొడిచినట్టుగా మఱియొకవిధమయిననొప్పు
 లారంభమగును. అప్పుడు కాళ్లునుతోడలునుతఱచుచుగాతిమ్మిరు లెక్కును.
 ఈతిమ్మిరికష్టపడుచున్నస్త్రీని ఏకస్థానమునందుచాలసేపుకూరుచుండఁ
 బెట్టుటవలనఁ గలుగును. కాఁబట్టి మొదటి రెండు దశలయందును
 గదిలో తిరుగుచుండుట యావశ్యకము. ఈతిమ్మిరి మూడవదియైనకడ
 పటిదశయందు సంభవించినయెడల నొప్పివచ్చినప్పు డెల్లను ఉండును
 గనుక స్త్రీకి మిక్కిలి బాధగానుండును. అప్పుడు మంత్రసాని తిమ్మిరి
 యెక్కిన భాగములను తన వెచ్చనిచేతులతోతిన్న గారాయవలెను. ఈ
 తిమ్మిరి మూడవదశయారంభములోపలవచ్చినయెడలస్థానమునుమార్చి
 జేరగిలఁబడి కూరుచుండునట్లయినను చేయవలెను; లేదా యిద్దరు స్త్రీ
 లిరుప్రక్కలను ఆసరాగానుండి మెల్లగాగదిలో నడిపించినై ననువచ్చు
 ను. ఈతిమ్మిరివలన సహితము జబ్బేదియులేదు. నొప్పులువిస్తారముగా
 వచ్చుచున్నను కొన్నిగంటలవఱకును కడుపులోని బిడ్డ కదలక యొకే
 స్థానమునందున్నట్టుకనఁబడినయెడల వెంటనే వైద్యునిపిలిపించవలెను.
 సాధారణముగా స్త్రీలకు ప్రసవవేదన మొదటిసారి నొప్పిలారంభమయి
 నది మొదలుకొని పండ్రెండు గంటలసేపును, తరువాత నన్నిసారులును
 ఆఱుగంటలసేపునుఉండును. కాని కొందఱివిషయములలో నింతకంటె
 హెచ్చుగాఁగానితగ్గుగాఁగానియుండవచ్చును. మొట్టమొదటిసారిబిడ్డను
 కనుటకుముందు నొప్పిలధికముగానుండునుగనుక బిడ్డనుకన్నతరువాత
 నొప్పిలంతగానుండవు. అటుతరువాత ప్రతిగర్భమునకును క్రమముగా
 బిడ్డను కనుటకుపూర్వము నొప్పులు తగ్గుచువచ్చినట్టుగానే తరువాత
 హెచ్చుచువచ్చును. ప్రసవమునకుముందు వచ్చెడునొప్పిలు గర్భమును
 వికసింపఁజేయుటకుపయోగించునట్లే తరువాత వచ్చెడునొప్పిలుదానిని
 మరల ముడుచుకొనునట్లుచేయుట కుపయోగపడును గనుక, అవి

పోగొట్టుటకు మందులు మొదలయినవి వేయకూడదు. పయిని చెప్పిన మూడుదశలలోను మొదటి దశయందు గర్భముదిగుట పిల్లసయికివచ్చు ప్రయత్నముగాను తీగెలు వేయుటగర్భద్వారమునకడ్డుగానున్న మూత విడిపోవుటగాను ఉన్నది ; ఈదశయందు స్త్రీ లెప్పటివలె నింట పని పాటులు చేసికొనుచుండవలెను. రెండవదశయందు మెలివేయకొప్పుల చేత గర్భద్వారము క్రమక్రమముగా తెరిచుకొనుచు శిశువుతల రాదగినంత స్థితికివచ్చును; ఈదశయందు గదిలోనేయుండవలెను. మూడవ దశయందు పోట్లు పొడిచినప్పు డెల్లను బిడ్డ కొంచెముకొంచెముక్రిందికి జరుగుచుండును. వీనిలో మొదటి రెండుదశలయందును తెలివిమాలిన మంత్రసానులు చెప్పిన్బినియెంతమాత్రమును తినుకరాదు. అట్లుచేసినచో బలహీనత తెటస్థించి ప్రసవము మఱింత యాలస్యమగును. మూడవదశయందు గదిలోనే పరుండియుండి సరిగా నొప్పివచ్చినప్పుడు మాత్ర మూపిరి బిగియఁబట్టి కొంచెము క్రిందికి తినుకవచ్చును. నొప్పి సహింప రాకుండినయెడల కడపటి దశయందు స్త్రీ యేడువవచ్చును ; అందువలనకూడ కొంచెముశాంతి కలుగును. వెన్నునననఁగానడుమునకు వెనుకవైపున నొప్పు లెత్తినప్పుడు మెత్తనితలగడరు వెన్నునఁ జేర్చి మంత్రసాని తనచేతులతో దృఢముగా నొక్క వచ్చును. చేతులకును నడుమునకును మధ్య తలగడ మొదలైన మెత్తని వస్తువేమియు లేక కేవలము చేతులతోనే నొక్కినయెడల పెక్కుచోట్ల కఠినమయిన చేతుల వలన నడుమునకు హాని కలుగుచువచ్చినది. నొప్పులుముందువైపునకడుపు మీదికి వచ్చినప్పుడు మంత్రసాని కడుపుమీద చేయిపెట్టి నొప్పివచ్చినప్పు డెల్లను దృఢముగా నొక్కుచురావలెను; ఇందువలన బాధ ఉపశమనము కలుగుటయే కాక ప్రసవమును సుఖముగానగును. ఈ చెప్పినదాని కంటె మంత్రసాని యధికముగా తనమనసు వచ్చినప్పు డెల్లను నడుముగాని కడుపుగాని నొక్కిపిసుకుచువచ్చినయెడల తల్లికిని బిడ్డకును కూడ హాని

కలుగును. ప్రసవమగుగదిసాధ్యమయినంతవిశాలమయినదిగానునిర్మల వాయువు వచ్చుటకు వీలుగలదిగానుచూచి యేర్పఱపవలెను. ప్రసవమునకు ముందుగాని తరువాతఁగాని బ్రాంది యయ్యకూడదు. కడపటి నొప్పులు వచ్చునప్పుడు స్త్రీ తెప్పలువాల్చి కన్నులుమూసికొనవలెను.

కొన్ని దేశములలో స్త్రీలు ప్రసవమగునపుడు వెలికిలపరుందురు. ఈ దేశమునందువలెనేమఱికొన్ని దేశములలోనిలుచుండిబిడ్డనుగందురు; ఇక కొన్ని దేశములయందు శిశువునుకనుటకు స్త్రీని మోకాళ్ళమీఁద నిలువఁబడునట్లు చేయుదురు; ఇంగ్లాండుమొదలయిన కొన్ని దేశములలో స్త్రీని ఎడనుప్రక్కను పరుండఁబెట్టి పిల్లను కనునట్లుచేయుదురు. ఈకడపటచెప్పిన పద్ధతి యనఁగా నెడమప్రక్కను స్త్రీని పరుండఁబెట్టి నీళ్ళాడునట్లు చేయుటగఁగే తల్లికిని బిడ్డకునుకూడ మిక్కిలి సుఖప్రదమును, అనుకూలమును. అయియున్నది. ప్రసవమగుటకుముందు విరేచనబద్ధము లేకుండునట్లు మిక్కిలి జాగ్రత్త పెట్టవలయును. మలబద్ధము యొక్కచిహ్నము లేమాత్రము కనఁబడినను వెంటనే తగినంత చిట్టాముదమును లోపలికిచ్చి విరేచనమగునట్లుచేసి సుఖప్రసవమునకుసాహాయ్యముచేయవలయును. అప్పుడు పురిటింటిఁగిరితలు పెప్పుడును మూసియుంచక, అప్పుడప్పు డోరవాకిలిగానుంచి మంచిగాలివచ్చునట్లుచేయుచుండవలెను. ఆసమయమునందు గదిలో పలువురుండినయెడల ధ్వనిచేసి తొందర పెట్టి బాలింతరాలి కాయాసము కలుగఁజేయుటయేకాక గదిలోనిగాలినిసహితము ఉచ్చాసనిశ్వాసములచేత పాడుచేయుదురు. కాబట్టి గదిలో మంత్రసానిని మఱియొకరినితప్ప ఎక్కువమంది నుండనియ్యకూడదు. మంత్రసానితోగూడ బాలింతరాలికి తోడుగానుండు స్త్రీ బిడ్డలతల్లిగాను, దయగలదిగాను, ధైర్యముకలదిగాను, ఉల్లాసముతో నుండునదిగాను, ఉండవలయును. బాలింతరాలి కధైర్యము కలిగించెడిమాట యొక్కటియు గదిలో నననియ్య కూడదు. పిల్లకుఁ

గాని తల్లికిఁ గాని భంగమువచ్చినప్రసవవార్తలను చెప్పెడి మంత్రసానిని సహితము చేరనియ్యరాదు. ఆరంభదశలో బాలింతరాలితో ఉత్సాహ కరములును, సంతోషకరములు నయినసంగతులు చెప్పుట యావశ్యకమే యయినను, ప్రసవ మగుచున్నకడపటిదశయం దప్పుడప్పుడు సమస్తముననుకూలముగా నడుచుచున్నదని ధైర్యము కలిగించెడియొకటి రెండుమాటలుతప్ప మఱి యేవిధమయిన ప్రసంగమును చేయరాదు. అట్టి సమయములయందు తన బాధచేత బాలింతరాలొక వేళ తొందరపడి నను దగ్గఱనున్న వారెంతమాత్రము తొందరపడక తాలిమివహించి మంచిమాటలతో ధైర్యమును ఉత్సాహమునుపుట్టించవలెను. కొమార్తెయందును ప్రేమచేత నట్టి సమయములయందు తల్లి తొందరపడుట సహజముగనుక సాధ్యమయినంతవఱకు ప్రసవమగునప్పుడు తల్లినిపురిటి గదిలో లేకుండునట్లుచేసి తల్లి తనయొద్దనున్నదన్న ధైర్యము కలుగుట కయి యప్పుడప్పుడు తల్లి బాలింతరాలికి కనబడుచుండునట్లు చేయవలెను. నొప్పులుపడుచున్న కాలములో కావలసినయెడల బాలింతరాలికి వేడిజాన లోపలి కియ్యవచ్చును. నొప్పులు పడుచున్న సమయములో కడుపుతో నున్నవా రిష్టమువచ్చినన్నిమాటలు అల్పాచమనమునకు వెళ్ళుచుండుట యావశ్యకము. కొందఱుసిగ్గుచేత తఱచుగా 'నీరుముట్టు కొనుటకు వెళ్ళక బహువిధములయిన నష్టములను తెచ్చుకొని తరువాత బాధపడుచుందురు. కాబట్టి యీదశలో మలమూత్రములను ధారాళముగా నడిపించుటకయి తగినంతశ్రద్ధ చేయవలెను. ఇం దేవిషయము నశ్రద్ధచేసినను తరువాతమిక్కిలివ్యసనపడవలసివచ్చును. ప్రసవమైనతరువాత సహితము పండ్రెండు గంటలలోపల మూత్రము రానియెడల వెంటనే వైద్యుని కాసంగతి తెలియజేసి తగినచికిత్స చేయించవలెను.

మొదటి ప్రసవమునకుతప్ప తరువాతతరువాత సాధారణముగా మంత్రసానిని పిలుచుకొని వచ్చులోపలనే శిశువుపుట్టుట సంభవింప

వచ్చును. అటునంటి సమయములలో పురుషునిగదిలోనున్నవారు నెమ్మదిగానుద్ధైర్యముగానుండి, ఇతరులతోమాటలును గుసగుసలునుమానితొందరపడక నిశ్శబ్దముగానుండి, ఉపద్రవమేమియు లేదని బాలింతరాలికి దృఢముగా తోచునట్లు చేయవలయును. అట్లుచేయక యిటునటు పరుగెత్తి తొందరపడి యేదోయుపద్రవమున్నట్లు బాలింతరాలికి భయము కలుగునట్లు చేసినయెడల నెంతహానియైననుకలుగును. వెంటనే శిశుజననమైనపక్షమున, అక్కడనున్నవారు బొడ్డుత్రాడు శిశువుయెడకు చుట్టుకొన్న దేమోచూచి తొలగించవలెను; తొలగింపని యెడల బిడ్డ కూరిపి సలుపక మృతిపొందును. ఊపిరివిడుచుట కడ్డముగా శిశువు మొగముమీఁద మావియొక్క పనుచని పొరవేదియైన పడినయెడల బిడ్డకు ప్రాణహానికలుగకుండ తక్షణము తీసివేయవలెను; ఆప్రకారముగానే మొగమునకడ్డముపడకుండ బట్టలుతొలగించుటయే కాక, జిగట మొగమున కింటుకొని యున్నయెడల బట్టతో తుడిచివేయవలెను. ప్రతిశిశువును పుట్టినతోడనే యేడువలయును; అట్లు ఏడువనిపక్షమున బిడ్డయొక్క పిష్టలమీఁద కొట్టి వేడిపించవలెను. పుట్టిన శిశువుపయికి చచ్చునట్లుగా కనబడినయెడల, పిష్టలమీఁదనువీపుమీఁదను చాటుమను నట్లు కొన్నిదెబ్బలు కొట్టవలెను; నవాసారమును సున్నమును గలిసిన వాసనచూచెడియుప్పును ముక్కురంధ్రములనద్దనుంచవలెను. మొగము మీఁద చన్నీళ్లు చల్లవలెను; గుడ్డకాలిచిచర్మమునకు తగులకుండునట్లుగా ముక్కుక్రిందనుంచవలెను. సాధారణముగాపిఱుదులమీఁదకొట్టుట చేతనే చచ్చిననుకొన్ని పిల్లలు బ్రతుకుచుందురు. ఈపనిని మానుట వలన బ్రతుకదగినబిడ్డల నేకులు నిష్కారణముగా చచ్చురు. చచ్చినట్లు పుట్టినబిడ్డను ఏడుచునట్లు చేసినయెడల నిక నాబిడ్డ బ్రతికినట్టి బొడ్డునరము నాడివలె కొట్టికొనుచున్నయెడలదానినికట్టివేయరాదు; వెచ్చని చేతులలో శిశువుయొక్క కాళ్లును చేతులును వీపును తొమ్మునుచక్క-

గా రాయవలెను. పయిపద్ధతులవలన ప్రాణము తేలుకోక బొడ్డుదారము కొట్టుకొనుట మాని వేసినపక్షమున, త్రాడు ముడి వేసి బొడ్డుకోసిబిడ్డను చటుక్కున వేడినీళ్లలోముంచవలెను. చటుక్కున వెచ్చనినీళ్లలోముంచిన తోడనే ప్రాణము తేటి ఊపిరి యాడనిపక్షమున, నీళ్లలోనుంచిన కార్యము లేదుగనుక వెంటనే శిశువును నీళ్ల నుండి తీసివేయవలెను. ఈ చెప్పిన వేనివలనను తెలివిరానియెడల శిశువును మొగము పాన్పుమీఁద ఆను నట్లుగా బోరఁగిలపరుండబెట్టి మెల్లగా శరీరమును వీపువఱకును వచ్చు నట్లుగా పొరలించుచు మరల మొగము పక్కమీఁద ఆనునట్లుగా నిమిషమునకు పదునేనుసార్ల చొప్పునకొంతసేపుపొరలించినయెడల ప్రాణము రావచ్చును. అక్కడకును రానిపక్షమున మంత్రసానిగానిమఱియొకరు గాని పయికి పోకుండునట్లుగా శిశువుముక్కును ఎడమచేతతో గట్టిగా పట్టుకొని పిల్లవానినోటిలోనోరు పెట్టి గట్టిగాఊది, శ్వాసకోశములు పయికిలేచినతోడనేకుడిచేతితోఁజొమ్మునుపయికినిమురుచులోపలిగాలి మరల పయికివచ్చునట్లు చేయుచు నిమిషమునకు పదునయిదు సార్ల చొప్పున కొన్నినిమిషములవఱకు నాప్రకారము చేసినచో సాధారణముగా బిడ్డ యులికిపడి యేడుచుట సంభవించును. అట్లు జరుగుట ప్రాణము తెప్పిటిలుటకుసూచకము. బొడ్డుదారమువాడివలెకొట్టుకొను చున్నయెడల ప్రాణము తెప్పిటిలువఱకును దానిని ముడివేయరాదు. శిశువు ఊపిరివిడిచి యేడుచుటకుముందుగా బొడ్డుదారము కట్టివేసినయెడల బిడ్డ బ్రతుకునన్నయాశవదలుకోవలసినదే. చలనమున్నంతవఱకును బొడ్డుదారమును ముడివేయక పూర్ణముగా నుంచినయెడల, తల్లియొక్క రక్తప్రసారమునుపోషణమునువచ్చిబిడ్డబ్రతుకవచ్చును. ఎందునను ప్రాణమురానియెడల నికబిడ్డపోయినట్టే. ఈప్రకారముగాబిడ్డలు చచ్చి జనించుభాగ్యము పనిపాలులుచేయక యూరక కూరుచుండిమనను వచ్చినట్లు తిని యెప్పుడును మెత్తనిపఱపులమీఁద పరుచు ధనికుల

భార్యలకే కానియొడలువంచి పనిచేయుచు పెందలకడలేచివేళకుపరుండుచు మితముగా తినెడు బీదలభార్యల కెక్కడనోకానిలేదు.

బిడ్డ క్రమముగాపుట్టి యేడిచి తిన్నగానున్నయెడల శిశువుశరీరమునకు రెండంగుళముల దూరమునబొడ్డుదారమునకడుగుపొడుగుదూరమొకటి బిగించి, దానికి మూడంగుళములదూరముననదేప్రకారముగా మఱియొకదారము బిగించి, ఆరెండుకట్లకును మధ్యగా బొడ్డుదారమును పదిలముగా కోసివేయవలెను. మావి నెంతమాత్రమునుమంత్రసానికాని మఱియొకరుకాని బలవంతముగా పయికిలాగరాదు. ఏమియు చేయక యూరకున్నచో కొంతసేపటికి తనంతటఅదియేపయికివచ్చును. కాని కుడిచేతితో బాలింతరాలి పొత్తికడుపును నొక్కిన యెడల గర్భము వేగముగా ముడుచుకొనిపోయి, మావి పయికివచ్చి స్త్రావముకట్టును. గంటసేపటివఱకును మావి పైకిరాక స్త్రావమువిస్తారముగానున్నచో వెంటనే వైద్యుని తీసికొనిరావలెను. అంతేకాని మంత్రసాని నేమియు చేయనియ్యరాదు. తెలివిమాలిన మంత్రసానులు తాము మధ్య ప్రవేశించి మావిని బలవంతముగా లాగుటవలన బాలింతరాండ్రకు పలువురకు శ్రాణహాని సంభవించుచు వచ్చినది.

ప్రసవమయినతరువాత గంట సేపటివఱకును ఆస్త్రీని బిడ్డను కన్నప్పటి స్థితిలోనే పరుండనిచ్చి కాళ్ళుమాత్రము చాచుకొని యనుక్షణముగా నుండునట్లు చేయవలెను. ఒకటిరెండుగంటలయినతరువాత ఆమె నిద్రలు బుజములకడను తుంట్లకడను పట్టుకొనిమెల్లగానొకప్రక్కనుండి యొకప్రక్క కొత్తిగిల పరుండబెట్టవలెను. అంతేకాని ఆమె నెంతమాత్రమును స్వయముగా ప్రయత్నముచేసి రెమిత్తిగిల నియ్యకూడదు; బాలింతరా లాసమయములో పరువుమీఁద నిలువుగాలేచి కూరుచుండఁగూడదు. ప్రసవమయినతరువాత సాధాగణముగా బాలింతరాలి కలసటగాను చలిగాను ఉండును గనుక, అప్పుడొక దుప్పటిని

దేహము నిండ ముసుగు వేసి, ఆమెకు ఉక్కగా నున్నతోడ నేతీసివేయవలెను. పయిని బట్ట లతివిస్తారముగా మాత్రము కప్పరాదు; అట్లుకప్పి సచో స్రావమధికమయి మూర్ఛకూడ రావచ్చును, కాళ్ళు చల్లగా నున్న యెడల ప్లానలుగుడ్డ చుట్టఁబెట్టి దిండుమీఁద కాళ్ళు పెట్టుకొనవలెను. బాలింతరాలి దేహరోగ్యమునకు పక్కబట్టలు మొదలయినవి తఱచుగా మార్చి క్రొత్తబట్టలు వేయుచుండుటతో సమానమయినదిమఱియొకటి లేదు. బాలింతతనములో శుచిగా నుండనియెడల ముఱికివలన జ్వరములును ప్రసూతిరోగములును వచ్చునుగనుక, బట్టలు మొదలయినవి గాలిలో నాఱఁబెట్టి శుభ్రపఱుచుటయే కాక సూతికాగృహము లోనికి మంచిగాలివచ్చు వీళ్ళు చేసి లోపలికి పుచ్చుకొనునీరు మొదలయినవి నిర్మలముగానుండునట్లు చూడవలయును.

శిశుజననమయినతోడ నేబాలింతరాలికి వేడిగానుండని తేయాకు నీళ్ళు దాహమున కిచ్చుట మిక్కిలి మంచిది; బాలింతరాలు మంచము మీఁద సరుదుకొనికొంచెమునిమ్మశ్రపడిన తరువాతలోపలికివెచ్చనిజావయియ్యవలెను. కష్టపడి శోషిల్లియున్నతరువాత బడలికపోయి తేలుకొనుటకయి ఆహారమిచ్చుటకు మాఱుగా మనదేశములో బాలింతరాండ్రను లుకణములుకట్టిమాడ్చుచున్నారు. ఈదురాచారమువలననే ప్రసవమయినవారి కనేకవికారములు కనఁబడి సూతిక మొదలయిన రోగములుసహితము వచ్చి కొన్ని సమయములయందు ప్రాణభయము కూడ కలుగుచున్నది.

ఒకమె తనిగుడ్డను రెండుమూడు మడతలు వేసిగర్జమునకుపయి భాగమున వేసి దానిచుట్టును కడుపునకు మూడుమూరలగుడ్డను నడికట్టుకట్టి, దానిని మిక్కిలి గట్టిగా బిగింపక సాధారణముగా బిగువుగా నుండునట్లు ప్రతిసాయంకాలమునను ఉదయకాలమునను, వద్దలైనప్పుడెల్లను మరల బిగించుచుండ వలెను. మనదేశమునందుకట్టుకొన్నచీర

యొక్కచివర భాగమునే నడికట్టుగానుపయోగింతురు కాని యరణకంటే ప్రత్యేకముగా మఱియొకగుడ్డను కట్టుటయే యుత్తమము. ఈనడికట్టు వలన బాలింతరాలికి హాయిగానుండును; కడు పెప్పటి పరిమాణమునకు మాటును; స్రావమధికముగాక కట్టును. ఈనడికట్టు విషయమయిత్రద్ధ చేయనియెడల శానకడుపులుపడి రూపముచెడి కానుపు లధికమయిన కొలదిని మఱింత వికారరూపములను పొందుదురు.

పురిటిల్లు సదా చల్లగా నుండునట్లును ధారాశముగా శుద్ధవాయువు వచ్చునట్లును చేయుటయేకాక, అందులో నిప్పుగాని పొగగాని యెంతమాత్రమును లేకుండునట్లు బహుజాగ్రత్త పుచ్చుకొనవలెను. నిప్పుపొగమొదలయినవానిచేత గాలి చెడియు కాంకయెక్కువయియు పలువురు బాలింతరాండ్రును శిశువులును పలువిధములయిన వ్యాధుల పాలగుటయేకాక ప్రాణములనుసహితముపోగొట్టుకొనుచున్నారు. శిశువుయొక్క శరీరము వెచ్చచేయుట మొదలయిన పనులకు కావలసి వచ్చినయెడల పొగ లేకుండ కొంచెమునిప్పును పురుటింట నుంచ వచ్చును. గాలి స్వేచ్ఛముగావచ్చుచుపోవుచునుండుటకై తలుపెప్పుడు నోరవాకిలిగా నుంచవలెను. ప్రసవమైనతరువాత వెంటనే తలుపులు మొదలయినవి మూసి గది చీకటిగానుండునట్లుచేసి నిశ్శబ్దముగానుంచి బాలింతరాలికి నిద్రవచ్చునట్లుచేసి కొంతసేపు విశ్రాంతి పొందనిచ్చిన యెడల, ఆమె కెంతోయారోగ్యముకలుగును. కాబట్టియప్పుడామెతో నేవిధమైన మాటలును పెట్టక శిశువునకు నీళ్ళుపోసి బట్టలువేసిన తోడనే మంత్రసాని తప్ప మఱియెవ్వరును గదిలోనుండక లేచిరావలయును. బాలింతరాలు మొదటి పదిదినములలోను మనస్సునకుఁగాని దేహమునకుఁగాని ఆయాసము లేకుండ పూర్ణమయినవిశ్రాంతి పొందవలసి యుండును గనుక, ఆమె క్షేమమును గోరువారు పురుటింటిలోనికి వెళ్ళక యీవలినుండియే యామె క్షేమసమాచారమునువిచారించుచు

నామె కేవిధమైనయాయాసమును కలిగింపకుండ వలెను. ఈ హేతువు చేతనే మనపూర్వులు పది దినములు మైలనేర్పటిచియెవ్వరునుగదిలోనికి వెళ్ళకుండ కట్టుదిట్టముచేసిరి. అట్లు క్రమముగా చేయుటయేవేయి యశాపథములపెట్టు.

ప్రసవమయినతోడనే బాలింతరాలికి మూత్రవిసర్జనము చేయవలెనని యిచ్చ కొంచెమయిన నున్నచో తప్పక అల్పాచమనముచేయవలసినదేకాని యామె యెంతమాత్రమును లేచికూరుచుండి యాపని చేయరాదు. లేచికూరుచున్నచో స్రావ మధికమయి జబ్బు చేయును. గనుక నిద్రపోవుటకు ముందుగా పరుండియే మూత్రవిసర్జనము చేయనట్లు చేయవలెను. ప్రసవ మయినతరువాత బాలింతరాలి మేలుకొఱకే భగవత్సంకల్పమునుబట్టి విరేచనబద్ధముకలుగును. మూడవదినమువఱకును విరేచనము నిమిత్తమయి మనమేమియుపనిచేయరాదు. మూడవదినము తనంతనేకాని కొంచెము కాఙ్గీనీశ్యమునను ప్రత్యేకముగా వేడి నీశ్యమునను పుచ్చుకొనుటవలనగాని విరేచనమగును. అట్లుకానియెడల వెనుక చెప్పిన ప్రకారముగాడబ్బెత్తుచిట్టాముదమునులోపలికిపుచ్చుకొనవలెను. దానివలనను సంత్రొండుగంటలలోపల మలవిసర్జనము కానియెడల మరల చిట్టాముదము నియ్యవలెను.

స్రావము ప్రసవమునిమిత్తమయి నుంచము చేరినది మొదలుకొని ప్రసవమైన వారముదినములవఱకును కొన్నిసమయములలో పదియేను దినములవఱకును నుండును. అది మొట్టమొదట కొంచెమెట్టరంగు కలదిగా నుండును ; అది యిరువారువార క్రమక్రమముగా పండుటాకు వర్ణమునకు మాటి తుదికు కొంచె మాకుపచ్చరంగునకుదిగును. కొంతవఱకు జలరూపమయిన యీస్రావ నూవశ్యకమే కాని యత్యధికమైనచో బాలింతరాలినిబలహీనురాలినిగాఁజేయును. తెలివి నూలినవా రాభాగములను కడుగుట జలుబని భావించుదుగాని యట్లు

కడుగనియెడలనే దేహరోగ్యమునకు భంగము కలిగించును. అంతేకాక యాభాగములకు దినమునకు రెండుసారులయినను తప్పక వేడినీళ్ళలో గుడ్డముంచి కాచి మెత్తనిగుడ్డతో తుడుచుచుండవలెను.

మొదటి పదిదినములును బాలింతరాలు తాను లేచుటకయి ప్రయత్నింపక కదలమెదల కుండుట యావశ్యకము. అయిదుదినముల వఱకును మొదటిప్రక్కమీఁదనేపరున్నతరువాత పయియైదుదినములు రెండవ మంచమును మొదటిమంచమునకు దగ్గఱగానే చేర్చి యామె నేమియుప్రయత్నముచేయనియ్యక వెనుక చెప్పినప్రకారముగా నామె నిద్దఱుపట్టుకొని మెల్లఁగా రెండవమంచముమీఁద పరుండఁబెట్టవలెను. ఆమెతోమ్మిదిదినములయినతరువాత పదవదినమునగంటసేపట్టవఱకును లేచి కూరుచుండి నాఁడుమొదలుకొని దినదినక్రమమున కూరుచుండు కాలమును హెచ్చుచేయుచురావలెను. కాని మొదటిపదునేనుదినముల లోను ఆమె విస్తార కాలముపరుండియేయుండవలెను. ఈప్రకారముగా జరిగించనియెడల స్రావ మధిక మగుటయు, గర్భము వాలిపోవుటయు, గర్భపాతములు కలుగుచుండుటయు, సంభవింపుచుండును. బీద స్త్రీ లీప్రకారముగా చేయలేక లేచి తిరుగుచువచ్చుటవలనపలువురకువ్రేలు కడుపులు వచ్చుచుండును. కడుపుతోనున్న కాలములో స్త్రీలుపనిచేయు టయు ప్రసవమయినతరువాత పూర్ణమయినవిశ్రాంతిపుచ్చుకొనుటయు రెండునుకూడ దేహరోగ్యమునకు మిక్కిలియావశ్యకములు. పీనిలోబీద వారికి కడుపుతోనున్న కాలములో పనిచేయులాభమును ధనము గల వారికి ప్రసవమయినతరువాత విశ్రాంతి పొందులాభమును సామాన్య ముగా కలుగుచుండును. కాని జరుగుబాటుగలవారి కిష్టమున్నచో రెండు లాభములును కూడ కలుగవచ్చును.

మనవారు సాధారణముగాచేయునట్లు బాలింతరాండ్ర నిగురఁ బెట్టక చక్కఁగా కాఁగినజావనుపాలనుగాని, కొంచెమన్నమునుపాలను

గాని పెట్టుచుండవలెను. అయినను మితముతప్పి పెట్టుటనుగాని అతి విస్తారముగా జలపదార్థముల నిచ్చుటనుగాని నూని బహుజాగ్రత్తగా నుండవలెను. అందుచేత జావనుగాని తేయాకునీళ్ళనుగాని పాలనుగాని యొకసారి చిన్నగిన్నెడుకంటె నెక్కువగానియ్యగూడదు. అట్టిచ్చినచో బాలింతరాలి కాయాసముగానుండి, చెమట యెక్కువగాపట్టి, పాలత్యధికముగా నూరును. ఈప్రకారముగానే ప్రతిదినమును బాలింతరాలి కనుకూలమయిన పథ్యపానములు పెట్టుచురావలెను. లోకములుకట్టిన యెడల శరీరముదుర్బలమయి బహుదుర్గుణములు పుట్టుచు బాలింతరాలికి పాలిచ్చినప్పుడు పాలతోసమభాగము నీరునుకలిపి మఱియియ్యవలెను. అట్లు పాలతో నీటిని చేర్చకపోయినయెడల జీర్ణముకాకపోవుటయేకాక మలబద్ధమునుకూడకలుగఁజేయును. పాలయందుమలబద్ధము కలిగించుగుణమునునీటియందువిరేచనమును కలిగించుగుణమునుగలవు; పాలలో నీటిని కలిపిన పక్షమున పాలయం దేదోషమును లేక పుష్టికర మగును.

మూడువారము అయినతరువాత బాలింతరాలుసాధారణముగా తిరుగుచు నింట నందఱితోడిపాటుగా లోపలికివచ్చి భోజనము చేయవచ్చును. కాని యామె పగటిపూట కొంచెముసేపు మంచముమీఁద పరుండి విశ్రాంతి పొందుచుండవలయును. ఇరువదియొక్కదినములైన తరువాత నామె బయల గాలిలో యధాప్రకారముగా తిరుగవచ్చును. నెలపురుడు వెళ్ళినతరువాత ననఁగా ముప్పదిదినములయినపిమ్మటనింట నెప్పటిప్రకారము క్రమముగా పనిపాటు లన్నియు చేసుకొను చుండవచ్చును. కొందఱు బాలింతరాండ్రు కొన్నిమాసములవఱకు పనిచేయరాదనిభ్రమపడుచున్నారుగాని సాధారణముగా పనిచేయువారే యేవిధమయినదబ్బులును లేకుండు దృఢగాత్రరాండ్రయితిన్నగా తిరుగుటకు శక్తిగలవారగుచున్నారువారియొద్దనేతమపిల్లలకు కావలసినన్ని పాలుండి

మఱియొకరిబిడ్డలకుఁగూడ వాని పాలియ్యఁ గలుగుచున్నాఁడు. వీరిట్లుం
డఁగా పనిపాలులుమానిసుఖమనుభవింపుచున్నామనుకొనుచున్నధనికు
రాండ్రయిన బాలింతరాండ్రు సదాతలగొప్పిచేతను వేఱునొప్పులచేతను
ముక్కుచు మూలుగుచునుండి తమబిడ్డలకిచ్చుటకే పాలుచాలక పాట్లు
పడుచుందురు. కాబట్టి యెవ్వరికిఁగాని యొడలువంచి పనిచేయుటతో
సమానమయిన లాభము మఱియొకటిలేదు.

నాల్గవ ప్రకరణము.

బాలింతతనము

—o—o—o—

తల్లులుకొందఱు తమవద్ద పాలుండియు మహావనమును దేహపటు
త్వమును చెడుననియెంచి తాముబిడ్డలకు పాలియ్యక దాదులనేర్పఱిచి
వారిచేత పాలనిప్పింతురు. తాను కన్నబిడ్డను భగవంతుఁడు దయచేసిన
పాలియ్యకపోవుట క్రూరమును పాపము నగుటయేకాక పాలియ్యక
పోవుటచేత నే మఱియొకవిధముగా దేహపటుత్వముచెడును. అట్టిదయా
విహీన లయినస్త్రీలు తామందుచేతి ముందు గొడ్డురాండ్రయిన నగు
దురు; లేదా కొంచెముకాలము పయికి దృశ్యముగాక సబడినను మరల
వేగముగాకడుపుతోనున్నవారయితఱుచుగ్రాసవమగుచువచ్చుటచేత
శరీరపటుత్వము చెడఁగొట్టుకొని వ్యాధులపాలయి యకాలమరణము
నయినను పొందుదురు; అంతేకాక యట్టివారికిపుత్రులనుగనుటవలనఁ
గలుగవలసినసంతోష మెప్పుడును పూర్ణముగా కలుగనేరదు. భగవ
దుద్దేశమునకు వ్యతిరేకముగా నడుచుకొనుటవలన సామాన్యముగా
దేహము దుర్బలమగుటయేకాక పాలకుస్థానముల నున్న స్త్రీనములయం
దును చనుబిల్లలును పూడ్లును వాపులుచుపాలస్వరములును సంభవించి
మిక్కిలిబాధపెట్టును. కాబట్టి పిల్ల యొక్కయుతల్లియొక్కయు సౌఖ్య

మంతయు తల్లి పాలిచ్చి పెంచుటలోనే యుండునుగనుక పాలుగలిగి శరీర దార్ఢ్యముగల సుందరు లెవ్వరును తమ పిల్లల నన్యుల పాలు చేసి యూరకుండ రని కోరుచున్నాము. అయిదుమాసములలోపల బిడ్డ కెప్పుడును పాలు గాక వానితోఁజేర్చి మఱియేవస్తువును పెట్టఁగూడదు. అటుతరువాత సహితము తల్లియొద్ద పాలున్న పక్షమున మఱియేవిధమయిన యాహారమును లోపలికియ్యఁగూడదు. పాలులేనియెడల నీయ్యఁదగిన యాహారమునుగూర్చి ముందు శిశుపోషణప్రకరణమునందు వివరించెదము.

ప్రసవ మయినబడలిక తీఱఁగానే యనఁగా బిడ్డను గన్నయయి దాటుగంటలలో ముఖ్యముగా మొదటిసారి నీళ్ళాడినప్పుడు తొమ్మువిషయమయి కొంచెము శ్రద్ధచేయవలెను. మొదటికానుపునకు సాధారణముగా మూడవదినమువఱకును పాలు తిన్నఁగా పడనేపడవు. ఆదినమునను తరువాత రెండుమూడుదినములవఱకును సాధారణముగా స్తనములుబి్బి, కడుములుకట్టి, ఆయాసముగానుండును; అంతేకాక యీసమయమునందు తఱచుగా జ్వరముకూడవచ్చును. చనుమొనలు పిండిచూచి తొమ్ములోపాలున్న పక్షమునతఱచుగాఁగాక పాలుకూడఁబడువఱకును నాలుగుగంటల కొకసారి శిశువును కుడుపవలెను. పాలు తిన్నఁగాపడిన తరువాత శిశువునకుమఱింత తఱచుగా చను గుడుపవలెనుగానియప్పుడునుమితిప్రకారముగానేపాలిచ్చుచుండవలయును. తొమ్ముచేపిలోపల పాలున్నవని నిశ్చయముగా తెలిసినప్పుడు తప్ప శిశువు నోటితోఁచన్ను పెట్టరాదు; అట్లుచేయనియెడల తఱచుగా స్తనము లీచుకొని పోయి పాలు లేక శిశువునకు పోతపాలుపోయవలసినగతి సంభవించును. కొందఱుపిల్లలు చెమటపట్టినప్పుడుగాని పాలెండి పక్కులు కట్టినప్పుడుగాని పాలుకుడువరుగనుక పిల్లవానినోటిలో పెట్టకమునుపే చనుమొనలనువేడినీళ్ళతోకడిగి మెత్తనిగుడ్డతో పదిలముగాతుడిచివేయవలెను. అట్లుతుడిచినతరువాతసహితము పాలుకుడువనిపక్షమున, చనుమొనలకు

కొంచెము వెన్నరాచి వెంటనే శిశువునోటిలో పెట్టవలెను. స్తనములు నిండుగాను గట్టిగాను నుండి నొప్పిగానున్నయెడల కర్పూరము వేసిననూనెతో మెల్లగా మర్దనచేయవలెను. కుచములుబ్బి నిండుగా నుండి యశౌఖ్యకరముగానున్నసమయమునందు పాలు మఱింతవిస్తారముగా నూరునట్లు చేయునుగనుక ద్రవపదార్థములనువిస్తారముగా లోపలికి పుచ్చుకొనఁగూడదు. ఈప్రకారముగా చేసినయెడల రెండు మూడు దినముల తరువాత చన్నులుతీసిపోయి నొప్పిమాని శిశువు సుఖముగా పాలు త్రాగుట కనుకూలముగానుండును. తరువాతికానుపుల కెల్లను పాలుచేసినప్పుడు క్రమమయిన మితప్రకారముగా శిశువు నొకచన్ను విడిచి యొకటికుడుపుటతప్ప మఱియేమియు చేయనక్కఱలేదు.

ఈమ్మలోపాలుకూడెడుసమయమునందనఁగాసాధారణముగా ప్రసవమైన మూడవదినము మొదలుకొని యొకటి రెండుదినములు బాలింతరాలికి 'పాలకాక' యని కొంచెము జ్వరమువచ్చును. అది సామాన్యముగానొకదినములోనేపోవును. ఏదోమఱియొకజబ్బువచ్చినంగాని యదెప్పుడును రెండుదినములకంటెనధిక కాలముండదు. అది చలి జ్వరమువలెవచ్చి మొదట కొంతసేపు చలిగాను, తరువాత తాపముగాను, ఉండి కట్టకడపట చెరుటపట్టి విడిచిపోవును. తఱచుగా తల నొప్పియు, స్తనములలోను వీపులోను పొత్తికడుపులోను పోట్లును, వచ్చును. ఈజ్వరమువలన నెప్పుడోకానిబాలింతరాలికిజబ్బు చేయదు. అయినను జాగ్రత్తగానుండుట మంచిది.

అప్పుడు పుట్టినబిడ్డ నీళ్ళుపోసినతరువాత కొన్నిగంటలసేపునిద్ర పోవును. ఆసమయమునందు లేసి చన్నుకుడుపుట మంచిదికాదు. అప్పుడు తల్లిమ్మలో పాలుసహిత ముండవు. కొంచెము పాలుచేరు సమయమునకెల్లను బిడ్డ తనంతనేమేలుకొని పాలకై యేడ్వ మొదలు పెట్టును. అందాక తాళక నిద్రపోయెడుబిడ్డను లేపియు నిద్రలేకుండఁ

జేసియు బిడ్డ కాకలివేయు నని చన్నుకుడిపినయెడల చెఱుపునకే కారణమగును. తల్లి బిడ్డకు నియమితకాలములోమాత్రమే పాలిచ్చుచుండవలెను. కారణము తెలిసికోలేక యెడ్చినప్పుడెల్లను పాలు కుడుపుచుండుట తల్లికిని పిల్లకును గూడ చెఱుపు గలుగఁచేయును. మొదటి నెలయందు నాలుగు గడియల కొకపర్యాయముపాలిచ్చుచుండవలెను; తరువాత క్రమ క్రమముగా కాలము హెచ్చుచేసి పదిగడియల కొక్కపర్యాయ మిచ్చునంతవఱకును తీసికొనిరావలెను. తల్లులు తఱుచుగా బిడ్డలను రాత్రివేళ కొమ్మువద్దనే పరుండఁబెట్టుకొని సదా చన్ను నోట పెట్టుచునేయుందురు. ఈచెడువాడుకవలన తల్లియు బిడ్డయుకూడ బలహీనపడుదురు; అంతేకాక మాతాశిశువులనిద్రచెడి పెక్కుజబ్బులుతటస్థించి కొన్నిసమయములయందు తల్లిచనుముక్కులును శిశువునోరును పుండుపడును. తల్లి విస్తారదూరము నడిచివచ్చినప్పుడును, చెమ్మటపట్టి యున్నప్పుడును బిడ్డకు పాలియ్యకూడదు; అప్పుడు పాలు మిక్కిలివేడిగానుండునుగనుక బిడ్డ కడుపులో జబ్బుచేసి విరేచనములు పట్టుకొనుటయేకాక చిడుము మొదలయిన చర్మరోగములు తటస్థించును. చంటి బిడ్డతల్లి తఱుచుగాపిండివంటలును మధురాహారములునుమానిబలప్రదమయిన సామాన్యలఘ్వాహారమును పుచ్చుకొనవలెను; సాధ్యమయినంతవఱ కనుభవజ్ఞానముచేత కని పెట్టిశిశువునకు పడనివస్తువులనువేనిని తల్లి తినకుండవలయును. తల్లివిరేచనములకు మందుపుచ్చుకొన్నయెడల బిడ్డకుకూడవిరేచనములుపట్టుకొనునుగనుక పాలిచ్చుచున్నంతకాలమట్టి యశాపథములేవియు తినకుండవలయును. తల్లివద్దపాలున్నయెడల పాలదాది నెప్పుడును పెట్టఁగూడదని యీవఱకే చెప్పియున్నాము. దాదియెంత దేహరోగ్యదశయందున్నను పిల్లకు తల్లిపాలుపడ్డట్టు దానిపాలు పడవు. తల్లియొక్కయు దాదియొక్కయు వయస్సువ్యత్యాసమును బట్టియు, వారిబిడ్డలయీడు హెచ్చుతగ్గులనుబట్టియు, వారిశరీరతత్వము

లనుబట్టియు. తల్లిపాల పెరిగినబిడ్డవలె పాలిప్పించినబిడ్డయెప్పుడునుండను. దాది తల్లికంటె కొన్ని వారములు ముందుగా ప్రసవించిన దయినను, దానిపాలవలన బిడ్డకు విరేచనబద్ధము మొదలయినవి కలుగును. ఆరోగ్యదశయందుండు పాలదాదిపాలే యిట్లు జబ్బుచేయుచున్నప్పుడు తినరానివస్తువులను తినెడునట్టియు శరీరదౌర్బల్యము కాని వ్యాధి కాని కలిగినట్టియుదాదిమాట చెప్పనేయక్కఱలేదు. ఒక్కతల్లిపాలుమాత్రమే బిడ్డయొక్కవయస్సునకును తత్వమునకునుచేష్టలకును తగినట్టుగామాటి సుఖప్రదముగానుండును. కాబట్టి సాధ్యమయినంతవఱకు పరులచేత పాలిప్పించుటమానిపించి పాలున్నయెడలతప్పక తల్లిపాలేయిచ్చి పెంచవలెను.

సాధ్యమయినయెడల పసిబిడ్డతల్లులు కొంచెముసేపు బయట మంచిగాలిలో తిరుగుట తల్లికిని బిడ్డకునుగూడక్షేమకరము. ఇల్లువిడిచి పోవుటకు వలనుపడనిపక్షమున పూలచెట్లు మొదలయినవి గల దుర్గంధములేనిదొడ్లలోఁగాని, తలుపులు తెఱచియుంచి మేడమీఁదఁగాని గదులలోఁగాని పచారుచేయవచ్చును. బొత్తిగా దేహసాధకములేని యెడల తల్లులకు మంచిపాలుండవు. తిరిగివచ్చినవెంటనే బిడ్డకుపాలియ్యక, అరగంటసేపుతాళిమఱియియ్యవలెను. రాత్రులు పరున్నకాలములో బిడ్డకు కూరుచుండిపాలియ్యఁగూడదు; పరుండియేచన్నుగుడుపవలెను. పగటిపూట మాత్రము కూరుచుండియే చన్నుకుడుపవలెను. సగమువంగి మంచముమీఁద చేయానుకొని యేటవాలుగా నెప్పుడును పాలియ్యఁగూడదు. అట్లుచేసినచో రూపము చెడుటయేకాక నడుము పట్టు తప్పిపోవును. తఱచుచుగా కోపము తెచ్చుకొనుచుండుట వలనఁగాని ఆకస్మికముగాశోకసంతోషాదులనుపూనుటవలనఁగాని పాలుచెడి తల్లికిని బిడ్డకునుగూడజబ్బుచేయునుగనుకమనస్సున నతిదుఃఖమునకుఁగాని యతిసంతోషమునకుఁగాని యెడమియ్యకుండవలెను. అంతేకాక పాలి

చేడు మాత యింట పనిపాటులు చేసికొనుచుండవలెను గాని పనిలేక యూరక కూరుచుండరాదు. సాధారణముగా బీదలు కావలసినంతపనిని గలిగియుందురుగనుక వారికి మంచి దేహసౌఖ్యము కలిగి తమబిడ్డలకు మాత్రమేకాక యితరులబిడ్డలకుకూడ నియ్యదగినన్ని పాలుండటయు పనిపాటులు చేయని డబ్బుగలవారి స్త్రీల దేహములుచెడి దుర్బలములయి తమ శిశువులకే పాలుచాలకపోవుటయు, తటస్థించుచున్నది. పని చేయక యధికముగాఁగినికూరుచుండు స్త్రీలకుతఱుచుగాపాలెండిపోవును ప్రతిదినమును పొట్టనిమిత్తము కష్టపడిమితముగాతినుచుండు స్త్రీలకు సామాన్యముగా కావలసినన్ని పాలురును. కాబట్టి జరుగుబాటుగలవారి స్త్రీలు పనిపాటుచేయక సదామంచములమీఁదను పోతబొమ్మలవలె పొదిగిళ్ళను కూరుచుండి కాలము గడుపుచు తాముచెడి పిల్లలను చెడఁగొట్టెడు దురాచారమునుమాని వేసిగృహకృత్యములయందుతగు పాటి దేహపరిశ్రమము చేయుచు తామును బిడ్డలును నాయురారోగ్యవృద్ధిని పొందియుందురని కోరుచున్నాము.

నియమితకాలములలో పాలియ్యక బిడ్డలకు తఱుచుగా చన్ను కుడుపుచుండుటవలన చనుమొనలుపుండ్లు పడుటయు పగులుటయుసంభవించును. ఎఱుంగనివారు కారణములు తెలిసికోలేక శిశువులు చన్నుకొటికి రనుకొందురుగాని వారియూహాసత్యముకాదు. పాలుకుడిచినతరువాత చనుమొనలు తడిగానుంచుట పగులుటకింకొక కారణము. కాబట్టి శిశువు స్తన్యపానము చేసినతోడనే మెత్తనిగుడ్డతో చనుమొనలను మెల్లగా తడిలేకుండ తుడునవలెను. ఒకవంతు వెలిగారమును ఏడువంతులు పిండియు మెత్తగానూరిచనుమొనలకు రాయుచువచ్చినచోపుండ్లుగాని పగులుటకాని మానును. తులముపావు మంచి తుమ్మజిగురు తెచ్చి చూర్ణముచేసి దానిలోనయిదుధాన్యపుగింజలయెత్తుపటికారపుపొడుము కలిపి దానిని చనుమొనలకు రాయుచువచ్చినను పుండ్లుమానును. తల్లి

చన్నులు పుండుపడ్డప్పుడు సాధారణముగా శిశువునోరుకూడ పుండు పడుట తటస్థించునుగనుక, పయిని చెప్పినపొడుమువలన బిడ్డల కేమియు హాని కలుగక నోరుమానుట కే సహాయపడునుగనుకను, పయినిరాచిన పొడుము తుడిచివేయకయే పిల్లలకు చన్ను కుడుపవచ్చును. నియమిత కాలములోనైనను చన్ను బిడ్డనోట పెట్టకముందు స్తనములలో పాలున్నవో లేనోచూచి లేనియెడలపాలూరువఱకును తాళియుండవలెను. చనుమొనలు పిండిచూచినయెడలపాలున్నదియులేనిదియుసులభముగా తెలియును. పాలులేనప్పుడు చన్నుకుడుపుచువచ్చినయెడల, తల్లికిచన్ను లెండిపోవుటయు పూడ్లుపడుటయు బిడ్డకు నోరుపూచుటయు విరేచనములు పట్టుకొనుటయు సంభవమగును. స్తనములలో పాలుండి బిడ్డ కుడుచుకోని పక్షమున, శిశువున కేదోజబ్బుకలిగియుండునుగనుక వెంటనే నైద్యునకు చూపవలెను. స్తనములలో పాలధికముగానుండి భారముగాను శ్రమగాను ఉన్నయెడల ఆలీపుచమురును ఉడుకులామును సమభాగములుగా కలిపి దినమునకు మూడునాలుగు పర్యాయములు స్తనములకు రాయవలెను. పాలిచ్చునప్పుడు స్తనములమీఁద గాలిసోకనియ్యక బట్టమూసియుంచవలెను. రవికలనుగట్టిగాబిగించుటవలన స్తనములు తిన్నఁగా నెదుగకయు చనుమొనలడఁగిపోయియు పాలుండియు శిశువు కుడుచుకొనుటకు వీలుపడకమాతాశిశువులకిరువురకును చెఱుపు కలుగును గనుక రవికలను మిక్కిలి గట్టిగాబిగింపక కొంచెమువదులుగానే ముడివేయుచుండవలెను.

తెలివిమాలిన స్త్రీలు తమ బిడ్డల కించుమించుగా విరామము లేకుండ చన్నుకుడుపుటచేత, అట్టివారిలో పలువురకు మూర్ఛసహితము రావచ్చును. పాలిచ్చేడి తల్లికి బలహీనముగానుండి మూర్ఛవచ్చునట్లు కనఁబడినయెడల, అదియే తల్లియొక్క సారమంతయుబిడ్డలకులాగుకొనుచున్నట్లు నిదర్శనము గనుక బిడ్డకప్పటినుండి తల్లిపాలతోడి

పాటుగా ఇతరాహారము సహితము పెట్టుచుండవలెను. అప్పటికినితల్లికి సోలిపోవునట్లు దుర్బలముగానుండునట్టి గుణము తగ్గనియెడల, బొత్తిగా చన్నుగుడుపుట మానివేయవలెను. బిడ్డలు పాలువిడిచిపెట్టని యవస్థలో తల్లికి విరేచనముల కౌషధము లిచ్చుచుండినయెడల మాతాశిశువుల కీడ్దటికిని కూడ జబ్బుగనుక, సాధ్యమయినంతవఱకు బలమయిన భేదిమందు లేవియు నియ్యఁగూడదు. ఎప్పుడైననావశ్యకము తటస్థించిన యెడల కొంచెము చిట్టాముద మియ్యవచ్చును. తల్లికి మలబద్ధముగా నుండినయెడల, కొంచెము తేనెనాకించవలయును. అందువలన విరేచన మగుటయేకాక దేహమునకుఁగూడమంచిగలుగును. ప్రాతఃకాలముననే నిర్మలమయిన చల్లనినీళ్ళు చెంబెడు లోపలికిచ్చుటవలనఁగూడజూడించి విరేచనము కావచ్చును. చలినీళ్ళులోపలి కిచ్చుటకూడదని కొందఱు భ్రమపడినను, దానివలననేవిధమయిన యపాయమునుగలుగక మేలే కలుగును.

బిడ్డను గర్భములో తొమ్మిదిమాసములు భరించునట్లే తొమ్మిది మాసములవఱకు మాత్రమే తల్లి బిడ్డకు చన్నుకుడుపవలెను. శిశువు నకు నవమాసములు రాకమునుపే చన్నిచ్చుటమాన్వినయెడల, శిశువు నకుకండసత్తువకలుగదు; నవమాసములుదాటినతరువాతఁగూడ చన్ను గుడుపుచుండినయెడల బిడ్డ పాలిపోయి బోలుశరీరము కలిగి బలహీన మగును. పదవ నెలను పాలువిడిచిన శిశువులే సాధారణముగా నధిక దేహరోగ్యము కలవారయి యుందురు. చిరకాలము పాలిచ్చుటవలన తల్లికిని పిల్లకునుకూడ చెఱుపుకలుగును. ఆరోగ్యదశలోనున్న మాతా శిశువులవిషయమయి తొమ్మిది నెలలు దాటగానేచనుగుడుపుటమాన్ప వలసినను, తల్లి బలహీనముగానున్నయెడల నాఱునెలలుదాటఁగానే బిడ్డకు తల్లి పాలుమాన్పవచ్చును; శిశువు వ్యాధిచే బాధపడుచుండిగాని బలహీనపడిగానియుండినయెడల సంవత్సరముదాఱువఱకును స్తన్యము

నిచ్చుచుండవచ్చును. అటుపిమ్మట స్తన్యము చేయ నిచ్చుటమాత్ర మేటువంటి స్థితిలోనుగూడ తల్లికిని పిల్లకునుగూడ తప్పక చెఱుపు చేయును. తల్లికి లెక్కవబలమని భ్రమపడి సంవత్సరము దాటినతరువాతగూడ పాలిచ్చుచుండినయెడల, తల్లితెఱుచుగాబలహీనపడియెండి పోవుటయేకాక యప్పుడప్పుడు చెవునుమూర్చి నిద్రమునుగూడవుట్టును; తల్లి గతి యట్లుండఁగా శిశువున కజ్జీర్ణము, పాలిపోవుట, బలహీనత, కలిగి యకాలమరణము సంభవించును. ఒక వేళ బ్రతికినను, ఊచకాళ్లు పడి, తొమ్మెండిపోయి, దుస్థితిలోనుండును.

తొమ్మిదినెలలు దాటఁగానే స్తన్యముమాన్వవలసినను, అపనిని క్రమక్రమముగాఁ జేయవలెనుగాని యొక్కసారిగాఁ జేయఁగూడదు. మొట్టమొదట చన్నుగుడుపుట తగ్గించుచువచ్చి, అన్నము కొంచెము హెచ్చుచేయుచురావలెను; అటుపిమ్మట రాత్రులమాత్రమే చన్నుగుడుపుచురావలెను; కడపట రెండుమూడుదినములు పిల్లను తగినవారి సంరక్షణములోవిడిచి తల్లి బంధువులయింటికిఁబోవుటగాని తానింటనే యుండి బిడ్డనే బంధువుల యింటికిఁ బంపుటకాని చేయవలెను. అట్లు చేయుట తటస్థింపనిపక్షమున, బిడ్డను తనగదిలో పరుండఁ బెట్టుకొనక మఱియొకగదిలో తగిన శాధ్యుల స్త్రీయొద్ద పరుండఁ బెట్టవలెను. ఇట్లు చేయుటవలన శిశువునకు పాలయలవాటు తప్పిపోవును. పగలు శిశువు దగ్గఱనుండి పాలయలవాటుతప్పించుటకు శక్యము కానియెడల, చనుగుడుపుటకుముందుగా రెండుమూడునీటిబొట్లలోకొంచెము ముసాంబర మఱగఁదీసి చనుమునలకు కొంచెమురాచుకొనవలెను. అట్లుచేసినయెడల, శిశువు చన్నునోటపెట్టుకోఁగానే విడిచిపెట్టియున్నవేసి రెండుమూడుసారులలో రోతపుట్టి చనుగుడుచుట మానివేయును. బిడ్డకు చన్నిచ్చుట మానివేసినతరువాత తల్లి పాలుపిండి వేయఁగూడదు; పిండి వేసిన్నయెడల మరలమరల నూరుచుండును. స్తన్యము నిండుగానుండి

కొంచెము బాధగానున్నను, దానిజోలికి పోక శాంతముగా నోర్చి యుండినయెడల క్రమక్రమముగా పాలుతగ్గిపోయి అయిదాటు దినము లలో పాలెండి పోవును. అట్లు తగ్గక మూడుదినము లయినతరువాత కూడ పాలునిండుగానుండి బాధగానున్నయెడల, ఆలీపుచమురునుఉడుకు లామును సమభాగములుగా గలిపి నాలుగుగంటల కొకపర్యాయము దానితో మెల్లగా స్తనములు రుద్దినయెడల బాధ పోవును. చనుగుడు పుట మానివేసినతరువాత పాలుపూర్ణముగా నెండిపోకకొందటికికొన్ని వారములవఱకును కొందటికి కొన్ని మాసములవఱకును కూడ కొంచె ముగా నుండును. అట్లుండుటవలన నేవిధమయిన చెఱుపునులేదు.

శిశువునకు పాలుమాన్పవలసిన కాలము రాకముందే చెవులలో ధ్వని, కన్నలు చీకట్లక్రమ్ముట, కనుగుడ్లు నొప్పిపెట్టుట, తలదిమ్ము; ఒడలు జల్లుమనుట, ఆకలిపోవుట, గుండెలుకొట్టుకొనుట, బలహీనత, అశీర్ణము, మలబద్ధము, ఎడమప్రక్కనొప్పలు, నకుములాగుట, మొగము తెల్లపడుట, చీలమండలువాచుట, అతిశ్వాసము, మొదలయినవానిలో నేనైన మూడునాలుగు తల్లికిగలిగి, పాలిచ్చినప్పుడెల్ల నవి యెక్కు వయినయెడల వెంటనే శిశువునకు తల్లిపాలుమాన్పించి, శరీరారోగ్యము గలపాలదాదినిపెట్టి పాలిప్పించుటెరు. అట్లుచేయక యలక్ష్యపెట్టిన యెడల, తల్లికి క్షయగాని హృదయరోగముగాని వచ్చి యపాయము గలుగును; పిల్లకును పాలుచాలనందునను, చాలినను మంచివికానందు నను, క్షయాదులువచ్చి శరీరముచిక్కి చావు సంభవించును.

ఉన్నట్టుండి యాకస్మికముగా చన్నులలో పాలు విస్తారముగా తగ్గిపోయినయెడల, తల్లికి గర్భము నిలిచిన ట్టూహింపవచ్చును. అట్లు కడుపువచ్చినతరువాత పాలు కుసుపుట తల్లికిని పిల్లకును కూడ నపాయ కరము. తల్లికి గర్భపాతముకూడ కలుగవచ్చును. కాబట్టి బిడ్డ పాలు మాననగిన స్థితిలోనున్నపక్షమున తత్క్షణము పాలుమాన్పవలెను; అట్లు

కాకయింకను పాలుత్రాగవలసినస్థితిలో నేయున్న పక్షమున, మంచిపాల దాదిని పెట్టి పాలిప్పించవలెను.

సామాన్యముగా స్త్రీలకు ప్రసవించిన తొమ్మిది మాసములకు మరల ముట్లారంభమగును. అట్లారంభమయినతరువాత పాలు తగ్గుట యేకాక బలప్రదము కాకపోవును. కాబట్టి వెంటనే శిశువునకు పాలు మాన్పవలెను. అట్లుమాన్పక పాలుత్రాగనిచ్చుచుండినయెడల, శిశువు పాలుత్రాగి బలియుటకు మాటుగా దినదినక్రమమున చిక్కికీడించి యెదుగక తొమ్మిది నెలలునిండినప్పుడున్న దానికంటెను బలహీనముగా నుండును. చనుమొనలు కడుములుగట్టి పుండ్లపడి చుందులు వేసినను శీఘ్రముగా మాసనప్పుడుగాని, తయ, నెత్తురుక్రక్కుట, గుండెలువిస్తారముగా కొట్టుకొనుట, నిస్త్రాణచేసెడువ్యాధి, మొదలయిన వానిలో నేదయినను కలిగియున్నప్పుడుగాని, వెంటనే తల్లిపాలు మాన్పించి దాదిని పెట్టవలెను. పాలదాదిని పెట్టుటకు ముందు దాని నడతను దేహస్థితిని చక్కగా విచారించి మతిపెట్టవలెను. — దాదియు వానిబిడ్డయుమంచి యారోగ్యదశలోనుండవలెను; దానిబిడ్డయొక్కయు వాలిప్పింపఁ దలఁచిన బిడ్డయొక్కయు వయస్సు సాధ్యమయినంతవఱకు సమానముగా నుండవలెను; జ్వరముగాని యగులువ్యాధులుగాని యున్నది పనికిరాదు. స్ఫోటకము మొదలయిన యగురోగములు వచ్చినప్పుడు పాలదాది యొద్దనుమాత్రమే కాక తల్లియొద్ద సహితము పిల్లను పాలు త్రాగింపఁ గూడదు; దగ్గఱకై నను తీసికొనిపోఁగూడదు. బిడ్డకు పాలుమాన్పచున్న దశలో తల్లిమితభోజనము చేయుచు, కారముగలవస్తువులనుపిండివంటలను తినక, సమస్తమయిన మత్తుచేసెడు పదార్థములను దగ్గఱకుఁ జేరనీక, బాగరూకతతో నుండవలెను; పానకము మొదలయిన ద్రవపదార్థములను మిక్కిలి తక్కువగా పుచ్చుకొనవలెను; సాధ్యమయినంతవఱకు బిడ్డకంటఁబడుచుండుటయు బిడ్డకు తనమాట వినఁబడు, చుండుటయు

తప్పింపవలెనువెచ్చవెచ్చగానుండుహాతికర్పారమువేసికాచినచమురు
దినమునకు మూడుసారులు స్తనములకు పూయవలెను. పాలుమాని
వేసినతరువాత మరల నెప్పుడును చన్ను బిడ్డనోట పెట్టరాదు. అట్లు
తెలివిమూలి పెట్టినయెడల బిడ్డకు విరేచనములును, తల్లికిచనుమొనలు
పుండ్లుపడుటయు సంభవమగును.

ఐదవ ప్రకరణము.

శిశుస్థిరక్షణము.

శిశువు జనన మొదినతరువాత బొడ్డుకోయగానే వేడినీళ్ళును
చన్నీళ్ళునుగాక గోరువెచ్చగానుండునీటితో శరీరముమెల్లగాకడిగిబిడ్డకు
నీళ్ళుపోయవలెను. చన్నీళ్ళుపోసినయెడల, బిడ్డకు కన్నులొఱయుటగాని,
రొంపపట్టుటగాని, విరేచనములుగాని సంభవింపవచ్చును; ఉడుకునీళ్ళు,
పోసినయెడల, బిడ్డ బలహీనపడి వ్యాధికిస్థానమగును. కాబట్టి యెప్పు
డునునులివెచ్చనినీళ్ళేపోయుచుశీతకాలమునందుకొంచెము వేడి హెచ్చు
గానుండులాగునను వేసవికాలమునందు మఱింత చల్లగానుండులాగు
నను నీళ్ళుతొలుపుచురావలెను. శిశువులకుపోసెడునీ రప్పుడు పితికిన
పాలుండు దానికంటెకొంత సెచ్చగానుండవలెను. అప్పుడుపుట్టినశిశువు
నకు వెన్నకాని చమురుగాని రాచి దేహముమీదనుండుకొనియుండెడి
ఆజిగురుపదార్థము పోవునట్లు మెల్లగా రుద్ది వేడినీళ్ళు పోయవలెను.
ఆజిగురుపదార్థము పోక దేహమున నట్టెయున్నయెడల, చిడుముగాని,
చెమటపోక్కులుగాని లేచును. శిశువునకుదయకాలమునప్రతిదినమును
తప్పక నీళ్ళుపోయవలెను. నీళ్ళుపోయుటకు ముందుగా తలతడువుట
మంచిది; అటుపిమ్మట శిశువునుతొట్టెలోనగమువఱకునీళ్ళుపోసియందు
లో గూడుచుండఁబెట్టి యొడలు తోమినను తోమవచ్చును. చంకలు

గజ్జలు మొదలయిన స్థలములలో ముఱికి యెంతమాత్రము లేకుండు నట్లు చక్కగా దద్దవలెను. నీళ్ళుపోయఁగానే శిశువును నాననియ్యక శుభ్రముయినపొడిగుడ్డతో శరీరమంతయుతుడిచి, మఱింతముఖ్యముగా చెవులలోతడియెంతమాత్రమునులేకుండఁ జేయవలెను. రెండవమాసము వచ్చిన తరువాత శిశువు దుర్బలముగా కనఁబడనిపక్షమున, స్నానము చేసెడు జలములో చేరెడు ఉప్పువేసి నీళ్ళు పోయుచువచ్చిరేని శిశువు నకు బలము కలుగును. శిశువులకు ప్రక్కవేసెడునట్టిగాని, కప్పెడునట్టి గాని బట్టలు చవుడుపెట్టి యుతుకఁగూడదు. చాకలివాగ డ్రాగుడ్డలకు చవుడు పెట్టిన యెడల శిశువులకు చిడుము పట్టును; ఉదయమున పాలియ్యక ముచుపే శిశువును స్నానము చేయించవలెను. పాలిచ్చినతరువాత నీళ్ళుపోయుచు వచ్చెనుపక్షమున, శిశువున కక్షీర్ణమును, కడుపు నొప్పియు, కలుగును. నీళ్ళుపోసి తుడిచిన తరువాత తల్లి తన చేతులు నొండొంటితోరాచి యావెచ్చనిచేతులతో శిశువుదేహమునురాచుట యారోగ్యప్రదము. ప్రతిదినమును స్నానముచేయించుట దేహమునకు బలమును సుఖమును కలిగించుటయే గాక శరీరమును దృఢపఱిచిపుష్టిని గలుగఁజేయును గనుక, తల్లు లెప్పుడును తమబిడ్డల కనుదినము నీళ్ళు పోయుటలో నశ్రద్ధచేయఁగూడదు.

బొడ్డు కోసినతరువాత దానికొక గుడ్డచుట్టియుంచవలెను. కోసిన బొడ్డుదారములోనుండి నెత్తురువచ్చుచున్నట్లుకనఁబడినయెడల వెంటనే దానికి గుడ్డచుట్టి దారమును బిగించి నెత్తురు కారకుండఁజేయవలెను. బొడ్డుసాధారణముగా నయిదానిదిదినములలోను, ఎక్కడనో కొందఱికి పదిపదునేనుదినములలోను, ఊడిపోవును. అది తనంతటయు క్తసమయములో నూడిపోనిపక్షమున, ఊడిపోవువఱకును వేచియుండ వలసినదే గాని దానినూడఁదీయుటకయి యెంతమాత్రమును ప్రయత్నముచేయరాదు, సామాన్యముగా మంత్రసానులు బొడ్డునుబలవంతముగానూడఁ

దీయుటకు ప్రయత్నించుటచేత బొడ్డు వాచిపుడుపడుటసంభవించును. కనుక, మంత్రసానులు బొడ్డుజోలిపోకుండునట్లు జాగ్రత్తపెట్టవలెను.

శిశువుల యారోగ్యమునకు శుద్ధవాయువత్యావశ్యకము. పురుటిండ్లలోనికి మంచిగాలి రాకపోవుటచేతనే యీదేశములో శిశువులనేకులు పురుటిదినములలోనే మృతినొందుచున్నారు. మంచిగాలిరాని యిటుకుగదులలోపెట్టి పోగులు మొదలైనవి పెట్టి యున్నగాలిని కూడ చెడఁ గొట్టుచుండుటచేత నొక్కశిశువులకు మాత్రమే కాక తల్లులకు సహితము తెలుచుగా శిశువుగతియే పట్టుచున్నది. పురుటిండ్లతలుపులన్నియు మూసియు డుటవలనను, ఇరుగు పొరుగుల స్త్రీలందఱును గదిలో గు పులు గు పులుగా పోగులవలనను, కుప్పలు పెట్టుటవలనను, గాలి పెడిపోవుటచేతనే సాధారణముగా మాతాశిశువులకుమరణములు సంభవించుచున్నవి. కాబట్టి యెన్నెప్పునచ్చినదనియు, సందుకొట్టినదనియు, భ్రమింపక శిశువులయవ్వనకు పురిటిండ్లలో శుద్ధవాయువు చాలినవలకు ప్రసరించకపోవుటయే ముఖ్యకారణమని తెలిసికొని ప్రసవమగున గదులలో గాలిశుద్ధముగాను డుటకు తగినప్రయత్నముల నన్నిటిని జేయవలెను. ఈప్రకారముగాఁ జేసినయెడల, పురిటిదినములలోపలనే సంభవించెడు తల్లులయొక్కయు బిడ్డలయొక్కయు మరణములు సగము తగ్గిపోవచ్చును.

శిశువుల మరణమున కింకొక కారణము పసిపాపలకు కాలనియ మములేక యిష్టమువచ్చిన యాహారమును పెట్టుచుండుట. మూడు సంవత్సరముల ప్రాయమువచ్చినవఱకును శిశువులకు బలమయిన యాహారమేదియు పెట్టఁగూడదు. ఈదేశములో తల్లిదండ్రులనేకులు భోజనసమయమునందు చూటిబిడ్డలను తిమవద్దఁగూరుచుండఁ బెట్టుకొని తాము తినెడి యాహారమునే వారికిని పెట్టుచుందురు. అట్లు చేయుటవలన కోమలములయిన పసిబిడ్డల జీర్ణసాధనములుచెడి యందుమూలమున

పలువిధములయిన వ్యాధులు సంభవించిమరణములుకూడసంప్రాప్తములగును. కాబట్టి పసిపిల్లల కాహారము పెట్టు విషయములో నిక్కిలి జాగరూకులయి యుండవలెను.

అప్పుడు పుట్టిన శిశువునకు మూడునాలుగు గంటల సేపటివఱకు నాహారమక్కఱలేదు. మూడునాలుగు గంటలసేపయి తల్లికి ప్రసవించినబడలిక తీఱఁగానే శిశువునకు పాలు కుడుపవలెను. తల్లులు పలువురు పాలుపడలేదని చెప్పి మూడవదినమువఱకును తాము పాలీయ్యక, ఆవుపాలను పోయుచుందురు. అట్లుచేయుట క్రమమయినపని కాదు. ప్రసవించినది మొదలుకొని తల్లికి కొంచెముగా పాలుండును. బిడ్డను కుడుపుటచేత పాలుపడి వృద్ధిచుగును. కాబట్టి బిడ్డకువెంటనే తప్పక చన్నుకుడుపవలెను. తల్లియొక్క యప్పటిపాలు శిశువునకు మిక్కిలిబల ప్రదమగుటయేకాక, విరేచనమగునట్లుచేసి దేహమునుశుద్ధిపఱచును. దయామయుఁడయినర్వజుఁడయిన యీశ్వరుఁడుపసిపాపలక్షేమమునకే యీయాహారము నుద్దేశించెనని యెఱుఁగక మూఢత్వముచేతనునదేశములో శైలియనివారనేకులు మొదటి మూడుదినములును బిడ్డకు తల్లి పాలనుమాన్పించి యావుపాలనిప్పింతురు. తల్లికి పాలున్నయెడల, ఆవు పాలనిప్పించుట యెంతమాత్రమును యుక్తముకాదు. తల్లిచన్నగుడిపినను పంక్రెండు గంటలకాలములోపల పాలుపడనిపక్షమున, అప్పుడు మాత్రము రెండువంతుల వేడినీళ్ళలో నొకవంతువుపాలుకలిపివానిలో కొంచెము పంచదారవేసి నాలుగుగంటల కొకపర్యాయము శిశువునకు కొంచెము కొంచెముగా విచ్చుచుండవలెను. అటుతరువాత తల్లికిపాలు పడఁగానే యావుపాలను మాన్పవలెను.

బిడ్డకురెండుమూడుదినములవఱకునుచన్ను కుడుపకపోయినపక్షమున, శిశువు బలహీనపడుటయేకాక తఱచుగాచన్నుకుడువనుసహితముకుడువకపోవును. అంతేకాక నూవులకుండెడిజున్న పాలవంటిదొక్కని

జిగురుపాలను శిశువుపీల్చకపోయినయెడల, చనుమొనలుకదుములుగట్టి పుండ్లుపడి తల్లికి మిక్కిలి యాయాసము సహితము కలుగును. అదిగాక బిడ్డకు వెంటనే చన్నిచ్చుటవలన ప్రసవానంతరము వచ్చెడునొప్పులు తక్కువగుటయే కాక రక్తము ప్రవహించెడి యవకాశము కూడ తగ్గిపోవును.

పాలు పడినతరువాత తల్లి బిడ్డ కొకచన్నుతరువాతనొకచన్ను చొప్పున మార్పుచు, పాలియ్యవలెనేకాని యెప్పుడు నొకచన్నుమాత్రమే కుడుపరాదు. కొన్ని కారణములచేత కొందఱు పిల్లలకొక్కచన్ను మాత్రమే కుడుచుకొనుట కిష్టమున్నను, తల్లియాయలవారును సాగనియ్యక గాడదు. కొందఱు తల్లులు బిడ్డలకదేపనిగా పాలిచ్చుచుందురు. ఈదురాచారమువలన తల్లికిని బిడ్డకునుకూడ చెఱుపుగలుగును. త్రాగిన పాలఱుగుటకు కొంతవిశ్రాంతి యవశ్యముగావలెను. మొదటి నెలలో పగలు నాలుగుగడియల కొకపర్యాయమునురాత్రి జామున కొకపర్యాయమును పాలిచ్చుచుండవలెను; రెండవ నెలలో పగలు రెండుగంటల కొకసారి పాలిచ్చుచుండవలెను. ఈప్రకారముగానే నెలలుగడచినకొలదిని క్రమక్రమముగా కాలమును హెచ్చించుచువచ్చి కడపట నాలుగు గంటల కొకసారిమాత్రము పాలిచ్చువలయును నీసికొని రావలెను. ఈ ప్రకారముగానే రాత్రులుకూడ కాలమును హెచ్చించుచువచ్చి కొన్ని మాసము లయినతరువాత పరుండఁబోవునప్పుడొక్కసారి యిచ్చిమరల జైల్ల వాఱుజామునమఱియొకసారి యిచ్చుచుండుటచాలును. తల్లినియ మితకాలములో మాత్రమే పాలిచ్చుచువచ్చినయెడల, శిశుస్సహితము దాని కలవాఁడుపడి యాకాలమునకుఁదప్ప పాలు కోరకుండును. పాలెంతయెక్కువగానిచ్చిన బిడ్డకంత యెక్కువబలము కలుగుననియెంచి కొందఱు తెలివి లేమిచేత తమకుండు ప్రేమాతిశయమునుబట్టి బిడ్డకు మాటిమాటికి పాలిచ్చుచుందురు. మఱికొందఱు తల్లులు బిడ్డయేడ్చి

నప్పుడెల్లను చన్ను నో బెట్టుచు మరు. ఏళ్ళకు కారణమొక్క
యాకలి యగుటమాత్రమేకాదు. పాలెక్కువయినను, కాకచేసినను
జలుబుచేసినను, ఏదైననొప్పియెత్తినను, కూడ బిడ్డ యేడ్చును. అప్పు
డెల్లను పాలిచ్చుచువచ్చినయెడల, పాలెక్కువయు యిల్లముకలుగు
టయు, కడుపుబ్బుటయు, కడుపులోశూలపుట్టుటయు, వమనములు వెళ్ళు
టయు, విరేచనములగుటయు, సంభవించును. ఇట్లధికముగా పాలిచ్చుట
చేతనే మన దేశములో ననేకశిశువులు చచ్చుచుందురు. పాలు కుశువు
నప్పుడు శిశువు చన్ను వదలివేయఁగానే పా చ్చుటమాని వేయవలెను.
బిడ్డ పాలుత్రాగి నోటిలోనిచన్ను విడిచిపెట్టుట తగినన్ని పాలుత్రాగి
తృప్తిపొందెననుటకు నిదర్శనము. శిశువు నడ్డముగా పరుండఁబెట్టి
పాలియ్యఁగూడదనియు, తల మొదలయినపముభాగము పముకిని మొల
మొదలయిన క్రిందిభాగము క్రిందికిని నుండలాగున నేటవాలుగాబట్టి
పాలియ్యవలయుననియు, ఈనఱకే యిప్పుడున్నాముగదా! ఇట్లచేయుట
చేత త్రాగినపాలు సులభముగా కడుపులోనికపోవుటయే క క కక్కు
కొనుట మొదలయినవి సంభవింపవు. ఏహేతువుచేల్చినను ఇల్లివద్ద
బిడ్డకు కావలసినన్ని పాలులేకపోయిన పక్షమున, ముఖ్యముగా రాత్రుల
యందు కొంచెమాపుపాలియ్యవచ్చును. శిశువు జననమొందినతరువాత
నయిదాఱునూసముల వఱకును ఇల్లిపాలుకప్పు మఱియేవిధమైన యా
హారమును పెట్టఁగూడదు. అయితరువాత వేడినీళ్ళు, ఆవుపాలును,
సమభాగములుగాకలిపి దానిలో కొంచెము పంచదార వేసి యియ్య
వచ్చును. పాలెప్పుడు నొక్కయూపువిగానే యుండవలెనుగానిదొరకిన
చోటనెల్ల నావుపాలనుదెచ్చి పోయరాదు ; అంతేకాక యావుపాలు
కొంచెముసేటిక్రింద పితికీనవిగా నుండవలెను గాని నిలువ యన్నవి
మంచివికావు. ముందుగా వేడినీళ్ళుకాచి దానిలో కొంచెము పంచ
దార వేసి చక్కగా కలిసినతరువాత, కాచనిపచ్చియూవుపాలనావేడి

నీటిలో పోసి కలుపవలెను. అంతేకాని పాలుకాచి తరువాత నీళ్ళలో కలుపఁగూడదు. పయివిధముగా నీళ్ళును పంచదారయు కలిపినపాలు మాత్రమే తల్లి పాలతో సమానముగానుండి శిశువునకుబలప్రదమగును. నీళ్లు కలుపని కాఁగినపాలు పోసినయెడల, బిడ్డలకజీర్ణమును మలబద్ధమును పుట్టి, పెక్కుజబ్బులు కలుగును. శిశువున కేడుమానములు వచ్చు వక్షుకును పిండి కలిగిన యాహారమును దేనిని బెట్టరాదు.

శిశువునకుపాలుమాన్పినది మొదలుకొనికాని, ఆఱు నెలలుదాఁటినతరువాతనన్నప్రాశనముచేసినదిమొదలుకొనికాని, అన్నము, రొట్టె, పిండివంటలు మొదలయినవి పెట్టుచుండఁగూడదు. తిన్నఁగానమలుటకు చేతకానట్టియు జీర్ణసాధనములు పూర్ణముగా నేర్పడనట్టియు ఆకాలమునందు గట్టియాహారమును పెట్టినయెడల, తిన్నఁగానఱగకవిరేచనాదులు కలుగును. కాబట్టి శిశువులకు పెట్టెడి యాహార మీక్రింద చూపఁబడెడు విధములలో నేదోయొకరీతిగానుండుట యారోగ్యప్రదము—

(1) అరసేరు మెత్తని బియ్యపుపిండి నొకగుడ్డలోవేసి గట్టిగా మూటకట్టి, ఆమూట చక్కగా మునిగి కొంచెము పయికి నీరుండు నట్లుగా గిన్నెలో నీరుపోసి పెట్టి సన్ననిసెగమీఁద నాలుగైదుగంటలసేపుడుకనిచ్చినయెడల, అది పసిబిడ్డల కనుకూలమైన యాహారమగును. పయినిచెప్పినట్లుడికినతరువాత గుడ్డమూటను నీళ్ళలోనుండితీసి మూట విప్పి, బెరడుకట్టినపయిభాగమును తీసివేసి లోపలనున్న మెత్తని యొడికిన పిండిని పాలుమొదలయినవిచేర్చి శిశువులకు పెట్టవచ్చును.

(2) కారన్ ప్లోర్ (నీనుజొన్నపిండి) రెండుడబ్బులయెత్తు తెచ్చి నాలుగైదుడబ్బులయెత్తు చన్నీళ్ళలోపోసి చక్కగాకలిపి, దానిలో నరసేరు సలసలకాగిన వేడినీళ్లుపోసి నాలుగయిదు నిమిషములసేపు నిప్పు మీఁద పెట్టి గరిటతో కలియఁబెట్టినపక్షమున, అదిజావవలెనయి శిశువులకు మంచియాహారమగును. దానిలో కొంచెముపటిక పంచదార

పొడుము వేసి పిల్లలకు పెట్టవచ్చును. దానిలో ఆవుపాలుపోసిననుపోయ వచ్చును.

(3) మంచినన్నబియ్యము తెచ్చి గంటసేపు నీళ్ళలో నాననిచ్చి తరువాత చక్కగా బియ్యముకడిగికడుగువడిపివేసి, ఆబియ్యమును తేట నీటిలో మెత్తవఱకును ఉడుకనిచ్చి, అప్పుడు పనికికబెల్లము కొంచెము వేసి గంజితో జావయగువఱకును ఉడుకనిచ్చి క్రిందకదింపి, మూడవ వంతు పాలు వేసి శిశువులకు పెట్టవచ్చును.

(4) శిశువునకు జీర్ణశక్తి తక్కువగానున్నయెడల, జావ యీ రీతిగా జేయవలెను. నాలుగయిదు గరిటెల నీళ్ళలో రెండుడబ్బుల యెత్తు మెత్తని వరిపండి వేసి చక్కగాకలిపి, నాలుగయిదు గరిటెల పాలు పోయిమీదపెట్టి తిన్నగా కాగినతరువాత దానిలో పంచ దార వేసి కలియబెట్టి, అప్పుడపాలలో ఆవఱకు పండికలిపియుంచిన నీళ్ళుపోసి యిరువది నిమిషములసేపు సన్న సెగమీదనుడుకనిచ్చి దింపి శిశువునకు పెట్టవచ్చును.

శిశువున కాటుమాసములు దాటకమునుపు పండి కలిసిన యాహార మేదియు పెట్టఁగూడదు. ఈయాహారము లెప్పుటికప్పుడుక్రొత్త గా చేసి గోరువెచ్చగా నుండఁగానే పెట్టవలెనుగాని బొత్తిగా చల్లార నియ్యఁగూడదు. పాలునిలువయుంచిన వయినయెడల పులిసిపోయి శిశువునకు జబ్బుకలిగించునుగనుక, సాధ్యమయినంతవఱకు కాపుట పితికిన పాలనే పోయుచుండవలెను. పాలలోఁగాని జావలోఁగాని పంచదార విస్తారము వేయఁగూడదు. పంచదార విస్తారముగా వేసినపక్షమున ఆకలి మందమగును. శిశువుల యాహారములో నుప్పు కొంచెము కలుపుట మంచిది. ఉప్పువలన నాహారమునకు రుచి కలుగుటయేగాక, ఆహారము సులభముగా జీర్ణమయి ప్రేగులలో సులిపురుగులు మొదల యినవి పుట్టకుండును. తల్లిపాలు విడువకున్నకాలములో శిశువునకు

దినమునకు రెండుపర్యాయములకన్న నెక్కువసారు లాహారము పెట్టఁ గూడదు. ఆరెండుసారులు సహిత మాహారము కొంచెముగా పెట్టవలెను.

రోగాదికారణములచేత తల్లియొద్ద స్తన్యములేనిపక్షమున, శిశువునకు పోతపాలు పోయుటకంటె పాలదాదినిపెట్టి పాలిప్పించుటశ్రేయస్కరము. పాలదాదిని పెట్టకముందు దానిదేహరోగ్యమెట్టిదో, దానివద్ద కావలసినన్ని పాలున్నవోలేవో, దానిశిశువుకూడ పాలిప్పించెడు బిడ్డతో సమానవయస్సును కలిగియుండెనోలేదో, విచారించిమఱిపెట్టవలెను. దానివద్ద త్వయ మొదలయిన రోగములున్నను, చర్మము మీఁదమచ్చలు పుంజు మొదలయినవియున్నను, తగినన్నిపాలు లేకపోయినను, శిశువు పానముచేయుటకు చాలినంత పొడవుగల చను మొనలులేకపోయినను, చను మొనలు పుంజుపడియున్నను, దానిశిశువు వయస్సును పాలిప్పించెడుశిశువువయస్సును ఇంచుమించుగాసమానము కాకపోయినను, అదిముట్లగుచున్నదయినను, దానిబిడ్డ బలహీనముగా నున్నను నోరుపూచియున్నను, అటువంటిపాలదాదినిపెట్టుకొనక మానివేయవలెను. పాలదాది యిరువదియైదుసంవత్సరములకు మించని వయస్సుగలదయి యుండుట మంచిది. కొందఱివద్ద పాలున్నను త్రాగుటకవి వేగిరము శిశువునోటికి రాకుండును. అటువంటిసమయములో శిశువాహారముచాలక కృశించిపోవును. కాబట్టి పాలదాది మున్ను శిశువునోటబెట్టినతరువాత వెంటనే శిశువునొకసారిపైకిఁదీసి నోటిలో పాలున్నవో లేనో పరీక్షించిచూడవలెను. బిడ్డయెడ్చినప్పుడేడ్పు మానుటకయి పాలులేకపోయినను వట్టిభోజ్యమునుగాని వ్రేలినిగాని నోట పెట్టి కుడుపుదురు. అట్లు చేయుటవలన బిడ్డకు విరేచనములు మొదలైనవి కలుగునుగనుక, తల్లిగాని దాదిగాని యెప్పుడును వట్టిచన్ను కుడుపరాదు. పాలిచ్చుచున్నదినములలో దాదిగాని తల్లిగాని యనా

రోగ్యకరమయిన యాహారమునుతినక పథ్యముగానుండవలెను. కాఁక చేసెడువస్తువులను తినఁగూడదు; రాత్రి మిక్కిలి ప్రొద్దుపోయిన తరువాత భోజనముచేయఁగూడదు. రాత్రి పదిగంటలు దాటినతరువాత మేలుకొనియుండరాదు. ప్రాతఃకాలముననే నిద్రలేవవలెను; కొంచెము సేపు మంచిగాలిలో తిరుగుచుండవలెను. కోపముమొదలయిన మనోవికారమువలనఁగూడ పాలు చెడిపోవునుగనుక, కోపస్వభావముగలిగి చిఱచిఱలాడుచుండెడుదాని నెప్పుడును పాలదాదినిగాఁ బెట్టరాదు.

తల్లివద్దపాలులేక పాలదాదినిపెట్టుటకు శక్తి లేనప్పుడునుమంచి పాలదాది దొరకనప్పుడును పయినిజెప్పినరీతిని పోతపాలుపోయవలెను. గాడిదపాలించుమించుగా తల్లిపాలను పోలియుండునుగాన శిశువులకవి యారోగ్యప్రద మయినను, అవి దొరకుట కష్టమగుటచేత వానిని మానవలెను. అటుతరువాత మేకపాలుశ్రేష్ఠమైనవి. అయినను మేకపాలు బలమైనశిశువులకుగాని పడవు. కాఁబట్టి మంచియావుపాలలో వేడి నీళ్ళను సమభాగముగాకలిపి దానిలో కొంచె ముప్పువేసి కొంచెము తియ్యఁబడునట్లుగా పటికపంచదారపోడుము వేసి పాలబుడ్డిలో పోసి శిశువు కుడుచుకొనునట్లు చేయవలెను. పాలబుడ్డిని ప్రతిదినమునుకడిగి శుచిగానుంచవలెను. పాలబుడ్డిదొరకనియెడల గిన్నెతో నేపోయవచ్చును. పాలేపూటకాపూట పితికినవిగానుండవలెననియు, ప్రతిదినమునొక్క యావుపాలే పోయవలయుననియు, పాలుకొనఁగూడదనియు, ఈవఱకే చెప్పఁబడినదిగదా? పాలలోపోసెడునీరు మసలియుండఁగూడదు; వేడిగామాత్రముండవలెను. మసలి సలసలలాడెడు నీళ్లుపోసిన యెడల పాలుచెడిపోవును. పోసెడిపాలు గోరువెచ్చగా నుండవలెనుగాని చల్ల పడిపోరాదు. శిశువునకు వయసు హెచ్చినకొలఁదిని క్రమక్రమముగా పాలుహెచ్చించి నీరుతగ్గించుచు కడపటనొకవంతునీరునురెండువంతుల పాలును సగునట్లుచేయవలెను. మొదటి నెలలో రెండువంతులనీళ్లునొక

వంతుపాలును చేర్చవలెను; రెండవ మూడవ నెలలలో నీరునుపాలును సమభాగములుగా చేర్చవలెను; నాలువదైదవ నెలలలో నీరొకవంతును పాలు రెండువంతులును చేర్చవలెను; అటుతరుతాత నీరు కలుపకయే పాలు పోయవచ్చును. అయినను కొంచెముగానో గొప్పగానో యెప్పుడును నీరుకలుపుచుండుట శ్రేష్ఠమని కొందఱువైద్యశాస్త్రజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు. సామాన్యముగా పాలు కాచకూడకపోయినను, శిశువునకు విరేచనము లగుచున్నప్పుడును విరేచనములుకంపుకొట్టుచున్నప్పుడును పాలుకాచి మఱిపోయవలెను. పాలు కాగినతరువాతనిప్పువిగాదనట్టే యుంచక తక్షణమేదింపివేయవలెను. అటుమాసములుదాటిశిశువునకు పండ్లుమొలచుట యారంభమయిన తరువాత పిండికలిసిన యాహారము కూడ పెట్టుటయావశ్యకము. శిశువులకు పాలెప్పుడును కావలసినంత కంటె నధికముగా పోయఁగూడదు. పాలెక్కువయినపక్షమున, కక్కులును విరేచనములును సంభవించును. పాలెక్కువగుటకంటెకొంచెము తక్కువగుటయే సదాక్షేమకరము. పాలు మొదటిమాసములో రెండు గంటలకొకపర్యాయమును, రెండవమాసములో మూడుగంటల కొక పర్యాయమును, ఈప్రకారముగా వెనుక చెప్పినరీతిని నెలలు గడచిన కొలఁదిని కాలము హెచ్చించుచుండవలెను. రోగిష్టులయి చిక్కియున్న శిశువులకు పయికాలమును పాటింపక పాలు కొంచెము కొంచెముగా నెక్కువసారు లియ్యవచ్చును. అట్టి దుర్బలశిశువులు కడుపునిండ పాలు పోసినయెడల నటగించుకోలేరు.

తొమ్మిది నెలలువచ్చినతరువాత తల్లిపిల్లకు పాలుమాన్పవలయు ననియు, పాలిచ్చుట యొక్కసారిగా నూనివేయక క్రమక్రమముగా పాలిచ్చుట తగ్గించుచు నితరాహారము పెట్టుట హెచ్చించుచురావలెననియు అటుతరువాత రాత్రులుమాత్రము పాలిచ్చుచు కట్టకడపట శిశువును కొన్నిదినములు చుట్టములయింటికిఁ బంపిగాని శిశువు నింట పెద్దవారి

సంరక్షణమునందుంచి తానే బాధువులయింటికి పోయిగాని మఱియొక విధముగా, గాని బొత్తిగా పాలిచ్చుట మానివేయవలయు ననియు, బాలింతప్రకరణమునందే చెప్పియున్నాము.

టీకాలు వేయించుట—అందులోగములలో నెల్లను స్ఫోటకము వంటి పాడురోగము మఱియొకటిలేదు. ప్రతి సంవత్సరమును దీనివలన వేలకొలదిజనులుమృతిగొందుచున్నారు. మృత్యులుగాక బ్రతికిననుబహు జను లంధులయ్యును వికలాంగులయ్యును, మొగమునిండ గుంటలుపడి విరూపులయ్యును, నానావిధనష్టములను పొందుచున్నారు. ఇది వయో నియమములేక బాలురకును వయసువాండ్రకును ముసలివాండ్రకును, గూడవచ్చును. ఆవుపొదుగులలో లే చెడియొకవిధమయిన పొక్కులలోని రసమునుతీసి మనుష్యునకు వేయుటవలన స్ఫోటకవ్యాధి యట్టివారికి సాధారణముగా రాకుండును. అంతేకాక, ఆవుపొదుగుపొక్కులలోని రసము వేసిన వనుష్యులయొక్క పొక్కులలోని రసమును కూడ వేయవచ్చును. ఇట్లారెండువిధములయిన రసములలో దేనినయినను మనుష్యుల దేహమునందు చొప్పించుటకు టీకాలు వేయుటయని పేరు. టీకాలు సామాన్యముగా భుజములమీద మూడుచోట్ల వేయబడును. ఒక విధమయిన కత్తితో భుజములమీది చర్మమును మూడుచోట్ల గీకి యాభాగములయందు టీకాలరసమును వేసినపక్షమున, ఆమూడుభాగములయందును మూడుపొక్కులు లేచును. ఈప్రకారముగా ఏడుసంవత్సరముల కొక్కొక్క పర్యాయము టీకాలు వేయించుకొనుచు వచ్చిన పక్షమున, అట్టివారి కెప్పుడును మసూచికమురాదు. ఒక వేళనూటికొకరికి వచ్చినను, పాటు విక్కిలిపలచగానుండి యపాయకరము కాకుండును. టీకాలు వేయనప్పుడు దేహరోగ్యము చక్కగా కలవానిచేతులమీది పొక్కులలోని రసమునుమాత్రమే వేయవలయునుగాని వ్యాధిగ్రస్తల భుజములమీద లేచిన పొక్కులలోని రసము నెప్పుడును వేయఁగూడదు.

అట్లు వేసినపక్షమున వారికున్న గోగములుకొంతవఱకుటీకాలువేయించు
కొన్నవారికి సంగ్రహించును. శిశువునకు రెండుమాసములు దాటిన
తరువాత సాధ్యమయినంత శీఘ్రముగా టీకాలువేయించవలెను. అట్లు
వెంటనే వేయించక యాలస్యము చేసినకొలదిని శిశువును టీకాలు
వేయించుటకులోబఱచుటయు వేయించినతరువాతపోక్కులనుచిదుప
కుండను గోకకుండను వారించుటయు కష్టమగుచుండును. నడుమను
పోక్కులు చిదిపివేసిరసమంతయు పోవునట్లుచేసినపక్షమున టీకాలవలని
ఫలము పూర్ణముగాకలుగదు. శిశువునకు గజ్జెమొదలయినచర్మరోగము
లున్నప్పుడు టీకాలు వేయించుటవలన ప్రయోజనము కలుగనేరదు.
గనుక, గజ్జెమొదలైనవి మానినతరువాతనే టీకాలు వేయించవలెను.
శిశువునకు టీకాలు పోడిపించిన దైనవదిసమన జ్వరమువచ్చి మూడు
నాలుగు దినములవఱకునుండును; అప్పుడు శిశువునోరు నేడిగానుండి
తఱచుగా పాలుత్రాగుట కభిలాషగలిగియుండును; రాత్రులయందు
నిద్రతిన్నగాపట్టను; శిశువుకొంతచిరచిరలాడుచుండును; ఒకనొకప్పుడు
కొంచెముగావిరేచనములగుటయుండును; టీకాలుపోడిచినతొమ్మిదిపది
దినములకు పోక్కులుచుట్టును నొకటిరెండంగుళములమేర నెఱ్ఱపడివాచి
మంటగానుండి, అట్లుకటిరెండుదినములున్నతరువాత వాపుమొదలయి
నవిక్రమక్రమముగాతగ్గిపోవును. ఈప్రకారముగాపోక్కులుతిన్నగాలేవక
జ్వరము మొదలయినవి రాక పోక్కులడగి పోయినపక్షమున, అవి
స్ఫోటకమును నివారింపటాగో ఫలకాదులుకావు. టీకాలవలన వచ్చిన
జ్వరము మొదలయిన వానికి మందులేనియు నియ్య నక్కఱలేదు.
అవి క్రమక్రమముగా తమంతతామే తగ్గిపోవును. తిన్నగా నెదుగక
మునుపుపోక్కులుచితికి రసముకాటిపోయిన పక్షమున ప్రయోజనము
కలుగనేరదుగనుక, శిశువు చేతినిగోకుకొనకుండునట్లునుమంచము మొద
లయిన వానిమీదపెట్టి రామకొనుచుండునట్లును జాగ్రత్తపెట్టవలెను.

పోక్కులెదిగి చెయ్యివాచి మంటగానున్నప్పుడు కాకియీశతో దాని మీఁద కొంచెము వెన్నరాచుచుండవచ్చును. అట్లు వెన్నరాచుటవలన మంట కొంతశాంతిపొంది సుఖము కలుగును.

పండ్లు మొలచుట:—ఆఱుమాసములుదాటినతరువాతసాధారణముగా పిల్లలకు పండ్లు మొలచుట యారంభమగును. మూడుమాసములకే పండ్లు మొలవనారంభించినవారును, పుట్టినప్పడే పండ్లున్నవారును శిశువులక్కడక్కడకలరుగాని యాశిశువులసంఖ్య అత్యల్పమయినదిగా నుండును. రెండుమాస సంవత్సరములవఱకును పండ్లురాని పిల్లలు సహితమక్కడక్కడఁగానఁబడుచున్నారు. పండ్లువచ్చుసమయమునందు లక్కదొండపండ్లు మొదలయినకఠినమైన వస్తువులనుపిల్లలకాడుకొనుట కియ్యఁగూడదు. పిల్లలకేదిచేతికిచ్చిన దానినెల్ల నోటిలో పెట్టుకొందురు కాఁబట్టి గట్టివస్తువులను నోటబెట్టుకొనుటవలన చిగుళ్ళు గట్టిపడి పండ్లువచ్చుట మిక్కిలికష్టమగును. అయివంటిసమయములందు నూలు బంటులు, రబ్బరుబొమ్మలు, మొదలయిన మెత్తనివస్తువులనాడుకొనుట కియ్యవలెను. పసిబిడ్డలకు తమబొట్టనప్రవేశ్యను కుడుచుకొనుటయందు మిక్కిలియాస క్తియుండును. కాఁబట్టి యాసమయమునందు వ్రేళ్లు కుడుచుకోనియ్యవచ్చును. అట్లుచేయుటవలన తరువాతకూడ వ్రేళ్లు కుడుచుకొనుట యలవాటయిన పక్షమున, మొదటివరుసపండ్లన్నియు వచ్చినతరువాత ననఁగా రెండుసంవత్సరములప్రాయము వచ్చినప్పుడు కొంచెము ముసాంబరమును నీటిలో నఱగఁదీసి కొంచెము వ్రేలికి రాచుటచేత వెంటనేఁగఁగఱయలవాటుతప్పిపోవును; పండ్లు మొలచునప్పుడు విరేచనము లయ్యెడుపక్షమున విరేచనములు కట్టుటకు తగిన మందు లిచ్చుట మంచిదిగాదా, కొంచెము చిట్టముదము నిచ్చినపక్షమున జాడించి విరేచనమై లోపలనున్న జబ్బుపోయి విరేచనములు కట్టును. దంతములువచ్చెడుకాలములో నేబాలరోగములనేకములువచ్చునుగాన,

అకాలమునందు మిక్కిలి జాగరూకుతకలిగి యుండవలెను. “బాలపాప చిన్నె” యనబడెడు జన్నిరోగము వచ్చినప్పుడు వెంటనే మొగము మీద చన్నీళ్లను కొట్టుచు చన్నీళ్లతో తలను తడుపుచు, వేడినీళ్ళు కాగినతరువాత చేయి పెట్టినచో సహింపఁదగియున్నంత వేడినీళ్ళతో శిశువును మెడవఱకునుమంచి యెగువులడఁగువఱకును గాని పావుగంట సేపటి వఱకునుగాని యుంచవలెను. అటుతరువాత శిశువును నీటిలో నుండి తీసి పొడిగా నుండెడు బట్టలతో శరీరముచక్కఁగా తుడిచిపరుండఁ జెట్టి వెట్టిచేసెడు బొచ్చుబట్టను కప్పవలెను. ఈలోపల నుపేక్షచేసి యూరకుండక యెగువులారంభము కాఁగానే యెవ్వరైన వైద్యుని కొఱకు పరుగెత్తి మంచివైద్యుని పిలుచుకొని రావలెను. దంతములు వచ్చెడు కాలములోనే శిశువులకు శిరోవాతము దగ్గు, మలబద్ధము, విరేచనములు మొదలయిన పెక్కురోగములువచ్చును. పిల్లలకాహార విషయమున వెనుక చెప్పినరీతిని జాగ్రత్తగానుండి, తగిన దేహపరిశ్రమమును ముచ్చిగాలియు కలుగునట్లు చేసెడుపక్షమున, ఈరోగములు సాధారణముగ రావు. సదా బయలను గాలిలో మెలఁగుచు, ఆడుచు. పరుగెత్తుచు నుండుటవలననే పండ్లు వచ్చుకాలమునం దితర జంతువులపిల్లల కీరోగము లేవియు రాకుండును.

దేహపరిశ్రమము-దేహపరిశ్రమముచేయుచుట యనఁగా శిశువులను ప్రతిదినమును కొంచెముసేపుగాలిలోత్రిప్పుట శరీరారోగ్యమునకు మిక్కిలిమంచిది. గదిలోపల బిడ్డలనెత్తుకొని యాడించుచున్నను పోరుపెట్టి దోడ్చుచున్నప్పుడు మనమాశిశువులను గాలిలోనికిని వెలుతురులోనికిని తీసికొనివచ్చిన పక్షమున వారేడుపునుమానుదురు.మనవారు శిశువులను బట్టబయలను త్రొప్పినయెడల పిట్టలుపాము ననియు దానివలన వారి కేమో కీడుమూఁడుననియు దుర్భ్రమనుపొంది బిడ్డలను గాలిలోనికి తీసికొనిరాక తమచూఢత్వముచేత పసిబిడ్డలకనేకరోగము

అను తెచ్చి పెట్టుదురు. వేసవి కాలములో ప్రసవించిన పక్షమున, పది మేనుదినములు దాటిన తరువాత శిశువుల నప్పుడప్పుడు సాయుక్త కాలమున గాలిలో త్రిప్ప మొదలు పెట్టవచ్చును. శీత కాలమునందు నెలదినములు దాటనిదే శిశువును బయలకుఁ దీసికొని రాఁగూడదు. అప్పుడు సహితము పెద్దగాలియు మంచును లేకున్న సవయమును జూచి కొంత యెండయెక్కిన తరువాతనే బిడ్డలను పయికి తీసికొనిరావలెను. రెండు మాసములు దాటిన తరువాత శిశువును తఱచుగా గాలిలో బయలను త్రిప్పుచుండవలెను. మూడు మాసములు దాటినది మొదలుకొని యీదరగాలియు వర్షమును గొప్ప మంచును ఉన్నప్పుడు తప్ప సాధారణముగా ప్రతిదినమును తప్పక శిశువును కొంచెము సేపు చల్ల పాటు వేళ బట్టబయలను త్రిప్పుచుండవలెను. విశాలమయిన మంచము మీఁదఁగాని క్రిందను కంబళి మొదలైనవి వేసి వానిమీఁదఁగాని శిశువులను తఱచుగా పరుండఁబెట్టిన పక్షమున, శిశువులు కాళ్లను చేతులను కదల్చుచు, ఆడించుచు, తన్నుచు, ఆడుకొందురు. అట్లు చేయుటయే యాశిశువులకు మంచి దేహ పరిశ్రమమయి దానివలన వారికి కండ పుష్టియు, దేహ బలమును, ఆరోగ్యమును కలుగును. మూడు రాండ్లయిన దాదులు మొదలయినవారు శిశువులను చేతులు మొదలయినవి పట్టుకొని యూపుటయు, పయికెగర వేసి పట్టుకొనుటయు, గిట్టిన త్రిప్పుటయు, విస్తారముగా కదల్చుటయు మొదలయిన పాడుపనులు చేయుచుందురు. అట్లు చేయుటవలన శిశువులకు లోపల భయము కలిగి యనేక విధములయిన చెఱుపులను గలుగఁజేయును. పిల్ల నడ్డముగా చేతులలోఁబెట్టుకొని మెల్లగా ఊపవచ్చును. ఈపనిచేయుటవలన రక్తప్రసారము చక్కఁగా కలిగి, ఆహారము తిన్నగా జీర్ణమయి, హాయిగా నిద్రపట్టును. అయినను శిశువు పాలుత్రాగినతోడనే యీపని నెప్పుడును చేయఁగూడదు.

నిద్ర—శిశువులు పరుండెడుగదు లత్యుష్ణముగాఁగాని అతి శీత

లముగాఁగాని యుండక తగుమాత్రపు వేడిమికలిగియుండవలెను. మిక్కిలి యుక్కగానుండు గదులలోపరుండుటచేత నేనాధారణముగాబాతించి రాండ్రకును శిశువులకునుకూడ పలువిధములయిన రోగములు వచ్చుచుండును. పడకగదియొక్క తలుపెప్పుడును లోపలికిగాలివచ్చుచుపోవుచుండునట్లొరవాకిలిగా వేసియుంచవలెను. దీపమును శిశువున కెదురుగాపెట్టక యొకమూలను పెట్టవలెను. శిశువుదీపమువంక తలుచుగాచూచుచుండుటవలన చూపుజబ్బుపడుటయు, కానొకప్పుడు కంటికిలకమొదలయినవి వచ్చుటయు సంభవించును. మొదట కొన్నిమాసముల వఱకును శిశువునకు మఱియొకరి వేడిమి యవశ్యకముగాకావలసియుండును. కాబట్టితల్లి పసిబిడ్డ నొంటిగాపరుండఁబెట్టక తనప్రక్కను పరుండఁబెట్టుకొనవలెను. నిద్రనిమిత్తమయి శిశువునుఊపుట యావశ్యకముకాదు. అదిలేకయే శిశువునిద్రపోవును. ఊపుచువచ్చినపక్షమునకలఁత నిద్రపట్టుటయే కాక, ఊపుట యలవాటు పడి తరువాత ఎత్తుకొని యూపునంగాని నిద్రపోవకుండును. నిద్రపోవునప్పుడు బిడ్డలముఖము మీఁద బట్టకప్పరాదు. బట్టకప్పినపక్షమున, ఊపిరి తిన్నగావిడుచుటకు వీలులేక జబ్బుచేయును. ఈగలబాధవిస్తారముగానున్నపక్షమున, నందులలోనుండి చక్కగా శ్వాసము విడుచుటకువీలుకలుగునట్లు వలగుడ్డను మొగముమీఁదకప్పవచ్చును. పసిబిడ్డలెంతయధికముగా నిద్రపోయినవారిశరీరారోగ్యమున కంతమంచిది. బిడ్డలను కాళ్ళమీఁదఁగాని బుజుములమీఁదఁగాని పరుండఁబెట్టుకొని నిద్రపుచ్చినయెడల కలఁతనిష్క్రయగునుకాబట్టియట్లుచేయకమంచముమీఁద నేపరుండఁబెట్టినిద్రపుచ్చవలెను. శిశువునకు తిన్నగానిద్రపట్టనిపక్షమున, జాడించి విరేచనముగుచున్నదోలేదో, అయ్యెడువిరేచనము చీముగాని దుర్వాసనగాని లేక పసపువర్ణముకలదిగానున్నదోలేదో తల్లివిచారించి, అప్పుడప్పుడు కడుపునకు కొంచెము చిట్టాముదము పెట్టుచురావలెను. పిల్లలను ఇరుకు

చోట్ల పరుండఁబెట్టక మనసువచ్చినట్లు దొడ్లుటకు తగినంతయవకాశముండునట్లు చేయవలెను. చోటులేక శిశువులను మిక్కిలి దగ్గఱగా పరుండఁబెట్టుకొనెడు పక్షమున, తల్లి శిశువుయొక్క మొగముతనవైపునకుఁగాక ఆవలివైపునకుండునట్లుగా పరుండఁబెట్టుకొనవలెను. ప్రక్కకు తిరిగికాని వీపుమీఁదగాని పరుండునట్లు చేయవలసినదేకాని శిశువు నెప్పుడును బోరగిలపరుండనియ్యఁగూడదు. శిశువుయొక్క తలవద్ద దిండ్రునుగాని బట్టలనుగాని యుండనియ్యఁగూడదు. దిండ్రు మొగము మీఁద వేసికొనియు బట్టలలో తల దూర్చుకొనియు తీసికొనుట చేతఁగాక శిశువు లొకానొకప్పు డూపిరితిరుగక చచ్చుచుండుట కలదు.

మలమూత్రములు— మొదటి మూడునాలుగు మాసములును తల్లి ప్రతిదినమును తప్పక శిశువుయొక్క మలమూత్రములను పరీక్ష చేసి చూచుచుండవలెను. మలము మిక్కిలి గట్టిగాఁగాని, మిక్కిలిపలచగాఁగాని, యుండక గట్టిజావవలెనుండి, నారింజపండువర్ణముకలదిగానుండవలెను. అదిచీముతోఁగలిసికాని, కుదుపలుకట్టిగాని, అకుపచ్చగాఁగాని ఉండఁగూడదు. ఈచెప్పిన లోపములలో నేవియున్నను, తన యపథ్య దోషమువలననే యాలోపము సంభవించిన దని తెలిసికొని పథ్యపానములయందు మిక్కిలి జాగ్రత్తగానుండవలెను. శిశువులకు మూత్రము తగినంతయగుచు, మిక్కిలికంపులేక, బట్టలకు మరకలుకాక యుండవలెను. మూత్రముతో బట్టలుతడిసి శిశువులు తఱుచుగా నేడ్చుచుండురు. తడిసినప్పు డెల్లను బట్టలుతీసి పొడిబట్టలు వేయుచుండవలెను మూడుమాసములు వచ్చిన తరువాత శిశువులను దినమునకు పది పండ్రిండుపర్యాయములు లేవఁదీసి తప్పక మలమూత్రములకు కూరు చుండఁబెట్టుచు రావలెను. అట్లుచేయుటవలన తఱుచుగా బట్టలుపాడుగాక బిడ్డలు శుచిగాను శరీరసుఖము గలవారుగాను ఉండురు.

ఆజవ ప్రకరణము

బా ల పో ష ణ ము

స్నానము:— సు వత్సరముదాలోన బిడ్డలకుకుండశిశుసంరక్షణ ప్రకరణముననుగుణం చెప్పినప్రకారమునే నిస్యమునుస్నానము చేయించు చుండవలెను. వేసవికాలమున శుచినినీళ్ళ నేపోయవచ్చును; కానితక్కిన కాలములో చన్నీళ్ళలోకొంచెము వేడినీళ్ళనుకలిపి యప్పుడు పితికిన పాలంతవెచ్చగానుండేదనీళ్ళనుపోయవలెను. ఇష్టమున్నయెడలచన్నీళ్లు గల తొట్టెలో పిల్లవాడైన మెడివజుకును ముంచిస్నానముచేయింప వచ్చునుగాని అట్లముంచుటకు ముందుగా బిడ్డలనడి నెత్తినిచన్నీళ్ళతో చక్కఁగాతిడుపుటయేగాక యముదునిమిషములకంటె నెక్కువకాలము నీళ్ళలోనుంచుటవలెను. కుంభానిగచేతఁగాని వేఱుకారణములచేతఁ గాని శరీరముమిక్కిలి వెచ్చగానున్నప్పుడును, విస్తారపు చెమ్మటచేత మిక్కిలి చల్లగానున్నప్పుడును, బిడ్డలను చన్నీళ్ళస్నానము చేయింప రాదు. బిడ్డ మిక్కిలి సుకుమారిగానున్నపక్షమున, సేదనీళ్ళుగలగిన్నె లోచేరెడుప్పుడేసకలిసి పిల్లవానిని తొట్టెలోనుండి లేవదీయుటకు ముందుగా అనీళ్ళనుభారగట్టి యడుగెత్తునుండి పిల్లవానివీపుపొడుగునను గజ్జలలోను పోయుటవలన స్నానము బలప్రదమగును. స్నానాంతర మొడలు చక్కఁగానుడిచినతరువాత వీపు, తొమ్ము, కడుపు, చేతులు, కాళ్ళు పొడిచేతులతోగట్టిగారాయవలెను. నిత్యస్నానముచేసెడియీ యలవారాను బిడ్డలు పెద్దవారగుకొలదినిగూడ విడువక జరుపుచుండ వలెను. స్నానము తిన్నఁగాలేకపోవుటవలన శుచిగానుండనిశరీరములు స్ఫోటకములు వాని భేది మొదలయినయందురోగములనుశీఘ్రముగాఁ

బొందుట కర్హములుగానుండును. స్నానము లేక దేహములుశుచిగానుండుటయెన్నడునుసంభవింపదు; దేహముశుచిగానుండనిపక్షమునచిడుము మొదలయిన చర్మరోగము లయినను రాకమానవు. శరీరముయొక్క గాలి తగిలెడుభాగములకంటె బట్టలలోనుండుటచేత గాలితగులనిభాగములను మఱింతశుచిగానుంచుటయావశ్యకము. ఈప్రకారముగాబాలురను చిన్నతనమునందీయు నిత్యమును స్నానముచేయుటకలవాటుపటి చినపక్షమున వారికదికూడ స్వభావమయిపోయి స్నానముచేయనిదినమున వారిదేహమున చీమలును, దోమలును ప్రాకినట్లుండిభోజనము చేయకపోవుట యెంతకష్టముగానుండునో స్నానముచేయకుండుటయు నంతకష్టముగానుండును. పురుషులకుఁగాని స్త్రీలకుఁగాని స్నానమునకు ప్రత్యేకముగానొకగదియుండి వారందులో వస్త్రవిసర్జనము చేసికొని సముద్రమునకు గములును నిర్మలముగానుండునట్లు తోముకొని స్నానము చేయగల్గెర్పఱుపవలెను. బాలురు ప్రతిదినమును శిరస్నానము చేయవలెను; తలవెండ్రుకలు విస్తారముగానుండుటచేత బాలికలుమాత్రము వారమునకొక్కసారిశిరస్నానముచేయవలెను. మంచినీళ్ళకంటెసముద్రజలము దేహరోగ్యమున కెక్కువబలమయినదిగనుక సాధ్యమయినన్నిసాదులు బాలురచేత సముద్రస్నానము చేయించుచుండవలెను. సముద్రోదకమువలన దేహమునకు పుష్టియు సుత్పాహమును కలుగుటయే కాక తలవెండ్రుకలను వానికుదుళ్ళునుగూడ బలపడును. అయినను సముద్రస్నానమునకు ముందు తలకెప్పుడునుచమురు రాచుకొనకూడదు. సముద్రస్నానము ముఖ్యముగావేసవి కాలమునందుమాత్రమేచేయవలెను. సముద్రస్నానము చేయుట కొకదినము ముందుగా గోరువెచ్చగా కాచినయుప్పునీటిలోస్నానముచేయవలెను. భోజనముకాగానే స్నానమొప్పునుజేయక ప్రాతఃకాలభోజనమయినతరువాతరెండుగంటలసేపు తాళి మఱి సముద్రస్నానముచేయవలెను. సముద్రస్నానమునకుపగలు

పదిపదునొకండుగంటల వేళమంచిది. నీళ్ళలోదిగఁగా నేముందుగా తలను మంచి తడుపవలెను. సముద్రపునీటిలో నరగంటసేపటికం టెనధిక కాల మెప్పుడును నుండక స్నానముచేసివచ్చినతరువాత నరగంటసేపువడిగా నడవవలెను. ఎల్లవారును వారమున కొకసారి తలయంటుకొని వేడి నీళ్ళు పోసికోవలెను. వేడినీళ్ళు తఱచుగా పోసికొనుట దేహమునకు మంచిదికాదు. తలంటిపోసికొన్నతరువాత వెంటనే చలిగాలిలోతిడు గుటగాని, చన్నిళ్లుపోసికొనుటగాని, చన్నిళ్ళుత్రాగుటగాని, తగదు కాని వాడుకగాఁ జేకొనెను పనులు మొదలయినవి చేసికొనవచ్చు ను. తలకు కొబ్బరినూనెను రాచుకొనుట మంచిది. కొబ్బరినూనెవలన తలవెండ్రుక లూడిపోక దృఢముగానుండి యేపుగా నెదుగును.

బట్టలు— అందఱుపిల్లలకునుమూఢ్యముగా సుకుమారులుగా నుండువారికిని మెడవజకును తప్పకచొక్కాలను తొడిగియుంచవలె ను. చొక్కాలు తొడుగనిపక్షమున బలహీనులయిన పిల్లలకు దగ్గులు మొదలయినవి పట్టుకొనును. తొడుగుకొనుచొక్కా మిక్కిలి బిగువుగా నుండఁగూడదు. శీతకాలములో నెట్లచేసెను బొచ్చుబట్టలు లోపల తొడుగవలెను. పిల్లలనడుముల కెప్పుడును బిగువుగానుండెడు నడికట్టులను (పటకాలను) కట్టరాదు. సాధ్యమయినంతవఱకు బిడ్డ కాకుపచ్చని బట్టలెప్పుడును తొడుగకూడదు. ఆకుపచ్చనిరంగులో పెక్కువిషపదార్థములు కలుపఁబడును గనుక, ఆరంగువేసిన బట్టలు దేహరోగ్యమునకు భంగకరములుగా నుండును.

ఆహారము—బిడ్డలకు సులభముగా జీర్ణమయ్యెడు లఘూహారమును బెట్టుచు నాలుగయిదు సంవత్సరములవయస్సువచ్చువఱకై నను తప్పక యావుపాలు ముఖ్యాహారముగా చేయవలెను. బిడ్డలకావుపాల వంటి బలమయినయాహారము మరియొకటిలేదు. కొందఱుపిల్లలకు పాలయం దిష్టముండదు. అట్టివారికి రుచికి తగినట్లు పంచదారను

గలిపి పాల నలవాటుచేసి యలవాటు పడినవరువాత క్రమక్రమముగా పంచదారను తగ్గించుచువచ్చి కడపట పంచదారనుమానివేయవలెను. పాలయందు కొంతవరకు మలబద్ధముచేసెడు సుగామున్నుమన, బిడ్డలకు పోసెడుపాలతో, కొన్ని నీళ్ళనుకూడి కలుపుట యావశ్యకము. నీళ్ళు పోయనియెడల వారికి జాడించివిరేచనముకాక కొన్ని పళ్ళెముకలుగును. అన్నము తినునప్పుడు బిడ్డలు తిన్నగా నమలక ముద్దను గుండుకొన మ్రింగివేయుదురు గనుక, అట్లుచేయనియక వారాహారమునుచక్కగా నమలి నుతి మ్రింగునట్లు చేయవలెను. నీళ్ళుచిత్తముగా త్రాగవలదని నివారింపక భోజనసమయమునందు బిడ్డలనుకావలసిచిన్ని సుద్ధమయిన మంచి నీళ్ళను త్రాగనియ్యవలెను. బిడ్డల కెప్పుడును చక్కవిధమయిన యాహారమునే పెట్టుచుండక యాహారమును వాచిలోనిపరికరములను మార్పుచుండుట యెక్కువయారోగ్యప్రదము. దాకలిలేక పల్లవార డన్నము తిననిప్పుడనప్పుడు బలవంత పెట్టికాని ముద్దగిండుకని యన్నము పెట్టుట మంచిపని కాదు. బలవంతముగా నన్నము పెట్టినవలనమేలు నకుబడులుగా కీడుకలుగును. అట్లు, కలితస్థులకు భోజనబద్ధకారము లుండుటయో, అవలకు తిన్నయన్నము తిన్నగా తర్చిముకాకుండుటయో, ప్రేగులలోనేదో జబ్బుండుటయో కారణముగా నుండును. కాబట్టి యట్టిసమయములం దాకలి యగువలకు నన్నముపెట్టక యూరకుండెడుపక్షమున సాధారణముగా మందక్కఱలేక యోసర్వమునుచక్క పడును. సాధ్యమయినంతవలకు పిల్లలకు లక్ష్యవలు మొనలయిన మధురాహారములను పెట్టుకుండవలెను. మధురాహారమువలన ఆకలిమంద గించి జబ్బుచేయును. అందమునిమిత్తమును పయినిరింగువేసిన మధురాహారముల నెప్పుడును బాలురను బాలికలను వేసనియ్యకూడదు. అనేక బాలురు భోజనమయినతరువాత మధ్యమధ్యనేదోతీనుచుందురు. దినమునకు మూడుసారులుగాని నాలుగుసారులుగాని తగినవేళలలో

భోజనమును పెట్టవలయు లేకాక బాలికలును బాలురును సదుమనదుమ చిటుతిండి తినుదురాచారమును సంరక్షకులు తప్పకమాన్వింపఁ బ్రయత్నింపవలెను. భోజనసమయమున దయినను బిడ్డలను మితముగాతిను నట్లు చేయవలయునేకాని వారిని బలవంతపెట్టి వెక్కసముగా తినునట్లు చేయఁ గూడదు. మూర్ఖురాం ద్రయిన తల్లులయొక్క యాయవివేక కార్యములవలననే పిల్లలనేకు లజ్జర్ణము మొదలయిన వ్యాధులచేత బాధపడుచుందురు.

క్రీడాగృహము—పిల్లలాడుకొనునట్టికాని పిల్లలు పెరిగెడునట్టి కానియిట్లు విశాలమయినదిగా నుండవలెను. అట్టియిట్లు మేడలుమొదలయిన వానిమీఁద ఎత్తుగానుండుగదియకంటె శ్రేష్ఠతరము. పిల్లలుమల మూత్రవిసర్జనము చేయఁగానే వెంటనే వానిని గదిలోనుండి కొనిపోయి పాటవేసి గుడ్డలుమొదలయినవానిని కడిగి శుభ్రముచేసి తీసికొనిరావలెను గాని మలమూత్రములలో తడిసినగుడ్డల నాగదిలో కొంచెము సేపయిన నుంచఁగూడదు. పిల్లలకు గాలి యధికముగా కావలయును గనుక పిల్లలుపెరిగెడుగదులతలుపులను వేసి యుంచఁగూడదు. ఆగదులలో ప్రాయ్యగాని కుంపటిగాని పెట్ట గూడదు. ఒక వేళశీత కాలములో కుంపటియున్నను పిల్లవాని నెప్పుడును నిప్పువద్దకుపోయి నిప్పుతోఁగాని దీపముతోఁగాని యాడుకొననియ్యరాదు. తల్లులలక్ష్యముచేసి పిల్లలను నిప్పువద్దకు పోనిచ్చినందున కాలి మృతులయినబిడ్డలనేకులుగలరు. చలి కాలమునందు మంచముక్రిందకుంపటిపెట్టినప్పుడువీపుమంచమున కాను నట్లుగా పిల్లలను వెలికిల పరుండబెట్టరాదు. వీపునకు మిక్కిలి సెగ సోకెనేని, అందువలన వెన్నముక బలహీనపడుటయేకాక రక్తము ముగమునకును నెత్తికిని నధికముగాపోయి పిల్లవానికి రొంపపట్టను. మిక్కిలి వెచ్చగానుండు గదులలో పిల్లవానికి చేమ్మటపట్టియున్నప్పుడు చప్పున వెలుపలికి చల్లగాలి గోనికిఁ దీసికొని పోయినపక్షమున, శరీరమునంధలి

చెమటరంధ్రములు మూసికొనిపోయి జలుబుచేసిరొంపగాని దగ్గుగాని వచ్చును. పిల్లలను వెలుపలికి తీసికొనిపోయినప్పుడు లోపలికి శుద్ధవాయువు వచ్చునట్లుగా పిల్లలను పరుండబెట్టి గదులతలుపులనుగవాక్షములను తెఱచియుంచవలెను. తేమవలన పిల్లలకు జబ్బుచేయునుగాన పిల్లలు పరుండుగదులను వారముదినములకొకసారికంటె నధికముగాకడుగుట కాని యలుకుటకాని చేయఁగూడదు. అలికినసమయమందు పిల్లలను మరియొకగదిలోనికిఁ దీసికొనిపోయియుంచి, తలుపులన్నియు తెఱచి గది తిన్నగా నాటినతరువాత మఱి వారిని మరలఁ దీసికొనిరావలెను. అట్టి గదులలో నేలమీఁద నీళ్ళను సహితము విస్తారము చల్లుచుండరాదు. పిల్లల దేహరోగ్యమునకయి గది శుచిగానుండుట యావశ్యకముగాన ప్రతిప్రాతఃకాలమునందును కొంచెముసేపు పిల్లలనావలకుఁ దీసికొనిపోయి గది శుభ్రముగాతుడిచి దుమ్ముడఁగినపిమ్మట మరలఁదీసికొనిరావలెను. గదులు తేమగా నున్నయెడల నందుండుబిడ్డలకుబహు విధములయిన వ్యాధులు సంభవించును. ఆకుపచ్చరంగులో విషముండునుగనుక, ఆకుపచ్చరంగు వేసిన లక్కకాయలు మొదలయినవిపిల్లల కాడుకో నియ్యఁ గూడదు. సాధ్యమయినంతవఱ కేరంగును వేయని యాటవస్తువుల నిచ్చు చుండుటయే మంచిది. చేత నయినంతవఱకు బిడ్డల కుల్లాసము కలుగఁజేయుటయావశ్యకముగాన, వారు పెరిగెడుగదులలో మంచివెలుతురును, చిత్రవర్ణములు గల పటములును, కావలసినన్ని యాటవస్తువులును, ఉండునట్లు చేయవలెను. పిల్లలనెత్తుకొని యాడించెడువారిని మంచివారినిగాఁజూచి మఱియేర్పఱుపవలెను. వారు శుచిగా నుండువారుగాను, చిరాకు లేనివారుగాను, అబద్ధములాడని వారుగాను, నవ్వుమొగము గలవారుగాను, నత్తి మెల్లకన్ను మొదలయిన వికారములు లేనివారుగాను, ఉండవలెను. ఈకడపటివిషయము నందు శ్రద్ధవహింపని యెడల పిల్లలకు నత్తి మొదలయినవి పట్టుపడును.

పిల్లలనాడించువారు మొగమునకు ముసుగువేసికొనికాని తలవెండ్రు
కలు మొగమునకు కట్టుకొనియో బూడిదమొదలయినవి పూసికొనియో
వికారరూపములను ధరించికాని వినోదమునిమిత్తము పిల్లల కేవిధ
మయిన భయమును కలిగింప కుండునట్లు గట్టిదిట్టము చేయవలెను.
దయ్యాలకథలు మొదలయినవి పిల్లలనెప్పుడును చెప్పకుండునట్లు చేయ
వలెను. అట్టికథలవలన బిడ్డలమనస్సులలో కొకవిధమయినభీతి యుడ
యించి వారు పిఱికివారయి తరువాత యావృద్ధివమునుగూడభూతభయ
ము మొదలయినవి కలవా రగుదురు. ఇట్టికథలను చెప్పకపోయినపక్ష
మున పిల్లలకు రాత్రులు చీకటిలోనహితము భయముండదు. పిల్లల
నెప్పుడును చీకటిగదులలో పరుండఁబెట్టరాదు. దయ్యపు కథలను
మాత్రమేకాక పిల్లలకు భయముపుట్టించెడి యెలుకలు పందికొక్కులు
పిల్లులు మొదలయినవాని కథలనుబూచివచ్చుననియదొంగవాఁడువచ్చి
యెత్తుకొనిపోవుననియు చెప్పెనుకథలనుగూడ బొత్తిగా చెప్పకుండ
వలెను. ఇటువంటి పాడుకథలవలనఁ గలిగినభీతివలన బిడ్డలకు వ్యాధులు
మొదలయినవి వచ్చుటయేకాక మనస్స్వస్థతకూడ చెడిపోవును: అట్టి
బిడ్డలు నిద్రలో నులికిపడి యేడ్చుచులేచి, పగలు కావలియున్నవాడు
చెప్పిన దయ్యములును దొంగలునువచ్చి తమ్ముఁ దీసికొనిపోవుచున్నా
రని పలవరింతురు; ఇటువంటిభయము దినదినక్రమమున నధిక మయి
చీకటిపడఁగానే లోపల నేగో బెంగకలిగించుచురోగములనుదెచ్చును.
ఈప్రకారముగా పిల్లల నెత్తుకొని యాడించువారియొక్కయు పెంచెడి
వారియొక్కయు వివేకహీనతవలనఁ గలిగిన యటువంటి భయమును
పోగొట్టుటకయి తెల్లవాఱినదాఁక పిల్లవాఁడు పరుండుగదిలో దీపము
వెలుగుచుండునట్లు చేయవలెను; పిల్లవానికి నిద్రపట్టు వఱకును తల్లి
గాని మఱియొకరుగాని దగ్గఱనుండవలెను; భయపడి నిద్రలేచినప్పుడు
తప్పక. యెవ్వరైనను దగ్గఱనుండి భయపడి నందునకయి కోపపడక

మంచిమాటలతో బుజ్జగించి యోదార్చి భయముతీర్చి నిద్రపుచ్చుచుండవలెను; ఈభయము పూర్ణముగాపోవువఱకును పగలు మఱింత సేపు బయలున గాలిలో తిరుగునట్లుచేయుచు, సాధ్యమయిన పక్షమున రాత్రులు స్థలమునుగూడ మార్చవలెను. ఎత్తుకొని తిరిగెడు వాడుగాని పాలిచ్చి పెంచువాడుగాని పిల్లల నెప్పుడును కొట్టకుండునట్లు జాగ్రత్తపెట్టవలెను. పరుండబోవుటకుముందు చేతులువెచ్చచేసిగంట సేపు పిల్లవానిని స్వేచ్ఛగా విడిచిపెట్టి మనసువచ్చినట్లఱచిగంతులువేసి యాడుకోనియ్యవలెను. పిల్లవాని యారోగ్యమునకును యుక్తప్రవర్తనమునకును వానిసంతోషమావశ్యకముగనుక, తల్లిదండ్రులు మాటి మాటికి బిడ్డలమీఁద విసుగుకొనక వారిని కసరక వారిమాటలయందు తామును జేరి తోడుపడుచు వారిని సదా ప్రేమతోఁ జూచుచునుత్సాహము కలిగించుచుండవలెను.

కొందఱికి పిల్లల నేడ్పించుట ముద్దుగానుండి, వారిని నిష్కారణముగా గిల్లియు బాధించియు నేడ్పించి తాముసంతోషించుచుందురు. ఇట్టివారిని మొగమోటమువిడిచి యెప్పుడును పిల్లలవద్ద చేరకుండునట్లు చేయవలెను. పిల్లలచేతులలోనున్న వస్తువులను లాగుకొనియు వారి నేడిపించియు బాధించుచువచ్చినయెడల, పిల్లలు దుస్స్వభావముకలవారగుదురు. పిల్లలు చిరాకుగానున్న యెడల, ఆసమయమునందు వారి జోలికిపోక దానినిగుఱించి యేమియు శ్రద్ధవహింపక నవ్వుచు నెమ్మదిగా మాటలాడుచువారియందుదయయున్నట్లుకనఁబఱుచుచురావలెను. అట్టి మంచితనముచేతనేవారు తరుచుగామంచినడతగలవారగుదురు. అయినను బిడ్డలవిధేయతగలవారయిమనయాజ్ఞలనునిరాకరించినప్పుడుమాత్రముపేక్షచేయకవారినికఠినంగాశిక్షించియైనను లోబడునట్లుతప్పకచేయవలెను. శాంతముగామాటాడుటస్త్రీకమూల్యాలంకారముకాఁబట్టితల్లియెల్లప్పుడునుకఠినమయినమాటలనునోటరానియ్యక పిల్లలవిషయమున

చల్లనిమాటలనే యుపయోగించుచు రావలెను. తిట్లను కఠినమయిన మాటలను తఱచుగా నుపయోగించుచు వచ్చినపక్షమున, బిడ్డలకుతల్లి మాటలయందు లక్ష్యము తగ్గిపోయి వారు కఠినచిత్తులయి మఱింత దుర్మార్గప్రవర్తనులగుదురు. నీవతిదుష్టుడవయితివనియు, నీవికబాగు పడవనియు, తల్లిదండ్రులు పిల్లవాండ్రతో ననుచుండుటయు మంచిది కాదు. వారి నెల్లప్పుడును కసరి భయపెట్టుచుండుటయు కానిపనియే. వారియెడల చనవుచూపక యెప్పుడును వారిని బెదరించుచుండుటవలన వారు పిఱికివారును దుష్టులునయి, తాముమంచిగాప్రవర్తించుటవలన గూడ లాభముండదను నభిప్రాయమును బొందినవారయి, క్రమక్రమముగా చెడిపోదురు. కాబట్టి వారుదుష్టులయి కానిపనిచేసినను పయిని జెప్పినరీతి మాటలనక, వారు మంచిపనులు చేసినప్పుడెల్లను మెచ్చుకొని హెచ్చరిక పఱచుచు, వారాప్రకారముగా నెప్పుడును జేయుచు వచ్చినయెడల భగవదనుగ్రహమువలన బాగుపడుదురనియుత్సాహము పుట్టించుచు రావలెను. బిడ్డలతో నసత్యము పలుకుటగాని, మాయ మాటలుచెప్పి మోసముచేసి వారిచేతపనిచేయించుటగాని, యెప్పుడును తగదు. ఒక్కమాటుమోసముచేసి మనము పిల్లలచేత నేదయిన పనిని చేయింపఁగలిగినను, తరువాత వారు మనమాటలను నమ్మక మనము నిజము చెప్పినప్పుడుకూడమోసముచేయుచున్నామనితలంచుచుండురు. అంతేకాక యసత్యములాడుటవలన మనయసత్యములే పిల్లలకుఁగూడ పట్టుపడి వారసత్యవాదులయి వృధాగాచెడిపోదురు. కాబట్టి యాటల యందయిన నసత్యమాడక బిడ్డ లన్నముతినక మంకుతనముచేసినప్పుడు గాని మఱియెప్పుడుగాని బూచివచ్చుననియుపంతులువచ్చుననియు లేని వేవో తెచ్చియిచ్చెద మనియు కల్లులు పలికి మోసపుచ్చకుండవలెను. తల్లిదండ్రులు, తమబిడ్డలలో నెవ్వరివిషయమునను పాక్షికబుద్ధినిజూపక యందఱియందును సమభావమును గనఁబఱచుచుండవలెను. తల్లిగాని

తండ్రిగాని తమబిడ్డలలోనొక్కరియెడల నెక్కువ యనుగ్రహమును జూపుచు వచ్చినపక్షమున తక్కినవారాబిడ్డయం దసూయయు క్రోధమును గలవారగుదురు. కాబట్టి జననీజనకు లేబిడ్డవిషయముననుపక్ష పాతమును జూపక యందఱిని సమానముగా నాదరించుచు, వారందఱు నన్యోన్యప్రేమమును దయయుఁ గలవారగునట్లు చేయుచు, ఆటవస్తువులలోను తినువస్తువులలోను ఒకరి వొకరికిచ్చుచు నై కమత్యముగలిగిప్రవర్తించునట్లునుస్వప్రయోజనపరత్వము విడుచునట్లునువారినిప్రోత్సాహపఱుచుచు రావలెను. బిడ్డ లేదయిన తెలిసికోవలెనని యపేక్షపడి ప్రశ్నలువేసినప్పుడు వారిమీఁద కోపపడి యుత్సాహభంగముకలుగఁ జేయక యోషికతో నుత్తరములుచెప్పి హెచ్చరికచేయుచు రావలెను. పాఠశాలలో పుస్తకములవలన నేర్చుకొనెడుదానికంటె బాలురకీప్రకారముగా వచ్చెడుజ్ఞానమే దృఢమయినదిగానుండును. కాబట్టి పిల్లలడిగిన ప్రశ్నలని యనాదరముచేయక దయతో సదుత్తరములను జెప్పి తెలియనిదానిని తెలుపుచు వారికి జ్ఞానాభివృద్ధి చేయుచు రావలెను. వారడిగినప్రశ్నల ననాదరముచేసినను, వారిన్యాయమయినప్రార్థనల నంగీకరింపకపోయినను, వారిమనస్సులలో మనమీఁద విశ్వాసము తగ్గుటయేకాక వారు బుద్ధిమాంద్యము కలవారుగా కూడ నగుదురు.

మాటలయందు నత్తిగలిగెడు పిల్లవాండ్రు సాధారణముగా భయముగానితోందరపాటుగానికలవారుగానుందురు. అభిప్రాయములు మాటలకంటె వేగముగావారికిమనస్సులోపరుగెత్తుచుండును; అట్టివారు తామొంటిగానున్నప్పుడునుచసవుగలవారిదగ్గఱనుండునప్పుడునుసామాన్యముగా నత్తిలేకుండగనే మాటలాడఁ గలుగుదురు; అలసి యున్నప్పుడును జేహఃరోగ్యము తప్పియున్నప్పుడును వారు మఱింత నత్తి గలవారగుచుండురు; వారతెసంతోషమువచ్చినప్పుడుగాని కోపము వచ్చినప్పుడుగానిబొత్తిగా మాటలాడభేకయేయుందురు. నత్తిపోగొట్టుటకయిపిల్ల

వానినాలోచించుకొని మెల్లఁగా మాటాడునట్లు చేయవలెను; వాని నొంటిగాకూరుచుండ బెట్టి తడవుకొనకుండమాటాడునట్లవాటుపఱుచు చుండవలెను; తొందరగా తడఁబడుచు మాటాడ మొదలు పెట్టిన యెడల నడుమను నిలిపి స్పష్టముగా నుచ్చరింపఁ గలుగువఱకును ప్రతి వాక్యమును వానిచేత నమ్మదిగా మరలమరల పలికించుచురావలెను; ముందుగా చక్కఁగా నాలోచించుకొని మాటలనొకటితరువాతనొకటి స్పష్టముగా నిలిపినిలిపి యుచ్చరించునట్లు చేయవలెను; సంగీతమును నేర్పి వానిచేత పాడించుచురావలెను. అంతేగానిన త్తిమాటలాడినందునకయి బిడ్డల నెప్పుడును వెక్కిరించి పరిహాసింపఁగూడదు. పరిహాసముచేసినచో నత్తిపదిరెల్లెక్కువగును. కాఁబట్టి బాలుని బుజ్జగించి మంచిమాటలతో నుత్సాహపఱిచి నైనిజెప్పిన ప్రకారముగాఁ జేయుచువచ్చినచో సాధారణముగా శీఘ్రకాలములోనే నత్తిపోవును. ఈనత్తి కొండనాలుక యొక్క లోపమువలన సంభవించిన పక్షమున వైద్యునిచేత చికిత్స చేయింపవలెను.

శరీరపరిశ్రమము—పసిబిడ్డలకు వెనుక చెప్పినట్లు దేహపరిశ్రమ మత్యావశ్యకమే యయినను, నడుచుటకుశక్తి రాకమునుపువారినిబల వంతముగా చేతులుపట్టుకొని నడిపించుట మొదలయినపనులనుచేయఁ గూడదు. మనసాహాయ్యమక్కఱలేకయే బిడ్డలు యుక్త కాలము వచ్చి నప్పుడు తమంతనే మంచములు గోడలు మొదలయినవిపట్టుకొనిలేచుట కును నడుచుటకును ప్రయత్నింతురు. అప్పుడు మాత్రము బిడ్డయొక్క యిష్టమును కనిపెట్టి మనచేయి యూతయిచ్చి సాహాయ్యముచేయ వచ్చును. బిడ్డలను గాలిలోత్రిప్పుట యారోగ్యప్రదమని వెనుకనే చెప్పి యున్నాము. వర్షము మొదలయిన హేతువులచేత తేమగానున్నప్పుడు బాలురను బయలును నడిపించుట తేమకరము గాదుగనుక, అట్టిసమయ ములయందు బాలురను బాలికలనువిశాలములయినగదులలోనుంచాచుట.

లోను పరుగెత్తునట్లు చేయవలెను. అంతేకానిపుస్తకములనుగానిబొమ్మలనుగాని పిల్లలముందట పడవేసి విస్తారపుసేపు వారు వానితో కదలక కూరుచుండునట్లు చేయగూడదు. పిల్లలెంతయాడుకొన్నదేహమునకంత యారోగ్యకరముగానుండును. పరుగెత్తుటవలనను గంతులు వేయుటవలనను రక్తము చక్కగా ప్రవహించి దేహమున కండపట్టును. ఈదేశములో బాలురును బాలికలును సాధారణముగా కండపుష్టి లేకబలహీనముగా నుండుటకుఁ గల ముఖ్యకారణము వారికి తగినంత దేహపరిశ్రమమును బయలుపఱచుచుండుటగాని వారికి వలసినంతసేపు తిరుగుటయు లేకపోవుటయేకాని వేఱుకాదు. ఇవిరెండును మొట్టమొదట తిన్నగా లేకపోయెడు పక్షమునక్రమక్రమముగావారి దేహారోగ్యముచెడి వారుమాంద్యమును సోమరితనమును గలవారయి కూర్చున్నస్థలమునుండి లేచుటయే కష్టముగా తోచి యాయాసపడుదురు. శ్వాసకార్యమునకును, జీర్ణకార్యమునకును, శుద్ధవాయువును దేహపరిశ్రమమును తప్పక కావలసియుండును. కాబట్టి శ్వాసకార్యమువలన రక్తము శుద్ధపడి తిన్నయన్నము చక్కగా జీర్ణమయి యారోగ్యముకలిగి యుండునట్లు చేయుటకయి పిల్లల నలసట వచ్చువటకును నడచునట్లు చేయవలెను. పిల్లలకు నడుచుటవలన కొంచె మాయాస మారంభము కాగానే యామీదట నడవనియ్యక నిలుపవలెను. ఒక్కసారిగా కాకపోయినను మొత్తము మీద నొక్కదినములో పిల్లలను రెండు మూడుక్రోసులదూరము నడుచునట్లు చేయుట మిక్కిలి యారోగ్య ప్రదముగా నుండును. పిల్లలు గుట్టముమీద నెక్కి తిరుగుటకూడ మంచి దేహపరిశ్రమమేకాని, గుట్టమునెక్కి స్వారిచేయుచున్నారన్న హేతువుచేత నడిపించుటమాత్రము మాన్పరాదు. పట్టణములలో మంచిగాలివచ్చుటకు దూరముగా నడిచి పోవుట కవకాశముండనిబాలురుగుట్టముల నెక్కియూరుబయలును శుద్ధవాయువులో తిరిగి సుఖ మనుభవింపవచ్చును. వేసవికాలములో తెల్ల

వాడుబామునబయలుదేటి నడిచి సూర్యోదయసమయమునకు మరలి వచ్చి యిల్లుచేరుట మంచిది. అప్పటిగాలి యెంతోసుఖప్రదమయినది. పరగడుపున తిరుగలేనిబాలురు నడచుటకు బయలుదేరికమునుపు కొంచెము పాలుత్రాగవచ్చును. అన్నము తిన్నతరువాత గడియసే పెక్కడను తిరుగకుండవలెను. భోజనము చేయఁగానే నడుచుచుండెడు పక్షమున జీర్ణశక్తికి భంగము కలుగును.

ఆటలు—ఇంట గదులలో కూరుచుండి యాడెడు గుడిగుడి కుంచము మొదలయిన కుంటియాటల నాడనియ్యక సాధ్యమయినంత వఱకు బాలురను బాలికలను బయలఁదిరిగి నవ్వుచు, కేకలువేయుచు, నడుచుచు, పరుగెత్తుచు, దుముకుచు, ఉంచెడు బలప్రదమయినయాట లాడునట్లు ప్రోత్సాహపఱుపవలయును. బాలురాడెడియాటలెప్పుడును సాధ్యమయినన్నియవయవములు కదలి కండపుష్టియు దేహబలమును కలిగించుట కనుకూలమయినవిగా నుండవలెను. అనుకూలమయిన యెడల ప్రత్యేకముగా పిల్లల యాటనిమిత్తమయి యొకదొడ్డినివిడిచి దానిలో వారు త్రవ్వి పువ్వుల మొక్కలను వేసికొనుటకును వానికి నీళ్లుపోయుటకునుగూడ ప్రోత్సాహము చేయవలెను. రాళ్ళువిసరుట, మొదలయిన వానివలన వస్తువులకు హానికలిగెడియాటలను వేనిని పిల్లలనాడుకోనియ్యరాదు. ఇంటనుండు పాత్రములు, కాగితములు, కలములు, సిరాబుడ్లు మొదలయిన వానితోను, అపాయకరములయిన రాళ్ళు, కత్తులు, గంటములు, సూదులు మొదలయిన వానితోను, పిల్లల నాడుకోనియ్యరాదు; గారాబముచేత నట్టివస్తువులతో నాడుకో నిచ్చినయెడల, ఉపయక్తములయిన వస్తువులను పాడుచేయుటయే కాక తాము గాయములు చేసికొని యొకానొకప్పు డితరులకుగూడ నపాయము కలిగింతురు. కాబట్టి యట్టి వస్తువులనిమిత్తమయి పట్టు పట్టి బిడ్డలెంతయెచ్చినను వారి నోదాద్దుటకయి తల్లు లెప్పుడును

వారాడుకొనుట కటువంటి వస్తువుల నియ్యకుండవలెను. పిల్లలపుష్టి కాహారమెంత యావశ్యకమో యాటలుకూడ నంతయావశ్యకమే యయినందున, ఆడుకొనకుండ పిల్లల నెప్పుడును గృహమున కూరు చుండఁబెట్టరాదు. బంతులాట, కోతికొమ్మచ్చి దాగుడుమూతలు, చెడుగుడి, ఉప్పుపట్టె, మొదలయిన చూటలన్నియు బిడ్డల గూఠోగ్యమున కత్యనుకూలము లయినవి. కొంచెమీడువచ్చినబిడ్డలు సాము మొదలయిన వ్యాయామములను గూడ క్రమక్రమముగా నభ్యసింప వలెను; ఇందులో కొన్నిచూటలు బాలికల కుపయోగపడకున్నను, వారుయ్యెలలూఁగుట, త్రొక్కుడుబిళ్ళ, వెన్నెల కుప్పలు, నాలుగు స్తంభాలాట, మొదలయిన మఱికొన్ని చూటలాడవచ్చును. పూర్వ కాలమునందు క్షత్రియులు మొదలయినవారు తమబాలికలకు నృత్య గీతాదులనుకూడ నేర్పుచుండెడివారు. అవికూడ నాకాలమునందు వారిదేహరోగ్యమున కెంతో సహకారులుగానుండుచువచ్చెను. ఆటల నిమిత్తమును వ్యాయామమునిమిత్తమును ప్రతిగ్రామమునందును గరిడిసాలయొకటి యుండుట మిక్కిలి యుపయుక్తము. కూరుచుండి యాడెడుచీట్లు మొదలయిన ముసలిచూటల నాడుటకు దేహరోగ్యము తప్పియున్నప్పుడుతప్ప మఱియెప్పుడును బాలురనుగాని బాలికలను గాని ప్రోత్సహపఱుపకుండవలెను.

విద్యాభ్యాసము—బాలికలకుఁ గాని బాలురకుఁగాని యేడు సంవత్సరములప్రాయమువచ్చువఱకును విద్యావిషయమునకంటె దేహ విషయముననే యధికశ్రద్ధ చేయుచుండవలెను. పసితనములో వారు దినమునకు మూడునాలుగుగంటలసేపు చదువుట చాలును. ఆకాల ములో వారికి బోధించెడి దేదియు వారిమనస్సులకు భారముగాతోచు నట్లు చేయక సర్వమును వినోదకరముగా నుండునట్లు చేయవలెను. ఉదయ సాయంకాలములయందు వారాడుకొనుటకయి ప్రతిపాఠశాల కును జేరి యొకచూటస్థలముండవలెను. చిన్నతనములో పుస్తకముల

మూలమున వారికి విస్తారముగాబోధింపక కథలమూలముననుచిత్రపట
ములమూలముననుబోధించుచుండుటయేకాక వాడుతమచుట్టునుగల వ
స్తువులనుశోధించి వానివిషయమయి తెలిసికొనుచుండునట్లుప్రోత్సాహ
పఱుపవలెను. ప్రతిపాఠశాలలోను మంచిపిల్లలవలెనేకొందఱు పనికి
మాలినపిల్లలుకూడ నుందురుగనుకను, పిల్లలు సాధారణముగా మంచి
వారికంటె చెడుపిల్లలతో నధికముగాఁజేరి వారియల్లరిచేష్టల నేర్చు
కొందురు గనుకను, తగినవారున్నపక్షమున పసితనములో బిడ్డలనింటి
యొద్దనేయుంచి విద్యాబుద్ధులు నేర్పుట మంచిది. పెద్దలు చెప్పుదానిని
చేయుదానిని విని కనిపెట్టి పిల్లలావిషయముల నె మనస్సునందుంచుకొని
యాలోచనలేక వారివలె నడువనేర్చుకొందురు. కాఁబట్టి పెద్దవా రెప్పు
డును బిడ్డలసమక్షమం దొట్లు తిట్లు మొదలయినవి నోట రానీయక
యోగ్యముగా ప్రవర్తింపవలెను. పిల్లలు వినునట్లుగా రహస్యము
మాటాడుకొనఁగూడదు. మాటాడినచో వా రారహస్యమును దాఁచ
నెఱుఁగక యితరులతోఁ జెప్పి వేయుదురు. వారిముందు రహస్యము
మాటాడి యది యెవ్వరికడను బలుకవలదని వారికి బుద్ధిచెప్పుటవలనఁ
గాని యది వెల్లడియయి నష్టము కలిగినప్పుడు వారినికొట్టితిట్టుటవలన
గాని ప్రయోజనముండదు. ఎప్పుడో గొప్పతప్పిదము చేసినప్పుడుతప్పుఁ
జిన్నతనములోనింటివద్దఁగానిబడిలోఁగానిపిల్లలనుగొట్టుటమంచిదికాదు
అబద్ధములాడినప్పుడును నీతిమాలినయితరములైనపనులుచేసినప్పుడును
చెప్పినమాటవినక యవిధేయులయి వర్తించినప్పుడును తగుమాత్రము
బెత్తముతో నటచేతిలోఁ గొట్టవలెను. అంతేకాని పిల్లవానినెత్తిమీఁద
నెప్పుడును గొట్టరాదు. ఆప్రకారముగానేదొడలమీఁదసహితముకొట్టఁ
గూడదు. సంగీతము, పిల్లలసుఖసంతోషములకుఁగారణమయినందునను
దానివలన వారికంతస్వరము మధురమగును గనుకను, చిన్నతనములో
భాలురకును బాలికలకునుగూడ పాటలు మొదలైనవి నేర్పవలెను.

నిద్ర—మూడేడ్లు దాటువఱకును మధ్యాహ్నభోజనమునకు పూర్వము రెండుగంటలసేపు పిల్లలను నిద్రపుచ్చుట మంచిది. అట్లు చేసినచో వారు మధ్యాహ్నముపయిని చిరాకులేక యల్లాసముతో నాడుకొనుచుండురు. అట్టియీడుగల పిల్లలను రాత్రి యింట నందఱి భోజనములు నయినదాక నుంచక పెండలకడ నేభోజనము పెట్టిసాయం కాలమునా ధ్యమైనంతశీఘ్రముగా ననగా నేడెనిమిదిగంటలకులోపల నె నిద్రపుచ్చవలెను. వారి నధమపక్ష మెనిమిదిగంటల సేపయినను నిద్ర పోనియ్యవలెను. ఒంటిగాఁ బరుండఁబెట్టినప్పుడు బిడ్డను పలుపుమీఁద నడుముగా నొకప్రక్కకొత్తిగిలించి పరుండఁబెట్టవలెను. శీతకాలములో నొక్క మొగముమీఁదతప్ప తక్కినభాగమంతటను బట్టకప్పవలెను. వేసవికాలములో చేతులమీఁదనుకాళ్ళమీఁదనుగూడబట్టకప్పనక్కఱి లేదు. పడకగది యెప్పుడును విశాలమయినదిగా నుండవలెను. వెలుతురున్నదిలోకంటె చీకటిగదిలో నిద్ర చక్కగా పట్టునుగనుక, గాలి బాగుగ ప్రసరించెడిగదిలో దీపమును సన్నపఱచి యొకమూలను మఱుగఁగా నుంచవలెను. గాలికెదురుగా మంచమును తలుపులవద్దను గవాక్షముల వద్దను వేయఁ గూడదు. పిల్లల నొకనాఁడెడమప్రక్కను మఱునాఁడు కుడిప్రక్కను మార్చి పరుండఁబెట్టుచు రావలెను. అప్పు డప్పుడు వెల్ల వెలికిలఁగూడపరుండఁబెట్టుచుండవలెను. ఎన్నఁదోయత్యా వ్యక్తమైనప్పుడు తప్ప శీతకాలములో సహితము పడకగదిలోకుంపట్లు పెట్టఁగూడదు. వెట్టనిమిత్తమయి కంబళ్ళనుగానియితరములై నబొచ్చు బట్టలనుగాని ప్రక్కనువేసి పైనికప్పవలెను. పిల్లలు ప్రాతఃకాలమున సాధ్యమైనంత శీఘ్రముగా లేచునట్లు చేయవలెను. సూర్యోదయమువకు ముందే నిద్రలేచుటచేత సుఖారోగ్యములు కలుగుటయేకాక పెద్ద పెరిగిన తరువాతఁగూడ చిన్నప్పటియీసదాచార మలవాటుపడి శ్రేయస్కర మగును. బట్టల తొడుగుటకుఁగాని మందు వేయుటకుఁగాన మఱియేమి

నిమిత్తముగాని నిద్రలోనున్న పిల్లల నెప్పుడును లేపఁగూడదు. ఆయా పనులు నిద్రమండి వారికి మెలఁకువరాఁగానే చేయవచ్చును. పాలు విడిచినతరువాత తల్లి తనబిడ్డను వేఱుమంచముమీదపరుండఁ బెట్టవలెను. నిద్రకుఁ బోవుసమయమప్పుడుపిల్లల నేడిపింపఁగూడదు. సంతోషముతో పడకకుఁబోక యేడ్చుచు నిద్రపోయినయెడల శరీరారోగ్యము చెడును. పిల్లలకు రాత్రులు నిద్రపట్టకపోవుటకజ్జీర్ణమో కడుపులో నులిపురుగులుండుటో కారణమగును గావున తన్నివారణమునకయి మందిప్పించవలెను.

పండ్లూడి మొలచుట—సాధారణముగా నేడుసంవత్సరముల ప్రాయమప్పుడు ప్రాతఃపండ్లూడిపోయి మరల క్రొత్తపండ్లు వచ్చును. ఇవి మొలచునప్పుడు మొదటిసారిపండ్లువచ్చునప్పటివలె జబ్బులేవియు రావు. ఆవఱకున్నపండ్లొకటివెనుక నొకటిగా కదలి యూడిపోగా వరుసగా వానిస్థానమున క్రొత్తపండ్లు చిగుళ్ళలోనుండి పైకివచ్చి పెరుగును. ఈపండ్లను సదా శుచిగానుంచి కాపాడుచు రావలెను. దంతములను శుచిగానుంచకపోవుటవలన దుర్గంధముకలుగుటయేకాక పుష్టిపండ్లయి దంతశూలవచ్చును. పండ్లు శుచిగానుండుటకయి ప్రతిదినమును ప్రాతఃకాలమునందు తప్పక యుప్పువేసి నూటినబాగ్గుపొడుముతో చక్కఁగాతోమి దంతశుద్ధి చేసికొని పుక్కిలించి యుమిసి గోరువెచ్చని నీళ్ళతో కడుగుకొనవలెను.

రోగాదికము—గృహిణికి శిశువులకు వచ్చురోగములలక్షణములనుగూర్చియు మందులనుగూర్చియు కొంత తెలుసుకొనియుండుట మంచిది. రోగములు వచ్చినప్పుడు వైద్యుని పిలిపించి మందులు వేయింపవలసినను, కొన్నికొన్నిరోగము లాకస్మికముగా వచ్చినప్పుడును గాయములుతగిలినప్పుడును వైద్యుఁడు వచ్చులోపల తల్లియింట బిడ్డలకుఁ జేయవలసిన చికిత్సలును గొన్నియుండును. వైద్యుఁడువచ్చి

యాషధమియ్య నారంభించిన తరువాతఁగూడ రోగియొక్క పథ్య పానాదులవిషయమున తల్లినథపవలసినక్రియలును పెక్కులుండును.

పిల్లవాఁడౌషధము పుచ్చుకో నొల్లనిపక్షమున, ఆమందువలన దేహము స్వస్థపడునని బోధించి మందుపుచ్చుకొనునట్లు చేయవలెను. అంతేకాని యాషధము తియ్యగానుండునను మొదలైనయబద్ధములను జెప్పి పిల్లవానిచే మందుతినిపింప నెప్పుడును బ్రయత్నింపఁ గూడదు. పిల్లవాఁడొక్కసారి తన్ను తల్లి మోసము చేసినదని తెలిసికొన్నపక్షమున, సత్యముచెప్పినప్పుడు సహిత మామెమాటలనునమ్మక సం దేహపడుచుండును. బిడ్డ చెప్పియొప్పించుటకు తగినంత యీడులేనివాఁడయి మందుపుచ్చుకోకున్నపక్షమున, బిడ్డను కాళ్ళమీఁద వెలికిలఁ బరుండఁ బెట్టుకొని చేతులు గట్టిగాపట్టుకొని ముక్కుబిగఁబట్టి నోటిలో మందు పోయఁగానే గుటుక్కున తత్తణమేమిఁగి వేయును. ఇట్లుచేయుట క్రూర కృత్యముగాకనఁబడినను, బిడ్డయొక్కయారోగ్యమును గోరినపక్షమున నిట్లుచేయుక విధిలేదు. వైద్యుఁడు చెప్పినకాలపరిమితిసనుసరించితప్పక మందిచ్చుచుండవలసినను, మందిచ్చుట నిమిత్తమయి నిద్రపోవుచున్న బిడ్డ నెప్పుడును లేపఁగూడదు. మందుకంటె నిద్రయే దేహారోగ్యమున కధికలాభకరము. కాబట్టి బిడ్డమేలుకొని యున్నప్పుడు నియమితకాలములలో మందిచ్చుచు, నిద్రపోవుచున్నప్పుడు మాత్రము నడుమనిద్రాభంగముచేయక వేచియుండి లేవఁగానే మందియ్యవలెను.

వ్యాధిగ్రస్తులయిన బిడ్డలను పరుండఁబెట్టు గదులు విశాలములయి సదా గాలివచ్చునవిగానుండవలెను. గవాక్షముల నప్పుడప్పుడు తెఱచి లోపల గాలిధారాశముగా ప్రసరించునట్లు చేయవలెను. కక్కుకొన్నను మలమూత్రములనువిసర్జించిననువానినిగదిలోనుంచక వెంటనే దూరముగాఁ గొనిపోవలెను. జ్వరముమొదలయినవివచ్చినప్పుడుపక్కదుప్పట్లు దినమువిడిచిదినము మార్చి క్రొత్తవి వేయుచుండవలెను. కట్టు

కొన్నబట్టలను ప్రతిదినమును మార్చి క్రొత్తవి తొడుగుచుండవలెను. విషజ్వరాదులు వచ్చినపుడు మొదట కొన్నిదినములవఱకును రాత్రులు కూడ గదిగవాక్షములనన్నిటిని బాగుగా తెఱచియుంచవలెను. పొంగు (వేపపువ్వు) మొదలయిన వానిచేత జ్వరమువచ్చినప్పుడుగవాక్షములు తెఱవక తలుపుమాత్ర మప్పుడప్పు కొరవాకిలిగానుంచుచురావలెను. శ్వాసకోశములు జబ్బుపడి దగ్గువలనబాధపడుచున్నప్పుడు గవాక్షముల నెంతమాత్రమును తెఱవక మూసియుంచి, క్రొత్తవాయువువచ్చి గదిలోని గాలిని శుద్ధపఱుచుచుండుటకయి తలుపుగడె వేయక కొంచెము సందుంచవలెను. శ్వాసమువలన గాలిచెడిపోవునుగనుక రోగియున్న గదిలోనికి పలుపురను రానియ్యఁగూడదు.

వ్యాధిబాధితులయి యున్న శిశువులకు జావమొదలైనయాహార మెప్పుడును నధికముగానియ్యక పాలు జావ మొదలైనవికొంచెకొంచె ముగా నరగంట కొక్కసారి గరిటెడుచొప్పున నిచ్చుచుండవలెను. ఇట్లు చేయక యెక్కువబలము కలుగునన్న వెట్టిచేత నాహారమొక్క సారియే యెక్కువగా లోపలికిచ్చినపక్షమున, శిశు వదియిముడ్చు కోలేక క్రక్కుకొని ధారకములేక నిస్తా)ణపడిపోవును.

రోగములోనున్న పిల్లలను ధినమునకు నాలుగుసారు లయినను లఘుశంకకు కూరుచుండఁబెట్టవలెను. అంతేకాక శిశువెప్పుడల్పశంకకుఁ బోవ ననుమాన మున్నదన్నను, ఉపేక్షచేయక యప్పుడు తప్పక లేవఁ దీసి కూర్చుండఁబెట్టి మాత్రవిసర్జనము చేయింపవలెను. జ్వరాదులచే పేలుపట్టినచో హారతికర్పారమువేసిన సూనె తలకు రాచినయెడల కొన్నిసారులు రాచునప్పటికి చచ్చిపోవును. హారతికర్పారముపలుచని గుడ్డలో మూటకట్టిపఱపుమీఁదనో మంచముమీఁదనో పెట్టియుంచిన పక్షముననీఁగలబాధయుతగ్గిపోవును. కర్పూర తైలమును దెచ్చికొంచెము కొంచెముగా నల్లులుండుమంచపురంధ్రములలో రెండుమూడుసారులు పోసినయెటల నల్లులు నశించిపోవును.

బిడ్డలకు కడుపులోఁగానినొత్తికడుపులోఁగానినొప్పివచ్చినప్పుడు, ఉప్పుమంగలములోపొసివేచివేడిఉప్పునుబొచ్చుగుడ్డలోవేసి దానితో నొప్పియున్నభాగమును కాచినపక్షమునబాధతగ్గిపోవును. ఆభాగమును బొచ్చుగుడ్డను(స్టేనలు)వేడినీళ్ళలోముంచివిడిచియైననుకాచవచ్చును.

పిల్లవాఁడు చేయో కాలో కోసికొన్నపక్షమున, నెత్తురు కడిగి వేయక పయినివెంటనే యొకగుడ్డపీలికనుచుట్టఁబెట్టవలెను. గాఙుపెంకు ముక్కలుగాని యిసుక మొదలయినవిగాని గాయములో దూరినప్పుడు మాత్ర మవిపోవునట్లుగా వేడినీళ్ళతోకడిగిమటిగుడ్డచుట్టఁబెట్టవలెను. నెత్తురు విస్తారముగా వచ్చుచుండినయెడల, చల్లనినీళ్లు దానిమీఁద పోయవలెను. గాయము మిక్కిలి లోతుగా తెగినపక్షమున వెంటనే వైద్యుని బిలువనంపి యాతనిచేత చికిత్స చేయించవలెను.

పిల్లవానికి దెబ్బతగిలి యెడలు కొట్టుకొనిపోయిన పక్షమున, కొత్తవెన్న తెచ్చి కొట్టుకొనిపోయినతావున నయిదేసి నిమిషముల కొక్కొక్కపర్యాయము చొప్పున రెండుమూడు గంటలసేపు రాయవలెను. ఎవ్వరయినను కంటిమీఁదగుద్దుటచేతకన్నుకమిలిన పక్షమున, కంటిచుట్టునురెండంగుళములమేరను అయిదేసి నిమిషములకొక్కొక్కసారి యొకటి రెండు గంటలసేపు వెన్నరాచినచో నిమ్మళించును.

శిశువు చెట్టుమీఁదనుండి గాని మఱియొక యున్నతప్రదేశము నుండిగాని తలక్రిందుగాకూలి తలదిమైక్కిపడిపోయినప్పుడు సాధారణముగా కొన్నినిమిషములలోనే మరల తెలివివచ్చును అట్లు రానిచో వైద్యుని నిమిత్తముపంపి యీలోపల పిల్లవాని నొకగదిలోనికిఁ గొనిపోయి, కొత్తగాలి వచ్చునట్లుగా గదిగవాక్షములు తలుపులు మొదలయిన వన్నియు తెఱచియుంచి, మొగముమీఁదచల్లనినీళ్ళుచల్లవలెను. ఆగదిలోనికి మూకను చేరనియ్యఁగూడదు. శిశువును మాటాడించుటకయి కేకలువేయనుగూడదు.

శిశువు నల్లమందునుగాని నల్లమందు కలిసినపదార్థమునుగాని మ్రింగినపక్షమున, వైద్యుని నిమిద్దము వర్తమానము పంపియారఁడు వచ్చులోపల తత్క్షణమే వేడినీళ్ళలో ఆవాలుకలిపి లోపలికిచ్చివిషము క్రక్కింపవలెను. గొంతుకలోనికి వ్రేళ్ళుగాని పక్షియీకనుగానిపెట్టి వెంటనే క్రక్కించుప్రయత్నము చేయవలెను. ముందర వేడినీళ్ళలోను తరువాత చన్నీళ్ళలోను మార్చిమార్చి ముంచి శిశువును స్నానము చేయించుచుండవలెను. మొగముమీఁదనుతలమీఁదను చన్నీళ్ళుకొట్టు చుండవలెను. శిశువును గాలిలో నడిపించుచుండవలెను. నిద్రపోనిచ్చిన యెడలనపాయకరమగునుగాన, శిశువునుకొట్టిగానిగిల్లికాని కేకలువేసి కాని చేతనైనసర్వవిధములచేతను లేపుచు నిద్రపోకుండఁ జేయవలెను.

పిల్లవాఁడు తొడుగుకున్న బట్టలకు నిప్పంటుకొని మండనారంభించిన పక్షమున, వెంటనే పిల్లవాని నేలమీఁదవేసి పొరలించినచో మంటలాటిపోవును. కంబళిగాని, రత్నకంబళము (తివాచి)గాని, కొబ్బరి పీచు చాపగాని దాపుననున్నచో బిడ్డనుదానిమీఁదవేసి పొరలించుట మఱింతమంచిది. అట్లుచేయక బాలునినిలువఁజెట్టితొడిగినవస్త్రములను దీయుటకుఁగాని యితర స్థలమునకుఁ గొనిపోవుటకుగానిప్రయత్నించిన పక్షమున, జ్వాలలుశీఘ్రముగా వ్యాపించియొడలంతయు కాలియపాయకర మగును. మంట లాటిపోయినతరువాత కాలినస్థలమునకుపిండిదట్టముగా పట్టించి దానిపైనిదూదికప్పి యాపైని గుడ్డను కట్టినయెడల లోతుఁగాకాలనిచో గాయమువెంటనే మానిపోవును. నువ్వులనూ నెయ్యి సున్నపు నీళ్ళును సమభాగములగా కలిపికాలినచోటరాయుచుండినను పుండుశీఘ్రముగామానిపోవును. కాలినచోటచన్నీళ్ళుచల్లుట యపాయకరము. దినమువిడచి దినము పుండును వేడినీళ్ళతో కడిగి కట్టుకట్టుచుండ వలెనేకాని తటచుగా గాయమును తుడుచు చుండరాదు. రసియు చీమును విస్తారముగా కారుచున్నచో మెత్తనిగుడ్డ వేడినీళ్ళలో

ముంచిగానితో మెల్లఁగా తుడువవలెను.

గోడలకు వెల్ల వేయునపుడు సున్నముకంటిలో పడిన యెడల, వెంటనే పలుచనికాగితముతోఁగాని గుడ్డతోఁగాని దానినిమెల్లఁగాతీసి వేసి గోరువెచ్చనినీళ్ళతోకన్నుకడిగి వైద్యునికి చూపవలెను. నలుసు గాని దుమ్ముగాని యిసుక రేసువుగాని దోమగాని తెప్ప వెండ్రుకగాని మఱి యేచిన్నవస్తువుగాని కంటిలోఁబడ్డ పక్షమున కన్నునలుపనీయక యెడమచేతి బొట్టనవ్రేలితో కంటియొక్కక్రిందితెప్పను తెఱచి పట్టు కొని కాగితముతో నలుసుమొదలై నవిమెల్లఁగాఁదీసి వేయవలెను. కన్నెఱ్ఱపడినపక్షమున, వేడిపాలును నీళ్ళునుగలిపి దానితో కన్ను కొన్ని సార్లు కడుగవలెను.

రేఁగుగింజనుగాని పూసనుగానిమఱిదేనినైనగుండ్రనివస్తువును గాని పిల్లవాఁడు చెవిలో వేసికొన్నపక్షమున, ఆ చెవినేలమీఁదమోచు నట్లుగా ప్రక్కకు పరుండబెట్టి పయిచెవిమీఁద రెండుమూడుసార్లు గట్టిగాచఱచినయెడల అది క్రిందఁబడిపోవును. అట్లుచేయక దానిని పుడకతో పయికిఁదీయఁ బ్రయత్నించిన పక్షమున, అది మఱింతచెవి లోనికిఁ బోవును. కందురీగ మొదలుగాఁగల జీవజంతు వేదియైనను చెవిలోదూరుట తటస్థించినపక్షమున, ఆచెవి పైవైపున కుండునట్లుగా పిల్లవానిని ప్రక్కకుఁ బరుండఁబెట్టి చెవిలోనూనెగాని నీళ్ళుగానిపోసిన యెడల దానితో నాజంతు వేదియైనను పయికివచ్చును.

స్త్రీల కుపయోగించుకథలు

అయ్యదవ సంపుటము

- 1 సత్యవతీ చరిత్ర
- 2 చంద్రమతీ చరిత్ర
- 3 సత్యసంజీవిని
- 4 చమత్కార రత్నావళి
- 5 సతీమణి విజయము
- 6 సుమిత్ర చరిత్రము
- 7 రఘుదేవ రాజీయము
- 8 కురంగేశ్వర వర్తకచరిత్రము
- 9 కళావతి పరిణయము
- 10 గమ్యాళినిసాధుచేయుట
- 11 చిత్రకేతు చరిత్రము
- 12 దానకేశరీవిలాసము
- 13 నైదర్భి విలాసము
- 14 భానుమతీ కళ్యాణము
- 15 సరసిజనమనోభిరామము
- 16 ధర్మకవచోపాఖ్యానము
- 17 కుమారద్వయవిలాసము
- 18 పద్మినీ ప్రభాకరము
- 19 మాలతీ మధుకరము

స్త్రీలకుపయోగించుపుస్తకములు

అయ్యదవ సంపుటము

- 1 శ్రీ విష్ణోరియా మహారాజు
చరిత్రము
- 2 సతీహితబోధిని
- 3 పత్నిహిత సూచని
- 4 స్త్రీనీతిదీపిక
- 5 సత్కాద్రాపదీసంవాదము
(నూతనపూజ పితృపూజ)

6 నీతికథామంజరిప్రథమభాగము

7 ,, ద్వితీయభాగము

8 దేహరోగ్యధర్మబోధిని

ఉపన్యాసములు

ఏడవ సంపుటము

- 1 జన్మాంతరము
- 2 అతిబాల్య వివాహము
- 3 విగ్రహారాధనము
- 4 ఈశ్వరదత్తపుస్తకములు
- 5 ఈశ్వరోపాసనము
- 6 ప్రార్థన
- 7 మానుషధర్మము
- 8 విద్యాధికుల ధర్మములు
- 9 మనుష్యజీవితములయొక్క
పరమార్థము
- 10 వైరాగ్యము
- 11 విద్యాధురీనుల యర్హ
కృత్యములు
- 12 వర్ణము
- 13 హిందూమతములు
- 14 స్వయంకృషి
- 15 సకాయకష్టకర్మము
- 16 వేశ్యకాంతల ఉపన్యాసములు
- 17 ఐకమత్యము
- 18 దానములు
- 19 స్త్రీపునర్వివాహచరిత్ర
- 20 స్త్రీపునర్వివాహవిషయకోప
న్యాసము
- 21 స్త్రీపునర్వివాహవిషయక
ప్రథమవిజ్ఞాపనము

22	స్త్రీపునర్వివాహవిషయక ద్వితీయవిజ్ఞాపనము	సా హిత్య గ్రంథములు తొమ్మిదవ సంపుటము
23	స్త్రీపునర్వివాహశాస్త్ర సంగ్రహము	1 సంగ్రహ వ్యాకరణము 2 కావ్యసంగ్రహము
24	స్త్రీపునర్వివాహ భూత వర్తమానస్థితులు	3 అలంకార సంగ్రహము 4 నీతిచంద్రిక-విగ్రహము
	ఉపన్యాసములు-జీవచరిత్రలు ఎనిమిదవ సంపుటము	5 నీతిచంద్రిక-సంధి 6 తర్కసంగ్రహము
1	దేశీయమహాసభ- దానియుద్దేశము	7 సత్యవాదిని
2	స్వదేశసంస్థాన చరిత్రానులు	8 ఉత్తమస్త్రీచరిత్రములు
3	విగ్రహతంత్రవిమర్శనము	9 జీసస్ చరిత్రము
4	ఉపన్యాసమంజరి	ఆంధ్ర కవులు
5	వివేకవర్ధని మొదటిభాగము	పదియవ సంపుటము
6	,, రెండవభాగము	1 పూర్వాంధ్ర కవులు
7	,, మూడవభాగము	2 మధ్యకాలపు కవులు
8	శంకారాచార్యులు	3 ఆధునికాంధ్ర కవులు
9	బసవరాజు గవరాజుగారి జీవచరిత్రము	పదకొండవ సంపుటము స్వీయచరిత్ర

పుస్తకములు వలయువారు:—

కార్యదర్శి, హితకారిణి సమాజము, రాజమహేంద్రవరము.

అని వ్రాసిన బడయగలరు.

ప్రీతి దీపిక

గ్రంథకర్త :

కందుకూరి వీరేశలింగమూ పంతులు

ప్రకాశకులు :

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1951

[వెల డ 0-4-0]

కీర్తి శేఖరై న రావు బహద్దూరు
కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారి గ్రంథములు.

సంపుటము

ప్రహసనములు

మొదటి సంపుటము

- 1 అపూర్వ బ్రహ్మచర్య ప్ర॥
- 2 విచిత్ర-వివాహ ప్రహసనము
- 3 మహాబధిర ప్రహసనము
- 4 పునర్మరణ ప్రహసనము
- 5 బలాత్కార గానవినోద ప్ర॥
- 6 కలహప్రియా ప్రహసనము
- 7 మహామహోపాధ్యాయ ప్ర॥
- 8 యోగవిద్య ప్రహసనము
- 9 మహావచనక ప్రహసనము
- 10 అసహాయశూర ప్రహసనము
- 11 కలిపురుషుడైశ్చర విలాసము
- 12 వేశ్యప్రియా ప్రహసనము
- 13 కౌతుకవర్ధని
- 14 వినోదతరంగిణి
- 15 హాస్యసంజీవిని మొ॥భా॥
- 16 ,, రెం॥భా॥
- 17 ,, మూ॥భా॥

నాటకములు

రెండవ సంపుటము

- 1 గౌహావివాహము
- 2 వ్యవహార ధర్మబోధిని
- 3 సత్యగిర్విద్యవ్యవహారభ
(మూషకాసుర విజయం.)
- 4 మహారణ్య పురాణ పాఠము
- 5 ప్రహ్లాద నాటకము
- 6 సత్యహరిశ్చంద్ర నాటకము

7 దక్షిణ గోగ్రహణము

8 వివేక దీపిక

భాషాంతరీకృత నాటకములు

మూడవ సంపుటము

- 1 చమత్కార కన్నవళి
 - 2 రాగనాంకరి
 - 3 కళ్యాణకల్పవల్లి
 - 4 అభిజ్ఞాన శాకుంతలము
 - 5 రత్నావళి
 - 6 మాళవికాగ్ని మిత్రము
 - 7 ప్రబోధచంద్రోదయము
 - 8 వినీతు వర్తకచరిత్రము
- వచన ప్రబంధములు
- పద్యకావ్యములు

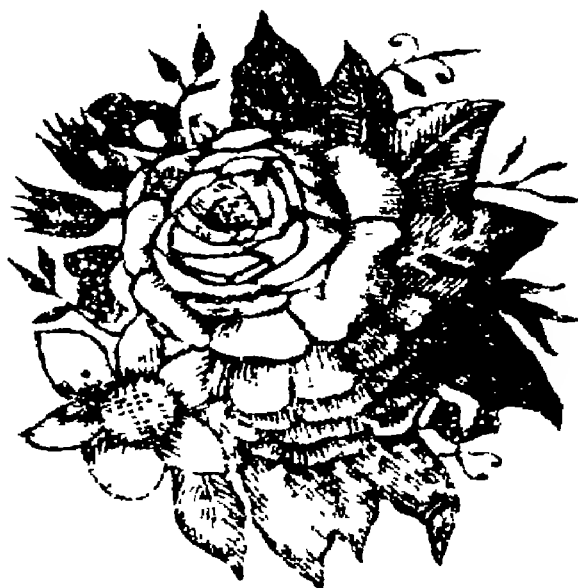
నాల్గవ సంపుటము

- 1 సత్యరాజపుర్యచేశ
- 2 ,, ,, మూత్రాలు మొ॥భా॥
- 3 ,, ,, రెం॥భా॥
- 3 రాజశేఖర చరిత్రము
- 4 శుద్ధాంధ్రవిరోధ్యవిర్విచన
నైషధము
- 5 రసికజనమనోరంజనము
- 6 శుద్ధాంధ్రభారతి సంగ్రహము
- 7 అభాగ్యోపాఖ్యానము
- 8 పక్షవిలాసము
- 9 జానకీల్లిన్
- 10 నీతిదీపిక

ప్రీతి దీపిక

గ్రంథనిర్మాత:

కందుకూరి వీరేశలింగమూ పంతులు

హితకారిణీ సమాజము
రాజమహేంద్రవరము

1950

కాపీరైటు

శ్రీ ప్రీతి దీపిక

తే. గీ. శ్రీకరుండు, పవిత్రుండు, లోకగురుండు,
సర్వశక్తుఁ, డనంతుండు, శాశ్వతుండు,
సర్వకారుణ్యుఁ, డభవుండు, సర్వసాక్షి,
యైన దేవర నుతియింతు నాత్మయందు.

1.

వై వ భ క్తి

తే. గీ. ప్రతిదినంబును నిక్కంపుభక్తితోడ
మూడు వేళలయందును ముఖ్యముగను
జెలువరో ! పెక్కు మేళను జేసినట్టి
యీశ్వరుని వేడుకొమ్ము నీహృదయమందు.

2.

తే. గీ. భోజనము చేసి, నిదురింపఁ బోవునపుడు
నిత్యమును రాత్రి యీశ్వరు నెలఁతలార !
ధ్యాన మొనరింపుఁ డెదలోనఁ దనువు మఱచి
పవ్వళించెడుతటిని గాపాడుకొఱకు.

3.

ఆ. వె. పడఁతులార ! మరలఁ బ్రార్థింపుఁ డీశ్వరుఁ
బడకనుండి లేవతడవ మీరు;
మేను మఱచి నిద్ర పూనియున్నప్పుడు
కరము కరుణ మిమ్ము నరసెఁ గాన.

4.

తే. గీ. సంపదలు వచ్చినప్పుడు సాదరముగ
నట్లుదయచేసినందుకు, నాపదై న

యపుడు శీఘ్రముగా దాని నణచివేయ,
మఱవకుడి దైవమును వేడ మగువలార !

5.

బంధుప్రీతి

తే. గీ. పుడమి దలిదండ్రులును దోడబుట్టువులును
గాక, మిగులువా రెందైన గలుగఁగలరు;
కావునను, వారియెడఁ బ్రేమ గలిగి యెపుడు
వారిమాటలో మెలఁగంగవలయుఁ జెలువ.

6.

ఆ. వె. అత్తమామలకును నాడుబిడ్డలకును
మనసు నొవ్వకుండఁ బనులు చేసి
నడుచు చుండవలయుఁ గడునడంకువతోడ
శ్రేయ మెదను గోరుచెలువ లెల్ల.

7.

తే. గీ. ఒక్కకడుపుననే పుట్టి, యొక్కకంచ
ముననె భుజియించి, యొకమంచముననె పండి
యుండు తోఁబుట్టుపడుచులు సోదరులును
నెప్పు డన్యోన్యమైతితో నొప్పవలయు.

8.

గురుభక్తి

తే. గీ. విద్యచెప్పిన గురువుల విషయమునను
మిక్కిలి కృతజ్ఞతను గల్గి మెలఁగ వలయు,
వారలే తమయుక్త ప్రవర్తనకును
దగుసహాయు లని యెఱింగి తరుణిమణులు.

9.

సత్యము

తే. గీ. సర్వశుభముల కాకర ముర్విలోన
సత్య మది లేనిచో ధర్మసమితియెల్ల
వ్యర్థ మగుఁ; గావున నసత్య మనెడుపేరు
ఘాదుచెవి సోక కుండంగ మెలఁగ వలయు.

10.

తే. గీ. ధర నసత్యంబు లాడుట తథ్యముగను
బాపముల కెల్ల మూలంబు పడఁతులార !
కాన, సత్యంబె పలుకుఁడు; దాన మీకు
నొదవు నిహపర సౌఖ్యముల్ కొదవలేక.

11.

తే. గీ. అతివ ! యొకదానిలోఁ గల్గలాడితేని,
నెవ్వరును నమ్మ కుండుదు రెపుడు నిన్ను;
నమ్మకము చెడ్డ వెనుకను నరులలోన
జీవనము చేయుకంటెను జావు మేలు.

12.

ఆ. వె. తల్లిదండ్రు లొకట దండింతు రెఱిగిన;
మగనివంక వారు తెగడు చుంద్రు;
తోడివారు మిగుల దూషింపు చుందురు;
కల్ల లాడితేని కలువకంటి !

13.

తే. గీ. చెలువ ! యెప్పుడైనఁ దప్పింత చేసితేని,
నొకట మాఱుమాటాడక యొప్పుకొమ్ము.
పొలఁతి ! నీతప్పు దాఁచంగ బొంకితేని,
కానిపను లొక్కటికిని రెండొనుజమ్ము.

14.

స త్స హ వా స ము

తే. గీ. తొలుత నెటువంటివారలచెలిమి గలుగు
నట్టివారలగుణములే యబ్బుఁగాన
బాలికలు నిత్యమును మంచివారితోనె
చెలిమిఁ దప్పక చేయంగవలయుఁ జమ్ము.

15.

తే. గీ. జారిణులతోడ, సరిగానివారితోడ,
దాద్యవారితో, దాసీవితతులతోడ,
వరుస దుర్గుణములు గల్గువారితోడ,
మైత్రి యొనరింపఁజెల్లదు మగువ కెపుడు.

16.

వి ద్య

తే. గీ. విద్యవలనను జ్ఞానంబు వెలయుఁ గాన,
నవని 'నిదిమంచి' 'యిదిచెడ్డ' యనుచుఁ దెలియ
బాలురునుబోలెఁ దప్పక బాలికలును
విద్య నేర్వంగవలయును హృద్యముగను. 17.

తే. గీ. విద్యనేర్చినఁ, దొలుతను వినయమబ్బు,
వినయమున సర్వగుణము ల్వెలయు మిగుల,
వానిచేతను బతిభ క్తి పాదుకొనును,
కావునను సుందరులు విద్య గణవవలయు. 18.

ఆ. పె. చదువు నేర్చి రేని, సావిత్రిమొదలైన
పుణ్యసతులచరితములను జదివి,
వారియట్ల తాము వర్తింపఁ జూతుడు,
తెలివి విస్తరిల్లి తీఁగెబోండ్లు. 19.

తే. గీ. చక్కఁదనమునకును దోడు చదువుకూడఁ
గలిగియుండిన, నందమకాయలరునకును
దావి గలిగినవడువునఁ దనరు చుండ్రు
పువ్వుబోండ్లు, విద్యాగంధమునను గరము. 20.

తే. గీ. చదువులేమిని మూర్ఖత ముదిరియున్న
మదవతిని భార్యఁగాఁ గొని మనుటకన్న,
నూరు విడనాడి వనవాస మొనరుచుటయె
వసుధలో వాసి యని తోచు రసికునకును. 21.

ఆ. పె. ఇంతి చదివెనేని, యింటిపెచ్చంబులు
బయల నుడుక వేయువస్త్రములును
బద్దు వ్రాయు చుండు భర్తకు వేటుగ
శ్రేణుము గలుగ కుండ జలజగంధి! 22.

పతిభక్తి.

తే. అవనిలోఁగల సర్వసౌఖ్యంబులకును
నాథుఁడే నాదులకు నిదానంబుగానఁ
దరుణి దైవంబునకు వెన్నదైవమంత
వానిగాఁ జూచుకొనఁదగు వరుని నెపుడు. 23.

తే. గీ. ధర్మములలోన నుత్తమ ధర్మ మరయ
మగువకుఁ బతివ్రతా ధర్మమగును జూపె;
యిహపరసుఖములకు రెంటికీశ్వరుండు,
నిహసుఖమునకుఁ బతి, దాత లింతి కెపుడు. 24.

తే. గీ. వరుఁడు పనినుండి యింటికి వచ్చుతఱిని
బూచివలెఁ దలవిరియగఁ బోసి కోక,
కలిగి నంతటిలో సలక్షణము గాఁగ
నుండి యెదురేగి సంతోష మొసఁగవలయు. 25.

తే. గీ. అలసి పతి రాఁగఁ గాళ్ళకు జలమొసంగి
మంచి మాటలతో శ్రమ మాన్పవలయుఁ;
గాని పొరుగువారలతోడి కలహములను
దెగని సంసారబాధలుఁ దెలుపరాదు. 26.

తే. గీ. పురుషులొకవేళఁ గోపంబువ్రాని సతులఁ
బరుషములు పల్కి కొట్టినఁ, దిరుగఁబడక
యోర్చుకొనియుండి శాంతులై యున్న యపుడు
హితము బోధింపవలయుఁబో యిందుముఖులు. 27.

తే. గీ. అతివరో ! పతి దుష్టుడే యయ్యెనేని,
సమయమును వేచి మిక్కిలి సరసముగను
మనసునకునాట వివిధధర్మములు గఱపి
వెలిపి సన్మార్గమునకును దింపవలయు. 28.

తే. గీ. స్వప్నముననైన నాథుని వలనఁ గలుగు
తప్పలను దుర్గుణంబులఁ దడవరాదు ;
మఱచియైనను బదులతో మాటవరుస
నువిడ వానిఁ బ్రస్తావింప కుండ వలయు.

29.

తే. గీ. పురుషులందున్న సద్గుణ పుంజములనె
గొప్పగాఁగను భావించుకొనుచు సతులు
హృదయపూర్వకంబుగ వారియెడలఁ గరము
భయము భక్తియు వెలయింపవలయుఁజుండు.

30.

తే. గీ. దైవసంకల్పమునఁజేసి తరుణులారా;
యంగహీనులును దరిద్రులైన పతులు
మీకు లభియించినను, వారి మీఁటి నడవ
కెంతయును భక్తితోఁ జరియింపవలయు.

31.

తే. గీ. పరపురుషులెంత సౌందర్యవంతులైన,
ధైర్యశౌర్యాది గుణములఁ దనరి యున్న,
సుదతి వారలఁ గన్నెత్తి చూడఁ గూడ
దితర నరుపొందు తృణముగా నెంచవలయు.

32.

ఆ. వె. మంత్రతంత్రములను, మందుల, నాథులు
వశ్యు లగుదు రనుట వట్టిమాట ;
తెలిసెనేని, మున్నుగల ప్రేమయును బోవు,
గాన నిట్టిభ్రమలు మానవలయు.

33.

ఆ. వె. పురుషుఁడూర లేకపోయినఁ, బూఁబోఁడి
పూలు నగలు మేనఁబూనరాదు,
నిలువఁ గూడ దింతి తలవాకిటను జేరి,
నాతి పెద్దపెట్ట నవ్వరాదు.

34.

III

తే. గీ. కష్టపడి భర్త యెందైనఁ గడన చేసి
యింట నుంచినవస్తువు లించుకై న
వ్యర్థముగఁ బోవుటకు నోర్వ కతివ యెపుడు
వాని మితముగా వ్యయ పెట్టవలయుఁ జమ్ము.

35.

తే. గీ. అధికముగఁ దెమ్మటంచును ననుదినంబు
మగనిఁ బీడింప కనువున నిగురుబోడి
కలుగునంతటిలోపలఁ గడుపుకొనుచుఁ
దెలివితేటలు గలిగి వర్తింపవలయు.

36.

తే. గీ. భాగ్యవంతులు ధరియించు వస్త్రములను
భూషణంబులఁ గనుఁగొని బుద్ధిహీన
లైననారులు నాథుల వానిఁ దమకుఁ
దెండటంచును బీడింతు దీనవృత్తి.

37.

సుగుణములు

తే. గీ. పువ్వులును, మంచిబట్టలు, భూషణములు,
సుగుణములయట్ల యెన్నఁడు సుందరులకు
శోభ తేనేర వది గాన సుదతులార !
సుగుణసంపద గడియింపఁ జూడుఁ దెపుడు.

38.

ఆ. వె. నీతి తేకయున్న, నిఖిలంబు చెడిపోవు,
నీతి గలుగుసతికి నిఖిల ముండు,
నీధరిత్రిలోని దేది యెట్లైనను,
నీతి విడువరాదు నెలఁత యెపుడు.

39.

తే. గీ. తనకు దైవంబు దయచేయుదానితోనె
తృప్తిపొందిన సుఖపడుఁ దెలువ యెపుడు,

చాలలేదని వగఁబొందుచాన సతము
వ్యాధి లేనట్టి బాధను బడుచు నుండు.

40.

తే. గీ. సౌఖ్య మెక్కడనో విశేషంబుగాఁగఁ
గలుగుననుకొంట భ్రమసుండు కలుకులార !
కాపురము సేయుచుండు సౌఖ్యంబు సతము
తనివి గల దేని, నిలిచి మీమనసులందె.

41.

ఆ. వె. తుష్టి లేకయున్న, దొరకదు సౌఖ్యంబు,
కొట్లకొలఁదిధనము కూడియున్నఁ
గుడువఁ గట్టనున్న, గొప్పగృహములున్న,
నొడలినిండ లక్షకొడవు లున్న.

42.

త్యాగము

తే. గీ. “తాను జేసినధర్మంబె తన్నుఁగాచు”
ననెడు లోకోక్తి చిత్తంబునందు నిలిపి,
భర్తయును బంధువులు నియ్యఁబనిచినట్టి
ద్రవ్యమున బీదసాదలఁ దనుపవలయు.

43.

తే. గీ. త్యాగ మొనరింప నగునన్న యాసచేత
ధవుఁడుఁ జుట్టంబు లిచ్చినధనము గాక,
తాను జాటుగఁ దీసి యద్దాని నొక్క
పెసరగింజను బరులకుఁ బెట్టరాదు.

44.

తే. గీ. దాసదాసీజనంబుల దయ దలిర్పఁ
బెట్టువోతలఁ దనువుచు, వెలఁది వారి
గదిమి చీటికిమాటికిఁ గసుకుకోక
వారు ప్రేమింప వర్తింపవలయుఁ దాను.

45.

తే. గీ. మున్నె తనశక్తియు నశక్తి యెన్ని చూచి
ఘోరములకు నెప్పుడును మాట యియ్యవలయు;

నిచ్చెనేనియు, మఱి యేది యెట్టులైనఁ
దీర్పవలె దాని ధర్మంబు తెగకయుండ.

46.

చార్యము

ఆ. వె. దొంగతనము చేయ నొర పట్టి శిక్షించు;
నిరుగుపోరుగువార లెగ్గు లెంత్రు ;
పరమునందు నరక బాధలు పైకొను ;
దోషములకుఁ గుదురు దొంగతనము.

47.

తే. గీ. ఎవరు పట్టుకోఁ గలరని యెంచుకొన్న,
దాఁగ నేరదు చార్యంబు ధరణిలోన ;
దాఁగెనేనియుఁ జానరో! దైవ మైనఁ
గాంచి శిక్షింపఁడే యట్టికట్టిదులను :

48

తే. గీ. భామ లెప్పుడుఁ దృణ మైనఁ బరులసొమ్ము
వారియనుమతి లేకుండఁ జేరఁ బోయి,
ముట్టుకో రాదు ; పొరపడి ముట్టుకొన్న,
శాశ్వతం బైన యపకీర్తి సంఘటిల్లు.

49.

అహింస

తే. గీ. కొమ్మ ! యటకాలునను ముల్లు గ్రుచ్చుకొన్న
నెంత నొప్పిగ నుండునో యెఱిగి నీవు
జీవహింస యెన్నండును జేయఁ బోకు ;
జంతువుల కన్నిటికి బాధ సమమై కాన.

50.

తే. గీ. దయను మించినధర్మంబు ధరణిలోన
వెదకి చూచిన నొక్కటి వేతలేదు ;
కావునను దీని మది నుంచి కన్నెలార !
భూతదయ గల్గి మెలఁగుదు వ్రుడమి మీఁద,

51.

తే. గీ. మేక మొదలుగాఁ గల సాధుమృగములకును
బాధ సేయుదు రూరక పాడునతులు ;
తమ్ము మించెడు వా రట్లు తమ్ముఁ గొట్ట
నెట్టు లుందునొ యొక్కింత యెఱుఁగ వలదె ?

52.

తే. గీ. చిన్నజంతువులకు బాధ సేయుచున్న,
నంత కంతకు నదె నృదయంబునకును
బట్టు వడి, కొన్నినాళ్ళ లోపలనె నిజము
మనుజులకుఁ బీడ గలిగింప మనసు పుట్టు.

53.

తే. గీ. ప్రాణికోటిపై దయ గల్గువారియందు
దైవమును జాల దయ గల్గి తనరుఁ గాన,
సామజంబున కై నను దోమ కై న
నిర్నిమిత్తంబుగా బాధ నెఱప రాదు.

54.

కోపము

తే. గీ. కోపమే పాపముల కెల్లఁ గుదు రటంచు
నెప్పుడును దొంటిపెద్దలు చెప్పు చుండ్రు ;
దీని మదిలోన సతతంబు దృఢము చేసి
మానినులు కోప మనుమాట మఱవ వలయు.

55.

తే. గీ. కొలువు కుదిరినవారిపైఁ గోపపడక,
మంచితనముననే మీరు మగువలార !
పని గొనుం డందువలనను వారు కరము
భక్తియును శ్రద్ధ కాన్పింతు పనులయెడల.

56.

ఆ. వె. పనులఁ బనుచునపుడు పనివారలను మీరు
కసరు చుందురేని కాంతలార !
పనిని జేయ రెపుడు బాగుగ ; మఱి మీకుఁ
గ్రూరురాం డ్రటంచుఁ బేరు వచ్చు.

57.

తే. గీ. లేమ ! తిన్నగా మాటాడ లేనివారు
తెలివిలేమిని నినుఁ దప్పఁ బలికి రేని,
దప్పుగాఁ బట్టుకొని దానిఁ దడవుకొనుచుఁ
గోప పడకుము వారిపైఁ గొడవతెన్ని.

58.

పాటు

ఆ. వె. పాటు పడిన, నొడల బలము లెస్సగ నుండుఁ
బాటు పడిన, మేనివ్యాధి పోవుఁ ;
బాటు పడిన, సుఖము బాగుగఁ గలుగును ;
బాటు పడఁగ వలయు భామ లెందు.

59.

ఆ. వె. ఇంతద్రవ్య ముండఁ నిట్లు సాగుచు నుండఁ,
బరిజనంబు నింత బలిసి యుండఁ,
నడచి పనులు సేయ నా కేమి యనఁ బోక,
పడఁతి యెప్పుడుఁ గష్టపడఁగ వలయు.

60.

ఆ. వె. పనులు సేయునెడలఁ బడఁతుక యెప్పుడు
దాసివలెను దా నె చేసికొనుచు,
ననుభవించునమయమున రాణి కై వడి
ననుభవింప వలయు, నడ్డులేక.

61.

శరీరాశ్శయము

తే. గీ. అన్నిధర్మంబులను ముఖ్యమైన దరయఁ
దనదు దేహంబు కాపాడుకొనుట కాన,
లేనిపోనియాచారముల్ పూని, పాలఁతి !
యొడలు చెడఁగొట్టుకొన కెప్పు నుండ వలయు.

62.

తే. గీ. పాలుమాలక భామినుల్ ప్రతిదినంబు
స్నాన మొనరించుచును దమమేనిముటికి

- పాయనట్లుగఁ దోముకో వలయు నొడలు,
రోగమును నొప్పి లేకుండ సాగుకొఱుకు. 63.
- తే. గీ. ఎపుడు స్నానంబు మానక యిందువదన
విలువవస్త్రంబె వలె నని వెట్టిపడక
ముతక దైనను గానిమ్ము ముఱికి లేని
వస్త్రమునె ధరించుకో వలయుఁ జమ్ము. 64.
- తే. గీ. కల్మషజలంబు త్రాగినఁ గలుగు వ్యాధి;
వాస్తవము దీని మది నుంచి వడియఁగట్టు
నిర్మలజలంబె త్రావుచు నెలఁత యెపుడు
తేర్చి తనవారి కీవలెఁ దేటనిరె. 65.
- ఆ. వె. మితము తప్పి తినుట మేలుగా దెన్నఁడుఁ
తినియెనేని, గొప్పతెవులు వచ్చు ;
వల దనంగఁ గొంత వడ్డించుకొం డంచుఁ
బెఱలను బలవంత పెట్టరాదు. 66.
- తే. గీ. మంచివాయువు లేదేని మనుజులకును
వ్యాధు లొదవును గావున వనజములు
తలుపులన్నియు మూయక తగినగాలి
పడకయిలుసేరు పనిఁ జూడ వలయుఁ జాండు. 67.
- తే. గీ. గాలి దుర్గంధసహితమై కదసె నేనిఁ
గలికిరో ! దేహమునకు దుగ్ధతలు వచ్చు ;
నింటిపజ్జను ముఱికినీ రెన్నఁటికిని
నిలువ నీయకు మమ్మయో నెలఁతమిన్న ! 68.
- శాంతత్వము
- తే. గీ. సర్వధర్మంబులకు నొక్క శాంతగుణమే
వన్నెఁ దెచ్చునలంకార మన్నులార !

యెన్నిపాటులు పడి యైన నెల్లవారు
శాంతతను దాల్చుయత్నంబు నలుప వలయు.

69.

తే. గీ. దాసదాసీజనంబులు తగవు మాలి
తప్పు చేసిన, దానినె తడవ కెప్పుడు
సైరణ వహించి యొకరెండుసారులై న
వారి మన్నింప వలయును వారిజాస్య !

70.

ధైర్యము.

తే. గీ. ఆపదలు వచ్చినప్పుడు నలరుబోండ్లు
తాము ధైర్యంబు విడువక, తక్కుగలుగు
వారి నూతార్చి దుఃఖంబు వాప వలయు ;
ధైర్యమున నాపద సగంబు తగ్గి పోవు.

71.

తే. గీ. వసుధ నెపు డైనను విపత్తు వచ్చినపుడు
తాల్మి విడనాడి వగ గూరి తలకు చున్న,
దొసగు రెట్టింపుగాఁగను నోచుఁ గాని
కొంచె మైనను గార్యంబు కూడిరాదు.

72.

గర్వము.

తే. గీ. చక్కదన మున్న, సంపద చాల నున్న
లేరు భువిలోన నాపాటివా రటంచు
విట్టవీగంగఁ దగ దెందు వెలదులకును ;
దాన నెంతయు నెగ్గిగూ దప్పకుండ.

73.

తే. గీ. ఎంతయైశ్వర్య ముండునో యంతయడఁకు
మౌనర మెలఁగంగ వలెఁ జూడు వనితలార !
సర్వసుగుణంబు లుండియుఁ జాల, నొక్క
యడఁకువయై లేనిచో వ్యర్థ మవియుఁ గూడ.

74.

ఆ. వె. అడఁగి మడఁగి యుండునతివల నందఱు

ఘనముగాను జూతు రనవరతము;

విట్టవీఁగు చుండువెలఁదుల నెల్లరుఁ

జాలుకగాను జూతు రిలను నెపుడు.

75.

తే. గీ. కలిమి తన కెంత గలిగిన గర్వపడక

బీదసాదల నరయుచు వినయ మొప్ప

నొరులహృదయంబునకు బాధ యొదవ కుండ

మెలఁగుచుండెడి మెలఁతయె మెలఁత యెందు.

76.

చా డి.

తే. గీ. కొండెములు చెప్పకంటెను గ్రూర మైన

కార్య మొక్కటి యెందును గాన రాదు ;

కాన, లేనివి కల్పించి చానలార !

యొకరిపయిఁ జెప్పఁ బోకుఁడీ యొరులతోడ.

77.

తే. గీ. వెలఁదిరో! నీవు విన లేదె 'విన్నమాట

కన్నఁ జెప్పెడుమాట చే' టన్నమాట :

కనుకఁ జెవి యిచ్చి చాడిని వినకు మమ్మ ;

వింటివేని, యనర్థంబు లంటుఁజుమ్ము.

78.

ప గో ప కా ర ము.

తే. గీ. ఒకపరోపకారంబు చేయుటయె కాదె

యిలపయిని జన్మమె త్తినఫలము మనకుఁ;

గాన మనమేలు చూడకయైనఁ దరుణి ;

పరుల కుపకార మొనరింప వలయుఁజూపె.

79.

తే. గీ. మహిని మనమెల్ల మనుజసామాన్యముగను

జాన ! దైవ కుటుంబములోని వార

మగుట, లేమిచే, నొక్కఁడు పొగులు చుండ

సాయ మొనరింప కుండుట చనునె చెప్పుమ.

80.

స మ బ ధి.

తే. గీ. ఎల్లరును నొక్కదైవంబె యిల సృజించెఁ;
గావునను, భేద మొంచక కలుకులార !
యక్కసెలియండ్రవలెఁ జూడ నగును శ్రీలఁ;
బురుషులను జూడ వలయు సోదరులమాడ్కి.

81.

తే. గీ. ఎదుటివారికి మర్యాద నెఱిగి చేసి
వారిచేఁ దాను మరియాద పడయ వలయుఁ;
బరులఁ దొలుతను గౌరవపరుప కున్నఁ,
దలకు గౌరవ మబ్బను తధ్యముగను.

82.

బా ల శి క్ష ణ ము.

ఆ. వె. పిల్ల లొక్క వేళ నల్లరి చేసిన,
బుద్ధి చెప్పవలయు బుజ్జగించి ;
నయము భయము చూపి న్యాయంబునకుఁ ద్రిప్పి
చెలువ తగినశిక్ష సేయ వలయు.

83.

తే. గీ. తెలువ నోటికి రానట్టిట్లు తిట్టి
గొడ్డు బాదిన కై వడిఁ గొట్టె నేనిఁ,
దా మృగప్రాయ యాట యందఱకుఁ దెలుపుఁ
గాని బాలునకును బుద్ధి గఱప లేదు.

84.

వి వి ధ ధ ర్మ ము లు.

ఆ. వె. ఎదుటివారు నీకు నేరీతిఁ జేయంగ
వలయు నంచు మదిని దలఁచు కొనెదొ,
యెదుటవారి కీవు నెప్పుడు నారీతిఁ
జేయు చుండవలయుఁ దోయజాక్షి!

85.

తే. గీ. కుడిచి కూర్చుండియేమిటఁ గొదవ లేక
నీరిని వారినిఁ జేరిచి యూరివారి

దోషముల నెన్నుచుండుట తుచ్ఛగుణము ;
కాన, మంచివా రటుచేయ మాన వలయు.

86.

తే. గీ దై వవశమున నన్యులతనువులందుఁ
గలుగువక్రతలను గాంచి చెలువలార !
నవ్వఁ దగ దించుకయు నట్టినరులఁ బిలిచి
చేత నైనచో సాయంబు చేయ వలయు.

87.

తే. గీ. నిత్య మరుణోదయంబున నిద్ర లేచి
దంతధావన మొనరించి తగినరీతిఁ
బ్రాచిపనులను దీక్షిచి ప్రతిదినంబు
సిల్లు శుచిగాఁగ నుంచంగఁ జెల్లు సతికి.

88.

తే. గీ. ఒరులసంపదఁ గనుఁగొని యోర్వలేమి
దుర్గుణంబులలో నెల్ల దుర్గుణంబు;
సుదతి యెప్పుడు నట్టియసూయ విడచి
పుడమి సరివారు మెచ్చంగ నడువ వలయు.

89.

తే. గీ. ఇతరు లొనరించుమేలును నించు కేని
మగువ లెప్పుడుఁ గల నైన మఱవ రాదు ;
కొంచె మైనను గొప్పగా నెంచికొనుచుఁ
జేత నౌ మేలు క్రమ్మఱఁ జేయ వలయు.

90.

తే. గీ. ఇంటఁ గల గుట్లు పరులకు నించు కేనిఁ
దెలియ నీఁగూడ దెటు లైనఁ దెలిసె నేనిఁ,
గార్యముల కెల్ల భంగంబు కలుగుఁ గాన ;
మెలఁత కడు మెలంకువ గల్గి మెలఁగ వలయు.

91.

తే. గీ. వీరికడమాటఁ గొనిపోయి వారికడను,
వారికడ మాటలను దెచ్చి వీరికడను,

దెలుపఁబోకుఁడు మీ రెందుఁ దెఱవలార!

తెలివినను నిండపా తాదు రిలను మిగుల.

92.

ఆ. వె. ఇద్ద టొక్కచోట నేకాంత మాడంగఁ

బొంచి వినఁగ రాదు మించుబోఁడి!

వినుచు నున్నయపుడు కనిరేని వారలు

కలహ మొదవుఁ జమ్ము కలువకంటి!

93.

తే. గీ. ఇరుగు పొరుగు నారులకడ నించు కై నఁ

బరుషవాక్యంబు జిహ్వగ్రభాగ మెపుడు

కదియ నీయక వారితోఁ గలసి మెలసి

యెల్ల రానన మెలఁగంగఁ జెల్లు సతికి.

94.

తే. గీ. పక్షిభేదంబు సేయక పదిగ నరసి

యందఱకు నేకరీతిగా ననువుమీఱ

భక్త్యభోజ్యముల్ వడ్డింప వలయుఁ జూపె

కీర్తికే యాశ పడునట్టి కీరవాణి.

95.

ఆ. వె. పుట్టినింటివారు భువిలోన శ్రీమంతు

లగుచు నున్నఁ గాని యందు, బోక

నెలఁత యెపుడు మగఁడు నిరుపేద యైనను

నిలువ వలయు నతని నెలవు నందె.

96.

తే. గీ. ఖ్యాతియైన నపఖ్యాతియైనఁ బతికి

భార్యమూలముగా నెప్పు వచ్చుఁగాన,

లేశ మైనఁ బ్రమాదంబు లేకయుండఁ

దెఱవ సన్మార్గమునఁ బ్రవర్తింప వలయు.

97.

తే. గీ. కుట్టుపనులను నేరుచుకొని నెలంత

తనదు రవికలు బట్టలు తానె కుట్టు

కొనగవలెఁ గాని యిది కుట్టుఁ డనుచుఁ
బొరుగువారల నడుగంగఁబోవరాదు.

98.

తే. గీ. సేవకుల నైనఁ దా నాజ్ఞ చేసినట్లు
లోరి యిదిచేయు మోసి యనక,
అమ్మ యిదిచేయు మదిచేయు మయ్య యనుచు
వేడుకొనునట్లు చెప్పట వెలఁది కగును.

99.

తే. గీ. చిన్ననాటనె పాకంబు జిహ్వా కింపు
గాఁగఁజేయంగ నేరిచి కలువకంటి
ప్రతిదినము భోజనము నెల్లవారలకును
వేళపట్టునఁ దప్పక పెట్ట వలయు.

100.

—:(0):—

తే. గీ. శాలికాపాఠశాలల నోలిఁ జదువు
చిన్నతరగతులం దున్న కన్నియలకుఁ
గాఁగ శ్రీనీతిదీపిక నాఁగ దీని
కందుకూరి-వీరేశలింగము రచించె.

101.

సంపూర్ణము.

స్త్రీల కుపయోగించుకథలు

అయిదవ సంపుటము

- 1 సత్యవతీ చరిత్ర
- 2 చంద్రవతి చరిత్ర
- 3 సత్యసంజీవిని
- 4 చమత్కార రత్నావళి
- 5 సతీమణి విజయము
- 6 సుమిత్ర చరిత్రము
- 7 రఘుదేవ రాజీయము
- 8 కురంగేశ్వర వర్తక చరిత్రము
- 9 కళావళి పరిణయము
- 10 గయ్యాళినిసాధుచేయుట
- 11 చిత్రకేయి చరిత్రము
- 12 దానకేశరీవిలాసము
- 13 నైడర్భి విలాసము
- 14 భానుమతీ కళ్యాణము
- 15 సరిసింహమనోభిరామము
- 16 ధర్మకవచోపాఖ్యానము
- 17 కునారద్వయ విలాసము
- 18 పద్మినీ ప్రభాకరము
- 19 మాలతీ మధుకరము

స్త్రీలకుపయోగించుపుస్తకములు

అయిదవ సంపుటము

- 1 శ్రీ విష్ణ్వీరియ మహారాజ్ఞాన చరిత్రము
- 2 సదేహానిబోధిని
- 3 పత్నిహిత సూచని
- 4 స్త్రీనీతిదీపిక
- 5 సత్సాధుదాపదీసంవాదము
(మాతృపూజ పితృపూజ)

6 నీతికథామంజరిప్రథమభాగము

7 ,, ద్వితీయభాగము

8 దేహారోగ్యధర్మబోధిని

ఈ పుస్తకములు

ఏడవ సంపుటము

- 1 జన్మాంతరము
- 2 అతిబాల్య వివాహము
- 3 విగ్రహారాధనము
- 4 ఈశ్వరదత్తపుస్తకములు
- 5 ఈశ్వరోపాసనము
- 6 ప్రార్థన
- 7 మానుషధర్మము
- 8 విద్యాధికుల ధర్మములు
- 9 మనుష్యజీవితములయొక్క పరమార్థము
- 10 వైరాగ్యము
- 11 విద్యాధురీనుల యర్హత

కృత్యములు

- 12 వర్ణము
- 13 హిందూమతములు
- 14 స్వయంకృషి
- 15 సకాయకష్టకర్మము
- 16 వేద్యకాండల ఉపద్యోగములు
- 17 ఐకమర్శము
- 18 దానములు
- 19 స్త్రీపునర్వివాహచరిత్ర
- 20 స్త్రీపునర్వివాహవిషయకోపన్యాసము
- 21 స్త్రీపునర్వివాహవిషయక ప్రథమవిజ్ఞాపనము

22	స్త్రీపునర్వివాహవిషయక ద్వితీయవిజ్ఞాపనము	సా హిత్య గ్రంథములు తొమ్మిదవ సంపుటము
23	స్త్రీపునర్వివాహశాస్త్ర సంగ్రహము	1 సంగ్రహ వ్యాకరణము 2 కావ్యసంగ్రహము
34	స్త్రీపునర్వివాహ భూత వర్తమానస్థితులు ఉపన్యాసములు-జీవచరిత్రలు ఎనిమిదవ సంపుటము	3 అలంకార సంగ్రహము 4 నీతిచంద్రిక-విగ్రహము 5 నీతిచంద్రిక-సంధి 6 తర్కసంగ్రహము 7 సత్యవాదిని 8 ఉత్తమస్త్రీచరిత్రములు 9 జీసస్ చరిత్రము
1	దేశీయమహాసభ- దానియుద్దేశము	ఆంధ్ర కవులు
2	స్వదేశసంస్థాన చరిత్రాదులు	పదియవ సంపుటము
3	విగ్రహాంత్రవిమర్శనము	1 పూర్వాంధ్ర కవులు
4	ఉపన్యాసమంజరి	2 మధ్యకాలపు కవులు
5	వివేకవర్ధని మొదటిభాగము	3 ఆధునికాంధ్ర కవులు
6	,, రెండవభాగము	పదకొండవ సంపుటము
7	,, మూడవభాగము	స్వీయచరిత్ర
8	శంకారాచార్యులు	
9	బసవరాజు గవరాజుగారి జీవచరిత్రము	

పుస్తకములు వలయువారు:—

కార్యదర్శి, హితకారిణి సమాజము, రాజమహేంద్రవరము.

అని వ్రాసిన బడయగలరు.

సత్యద్రౌపదీ సంవాదము

(మాతృపూజ పితృపూజ)

గ్రంథకర్త :

కందుకూరి వీరేశలింగమూ పంతులు

ప్రకాశకులు :

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1951

[వెల డ 0-4-0]

కీర్తి శేఖరై న రా వు బ హ దూ రు
కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారి గ్రంథములు.

ప్ర హ స న ము లు

మొదటి సంపుటము

- 1 అపూర్వ బ్రహ్మచర్య ప్ర॥
- 2 విచిత్ర వివాహ ప్రహసనము
- 3 మహాబధిర ప్రహసనము
- 4 పునర్మరణ ప్రహసనము
- 5 బలాత్కార గానవినోద ప్ర॥
- 6 కలహప్రియా ప్రహసనము
- 7 మహామహాపాధ్యాయ ప్ర॥
- 8 యోగవిద్యా ప్రహసనము
- 9 మహావంచక ప్రహసనము
- 10 అసహాయశూర ప్రహసనము
- 11 కలిపురుషుని శృంగార విలాసము
- 12 వేశ్యప్రియా ప్రహసనము
- 13 కౌతుకవర్ధిని
- 14 వినోదతరంగిణి
- 15 హాస్యసంజీవిని మొ॥భా॥
- 16 ,, రెం॥భా॥
- 17 ,, మూ॥భా॥

నాటకములు

రెండవ సంపుటము

- 1 బ్రాహ్మవివాహము
- 2 వ్యవహార ధర్మబోధిని
- 3 తిర్యగ్విద్యస్మహాసభ
(మూషకాసుర విజయం)
- 4 మహారణ్య పురాణ పరిణామము
- 5 ప్రహ్లాద నాటకము
- 6 సత్యహరిశ్చంద్ర నాటకము

7 దక్షిణ గోగ్రహణము

8 వివేక దీపిక

భాషాంతరీకృత నాటకములు

మూడవ సంపుటము

- 1 చమత్కార రత్నావళి
- 2 రాగమంజరి
- 3 కళ్యాణకల్పవల్లి
- 4 అభిజ్ఞాన శాకుంతలము
- 5 రత్నావళి
- 6 మాళవికాగ్ని మిత్రము
- 7 ప్రబోధచంద్రోదయము
- 8 వినీసు వర్తకచరిత్రము
- వ చ న ప్ర బంధ ము లు
- ప ద్య కౌ వ్య ము లు

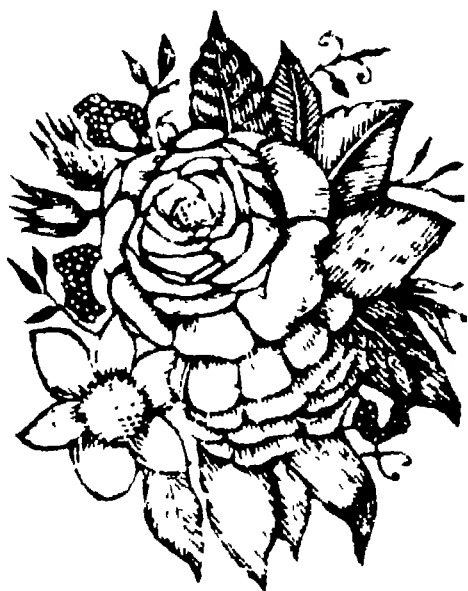
నాల్గవ సంపుటము

- 1 సత్యరాజాపూర్వదేశ
- 2 న్యూత్రెలు మొ॥భా॥
- 3 ,, రెం॥భా॥
- 3 రాజశేఖర చరిత్రము
- 4 శుద్ధాంధ్రనిరోధ్యనిర్వచన
పైషధము
- 5 రసికదనమనోరంజనము
- 6 శుద్ధాంధ్రభారతి సంగ్రహము
- 7 అభాగ్యోపాఖ్యానము
- 8 పక్షకవిలాసము
- 9 జాన్ గిల్క్లిన్
- 10 సీసదీపిక

సత్యద్రౌపదీసంవాదము

గ్రంథిత్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రచురము:

హితకారిణీసమాజము
రాజమహేంద్రవరము

1950

కాపీరై

స త్యా ద్రౌ ప దీ స ం వా ద ము

(ఏకపాదవృత్తిము.) పాట.

శ్రీకృష్ణఁ డొకనాఁడు చెలఁగువేడుకను
విపినంబులోపల వెత నొందుచున్న
పాండవులను జూచి పటశ్శెంచుకొఱకుఁ
బయనమై యలసత్యభామను గూడఁ

5. దనవెంటఁ దోడ్కొని తరలి యచ్చోట
ధర్మరాజాదుల దయమీఱఁ జూచి
వారలసేమంబు వరుసగా నడిగి
సదయవాక్కుల దీఃఖశమనంబు చేసి
ఋష్టకథాగోష్ఠి నెల్లవారలును

10. ముచ్చటగాఁ బొద్దు పుచ్చుచు నుండి,
సత్య యాచ్రాపదిసరసను జేరి
కుశలవార్తల నెల్లఁ గొంతసే పరసి
బహువిషయంబుల భాషించి పిదప
మాటలఘోరణి మంతనంబునను

15. ద్రుపదతనూభవతోడ నిట్లనియె—
నతివరో ! నిన్ను నే నడిగెద నొకటి
కరుణించి చెప్పుము కపటంబు విడిచి
కలరూపు సకలంబు కాంతాలలామ !
నీభర్త లేవురు నిరతంబు మిగుల

సత్యా చ్రాపదీ సంవాదము

20. నొకరికంటెను నొక్క దువిద ! నీయందు
ననురక్తు లగుచుంట యత్యద్భుతంబు.
నగు మొగంబులె కాని నాథు లెన్నఁడును
వనిత ! నీపయిఁ గిన్న వహియింపఁ గాన
నిందుకుఁ గారణ మింతియో ! నీదు
25. మంత్రతంత్రంబులమహిమాతిశయమొ
వశ్యౌషధంబులవలనిగుణంబొ
బలునోములఫలంబొ వ్రతమహత్త్వంబొ
నీదుజాణతనంబొ నీతివై భవమొ
ఘోరియంగఁ జెప్పుము ; తెలిసి నేఁగూడ
30. వాసుదేవుని నాకు వశునిఁ జేసికొని
నీవలె సుఖయింతు నిరతఞ్జగముల ;
నని యడిగినయంత నామహాసాధ్వి
హృదయంబులోపల నించుక యలుక
గలిగినను బయికిఁ గనఁబడ నీక
35. చింత యెల్ల నడఁచి చిటునవ్వు నవ్వి
దుష్టాంగనలయట్లు తుచ్ఛంపుఁబనులు
సలుపుదు నే నని తలఁచితి గాన
మాపుదుఱో త్తముమన్ననఁ బడయఁ
దగినభార్యపుగాఁగఁ దగవు నీవరయ ;
40. నీస్వభావం బెల్ల నేఁ డిందుఁ డెలిసె ;
ననుచు మేలపుఁజందమున న్నావధూటి
తెలివితక్కువ యెల్లఁ డెల్లంబు చేసి
పాంచాలి యిట్లని పలికెను మఱియు—
శ్రీమ యింతయును లేక చల్లగా నుండి

45. మందుల మాకుల మంత్రతంత్రములఁ
బతుల వశ్యులఁ జేయ భ్రమపడు తెల్లఁ
బెద్ద వెట్టితనంబు బింబభలోష్ఠి !
చెలువుని కావార్త చెవి సోకె నేని
మును పున్న ప్రేమయు మొదలంట విడిచి

50. త్రాచుసామును వలెఁ దలఁచు నాసతిని.
మఱియు నామందులు మాయలుఁ జేరి
వికటించి మగలకు వివిధరోగములఁ
బుట్టించి బాధించి ముప్పును దెచ్చు.
దాన నాయింతి నందఱును దూషింప

55. లోకనిందయుఁ బరలోక హానియును
దలకూడి మిక్కిలి తలవంపు లొదవు.
కావున సాధ్యులు కాంతులయెడలఁ
గావింపఁదగ దెప్పుఁ గపటకర్మములఁ
గాంతుని మనసును గనిపెట్టి మెలఁగ

60. నన్ని యశాషధములు నవియె యశాఁ జుమ్ము.
పాండుపుత్రులు నాకు వశ్యు లాటకును
నేను వేసినయట్టి నెఱమందు నీకు
నుపదేశ మొనరింతు—నోపిక చేసి
నావలె నీవును నడిచెద వేని,

65. వలఁచి పైఁబడుఁ దానె వల్లభుఁ డెపుడు.
హృదయశుద్ధిగ నాదుహితబోధ పినుము—
మదముఁ బ్రమాదంబు మాని భర్తలకు
నెల్లప్రాద్దును భక్తి యినునుడింపంగఁ
జిత్తవృత్తి యెఱింగి నేవ చేసెదను ;

70. పతులకంటును ముందు పవళింప నెవుడు ;
 పతులు వచ్చిన నర్ఘ్యపాద్యాదివిధులు
 నేనె చేసెదఁగాని నెపము కల్పించి
 పరిచారికల నెప్పుఁ బనుపను నేను ;
 పరపురుషుల గడ్డిపఱకఁగాఁ భూతు ;
75. మగలకు భోజనమజ్జనాదులను
 యుక్త సమయముల నొడఁగూర్తు నెవుడు ;
 పొల్లుగా ధనధాన్యములు కొంచె మైన,
 వృధవోవుట సహింప ; గృహమునం దెవుడు
 స్థలభాండశోధనల్ తప్పక చేసి
80. పరిశుద్ధముగ నుంతుఁ బడఁతి ! సర్వంబు ;
 పానపాత్రాదులఁ బరికించి తఱుచు
 శుచిగాఁగ నుంచుదు శుద్ధజలంబు ;
 తలవాకిట మెలంగఁ దడవుగా నేను ;
 చెడుపడంతులతోడ స్నేహంబు చేయ ;
85. కలహ మనెడుపల్కు కలలోను నాదు
 చెవి సోక కుండంగఁ జేరి వర్తింతు ;
 నత్తయాజ్ఞను మీఱ కడఁగి వర్తింతు ,
 కలబంధువుల యుక్తగతి గౌరవింతు ;
 నతిధిసత్కారంబు లరసి చేసెదను ;
90. శాంతత వహియింతు సర్వంబునందు ;
 ప్రాణంబు పోయెడు పట్టుల నైన,
 నీతిమాలినపని నేఁ జేయ కుందు !
 చన విత్తు రని భీతి సడలి వల్లభులఁ
 జలుక సేయక చరించుదుభక్తితోడ ;

95. పాండవాగ్రజుతోడఁ బంక్తిని గుడుచు
యతులను విప్రుల ననుదినం బే నె
యన్నపానాదుల నరసి కన్గొనుచు
భూషణాంబరదానముల సత్కరింతు.
మఱియు ధర్మాత్మజమందిరమందుఁ
100. బలుదెలుంగుల నొప్పపనుల వర్తిల్లు
భృత్యులకృత్యముల్ వేర్వేట యెఱిఁగి
జీతబత్తెంబులఁ జెలువరో! యిత్తు;
నదిగాక భద్రగజాశ్వాదులకును
ఖాద్యంబు లొడఁగూర్పఁగా నియమింతుఁ
105. దగినజనంబులఁదఱితప్పకుండ
నొకపని యన నేల? యవిదరో! వినుము—
ఆబాలగోపాల మందఱ నే నె
యర్హరీతిని జూచి యరయు చుండుదును.
పాండవులు కుటుంబభార మంతయును
110. నామీఁదనే పెట్టి నాతి! నిర్భరతఁ
దారు చరింతురు తమయిష్టగీల.
వేగ జాము గలుగ పెడనిద్ర పోదు.
కాని నాకెప్పు డీకార్యభారమున
నాహారనిద్రల కై నఁదిన్నఁగను
115. నెడము లేదు.—విను మీయీంద్రజాలంబె
పాండుకుమారులపైఁ బ్రయోగించి
వారలనే వశపర్తులఁగాఁగ
నింతి ! చేసికొనితి; నింతియకాని,
నీవు చెప్పెదనట్టి నెఱజాణతనము

120. మంత్రతత్త్రంబులు మరులుమందులును
నింద్రజాలవు విద్య లెఱుంగ నేమియును.
అన సిగ్గు పడి సత్య యనియె ద్రాపదికి—
నే నెఱుంగమిచేత ని ట్లడిగితిని.
నానేరము ఊమించి నవ్వుగఁ గొనుము
125. నామాట తెల్లను. నారీలలామ !
పరమసాధ్యవి నీవు పరికించి చూడ ;
ననినఁ బాంచాలియు నాననాబ్జములఁ
జిలునవ్వు మిక్కిలి చెంగలింపంగ
సత్యభామను జూచి చనవున ననియె—
130. వదినెరో నీప్రియవల్లభు నీవు
వరపఱుచుకొనెడు వరసాధనంబు
తగ నీకుఁ జెప్పెద ధర్మాన్వితముగ.—
పతిని మించెడునట్టి పరమ బాంధవులు
మఱి యెవ్వరును లేరు మహిమిఁద సతికి
135. సర్వసౌఖ్యము లొంద సాధ్యమగులకుఁ
బతియె నిదానంబు పర్వేందువదన !
పతి యనుగ్రహమును బడయుకాంతలకు
సకల గౌరవములు సర్వవస్తువులు
భూషణాంబరములుఁ బుత్రసంపదయు
140. సద్గతియును గీర్తి సకలంబు గలుగు
కావునఁ బతియాజ్ఞ కలలోన నైన
మీఱక మెలఁతుక మెలఁగంగ వలయు.
కష్టపడినఁ గాని కరము సౌఖ్యంబు
కలుగ దెవ్వరికిని ఊమండలమున.

145. కావున, దేహంబు కడు దాచుకోక
పనిపాటులను జేసి పతిచిత్త మెఱిగి
ప్రేమఁబు భక్తియుఁ బ్రియముఁ జూపుచును
వరవర్తనంబున వర్తింప వలయు.
నీవినయంబును నీసుగుణముల

150. నీపనిపాటుల నీ సుచరితల
వీక్షించి నిత్యంబు విభుఁడు తనంతఁ
ప్రియమార మన్నించి ప్రేమించు నిన్ను.
భర్త నీమందిరద్వారంబు చేర,
సంభ్రమంబున లేచి సలుపుము భక్తి.

155. గృహము చొచ్చినవెన్కఁ గ్రింది వారలను
పనులు చేయంగను బంచితినంచు
నూర కుండక నీవు నుపచారములను
జేత నై నట్టుగఁ జేయుము పతికి.
ఏకాంతమున నీకు నెప్పుడైన మగఁడు

160. చెప్పినపలుకును జెలులతో నైన
మఱపున నైనను మఱి చెప్పకమ్మ.
చెప్పితివేనియుఁ జెడుపడంతుకలు
నీమీఁద నేదియో నెపము కల్పించి
లేనిపోనివి చెప్పి లేమ ! నీమగని

165. చిత్తము విరసంబు చేయుదు రవల.
భర్తకుఁ బ్రియు లైనవారల నెపుడు
నాదరింపుము శీతలాలాపములను.
భర్తకు గిట్టనివారలు నీకుఁ
ప్రియమిత్రు లైనను విడువుము వారి

170. భామ ! నీదగ్గఱబంధులతోను
 నేకాంతమునను నీ వేకాసనమున
 మగువరో ! కూర్చుండి మాటాడఁబోకు.
 చెడుపడంతులతోడఁ జెలిమి చాలించి,
 సద్వర్తనము గల్గు సాధ్యులతోనె
175. సతతంబు స్నేహంబు సలుపుచు నీవు
 గడపు సద్గోష్టిచేఁ గాల మెప్పుడును.
 నేఁ జేయుహితబోధ నెమ్మనంబునను
 దృఢముగాఁగను నిల్పి తిరుగుదు వేని,
 సకల సౌభాగ్యముల్ సమకూరు నీకు;
180. వసుధలోను బ్రతిష్ఠ వచ్చు నిక్కముగ.
 అనిన సంతోషించి యాసత్యభామ
 ద్రాపదీదేవికిఁ దనకృతజ్ఞతను
 దెలిపి యెన్నెన్నియొ దీవన లిచ్చి,
 రాజ్యంబు విడిచి యరణ్యంబునందుఁ
185. గర్జముల్ పడుచున్న కారణమునను
 వగఁ బొందు చుండంగ వలవ దటంచు
 ధైర్యంపుమాటలు తగురీతిఁ జెప్పి,
 మరల రాజ్యము పొంది మగలతోఁగూడ
 నతివేగ సుఖయింతు వంచు నోదార్చి ;
190. పాంచాలి వీడ్కొని భర్తతోఁగూడ
 ద్వారకాపురి కేగి ద్రాపదీదేవి
 చేసినహితబోధ చిత్తమం దుంచి
 కాంతునిచిత్తందు కనిపెట్టి మెలఁగి
 సుచరిత్రమున సత్య సుఖయింపు చుండె.

195. ద్రుపదాత్మజకు సత్యశోడ నై నట్టి
సంవాదమును దీనిఁ జదివి సుందరులు
వరగుణంబులు గల్గి వర్తింతు రేని,
పతులప్రసాదంబు వడసి యెల్లస్వఃమ
సకలశుభంబుల సత్కీర్తికొంది.
200. యుహపరసుఖముల నెలమిఁ గాంచెదరు.

మా తృ పూ జ.

(ద్విపద.)

- మునుమున్న దేవతాపూజలు సల్పి
మననిమిత్తము చాల మహిఁ గష్ట మొంది
తొలుత గర్భంబునఁ దొమ్మిది నెలలు
4. వలనొప్ప మనలను వహించి కాంచి
కన్నపిమ్మటఁగూడఁ గడగండ్ల కోర్చి
చన్నుపా లిచ్చి సతతంబుఁ బ్రోచి
యుయ్యలతో నుంచి యూచి లాలించి
8. యెయ్యెడ నొక్కింత యేడ్చినఁ గాని
పరుగెత్తుకొని వచ్చి పాటలు పాడి
యురమునఁ జేరిచి యోదార్చి పిదప
ననుగన్నతల్లి ! యోనాచిన్నిపాప !
12. యని పిల్చుచును వెక్కు లాస్యంబు నోడు
ముద్దాడి శిరసును మూర్కొని యవలఁ
దద్దయుఁ బ్రేమంబు పైవారఁగాను
మును తొమ్ముమీఁదను బువములమీఁద

16. వెనుకతట్టున నిడి వేడ్క మోయుచును
నవ్వించి యాడించి నయము చూపుచును
బవ్వళించినయట్టి పట్టున నైన
నేమటి యుండక యెడనెడ వచ్చి
20. సేమంబుతో నుంట చేరి చూచుచును
దన కిష్ట మైనట్టిదానిని గూడఁ
దనప్రాణసమముగ దాఁచి పెట్టుచును
దేహమున నొకింత తెవులుచూపట్ట
24. నాహారనిద్రల నవలఁ బోఁద్రోచి
పరితాప మొందుచు బహువిధంబులను
సరసఁ బాయక యుపచారముల్ చేసి
కాయము స్వస్థఁ గాంచినదాఁక
28. హాయిగా నుండక యటమఱిించుచును
మన బాగె లొప్పుడు మదిని గాంక్షించి
చనవున బలిమిని సమయోచితముగ
మంచిబుద్ధులు నేర్చి మనవర్తనమునఁ
32. గొంచె మేనియు నిలఁ గొదవ లేకుండ
వర్తించునట్లు చేయ వడిఁ బాటు పడుచుఁ
గీర్తి కెక్కెడుమాత కేవల మిలను
మనపాలిఁటికి వేల్పు మాట లేమిటికి ?
36. మన మామె మాటను మఱి తప్పఁ దగదుః
భయభక్తులను జూపి భజియింప వలయు
దయతోడఁ జూచుచుఁ దల్లి నెల్లపుడు ;
మనమూలమున నామె మది నొచ్చె నేని
40. మన కది శ్రేయస్సు మఱి కాదు సుమ్ము.

పి తృ పూ జ.

(ద్విపద)

కడుహార్ష మిడఁ దల్లి గర్భంబునందుఁ
బడినది మొదలుగ బహుకష్టపడుచు
మనపోషణమె తన మనసులో నుంచి

4. ధనము ధాన్యంబును దక్కువ స్తువులు
ముందుగా మందిరమునఁ గూడఁబెట్టి
మందులు మాకులు నుతిసిద్ధపఱచి
యెపుడు పుట్టుదుమొ యం చెదురు చూచుచును
8. గృహమీఱఁ గోరుచుఁ గీడు రాకుండ
మనము పుట్టిన వెన్క మన కెందులోను
నణుమాత్రమును లోప మగపడకుండ
వేయికన్నులతోడ వెలయుఁ జూచుచును
12. హాయిగాఁ బెరుగుట కాత్మఁ బొంగుచును
వలువలు నగ లాటవస్తువుల్ మఱియు
వలసిన వన్నియు వరుస నిచ్చుచును
దన తిండియైనను దగ్గించి మనకు
16. దినమును జిఱుతిండి తెచ్చి యిచ్చుచును
మనదేహమున వ్యాధి మఱి యించుకంత
కనఁబడె నేనియుఁ గళవళపడుచు
నడిగేయి యైనను నడచి పర్వెత్తి
20. వడి గృహంబునకును వైద్యుని దెచ్చి

- మందులు వేయించి మాన్పించి జెగులు
 తొందరయెల్లను తొలగి యామీఁద
 నవలికిఁ బనిమీఁద నరిగి నప్పుడును
24. బ్రవిమలదయతోడ బ్రాణంబు లెల్ల
 మనమీఁదనే యించి మరల నింటికిని
 జనుదెంచుతోడనే చాల ముద్దాడి
 యెత్తుకొని తిరుగు చెలమి చూపుచును
28. విత్తంబు వ్యయపెట్టి విద్య చెప్పించి
 మన మెప్పుడును మంచిమార్గంబు నందుఁ
 జనునట్లుబుద్ధులు చాలంగ నేర్చి
 తనయనంతరమును దడవుగ మనము
32. ఘనసుఖానందముల్ గలిగి వర్ధిల్ల
 హృదయంబునను గోరి యీశ్వరు వేడి
 ముద మొందుతండ్రిని ముఖ్యంబు గాను
 ఘనగౌరవంబునఁ గాంచి ప్రేమించి
36. మన మాతనియనుజ్ఞ మన్నించి సతము
 వినయవిధేయతల్ వెలయించి యతని
 మనసు నొవ్వకయుండ మంచిమార్గమున
 మెలఁగుచు బుట్టిన మెట్టిన యిండ్ల
40. కెలమిఁ గూర్చుగఁ జెల్లు నిలలోన మనము.

స్త్రీల కుపయోగించుకథలు

అయిదవ సంపుటము

- 1 సత్యవతి చరిత్ర
- 2 చంద్రమతి చరిత్ర
- 3 సత్యసంజీవిని
- 4 చమత్కార రత్నావళి
- 5 సతిమణి విజయము
- 6 సుమిత్ర చరిత్రము
- 7 రఘుదేవ రాజీయము
- 8 కురంగేశ్వర వర్తక చరిత్రము
- 9 కళావతి పరిణయము
- 10 గమ్యాళినిసాధుచేయుట
- 11 చిత్రకేతు చరిత్రము
- 12 దానకేసరీవిలాసము
- 13 నైదర్భి విలాసము
- 14 భానుమతి కళ్యాణము
- 15 సరసిజనమనోభిరామము
- 16 ధర్మకనచోపాఖ్యానము
- 17 కుమారద్వయవిలాసము
- 18 పద్మినీ ప్రభాకరము
- 19 మాలతి మధుకరము

స్త్రీలకుపయోగించుపుస్తకములు

అయిదవ సంపుటము

- 1 శ్రీ విక్టోరియా మహారాజ్య చరిత్రము
- 2 సతిహితబోధిని
- 3 పత్నిహిత సూచని
- 4 స్త్రీనీతిదీపిక
- 5 సత్కాండ్రాపదీసంవాదము
(సూత్యపూజ పితృపూజ)

6 నీతికథామంజరిప్రథమభాగము

7 ,, ద్వితీయభాగము

8 దేహరోగ్యధర్మబోధిని

ఉపన్యాసములు

ఏడవ సంపుటము

- 1 జన్మాంతరము
- 2 అతిబాల్య వివాహము
- 3 విగ్రహారాధనము
- 4 ఈశ్వరదత్తపుస్తకములు
- 5 ఈశ్వరోపాసనము
- 6 ప్రార్థన
- 7 మానుషధర్మము
- 8 విద్యాధికుల ధర్మములు
- 9 మనుష్యజీవితములయొక్క పరమార్థము
- 10 నైరాగ్యము
- 11 విద్యాధురీనుల యర్హ కృత్యములు
- 12 నర్ణము
- 13 హిందూమతములు
- 14 స్వయంకృషి
- 15 సకాయకష్టకర్మలు
- 16 వేశ్యకాంతల ఉపన్యాసములు
- 17 ఐకమత్యము
- 18 దానములు
- 19 స్త్రీపునర్వివాహచరిత్ర
- 20 స్త్రీపునర్వివాహవిషయకోపన్యాసము
- 21 స్త్రీపునర్వివాహవిషయక ప్రథమవిజ్ఞాపనము

22	స్త్రీపునర్వివాహవిషయక ద్వితీయవిజ్ఞాపనము	సా హి త్య గ్రంథములు తొమ్మిదవ సంపుటము
23	స్త్రీపునర్వివాహశాస్త్ర సంగ్రహము	1 సంగ్రహ వ్యాకరణము 2 కావ్యసంగ్రహము
24	స్త్రీపునర్వివాహ భూత వర్తమానస్థితులు ఉపన్యాసములు-జీవచరిత్రలు ఎనిమిదవ సంపుటము	3 అలంకార సంగ్రహము 4 నీతిచంద్రిక-విగ్రహము 5 నీతిచంద్రిక-సంధి 6 తర్కసంగ్రహము 7 సత్యవాదిని 8 ఉత్తమస్త్రీచరిత్రములు 9 జీసస్ చరిత్రము
1	దేశీయమహాసభ- దానియుద్దేశము	ఆంధ్ర కవులు
2	స్వదేశసంస్థాన చరిత్రానులు	పదియవ సంపుటము
3	విగ్రహతంత్రవిమర్శనము	1 పూర్వాంధ్ర కవులు
4	ఉపన్యాసమంజరి	2 మధ్యకాలపు కవులు
5	వివేకవర్ధని మొదటిభాగము	3 ఆధునికాంధ్ర కవులు
6	,, రెండవభాగము	పదకొండవ సంపుటము
7	,, మూడవభాగము	స్వీయచరిత్ర
8	శంకారాచార్యులు	
9	బసవరాజు గవరాజుగారి జీవచరిత్రము	

పుస్తకములు వలయువారు:—

కార్యదర్శి, హిరకారిణి సమాజము, రాజమహేంద్రవరము

అని వ్రాసిన బడయగలరు.

నీతి కథా మంజరి

ప్రథమ భాగము

గ్రంథ కర్త :

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు :

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1951

[వెల 1-0-0]

నీతి కథా మంజరి

అను

ఈ సపు కథలు

ప్రథమ భాగము

ఇంగ్లీషునుండి తెనుగుభాష కనుకూలముగా సీతపద్యములతో

వచనరూపమున తెనిగింపఁబడినది.

34 పటములతో ప్రకటింపఁబడినది.

గ్రంథకర్త :

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

For Sale by the Author

ప్రకాశకులు :

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1950

కాపీరైటు

-

విషయ సూచిక

కథ			పుట
1. గ్రద్ద, పావురము	1
2. తగవులమాటి పిల్లులు	2
3. ఆడుసింహము, నక్క	4
4. పిల్లి, నక్క	5
5. పంది, తోడేలు	6
6. గుట్టము, గాడిద	7
7. తోడేలు, మేక, గొట్టెపిల్ల	8
8. కాకి, నక్క	9
9. నెమలిని పక్షిరాజునుగాఁ జేయఁగోరుట	10
10. ఏదుపంది, పాములు	12
11. దుర్మార్గపు కప్ప	13
12. బంగారపుగుడ్డుపెట్టు బాతు	14
13. తెలివిమాలిన దుప్పి	15
14. కప్పలు రాజును కోరుకొనుట	17
15. తాబేలు, కుందేలు	19
16. పులి, నక్క	20
17. అంబోతులు, సింహము	21
18. గొట్టెపిల్ల, తోడేలు	22
19. ఎద్దులు, బండిచక్రములు	24
20. తోడేలు, కొంగ	25
21. తెవులుగొంగు దుప్పి	26

కథ	పుట
22. వేటకాడు, పావురము	26
23. జ్యోతిష్కుడు, మార్గస్థుడు	27
24. తాబేలు, గరుడపక్షి	28
25. కప్ప, నక్క	29
26. గాడిద, ముండ్లపొద	30
27. భరతపక్షి, దానిపిల్లలు	31
28. జోస్యుడు	33
29. ఎలుగుబంటి, సింహము, లేడి	34
30. గ్రద్ద, నక్క	35
31. నూతిలోబడ్డ నక్క	36
32. వాయువు, సూర్యుడు	37
33. సింహము, మృగములు	38
34. సింహము, ఎలుక	39
35. గ్రద్ద, కప్ప, ఎలుక	41
36. చెడ్డకుక్క	42
37. తేకుచెట్టు, తెల్లుగడ్డి	43
38. గొట్టెతోలు కప్పుకొన్న తోడలు	44
39. తోడేళ్ళు, గొట్టెలు	45
40. ఒంటికంటి ఉంక	46
41. నక్క, తెవులుగొంటు సింహము	47
42. డేగ, కాపువాడు	48
43. పిల్లి, ఎలుకలు	49
44. దుఃఖకరవివాహము	50
45. పిచ్చుక, ఇతరపక్షులు	51

కథ	పుట
46. ఎద్దు, కప్ప	52
47. పాము, ఆకురాయి	53
48. కుందేళ్ళు, కప్పలు	54
49. కడుపు, అవయవములు	55
50. ఎద్దు, దూడ	56
51. నెమలి, కొంగ	58
52. చీమ, మిడుత	59
53. కొంతకాకి, నెమళ్ళు	60
54. ఇంద్రుడు, బండవాడు	61
55. కుక్క, గొట్ట	62
56. కాకి, కుండ	63
57. దుప్పి, దుప్పిపిల్ల	64
58. తోడతేని నక్క	65
59. ఇంద్రుడు, అట్టిపిల్ల	66
60. కాపువాడు, కొంగ	67
61. నెమలి, కక్క, మొట్ట	68
62. పిల్లి, పుంజు	69
63. చిలుతపులి, నక్క	70
64. నక్క, మేక	71
65. పడుచువాడు, పిల్లి	72
66. చిరుచేప, జాలరివాడు	73
67. గాడిద, కుక్క	74
68. బింద, కుండ	75
69. నక్క, కొంగ	76

కర్ణ

పు

70. కుక్క, నీడి

...

...

76

71. పావురము, చీమ

...

...

78

72. సింహము, గాడిద, నక్క

...

...

79

73. కౌజు, కోడిపుంజు

...

...

80

74. ఎలుగుబంటి, తేనెయీగలు

...

...

81

75. దుప్పి, గుట్టము

...

...

82

పద్యములు.

గ్రద్ద, కప్ప, ఎలుక

...

...

83

అమితత్వము

...

...

84

కాకి, నక్క

...

...

87

వేటగాడు, పావురము

...

...

89

నూతిలోబడ్డ నక్క

...

...

90

నీతి కథా మంజరి

ప్రథమ భాగము

1 గ్రద్ద, పావురము

అనేకపర్యాయములు గ్రద్ద యొక్క పావురములను పట్టుకొనుటకయి ప్రయత్నము చేసి, అవి దొరకక పాటిపోయి గూటిలో దూరుచు వచ్చినందున చేసిన ప్రయత్నము విఫలము కాగా తరువాత మాయోపాయ మొక్కటి యాలోచించి వానిని చేరవచ్చి “ఓ పావురములారా! మీరు నామనోభావమును కనిపెట్టలేక నే నేమో మీకు శత్రుపక్షమువాడ నని భ్రమపడి నేను దగ్గజరాగానే వృథా భయపడి దూరముగా తొలగించుచున్నారు. సాధుపక్షులయిన మీకు నిత్యమును సంభవిండుచున్న మోషడలకు దుఃఖిపడి మీహితము గోరి నే నిప్పుడు మీదాపునకు వచ్చినాను. జేగలు మొదలయినవాని వలన మీకు సదా కలుగుచుండిన యశాయమునుండి మిమ్ము రక్షింపవలెనన్న సదుద్దేశముతప్ప నామనస్సులో వేలుచింత లేదు. పనికిమాలిన యవిశ్వాసమును విడిచి మీ రుదలు నన్ను రాజునుగా స్వీకరించెడుపక్షమున మీకు శత్రుభయము కలుగకుండఁ గాపాడి నొమ్మగదట నాకడుపులోఁ జెట్టుకొని యాదరించెదను” అనిహితోప దేశముచేసెను. ఆపావురము లామాటలకు సంకోషించి యాగ్రద్దను తమరాజుమగాఁ జేకొనుట కంగీకరించి, సర్వస్వాతంత్ర్యముల నిచ్చి గృధ్రమునకు రాజ్యాభిషేకముచేసి తా మాతనిని ప్రభుభక్తి గలిగి నేవించునట్లు ప్రమాణములు చేసెను. అంతట నా గృధ్రరాజు పావు

రములవద్దఁ బ్రవేశించి ప్రజలయొక్క దేహప్రాణములు రాజయొక్క సొత్తుగుటచేత వాని నిచ్చవచ్చిన ట్లనుభవించుట తనకుఁ గల స్వాతంత్ర్యములలో నొక్కటి యని చెప్పి యొక్కొక్క పాపురమునే చంపి భక్షింపసాగెను. అందుచేత దినదినక్రమమునపలుచబడి హతశేషము లయినపాపురము లన్నియు నొక్కచోటఁ జేరి, స్వభావ మెఱుంగక పడునికిఁ దమపై సభికార మిచ్చి తమలోఁ దెచ్చిపెట్టుకొన్న పాప ఫల మనుభవింపక తీరిదని విలపింపఁ తొచ్చెను.

గీ. పరుల నైసర్గికగుణాబు లరయకుండ

విశ్వసించిన నాపదలే వే ఘోర్లు;

దీర్ఘముగఁ గ్రొత్తవాని శోధింపకుండఁ

బ్రయసఖం జని య నీకరింపఁ జనదు.

2. తగవులవూరి పిల్లులు

ఒక గాఢు రెండు పిల్లు లొకరియంట రొట్టె యెత్తుకొనివచ్చి, దానిని పంచుకొనుటకు పాళ్లు తెగనందున రెండును గలిసి న్యాయము పొందుటకయి సభకుఁ బోయెను. అసభయం దా మహావ్యవహార మును తీర్పుటకయి మర్కటచక్రవర్తిగారు న్యాయాధికారిగా కూరు చుండి రొట్టెను రెండుముక్కలు చేసి పెద్దముక్క నొక ప్రక్కను చిన్నముక్క నొకప్రక్కను త్రాసుగో వేసి తూచి, అం దొకటి బరువుగా నున్నందున పెద్దముక్కనుండి నోరుపట్టినంతముక్క కొటికి న్యాయనిర్ణయమునందు చేతులకేకాక దంతములకుఁ గూడ పని కల్పించెను. అప్పుడు చిన్నముక్క పెద్దది కాఁగా కోతి విచారపడి “అయ్యో! ప్రమాదము సంభవించినదికదా” అని యిప్పుడు పెద్ద దైనభాగమునుండి మరియొకముక్కను కొటికి నోటికిని కడుపునకును

మరల పని పెట్టెను. తగవు తీర్చుటయం దద్భుతశక్తిని జూపుచున్న యాన్యాయదాతయొక్క సామర్థ్యమునుబట్టి యొకదానితరువాత నొకటి పెద్దముక్క చిన్నదిగాను చిన్నముక్క పెద్దదిగాను మాటి మాటి కోరికడుపు నిండించు చుండుట చూచి పిల్లులు తమతెలివి తక్కువ తెలిసికొని “అయ్యా! ఇది యెక్కడిన్యాయము! అంతకంతకు గొట్టె తఱిగిపోవుచున్నది. ఇప్పుడున్నదానిలో చెటియొకముక్కను మాకిచ్చివేసి మమ్ముఁ బూవుడు. మేము దానితోనే తృప్తిపొందెదము.” అని న్యాయాధిపతిని వేడుకొనెను. “మీరు తృప్తిపొందిన మాత్రమున న్యాయము తృప్తికొందురా? అందరపడక మీ యుభయులలో నెవ్వరికిని హెచ్చుతక్కులు రాకుండ మీయిరువురకును పూర్ణమయిన న్యాయము గొరకువజకును కొంచె మోపికచేయుడు. ధర్మాధికారిని హుర్చుండి పక్షపాతము చూపినపక్షమున నన్ను నలుగురును నిందింపరా?” అని పలికి యా యపూర్వ న్యాయాధిపతి యథాప్రకారముగా ముక్కలు కొటికి కొడలు దాటించుచు న్యాయమును తీర్చిదిద్దెను. ఇంతవజకును కోరి కొట్టెముక్కలు మ్రింగుచుండగా తాముగుటకలుమ్రింగుచుచూచుచున్న మార్జాలములు శాంతతయంతయు పోగా “అయ్యా! ఇంక మానిమిత్తము మీ రాయాసపడనక్కఱలేదు. ఈమిగిలిన రవంతముక్కను మాకిచ్చివేసినను మాలో మేము సమాధానపడి యూరకుండెదము. మీవంటి ధర్మదాతలు లోకములో మఱియెవ్వరును లేరు. దుర్బలుల మయిన మమ్మన్యాయముచేయక మీకు తోచినంత దయచేసి మమ్ము పంపివేయుడు” అని దీనత్వముతో ప్రార్థించెను. అప్పుడు కోరి “అన్యాయ మెవ్వరికిని గూడదు. మీకును నాకునుగూడ న్యాయమే కావలెను. ఇంత సేపటినుండి మీవ్యవహారముయొక్క చిక్కు వదల్చుచు మీనిమిత్తమయి శ్రమపడుచున్నందునకయి యిప్పుడు శేషించియున్న యీ

ముక్క నాది.” అని తిన్నగా మిగిలిన ముక్కను నోర వేసికొని చేతులు దులిపి “మీలో నెవ్వరికిని పక్షపాతము జరుగలేదు. ఇక శీఘ్రముగా మీయిండ్లకు పొండు” అని తగవు తీర్చి తాను లేచి పోయెను.

గీ. వడిగ సభ కెక్కి తగవులు పడెడువారు
చెఱుచుకొందురు తమతోంటిస్థితినిగూడ,
ఒకరి కింత నష్టం బైన నోర్చి సభకుఁ
బటవ కింట సమాధానపడుట యొప్పు.

3. ఆదుసింహము, నక్క

ఒకనాఁడు కొకసింహమును నక్కయు కలిసి మాటాడుకొనుటలో సంతానమును గూర్చి ప్రసంగము వచ్చెను. ఆప్రస్తావనలో నక్క సంతానవిషయమున లోకములోని సమస్తజంతువులలోను తమజాతి మిక్కిలి ధన్యమయిన దనియు, తమకు కడుపు చక్కగా ఘలించి ప్రతిసంవత్సరమును మూడునాలుగేసి పిల్లలచొప్పున సంతాన లాభము కలుగుచుండుననియు, చెప్పి “కొందరు భాగ్యశాలు లీలోకములో రెండుమూడుతడవులకంటె నెక్కువగా బిడ్డలను కన నోచు కోకపోయినను, ఆ కన్నప్పుడైన నొక్కకూనకంటె నెక్కువ పెట్ట లేకపోయినను, తమయంతటివా రొరులు లేరని గర్వము చేత విష్ట వీఁగి యితరులను దమకంటెఁ దక్కువగాఁ జూచుచుండురు.” అని హింజూమునకు తాతనట్లుగా నెగతాళించెను. సింహ మాపరిహాసమును గ్రహించి రోషముతో, “సేవన్నమాట సత్యమే కావచ్చును. అయినను కొందఱు గర్వపడుటకు హేతువులేకపోలేదు. నీవెన్ని నాథులు పిల్లలఁ బెట్టినను పెట్టినపుడెల్ల నెన్నేసిపిల్లల నీనినను నీ

కడుపునఁ బుట్టిన వన్నియు నక్కఱునలే. నే నొక్కసారియే విడ్డను కన్నను నాకడుపునఁబుట్టిన చొక్కటియు సింహపుపిల్ల.” అనియు తర మిచ్చెను.

గీ. శక్తి లేనట్టి దుష్పుత్రశతముకంటె
గుణయుతుం డైనవాఁ డొక్కకొడుకె మేలు ;
ఉత్తమగుణంబు లేకున్న, నొక్కగొప్ప
వంశమునఁ బుట్టినంత నె వాసి లేదు.

4. పిల్లి, నక్క

ఒకనాఁ డొకయడవిలో పిల్లియు నక్కయుఁ గలిసి యాత్మ రక్షణోపాయములనుగూర్చి మాటాడుకొను చుండగాఁ నక్క “నాకు వేయిమాయలు తెలియును. కాఁబట్టి శత్రువులు తారసించినప్పుడు నే నేమాయోపాయము చేతనైన తప్పించుకోఁగలను శత్రుభయము కలిగినప్పుడు నీ వెట్లు ప్రాణరక్షణము చేసికోఁ గలుగుదువు?” అని పిల్లి నడిగెను. “మిత్రుఁడా! నాకొక్కయుపాయముమాత్రము తెలి యును. నాకు తెలిసిన యాయొక్కయుపాయమును తప్పిపోయిన యెడల నేను ప్రాణములకు నీళ్ళు వదలుకోవలసినవాఁడనే” అని పిల్లి చెప్పెను. “పరితాపకరమయిన నీదుస్థితికి నా మనస్సు భేదపడు చున్నది. కానిమ్ము. నీయసహాయస్థితికి చింతిలఁబోకు. సమయము వచ్చినప్పుడు నాయుపాయములలో నొకటిరెంటి నీకు నేర్పెదనులే.” అని నక్క పిల్లి నూటడించు చుండెను. ఈమాటలు నోట నుండఁ గానే యచ్చటికి వేటకుక్కలు పరుగెత్తుకొనివచ్చెను. అప్పుడు పిల్లి తనకుఁ దెలిసిన యొక్కవిద్యతోను శీఘ్రముగా చెట్టుమీఁది కెగఁ బ్రాకి తనప్రాణములు కాపాడుకొనెను. నక్కమాత్రము తా నెరిగిన

కోటి విద్యలతోను రక్షణమార్గమును గానక కొంతదూరము పరుగెత్తి తుదకు కుక్కలకు చిక్కి ప్రాణములు విడిచెను.

గీ. బూటకము లైనవిద్యలు నూటికంటె
నుస్తమం బైనసద్విద్య యొకటి మేలు ;
ఎల్లవిద్యల నింతవే లిడుటకంటె
నొకటి చక్కగా నేర్చిన నొదవు సుఖము.

5. పంది, తోడేలు

పిల్లలపంది యొకటి తనపిల్ల లెల్లను చుట్టునుజేరి యాడుకొను చుండఁగా వేడుక చూచుచు వాని సమీపమునఁ గూరుచుండెను. అప్పు డాదారిని బోవుచున్న తోడే లొక్కటి పందిపిల్లలను జూచి వానిలో నొక్కదానిని తన గర్భమునందుఁ జొప్పింపవలె ననియెంచి, తనకోరిక తీర్చుకొనుటకు మార్గము కానక వానితల్లితోన్నహముచేసి తదనుగ్రహసంపాదనము చేయఁదలఁచి మెల్లగా సమీపమునకు వచ్చి “ఓ యిల్లాలా! నీవు బిడ్డలతో సుఖముగా నున్నావా? గంపెడుపిల్లలను నిన్నును చూచుటచేత నాకు కన్నులు పండువుగానున్నది. ఈ పిల్లలను రక్షించుటలో నీకు నావలని తోడ్పాటేమైనఁ గావలసియున్నయెడల వీనిని నాకడుపులోఁ బెట్టుకొని నీకు మాటుగా పెంచుటకు నేను సిద్ధముగా నున్నాను. నీకిష్టమున్నయెడల నీబిడ్డలను నాకొప్ప గించి నీవు కొంచెముసేపు దూరముగాఁ బోయి మంచిగాలి యనుభవించి రావచ్చును” అనితనశిశువాత్సల్యమునుగనఁబరిచెను. “అయ్యా! మీ హృదయములోని దయారస మంతయు నాకు బోధపడినది. నావంటి యల్పులు తమవంటి పెద్దల కామాసము కలుగఁజేయుట యపచార మగును. తమకు తేమసమాచారమును విచారించుటకయి

తఱుచుగా శ్రమపడి యిక్కడకు విజయం చేయకుండుటయే నాయభి
మతము. కాబట్టి మీకు మామీద నిజమయినయనుగ్రహ మున్న
పక్షమున, మీరు మఱియెప్పుడును మాకు దర్శన మియ్యక మీ
చాటున మ మ్మొంటిగా బ్రతుకనిండు. ఇదియే మీరు మాకు జేయ
వలసిన మహోపకారము” అని ప్రార్థించి పంది తోడేలును సగ
నంపెను.

గీ. క్రొత్తివారలు తమయాతఁ గూర్చి చూప
వత్తు రేనియు శంకిపవలయు వారి;
బాలు రన్యులయుపచార వాక్యములను
శీఘ్రముగ విశ్వసించుచుఁ జెడుదు రిలను.

6 గుట్టము, గొడ్డిద

యుద్ధభూమికిఁ గొనిపోవుటక ను మంచిదేను కట్టి యలంకరిం
చుటచేత సంతోషము పట్టజాలక పర్వతగుహలు మాఱు మ్రోయు
నట్లుగా సకిలించుచు గుట్ట మొకటి నానాముఖముల పరుగులెత్త
మొదలుపెట్టెను. అప్పుడు పెద్దబరువు మీద వేసికొని మోయలేక
కాళ్ళీడ్చుకొనుచు నడుచుచున్న గొడ్డిద యొకటి మార్గమధ్యమున
దాని కంటఁబడెను. ఆగార్దభమునుజూచి గుట్టము మహాగర్వముతో
“నీవు దారి తొలగి దూరముగా పో. నీమందగమనము విడిచి వేగి
రము కదలలేకపోతివా నీవు నాకాలిక్రిందబడి నలిగిపోదువుసుమా.”
అని పరిహాసముగాఁ బలికెను. గర్వాధతచేత క్రిందుచూడక గం
తులు వేయుచున్న గుట్టముముదర మారుమాట పలుకుటకు సాహ
సింపక యాగాడిద మెల్లఁగా నొకయోర కొత్తగిలి దానికి దారి
యిచ్చెను. ఇట్లు జరిగిన కొంతకాలమున కాగుట్టము యుద్ధములో

గాయపడి కుంటిదయి యొక కాపువాని కమ్మబడి వాడు తనమీఁద మాటలు వేసి తోలుకొనిపోవుచుండఁగా కుంటికాలితో మెల్లఁగా నడుచుచు మరల నాగాడిద కెదురుపడెను. అప్పు డాగాడిద ప్రతి సత్కారము చేయుటకు తన కిప్పుడు వంతువచ్చినదని భావించి “ఓ మిత్రుడా!” అని పిలచి, “నాడు నానడకను జూచి పరహాసించిన మహానుభావులు కారా తమరు? అప్పటి తమ గర్వమును జూచి తమ కెప్పుడో యిట్టియవస్థ పట్టినని నేను నాడే నామనస్సులో ననుకొన్నాను” అని పలుకరించెను.

గీ, ముందు గర్వంబు నడవ, నెప్పుడును చాని
వెనుకనే యవమానంబుఁ జనుచునుండు;
గర్వితుని కాపద యొకింత కలుగునేని,
ఉల్లముల సంతసిల్లుదు రెల్లజనులు.

7. తోడేలు. మేక. గొట్టెపిల్ల

ఒకదినము మేక యొకటి గొట్టెపిల్లకు పాలిచ్చుచుండఁగా తోడేలు చూచి “ఓ వెట్టిశిశువా ! ఇది నీ కన్నతల్లిగాదు. అదిగో నీ తల్లి యక్కడ మందలో మేయుచున్నది. అక్కడకు పోదము రా” అని దూరముగానున్న యొక గొట్టెలమందను జూపెను. “అయ్యా! మీరిప్పుడు చూపినది నాతల్లియే కావచ్చును. అయినను పుణ్యాత్మురా లయినయీమేకయే నన్నుఁ జిన్నప్పటినుండియు పుత్ర ప్రేమతోఁ బెంచుచుండుటచేత దీనినే నేను తల్లినిగా భావించుకొను చున్నాను. ఈమేక తనకన్నబిడ్డలకయినఁ గొంచెముపాలు తక్కువ చేసి నాకేలోపమును గలుగకుండ పాలిచ్చి పెంచుచున్నది. కాబట్టి యిట్టిపుత్రవాత్సల్యముతో నన్నుఁగాపాడుచున్న యీమేక

యొద్దనే నే నుండి దీనికి మాతృభక్తిని జూపెదను” అని యాగొట్టె
పిల్ల మాటుపలికెను.

గీ. బాగుగాఁ దనసుతులఁ గాపాడనట్టి
వారు లోకంబులోఁ బశుప్రాయు లెపుడు ;
విద్యయును బుద్ధి చెప్పించి పెంచువారి
యెడఁ గృతజ్ఞులై బాలురు నడవవలయు.

8. కాకి, నక్క

కాకి యెక్కడనుండియో యొకమాంసఖండమును నోర కలు
చుకొని వచ్చి చెట్టుకొమ్మమీఁద కూరుచుండఁగా నక్క చూచి,
యేలాగుననైనఁ దా నామాంసము నపహరింపవలె నని మెల్లఁగా
చెట్టుక్రిందికి వచ్చి కాకిని పిలిచి “అన్నా ! నీసౌందర్య మే మని
చెప్పను ! నీదేహముయొక్క నీలమేఘచ్ఛాయయేమి ! చక్రములవంటి
కన్నుల యంద మేమి ! వింజామరలవంటి నీరెక్కలసాగసేమి ! హంస
వంటి నీనడక యేమి ! ఆహా ! ఏమి నాభాగ్యము ! నీరూపము
చూచినకొలఁదిని నాకు నేత్రోత్సవ మగుచున్నది ! ఒక్కచక్కఁ
దనమే కాదు. భూమిమీఁద నీతో సరిగా మధురరుతముచేయుపక్షి
సహితము మఱియొకటి లేదు. నీ వొక్కసారి నీ గానామృతమును

కూడ వర్షించి నా చెవులపండువు చేసితివా, లోకములో నాయంతటి ధన్యుడండఁడు” అని ముగిస్తుంది చేసెను. ఆ పొగడ్త కుబ్బిపోయి దేహము పరవశము కాగా, కాకి తన సంగీతమును కూడ వినిపించి శాశ్వతకీర్తిని సంపాదించవలెనని యెంచి నోరు జెఱచి కావు కావు మని కూసెను. కాకి నోరు జెఱవఁగానే మాంసము క్రిందపడినందున నక్క చూచుకొన దానిని నోట కలుచుకొని “ఓసి పిచ్చిదానా! నే నింతసేపును నిన్నురకే పొగడ్చితి ననుకొన్నావా? నావచ్చినపని నాకయినది గనుక, ఇక నీపాట నీవే యుంచుకో. నీవంటికురూపిని స్వలాభములేక యెవ్వరు స్తుతించుదు ?” అని తనదారిని పోయెను.

గీ. వసుధలోపల నరులను గాడుచేయ

స్తోత్రపాశుల మంచుశత్రువులు లేరు.

లాభ మొంద ముఖస్తుతు ల్పలుపువారి

వలలు దగులక కనుగల్గి మెలఁగవలయు.

9. నెమలిని పక్షిరాజునుగా జేయగోరుట

పూర్వకాలమునం దొకసారి తమకు రాజు నేర్పఱుచుకొనుట కయి పక్షులన్నియు నొకచోట సభచేసి యెవరిని రాజునుగా నేర్పఱుచుకొందుమా యని యాయోచించుకొనుచుండెను. అప్పు డనేక

పక్షులు వచ్చి పక్షిరాజ్యాధిపత్యమునకు తామే యర్హులమని బయలుదేరి తమతమసామర్థ్యములను సభవారితోఁ జెప్పకొనసాగెను. అప్పుడు నెమలి వారివద్ద నిలిచి తనసౌందర్యమును వారికిఁజూపి, చిత్రవర్ణములుగల పురి విప్పి వారిఎదుట మనోహరముగా నృత్యము చేసి తన నాట్యకౌశల్యమును గనఁబఱచి, పక్షిరాజ్యమునకుఁ దన్ను పట్టము కట్టవలసినదని వారిని ప్రార్థించెను. ఆవన్నెలును చిన్నెలును జూచి భ్రమించి విశేషసంఖ్యగలపక్షులు పక్షిరాజ్యమును నెమలికే యియ్యవలసినదని నిర్ధారణము చేసెను. అంతటి మంచిరాజు తమకు లభించినందునకయి పరమానందమునొంది పక్షు లన్నియు తెక్కతెగరవైచుచు రాజ్యాభిషేకమహోత్సవమునకయి ప్రయత్నించుచుండఁగా, ఆగుంపులోనుండి చిలుక యొక్కటి పైకి వచ్చి స్వభావ మనోహరమయిన తనసుస్వరముతో సభవారి నుద్దేశించి యిట్లని యెను. “మీరందఱును జేరి యసమానసౌందర్యము గలమయూరమును పక్షిరాజ్యాధిపతినిగాఁ జేయ నిశ్చయించినందుకు నాకెంతో సంతోషముగా నున్నది. ఐనను నామనస్సు నొక్కసందేహము మాత్రము బాధించుచున్నది. మన మిప్పు డీనెమలిని రాజునుగా నేర్పఱుచుకొని మనధనప్రాణముల నీతనియధీనము చేయుచున్నాము. రాజువలనఁ గలుగవలసిన ముఖ్యఫలము ప్రజల రక్షణము గదా! ప్రజారక్షణము చేయలేని రాజుండుటవలన నేమియు ప్రయోజనము లేదు. రేపటినుండి డేగలు గృధ్రములు మొదలయిన క్రూరపక్షులు మనమీఁద దాడివెడలి మనలను సంహరించి భక్షింప మొదలుపెట్టి నప్పుడు తా నడ్డపడి మన ప్రాణములు కాపాడఁగలుగునేమో యీ రాజు నడిగి మఱి పట్టాభిషేకమహోత్సవము నడపవలెనని నాప్రార్థన”. ఆమాటలు విని పక్షు లన్నియు నొండొరులమొగములు చూడ మొదలుపెట్టెను. నెమలియు తగినప్రత్యుత్తరమును జెప్పఁ

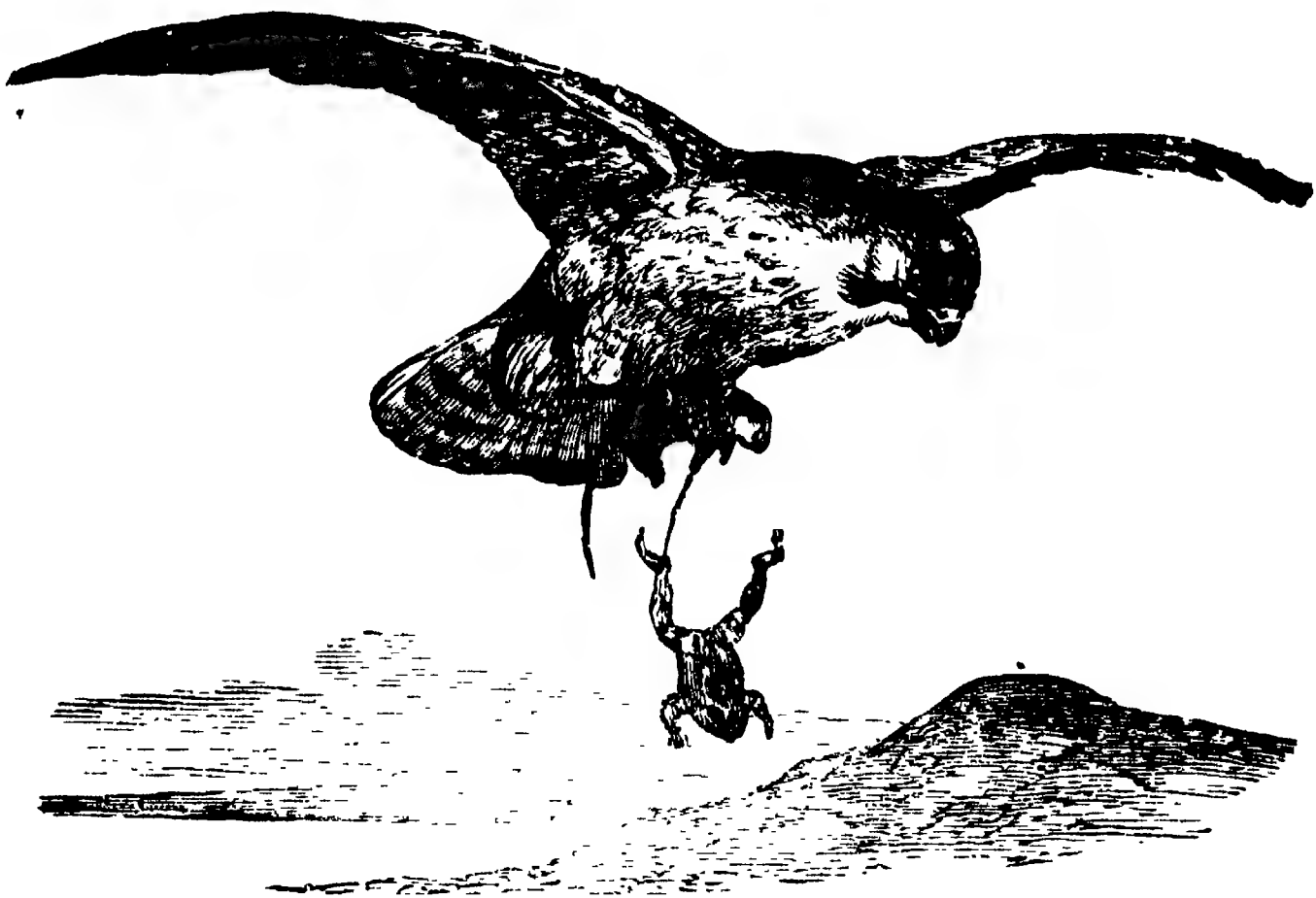
జాలక క్రిందు చూచుచు నూరకుండెను. అంతట పక్షు లన్నియు
తెలివి తెచ్చుకొని నెమలికి పక్షి రాజ్యమిచ్చుట మానుకొనెను.

గీ. శక్తి చూడక బాహ్య వేషముల బ్రమసి
నరుల గౌరవాద్వారా గాఁగఁబరిగణింతు ;
కోటిపామరు లాడెడుమాటకన్నఁ
దెలివి గలమర్త్యుఁడొకఁడాడుపలుకు లెస్స.

10. ఏనుబంది, పాములు

ఒకగుహలో పాము లనేకములు వసించుచుండఁగా, ఏదుఁ
బంది యొకటి యక్కడకు వచ్చి తాను విశ్రాంతిపొందుటకు కొం
చెము తా విండని వేడుకొనెను. అపాతోలు కొంచె మొత్తిగిలి
యిక్కడ నుండు మని దాని కొకమూల కొంచెము చోటిచ్చెను. ఆ
యేదుఁబంది లోపల ప్రవేశించినతరువాత మెల్లమెల్లఁగా లోపలికి
జరిగి పాములమీఁదికి రా నారంభించెను. ఏదుపందిముండ్లు గ్రుచ్చు
కొన మొదలుపెట్టినందున సహింపలేక యాపాములు దాని నావలికి
పోమ్మని యడిగెను. అప్పు డాఏదుబంది పాములను లక్ష్యము
చేయక యాగుహలో తన కేమియు నిబ్బందిలేక సుఖముగానే
యున్నదనియు, ఎవ్వరి కిబ్బందిగా నున్నదో వారే గుహను విడిచి
మఱియొక చోటు చూచికొనుట యుచితముగా నుండుననియు చెప్పి,
ముండ్లు గ్రుచ్చుకొనునట్లుగా మఱింతమీఁదికి జరగసాగెను. అప్పు
డాపాములు మొట్టమొదట దానికి తా విచ్చినందుకు పరితాపపడ
వలసి వచ్చెను.

గీ. నరులు బతిమాలుకొని తొల నొరులచెంతఁ
జేరి పిదప వారి కె కీడు చేయు చుండ్రు ;
కావునను బుద్ధిఘంతులు కన్ను గలిగి
దుష్టులను జెంత జేర్చక తొలఁగ వలయు

11. ద. రా ర్గ పు క ప్ప

ఒకనాఁ డొక యెలుక యొకయేటిని దాటుటకయి యాలో చించుచు గట్టిన కూరుచుండి యుండెను. అప్పు డొక కప్ప నీటిలో నుండి పయికి వచ్చి, ఎలుకను వచ్చినకార్య మడిగి బెలిసికొని దానిని మోసము చేయవలెనని నిశ్చయించుకొని, “ఓయెలుకబావా! నీవు కాలి కొకదారము కట్టుకొని యాదారపుకొనను నామొలకు గట్టిగా కట్టివేసినయెడల, నీవీదవలసిన యాయాస మక్కఱలేకుండ నేను ని న్నావలిదరికి సులభముగాఁ జేర్చెదను” అని చెప్పెను. ఆమాటల కెలుక సంతోషించి యొప్పుకొని చెప్పినట్లుచేసి నీటిలో ప్రవేశించెను. కప్ప దానిని కొంచెము దూర మీడ్చుకొని పోయి లోతునీట ప్రవేశించినతరువాత తా నడుగునకు మునిగి దానిని ముంచ నారంభించెను. అదిచూచి యెలుక “ఓకప్పబావా! నన్ను ముంచివేయు చున్నావేమి ?” అని యడిగెను. “ఓబుద్ధిహీనుఁడా! నాచేత పని చేయించుకొ సాహసించినందుకు నిన్ను ముంచివేసి మీ మామక జాతి కెల్లఁదు బుద్ధివచ్చునట్లు చేసెదను. వేతనయినపక్షమున నీ ప్రాణ

ములు కాపాడుకొమ్ము” అని మఱింతవడిగా నీటియడుగునకు లాగ మొదలుపెట్టెను. అప్పు డాకాశమున నెగురుచున్న డేగ యొకటి నీటి పైన కొట్టుకొనుచున్న యాయెలుకను జూచి దానిని కాలితో తన్ను కొని పయి కెగిరెను. డేగయొక్క కాలివ్రేళ్ళసందున నిలుకుకొన్న యెలుక కాలిదారముతోడఁ గూడ కప్పయు వ్రేలాడుచు పయికి లేచి వచ్చెను. అది చూచి యద్భుతపడి డేగ కప్పను జూచి “ఓ మండూకరాజా ! మీ రేల దయచేసినారు ?” అని యడిగెను. “నావిధి నన్నిక్కడకుఁ దీసికొనివచ్చినది. నేనీయెలుకను నీటిలోముంచి చంపవలెనని యిచ్చించినాను; ఇప్పుడు నీటిపయికి వచ్చి నేనే చచ్చుచున్నాను” అని కప్ప యుత్తిరము చెప్పెను. “నివు చేసినమోసమున కయి నిన్నుమాత్రమే చంపి భక్షించెదను” అని చెప్పి యాడేగదానిని ముక్కుతో పొడిచి చంపుకొని తినెను.

గీ. అన్యులను మోసపుచ్చంగ నరయువారు
తామె మోసపోవుదు రెందు ధరణిలోన ;
పరులకు గీడు రో సెడువారలకును
మేలు చేయునె దైవంబు మేర మీటి ?

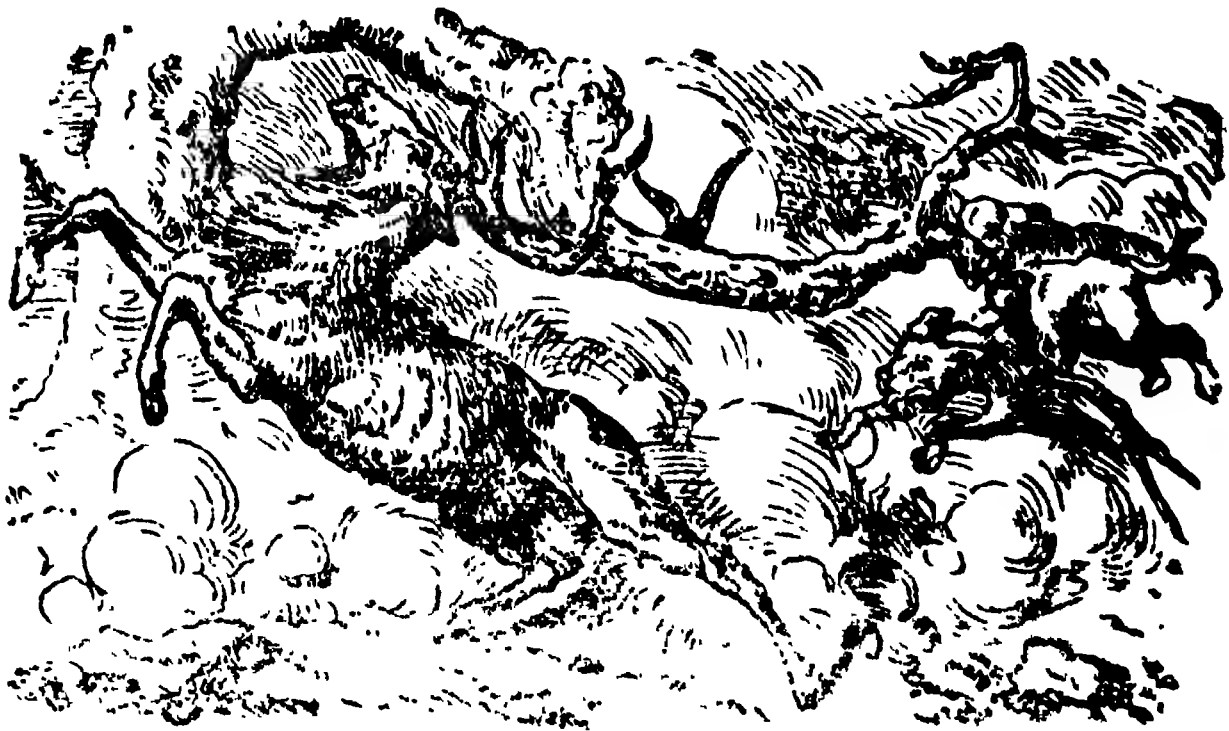

12. బంగారుగుడ్డు పెట్ట: బాతు

ఒక మనుష్యునియొద్ద నొక బాతుండెను. అది ప్రతిదినమును ఒక బంగారుగుడ్డు పెట్టుచుండును. వాడు దానితోఁ దృప్తిపొందక

యత్యాశ గలవాఁ డయి ఒకఁ డొంటిగా తనలో తా నాలోచించి దానికడుపులోనున్న బంగారుగుడ్ల నన్నిటిని ఒక్కసారిగాఁ దీసికొని భాగ్యవంతుఁడు కావలె నని నిశ్చయించి, కత్తి తీసికొనివచ్చి దాని కడుపు కోసెను. దానికడుపు పరీక్షించి చూడఁగా నాకడుపులో నొకగుడ్డును లేకపోయెను. అప్పుడు వాఁడు 'తనబాతును నిష్కారణముగా చంపుకొన్నందునకు మిక్కిలి భేదపడి, మునుపు ప్రతిదినమును వచ్చుచుండెడు గుడ్లుకూడ పోయెనుగదా యని పరితాపపడ మొదలు పెట్టెను.

గీ. లోకమున దురాశఁ గొని యనేకమనుజు
లరయ కవివేకకార్యంబు లాచరించి
మున్ను గలదానిఁగూడఁ గోల్పోయి యవలఁ
గ్రొత్తయాపదలను దెచ్చుకొందు రకట !

13. తెలివిదూరిన దుప్పి

ఒకనాఁ డొక దుప్పి వేసవికాలములో మధ్యాహ్న వేళను చెఱువులో నీరు త్రాగుచు, తేటనీటిలో తనరూపమును జూచుకొని కొమ్ములయొక్క సౌందర్యమునకు మిక్కిలి యాశ్చర్యపడి నీటిలో

నిలుచుండి యిట్లాలోచించుచుండెను. — “అహ! అనేక శాఖలతోఁ గూడి యీకొమ్మ లెంత యాశ్చర్యకరముగా నున్నవి ! ఇటువంటి చక్కనికొమ్మ లున్నందుకు భగవంతుఁడు నా కీగడకజ్జలవంటి ఊచకాశ్వను బెట్టక పొట్టికాశ్వను బెట్టియున్నపక్షమున నావంటి చక్కని జంతువు లోకములో మఱియొకటి యుండునా ? అవివేకి యైనదేవుఁడు నా కీలోపమును గలుగఁజేసినాఁడు” — అని యాలోచించు చుండఁగా, వేటగాఁ డొకఁడును కొన్ని వేటకుక్కలును దుప్పికి నేత్రగోచరము లయ్యెను. ఆదుప్పి కుక్కలను జూచి భయపడి నీరు వెడలివచ్చి కాళ్ళుజూడించి వాయువేగమున నరణ్యములోనికి పరుగెత్తి నిమిషములో నదృశ్యమయ్యెను. కాని యడవిలో పరుగెత్తు చుండఁగా కొమ్మలు చెట్లకొమ్మలలోను తీగెలలోను తగులుకొని పరుగెత్తలేక కుక్కలచేత పట్టుకోఁబడి దుప్పి ప్రాణములు విడుచుచు మరల నిట్లు చింతించెను. “అయ్యో! నేను పనికిమాలిన వనుకొన్న కాళ్ళే నాప్రాణము రక్షించి క్షణకాలములో నన్నింతదూరము తెచ్చినవి; ఇంతలో నేనెంతో మెచ్చుకొన్న నాకొమ్మ లడ్డము వచ్చి నన్నిక్కడ నిలుపకపోయినపక్షమున కాళ్ళసహాయమున నేను బ్రతికిపోదును.” అనుకొనుచు ప్రాణములు విడిచెను.

గీ. బుద్ధిహీనులు కొందఱ తీపుడమియందు

నీశ్వరునిబుద్ధిమహిమంబు నెఱుంగలేక

ఘనుల మనుకొంచు నీశ్వరాజులను మీటి

దేవు నపహసించుచుఁ గీడు తెచ్చుకొంద్రు.

14. కప్పలు రాజును గోరుకొనుట

చెఱువులలోను గుంటలలోను విచ్చలవిడిగా తిరుగుచు సుఖముగా నుండి యొకనాఁడు కప్ప లన్నియు నొక చెఱువువద్దఁ జేరి యటచుచు సభచేసి తమకు రాజు కావలెనని యింద్రుని ప్రార్థించెను. ఇంద్రుఁడు వాని ప్రార్థన విని పై నుండి యొకదుంగను చెఱువునడుమను గుభిల్లున నీటిలో పడవేసి, అదియే మీరాజని చెప్పెను. అంతయెత్తు నుండి పడినప్పుడు పయికిలేచిననీరుచూచి తమరా జెంతబలవంతుఁడో యని భయపడి కప్పలు మొట్టమొదట సమీపమునకుఁ బోవుటకే జడియుచు భయభక్తులు కలిగియుండెను. కాని యటుతరువాత తమ రాజు కదలమెదలక యొకచోటనే యుండుట చూచి కొంతభయము తీటి కప్పలు మెల్లమెల్లగా సాహసించి దాని సమీపమునకుఁ బోసాగెను. అప్పుడును తమరాజు కదలమెదలకుండుట చూచి యందొకటి దానిని పరమసాధువునుగా భావించి తాఁకిచూచెను; మఱి యొకకప్ప దానిని తాఁకిననుభయము లేదనుకొని మీఁదికి దుమికెను. అటుతరువాత నొకటొకటే కప్పలన్నియు దానిమీఁద నెక్కి నిర్భయముగా నాట లాడసాగెను. ఈప్రకారముగాఁ గొన్నిదినములు జరిగినతరువాత తమ కింద్రుఁడు మంచిరాజు నియ్యనందున కత్తెక్కి కలవయి, కప్పలు మరల సభచేరితొంటికంటె ద్విగుణముగా నులుచుచు

తమకు దుంగరాజు పనికిరా లేదనియు చుటుకుడనముగల రాజును ప్రసాదింపవలయు ననియు తమకొడ లాకాశ మంటునట్లు మరల నింద్రుని ప్రార్థించెను. అప్పు డింద్రుడు తలుచుగా తనకు తొందర కలుగఁజేయుచున్నందునకయి వానిమీఁద కోపమువహించి వానికి రాజునుగా నొక కొంగరాజును బంపెను. ఆబకేంద్రుడు తనకు రాజ్యము రాఁగానే యపరిమితసంతోషముతో వచ్చి ప్రజలమీఁదఁ బడి కావలసినన్ని కప్పలను యధేచ్ఛముగా ప్రతిదినమును భక్షింప సాగెను. ఇట్లు తమమొట్ట నాలింపక దొరకినవాని నన్నిటినిపట్టి భక్షించుచుండఁగా నానాటికి పలుచనయి తమరాజున కగపడకుండ మూలమూలల దాగుచు, ఇంకను నొన్నా భీరాజే యున్నపక్షమునఁ దమకు ప్రళయము సంభవించునని భయపడి, కప్పలన్నియు రహస్యముగా నొకచోటఁజేరి క్రూరుడయిన యారాజును దీసివేసి వేఱొక రాజు ననుగ్రహింపవలయుననియు, లేనియెడల వెనుకటిరాజునే మరల ప్రసాదింపవలయు ననియు, బహువిధముల నింద్రునిఁ బ్రార్థించెను. అప్పు డింద్రుడు వానిప్రార్థనల నంగీకరింపక మీరు కోరి తెచ్చు కొన్నరాజును తొలగింపఁగూడదనియు స్వయంకృతాపరాధఫలము ననుభవింపవలసినదనియు చెప్పి పంపివేసెను.

గీ. క్షీతితలంబునఁ దమమంచిస్థితినిగూర్చి
తృప్తినొంద కత్యాశ వహించి యెపుడుఁ
జాల వ్యర్థప్రయత్నముల్ సలుపువారు
వెక్కుకష్టంబులను దెచ్చి పెట్టికొందు.

15. తాబేలు, కుందేలు

ఒకనాఁ డొకతాబేలు మెల్లఁగా ప్రాచుచుండఁగా జూచి కుందే లొకటి దానివద్దకువచ్చి దానినడకను పరిహసించెను. అందు మీఁద తాబేలు రోషము వైచ్చుకొని, పందెము వేసినయెడల నీతో సమానముగా నేను పరు గెత్తఁగల నని కుందేటితో పలికెను. ఆమాటలకు పక పక నవ్వి మంచినని కుందేలు పందెమున కొప్పు కొని, ఒక క్రోసుదూరములోనున్న మట్టిచెట్టువద్దకు పరుగెత్తవలెనని చెప్పెను. మంచినని ప్రయాణమయి కూర్చుండు మెల్లగా కాళ్ళిడ్చు కొనుచు నడవ నారంభించెను; చెవులపిల్లి వాయువేగమున పరుగెత్తి నిమిషకాలములో నరక్రొసుదూరముచేరి, వెనుక తిరిగిచూచి తాబే లించుమించుగా బయలుదేసినచోటనే యుండుట కనిపెట్టి, అది వచ్చులోపల నింతలో నొకనిద్ర తీసి తరువాత పరు గెత్తవచ్చు నని యెంచి యొక చెట్టునీడను పరుండి సుఖముగా నిద్రపోయెను. కుందే లీప్రకారముగా గాఢనిద్ర పోవుచుండఁగా తాబేలు విడువక మెల్లఁగా నడిచి సంకేతస్థలమును జేరి పందెమును గెలిచెను. కుందే లంతట మేల్కొని యులికిపడిలేచి తొందరగా పరుగెత్తెనుగాని యాలోపలనే కార్యము మించెను.

కీ. నడుమ విడువక పని గల్గ నడపువారె

కార్యసిద్ధిని గాంతురు గాని, మంచి

తటిని నిద్రించి తరువాతఁ దమకపడుచుఁ

బరుగు లిడువారు ఫలసిద్ధిఁ బడయ రెపుడు.

16. పులి, నక్క

విలువిద్యయందు మిక్కిలి నేర్పరియైన వేటకాడొక్కడరణ్యమునందుఁ బ్రవేశించి బాణములు పఱపి వేటాడ మొదలుపెట్టగా మృగము లన్నియు భయపడి నానాముఖముల పరు గెత్తజొచ్చెను. అప్పు డొక్క పెద్దపులి వానిముందు నిలిచి భయపడి పాటిపోవలదని మృగములకు ధైర్యముచెప్పి, అన్యసాహాయ్య మక్కఱలేక తానే యావేటకాని నెదిరించి పాఱఁగోలిమృగములను రక్షించెదనని వాని కభయహస్త మిచ్చెను. ఈమాటలు పులి పలుకుచుండఁగానే యింతలో వేటకాడు చెట్టుమీఁదినుండి గుఱిచూచి పులియొక్క వీపున నాటునట్లుగా నొక వాడిబాణమును విడిచెను. ఆ బాణము వెన్నున నాటినతోడనే పులి వేదనకు సహింపలేక నోరు తెఱచి పండ్లుపయికిఁ బెట్టి మూలగసాగెను. అప్పుడొకనక్క ముందుకువచ్చి వ్యాఘ్రమును జూచి “వేటకానిని శిక్షించి మృగములను రక్షింప దీక్ష వహించిన దేవరవారి నిట్లు నొప్పించిన హీనుఁ డెవ్వఁడు?” అని ప్రశ్న వేసెను. “నేను భ్రాంతిపడినాను. నృత్యదేవతవలెఁ జెట్టుమీఁదఁగూరుచుండి బాణములు విడుచుచున్న యావేటకాడు నేననుకొన్నట్లు సామాన్య శత్రువు కాఁడు.” అని పులి యుత్తరమిచ్చెను.

గీ. కొండబల మెంత యున్నను గండడంచు
బుద్ధిబల మెక్కుడుగఁగల్గు పురుషవరుఁడు;
దేహబలమునకంటెను ధీబలంబె
శ్రేష్ఠతర మెల్లగతులఁ దర్కించి చూడ.

17. ఆబోతల, సింహము

నాలు గాఁబోతు లొకపొలములో మిక్కిలి మైత్రికలవై యొం
డొంటి నెప్పుడు నెడఁబాయక యొక్కచోట నేమేయుచు నొక చెట్టు
నీడనే శయనించుచు నత్యంతై కమత్యముతో విహరించుచుండెను. ఆ
బలిసినవృషభములను జూచి యొకసింహము నోటియాటలుద్రావుచు
వాని నేలాగునైనఁ దనకడుపులో వేసికొనవలెనని చిరకాలమునుండి
కోరుచుండెను. కాని వానియొకమత్యమునుజూచి భయపడి, వానిలో
బ్రత్యేకముగా నొక్కొక్క దానిమీఁదఁబడి సంహరించుటకుఁ దనకు
శక్తిగలిగియున్నను నాలిగింటితో నొక్కసారిగాఁ బోరాడుటకు శక్తి
చాలనిదయి యాసింహము వాటిదాపునకుఁ బోవుటకు సాహసింప
కుండెను. అయినను సింహ మంతటితో నిరాశచేసికొని యూరకుండక
యీయొకమత్య మున్నంతవఱకు వానిని సాధించుట యసాధ్యమని
యెఱిఁగినదయి యేయపాయముచేతనైన వానియొకమత్యమునకు భం
గము గలిగించి వానిని వేటుచేసి తన మనోరథము నీడేర్చుకోవలెనని
నిశ్చయించుకొనెను. అట్లు నిశ్చయము చేసికొని సింహ మప్పటినుం
డియుఁ బని కారంభించి, ఒకదానికిఁ దెలియకుండ నొకదానిచెవిలో
నితరవృషభములమీఁద కొండెములు చెప్పుచుఁ గొంతకాలమునకు
వాని మనస్సులలో నన్యోన్య ద్వేషమును బరస్పరాసూయయు నంకు
రించునట్లు చేసెను. అది కనిపెట్టి సింహము సమయముచూచి ప్రతి

దినమును వానిచెంతఁజేరి యిచ్చకపుమాటలు చెప్పి వానిమనస్సులో నుదయించిన ద్వేషాన్ని రగులుకొలుపుచుండఁగా, కొంతకాలము నకు వృషభములు తొంటియైకమత్యమును బోఁగొట్టుకొని యొండొంటియుత్కర్షమున కసూయఘడుచు దూరదూరములఁ దొలఁగుచు తుదకొండొంటి నెడఁబాసి యొంటిగాఁ దిరుగసాగెను. అప్పుడు తన మనోరథము సఫలమయినందుకు సంతోషించి సింహము వేలువేలు వానిమీఁద బడి యొకదానితరువాత నొకదానినిగా చంపి వాని మాంసముతో నాప్యాయనముగా విం దారగించెను.

గీ. అరసి చూడంగ నైకమత్యంబుతోడ
నుర్వి సరివచ్చుబలము వేఱొకటి లేదు
ధర నసూయచే నైకమత్యంబు విడుచు
జనులు సుఖసాధ్యు లగుదురు శత్రువులకు.

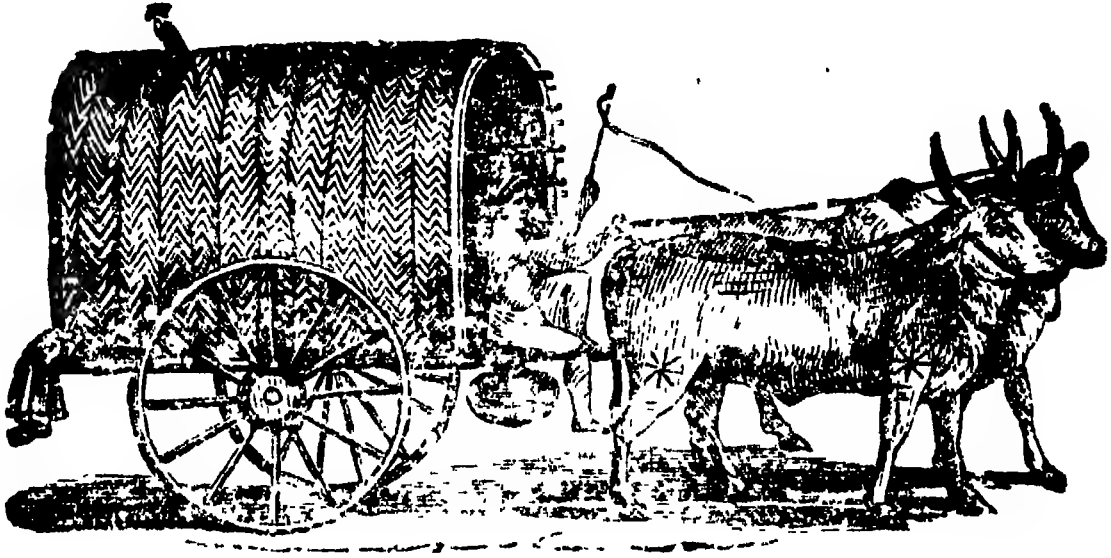

18. గొట్టెపిల్ల, తోడేలు

ఒకనాఁ డొక గొట్టెపిల్లయు తోడేలును ఏక కాలమునందు జాహాము తీర్చుకొనుటకయి యొకయేటియొడ్డునకు వచ్చుట తటస్థించెను. ప్రవాహమునకు పైభాగమునఁ గొంతదూరములో తోడేలును

క్రిందిభాగమునఁ గొంతదూరములో గొట్టెపిల్లయు నీరు త్రాగుచుం
డెను. అప్పుడు తోడే లాగొట్టెపిల్లను జూచి దానితో కలహముపెట్టు
కొనడలఁచి కోపదృష్టితో “పానమునకు పనికిరాకుండ నేను త్రాగు
చున్న నీ రిల్లేల కలఁచి పాడు చేయుచున్నావు” అని యడిగెను. ఆ
మాటలకు భయపడి గొట్టెపిల్ల “స్వామీ! మీరు ప్రవాహమునకు
పైని జలపానము చేయుచున్నారు. నేను ప్రవాహమునకు దిగువను
దూరముగా నీరు త్రాగుచున్నాను. కాబట్టి నామూలమున ప్రవా
హము పై నీరు కలఁగుట సంభవింపదు” అని మహావినయముతో
మనవిచేసెను. “ఇది యటుండనిమ్ము. ఆఱుమాసములక్రిందట నన్ను
నీవు చాటునఁ దిట్టినావట, ఎందుకుఁ దిట్టినావు?” అని కన్ను లెఱ్ఱ
చేసి తోడేలు కేకవేసెను. “అయ్యా! ఆఱుమాసములక్రిందట నేను
పుట్టినేలేదు. తమ్మట్లు దూషించినది నేనుగాను” అని గొట్టెపిల్లమరల
నమ్రతతో విన్నవించెను. అందుమీఁద తోడేలు దానితో వాడు
లాడుటవలనఁ గార్యము లేదని యెఱింగి మఱింతకోపము తెచ్చుకొని
పటపట పండ్లు కొఱుకుచు “నన్ను తిట్టినది నీవు కాకపోయినయెడల
నీతండ్రి అయియుండును. ఎవరు చేసినను నేరమొకటే” అనిపలికి
గొట్టెపిల్లమీఁదఁబడి దానిని చంపి భక్షించెను.

గీ. దుష్టు లగువారు పరులకు దొసఁగు చేయఁ
గారణం బేదొ కల్పింతు కలహములకుః
కావునను బుద్ధిమంతులు తా వెఱింగి
దుష్టులకును దూరఁబుగాఁ దొలఁగ వలయు.

19. ఎద్దులు. బండిచక్రములు

సరకులతోను జనులతోను నిండియున్న బరువుబండి నొక దానిని బలమయిన ఎద్దులు రెండు లాగుకొనిపోవుచుండఁగా వెనుక వైపునుండి చెవులుగీ పెట్టునట్టుగా బండిచక్రమును కిట్టుకిట్టుమని ధ్వని చేయుచు గెను. అప్పు డావృషభములు వెనుకఁ దిరిగి చూచి “యింత బరువును వహించి మాటాడక బండి యీడ్చుకొని మేము పోవు చుండఁగా, ఊరక మీ రటచెడ రేమి?”. అని చక్రముల నడిగెను.

గీ. కష్టపడునట్టివారు లోకంబుతోడ

మొట్ట పెట్టరు తమకష్టములను గూర్చి;

వట్టివారలె యటతురు మిట్టిపడుచు

గొడ్డుగేదెల కటపులు గొప్ప కావె?

20. తోడేలు, కొంగ

తోడే లొకటి మేకను జంపి భక్షించుచుండగా దాని యెముక యొకటి గొంతుకలోగ్రచ్చుకొని నొప్పిగలిగింప జొచ్చెను. అది యూడదీసికొన శక్తిలేక బాధపడుచు మూల్గుచు తోడేలు దారిని బోవువారి నెల్లఁ జూచి తనయాపద తొలగించినయెడ గొప్ప యుపకారము చేసెద నని ఘోషించుచు వచ్చెను. ఆమొట్ట విని జాలిపడి దగ్గఱకుఁ బోయి గొప్పబహుమానము దొరకునన్న యాశ చేత నొక కొంగ తనమెడ తోడేలు గొంతుకలో దూర్చి యెముక నూడఁబెట్టికి తన కిచ్చెదనన్నబహుమాన మిమ్ముని యడిగెను. అప్పుడు తోడే లొకొంగను జూచి “నీకు బుద్ధి లేనట్టున్నది! నీవు నా నోటిలో తల పెట్టినప్పుడు కసుక్కున కొలుకక దయ తలఁచి విడిచిపెట్టలేదా? నీ కింతకంటె నేమి యుపకారము కావలెను? నీ

వింకఁగు తృప్తి నొందక సిగ్గులేక బహుమానము కావలెననుచున్నావా?
ఇక మాలుమాటాడక దూరముగా తొలగిపో" అని సాగనంపెను.

గీ. అల్పజనులకు నుపకార మాచరింప

నపకృతి యొనర్పమియె గొప్పకృప తలంప;

పాములకుఁ బ్రేమతోడను బాలు పోయఁ

గలుగుఫల మెల్ల విషమె వర్తిలుట కాదె?

21. తెవులఁ గొంటు దుప్పి

పూర్వ మొకప్పు డొకదుప్పి రోగముచేత మేతకయిదూరము
నడవలేక యొకపచ్చికబయల పరుండి మెల్ల మెల్లగా నడుచుచు,
అందిన గడ్డిపటకలు మేయుచుండెను. ఇంతలో దాని చుట్టము
లన్నియు ప్రతిదినమును దానిక్షేమమును విచారించుటకయి వచ్చుచు
పోవుచు నుండి యక్కడ గడ్డి యంతయు మేసిపోయెను. ఆ దుప్పి
యందుచేత మేత దొరకక రోగమువలనఁగాక బంధువుల యాద
రమువలననే పస్తుపడి చచ్చిపోయెను.

గీ. వసుధలో బంధువర్గ మీవరుసగానె

చూతు మని వచ్చి బాధింతు చుట్టములను;

వారు చేయుసాయంబు దైవంబె యెఱుఁగు;

పాడగు గృహస్థు వారి మేపంగ లేక.

22. వేటకాడు, పావురము

వేటకాఁ డొకఁడు పిట్టవేటకయి యరణ్యమునకుఁ జోయి
యొక చెట్టుకొమ్మమీఁద పావుర మొకటి కూరుచుండి యుండఁగాఁ

జూచి, దానిని చంపుటకయి గుఱిచూచి బాణమువేయఁ బోవు చుండెను. ఆ తొందరలో వాఁడు గుఱి కుదుర్చుకొనుటకయి వెనుక వెనుకకే జరుగుచు, క్రిందఁ జూడక యొక్క త్రాచుపాముమీఁద నడుగు వేసినందున, ఆ కృష్ణసర్పము వానికా లొడిసి కఱిచెను. అప్పుడు వాఁడు గుఱి తప్పిపోగా విల్లు జాఱవిడిచి విషబాధచేత క్రిందఁ బడి, తా నొకసాధుజంతువుప్రాణము గొనఁ దలచినందుకు శిక్షగా తన ప్రాణమునకే భంగము వచ్చినదని విలపించుచు ప్రాణములు విడిచెను.

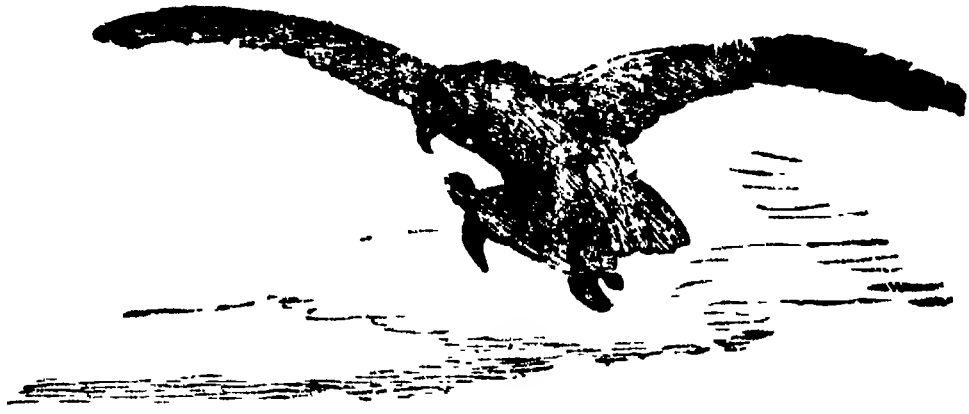
గీ. కూడలై యన్యులకును నిష్కారణముగఁ
బ్రాణహానిఁ జేయఁగ యత్నపడెడివారు
తీఱనివిపత్తులను దామె తెచ్చుకొనుచు
దుఃఖపడుదు రావల నాత్మదోషమునకు.

23. జ్యోతిష్కుడు, మూర్ఖస్థుడు

ఇద్దఱుబాటసారు లొకనాటిరాత్రి వెన్నెలలో ప్రయాణము చేయుచుండఁగా, వారిలోనొకఁడు జ్యోతిష్కుఁడయినందున మఱు నాఁడు తనకార్యము గ్రహగతినిబట్టి యెట్లు నడుచునో చూడవలయు నని యాకాశమున నక్షత్రములవంకఁ జూచి వ్రేళ్లుమడచి లెక్కించుచు నడిచి క్రిందచూడక దబాలున గోణిలో కూలి కాలికి దెబ్బ తగిలించుకొనెను. అప్పుడు తోడిపాంథుఁ డాజ్యోతిష్కుని గోతిలో నుండి లేవఁదీసి గాయమునకు కట్టుగట్టి “మిత్రుడా ! ఇప్పుడు సంప్రాప్తమయిన యీదురవస్థనుబట్టి యికముందయిన జ్ఞానము తెచ్చుకొని యాకాశమునందు గ్రహములగతిని గ్రహములకు విడిచి

పెట్టి భూమిమీఁద నీగతిని నీవు చూచుకొనుటకు నేర్చుకొమ్ము” అని బుద్ధిచెప్పెను.

గీ. జనుఁడు తనబాగుకొఱకు నక్షత్రములను
గ్రహములను నమ్మి వానికై కాచుకొనక,
శక్తివంచన లేకుండ శ్రమము పడుచుఁ
దనప్రయాత్నంబునే నమ్ముకొనఁగ వలయు.

24' తాబేలు, గరుడసృక్తి

తాబే లొకటి భూమిమీఁద నొకకొలనిలో చిరకాలము వాసముచేసి విసుఁగుచెంది, ఆకాశమున విహరించి యచ్చటి వింతలను జూడవలెనన్నకోరిక గలదయి కన్నవారిని బిలిచి తన్నెవరయిన గగనమార్గమున గొనిపోయి ప్రపంచమెల్లఁ జూపినయెడల భూమిలో నొకచోట ననర్థరత్నములతో నిండియున్న నిక్షేపమును చూపెద

నని చెప్పఁ జొచ్చెను. వాగ్దానమును నమ్మి సంతోషించియొకగరుడ పక్షి యాకూర్మమును భేచరమార్గమునఁ ద్రిప్పి సమస్తమును జూపెద నని యొప్పుకొని, దానినిమేఘమండలమువలకును గొనిపోయి చూపి; నీవు చూపెద నన్నరత్ననిధి యెక్కడనున్నదని యడిగెను. అది రత్నము లున్నస్థలమును జెప్పలేక నీళ్ళు నమలుచు నూరకుండఁగా గరుత్మంతుఁడు కూర్మము తన్ను మోసముచేసినదని గ్రహించి తన కాళ్ళపట్టు విడిచి మేఘములలోనుండి దాని నొకపర్వతముమీఁదఁ గూలవిడిచెను. అపాటుచేత కూర్మము సంధులు పగిలి చావఁగా, గరుడుఁడు దిగి వచ్చి దానిమాంస మాప్యాయనముగా భక్షించి తన దారిని బోయెను.

గీ. చేతఁగానివాగ్దానముల్ చేయరాదు :

చేసెనేనియుఁ దప్పక చేయు మూడు,
వట్టియాశల నూరక పెట్టు నేని,
తనకుఁ బరులకుఁ గూడ భేదంబు గలుగు.

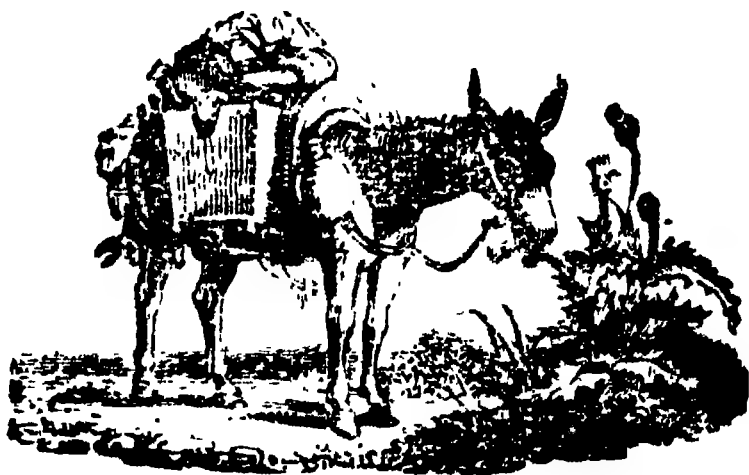

25 కప్ప, నక్క

ఒకకప్ప చెరువులోనుండి పయికి దుమికివచ్చి గట్టుమీఁదఁ గూరుచుండి, చుట్టుపట్ల నున్నమృగములతోఁ దాను ఘనవైద్యుఁడ

ననియు సమస్తరోగములను కుదర్పఁగలననియుఁ ఘోషించెను. బడ బడలాడుచు పిడుగువానవలెఁ గురిపించిన యాశ్చర్యదండంబరమున కాశ్చర్యపడి, ఆప్రసంగముయొక్క యర్థ మేమియుఁ దమకు తెలియక పోయినను చుట్టుపట్లజంతువు లామండ్మాక రాజుయొక్క పాండిత్య మును మెచ్చుకొని యతనిప్రతిజ్ఞలకు సంతోషింపఁ జొచ్చెను. ఇట్లుండ నాగుంపులోనుండి యొకనక్కముందునకువచ్చితిరస్కారముతో “నీగిం గురుగొంతుకయు నీ చప్పిడి చాడలును నీమేనిపొడలవ్యాధియుబాగు చేసికోలేని నీ వితరులవ్యాధుల నెట్లు కుదుర్పనేర్తువు” అని యడిగెను. ఆమాటలు విని మృగము లన్నియు దూరముగా తొలఁగి పోయెను.

గీ. పరులలోపంబులను జక్కఁబఱతు ననెడు
వాఁడు తీర్చుకోవలె స్వలోపములఁ దొలుత;
తనదురోగంబునే మాన్పుకొనఁగలేని
వైద్యుఁ డొరులరోగము లెట్లు బాగుచేయు?

26. గాడిద, ముండ్లపొద

పొలముకా పొకఁడు తనపొలములో నానావిధములైన ధాన్యములను మాటలుకట్టి యొకగాడిదమీఁద వేసి యింటికి మోపించుకొని పోవుచుండఁగా, ఆగాడిద త్రోవలో ముండ్లపొద నొకదానిని

జూచి యాకలిగొని యుండుటచేత దానియొద్దకు పరుగెత్తి యాకులు కొరికి తినుచు, “నాకు పనికిరాకపోయినను నే నిప్పుడు మోసికొని పోవుచున్న యీ ధాన్యముతో రుచ్యము లయినవిందులు గుడిచి యెండతో యానందింపఁ దలఁచుకొని యుందురు. వీనితోఁ జేసిన యేపిండివంటకంఁటెను నానోటి కీముండ్లపొదయే యెక్కువ రుచికరముగానుండును” అని తనలో తానాలోచించుకొన మొదలుపెట్టెను.

గీ. ఒక్కనికి మంచియన్నమై యుండునదియె
యన్యునకు నుర్వితో విష మగుచు నుండు;
కావునను, లోకమందు సుఖ బు కలుగు
వివిధజనులకు వివిధవస్తువులవలన.

27. భీరతపక్షి దాసీపిల్లలు

ఒక భరతపక్షి తాను పిల్లలు పెట్టినచేను పండి కోతకు సిద్ధము కాఁగా, తనపిల్లలకు తెక్కలువచ్చి గూటిలోనుండి యెగురఁగలుగుటకు లోపలనే కోతగాంఠ్రువచ్చి పొల మెక్కడఁ గోయుదురో యనుభయముచేత తాను మేత తెచ్చుటకయి వెళ్ళబోవునపుడు తనపిల్లలను బిలిచి తానులేనిసమయము దెవ్వ రేమనుకొందురో యామాట లన్నియు శ్రద్ధతో విని తాను వచ్చినతరువాతఁ దనతోఁ జెప్పవలసినదని చెప్పిపోయెను. అది వెళ్ళినతరువాత పొలముకా పక్కడకు వచ్చి తనకొడుకుతో “పొలము పండి కోతకు సిద్ధమయినది. తేపటిదినము నీవుపోయి మనపొరుగువారిని చేనుగోయుటకు సాయము రండని పిలువు” అని చెప్పెను. ఆమాటలు, విని తల్లి రాఁగానే చెప్పి పిల్లలు తమ్ము వెంటనే మరియొకచోటికిఁ దీసికొనిపోమ్మని యడుగఁగా “మీరు తొందరపడ నక్కఱలేదు. పొలముకావు పొరుగు

వారితోడ్పాటు నమ్మకొన్నందున తేపు కోత జరుగదు” అని తల్లి వానికి ధైర్యము చెప్పెను. మఱువాడు మేతనిమిత్తము పోవు నప్పుడుగూడ తల్లి పిల్లలకు గతదినమునఁ జెప్పినట్లే చెప్పిపోయెను. అట్టి పిమ్మట పొలముకా పక్కడకు వచ్చి పొరుగువారు వత్తురేమో యని కొంతసేపు కాచుకొనియుండి వారెంతసేపటికి రాకపోగా, కొడుకును జూచి “మన మింక పొరుగువారిని నమ్మకొన్న కార్యము లేదు. నీ వీసాయంకాలమే పోయి నీవినతండ్రి మొదలయిన మగచుట్ట ములను తేపు తెల్లవారకమునుపే కోతకు తోడురండని చెప్పిరా” అని చెప్పిపోయెను. ఈసంగతికూడ పిల్లలు తల్లి రాగానే చెప్పి భయపడఁగాగెను. అప్పుడు తల్లి పిల్లలడడుపు తీర్చి “మీరు విన్న దింతేయైనపక్షమున మీరు భయపడవలసినపని లేదు. మఱియొకరి పనినిమిత్తమై చుట్టము లెప్పుడును పిలువఁగానే రారు. తేపటిదిన మేమి జరుగునో మీరు శ్రద్ధతో విని నాకు చెప్పుడు.” అని మఱు నాడు మరల నెర తెచ్చుటకయి పోయెను. నాడు నిన్నటివలెనే పొలముకాపు ప్రాతఃకాలముననే వచ్చి వేచియుండి యేవేళకును జుట్ట ములు వచ్చుజాడ కానక విసిగి కొడుకును జూచి “మన మితరుల తోడ్పాటున కానపడకూడదు. తేపు నీవు వచ్చునపుడు మంచికొడ వండ్లు రెండు తీసికొనిరా. తేపు మన మిద్దఱమే చేనుఁగోత మొదలు పెట్టుదము” అని చెప్పిపోయెను. ఆమాటలు విని పిల్లలు మరల చెప్పఁ గానే తల్లి “ఇక మన మిక్కడ నిలువఁగూడదు. పొలముకాపు తాను సొంతముగాపనిచేసికోడలఁచినప్పుడు రాక మానఁడు. మనము శీఘ్రముగా పోవలెను” అని యప్పుడే తన పిల్లలను దీసికొని మఱి యొక చోటికిఁ బోయెను. అనుకొన్నట్టుగా మఱునాటియుదయకాల ముననే పొలముకాపును కొడుకును వచ్చి పొలము కోత మొదలు పెట్టిరి.

గీ. పనిని జక్కఁగ నొనరింప వలయు నన్న
స్వయముగాఁ దానె చేసికోవలయు నెపుడు ;
కార్యమును దానె చేసికోఁ గలుగునేని,
పరులసాహాయ్యమున కాశఫడఁగఁ దగదు.

28. జ్యోతిష్యుడు

ఒకనాఁటిరాత్రి జ్యోతిష్యుఁడొకడు రచ్చచావడిలోఁ గూరుచుండి పురజనులను పోగుచేసి వారికి భావిఫలములను జెప్పచుండెను. అతఁ డాప్రకారముగా వ్రేళ్లుమడచి లెక్కలువేయుచు, ఆక శము వంకఁ జూచి నక్షత్రములను గణించుచు, మహాత్మాహముతో నూరి వారియదృష్టముల నెల్లఁ జెప్పచుండఁగా నానడుమ నొకఁడు వచ్చి జ్యోతిష్యుని జూచి “స్వామీ ! మీయింట దొంగలు పడినారు” అని కేక వేసెను. ఆకేక చెవిని బడఁగానే జ్యోతిష్యుఁడు తొందర పడి లేచి యూరివారిభాగ్యములను వదలివేసి తనభాగ్యమును జూచు కొనుటకయి యింటికేసి వీరుగెత్త మొదలుపెట్టెను. అప్పు డాశుభ వార్త తెచ్చినమనుష్యుఁడు పరుగెత్తుచున్న జ్యోతిష్యుని నిలిపి “అయ్యా! ఇందటి యదృష్టములను దెలిసికొన్న మహానుభావులకు మీకు మీ యదృష్ట మేల తెలియలేదు ?” అని యందటిముందట నడిగెను.

గీ. సర్వవిదూఁ డైనదేవుఁడు జనులమేలు
కొఱ కనాగతము మఱుంగు పఱిచియుండ,
బూటకపుమాట లగును ర్యకీటకములు
భావి నెఱిగింపఁ గలరంట భౌతి కాదె ?

29. ఎలుగుబంటి, సింహము. లేడి

ఒకలేడిని జంపి యది తనకే రావలెనని యెలుగుబంటియు, తనకే రావలెనని సింహమును తగవులాడి, ఘోరయుద్ధము చేసి యలసి సొమ్మసిల్లి సింహభల్లూకములు రెండును క్రిందపడెను. అవి యట్టికదలలేని యవస్థలో నుండఁగా నప్పు డాదారిని బోవుచున్న నక్కయొకటి చూచి మెల్లగా సమీపమునకు వచ్చి యవి కదల మెదలలేకుండుట కనిపెట్టి యాలేడిని నోటఁ గఱుచుకొని నిర్భయముగా నడవసాగెను. ఆచౌర్యమును దాపుననే యుండి కన్నుల మంటగాఁ జూచుచుండియు నేమియుఁ జేయఁజాలక . సింహభల్లూకములు నిట్టూర్పులు పుచ్చుచు “ఇది యంతయు మనకు పరస్పర వివాదమువలన వచ్చినలాభము. మనయిద్దరిలో నొక్కరికిని దక్కకుండ నడుమ పాడునక్క యొకటి వచ్చి యాలేడిని మనకన్నుల యెదుటనే యీడ్చుకొని పోవుచున్నది” అని విచారింప సాగెను.

గీ. తాము తమలోన నధికులు తగవు లాడ
నడుమ నల్పులు లాభంబుఁ బడయు చుండ్రు,
పోరు నష్టియు మఱిమఱి పొందు లాభ
మనెడు లోకోక్తి మిగుల సత్యంబు గాదె?

30. గ్రద్ద, సత్త

గ్రద్దయొక్కటి యొక్క చెట్టుకొనకొమ్మను గూడు కట్టి పిల్లలను బెట్టి వానిమేతకయి యేదయినజంతువు దొరుకునాయని క్రిందఁ జూచుచుండఁగా, దూరమున నెండలో చలి కాచుకొనుచు నొక్కనక్క పిల్ల దానికంటఁ బడెను. కంటఁ బడుటయే తడవుగా గృధ్రము బాణ వేగమున క్రిందికి దిగి వచ్చి మృత్యుదేవతవలె జంబుక శిశువును కాళ్ళతో తన్నుకొని పయి కెగిరి పోవుచుండఁగా, ఇంతలో దానితల్లి వచ్చి కన్నులనీరు పెట్టుకొని తనబిడ్డప్రాణమురక్షింపవలసిన దనియు తానేక పుత్రశోకమును సహింపజాల ననియు, బహువిధము లయిన దీనాలాపములు పలికి గృధ్రమును వేడుకొనెను. గ్రద్ద తనగూడు చెట్టుచివర నున్నందున నక్క కంద దనియు, వేటువిధముగా పగదీర్చు కొనుట దానికి సాధ్యము కాదనియు, తలఁచి దానిమొట్ట యాలింపక యనాదరము చేసి యానక్కపిల్లను దనపిల్లలపొట్టను బెట్టుటకయి తిన్నగా తనగూటిలోనికిఁ దీసికొనిపోయెను. అందుమీఁద నక్క మిక్కిలి కోపముతో పరుగెత్తుకొనిపోయి యాసమీపమున మార్గస్థులు కొందఁ తొకవృక్షము క్రింద వంట చేసికొనుచుండఁగా పోయి లోని బగబగ మండుచున్న కొఱకంచొక్కటి నోరఁగఱచుకొని వచ్చి పగసాధింపవలెనన్న యుద్దేశముతో గ్రద్దగూడుపెట్టినచెట్టుమీఁదికెగఁ బ్రాకుచుండెను. మండుచున్న కొరవితో వచ్చి నక్క మొట్టమొదటి

కొమ్మమీడికి దుముకఁగానే యగ్నిజ్వాలచేత తనకును తనకుటుంబమునకును అకాలప్రళయము వచ్చునని భయపడి గ్రద్ద మంచిమాటలు చెప్పి బతిమాలుకొని యప్పుడే నక్కపిల్లను నక్కకిచ్చి పంపివేసెను.

గీ. పరులకును బాధ గలిగించువారలకును

నేడొ మఱునాడొ యెప్పుడో కీడు మూడు ;

క్షీతిఁ బ్రజాపీడకులు సురక్షితుల మంచుఁ

బొంగుచున్నను వప్పక పొసఁగు జేయ.

31 నూతిలో దుడ్డి సర్ప

నక్కయొకటి ప్రమాదనశమున నూతిలోఁబడి గోళ్ళతో నూతియంచు పట్టుకొని పయికిఁ జూచుచు నీటిమీఁద తేలియుండెను. ఇట్లుండగాఁ గొంతసేపటి కక్కడ కొకతోడేలు వచ్చి పయినుండి నూతిలో తొంగిచూచెను. తోడేలును జూచి నక్క సంతోషించి “ఓమిత్రుడా ! నాపాలిటిభాగ్యదేవత సమయమునకు నిన్నిక్కడకుఁ బంపినది. నీవు వెంటనే నయొకత్రాడు నూతిలో వేసి నన్నుఁబైకిఁదీసి నా ప్రాణము రక్షించి పుణ్యము కట్టకొమ్ము” అని దీనముగా వేడుకొ

నెను. నక్కకు సంభవించిన ఘోరవిపత్తునకు జాలిపడి తోడేలు “ఓ మిత్రుడా! నీకు సంభవించిన యాయాపద నాకు వచ్చినట్టుపరితపించుచున్నాను. బుద్ధిమంతుడ నైననీ కిట్టివిపత్తెట్లు సంప్రాప్తమయినది?” అని యడిగెను. “మిత్రుడా! నీకు నిజముగా నామీద ప్రేమయున్న పక్షమున జాలిపడుచు నిలుచుండక శీఘ్రముగా సాయము చేయుము. నేను నీటిలో మునిగి చావఁబోవుచున్నప్పుడు జాలిచూపెడు పొడి మాటలవలన నాహృదయమున కూటట కలుగఁ బోదు” అనినక్క పలికెను.

కరుణ గలమిత్రుడైనది కానిదియును
గష్టకాలంబునకొ సుమ్ము కానవచ్చు;
కష్టవేళఁబిల్వక వత్తు రిష్టసఖులు
పిలిచిననుగాని రాకుండు కలిమి నేళ.

32. వాయువు, సూర్యుడు

పూర్వ మొకప్పుడు తమయిద్దరిలో నెవ్వఁ డధికుఁ డని వాయుదేవునకును సూర్యునకును వివాదము సంభవించెను. అప్పుడు వా రామార్గమున నొకబాటసారి పోవుచుండఁగాఁ జూచి వానిపయి బట్టలు ముందుగా నెవ్వరు తీయించివేయఁ గలుగుదురో పరీక్షించి దానినిబట్టి తమతమ సామర్థ్యతారతమ్యనిర్ణయమును చేసికొనుటకు నిశ్చయించుకొనిరి. వాయువు ముందుగా తనబలమును చూపుట కొప్పుకొని సూర్యుడు మేఘములచాటునకుఁ దొలఁగఁగా, వాయు దేవుడు పర్వతగుహలు మాటుమ్రోయునట్లు మహాధ్వనితో బయలు దేటి తనకు వానను గూడ తోడుపఱుచుకొని యామార్గస్థులమీఁదఁ బడి చలిచేత వజ్రవజ్ర వడఁకునట్లుగా వీచుచు వానిమీఁదఁదనబలము

నంతను జూపసాగెను. గాలి గట్టిగా కొట్టినకొలదిని వాఁడంత కంతకు శీతముచే నధికబాధ పడుచు పయిబట్టను దీసి వేయుటకు మాఱుగా మఱింత గట్టిగా కప్పకొని నెత్తిమీఁద సహితము ముసుగు వేసికొన నారంభించెను. అంతట సూర్యుడు మెల్లగా మేఘమండలములోనుండి నిశ్శబ్దముగా బయలుపెడలి తనకిరణప్రసారముచేత చలినంతను తఱిమివైచి గాలివానపాతై యలసియున్న యాపాంఘనిమీఁద వేడికిరణములు సూటిగా పఱచి యుష్ణముచే దేహమంతయు చెమ్మట పట్టునట్లు చేసెను. ఆయెండవేడిమికి వాడు బయల నిలువలేక యొక చెట్టునీడకు పరుగెత్తి తనపై బట్టతీసి క్రిందఁ బడవై చెను.

గీ. మీఁదబడి తీవ్రభాషలు మిగులఁ బలికి
బలిమిమైఁ బని చేయింపఁ గలుగుకంటె
దూరమునుండి మేనంటి తూలనాడ
కెంతపనియైన వడిగఁ జేయింపవచ్చు.

33. సింహమును మృగములు

ఒకనాడు సింహమును మఱికొన్ని మృగములును జేరి సంతి చేసికొని తా మితరులమీఁద చాడి వెడిలునప్పుడుగాని తమమీఁద నితరులు దండెత్తినప్పుడుగాని పరస్పరసాహాయ్యము చేసికొనుచుండుటకయి యొడంబడిక యేర్పఱుచుకొనెను. అటు తరువాత నొకసారి సింహమును మఱియును మృగములును గలిసి బయలుదేఱి వేటకుఁబోయి యొక బలిసిన జింకను బట్టికొని చంపెను. వానిలో నొకమృగము సంతినిబంధనల ప్రకారముగ జింకను నాలుగుభాగములుగా భాగించి ముందుగా తనయిష్టము వచ్చిన భాగమును పట్టు

కొనుటకై నాలుగు భాగములను రాజముందు పెట్టెను. అంతట
సింహా మాభాగములను వేలు వేలు వ్రేలితోఁ జూపుచు “ఇది నేను
సింహము నయినందున వంశపరంపరాగతస్వాతంత్ర్యముచేత నాకు
రావలసిన యగ్రభాగము. అది మనము చేసికొన్న యొడంబడికను
బట్టి శత్రువుతో యుద్ధము చేయవలసి వచ్చినప్పుడు విశేష భారము
నాబాహువులమీఁదనే పడవలసి యుండుటచేత నాకు రావలసిన
భాగము. ఆవలిది నేను మృగరాజు నగుటచేత ప్రజలయిన మీ రరి
యర్పణము నాకు సమర్పింపవలసిన భాగము. ఆమిగిలినది నాకిప్పుడు
క్షుద్బాధ యధికముగా నుండుటను బట్టియు నావద్ద పూర్వసంచి
తము లేక పోవుటను బట్టియు నే ననివార్యముగా గ్రహింపవలసిన
భాగము. కాబట్టి బుద్ధిమంతులయిన మీ రీ నాలుగు భాగములును
నాకు వదిలివేసి మేఁత వెదకుకొనుటకై యింకొకచోటికి శీఘ్రముగాఁ
బొందు” అని పంపివేసెను.

గీ. తనకు నధకునితో మైత్రి నొనరుచు నెడ
నిజ మయిన సౌఖ్యము లభింప నేర దెపుడు
సర్వవిధములఁ దనతోడిసములతోడఁ
జేయుమైత్రియె సర్వవా శ్రేయమిచ్చు.

34. సింహము ఎలుక

సింహ మొకటి యెండలోఁ దిరిగి యుండి వచ్చి యొక మట్టి
చెట్టునీడను పయిది విశ్రమించు చుండఁగా నెలుక యొకటి పరిగెత్తు

కొనివచ్చి దానిమీఁదినుండి దుముకుట తటస్థించెను. దానిపాదములు సోకుటచేత మేల్కొని సింహములికిపడి లేచి నిద్రాభంగము చేసినందునకయి మహారోషముతో చేయెత్తి యాయెలుకను కొట్టి చంపబోయెను. అప్పు డాయెలుక భయముచేత దేహము కంపమొంద గద్గదస్వరముతో “స్వామీ! నేను తుద్రజంతువను. దేవరవారిమహిమ నెఱుంగలేక యవివేకముచేత నేను చేసిన యాయపరాధమును క్షమించి నాకు ప్రాణదానము చేయఁడు. మృగసార్వభౌము లయిన దేలినవారు దండనార్హము లయినమహాజంతువుల పయిఁ బ్రయోగింపవలసిన యీనఖిములను నావంటియల్పజంతువు రక్తముతో మయిల పఱుచుట ధర్మము కాదు” అని దీనముగా వేడుకొనెను. అంతఁగా ర్తవాక్యములకు హృదయము కరఁగిన దయి సింహము కరుణించి దానిని చంపక విడిచిపెట్టెను. అంతట మాషకము కాను బ్రహ్మకియున్నంతకాలమును మేలు మఱవ నని పలికి మ్రొక్కి వీడ్కొని తన బొరియలో దూతెను. అటుతరువాతఁ గొంత కాలమునకు సింహ మాహారమునిమిత్తము వనమునందు విహారము చేయుచు వచ్చి ప్రమాదవశమున వేటకాడు పన్నిపోయిన వలలోఁ బడి యామృత్యుపాశములనుండి తప్పించుకొనుటకు శక్యము కాక భయంకరముగా నఱచుచు చిక్కులుపడుచుండఁగా, ఎలుక దాని కంతస్వరము విని తనకలుగులోనుండి వెడలివచ్చి యెదుట నిలిచి, తాను మున్నపకారము పొందినయెలుక యగుట తెలిపి సింహమును భయపడవలసిన చెప్పి కృతజ్ఞత బయల్పడునట్లుగా కోమలములైన తనదంతములతో వేటకాడు వచ్చులోపల వలత్రా శృన్నియు తెగఁగొఱికి సింహమును మృత్యుముఖమునుండి విడిపించెను.

గీ. కొన్ని వేళల నల్పులు కూడఁ దాము

ఘనులకును గోడు చూపంగఁ గలిగి యుండ్రు;

కావునను దామె ఘనులంచు గర్వపడక

సర్వజనులకు నుపకృతి నలుపవలయు,

35. గ్రద్ద, కప్ప, యెలుక

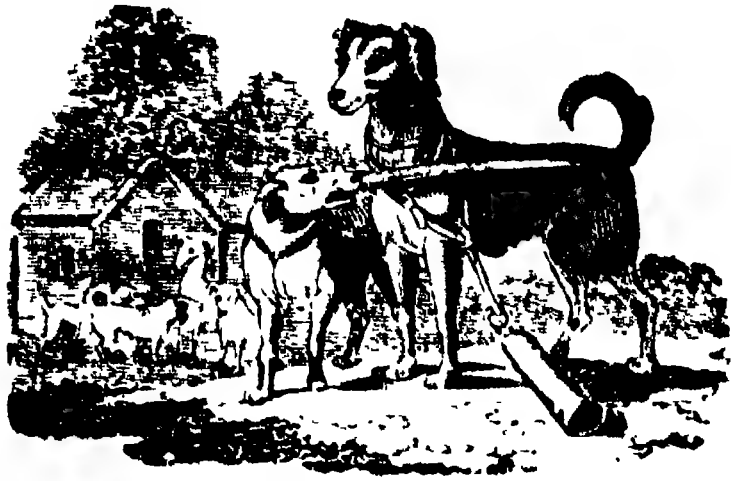
ముండ్లపొదలతో నిండియున్న యొకగుంటయొక్క స్వామ్యము నిమిత్త మయి యొకదినమున నెలుకయు కప్పయు తగవులాడ నారంభించెను. ఆతగవులాట యంతకంతకు ముదిరి కొన్నిదినములలో ఘోరయుద్ధముగా మారెను. ఆయుద్ధములో మధ్యమధ్యమూషకము తన కన్నములోనుండి యాకస్మికముగా పయికివచ్చి శత్రువుమీఁద పడి గాయపఱచి మరలపోయి తనకలుగులో దూఱుచు వచ్చెను. ఆకపటయుద్ధమునకు సహింపక కప్ప రోషముతో “ఓపిరికిపందా! నీ వెప్పుడును దొంగవలె కన్నములోనుండి వచ్చి యేమఱుపాటున మీఁదపడుదువుగాని ధారాళముగా నెదుట నిలిచి రణశూరునివలె పోరాడఁగల పౌరుషము గలదానవు కావు. నీవద్ద నికమయిన మగతనమున్న పక్షమున బయలికి వచ్చి బహిరంగముగా నాతో యుద్ధముచేయుము?” అని పిలిచి ద్వంద్వయుద్ధమునకు పుకొల్పెను. అప్పు డాయెలుకయు కప్పయు గట్టుమీఁదికి వచ్చి నిలిచి గదలకు మాఱుగా చేతులలో చెఱియొక తెల్లుపుడకయు ధరించి గదాయుద్ధమున కారంభించెను. అదియంతయుఁ బయినుండి చూచుచున్న గ్రద్దయొకటి మింటినుండి బాణమువలె వానిమీఁద వ్రాలి యాపోటుబంట్ల రెంటిని చెఱియొక కాలితోను గోళ్ళసందున నిఱికించుకొని మెగతన్నుకొనిపోయి యొక చెట్టుకొమ్మమీఁద పెట్టుకొని కూరుచుండి యాస్వాయనముగా భజించెను.

సీ. ఒక్కచోటను వసియుంచు చుండువార

లొండొరులతోడఁ బోరాడు చుందు రేని,

హాని యిద్వరకునుగల్గుఁగాన, నట్టి

మనుజు లై కమత్యంబుతో మనఁగ వలయు.

36. చెడ్డ కుక్క

ఒక మనుష్యుడు డొకకుక్కను పెంచెను. అది యింటికి వచ్చిన వారిమీఁద నెల్ల మొలుగుచు కనబడినవారి నెల్ల కఱవఁజూపుచు వచ్చుటచేత వాఁడు దానిమెడకొక పెద్దగుదెకఱునుకట్టి విడిచిపెట్టెను. ఆ వెఱ్ఱకుక్క యాగుదెకఱు తనకు గౌరవసూచక మయినయలంకార మనుకొని మఱింతగర్వము గలదయి తనతోడికుక్కలతో సహితము తిన్నగా మాటాడక వానిముందు తనయాధిక్యమును జూపుచు వానితోఁ గలిసి మెలగుటయే తనకు లాఘవమని భావించుకొనుచుండెను. ఇట్లది గర్వముచేత విఱ్ఱవీగుచుండఁగా దానిచే ననాదరము చేయఁబడిన మిత్రవర్గములో నొకటయిన ముసలికుక్క యొక్కటి దాని వద్దకు వచ్చి “చెలికాఁడా! నీవిప్పుడు మెడను తగిలించుకొని కులుకుచున్న యీగుదెకఱును జూచి నీవుసిగ్గుపడవలసినదే కాని గర్వపడవలసినపని లేదు. నీదుష్టచేష్టలను జూచి నిన్ను శిక్షించుటకయి యవమానచిహ్నముగా నీయజమానుఁడు దీనిని నీమెడను గట్టినాఁడేకాని నిన్ను గౌరవించుటకయి కట్టలేదు. కాబట్టి యిదిచూచుకొని విశ్వము మఱచి పొంగఁ జూకు” అని బుద్ధిచెప్పి దానికి గర్వభంగముచేసెను.

గీ. తలిదండ్రులు చెప్పహితంబు వినక

దుష్టవర్తనలై స్వతంత్రుల మటంచు

నిక్కుదురు బాలకులు కొందరక్కటకట!

సిగ్గుపడ గౌర తమదు దుశ్చేష్టలకును.

37. టేకుచెట్టు, చెల్లగిడ్డి

నదీతీరమునందున్న యొక టేకుచెట్టు పెద్దగాలిచేత విరిగిపోయి నదిలో కూలి ప్రవాహవేగముచేత గొట్టుకొనిపోవుచు, నదియొడ్డున పెరిగియున్న తెల్లుగడ్డిలో తన కొమ్మలు తగులుకొనఁగా నిలిచి, అంతటి జంక్షణామారుతమున కా తెల్లుగడ్డి యెల్లు తాళఁగలిగెనో యని యాశ్చర్యపడి “నావంటి దృఢమయిన మహావృక్షమును సహితము విడిచి నేలఁ గూల్చఁగలిగిన యోరుగాలికి సహించి బలహీనతృణమవయిన నీవెల్లు సురక్షితముగా నిలువఁ గలిగితివి?” అని దాని నడిగెను. “ఆమహావాయువు నెదిరించుట నిష్ఫలమని తెలిసికొని నేనాసమయమునందు నీవలె స్వబలమును నమ్మి తలయెత్తుకొని ప్రతిఘటించి నిలువక గాలియొక్క యుద్రదేక మడఁగువఱకు కొంతసేపుతల వంచుకొని యొదిగియుండి దానిని నామీఁదినుండి పోనిచ్చి గాలి వడి తగ్గినతరువాత మరల నెప్పటియట్లు తలయెత్తుకొని నిలువఁగలిగినాను” అని యది యుత్తర మిచ్చెను.

గీ. విక్కి విలుగఁబడుటకంటె వినయమున నె
సమధికప్రయోజన మెందు సంఘటిల్లు;
స్వల్పకాల మోర్పునఁ దల వంచుకొన్న
ఘనత నెప్పుడుఁ దల యెత్తుకొనఁగ వచ్చు.

38. గొట్టెతోలుకప్పుకొన్న తోడేలు

ఒక తోడేలు గొట్టెతోలు కప్పుకొనివచ్చి గొట్టెలమందలోఁ బ్రవేశించి యజమానుని కనుమానము కలుగకుండ రాత్రివేళ నొక్కొక్కగొట్టెనే చంపి భక్షింప మొదలుపెట్టెను. ఈప్రకారముగాఁ గొన్నిదినములు జరిగినతరువాత గొల్లవాఁ డామోసము కనిపెట్టి, గొట్టెవేషము వేసికొనియున్న యాతోడేలుమెడ కొకత్రాడుబిగించి, చేరువనున్న చెట్టుకొమ్మకు దానిని వ్రేలాడఁగట్టెను. ఆవింత చూచి మట్టుపట్టపొలములలో నున్నగొల్లవాం డ్రక్కడకువచ్చి గొట్టె నేల యురితీయుచున్నావని యడిగిరి. “ఇది గొట్టెవేషము వేసినతోడేలు గాని నిజమయిన గొట్టెకాదు. ఏవేషములో నున్నను తోడేలును పట్టుకొన్నప్పు డెల్లను నే నీలాగుననే యురితీసెదను.” అని చెప్పి పయిని గప్పుకొన్న చర్మము తొలఁగించి చూపి వారిభ్రమ నివారణ ము చేసెను. అప్పుడు వారందఱును మాయవేషము వేసినందున కిది తగినశిక్ష యని సంతోషించి వెడలిపోయిరి.

గీ. కపటవేషంబువలనను గలుగువాసి

వసుధ నిజము బయల్పడువఱకె నిలుచు ;

కల్ల తెలిసినపిమ్మట నెల్లజనుల

మోసగానిని ద్వేషింతు రీసు పూని.

39. తోడేళ్ళు, గొట్టెలు

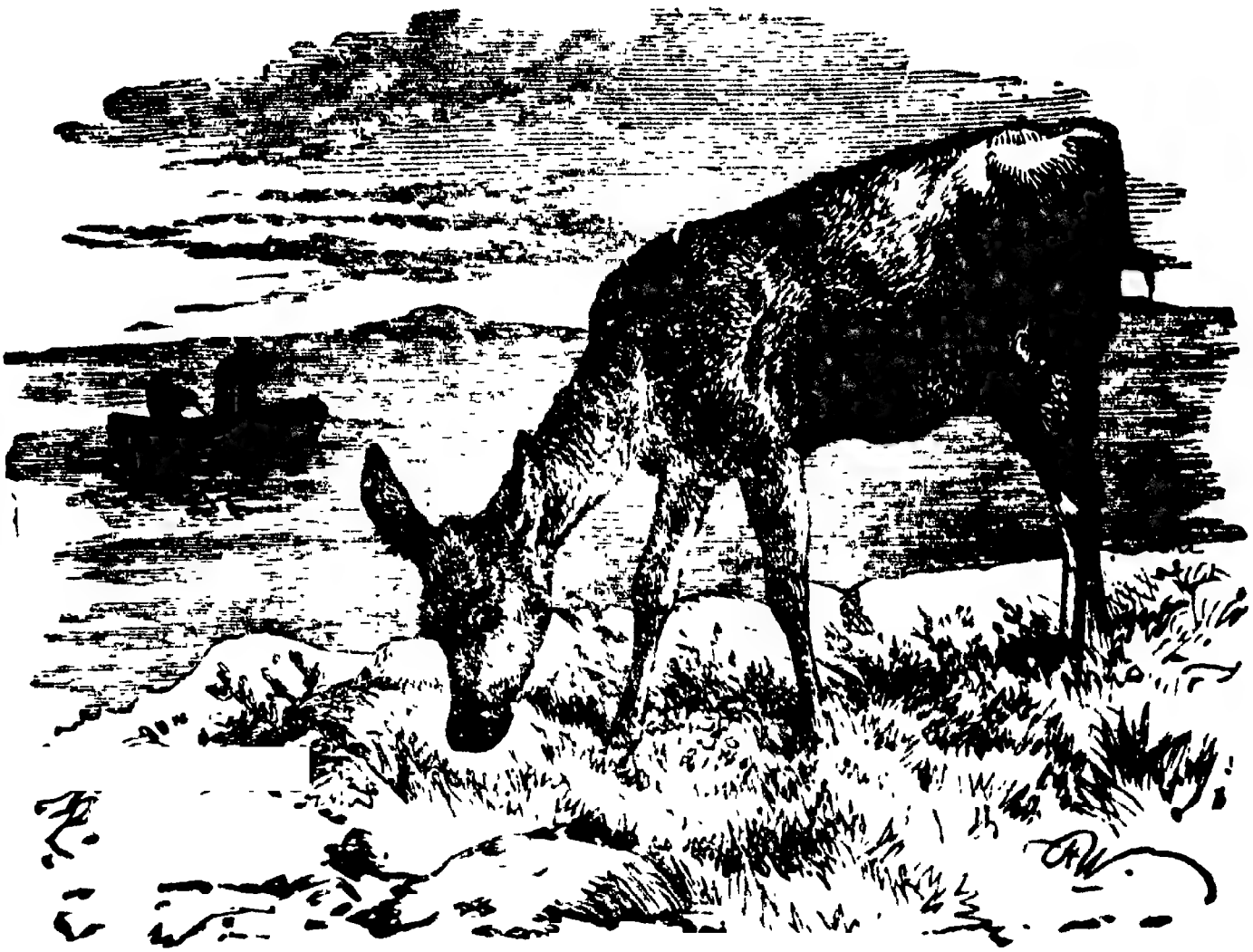
తోడేళ్ళకును గొట్టెలకును దీర్ఘ కాలము ఘోరయుద్ధము జరిగిన తరువాత తుద కుభయపక్షములవారును విసిగిపోయి సమాధానపడి యింతటినుండి పోరు మాని సుఖముగా బ్రతుకవలెనని నిశ్చయము చేసికొనిరి. గొట్టెలు తమ కావలికుక్కలను విడిచిపెట్టునట్లును, సంధి యేర్పాటులను పూర్ణముగా చెల్లించువఱకును నమ్మకము కలుగుట కయి తోడేళ్ళు తమపిల్లలను గొట్టెలవద్ద పూట పెట్టునట్లును, ఒప్పు కొందుమని తోడేళ్ళు రాయబారులను బంపఁగా గొట్టె లాయెడం బడిక కొప్పకొని తమ కావలికుక్కలను బంపివేసెను. సంధిపద్ధతుల ననుసరించి తోడేళ్ళు తమపిల్లలను గొట్టెలయొద్దకుఁ బంపఁగా నే యవి తల్లులు దగ్గఱ లేకపోవుటచేత నేడువ మొదలుపెట్టెను. అది సందు చేసికొని తా మిల్లడగా నప్పగించిన తమబిడ్డలను గొట్టెలు తిన్నగా చూడక యేడిపించినందున సంధి చెడిపోయినదని మిషపెట్టి తోడేళ్ళు గొట్టెలమీఁద దాడివెడలి కావలికుక్కలులేకపోవుటచేతనసహాయము లయి యున్నవానిపయిసిబడి వాని నన్నిటిని చంపి భక్షించెను.

గీ. శిలివి గలవారు దుష్టులపలుకు నమ్మి

యొక్కయప్పుడు నేమటి యుండఁ దగదు ;

ఆత్మరక్షణ మేమటి యహితు లాదు

తే నమాటలు పాటింప హాని వచ్చు.

40 ఒంటికంటి జింక

ఒకజింకకు దైవికముగా కన్నాకంటి పోయెను. అది యందు చేత మేతకయి ప్రతిదినము సముద్రపుదరికిఁ బోయి నీటివైపునుండి యేమియు నపాయము రాదనుకొని స్రుష్టికన్నావైపునకును వేటగాండ్రను కుక్కలను దూరమునుండి చూడఁగానే పారిపోవచ్చునని మంచికన్ను నేలవైపునకును బట్టి మేత మేయుచుండును. ఇట్లు జరుగుచుండఁగా నొకనాఁ డిద్దఱువేటకాండ్రు చిన్నపడవ యెక్కి దానికిఁ గనబడకుండ సముద్రముమీఁద మిక్కిలి చేరువకు వచ్చి గుఱి చూచి దానిని తుపాకితోఁ గొట్టిరి. గుండుదెబ్బ తగిలి చచ్చునప్పు డది “అపాయము వచ్చు ననుకొన్న నేల వైపునుండి నా కేయపాయమును లేకపోయినది. అపాయము లేక సురక్షితముగా నుండు ననుకొన్న నీటివైపునుండియే నాకెప్పుడు ప్రాణపాయము సంభవించినది. ప్రాణమునందలి యత్యాశచేత నేను నిష్కారణముగా

నడవి విడిచి సముద్రమునకు వచ్చి యీవిపత్తు దెచ్చుకొన్నాను. ”
అని పరితపించుచు ప్రాణములు విడిచెను.

గీ. ఒకటి తాఁ దలంపఁగ దైవ మొకటి తలఁచుఁ
గావునను మానవుండు తా జీవనంబు
కొఱకె యెపుడు నత్యాశఁ గైకొనక ధర్మ
చింత చేయ వలయు భగవంతు నమ్మి.

41. నక్క, తెవులుగొంటిసింహము

సింహము వ్యాధిబాధితమగు యున్నదని యరణ్యములో
నొక్కప్రవాదము కలిగెను. అందుచేత నప్పు డరణ్యములో నున్న
మృగము లన్నియు సింహసందర్శనార్థము పోవ నిశ్చయించుకొనెను
గాని నక్కమాత్రము వానితో జేరి పోకపోయెను. అది యెఱిగి
సింహము నక్కను పిలిపించి “నేను వ్యాధిగ్రస్తుడ నయి లేవలేకున్న
ప్పుడు తక్కిన సమస్తమృగములును వచ్చి నన్ను జూచిపోవుచుం
డఁగా నీవుమాత్ర మేల రావై నివి ?” యడిగెను. “స్వామీ !
తక్కినజంతువుల కెంతప్రభుభక్తి కలదో యంతప్రభుభక్తి దేవు

వారియెడ నాకును గలదు. నేనును నేవరసందర్శనార్థమయి యనేక పర్యాయములు తమగృహద్వారమువరకును వచ్చినాఁడను. అయినను స్వామిదర్శనమునకు వచ్చినమృగము లన్నియు లోపలికిఁ బోవుటయే కాని మరల వెలుపలికి రాకుండుట గుహముఖమునందలి యడుగుల జాడవలనఁ దెలిసికొని గుహలో నేదో వైపరీత్య మున్నదని భయపడి లోపల నడుగిడుటకు సాహసింప లేకపోయినాను ” అని నక్క ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. నిజముగా సింహమునకు రోగపీడ కలుగనే లేదు. ఈమిషమీఁద మృగములను లోపలి కాకర్షించి యనాయాసముగాఁ జంపి భక్షింపవచ్చునని సింహమే యీపన్నుగడ పన్ని వట్టి ప్రవాదము వేసినది.

గీ. పరులకుఁ దటస్థమైనయాపదలవలనఁ
దెలివి గలవారు బుద్ధిని దెచ్చుకొండ్రు,
కావునను బుద్ధిమంతులు కన్నుగలిగి
యనయమును లోకవృత్తంబు లరయవలయు.

42, దేగ, కాపువాడు

ఒక కాపువాడు తనచేనిలోనిజొన్నకంకు లన్నియు కాకులు తిని పోవుచుండుటచేత వానిని పట్టుకొనుటకయి చేరువచెట్టుమీఁద వల పన్ని తాను దూరముగా నిలుచుండి చూచుచుండెను. అప్పుడు దేగ యొకటి యొకపావురమును తఱుముకొని వచ్చి గూతొందరలో వలలోఁ బడెను. ఇట్లాదేగ వలలోఁ దగులుకొని కొట్టుకొనుచుండఁగాఁ గాపువాడు వచ్చి దానిని పట్టుకొని చంపఁబోగా, అది “ఓయీ! నన్ను చంపుటకు నీకు నే నేమియు నపకారము చేయలేదు. నే నీపావురమును బట్టుకొనుటకయి నీపొలమునకు వచ్చితినే

కాని నీచేతిలోనిగింజలు మేయుటకయి రాలేదు. కాబట్టి నాప్రాణములు గొనక నన్ను విడిచిపెట్టుము” అని ప్రార్థించెను. “నీవు చంపుటకయి నీ కీపావుర మేమి యపకారము చేసినది?” అని పలుకుచు వాడు దానిని మెడ విటిచి చంపెను.

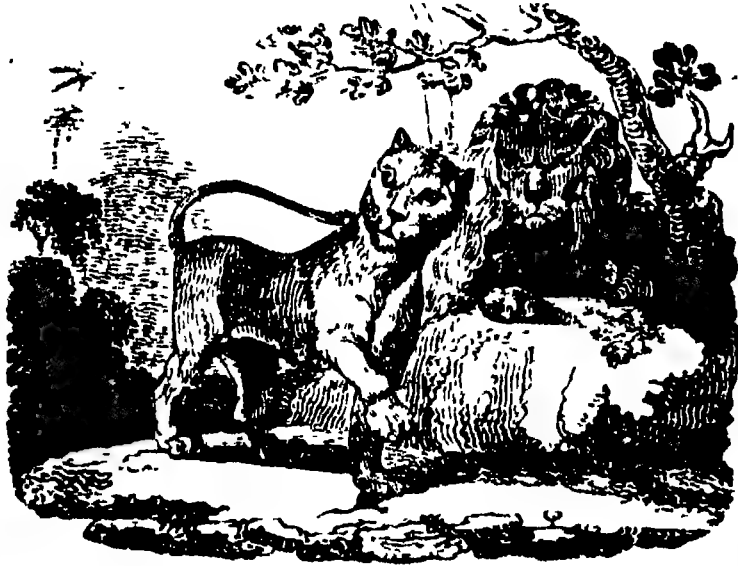
గీ. మదిని బరు తెల్లు చేయఁ గోరుదుమొ మనకుఁ
బరుల కల్గె చేయఁగఁ జూడవలయు మనము
ఒరుల కపకార మొనరింప నూహ చేయ,
నవల మనకును నపకార మానహిల్లు.

43. పిల్లి యెలుకలు

ఒక గృహమునం దెలుకలబాధ యతివిస్తారము కాఁగా, ఆ యింటివా గొకపిల్లని దెచ్చి పెంచిరి. ఆపిల్లి ప్రతిదినమును దొరకిన యెలుకల నెల్లఁ బట్టి భక్షింపసాగెను. ఈప్రకారముగాఁ గొంతకాలము జరిగినమీఁదటఁ దమసంఖ్య యంతకంతకుఁ దక్కువగుచు వచ్చుచున్నందున కెంతో చింతనొంది యెలుక లన్నియు నొకచోట సభచేసి యాలోచించుకొని యింకముం దెప్పుడును తా మటుక మీఁదనుండి క్రిందికి దిగి రాకుండునట్లు నిశ్చయము చేసికొనెను. అనియనుమునుబట్టి యెలుకలు క్రిందికిరాకుండుట కనిపెట్టి మూర్ఖలము కడుపుచిచ్చుచేత మలమల మాడుచు మూషకములను మాత్రాపాయముచేత నాకర్షించి పట్టుకోవలె నని యాలోచించి, వెనుకటి కాళ్లు గోడలోనున్న యొకచిలుకకొయ్యకు తగిలించి యూపిరి బిగఁ బట్టి చచ్చినట్లు తల క్రిందుగా వ్రేలాడుచుండెను. పిల్లి యాప్రకారముగాఁ గొంతసే వున్నతరువాత వృద్ధమూషక మొకటి మెల్లగా గోడమూలకు వచ్చి తొంగిచూచి “ఓహో! మూషులమారీ! నీ

విక్కడనే యున్నావా? అట్లే యుండుము. నీచర్మమొలిచి లోపల గడ్డివేసికుట్టి నిలువఁబెట్టినను నిన్ను నేను నమ్మను.” అని పలికి తొలఁగి పోయెను,

గీ. అనుభవంబునుబట్టియే యవనియందు
జనులకును దెల్పి యబ్బుట సహజగుణము,
కాలు గాలి శ్రమంపడుగండుఁబిల్లి
నిప్పువద్దకు బోవునే యెప్పుడైన.

44. దుఃఖకరవివాహము

ఒకయెలుక యురిత్రాడు కొటికి సింహముయొక్క ప్రాణము రక్షించినందున దానియం దత్యంతానుగ్రహముకలదయి కోరినయుపకారమును జేయఁ దలఁచుకొని యాసింహ మెలుకను జూచి నీ కేమి కావలయునో కోరుకొమ్మని చెప్పెను. రాజానుగ్రహముచేత గర్వించి దేహము మఱచినదయి యాయెలుక యేది యడుగఁ దగునో యేది యడుగఁ దగదో యన్నవిచారములేక తాను గొప్ప వాడను గావలె నన్నదురాశ చేత సింహముయొక్క కొమార్తెను తన కిచ్చి వివాహము చేయవలసిన దని కోరుకొనెను. అన్నమాట దిరుగక సింహము తాను జేసిన వాగ్దానానుసారముగా తనపుత్రి కను మూషకమున కిచ్చి వివాహము చేసి క్రొత్తయల్లునికోరిక

చెల్లించెను. అట్లుతరువాత వధూవరు లొకవాఁడు వనవిహారము చేయుచుండఁగాఁ బ్రమాదవశమున భార్యయొక్కపాద మొకటి భర్త మీఁద పడినందున, తక్షణమే యాయెలుక పెండ్లికొడుకు ప్రియురాలి యొక్క నఖక్షతసుఖ మనుభవించుచు కాలియడుగున నలిగిపోయి యనాయాసముగా స్వర్గస్థుఁ డయ్యెను.

గీ. వంశమందును స్థితియందు వయసునందు
సర్వవిధములఁ బెండ్లికి సమత వలయు ;
సమతలేని వివాహముల్ చాలవఱకు
నంతమున దుఃఖ హేతువు లగుచు ముగియు.

45. పిచ్చుక. యితరపక్షులు

ఒక కాపువాఁడు తనపొలములో జనుపవిత్తులు చల్లుచుం డెను. అది చూచి యొకపిచ్చుక తక్కినపక్షులవద్దకుఁబోయి, వేట గాం ద్రసంఖ్యము లయినసాధుపక్షులను ప్రతిసంవత్సరమును పట్టి హింసింపఁగలుగుట యీచెట్టునార పేని చేసినదారములతో నల్లిన వలలమూలముననే కాబట్టి యిప్పుడే మన మందరమును జేరి చల్లిన విత్తనముల నెల్లమొలవకమునుపే యేటి నాశనము చేయవలెనని చెప్పెను. ఆపక్షులామాట లలక్ష్యముచేసి యూఱకున్నందున కొన్ని దినములలోనే జనుపవిత్తులు మొలకలెత్తి భూమిమీఁద తల చూపె ను. అప్పు డాపిచ్చుక మరల పక్షులను పిలచి యింతటనైనను బుద్ధి తెచ్చుకొని పక్షికులమునకు ప్రాణాపాయకర మయిన యాజనుపనా దును మొలకలతోనే పీకివేయవలసినదని వేడుకొనెను. ఆపక్షు లప్పు డును దానిమాట యాదరింపనందున జనుపమొక్కలు పెరిగి చెట్లు కా నారంభించెను. అప్పటికిని సమయము మించిపోలేదని చెప్పి యా

చెట్లను వేళ్ళతో పెల్లగించి రూపుమాపవలసినదని కడసారిపిచ్చుక యాపక్షులను మరల ప్రార్థించెను. ఆపక్షు లాపలుకులు పెడచెవిని బెట్టి నేటికాలమునకు పక్షులలో నొకయపూర్వదీర్ఘదర్శి బయలుదేరి తెనని మీదిమిక్కిలి యాపిచ్చుకను పరిహాసము చేయఁ జొచ్చెను. అంతట పిచ్చుక తనకృషియంతయు వ్యర్థమగుట జూచి, రాఁబోవు సంగతిని కనిపెట్టి ముందుగా మెలకువ పడలేని మూఢశిరోమణుల తోఁగలిసి క్షణకాలమును వాసము చేయరాదని తలఁచి, జనుము పెరిగి త్రాళ్ళ కక్కలకు రాకమునుపే యాపక్షు లున్నయడవినివిడిచి లేచిపోయి యప్పటినుండియు మనుష్యులు వాసముచేయు గృహముల చూరులలో గూండ్లుకట్టుకొని నివసించుచుండెను.

గీ. ఆపదలు వచ్చినప్పు డల్లాడుకంటె.

నాదినే మాన్పుకొనుమార్గ మరయవలయు ;

ముందు చూడక ప్రస్తుతమునె తలంచు

మూఢుఁ డాపదలకు జన్మభూమి యగును.

4.6. ఎద్దు, కప్ప

ఒకయెద్దు పొలములో మేయుచు క్రిందనున్న కప్పపిల్లమీఁద నడుగువేయఁగా వానిలో నొకటి నలిగి చచ్చెను. తోడనే కప్పపిల్ల లన్నియు పరుగెత్తుకొనిపోయి తల్లి కాసంగతి తెలిపి, తమ్ము నలుగఁ ద్రొక్కినంత పెద్దజంతువును తాము జన్మమెత్తిన తరువాత నెప్పుడును జూడలేదని చెప్పెను. అది యెంతపెద్దదని తల్లియడిగెను. ఇంతంత యని చెప్పశక్యము కానంత పెద్దదని పిల్లలు పలికెను. అప్పుడు తల్లి కప్ప తనశరీరము పెంచి “ఇంతయున్నదా ?” యని యడిగెను. ఇంత కంటె పెద్దదని పిల్ల లుత్తరమిచ్చెను. ఆమాటలు విని యా బోదురు

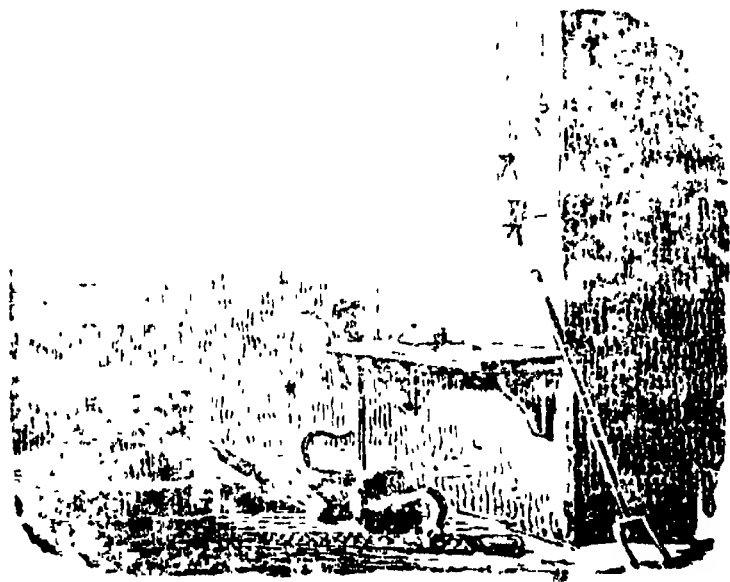
కప్ప దేహము మఱింత పెంచి నిక్కి “ఇంత పెద్దదిగా నున్నదా ?” అని మరల నడిగెను. నీ వెంత పెరిగినను దానిలో సహస్రాంశముండ వని పిల్లలు మాటుపలికెను. అందుమీఁద రోషము వచ్చి యాకప్ప తానెంత పెద్దదిగా పెరగవలె నన్న యపేక్షచేత పెరిగి యూపిరిబిగఁ బట్టి మరింత పొట్టయుబ్బించి తుట్టతుదకు పొట్టవిచ్చి చచ్చెను.

గీ. అధికులను జూచి యోర్వ కహంకరించి

తనకు లేనట్టియాధిక్యమును నటించ

• ఘనవిపత్తగుఁ గావునఁ దనదుస్థితికి

మించువేషంబు వేయక మెలఁగ వలయు.

47. పాము, ఆకురాయి

పా మొకటి యొక్కనాఁటిరాత్రిమేతకయి బయలుదేరి కమ్మర వానిపనిశాలలో ప్రవేశించి తినుట కేమయిన దొరుకునేమో యన్న యాశచేత పనిముట్లమీఁదఁ బడి, ఆకురాయి నోటఁగఱచుకొని గట్టి గాకొఱుక నారంభించెను. అప్పుడాయాకురాయి దానిని జూచి నవ్వి “ఓవెట్టిపామా! నీవేల వృథా శ్రమపడెదవు? నేనితరవస్తువులను తిను దాననేకాని యితరముచేత నెప్పుడును తినఁబడుదాననుగాను. ఇనుము మొదలైన లోహములనే పొడుముచేసెడు నన్ను కొఱుకుటవలనఁ నీ

పండ్లు మొదలవల్లు పోవుటయేకాని వేటులాభము గలుగదు. కాబట్టి నీవు నన్ను విడచి శీఘ్రముగా మఱియొకచోటికిఁ బొమ్ము” అని పలికెను.

గీ. పలువు రీలోకమునఁ దమ కలవికాని
పనులకుఁ గడంగి నిర్వహింపంగ లేక
కడపటను దామె హానిని గాంతు రెపుడు
కలుగునె ప్రయోజన మసాధ్యకార్యములను ?

48. కుందేళ్ళు, కప్పలు

ఒక దినము పెద్దగాలివాన పట్టి, ఓరుగాలి చెవులుచిల్లులుపోవు నట్లుగా విసరనారంభించెను. ఆధ్వని విని భయపడి కుందేళ్ళు కొన్ని నానాముఖముల పరుగులెత్తి యెందుఁబోయినను ధ్వని యంతకంత కధికమయి మఱింతభీతిని గలిగింపఁగా తాళఁజాలక, అటువంటి తెంపు లేని కష్టజీవముజీవించుటకంటె నొక్కసారిగా నీటిలోమునిగి యాత్మ హత్య చేసికొని తమ కష్టములను గట్టెక్కించుకొనుట మంచిదని నిశ్చయించుకొని, తమయెదుటఁ గానఁబడుచున్న సరస్సువద్దకు పరుగెత్తెను. అవి నీటిసమీపమునకుఁ బోవునప్పటి కావట కొడ్డున నున్న కప్పలన్నియు నకాలప్రళయము వచ్చునట్లు భయపడి బరుగెత్తి నీటి లో దుమికి మునిగి యడుగునకుఁ బోయి యదృశ్యములయ్యెను. అప్పు యొక్కముసలికుందేలు కప్పల యాదుస్థితిని జూచి తోడికుందేళ్ళను జేరఁబిలిచి “ఆత్మహత్య మానుకొండి. మనకంటెను నెక్కువ కష్టము గలజంతువు లిప్పుడు నాకంటికిఁ గనఁబడుచున్నవి. లోకము లో మన మొక్కరమే భాగ్యహీనులము కాము. మమ్మలను జూచి భయపడి నీటిలోఁ బడుచున్న యీకప్పలు మనకంటెను నిర్భాగ్య

జశలో నున్నవి. కాబట్టి వీనిని జూచి మనమిప్పుడు ధైర్యము తెచ్చుకొని యాపదలను శాంతతతో సహించుకొనుటకు నేర్చుకోవలెను” అని చెప్పి వాని సాహసోద్యమమును మాన్పి వెనుకకుఁ దీసికొని పోయెను.

గీ. అవగుణంబులలో నధైర్యంబుకంటె
నధికదుర్గుణ మొకటి లే దరసి చూడ,
ఆపదలయందు నీశ్వరు నాత్మ నమ్మి
ధైర్య మూనిన, ధైర్యంబె తన్నుఁ గాచు.

49. కడు : , అవయవములు

పూర్వకాలమునం దొకసారి కడుపుతో నితరావయవములకు శుష్కకలహ మొకటి సంభవించెను. అప్పుడు కార్యనిశ్చయము నిమిత్తము తక్కిన సమస్తావయవములును పభచేసి యాలోచనచేయఁ మొదలు పెట్టగా వానిలో నొకటి “ మనము పడుశ్రమకు ప్రతిఫల మేమియుఁ జేయక తేరతిండి తిని యంతకంతకు తెగబలియుచున్న యీ పొట్ట నిమిత్తమయి మనమీల పాటుపడవలెను? ” అని పలికెను; ఇంకొకటి “ మనము కష్టపడి యమర్చిన సమస్తపదార్థములను పని పాటులు లేక యూరక కూరుచుండి యనుభవించుటకీ పాడు పొట్ట కేల సమర్పింపవలెను? ” అని న్యాయము చెప్పెను; మఱియొకటి “ రేపటినుండి మనసేవలు మానివేసి తిండి పెట్టక పొట్టకు మాడ్చి వేయవలెను ” అని కర్తవ్యము నుపదేశించెను. అందుమీఁద నవయవము లెల్ల నొనొననుకొని, పస్తు పెట్టి పొట్టకొ వ్వడఁపవలెనని యేకవాక్యతగా నిశ్చయముచేసెను. ఆనిశ్చయమును బట్టి పనిచేయక తిరుగఁబడి చేతు లాహారపదార్థములను నోటి కందియ్యి మారుకొనెను; నోరు పదార్థముల నందుకొనుట చాలించెను; పండ్లు నమలుట వదలివేసెను; గొంతుక మ్రింగుట విడిచిపెట్టెను. ఈప్రకా

రముగా సాధ్యమయినంతవఱ కవయవము లన్నియు తమతమవ్యాపారములను గట్టిపెట్టి కడుపును శిక్షింపవలె నన్నదీక్ష పట్టి యానియమమును గొన్నిదినములు జరుపునప్పటికి దేహములోని రక్తమాంసములు క్షీణించి యెముకలు బయలుపడఁగా, బలహీనపడి చిక్కిచేతులు కదలమెదలలేక పోయెను; నోరు చాడల నాడింపలేక పోయెను ; పండ్లు పము కెగయలేక పోయెను ; గొంతుక యెండి పోయెను. అంతట నాయవయవము లన్నియు బుద్ధి తెచ్చుకొని, తమయవివేకమునకు పశ్చాత్తాపపడి, పయికి సోమరివలెఁ గానఁబడినను కడుపు తమ యారోగ్యసౌఖ్యములకొఱకుఁ సాహాయ్యపడుచున్నదని తెలిసికొని, మరల యధాపూర్వకముగా పాటుపడి తమతమపనులను నిర్వహింప మొదలుపెట్టెను. అటుపిమ్మటఁ గొన్నిదినములలోనడుమఁ గలిగిన బలహీనతపోయి క్రమక్రమముగా వెనుకటి జవసత్త్వములు రాఁగా, అవయవములన్నియు నైకమత్యముతోఁ బరస్పరక్షేమ నిమిత్తము పాటుపడుచు నెప్పటి సుఖము ననుభవించుచుండెను.

గీ. భువిని మనుజుఁడు తనసౌక్యమునకె కాక
పరులకయి కూడఁ బుట్టింపబడినకతన
స్వార్థపరతను విడనాడి సర్వజనులు
నొండొరులకయి శ్రమపడు చుండవలయు.

50. ఎద్దు, దూడ

ఒకయెద్దు పొలములో నాఁగలి యీడ్చుచుండఁగాఁ జూచి యాపొలములోనే మేతమేసి బలిసి పొగ రెక్కి గంతులు వేయుచున్న దూడ యొకటి దానియొద్దకు వచ్చి గర్వముతో “ఓయెద్దా ! సూర్యోదయము మొదలుకొని సూర్యాస్తమానమువఱకును మెడ

మీఁద కాడి వేసికొని వీరామములేక దున్నుచు నీ వెంతనిర్భాగ్యులు జీవనము జీవించుచున్నావు! ఇన్ని యేండ్లు గడచినను నీవు నీయజమానునికి బానిసనై యుండి బండపని చేయుచు దుఃఖపడుచుండుట తప్ప వే తేమియు నేర్చుకోలేదు. పిన్ననయ్య నీ కన్నులయెదుట నే నెట్లు సుఖపడుచున్నానో చూడు. కొంతసేపు చెట్లనీడను విశ్రమించుచు కొంతసేపు బయలు గంతులు వేయుచు నేను నాచిత్తము వచ్చినట్లు సంచరింపఁగలను. స్వేచ్ఛలేని నీకష్టజీవనమును జూచి నాకు సంతాపము గలుగుచున్నది ” అని పరిహాసముచేసెను. ఆయె ద్దాయవమానమునకు సహించి దాని మాటలు గణనచేయక తనపని తాను జేసికొనుచుండెను. నాఁడు దున్నవలసిన పనియైన తరువాత పొలముకా పాయెద్దుమెడ కాడివిప్పి దానిని పచ్చికబీటిలో మేలెరు విడిచిపెట్టెను. మఱికొన్ని నిమిషములకు యజమానుఁ డాదూడను బట్టుకొని దానిమెడలో వేపరొట్ట కట్టి తాను వెనుక మ్రొక్కుకొన్న మ్రొక్కు చెల్లించుట కయి నాటిసాయంకాల మాదూడను గ్రామదేవతకు బలి యిచ్చుటకొఱకు తీసికొని పోవుచుండెను. తనసమీపమునుండి బలవంతముగా నీడ్చుకొని పోబడుచున్నప్పు డెద్దు దూడచేరువకుఁ బోయి చెవిలో మెల్లఁగా “ఓవత్సారెండు గడియల క్రిందట మహాగర్వముతో నాస్థితిని జూచి పరిహాసము చేసిన నీ కిప్పు డెట్టిగతి పట్టుచున్నదో చూచినావా! ఈపని నిమిత్తమే నీయజమానుఁడు యథేచ్ఛముగా విడిచి నిన్నింత బలి పించినాఁడు. నీస్థితి మంచిదో నాస్థితి మంచిదో యిప్పుడు నీకు బోధపడినదా?” అని హెచ్చరించెను.

గీ. పడుచుతనమును గర్వంబుఁ బుడమిమీఁద

జెలిమిమై సదా జనులందుఁ గలిసియుండు;

గావునను బాలు రెప్పుడు గర్వమునగు
జేరి పెద్దల నెగతాళి చేయరాదు.

51. నెమలి, కొంగ

దైవికముగా నొకనాడు నెమలియు కొంగయు నొకచోట
సమావేశమగుట తటస్థించెను. అప్పుడు నెమలి గర్వముతో తోచ
పయి కెత్తి చిత్రవర్ణములు గల తన పింఛముయొక్క సౌందర్యమును
జూపుచు, రూపహీన మయిన కొంగను జూచి తిరస్కారభావముతో
దానిశ్వేతవర్ణమును గూర్చి హేళనముగా మాటాడెను. ఆసంగతి
కనిపెట్టి యాబకము దానిగర్వభంగము చేయవలెనని తలచుకొని
నెమలిని జూచి “ఓమిత్రమా! ఒక్క-తెక్కలవన్నెలనుబట్టి చూచిన
పక్షమున పక్షిజాతిలో నెల్ల నెమళ్లు మిక్కిలి చక్కని వగుట నిశ్చ
యమే. అయినను భూమిని విడిచి పదిబారలు పయి కెగయక సదా
నీచపదమునందే యుండి పయివన్నెలను చిన్నెలనుబట్టి మూఢులచేత
మెప్పొందుచుండుటకంటె మూవలె గగనమార్గమున మేఘమండల
మతిక్రమించి మహాన్నతపదము నొందఁ గలిగినయెడల నెమళ్ళును
సర్వజనశ్లోఘాపాత్రములయి యుండును గదా!” అని యెత్తి
పొడిచెను.

గీ. జగతిలోపల గౌరవ్యవేషములకంటె

సద్గుణంబులు గలుగుటె శ్లోఘ్యతరము,

పయి మెఱుంగులు రంగులపసలు లేక

శుద్ధహృదయులు లోకవిశ్రుతులు గారె ?

52. చీమ, విడుత

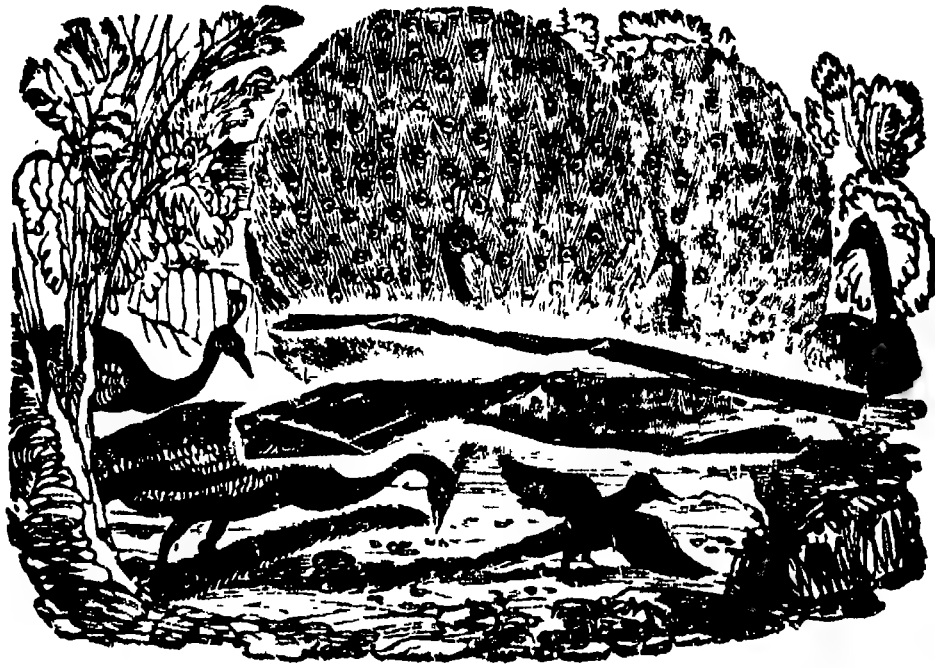
చలికాలము రాగానే సందడి చేయుచు చీమ లన్నియు తమ కలుగుచుట్టును గుంపుగాఁజేరి తా మావఱకును వేసవికాలములో సంపాదించి నిలువచేసికొన్న ధాన్యమునంతను పయికిఁదీసి యెండఁ బోసి తూరుపాఱఁబెట్టి శీతకాలగ్రాసము నిమిత్తము బాగుచేసికొను చుండెను. అప్పు డాకలిచేతను చలిచేతను బాధపడుచు నొకమిడుత వానియొద్దకు వచ్చి, తనకుఁ గొంత ధాన్య మిచ్చి శీతకాలములో తిండిలేక చావకుండ తన్ను కాపాడుఁడని మిక్కిలి దీనత్వముతో వేడుకొనెను. అప్పు డొకచీమ ముందుకు వచ్చి “మిత్రుడా! నీవు వేసవికాలమంతయు నెట్లు గడపిరావు? మావలె కష్టపడి పని చేసి శీతకాలమునకుఁ గావలసిన యాహారము కూడఁబెట్టుకోలేదా?” అని యడిగెను. “లేదు. వసంతకాలమంతయు ఆటలతోను పాటల తోను వినోదముగాఁ గడపినాను. నాకప్పు డన్నము పుట్టనిపాడు శీతాకాల మొకటి ముందువచ్చు నన్నస్మరణయే లేకపోయినది” అని మిడుత యుత్తరమిచ్చెను. ఆమాటలకు మందహాసముచేసి చీమ “అట్లయినపక్షమున వేసవికాలములో పాటుపడక యాటఘాటలతో కాలము వ్యర్థపుచ్చినవారు శీతకాలములో పస్తుపడి చావవలసిన వారే,” అని పలికి యేమియు నియ్యక దానిని సంగనంపెను.

గీ. యావనంబునఁ గాలుచే యాడుతఱినె

కూర్చి ముదిమి కించుక దాచుకొనఁగ వలయు :

ప్రాయమును వేడుకలఁ గాడు చేయువాఁడు

వయసు జాతినవెనుకను వ్యసన మొందు.

53. బొంతకాకి, నెమ్మళ్లు

బొంతకాకి యొకటి తనస్థితో తృప్తిపొంది యుండక తన జాతివారిని మించనలె నన్నదురతిశయము కలదయి యందగదు తిరిగి నెమలియీఁక లేటితెచ్చి తనతోకకు గ్రుచ్చుకొని నెమళ్ళగుంపులో సికిఁ బోయి చేరెను. అది తమలో వచ్చి చేరఁగానే యాసుందరమ యూరములు మాలకాకినిజూచి యలిగి, దాని యెరవుతెక్కలనూడఁ బెటికి ముక్కులతోఁ బొడిచి కాళ్ళతోఁ దన్ని యర్థదండనము చేసి యావలకు సాగనంపెను. ఇట్లు గర్వభంగము కలిగియవమానము జరిగినమీఁదట నాకాకి సిగ్గుతో నేడ్చుచు మరల వచ్చి తన బంధువర్గముతోఁజేరెను. అవి యా పలుగాకియొక్క పూర్వపుదురహంకారమును దలఁచి తమలోఁ జేర్చుకొనక దానిని తఱిమి వేసెను. అది తలవంచుకొని తొలఁగుచుండఁగా నొకకాకిదానినిజూచి “ఏచెడుగ!

నీవు నీ కర్మ మైనస్థితితో తృప్తిపొంది యీ పెద్దవేషమును వేయ కుండినపక్షమున, నీవు కోరుకొని చేరఁ బోయినవారిలో నవమానమును స్వజాతివారిలో బహిష్కారమును పొందక సుఖముగా నుండి యుందువు. కుడిచి కూరుచుండలేక నీ వీలేనిపోని వేషము వేసినందుకు నీకు తగినగర్వప్రాయశ్చిత్త మైనది” అని పరిహాసించెను.

గీ. తలకుఁ దగనివేషంబును చాల్పబోక

యెల్లరు యధార్హ గతి నె వర్ధిల్ల వలయు,

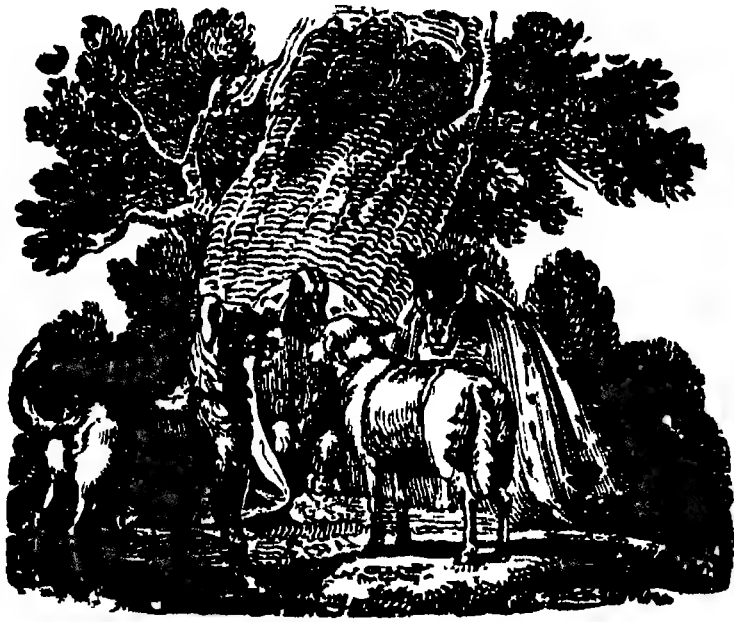
అర్హ తకు మించునాధిక్య మభినయించు

నీచుఁడు స్వపక్షపరపక్షనింద్యుఁ డగును.

పాఠ్య బంధము, బండివాడు

బండివాఁ డొకఁడు తనకజ్జలబండిని బురద సందులోనుండి తోలుకొని పోవుచుండఁగా చక్రములు రొంపిలో దిగఁబడి యె క్లెంత లాగినను బండి కదలకపోయెను. అది చూచి బండి దిగి నిలిచి వాఁ డాకాశమువంకఁ జూచి చేతులు జోడించి తనకు సాయము చేయవలసినదని యింద్రుని ప్రార్థించెను. అప్పుడు దేవేంద్రుఁ డక్కడ ప్రత్యక్షమయి మేఘములలోనుండి మొగముచూపి, క్రింద చేతులు జోడించుకొని నిలువఁబడియున్న బండివానిని జూచి “ఓరి మూర్ఖుఁడా ! ఆకాశమువంకఁ జూచుచు పనిచేయక యూరక మొద్దులాగున నిలుచున్నావేమి ? ఎడ్లనుతట్టి యుత్సహపరచి నీ సత్తువకొలది రెండు చేతులతోను బండిచక్రములుపట్టి గట్టిగాత్రోయుము. నావలన సాహాయ్యము పొందుక్రమ మిదే” అని చెప్పెను. అంతట వాఁ డింద్రుఁడు చెప్పిన ప్రకారముగా తనసత్తువ యంతయుఁజూపి త్రోయఁగానే చక్రము బురదలోనుండి లేచి బండి కదలెను.

గీ. ఒడలు వంచి బాగుగఁ గప్పపడెడునట్టి
 వానికే తోడుపడును దైవంబు నెపుడు ;
 పనికి జొరక దేహము నాచుకొనెడునట్టి
 మందున కెవండు తోడ్పడ మదిఁ దలంచు ?

55. కుక్క, గొట్టె

కుక్క తన కియ్యవలసిన యప్పు తీర్చవలసినదని గొట్టెతో
 తేనితగ వొకటి పెట్టుకొనెను. గొట్టె తన కాముణసంగతియే తెలియ
 దని చెప్పెను. అప్పుడు కుక్క మధ్యవర్తులవద్దకు పోదము రమ్మని
 గొట్టెను బిలుచుకొనిపోయి, తోడేలును గ్రద్దను ధర్మాధికారులుగా
 నుండి తగవు తీర్చవలసినదని కోరెను. అవి మాధ్యస్థ్యమున కొప్పు
 కొని న్యాయాధిపతులవలె మంచిబట్టలు వేసికొని ధర్మనిర్ణయము
 చేయుటకయి గంభీరముగాఁ గూరుచుండి వాది ప్రతివాదములు విని,
 అప్పు పుచ్చుకొన్నందునకు సాక్ష్యము లేకపోయినను వాదిపక్షమున
 న్యాయము తీర్చెను. ఆతీర్పు ప్రకారముగా వెంటనే కుక్క గొట్టె
 మీఁదఁబడి దానిని కఠించి చంపఁగా వాదియు న్యాయాధిపతులును
 గలిసి దానిమాంసమును పంచుకొని తినిరి.

గీ. లంచము గ్రహించి కొంపలు ముంచువారు
తగవులను దీర్చుటకు ధర్మదాత లైన,
మూలముట్టుగ ధర్మంబు మూలబట్టి
సత్పురుషుల కనర్థంబు సంభవిల్లు.

56. కాకికుండ

కాకి దాహముచేత బాధపడుచు నీటినిమిత్తమయి వెదకుచుండగా నొకచోట దాని కొకకుండ కనబడెను. అప్పు డది సంతోషించి కుండవద్దకు బోయి చూచునప్పటికి దానిలో నీ రట్టడుగున నుండెను. అందుచేత నా కాకి మెడ చాచియు తలక్రిందుగా వ్రాలియు నీ రందుకొనఁ జూచెనుగాని యెన్నివిధముల కృషి చేసినను దాని యభీప్సితము ఫలించినది కాదు. తరువాత కాకి యాకుండను తలక్రిందుచేసి క్రింద కారిననీరు త్రాగవలెనని ప్రయత్నము చేసినను కుండ మిక్కిలి బరు వయినదగుటచేత దానిని కదలించుటయే సాధ్యమయినదికాదు. అటుపిమ్మట నేమి చేయుటకును తోచక కాకికొంచెముసే పాలోచించి యాచేరువను గులకరాళ్ళుండుటచూచి యారాళ్ళొక్కొక్కటే ముక్కునఁ గఱుచుకొని వచ్చి యాకుండలోఁ బడవైచి నీరు పయికివచ్చిన తరువాత మెడవంచి కావలసిననీరు త్రాగి దాహము తీర్చుకొని తనదారిని పోయెను.

గీ. పనికి మంచియాలోచన వలయు మొదల ;

నిష్ఫలం బగు బలమెల్ల నేర్పులేక
బలము యోచన రెండును గలియునేని,
సర్వకార్యంబులను గృషి సఫలమగును.

57. దుప్పి, దుప్పిపిల్ల

ఒకదుప్పి మిక్కిలి బలిసినదయి కండక్రొవ్వున కనబడినవాని నెల్లఁ గొమ్మలతో పొడుచుచు కాళ్ళతో తన్నుచు మందలలోఁ గల దుప్పల కన్నిటికిని భయము కలుగఁజేయుచుండెను. ఇట్లుండఁగా నొకనాఁడు దుప్పిపిల్ల యొకటి దానియొద్దకు వచ్చి “అమ్మా ! నీ వింత బలిసి యీటెలవంటి కొమ్మలతోఁ బొడిచి మందలోఁ గల దుప్పల నన్నిటిని దఱిమి బెడరింప శక్తిగలదానవయ్యను, నీకంటఁ జిన్నవయిన వేటకుక్కలమీఁద నీబలమును జూపక వానికూత వినబడఁగానే పాటిపోయెదవేమి ?” అని యడిగెను. “నీవన్నట్టి ప్పడు నాదేహములో పుష్కలముగా జవసత్వములున్నవి. ఆబక్క కుక్కల నొక్కొక్కదానినేయొక్కొక్కపోటుతో నేలపాలు చేయఁ గలబలము నాకుఁ గలదనియే నానమ్మకము. ఇంకొకసారి వేట కుక్క నామీఁదికి వచ్చునప్పుడు పడఁగ్రుమ్మి నాశక్తి నంతను జూపి దానికి బుద్ధివచ్చునట్లు చేయవలెనని ప్రతిపర్యాయమును నేను మన స్సులో ననుకొనుచునే యుండును. అయినను కుక్క నాకంటఁబడ గానే నాకాళ్ళు నామాట వినక మనస్సును భయపెట్టి నన్ను కుక్క తోఁ బోరాడనియ్యక దూరముగా నీడ్చుకొని పోవుచుండును. నే నేమిచేయఁగలను? ఎవ్వరికిని స్వభావమునుమీఱుట శక్యము కాదు గదా ?” అని దుప్పి చెప్పెను.

గీ. పయికి మాటల నెన్నిటిఁ బలుకుచున్నఁ
బనితఱిని స్వభావము మాద్వుఁ గనకయుండు,
జగతి దీర్ఘకాలాగతాచారములును
రెండవస్వభావములుగ నౌ చుండు నెపుడు.

58. తోకలేని నక్క

ఒకనాటిరాత్రి యొకనక్క తోక కత్తెరబోనులో చిక్కు
కొని యూడిరాకపోగా, తోక పోయినను ప్రాణములు తప్పించు
కొని యీవలఁబడినఁ జాలు నని సంతోషించి యానక్క తోక
త్రెంచుకొని పారిపోయెను. అది తరువాతఁ దన యింటికిఁ బోయి
సావకాశముగా తన మొండితోకను జూచుకొని తనవారి కీ సంగతి
తెలిసినపక్షమునఁ గులమువారిలోఁ దనకు తలవంపులుగా నుండు నని
తలఁచి యటువంటి యవమానపుబ్రతుకు బ్రతుకుటకంటె మరణము
నొందుట మంచిదని యెంచుకొనెను. కాని మఱికొంతసేపటికి ప్రాణ
ములమీఁది యాశచేత నాసాహసకృత్యమును మానివేసి, దైవిక
ముగా వచ్చినకష్టముల కోర్చి కష్టములవలన సహితము లాభమును
బొందనేర్చుకొనుట బుద్ధిమంతులలక్షణమనితలపోసి, తనబంధువర్గము
నంతను ఒకచోటఁ బోగుచేసి సభచేసి, యసభలో తోక లేకపో
వుటవలని లాభములగూర్చి మహోపన్యాస మొకటి చేసి, తోక
త్రెంచుకొని లాభకరమయిన యీనూతనాచారము నవలంబించి
సుఖపడవలసినదని యన్నిటికిని హితోపదేశము చేసెను. అది చేసెను
యపన్యాసములో సామాన్యముగా తోక యనుపయోక్త మగుట
యు, జల్లితోక యుండుటవలన పొదలలోఁ దగులుకొనుట మొద
లయిన యనేకకష్టములు సంభవించుచుండుటయు తోక లేకపోవుట

వలన శరీరమున కధికసౌందర్యము వచ్చుటయు, వెనుకటివలె వట్టి యూహాలచేతనే కాక తోఁకలేని సౌఖ్య మిప్పుడు తా ననుభవము వలనఁ గనిపెట్టుటయు, పెంచి చెప్పెను. ఆయుషన్యాసము ముగిసిన తరువాత విశేషలోకానుభవము గలిగిన ముదినక్క యొక్కటి ముందుకు వచ్చి యామొండితోఁక యుషన్యాసమునకు నిజ మయిన కారణము నూహించి చెలిసికొని “మిత్రుడా! నీవలెనేయెప్పుడై నను మేముక తైరబోనులోతగులుకొనుట తటస్థించినపక్షమున మేమప్పుడు స్వానుభవమువలన తోఁక తీసివేసికోవలసిన యావశ్యకమును దెలిసి కొని యాప్రకారముగాఁ జేసెదములే” అని మందహాసముతోఁ బలికి బంధుబృందమును వెంటఁబెట్టుకొని, లేచిపోయెను.

గీ. తమదుద్వప్నవర్తనమునఁ దప్పుదారి

తొక్కియితరులఁ దొక్కింపఁ దొడరువార

లన్యహితబోధకు ననర్హు లగుట తెలిసి

వారిబోధ నిరాకరింపంగ వలయు.

59. ఇంద్రుడు, లొట్టిపిట్ట

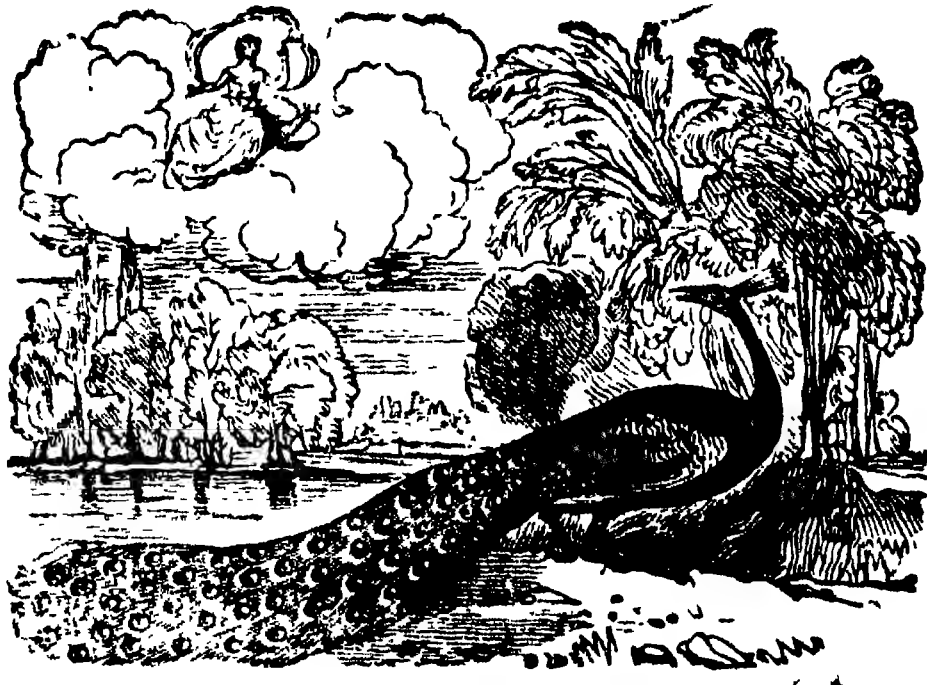
వృషభములు మొదలయినజంతువులకు వలెఁ గొమ్ములుగాని యితర జంతువులకువలె నితరవిధము లయిన రక్షణసాధనములుగాని తనకు లేకపోవుటచేత దేవుఁడు తన కన్యాయము చేసినాఁడని మొట్ట పెట్టుకొని, ఇఁకనయినను దనకుఁ దగినపరిహారము కలుగఁజేయవల సినదని యొక్క లొట్టిపిట్ట యింద్రునిఁ బార్థిం చెను. దేవునిబుద్ధికి సంతోషింపక యటువంటి తెలివిమాలినకోరికను కోరినందునకయి యింద్రుఁడు దానిమీఁద కోపపడి “నీ బుద్ధిహీనతకు శిక్షగా నీక ముందు నీకు కొమ్ములుమాత్రమే కాక చెవులుకూడ లేకుండ పొట్టి గాఁ జేసెదను,” అని పలికి దాని పార్థన నిరాకరించి పంపివేసెను.

గీ. త్మాతలంబునఁ దనకు సౌఖ్యంబుకొఱకు
నేమి కావలెనో మర్త్యుఁ డెఱుఁగలేడు,
నరుఁడు తాఁ గోరునది యెల్ల బొరయువేని
పూర్వపు సుఖంబుఁ గూడ గోల్పోవ వచ్చు.

60. కాపువాడు, కొంగ

తనచేనిలో పండిన ధాన్యమును నిత్యమును వచ్చి తినిపోవు చుండుటచేత కాకులను బాతులను పట్టుకొనుటకయి కాపువాడు పొలములో వల పన్నఁగా, కాకులతోను బాతులతోను వచ్చి యొక కొక్కెరకూడ దానిలోఁ బడెను. అప్పు డాకాపు వలలోఁ బడ్డపక్షుల నన్నిటినిబట్టి యొక్కొక్కదానినే బాతులను కాకులను జంపుచు వాని మధ్య నున్నకొక్కెర మెడకూడఁ బట్టుకొని చంపఁబోగా, కొక్కెర తాను నిర్దోషి ననియు తక్కినవానివలె తా నాచేనిలోనిధాన్యమును దొంగిలి తినుటకయి రాలేదనియు తనపోషణములో నున్నవృద్ధులయిన తల్లితండ్రు లింటఁ దనరాకకయి యెదురు చూచుచుండు రనియు చెప్పి తనకు ప్రాణదానము చేయవలసినదని వేడుకొనెను. “నీవు చెప్పినదంతయు సత్యమే కావచ్చును. అయినను దుర్మార్గులగుంపు లోఁ గలిసియుండఁగా నిన్నుఁ బట్టుకొన్నాను. కాబట్టి నిన్నురక విడిచిపెట్టఁగూడదు. దుస్సహవాసము చేసినందున కయి నీకును దుష్టుల కర్హమైన శిక్ష కావలసినదే” అని కాపువాఁ డుత్తర మిచ్చెను.

గీ. సర్వదా దుష్టతతితోడిసంగమంబు
పుడమిలో నాపదల కెల్ల మూల మగును;
కాపున వివేకి మిత్రవర్గంబుఁ గూర్చు
కొనుటలో నెంతో శ్రద్ధ గైకొనఁగ వలయు.

61. నెమలియొక్క మొట్ట

ఎల్లవారును మెచ్చుకొను నట్లుగా కోవెల కటువంటి మృదు మధుర కంఠస్వరమును దయచేసి తనకట్టి కంఠనాదము ప్రసాదించక పోవుటచేత నన్యాయము జరిగినదనియు, తాను నోరువిప్పి పాడఁబోయినప్పు డెల్లరు తనవికార మయిన కీచుగొంతుకను జూచి యందఱును నవ్వుదు రనియు, నెమలి దేవునితో మొట్టపెట్టుకొనెను. దేవుడు దానిని దయతో నాదరించి “కోయిలకు శ్రావ్యనాద మున్న నీ కాలోపము కనబడకుండ నిరుపమానమయిన సౌందర్య మున్నది. కాబట్టి నీవు విచారింపవలసిన పనిలేదు.” అని యోదార్చెను. “కర్ణరసాయనము లయినపలుకులచేత నన్నది మించుచున్నప్పుడు నాకీ కేవలదేహసౌందర్యముతో నేమిప్రయోజనము?” అని నెమలి మరల విన్నవించుకొనెను. అప్పుడు దేవుడు దానినిజూచి ‘ఓమయూరమా! వినుము. సృష్టిలో నొక్కొక్కపక్షి కొక్కొక్క యాధిక్య మియ్యఁబడినది. నీకుఁ జక్కఁదనమియ్యఁబడినది; గరుత్మంతునకు బలమియ్యఁబడినది; కోకిలమునకు మధురగుఠమియ్యఁబడినది; చిలుకకు మాటాడశక్తి యియ్యఁబడినది; పావురమునకు సాధుత్వమియ్యఁబడినది. అవి యన్నియు తమతమస్థితులతో తృప్తిపొంది సంతోషిం

చుచున్నవి. నీవు నిష్కారణముగా పరితాపపడుచుండఁ దలఁచుకొని పక్షమున, వానివలెనే నీవును నీస్థితితో తృప్తికొంది సుఖించుటకు నేర్చుకొమ్ము” అని పలికి దానిని బంపివేసెను.

గీ. సకలసౌఖ్యంబులకును నీజగతిలోన
సతతమును దృష్టియే ముఖ్యసాధనంబు,
న్యాయలబ్ధంబుతో, దృష్టి నందలేక
తొలఁగని దురాశలకుఁ బోవ దూఱ మొదవు.

62. పిల్లి, పుంజు

ఒక పెంపుడు పిల్లి చిరకాలమునుండి యొక బలిసినకోడిపుంజు మీఁద కన్ను వేసియుండి దాని నెప్పుడయినఁ బట్టుకొనిభక్షింపవలెనని మనస్సులో నిశ్చయించుకొని యొకనాఁడు ప్రాతఃకాలమున నేమఱు పాటున దానిమీఁదపడి పట్టుకొని “ఎప్పుడును క్రిందనిలువక యెగసి పడుచుండెడు నిన్నిప్పుడు చంపక తీమించి విడుచుట కేదయిన హేతు వున్నదా?” అని యడిగెను. తెల్లవాలుజామున కూసి కాలమును దెలిపి యెల్లవారిని లేపి పనులకుఁ బంపుచుండుటచేఁ దాను మనుష్యుల కుపకారము చేయుచున్నందున తనప్రాణము రక్షింపవలయు నని పుంజు చెప్పెను. “ఓరి బుద్ధిహీనుఁడా! అందుచేతనే నాకు నీమీఁద మహాకోపము. నీవు తెల్లవాలుజామున లేచి కీచు గొంతుకతో నఱచి మనుష్యులకు నిద్రాభంగము చేయుచున్నావు. ఇంత కాలమునుండి నీవు ప్రతిదినమును మంచివారినిద్ర చెడఁగొట్టుచున్నప్పుడు నీకు తగినశిక్ష చేయక నేనిక చూచి సహించి యూరకుండలేను. నీవిప్పుడు చెప్పకొన్న దానివలననే నీవు వధ్యుడవని రూఢిపడుచున్నది. అని దానిని చంపి విందుగుడిచెను.

గీ. క్రూరుఁ డొక యకృత్యము చేయఁగోరినపుడు
తగుసమాధానము లభించుఁ దత్త ణంబ
తాను బత్రెను బాఁదంగఁ దలఁచుకొన్న,
మొదటి చెట్టుననే చువ్వ యొదవుఁ గాదె?

63. చిఱుతపులి, నక్క

ఒక దినము చిఱుతపులి యొకటి తనశరీరముమీఁద మచ్చల
యందమును జూచి చూనందించును, అటువంటి చక్కనిచుక్కలు
లేకపోవుటచేత సింహమే తనకాలిగోరును బోలవప్పుడు తక్కినమృగ
ము లేమిలేక్కయని మహాగర్వముతోఁ బలికి తనుఁ దా మెచ్చు
కొని పొగడుకొనుచుండెను. ఆగర్వాలాపములు విని యొకనక్క తన
కది పరాభవముగా భావించుకొని కోపము తెచ్చుకొని, దానిమాటల
వలనఁ దనకుమాత్రమేకాక వనములోనిమృగకులమున కెల్లను గలిగిన
యవమానదుఃఖమును దగిన ప్రత్యుత్తర మిచ్చి పోగొట్టవలెనని నిశ్చ
యించుకొని ధైర్యసాహసములతో చిఱుతపులిని జేరఁబోయి ‘ఓమిత్రుఁ
డా! నీగొప్పతనమునుగూర్చి నీవిప్పుడు పడుచున్న యభిప్రాయము
సరియైనది కాదు. లోకములో బుద్ధిమంతు లొకని గొప్పతన
మును లోపలిగుణసామర్థ్యములనుబట్టి నిర్ణయింతురుగాని పయితోలు
యొక్క చక్కఁదనమును బట్టి నిర్ణయింపరు. దేహసౌందర్య మెప్పు
డును మనస్సౌందర్యమునకు చాలదు సుమా!” అని పలికి దానినితల
వంచుకొనునట్లు చేసెను.

గీ. హృదయసౌందర్యమునకు నొక్కించు కై న
దేహసౌందర్య మెప్పుడు నీటురాదు
కావున నిరంతరంబును గడఁగవలయు
సద్గుణాలంకృతులఁ బూన సర్వజనులు.

64. నక్క, మేక -

అంచువీఁద కాలానుకొని నీరు త్రాగబోయి నక్క నూతి లోఁబడి యేవిధముచేతను బయికి రాలేక యేమియు తోఁచక యీ గండము గడచి నేఁ డెట్లు గట్టెక్కిబయలఁ బడుదునాయని యీలో చించు చుండెను. ఇంతలోఁ గొంతసేపటికి మేక యొకటి నీరు త్రాగ వలెనని నూతియొడ్డునకు వచ్చి నీటిలోనున్న నక్కనుజూచి “అయ్యా! ఈనీరు తియ్యగానున్నదా?” అని యడిగెను. “ఈనీ రమృతప్రాయ ముగా నున్నది. అందుచేతనే నేనీ నీరు కడుపునిండ కావలసినంత త్రాగియు వదలిపోలేక యీనీటిలోఁ బడి యీదులాడుకొనుచున్నా ను. ఈనీటిమాధుర్యము దీనిలో దిగి యనుభవించినవారికఁగాని తెలి యదు. నీవుకూడ దిగివచ్చి దీనిచవి చూడుము,” అని నక్క మిక్కిలి యాసపుట్టునట్లుగా పలికెను. ఆమాటలు నమ్మి మాటుమాటాడక వెంటనే మేక నీటిలో దుమికెను. అప్పుడు నక్క మేకయొక్క కొమ్ము లూత చేసికొని నీటిపయినుండి గట్టుమీఁదికి దుమికి ఫయికి రాలేక నీటిలో కొట్టుకొనుచున్న మేకను నూతిలో దిగవిడిచి, హాయిగా తనదారిని బోయెను.

గీ. కూళయును సాధు వొక్కచోఁ గూడి రేని,

పలువ సుఖను వంచించి లాభము నొందు;

నిర్మలులు మాయలను బన్న నేర్వ రెపుడు,
నేర్చినను బ్రయోగింపరు నీచమశిని.

65. పడుచువాడు, పిల్లి

పిల్లియొకటి యొకపడుచువానిని జూచి కామించి వానికి భార్య కావలె నన్నయాశచేతఁ దన్ను మనుష్యకన్యనుగా మార్చవలసినదని లక్ష్మీదేవిని వేడుకొనెను. దానిప్రార్థన నంగీకరించి భక్తసులభురాలయినయాదేవి పిల్లిని సుందరకన్యనుగా మార్చివేయఁగా, ఆపడుచువాఁడు దానిసౌందర్యము జూచి మోహించి యాకన్యను వివాహము చేసికొనెను. తరువాత నానూతనదంపతు లొకనాఁడు శయ్యాగృహమునందుఁ గూరుచుండి వినోదించు చుండఁగా వధువుయొక్క పూర్వగుణము మాటినదేమో పరీక్షింపవలె నని లక్ష్మీదేవి యామెముందొకయెలుకను విడిచిపెట్టెను. ఎలుక కంటఁబడఁగానే యాక్రొత్త పెండ్లికూఁతురు పెండ్లికొడుకుమాట మఱచిపోయి మంచము మీఁది నుండి యుటికి యెలుక వెంటఁ బడెను. ఆపనికి కోపమువచ్చి యన్యోన్యానుకూల మయినగుణసంపద కలిగియుండినఁ గాని వధూవరులు సుఖపడఁజాలరని యెంచి లక్ష్మీదేవి తత్క్షణమే యామెను మరల మార్జాలమునుగా మార్చివేసెను.

గీ. బాల్యకాలమునుండి యభ్యాసపడిన

సహజగుణముల విడుచు టసాధ్య మెందు,

కావునను సద్గుణంబులఁ గరముఁ బిన్న

నాటినుండియు మనసున నాట వలయు.

66. చిలుచేస, జాపరివాడు

జెస్తవాఁ డొకఁడు దినమంతయు నదిలో గాలము వేసికొని కూరుచుండఁగా తుద కొకచిన్న చేప గాలమునకు తగులుకొనెను. వాఁడు దానిని పయికిఁ దీసి గాలమువదలించి బుట్టలో పడవేయఁ బోవుచుండఁగా, అది తన్ను బుట్టలో పడవేయక మరల నీటిలోఁ బడవేయవలసిన దని వానిని ప్రార్థించెను. కష్టపడి పట్టుకొన్నదానిని మరలనీటిలో నేల పడవేయవలెనని వాఁ డడిగినప్పుడాచేప వానిని జూచి “ఓయీ! నే నిప్పుడు పసితనములో నుండుటచేత మిక్కిలి చిన్నదాననుగా నున్నాను. అందుచేత నీకు నేనుకూరకయినను సరి పోను. నీటిలోఁబడి నే నెదిగి పెద్దదాన నైనతరువాత వచ్చి నీవు నన్ను పట్టుకొన్న పక్షమున, నీ వప్పుడు నామాంసముతో నీబంధువుల కందఱికిని విందు చేయవచ్చును. కాబట్టి నన్నిప్పుడు విడిచిపెట్టి యప్పుడు వచ్చి పట్టుకొమ్ము” అని చెప్పెను. “నీవు చెప్పిన దంతయు పయికి చక్కఁగానే కనఁబడుచున్నదిగాని యెప్పుడో మఱియొకప్పుడు రావచ్చునని చేతికి దొరికినప్పుడు వదలివేయుటకు నేనంతబుద్ధిహీనుఁ డను గాను” అని పలికి వాఁ డాచేపను బుట్టలోఁ బడవేసెను.

గీ. ఎప్పుడో యెక్కువగ లభియించు నంచు
వట్టియాస వహించి యల్పంబు నైనఁ

గరగతం బైనదానిని ఘనవివేకి
వెడఁగువడువున నెప్పుడు విడిచి చనఁడు.

67. గాడిద, కుక్క

ఒకానొక మనుష్యుఁ డొకకుక్కను గాడిదను బెంచెను. కుక్క యజమానుని ముందు తోక యాడించి గంతులు వేయుచుండుటయు కాలునాకి మెగిరి యొడిలోని కెక్కుచుండుటయుఁ జూచి యాపనుల వలననే యజమానుఁడు దానియం దధికప్రేమ గలవాఁడయి తాను దినుమంచిపదార్థములనెల్ల దానికిఁ బెట్టుచున్నాఁడని తలఁచి తానును దానివలెఁ బ్రవర్తించి తనయజమానుని యనుగ్రహమును సంపాదించుకోవలెనని యాగాడిద నిశ్చయము చేసికొనెను. అట్లు నిశ్చయము చేసుకొన్న తరువాతఁ గొంతసేపటికి లోపలినుండి యజమానుఁడు భోజనముచేసి వచ్చి వాకిట చల్లగాలికి బల్లమీఁదఁ గూరుచుండెను. అతనిని చూడఁగానే మహాసంతోషముతోగాడిద యటచుచు తోకఁ యాడించుచు పరుగెత్తుకొని వచ్చి ముందటికాళ్ళు రెండును పయి కెత్తి యజమానుని తొమ్ముమీఁదఁబెట్టి యాతనియొడిలో దుముకఁ బోయెను. అతఁడు దాని భారమును సహింపలేక వెనుక కొలుగుచు భయపడి కేకలు వేయఁగా, లోపలినుండి మనుష్యులు పరుగెత్తుకొని

నచ్చి దుష్టకష్టలతో దిట్టముగాఁ గొట్టి యాగాడిద నావలికి సాగ నంపిరి.

గీ. ప్రతిమనుష్యుఁడు నొక్కొక్కపనికిఁ దాను
యోగ్యుఁ డగుచుండు నెప్పు డీయ్యుర్విలోన,
వాఁడు తన కర్హమైనట్టిపనిని విడిచి
యన్యవిధమున నటియింప హానిఁ బొందు.

68. బిందె, కుండ

స్నానమునకు వచ్చినవా రేటియొడ్డునఁ బెట్టుకొన్న యిత్తడి బిందె యొకటియు మట్టికుండ యొకటియు తరంగముల తాఁకున నీటిలోఁబడి ప్రవాహవేగముచేత కొట్టుకొని పోవుచుండెను. అప్పుడు కుండ తానుపగిలిపోదు నేమో యన్నభీతిచేతదూరదూరముగా తొలగ నారంభించెను. దానిభయమును జూచి బిందె బంధుత్వము తెలుపు కొని “నీకు నేనేమియు హాని రాకుండఁ గాపాడెదను. నీవు నావ ద్దకు నిర్భయముగా రావచ్చును” అని కుండతోఁ బలికెను. నీవు నాయం దనుగ్రహించి సాధ్యమయినంత దూరముగా నుండుము. నిన్నుఁ జూచియే నే నిప్పుడు భయపడుచున్నాను. ఏటి వడిచేత నీవు వచ్చి నామీఁదఁబడినను నేను బోయి నీమీఁదఁబడినను నాకే యపాయము సంభవించును. కాఁబట్టి మన మిద్దఱుమును చుట్టరికమును మాని యొండొరులకు దూరముగా నుండము” అని కుండ యుత్తర మిచ్చెను.

గీ. వయసుచే విద్యచేత సంపదలచేతఁ
దనకు సరియైనవారితోడనె కడంగి
చెలిమి యెప్పుడుఁజేయగ వలెనుగాని
స్థితికిఁ దగనివాతలమైతి చేయఁదగదు.

69. నక్క, కొంగ

ఒకనాడు నక్క కొంగను తనయింటికి విందుకు బిలిచి దానిని హాస్యము చేయవలె నన్నయభిలాషతో విశాలమయిన పశ్చిముఖ నడుగున కొంచెము పాలుపోసి ముందు పెట్టి దానితో గలిసి బువ్వ ముబంతికిఁ గూరుచుండెను. నక్క నాలుకతో నాకి పాలు త్రాగి యానందించు చుండెను గాని కొంగ తనముక్కుకొన మాత్రము పాలలో మోపఁగలుగుటచేత పాలుపీల్చి యనుభవింపలేక మిత్రుఁడు పాలు మ్రింగుచున్నంతసేపును తాను గుటకలు మ్రింగుచు నూరక చూచుచుండవలసిన దయ్యెను. అసత్కారమును మఱచిపోక మఱు నాడు కొంగ తనమిత్ర మైననక్కను మరల తనయింటికి ప్రతిభోజన మునకుఁ బిలిచి యొక యిరుకుమూతి కూజాలో నడుగున కొంచెము మాంసము వేసి, ముందు పెట్టి గతదినమున చేసినట్టే మిత్రునితో బువ్వము బంతికిఁ గూరుచుండెను. మెడ సన్నమయి యిటుకుగా నుండుటచేత కొంగ తనమెడను కూజాలో దూర్చి యడుగున నున్న మాంసపుముక్కల నందుకొని తిని యనుభవించు చుండఁగా నక్క యాకలిచేత బాధపడుచున్నను మూతి యందులో పట్టనందున తిన లేక పయించుమాత్రము నాకి నో రూర చూపులతోనే తృప్తి నొంది యూరకుండ వలసిన దయ్యెను. అనూదరణకు మనస్సు మండు చున్నను నక్క పయికేమియు ననలేక చెలికానివద్ద సెలవుగైకొని వెడలునప్పుడు మిత్రుఁడా ! నేను నీకు మాయింటఁ జేసిన సత్కార మునకుఁ దగినట్టుగా నీవు నాకిప్పుడు ప్రతిసత్కారము చేయుటచే నాహృదయము పరమానందభరిత మయినది. మొట్టమొదట నీకు నేను జూపిన యాపచారగౌరవమును నీవుచక్కఁగా నేర్చుకొని సరిగా నాయందు ప్రయోగించుటచేత నే నీగౌరవమున కత్యంతపాత్రుఁడ

నయినా నని సంతోషించుచున్నాను,” అని తనకృతజ్ఞతను దెలిపి కడుపు నకనక లాడుచుండఁగా నెండలోఁ బడి యింటికి నడిచెను.

గీ. ఒరుల కెట్టిసత్కృతి చేయునో జనుండు
మరల నట్టిసత్కృతిఁ గాంచు నొరులవలన
కావున జనుండు పరియాచకమున కై న
నొరులమనసును నొప్పింప కుండవలయు.

70. కుక్క, నీడ

కుక్క నోట గొకమాంసపు ముద్దఁ గఱుచుకొని యొకకొండ కాలవను దాటుచు, అద్దమువలె స్వచ్ఛముగా నున్న యానీటిలోఁ దననీడను జూచి మఱియొక కుక్క మాంసపుముక్కను నోట గఱుచు కొని యున్నదని భ్రమపడి, దానినికూడ తానపహరింపవలె నన్న యాశతో నోరు తెఱచి పట్టుకొనఁ బోయెను. ఆప్రయత్నమువలన క్రొత్తమాంసఖండము నోటికి చిక్కక పోవుటయేకాక మునుపు తన నోటిలో నున్న మాంసఖండముకూడ నూడి నీటిలోఁ బడి మునిగి ప్రవాహవేగముచేతఁ గొట్టుకొనిపోయి యదృశ్య మయ్యెను.

గీ. ఎండమావులవంటి సుఖేచ్ఛదగిలి
స్థిరసుఖముఁ గోలుపోదురు క్షీతిని నరులు,
చొచ్చి నీడలఁ బట్టుకోఁ జూచువారు
ఫలము చెందంగ నేర్తురే భ్రమమె కాక.

71. పావురము, చీమ

దాహము తీర్చుకొనుటకయి చలిచీమ యొకటి యేటియొడ్డు నకు బోయి నీరు త్రాగుచుండగా తరంగ మొకటి గాలిదెబ్బచేత మీఁదఁ బడినందున చీమ యేటిలోఁ బడి కొట్టుకొనిపోవ నారంభించెను. వృక్షశాఖమీఁదఁ గూరుచుండి చూచుచున్న పావురము దానియన్నితనిని జూచి జాలిపడి చెట్టుకొమ్మ యొకటి విడిచి నీటిలో బడవై చెను. ఆకొమ్మ పట్టుకొని బ్రతికి చీమ కొంతసేపటికి మరల దరి చేరెను. అటుతరువాతఁ గొన్నాళ్ళకు. వేటగాఁ డొకఁ డడవికిఁ వచ్చి కొమ్మమీఁద నేమటుపాటునఁ గూరుచుండియున్న యాపావురమును గొట్టుటకయి తుపాకిని చేతఁబూని గుటి చూచుచుండెను. ఇంతలో వెనుకటి చలిచీమ పరుగెత్తుకొనివచ్చి వానిమడమమీఁద తేలుకుట్టినట్టు గట్టిగా కుట్టునప్పటికి వాఁ డమ్మాయని యటచి క్రింద చూడఁగా పావుర మాధ్వని విని యపాయమును తెలిసికొని యెగిరి పోయెను.

గీ. పరులకును మేలు నేసిడివాని కెపుడు
దైవమును మేలు చేయుచు దప్పకుండ
పరులవలనను నుపకృతిఁ బడయువారు
ప్రత్యుపకృతి చూపఁగాఁ డెటుపడుదు రెందు.

72. సింహము, గాడిద, నక్క

సంపాదించిన వేటను తమలో పంచుకొనుట కొడంబడిక చేసికొని బయలు దేటి సింహమును గాడిదయు నక్కయు నడవికిఁ బోయి యొక లేడిని వేటాడి చంపెను. అప్పుడు సింహము గాడిదను జూచి చచ్చి పడియున్న యాజుత్తువును భాగములు చేసి పంచవలసినదని యాజ్ఞాపించెను. గాడిద తన శక్తికొలఁదిని ప్రయత్నములు చేసి యా లేడిని మూడుసమభాగములుగా భాగించి యెదుటఁబెట్టెను. ఆఁకలికొనియున్న సింహము మనస్సున కాభాగములు సరిపడనందున మృగరా జాగ్రహపడి తత్క్షణమే గాడిదమీఁదఁ బడి తిన్నఁగా భాగములు చేయలేక పోయినందున కయి దానిని గోళ్ళతోఁ జీటి చంపి వేసి, నక్కను పిలిచి యా వేటను రెండుభాగములు చేయవలసినదని నియమించెను. నక్క వివేకియైనందున తనవంతు గిట్టలను కొంచెము కొఱుకుకొని మిగిలిన లేడినంతను సింహముయొక్క భాగముగా దూరముగాఁ బెట్టెను. సింహము దానిబుద్ధికిని తనయెడలఁ జూపిన గౌరవమునకు సంతోషించి, తన ఘనతకుఁ దగినట్లుగా నిట్లు భాగమును చేయవలసినరీతిని నీ వెవరివలన నేర్చుకొన్నావని నక్క నడి

గెను. “స్వామీ! మఱియెవరివలనను గాదు. ఏలినవారి సన్నిధాన మునం దిప్పుడు చచ్చిపడియున్న యీగాడిదవలననే యీనీతి నేర్చు కొన్నాను,” అని నక్క యుత్తర మిచ్చెను.

గీ. తెలివి గలవాఁడు పరులపాటులను జూచి

యెంతయును దాను మహి బుద్ధిమంతుఁ డగును

జనులు జగమునఁ బరులకష్టములఁ జూచి

కాదె సామాన్యముగ వివేకంబుఁ గనుట?

73. కౌజు, కోడిపుంజులు

ఒకకాపువాఁడు కౌజుపిట్ట నొకదానిని బట్టుకొని తెక్కల యీకలు కొన్ని తీసివేసి దానిని కోడిపుంజు లున్న దొడ్డిలోఁ బెట్టెను. అక్కడి పుంజు లాకౌజుపిట్టను ముక్కులతోఁ బొడిచి కాళ్ళతోఁ బిక్కి తిండి తిననియ్యక కొంతసేపు మిక్కిలిబాధ పెట్టెను. క్రొత్తగా వచ్చిన యతిథివిషయములోఁ జూపిన యాయనాదరమున కాపిట్ట మొట్టమొదట మనస్సులో దుఃఖించెను గాని యటు తరు వాత పుంజు లొండొంటితో కలహించి మాటిమాటికి జగడము లాడుకొనుచుండుట చూచి తమలోఁ దామే యింతమత్సరముతోను ద్వేషముతోను పోట్లాడుచుండు పుంజు లన్యలవిషయమున నిర్దయత చూపుట యొకవింత కాదని కొంత యూట నొందెను.

గీ. రక్తసంబంధమున ననురాగ మూని

పరమమిత్రతతో మన వలయు వారె

యొండొరులతోడఁ బోరాడు చుందురేని

పరుల కెటు వారు మైత్రి చూపంగఁ గలరు ?

74. ఎలుగుబంటి, తేనెయీగలు

ఎలుగుగొడ్డొకటి యొకకంచె కెగ్రాబాకి యందు తేనె
యీగలు పెట్టుకొన్న తేనె తెరలను క్రిందఁ పడఁద్రోచి తేనె
త్రాగ మొదలు పెట్టెను. అప్పుడు తమ సొత్తు నన్యాయముగా నప
హరించి యనుభవించుచున్న మృగముమీఁద పగ తీర్చుకోవలెనని
తేనెయీగ లాగ్రహముతో గుంపులు గుంపులుగా బయలుదేరి
భల్లూకముమీఁదఁ బడి శరీరమునిండ దట్టముగా నున్న బొచ్చులో
దూరి కుట్టి నొప్పింపలేక పోయినను రోమములులేని ముక్కుమీఁదను
కన్నులలోను దిట్టముగాఁగుట్టి తేలుకుట్టిన ట్లపరిమితబాధను గలుగఁ
జేసెను. ఎలుగుగొడ్డుదుస్సహమయినయాబాధకును దురదకునుతాళఁ
జాలక నేలమీఁదఁ బడి పొరలుచు స్వయంకృతాపరాధమునకు పరిత
పించుచు దురద పోవుటకై వాడిగోళ్ళతో గీటుకొని మొగమును
మఱింత గాయపఱుచుకొని తా నన్యులసొత్తును దురాశచేత నక్రమ
ముగా తస్కరించిన నోషమునకు తగిన శిక్ష ననుభవించెను.

గీ. అల్పజనులచేఁ దన కేమి హాని వచ్చు

నంచు నన్యుల కపకార మాచరింప

ఘనున కల్పులవలననే కట్టకడకు

సంగసక్తిచే వేదన సంఘటిల్లు.

75 దుప్పి, గుట్టము

ఒక పచ్చికబయలియందు మేయుచు దుప్పియు గుట్టమును గడ్డికయి తగవులాడఁగా దుప్పి తననిడుదలయిన వాడికొమ్ములతోఁ బొడిచి గుట్టము నచ్చటినుండి తఱిమివేసెను. గుట్టమాయవమానమును సహింపలేక పగసాధింపవలె నన్న బుద్ధితో మనుష్యునియొద్దకుఁ బరుగెత్తుకొనిపోయి దుప్పిని చంపుమని వేడుకొని యొప్పించి, తన కార్యమునిమిత్తమై యతనిని తననోట కళ్ళెము పెట్టనిచ్చి వీపుమీఁద నెక్కించుకొని వాయువేగమున నరణ్యమునకుఁ దోడుకొనివచ్చెను. అతఁడు గుట్ట మెక్కివచ్చి దాని యిష్టప్రకారముగా దుప్పిని వేటాడి చంపెను. అంతట గుట్ట మాతనిని మరల నింటికిఁ దీసికొనిపోయి విడిచి, తన కతఁడు చేసిన యుపకారమున కయి కృతజ్ఞతను దెలిపి నమస్కరించి సెలవు గైకొనఁబోగా నతఁడు దానిని విడువక “ఓమిత్రమా ! నీ వింతయుపయుక్తమయిన జంతువ వని నే నీవఱ కెన్నఁడు నెఱుఁగను. నీ యుపయోగము నాకిప్పుడు పూర్ణముగా బోధపడినది. కాబట్టి యిక ని న్నెప్పుడును విడిచిపెట్టక నాసేవ యందే యుంచుకొనెదను.” అని చెప్పి నాటినుండియు గుట్టమును ధనకు వాహనముగాఁ జేసికొనెను.

గీ. ఎడకుఁ బగదీర్చుకొనుబుద్ధి యింపె కాని
తత్ప్రయోగంబుచే ననర్థములు వచ్చు;
అపనికిఁ దోడు తెచ్చుకొన్నట్టివారె
యెదురు తిరిగి బాధింతురు తుదను మనల.

గ్రద్ద, కప్ప, యెలుక

గీ. గుఱ్ఱపౌడలతో నిండినగుంటకొఱకుఁ
గప్పయును మూషకంబును గలహ మాడి
జాలువాదులు పాలులుఁ గేలఁ దాల్చి
పోరఁ దొడఁగెను సంగ్రామశూరు లట్లు.

గీ. గట్టుపయి నిల్చి కయ్యంపుఁగాంక్ష దీఱఁ
బోటుబంట్లయి యొండొంటిఁ బొడుచుచున్న
కప్ప నెలుకను వీక్షించె గ్రద్ద యొకటి
దూరమున నున్న చెట్టుపై గూరుచుండి.

గీ. అట్లు వీక్షించి గృధ్రంబు హర్షమునను
బాణవేగంబుతో వానిపయిని వ్రాలి
రెంటి నొక్కొక్క కాలితో నంటఁ బట్టి
తన్నుకొని పోయె నింగికిఁ దత్క్షణంబు.

గీ. గృధ్ర మా రెంటిఁ దనవాసగృహముఁ జేర్చి
శీఘ్రముగ నాత్మసంతతిఁ జేరఁ జీరి
సంతసంబున వానిమాంసంబుతోడ
వడిగ వింధారగించె నాప్నాయనముగ.

గీ. ఒక్కచోటను వసియించుచుండువార
 లొండొరులతోడఁ బోరాడుచుందు రేని,
 హాని యిద్వరకును గల్గుఁ గాన, నట్టి
 మనుజు లైకమత్యంబుతో మనఁగ వలయు.

అ మి త త్వ ము

గీ. మృత్యుదేవత యాత్మీయభృత్యులందు
 నొక్కరికి మంత్రిపద మియ్య నూహ చేసి
 కొలువులో సింహాపీఠికఁ గూరుచుండి
 తనదుపరివారమును జేరి యనియె నిట్లు—

గీ. “భృత్యవరులార! మీలో నహీనశక్తు
 నొక్కరుని నాకు మంత్రిగా నొనరుచుకొనఁ
 దలఁచి యున్నాను; మీసమర్థతలు చెప్పి
 తెలుపుకొను, డర్హు లెవరొ మంత్రిత్వమునకు.”

గీ. అనుడు జ్వరరాజు ముందటి కరుగుదెంచి
 “దేవి! నేనే యర్హుండ మంత్రిత్వమునకు
 స్వామిభక్తిచే నీభృత్యవర్గమందు
 నెవ్వరును నాకు సరి రాదు పృథ్విలోన.”

గీ. “మొదలు నొకింత యవకాశ మొదవఁగానె
 వెంటనే పట్టుకొని వీల్చి పిప్పి చేసి
 జనుల వేలకొలంది నీసన్నిధికిని
 బంపుకొనుచుండు నేఁ బ్రతిసంవత్సరంబు.”

గీ. అనిన వాతరోగుడు వచ్చి యనియె నిట్లు—

“అమ్మ! ఆత్మసంస్తుతి యనర్హంబె యైన
నన్ను నే నిష్ఠా చెప్పకొనంగ వలసె
నీప్రధానత్వమున కేనె నిపుణతముడ.”

గీ. “కాలు మొదలు తలవఱకుఁ గీలు కీలు
నవశముగఁ జేసి మద్ద్యుల నహరహంబు
ప్రభిక్తడ కెందఱినో నేను బంపు చుందు
సర్వదేశంబులందును సంచరించి.”

గీ. ఇంతలో వచ్చి సుఖరోగుఁ డిట్లు అనియె—
“రాణి! మంత్రిత్వమున కేఁ బ్రవీణతముడ.
వీరువాడునువలె వృద్ధవితతికడకు
నీచగతి నొక్కయప్పుడు నేను బోను.”

గీ. “వయసులో నున్నవారి నె వడిగఁ జేరి
చెఱిచి రక్తంబు నంగముల్ కొఱికివేసి
ప్రతిదినము లక్షలకొలందిఁ బడుచువాండ్రఁ
దఱుముచున్నాడ నీసన్నిధానమునకు.”

గీ. శ్వాసకాసాదులై నట్టివ్యాధిరాజు
లెల్ల నొక్కొక్కరె వేగ నేగుదెంచి
వరుసవెంబడి నాత్మప్రభావములను
విన్నపము చేసికొనిరి వేర్వేర తాము.

గీ. మృత్యుదేవియు సభ నిట్లు భృత్యు లెల్లఁ
జేసికొన్నట్టి మనవులు చిత్తగించి
మంత్రిపద ‘మమితత్వశర్మకు’ నొసంగి
యఖిలభృత్యుల కిట్లని యాన తిచ్చె—

గీ. ఆప్తవదులార! తాపజ్వరాదులార!
జాగరూకులు మి మ్మెల్ల శత్రువులుగ
నెంచి దరికి రానీరు; రానిత్తు రేని
తఱుచుగా మిమ్ము వైద్యులు తఱుముచుండ్రు.”

గీ. “ఇంక నీయమితత్వమో యెల్లరకును
బ్రాణమిత్రమై యుండును; బ్రజలు తెచ్చి
కొందు రమితత్వశర్మను గోరి తారె;
చేరి సుఖమిచ్చుచు నె ప్రజఁ జెఱచు నితఁడు.”

గీ. మొదలు నమితత్వఁ జేగి తా, బూనకున్న
మీకు నెవరికిని బని లేక యుండు;
మీకుఁ బని పెట్టి మిమ్మేలుమేటి గాన
నీతనికె ప్రధానత్వ మే నియ్య వలసె”

గీ. పుడమిలో వ్యాధు లమితత్వమూలమున నె
పెక్కు లెల్లవారికి సంభవించుఁ గాన,
నన్న పాన సంభోగ నిద్రాదు లెపుడు
ప్రజలు మితముగా ననుభవింపంగ వలయు.

కాకి, నక్క

- గీ. కాక మెటనుండియో మాంసఖండ మొకటి
కలుచుకొని వచ్చి యొక్కవృక్షమున వ్రాలి
విందు కుడువంగ వలెనన్న వేడ్కతోడఁ
గొమ్మమీఁదను జక్కఁగాఁ గూరుచుండె.
- గీ. కాకినోటను గలమాంసఖండ మరసి
దాని నెఱైన హరియింపఁ దలఁచి నక్క
చెట్టు మొదటికి మెల్లఁగాఁ జేర వచ్చి
యింపు గులుకంగఁ గాకికి నిట్టు లనియె.
- గీ. “అన్న ! యెన్నాళ్ళకును గల్గె నిన్నుఁ జూడ !
నేడుగా పండువు మదీయ నేత్రములకు !
నీదుసౌందర్యమహిమంబు నిపుణముగను
బ్రహ్మదేవుని కై నను వశమె పొగడ ?”
- గీ. “అహహ ! నీలమేఘచ్ఛాయ నడఁచు మేను !
చక్రముల మించు నీదులోచనయుగంబు ;
నిక్కి వింజామరల మీఱు తెక్కతార !
నవ్వెడు హంసముల నీదునడక తీరు.”
- గీ. “ఏమి నాభాగ్య మియ్యెడ నింతతడవు
కనులు తనియంగ నీరూపు కాంచ గలిగె !
చూచుకొలఁదిని నొక క్రొత్తసోయగంబుఁ
గూర్చుచును నెంతకును దృప్తికొలుప దహహ !”
- గీ. “పుడమిపై నొక్క సౌందర్యమున నె కాదు
కాకరాజమ ! నీవు ప్రఖ్యాతి గనుట
నీదుకంతస్వరము గూడ నిరుపమాన
మఖిలజంతువులందు నీయవనిమీఁడ.”

గీ. “సఖుండ ! భువిలోన నీతోడ సమము గాఁగ
నింపుగా గాన మొనరింప నెవయి గలరు ?
పెదవి కదలించి యొక్కింత వీను లలరఁ
బలికి తేనియుఁ దేనియ లొలుకుఁ జమ్ము.

గీ. “సఖుండ ! నీ గానరస మింత చవి గొనంగ
వేచి యున్న యీచెవులకు విందుగాఁగ
గానసుధ యింత వర్షించితేని, నిన్నుఁ
బోలుధన్యుఁ డింకొకఁ డుండఁ బోవఁ డెందు.’

గీ. అని ముఖస్తుతు లొనరింప నాత్మ నలరి
కాయ ముప్పొంగ నావెట్టికాకి యపుడు
తనదు సంగీతమును గూడ ఘనత మీఱఁ
బాడి శాశ్వతకీర్తిని బడయఁ దలఁచి.

గీ. నక్కజిత్తులు కనక గానంబు చేయఁ
గోరి యుత్సాహ మడరంగ నోరు తెఱచి
కావు కా వనికూసె ; నాక్షణమునందె
యూడి పడె నోటిమాంసంబు నుర్విమీఁద.

గీ. పుడమి మాంసంబు పడుటయే తడవు గాఁగ
నక్కపోతును మాంసపుముక్క గొనుచుఁ
జూడ్కి నిగిడించి వెఱఁ గంది చూచుచున్న
కాకిమిత్రునిఁ చెట్టుపై గాంచి పలికె.

గీ. “వెడఁగుకాకమ ! నే నింతతడవు నిన్ను
నూరక స్తుతింతునే లాభ మొదవ కుండ ?
నాదుపని తీతెఁ బోయెద ; నీదుపాట
యంచుకొమ్ము నీయొద్దనే” యంచుఁ జనియె.

గీ. వసుధలోపల పరులను బాడు చేయ
స్తోత్రపాతుల మించుశత్రువులు లేరు
లాభ మొంద ముఖస్తుతు ల్గులుపువారి
వలలఁ దగులక కనుగల్గి మెలఁగ వలయు.

వేటకాడు, పావురము

గీ. వేటకాఁ డొకండు పిట్టవేటకు వచ్చి
విషినభూమి నొక్కవృక్షశాఖ
పైనిఁ గూరుచుండి పావురం బుండంగఁ
గాంచి దానిఁ జంపఁగాఁ దలంచి.

గీ. తనతుపాకి తీసి తలుకున గుటిపెట్ట
వెనుక వెనుక జరుగు వేళ వాఁడు
క్రిందు చూడ కొక్కకృష్ణసర్పముమీఁదఁ
గాలుప్రేరణమునఁ గాలువై చె.

గీ. అడుగు వేసినంత నలుకమై నాత్రాచు
పాద మొడిసి కాటు వైచె నంత
వేగ నొడల నెల్ల విష మెక్క సోలుచు
శబరుఁ డలతుపాకి జాట విడిచి.

గీ. ధరణిమీఁద నొరగి తా సాధుపక్షికి
హాని చేయఁ బూని తా నె యిపుడు
హానిఁ దెచ్చుకొంటినని విలపించుచు
నొల్లఁబోయి బోయ యుసులు విడిచె.

గీ. క్రూరులై పరుల క కారణంబుగ నుర్వి
హానిఁ జేయఁ జూచునట్టివారు
తీఱనికడగండ్లఁ దెచ్చుకొనుచుఁ దామె
దుఃఖపడుదు రాత్మదోషమునకు.

నూతిలోబద్ధ నక్క

- గీ. వంచకం బొక్కటి ప్రమాదవశముచేత
నూతిలోఁ గూలి, గోళ్ళతో నూతిగోడ
పట్టుకొని నీటిపై దేలి వగచుచుండ,
వడిగ నట కొక్కతోడేలు వచ్చెనపుడు.
- గీ. వచ్చినవృకంబుఁ గని నక్క యిచ్చ నలరి
“హితుఁడ ! నాపాలిభాగ్యదేవతయె యిటుకు
ని న్ననిచెఁగాన నొకత్రాడు నీట వైచి
నన్నుఁ బై కీడ్చి వేగఁ బుణ్యమునఁ బొమ్ము.”
- గీ. అనుచుఁ బ్రార్థింపఁ దోడేలు కనికరమున
“సఖుఁడ ! నీ కిట్టిగతి యేల సంఘటిల్లె ?
వివరముగఁ దెల్పు నాతోడ వెఱపు మాని ;
ధైర్యము వహింపు” మంచు నోదార్పఁ దొడఁగె.
- గీ. కనికరపుమాటలను శాంతి గనక నక్క
“ప్రియుఁడ ! నామీఁద నాపవైనఁ బ్రేమ మున్న
జాలి చూపుచు నిలువక సరగ వచ్చి
తోడు చూపుము నీ” వంచు వేడుకొనియె.
- గీ. కరుణగల మిత్రుఁ డైనది కానిదియును
గష్టకాలంబుననె సుమ్ము కానవచ్చు ;
కష్టవేళఁ బిల్వక వత్తు రిష్టసఖులు
పిలిచినను గాని రాకుండు కలిమి వేళ.

శ్రీల కుపయోగించుకథలు

అయిదవ సంపుటము

- 1 సత్యవతి చరిత్ర
- 2 చంద్రమతి చరిత్ర
- 3 సత్యసంజీవిని
- 4 చమత్కార రత్నావళి
- 5 సతీమణి విజయము
- 6 సుమిత్ర చరిత్రము
- 7 రఘుదేవ రాజీయము
- 8 కురంగేశ్వర వర్తక చరిత్రము
- 9 కళావతి పరిణయము
- 10 గయ్యాళినిసాధుచేయుట
- 11 చిత్రకేతు చరిత్రము
- 12 దానకేశరీవిలాసము
- 13 వైదర్భి విలాసము
- 14 భానుమతి కళ్యాణము
- 15 సరసిజనమనోభిరామము
- 16 ధర్మకవచోపాఖ్యానము
- 17 కుమారద్వయవిలాసము
- 18 పద్మినీ ప్రభాకరము
- 19 మాలతీ మధుకరము

శ్రీలకుపయోగించుపుస్తకములు

ఆఱవ సంపుటము

- 1 శ్రీ విష్ణ్వరీయా నుహారాజ్ఞా
చరిత్రము
- 2 సతీహితబోధిని
- 3 పత్నిహిత సూచని
- 4 శ్రీనీతిదీపిక
- 5 సత్యాద్రాపదీసంవాదము
(నూతనపూజ పితృపూజ)

6 నీతికథామంజరిప్రథమభాగము

7 ,, ద్వితీయభాగము

8 దేహారోగ్యధర్మబోధిని

ఉపన్యాసములు

ఏడవ సంపుటము

- 1 జన్మాంతరము
- 2 అతిబాల్య వివాహము
- 3 విగ్రహారాధనము
- 4 ఈశ్వరదత్తపుస్తకములు
- 5 ఈశ్వరోపాసనము
- 6 ప్రార్థన
- 7 మానుషధర్మము
- 8 విద్యాధికుల ధర్మములు
- 9 మనుష్యజీవితములయొక్క
పరమార్థము
- 10 వైరాగ్యము
- 11 విద్యాధురీనుల యర్హ
కృత్యములు
- 12 వర్ణము
- 13 హిందూమతములు
- 14 స్వయంకృషి
- 15 సకాయకష్టకర్మములు
- 16 వేశ్యకాంతల ఉపన్యాసములు
- 17 ఐకిమత్యము
- 18 దానములు
- 19 శ్రీపునర్వివాహచరిత్ర
- 20 శ్రీపునర్వివాహవిషయకోప
న్యాసము
- 21 శ్రీపునర్వివాహవిషయక
ప్రథమవిజ్ఞాపనము

22 స్త్రీపునర్వివాహవిషయక
ద్వితీయవిజ్ఞాపనము

23 స్త్రీపునర్వివాహశాస్త్ర
సంగ్రహము

24 స్త్రీపునర్వివాహ భూత
వర్తమానస్థితులు

ఉపన్యాసములు-జీవచరిత్రలు
ఎనిమిదవ సంపుటము

1 దేశీయమహాసభ-

దానియుద్దేశము

2 స్వదేశసంస్థాన చరిత్రానులు

3 విగ్రహతంత్రవిమర్శనము

4 ఉపన్యాసమంజరి

5 వివేకవర్ధని మొదటిభాగము

6 ,, రెండవభాగము

7 ,, మూడవభాగము

8 శంకారాచార్యులు

9 బసవరాజు గవరాజుగారి

జీవచరిత్రము

సా హిత్య గ్రంథములు

తొమ్మిదవ సంపుటము

1 సంగ్రహ వ్యాకరణము

2 కావ్యసంగ్రహము

3 అలంకార సంగ్రహము

4 నీతిచంద్రిక-విగ్రహము

5 నీతిచంద్రిక-సంధి

6 తర్కసంగ్రహము

7 సత్యవాదిని

8 ఉత్తమస్త్రీచరిత్రములు

9 జీసస్ చరిత్రము

ఆంధ్రరవులు

పదియవ సంపుటము

1 పూర్వాంధ్ర కవులు

2 మధ్యకాలపు కవులు

3 ఆధునికాంధ్ర కవులు

పదకొండవ సంపుటము

స్వీయచరిత్ర

పుస్తకములు పలయువాడు:-

కార్యదర్శి, హితకారిణి సమాజము, రాజమహేంద్రవరము

అని వ్రాసిన బడయగలరు.

నీతి కథా మంజరి

ద్వితీయ భాగము

గ్రంథ కర్త :

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు :

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1951

[వెల డ 1-0-0]

కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారి గ్రంథములు.

కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారి గ్రంథములు.

ప్రహసనములు

మొదటి సంపుటము

- 1 అపూర్వ బ్రహ్మచర్య ప్ర॥
- 2 విచిత్ర వివాహ ప్రహసనము
- 3 మహాబధిర ప్రహసనము
- 4 పునర్మరణ ప్రహసనము
- 5 బలాత్కార గానవినోద ప్ర॥
- 6 కలహప్రియా ప్రహసనము
- 7 మహామహాపాధ్యాయ ప్ర॥
- 8 యోగనిద్రా ప్రహసనము
- 9 మహావంచక ప్రహసనము
- 10 అసహాయశూర ప్రహసనము
- 11 కలిపురుషుని శర్పర విలాసము
- 12 వేశ్యప్రియా ప్రహసనము
- 13 కౌతుకవర్ధిని
- 14 వినోదతరంగిణి
- 15 హాస్యసంజీవిని మొ॥భా॥
- 16 ,, రెం॥భా॥
- 17 ,, మూ॥భా॥

నాటకములు

రెండవ సంపుటము

- 1 బ్రాహ్మవివాహము
- 2 వ్యవహార ధర్మబోధిని
- 3 తిర్యగ్విద్వత్సహసభ
(మూషకాసుర విజయం)
- 4 మహారణ్య పురాణ పత్యము
- 5 ప్రహేళిక నాటకము
- 6 సత్యహరిశ్చంద్ర నాటకము

7 దక్షిణ గోగ్రహణము

8 వివేక దీపిక

భాషాంతరీకృత నాటకములు

మూడవ సంపుటము

- 1 చనుత్కార కత్నావళి
- 2 రాగమంజరి
- 3 కళ్యాణకల్పవల్లి
- 4 అభిజ్ఞాన శాకుంతలము
- 5 రత్నావళి
- 6 మాళవికాగ్ని మిత్రము
- 7 ప్రబోధచంద్రోదయము
- 8 వినీసు వర్తకచరిత్రము

వచన ప్రబంధములు

పద్యకావ్యములు

నాల్గవ సంపుటము

- 1 సత్యరాజాపూర్వదేశ
యూత్రెలు మొ॥భా॥
- 2 ,, రెం॥భా॥
- 3 రాజశేఖర చరిత్రము
- 4 శుద్ధాంధ్రనిరోధ్యనిర్వచన
నైషధము
- 5 రసికజనమనోరంజనము
- 6 శుద్ధాంధ్రభారతి సంగ్రహము
- 7 అభాగ్యోపాఖ్యానము
- 8 పథకవిలాసము
- 9 జాన్ గిల్పిన్
- 10 నీతిదీపిక

నీతి కథా మంజరి

అను

ఈ సపుకథలు

ద్వితీయ భాగము

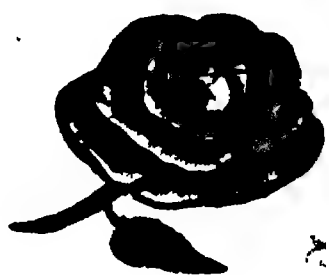
గ్రంథకర్త :

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ఇంగ్లీషునుండి తెనుగుభాష కనుకూలముగా నీతిపద్యములతో

వచనరూపమున తెనిగింపబడి

37 పటములతో బ్రకటింపబడినది.

ప్రకాశకులు :

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1950

కాపీ రైటు

కథ	పుట
97. కోడి, రత్నహారము	27
98. నక్క, ద్రాక్షపండ్లు	28
99. దాది, పిల్లవాడు	29
100. డేగ, కోయిల	30
101. వేటగాడు, తిత్తిరిపిట్ట	31
102. మార్గస్థులు, ఎలుగుబంటి	32
103. సారచేప, అక్కలచేప	34
104. ముసలినక్క, పడుచునక్క	34
105. పశువులదొడ్డిలో దూరిన దుప్పి	36
106. గ్రద్ద, గుడ్లగూబ	37
107. జింక, ద్రాక్షతీగ	39
108. ఆత్మస్తుతిపరాయణుడైన యాత్రికుడు	40
109. గడ్డిమేటిలోని కుక్క	41
110. బంగారమును పాతిపెట్టినలోభి	42
111. మృగములు, పక్షులు, గబ్బిలములు	43
112. చెట్టుక్రింద శయనించిన బాటసారి	44
113. ఇంద్రుడు, గొల్లవాడు	45
114. నక్క, గాడిద	46
115. గ్రద్ద, బాణము	47
116. సోమరిగుఱ్ఱము, బరువెత్తుకొన్న గాడిద	48
117. కుక్క, దొంగ	49
118. నక్క, నాటకశాల	50
119. గుఱ్ఱము, సింహము	50
120. ముసలివాడు, మృత్యుదేవత,	52

కథ	పుట
121. గాడిద, గుఱ్ఱము	52
122. గుడ్లగూబ	53
123. కోతి, నక్క	54
124. కోడి, కుక్క, నక్క	56
125. కాకి, పావురము	57
126. గ్రద్ద, పిల్లి, పంది	58
127. గాడిద, కుక్క, తోడేలు	60
128. తోడేలు, మేకపిల్ల	61
129. దొంగ, పిల్లవాడు	62
130. గొల్లవాడు, కుక్క	62
131. కుక్క, మొసలి	64
132. తోడేలు, మేక	65
133. వైద్యుడు, అంధురాలు	66
134. తల్లి, పిల్లవాడు	67
135. సింహమును గాడిదతోగలిసి వేటాడుట	69
136. ఇద్దఱు బాటసారులు	70
137. విగ్రహమును మోచుకొనిపోవుచున్న గాడిద	72
138. ఎలుకలసభ	73
139. కోడి, నక్క	75
140. వనదేవత మర్కటము	77
141. గాడిద, కోడి, సింహము	78
142. తండ్రి, ఇద్దఱుకొమార్తెలు	79
143. గాడిద, దానినీడ	80
144. విగ్రహముల విక్రయించు పురుషుడు	81

కథ		పుట
145. కుంటివాఁడు గ్రుడ్డివాఁడు	...	82
146. రెండుమేకలు	...	83
147. పిల్లి, గబ్బిలము	...	84
148. బాలుఁడు, భాగ్యదేవత	...	85
149. తపస్వి, భల్లూకము	...	86
150. బీదవాఁడు, కొడుకు, గాడిద	...	87
151. తోడేలు, మేకపిల్ల	...	89
152. నౌకాధికారి, యాత్రికుఁడు	...	91
153. మద్దిచెట్టు, ముండ్లపొదలు	...	92
154. గాడిద, తోడేలు	...	93
155. కోతి, దానిపిల్లలు	...	94
156. జంబుకము, మార్జారము	...	95
157. మార్గస్థులు, మఱిచెట్టు	...	97
158. సింహము, ప్రతిధ్వని	...	98
ప ద్య ము లు		
బోయవాఁడు, నృక్షములు	...	99
గరుత్మాంతుఁడు, కాకి	...	100
జంబుకము. మార్జారము	...	101
ముసలివాఁడు, కొడుకులు	...	103

శ్రీ

నీతికథామంజరి

ద్వితీయభాగము

76. నక్క, కోడి

నక్కయొకటి యొకనాటి చెల్లవాలుజామున కోళ్ళదొడ్డివద్దకు వచ్చి తననిమిత్తమయి పన్నియున్నవలలో పడెను. అది యొక కోడిపుంజు దూగమునుండిచూచి, అదివంటి భయంకరమయిన శత్రువులను సమీపించుట కొక్కసారిగా సాహసింపలేక భయపడుచు మెల్లమెల్లగాఁ గొంతదాపునకు వచ్చి, గుండెలు తటతటకొట్టుకొనగా చాటుననుండి తొంగిచూచెను. నక్క దానిరాకచూచి చేరఁబిలిచి మాయ యచ్చుపడునట్లుగా “ఓమిత్రమా! నాకిక్కడ నెటువంటి కష్టము సంప్రాప్తమయినదో చూచితివిగదా! ఈయాపత్తంతయు

నాకు నీమీఁదియపేక్షచేత వచ్చినది. నేను గ్రామసంచారముచేసి యీకంచెదాపుననుండి యింటికిఁ బోవుచుండఁగా నింతలో నీకంత స్వరము వినఁబడినందున నీక్షేమసమాచారము విచారించి పోవలెనని వచ్చి యీవలలో పడినాను. కాబట్టి నీవీయురిని ఛేదించుటకయి నా కొకకత్తిని దెచ్చిపెట్టవలెను. ఆపని నీచేత కాకపోయినా, నే నీయురిత్రాటిని నాపండ్లతో మెల్లఁగా తేగఁగొలుకువఱకు నాదుర్ద శను నీ వెవ్వరితోను జెప్పక యూర కుండు” అని మంచిమాటలు చెప్పెను. ఆకోడిపుంజమాలుమాటాడకపరు గెత్తుకొనిపోయిబిగ్గరగాఁ గూసి వెంటనే తనయజమానుని కానక్కవార్త తెలియఁబఱచెను. అంతట వాఁడొక దుడ్డుకట్ట తీసుకొనివచ్చి పాటిపోవుట కవకాశము కలుగకముందే నక్కను చావమోఁడెను.

గీ. ముఖముముందఱిస్తుతులకు మోసపోక

తాను వారింపఁదగు నాపదలవిధంబు

ముందుగవిమర్శ యొనరించి బుద్ధిమంతుఁ

డర్హులకుమాత్ర ముపకార మాచరించు.

77. సింహముతోలు కప్పకొన్నగాడిద

సింహచర్మ మొకచోటఁ బడియుండఁగాఁ జూచి యొకగాడిద యూతోలు తనమీఁదఁ గప్పకొని పట్టరానిగర్వముతో గంతులు వేయుచుఁ బరుగులెత్తి మనుష్యులను మృగములను బెదరించుచు సాయంసమయమునం దొకపొలములోఁ బ్రవేశించిమేయుచు నింటికిఁ బోకుండెను. అంతట యజమానుఁడు తనగాడిద వేళ కింటికి రాక పోవుటచేత దాని వెదకుకొనుచు వచ్చి దాని నిడుదచెవులను బట్టి గూనవాలుపట్టి చేరువకుఁ భోయి, సింహచర్మము కప్పకొన్నను

సింహము గాక గాడిదగానే యుండునని తెలిసికొని బుద్ధి తెచ్చుకొను నట్లుగా దుడ్డుకట్టతోఁ గొట్టి, దాని నింటికిఁ దోలుకొనిపోయెను.

గీ. అధికుఁ డనితోఁప మాయ చేయంగఁబోక

నరుఁడు స్వదశకుఁ దగినట్లే నడవవలయు

లేనివేషంబు వేసెడుహీనునకును

గల్గ పయి కుబ్జి కష్టముల్ పెల్లువచ్చు.

78. పురమూషకము, వనమూషకము

బాల్యస్నేహమునుబట్టి తన్నుచూడవచ్చిన పట్టణవాసియైన యెలుకకు వనమునందు వాసముచేయుచున్న యెలుక యొకటి విందు చేసెను. ప్రతిదినమును తా నెట్టిభోజనము చేసినను గృహస్థధర్మమునుబట్టి యతిథి యింటికివచ్చినప్పు డధికసత్కారము చేయవలసి యుండుటచేత నాఁ డాయడవియెలుక తాను సాధారణముగా భుజించెడు జొన్నకంకులు మొదలయినవి పెట్టక తనమిత్రున కపూర్వములయిన గుమ్మడికాయ ముక్కలు చిక్కుడుగింజలు మొదలయిన పదార్థములను గుడువఁ బెట్టెను. అప్పు డాయూరియెలుక తనచెలికానిని జూచి “మిత్రుఁడా! ఇంతకాలమునుండి నీవీ యిటుకు బొటియలో వనవాస మెట్లుచేయుచున్నావో” నాకు మహాశ్చర్యకరముగా నున్నది. ఇక్కడ చెట్లును పుట్టలును రాళ్ళును దుప్పలును దప్ప మఱి యేవియు కంటికిఁ గానరావు. మాపట్టణ మిట్టిదిగాక దర్శనీయములయిన సమస్తవస్తువులను గలదయి భూతలస్వర్గమువలె కన్నులపండువుగా నుండును. మాయూ రొక్కసారి చూచితివా యిక నెప్పుడును నీవు దానిని విడిచిపెట్టవు. తేపటిదినము మనదికాదు. బ్రతికియున్న దినములలో నేడే సుఖ మనుభవింపవలెను. కాబట్టి యీరీతిగా నట్ట

డవిలో కాలము వ్యర్థముగా పోగొట్టక వెంటనే నా వెంటరమ్ము.” అని వేగిరించి యాయెలుకను దనతోఁ బ్రయాణము చేసెను. ఆవన మూషకము మిత్రవాక్యమును నమ్మి భోగాశచేత నాఁటిరాత్రిచీకటి పడగానే బయలుదేటి మిత్రునితో నడచి యర్ధరాత్రమునకు పుర మూషకము యొక్క గృహమును జేరెను. ఆదివ్యభవనమునందు నాఁటిరాత్రి గొప్పవిం దగుటచేత విం దారగించినవారు విడిచిపోయిన పంచభక్ష్యపరమాన్నముల శేషము నట్టింట చెదరి యుండెను. అప్పు డాపురమూషక మాముక్కల నేటితెచ్చి వనమునుండి వచ్చినమిత్రు నకుఁ గుడువఁ బెట్టుచు పురవాసమువలని సౌఖ్యములను వేయినోళ్ళ శ్లాఘింప మొదలు పెట్టెను. ఈశ్లాఘన సగమయినను ముగియక మునుపే యింతలో లోపలినుండి యెవ్వరో వచ్చి యదలించి యాయె లుకను కట్టతో తఱిమివేసిరి. ఆ యెలుకలు ప్రాణములు తప్పించు కొని కలుగులో ప్రవేశించుటయేతడవుగా వానియలుకుడువిని లోపలి నుండి పెంపుడుపిల్లి యొకటి పరుశెత్తుకొనివచ్చి వానిని తన పొట్ట బెట్టుకొనుటకయి యాకన్నముముందు నడయాడసాగెను. అదియం తయుఁ జూచి యడవియెలుక కలుగులోమూర్ఛపోయి కొంతసేపటికి తెలివి తెచ్చుకొని నాఁటిదిన మంతయు నా కారాగృహములో నెట్లో గడపి తనమిత్రునితో “చెలికాడా! నీపురనివాససౌఖ్య మంతయు నింతేకదా! నీసౌఖ్యమునకును నీకును వేయి నమస్కారములు. ఈ భోగములు నీవే యీదివ్యభవనములో ననుభవించుచు మాయలుకు బొటియలో నాజొన్నకంకులతో కష్టపడుటకయి నన్ను శీఘ్రముగా నాయడవికిఁ బంపివేయుము” అని సెలవు గైకొని మఱునాఁటిసాయం కాలము చీకటి పడఁగానే బయలుదేటిపోయి మరల నిజనివాసము చేరెను.

గీ. భూరిభయయు క్తపాయసభు క్తికంటె
గాసి లేకుండ లభియించు గంజి మేలు
పరులకృప నబ్బుభాగ్యజీవనము కంటె
వసుధ స్వచ్ఛండమా బీదబ్రతుకె లెస్స.

79. నక్క, సింహము

నక్క యొక్కటి మొట్టమొదట సింహమును జూచినప్పుడు భయముచేత వడకుచు కదల మెదల లేక పోయెను. రెండవసారి మరల సింహమును జూచినప్పుడు నక్కకొంచెము భయము తీటి యెదుట నిలువబడి సింహమువంకఁ దలయెత్తి చూడఁగలిగెను. అటుతరువాత మూడవసారి సింహ మెదురుపడినప్పు డానక్కనిర్భయముగా సమీప మునకుఁ బోయి నమస్కరించి ప్రసంగమున కారంభించెను.

గీ. అతిపరిచయంబున నవజ్ఞ యగుట తెలిసి
తెలివిగలవారు కనుగల్గి మెలఁగవలయు.
అధికగర్వంబుగాని నై చ్యంబుకాని
విడిచి ఋజువృత్తి నెప్పుడు నడుచు టా ప్పు.

80. పర్వతము ప్రసవించుట

ఒక దేశమునందాన్న యొకపర్వతములోనుండి యేదో యొక గొప్పధ్వని వినబడెను. అది విని కొందఱుజనులు పర్వతము నొప్పులు పడుచున్నదని యొకప్రవాదమువేసిరి. ఆమాటలు వెంటనే దేశమంతటను వ్యాపింపఁగా మూఱులు సమ్మి పర్వతముయొక్క ప్రసవవేదనను జూడవలెనని పట్టణములనుండియు పల్లెలనుండియుప్రతిదినమును గుంపులుగుంపులుగా రాఁ దొడఁగిరి. ఇట్లు వేలకొలదిజనులు వచ్చి పర్వత మేమిబిడ్డను కనునో వేడుక చూడవలెనని చిరకాల మత్యా సక్తితో కొండచుట్టును జేరి కనిపెట్టుకొని యుండఁగా తుట్టతుదకొకనాఁ డాపర్వతములోనుండి యెలుకపిల్ల యొకటి పయికి వచ్చెను.

గీ. అల్పు లొకకొండ టేదో యత్యద్భుతంపుఁ

గార్య మాచరించెడు నట్లుగా నటించి

వట్టియాడంబరము చేసి తుట్టతుదకు

హాస్యపాత్రు లగుదు రల్ప మాచరించి.

81. గరుత్మంతఃకుః కాకి

క్షుద్భాధచేత గరుత్మంతఃకుః ఉండు పర్వతాగ్రమునుండి వచ్చి పొలములో మేయుచున్న గొట్టెపిల్ల నొకదానిని కాళ్ళసందున నిటికించుకొని నిమిషములో మరల గగనమార్గమున నెగసి పోయెను. చేరువ చెట్టుమీఁదఁ గూరుచుండి చూచుచున్న కాకి తానుకూడ గరుత్మంతునివలె జేయఁదలచుకొని, చివ్వున నెగిరివచ్చి యొకగొట్టె వీపుమీఁద వాలి తనకాళ్ళు దాని బొచ్చులో తగుల్కొనఁగా వదల్చుకోలేక యటచుచు గిజగిజ కొట్టుకొన నారంభించెను. అది చూచి గొల్లవాఁడు గొట్టెవద్దకు వచ్చి గోళ్ళు గొట్టెబొచ్చులో చిక్కుకొనుట చేత నెగరలేకున్న కాకిని సులభముగా పట్టుకొని యాడుకొనుట కయి తనపిల్లహస్తంబు కీచ్చెను.

గీ. ఆత్మపశరక్తు లరయక స్వావిశయతః

జేత కానట్టి పనులకుఁ జేయి చాపి

యధికునట్లు నడించెడు యధమ జనుఁడు,

ధాత్రిలోపలఁ బరిహాసపాత్రుఁ డగును.

82. కుక్క, తోడేలు

ఒకనాటి వెన్నెలలో వన మంతయు దిరిగి వేసారి యాహార మెక్కడను దొరకకపోవుటచేత సాహసముచేసి చిక్కియున్న బక్క తోడే లొక్కటి గ్రామములో బ్రవేశించి యొకధనికునియింటి ముందట దిరుగుచున్న బలిసియున్న యొక కుక్కను జూచెను. అప్పు డాతోడేలు కుక్కసమీపమునకుఁబోయి నమస్కరించి కుశలప్రశ్నము చేసి తనబంధుత్వమును దెలుపుకొని “మిత్రుడా! నీవు మిక్కిలి యారోగ్యదశలో నున్నట్లు కనబడుచున్నావు. ఇటువంటి కాయ పుష్టియు సుందరవిగ్రహమును గలవానిని మనబంధువర్గములో మఱి యెవ్వరిని నే నీవఱకు జూచియుండలేదు. నాకంటె నెక్కువమంచి స్థితిలో నీవెట్లుండఁగలిగితివో కారణము కొంచెము నాయాదనుగ్రహించి తెలుపుము. నన్ను నేను బ్రశంసించుకొన్నచో నాత్మస్తుతిగా తోచునేమోకాని నిజముగా నేను నీకంటె పదిమడుగు లెక్కువ నాహాసముతో వెలువడి యెక్కడ నెక్కడనోయున్న రహస్యస్థలము లన్నియు నీకంటె నెక్కువగా తిరిగి ప్రతిదినమును పొట్టకయి నేను నీకంటె సహస్రగుణము లెక్కువగా పాటు పడుదును. అయినను కడుపు నిండక యాకలిచేత బంధపడుచు నే నిట్లు చావునకు సిద్ధ

ముగా నున్నను.” అని పలికెను. “నేను జేసినట్లే నీవును జేసినపక్షమున నీవును నావలెనే యుంచువు” అని కుక్క యుత్తర మిచ్చెను. “నీవుచేసెడిపనియేమో నాకుఁ జెప్పుము.” అని తోడే లడిగెను. “ఇల్లు కావలికాచి నొంగలను లోపలికి రానియ్యకుండుట. ఇంతకంటె మఱేమియు లేదు,” అని కుక్కబదులు చెప్పెను. “ఇంతేకదా! ఈపని నేను నామనఃపూర్తితోఁ జేసెదను. ఇప్పటి నాస్థితి మహాదుఃఖకరమయినది. గాలికి వానకుమంచునకు సహించి మలమలమాడుచు నట్టడవిలో బట్టబయలను నివాసముచేయుచుండుటకంటె వేళ తప్పకుండ ప్రతిదినమును మంచిభోజనము చేయుచు హాయిగా మంచికప్పుగలవెచ్చనియింట వాసము చేయఁగలుగుటమహాభాగ్యము కదా?” అని తోడేలు పలికెను. “అందుకు సందేహము లేదు. ఇంక నీవు నీయింటిమీఁది ధ్యానమును విడిచి పెట్టి యిక్కడ నాతో నుండి నావెంటఁ దిరుగుచుండుము,” అని కుక్కతోడేలునకు హితోపదేశముచేసెను. అంతట నారెండును దొడ్డియంతయుఁ దిరుగుచుండఁగా తోడేలు కుక్క మెడలో పట్టెడయొకటి యుండుట చూచి, అది యేమో యడిగి తెలిసికోవలెనన్న వేడుక గలదయి “మిత్రుడా! నీమెడలో నేమో కనఁబడుచున్నది. దాని యుపయోగ మేమో వివరించి నాయభిమతియును దీర్పుము” అని వేడుకొనెను. “అట్లయినచోఁ జెప్పెదను వినుము. నేను కొంచెము కోపస్వభావము కలదాననగుటచేత మనుష్యుల నొకవేళ కఱిచిపోదునేమోయని పగటిపూట నన్ను కట్టిపెట్టి యింటివారు రాత్రిపూటమాత్రము నన్ను విడిచిపెట్టుదురు. అంతేకాక నేను పగలు నిద్రపోయి రాత్రులు మెలకువగలిగి యుండి యింటిని జాగరూకతతో కావలికాచుచుండవలెనన్న యుద్దేశముచేత నన్ను ముఖ్యముగా నీపట్టెడకు గొలుసు తగిలించి యింటిస్థంభమునకు కట్టిపెట్టుదురు. ఇట్లు పగళ్లు కట్టిపెట్టినను సూర్యాస్త

మానము కాగానే మెడగొలుసు విప్పి నన్ను విడిచిపెట్టుచుండుట చేత రాత్రులు నేను యథేచ్ఛముగా సంచారము చేయవచ్చును. నాయజమానుడు ప్రతిదినమును మాంసము తానుతిని మాంసములో దిగబడిన యెముకలు మొదలయినవాని నన్నిటిని స్వయముగాఁ దీసికొనివచ్చి తనచేతులతో నాకుఁ బెట్టును: ఇంట నున్నవారి కందఱికిని నామీఁద ప్రేమయగుటచేత వారందఱును తాము తినఁగా మిగిలినవస్తువులను దెచ్చి మనుగుడుపు పెండ్లికొడుకువలె నాకుఁగుడువఁ బెట్టుదురు. నేను సుఖపనువిధ మంతయు నీవు విన్నావుకదా? ఇక నావెంటరమ్ము. ఏమి? అనుమానించుచున్నావేమి?" అని కుక్క పలికెను. "రాను. నేను నీవెంట రాను. నీసౌఖ్యమంతయు నీకే యుంచుకొని యిక నన్ను విడిచిపెట్టుము. నీవు చెప్పినసౌఖ్యము నా కక్కఱలేదు. నాకు ముఖ్యముగా కావలసినది స్వతంత్రత్వము. అది లేకపోయినతరువాత రాజ్యాధికార మిచ్చినను నా కక్కఱలేదు. అని పలికి యచ్చట నిలువక తోడేలు వెడలిపోయెను.

గీ. అన్యసకు దాసుడయియుండి యనవరతము
పాయసాన్నంబుఁ గుడుచుచు బ్రతుకుకంటెఁ
దాను బరు వేడఁబోక స్వతంత్రవృత్తి
గంజిత్రాగుచు బ్రతుకుట కరము తెస్స.

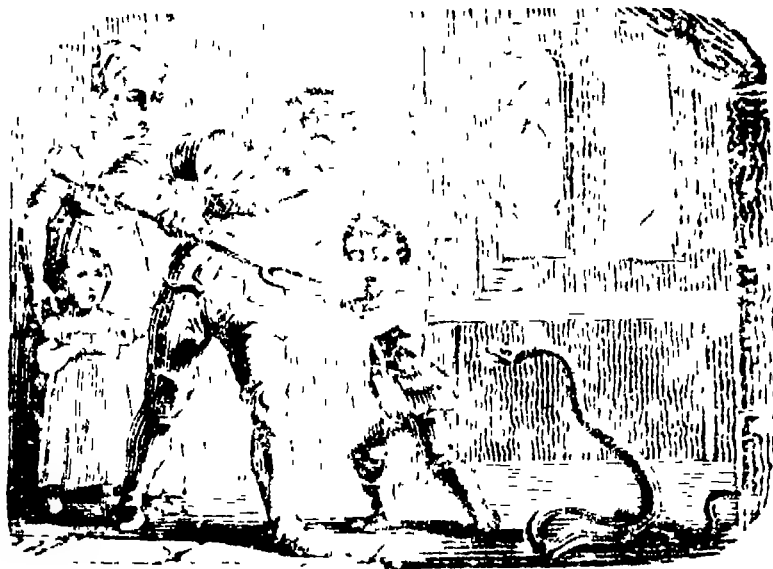

౪౩. నక్క, తోడేలు

ఒకతోడేలు తాను వాసముచేయుచున్న గుహయం దాహార పదార్థములను నిలువచేసికొని యిల్లు కదలవలసిన పనిలేక సుఖముగా జీవనము చేయుచుండెను. నక్క యీసంగతిని విని యోర్వలేక నిజము తెలిసికొనిరావలెనని తోడేలుయొక్క దర్శనము నిమిత్తము పోయి తనరాకను లోనికిఁ జెప్పి పంపఁగా, తోడేలు తన దేహ మస్వస్థముగా నున్నదని మిషపెట్టి దానికి దర్శనమియ్యక పంపివే సెను. అందుచేత నక్క మిక్కిలి కోపించుకొని తిన్నగా గొల్లవాని యొద్దకుఁబోయి తోడేలు మందలోని గొట్టెపిల్లల నెత్తుకొనిపోయి తనగుహలోఁ బెట్టుకొని తినుచున్నదనియు, మంచియీటె తీసికొని తనవెంటవచ్చి దానిని పొడిచి చంపినపక్షమున నేటితో దానిబాధ మానుననియు, చెప్పి వానిని గుహయొద్దకుఁ దీసికొనిపోయి వానిచేత నాతోడేలును చంపించెను. తోడేలు చావఁగానే దానిస్థానముననక్క యాగుహలో ప్రవేశించి యది సంపాదించుకొన్న భోజనపదార్థము లను తాను యథేచ్ఛముగా ననుభవించుచుండెను. కాని యాభోగ

మానక్కకు చిరకాలము దక్కినదికాదు. అగొల్లవాడు తనగొట్టె
పిల్లయొక్కటి తప్పిపోగా దానిని వెదకుకొనుచు పరిలగుహవద్దకువచ్చి
నక్క యక్కడనుండుట చూచి అక్కడేలును పొడిచిన యీటెతోనే
దానిని పొడిచి చంపి తనదారి బోయెను.

గీ. పరుల నపేక్షుచ్చకున్ స్తోపాయములను
జెఱచి తా నాగుపడు నపేక్షించువాడు
కోరి పరులన్ ద్రవ్యసగోళిలోనె
యవల దానును నూలి దురంత మొందు.

84 కాపువాడు కొప్పువాడు

కాపువాడు కొకడు శీతకాలములో ప్రాతఃకాలముననే లేచి
తనపొలములోనికి బోయి యందందు తిరిగి కంచెవద్ద నొక పాము
మంచుచేత బిడ్డబిగిసికొని పచ్చెనట్టు పోయుండగా చూచి జాలిపడి
దాని నింటికి దీసికొనివచ్చి పొయివద్ద వెన్ననిగ్ధలములో నుంచెను.
ఆపెట్టచేత గొంతసేపటి కది తేలుకొనిలేచి యిల్లు నాలుగుమూలలు
తిరుగుచు బుసకొట్టుచు వానిచిర్యమిడినను, బిడ్డలమీదను బడి
కలువబోయెను. పాముకు భయపడి వారందఱు నొచుచు నానా
ముఖముల పరుగులెత్తిగా తుదకాలములో నిల్లంతయు నల్లకల్లోల
మయ్యెను. ఆసందడివిని కాపువాడు వీధిలోనుండి పరుగెత్తుకొనివచ్చి

సంక్షోభ కారణమును అలిసికొని “ఒక పునర్పమా ! నీయందు
దయ తలచి ప్రాణము రక్షించినందుకు ఫలము తోడనే కలిగినది.
ఇక నీవు సీక్రతఘ్నతకు తగినచావు చావుము.” అని యొకదుడ్డు
కట్టతో దానితల చిత్తుకట్టాడిచి దానిని మృత్యుగృహమునకు
బంపెను.

గీ. ధరణి గొర్రెపల్లెలందు గృతఘ్నతోడ
దుల్మ్యుని పాపి ! యెదును దొరక బోడు

నధముఁ పెంతెలియకు నెచ నైతిముఁడు.

85. ముసలివాడు, కొడుకులు

ఒక ముసలివానికి కొడుకు లనేకు లుండిరి. వారు తమలోఁ
దాము తలుచుగా తగవు లాడుచుండిరి. వారి తగవులాటలు మాన్పి
వారిలో వారి కమత్యము కలిగి పవలెనని యెన్నిసారులో తండ్రి
ప్రయత్నము చేసెను గాని యాతని కృషి యంతయు నిష్ఫల
మయ్యెను. అతడు తరువాత నొక యువాయ మాలోచించి యొక

నాడు కొడుకుల నందఱిని దనయొద్దకుఁ బిలిపించి, “వారిముం దొక కట్టలమోపుపెట్టి మీతో నెవ్వఁడైన తనబలమునంతను జూపి దీనిని విఱువఁగల మగవాఁడున్నాఁడేమో ప్రయత్నముచేసి చూడుఁడని చెప్పెను. అప్పుడు వాకొక్కొక్కఁడే మహాహోరుషముతో ముందుకువచ్చి రండుచేతులతోను కట్టలమోపును గట్టిగాఁబట్టి యావచ్చు క్తిని వినియోగించి విఱువఁజూచిరి గాని కట్టలు కట్టగాఁ గట్టఁబడి దుర్భేద్యముగానుండుటచేత విఱువ లేక స్థిరపడి పండ్లికిలించుచు వెనుకకు తొలఁగిపోయిరి. అని తరువాత వాఁడు వారిని మరలఁ బిలిచి మోపు విప్పి యెదుటఁ బెట్టి ముప్పుడు తల యొకకట్టయుఁ బుచ్చుకొని విఱువఁగలరేమో చూడుఁడని చెప్పెను. అప్పుడు వా రందఱును మహాహోరుషముతో నొక్కొక్కకట్టనే చేతఁ బట్టుకొని యవలీలగా క్షణకాలములో కట్టలన్నియు విఱిచి పోగులు పెట్టిరి ; అంతట తనఁడే కొడుకులను పూచి “ఓపుత్రులారా! సంఘీ భావముయొక్క శక్తి మీకిప్పుడు బోధపడినది గదా ! ఈకట్టల వలెనే స్నేహనుబంధముచేఁ గట్టఁబడి మీరందఱు నేకమయి యున్న పక్షమున మీ రెవ్వరికిని సాధ్యులు కాకుండురు. ప్రేమానుబంధ మును బోఁగొట్టుకొని కలహములచే విడిపోయి గెలుపటరిగాండ్రయిన పక్షమున మీరు పరులకు సుఖసాధ్యులయి పరస్పరై కమత్యమువల నను బ్రేమమువలనను గలుగు లాభమును సౌఖ్యములను బోఁగొట్టుకొని దుఃఖముల పాలగుదురు,” అని బోధించెను. ఆమాటవలన వారు బుద్ధి తెచ్చుకొని నాగినుండియు నన్యోన్యనురాగముగలవారయి పోరాటము మాని సుఖపడి సొచ్చిరి.

గీ. వసుధ నేకకుటుంబమువార లెప్పుడు

గలిసి యన్యోన్యమైత్రీతో మెలఁగ వలయు.

ఒండొరులతోడి బోరాడు చుండు రేని,

యహితాలకు వారు సుఖసాధ్యు లగుదు రొకట.

86. ముసలి కుక్క

ఒక వేటకుక్క తనవయఃకాలములో మిక్కిలి యుపయుక్తముగా నుండి యెంత బలవంతమైన జంతువుమీఁదనైనను పులివలె బడి వేటాడి యజమానుని కెంతో సంతోషము కలుగజేసి యిప్పుడు కాలమహిమచే ముసలిదయి బలహీనపడిపోయెను. ఇట్టి స్థితియందుకుక్క యొకనాఁడు తనయజమానునితో పొలమునకుఁ బోయి నప్పుడు దుప్పియొక్కటి యక్కడకు పరుగెత్తుకొని రాగా మహావేగముతోఁ బోయి దానిమీఁదఁ బడి పిక్కపట్టుకొనెను గాని ముదిమిని బట్టి పండ్లతో గట్టిపట్టు లేక పోవుటచేత దుప్పి యాపట్టును వదల్చుకొని యావృద్ధశునకమును తన్ని తప్పించుకొని పాటిపోయెను. అప్పుడు యజమానుఁడు దుప్పిని వదలిపెట్టినందునకయి మిక్కిలి కోపముగలవాడయి దాని యొద్దకుఁబోయి కఱ్ఱయెత్తి కొట్టఁబోగా, “కాలమంతయు నీసేవకే ధారపోసి దుర్బలుఁడనయియున్న నన్ను నిష్కారణముగా నేల కొట్టెదవు! ఇప్పుడు సహితము నామనస్సు నీసేవకొఱకే దీక్షివహించియున్నను శిథిలములయిపోయినవి యీయవయవములు పని చేయఁజాలకున్నవి. నే నేమి చేయుదును? ఇప్పటి నాస్థితి నీకు కోపము తెప్పించుచున్నను నాపూర్వస్థితిని గొంచెము స్మరణకుఁ దెచ్చుకొని శాంతి వహించి నన్ను మన్నింపుము” అని యాకుక్క పలికెను.

గీ. కాల మెల్లను బ్రభుసేవఁ గడపినైచి

పూర్వజవసత్వములఁ బొసి ముసలు లైన

మంచిభృత్యులకృతమును మఱచిపోక

నాయకుఁడు వారిపోషణ చేయవలయు.

87. రోగమువచ్చిన ధర్మ

ఒక గ్రద్ద దీర్ఘవ్యాధిచేత బాధపడుచు దేహము మరల స్వస్థ పడు నన్నయాశ లేని దయి తల్లిని జేరఁ బిలిచి “అమ్మా! నీ విప్పుడు దేవాలయమునకుఁ బోయి దేవతలకు మ్రొక్కి యభిషేకములు చేసి నాపాపముల క్షమించి నాకారోగ్యము దయచేయుట కయి ప్రార్థన చేసి రమ్మ” అని వేడుకొనెను. “నాయనా! నీబ్రతుకు నిమిత్త మయి నే నేపనిని చేయుమన్నను జేసెదను. అయినను నేను దేవతల నేమని ప్రార్థించవలయునో తెలియఁ బోవును. నీవు తిన్నగా నున్నంతకాలమును జీవహింసనే నిత్యవ్రతముగాఁ జేసికొని సదా సాధుజంతువులను బాధించుచుంటివి. అంతేకాక ప్రతిదినమును నే నిప్పుడు మ్రొక్కుబోయెడు దేవతలసన్నిధానమునం దాదేవాలయములోని పాపురములనే హింసించి వాని రక్తముతో దేవతల నెత్తిమీఁదనే యభిషేకము చేయుచువచ్చిన నిన్ను దయ చూడవలసిన యాదేవతలను నే నేమొగముతో వేడుకోఁ గలుగుదును?” అని పలికి యాముసలిగ్రద్ద కన్నుల నీరు పెట్టికొనెను.

గీ. మరణకాలముం దఘములు మనసు నెప్పుడ
బాధపెట్టును గావున వ్యాధి తఱినె
పాపము తమింప వేడక ప్రాజ్ఞుడెపుడు
దురితమును జేయ కుండంగఁ దొడఁగవలయు.

88. ము స లి సి ం హ ము

ఒకసింహము జంతువులను జంపి చంపి ముసలిదయి యవసాన
కాలము సమీపించినందున దొమ్మి తెగులుచేత బాధ పడుచు
మూలుగుచుండెను. అప్పుడు పూర్వము దానివలన బాధపడి తప్పించు
కొని బ్రతికిన జంతువు లనేకము లక్కడకు దవచ్చిమరణవేదన ననుభ
వించుచున్న తమ వృద్ధశత్రునిమీఁద పగ తీర్చుకొన నారంభించెను.
ముందుగా వరహ మొకటి వచ్చి యాసింహమును తనవాఁడి కోట
లతోఁ బొడిచెను; అటు తరువాత వృషభ మొకటి వచ్చి సింహ
మును కొమ్ములతోఁ గ్రుమ్మెను; ఆరెంటిని జూచి యింక సింహము
వద్దకు నిర్భయముగాఁ బోవచ్చునని ధైర్యము తెచ్చుకొని గాడిద
మొకటి మెల్లగా దావునకు బోయి వెనుకటి కాళ్ళతో దానితల
తన్నెను. ఆయవమానమును సహింపలేక కుట్టాపిరితో నున్న
సింహము “అయ్యో! అవమానము ధైర్యశాలులవలనఁ గలిగినప్పుడు
సహితము దుస్సహమయి మానవంతునకు చావువలెనుండును. అటు
వంటి స్థితిలో నిప్పు డీచెచ్చుగాడిదవచ్చి మొగముమీఁద తన్నఁగాఁ
జూచుట వేయి చావులు చచ్చుటకన్నను దుఃఖికరముగా నున్నది.”
అని పలికి ప్రాణములు విడిచెను.

గీ. వార్ధకంబుగఁ బురుషుండు పరులవలనఁ
దాను గౌరవ మొందంగఁ దలంచు నేని,
పడుచుతనమున నెప్పుడుఁ బరులయెడల
మిత్రతయు సాధుతయుఁ గల్గి మెలఁగవలయు,

89. వేటకాడు, సింహము

పూర్వకాలమునం దొక వేటగాడును సింహమును వనమునో నొకచోటఁ దారించినప్పుడు జరిగిన సంభాషణములో బలమునందు మనుష్యుఁ డెక్కువా సింహమెక్కువా యన్నప్రశ్నము వచ్చెను. అప్పుడా వేటగాఁ డడవిలోఁ దమ కెదురుగా సింహమును మనుష్యుఁడు పట్టుకొని యలయించుచున్నట్లు మలఁచఁబడియున్న రాత్రి విగ్రహమును సింహమునకుఁ గనఁబఱిచి, మృగరాజుకంటె మనుష్యుడే యధికుఁ డన్న తనవాదమును స్థాపించుటకయి దాని నొకనిదర్శనముగాఁ జూపెను. ఆమాటలకు పకపక నవ్వి “నీవాదమునకుఁగల బలమంతయు నింతే యైనపక్షమున నింతకంటె దుర్బలహేతు వింకొకటిలేదు. రాత్రియం దావిగ్రహములను మలఁచినశిల్పి మనుష్యుఁడుగాక సింహమే యయియుండిన పక్షమున, సింహమే మనుష్యునిఁ పట్టుకొని యలయించు చున్నట్లు చెక్కియుండును.” అని సింహము త్తరము చెప్పి వాని వాదమును ఖండించెను.

గీ. నరుఁడు స్వాధిక్యనిద్ధారణంబునందుఁ

దానె యర్హుఁడు కాఁ డెందుఁ దలఁచిచూడ

ఉభయపక్షంబులందును గల్గుయత్త లరసి

యన్యులే కార్యమును దీర్చ నర్హు లెపుడు.

90. సింహము మనుష్యస్త్రీని కామించుట

ఒక చెంచువాడును కూతురును వనములో సంచరించు చుండగా సింహమొకటి వారి కెదురుపడి యా చెంచుకన్నియయొక్క చక్కదనమును జూచి యద్భుతపడి మోహించి యాకన్యను దన కిచ్చి వివాహము చేయవలసిన దని తండ్రినడిగెను. ఆ చెంచువాడు తనకొమార్తెను మృగరాజు పాలుచేయుట కిష్టము లేనివాడయి తానాప్రార్థన సంగీకరింపని పక్షమున సింహ మేమిచేయునో యన్న భీతిచేతఁ దా నియ్య నని స్పష్టముగాఁ జెప్పలేక కొంతసే పేమిచేయుటకును తోచక యాలోచించి యొకయుపాయమును కనిపెట్టి “ఓమృగేంద్రా! నా పుత్రిక కపాయము కలుగ కుండుట కొఱకును నిన్నుఁ జూచి యీ చిన్నది జడియ కుండుటకొఱకును నీవు ముందుగా నీపండ్లను గోళును తీసివేసికొనుట కొప్పుకొన్నపక్షమున, నాకొమార్తెను నీ కిచ్చి వివాహము చేసెదను.” అని సింహముతోఁజెప్పెను. కామాంధమయియున్నసింహ మచిన్నదానిమీఁది వలపుచేత వాడు చెప్పిన పద్ధతి కంగీకరించెను. అంతట వాడు క్రొత్తపెండ్లికొడుకుయొక్క పండ్లను గోళును పట్టుకొనుటతో నూడఁబెట్టి నిరాయుధుని జేసి, తన కూతునకు భర్తగా నపేక్షించి యున్నయానాలుగు కాళ్ళయల్లుని దుడ్డుకట్టతో చావ మోది గృహప్రవేశము నిమిత్తము యమమంధిరమునకుఁ బంపెను.

గీ. వలచి కామాతురుం డైనవాఁడు పుడమి
 నెట్టియిడుమల నైనఁ బైఁ బెట్టుకొనును
 కరము నిత రేతరానురాగంబుచేత
 జోడు కలిసిన పెండ్లియే సుఖము నిచ్చు.

91. చీమ, రంగ

ఉభయలలో నెవ్వరిజీవన మాశ్చర్యకర మయిన దన్నవిషయమునుగూర్చి యీగకును చీమకును నొకనాఁడుగొప్పచర్చ జరగెను. ఆప్పుడాయిరువురును గొంతసేపు పూర్వపక్షసిద్ధాంతపూర్వకముగా నన్యోన్యయోగ్యతలనుగూర్చిమహావాదముచేసిరి. ఆవాదములో నీగముందుకు వచ్చి గంభీరస్వరముతో “నాస్థితి యెంతపూజ్యమయినదో లోక మంతయు నెఱుఁగును. దేవతానివేదమున కుంచిన పవిత్రప్రసాదమును సహితము దేవునికంటెను ముందుగా నే నాఘ్రాణించి చవిచూచెదను. నేను సమస్తపుణ్యస్థలములకును బోయి యెల్లవారును పూజించెడు దేవతల శిరస్సుమీఁదనే యెక్కి యున్నతపదవిని ననుభవించెదను. నే ననన్యప్రాప్యములగు రాజాధిరాజుల దివ్యభవనముల

యందు సహిత మిష్టవిహారము సలుపుచు వారి కరీటములమీఁద నా పాదములు సోకునట్లు నిలిచి గౌరవము పొందుదును. లోకములోని యెటువంటి యంతఃపురసుందరి చెక్కులమీఁద నైనను వ్రాలి యధేచ్ఛగా ముద్దు పెట్టుకొనఁ గలుగుదును. వేయేల ? నేనణుమాత్రమును కష్టపడ నక్కఱలేకయే లోకములోని యుత్తమపదార్థముల నెల్ల ననుభవింపఁ గలుగుదును. ఇటువంటి మహానైభవము నీ కెక్కడనున్నది? అని తనయాధిక్యమును జెప్పకొని చీమ నాక్షేపించెను. అప్పుడు చీమ రోషముతో ముందునిలిచి “ఇప్పుడు నీవు చెప్పినదానిలో మానవంతులు విని లజ్జపడవలసిన బేకాని సంక్షోభింపఁదగిన దేదియు నాకుఁ గానరాదు. ఆహ్లాదముచేసి సమ్మానించినప్పుడు నీవిప్పుడు చెప్పిన విందు లన్నియు గౌరవనీయములు కావచ్చును గాన పలువనిపేరంట మెంతమాత్రము జ్ఞానాపాత్రము కానేరదు. ఆభోగములమాట యట్లుండనిమ్ము. లోకములోని యుత్తమపదార్థముల నెల్ల తేరగా ననుభవించు చున్నానని నీ వెంతగర్వించి దుభములు పలికినను, నేను పొలములో ధాన్యము సేకరించు చున్నప్పుడు నీ చుట్టము లందఱును జేరి గట్టుక్రింద కుళ్ళి కుప్పెత్తుచున్న కుక్క-మాంసముతో విందార గించుచుండఁగా నిన్న నే నేను కన్నులారఁ జూచినాను. శరీర భరణము నకయి కష్టపడి నక్కఱ లేదని నీవిప్పుడేమో గొప్పగా ప్రజ్ఞా చెప్పు కొనుచున్నావు. యుక్తిసమయములో పాటుపడకపోవుటచేతనే నీవు వర్షాకాలములో తిడిసి తిండిలేక చచ్చు చున్నప్పుడు నేను వేసవి కాలములో కష్టపడి సంపాదించుకొన్న పదార్థముల ననుభవించుచు వెచ్చగా నాయిగట నుండి బిఠుమిత్రులతో హాయిగా సుఖించుచు న్నాను” అని యుత్తర మిచ్చెను.

గీ. చెమట యూర్చి స్వాస్థ్యముతో జీవనంబు

చేయువా రొక్కరే సుఖజీవు లెందు

ఉర్విలోపల నన్యభాగ్యోపజీవు

తెపుడు సుఖమును బడయలేం రించుకైన.

92. అడవిపంది, గాడిద

గజ్జెలక శృంగమును వన్నెలపల్లమును వేసి యలంకరించి యమ్మి వేయుటకయి యొక చాకలివాడు తనగాడిదను సంతకుఁ గొనిపోయి యడవిసమీపమున పొదలలో మేతకు విడిచిపెట్టెను. అది యలంకారములు తగిలించుకొన్నసంతోషముచేత నిక్కి ముండ్లపొదలు మేయుచు దానినిబోవువారి నెల్ల గర్వముతోఁజూచుచు అప్పుడామార్గమున తలవంచుకొని పోవుచున్నయొకవరాహమును పరిహాసము చేయవలెనన్నయద్దేశముతోఁబిలిచి “మిత్రుడా! నీవిధేయసేవకుఁ డిక్కడ నున్నాడు.” అని పలుకరించి యికిలిం చెను. వరాహము వెనుకతిరిగి చూచి పనికిమాలినగాడిద తన్ను “మిత్రుడా!” అని పిలుచుట యవమానకరముగా భావించుకొని, మిక్కిలి కోపముగలదయి, “ఓపశువా! నన్ను నీపరమాప్తుడ నయినట్లుగాఁ బిలిచి యెక్క సక్కెముచేసిన నీకండక్రొవ్వడఁగునట్లుగా నిన్ను పడఁబొడిచి పొట్ట చీల్చెదను జూడు” అని దానిని బెదరించెను. కాని యితలో కోప మాపుకొని “ఓగాడిదా! ఇక మాఱుమాటాడక ప్రాణములు దక్కించుకొని యిక్కడినుండ పాటిపో. నిజముగాఁ దలచుకొన్న యెడల నే నొక్కనిమిషములో నీప్రాణములు పుచ్చుకొని నన్ను నీ విప్పుడు చేసిన పరాధవమునకు తగినశిక్ష చేయఁగలను. అయినచు నాస్వచ్ఛమయిన కోజలను నీపాడు నెత్తురుతో తడిపి మయిలపఱచుట నా కిష్టములేదు. ఇకనైన నీ వెప్పుడును నీకంట నధికులను జూచి యికిలింపక బుద్ధిగలిగి బ్రతుకు.” అని మందలించి యావరాహము తనదారిని బోయెను.

గీ. అల్పు లొక్కింతసిరి తమకబ్బఁగా నె
గర్వమున వెక్కిరింతురు ఘనులఁ జూచి,
పాటిపట్టక తుచ్చులవచనములను
బటుతిరస్కృతితోఁ జూడవలయు బుధులు.

93. తండ్రి, కొడుకులు

ఒకకాపువాఁడు తాను బ్రతికియున్నంతకాలమును కష్టపడి పనిచేసి గౌరవముతో జీవించి, అవసానకాలము సమీపించి నప్పుడు తనవలెనే తనకొడుకులనుగూడ పాటపడువారినిగాఁ జేయవలెనని యుద్దేశించి వారి నందఱిని తనమంచమువద్దకుఁ బిలిపించి, “ఓప్రియ పుత్రులారా ! నేను మిమ్మందఱిని విడిచి యీలోకమునుండి పోవు చున్నాను. నాప్రాణములు పోకముందే నాధనమును మీ కప్పగింత పెట్టవలెను గదా ! నాకున్నధనమంతయు మనపొలములో నున్నది. దానిని మీరు త్రవ్వకొని నాయనంతరమున మీయావజ్ఞీవమును దానితో సుఖజీవనము చేయుఁడు.” అని చెప్పి దేహము విడిచెను. తండ్రి పోయినతరువాత కొమాళ్లందఱును జేరి గడ్డపాటలును పాటలును గైకొని పొలమునకుఁ బోయి, అందెక్కడనో తమతండ్రి ధనము పాతిపెట్టి పోయినాఁడని వా రెన్నిసారు లెంతలోతుగా త్రవ్వి క్రిందిమన్ను మీఁదికిని మీఁదిమన్ను క్రిందికిని కదలించినను దానిలో నెక్కడను వారి కొక్కరొగికా సయినను కంటఁ బడలేదు. కాని వా రట్లు వెదకివెదకి తుద కందులో ధాన్యము చల్లఁగా, పలుమాటు కదలత్రవ్వటచేత పొల మాసంవత్సర మధికముగా ఫలించి యెక్కువ లాభము కలిగినందున ధనము మఱియొకవిధముగా వారికంటఁ బడెను. అందుచేత వారు తమతండ్రి పొలములోనుండి ధనము త్రవ్వకొవలసినదని చెప్పిపోయినమార్గ మిదియే యని తెలిసికొని

యప్పటినుండి ప్రతిసంవత్సరమును చక్కగా పాటుపడుచువచ్చి కొంతకాలములో నిరుగుపొరుగులవారికంటె సధికధనమును గౌరవమును సంపాదించుకొని సుఖపడిరి.

గీ. ఒడలు వంచి చక్కగఁ బాటుపడినఁగాని

కలుగదు ఫలంబు జగతి నేకార్థమందు

కావున జనుగడు సర్వదా కష్టపడుచు

గౌరవసుఖంబు లొందంగఁ గడంగ వలయు.

94. బోయవాడు. పృథ్వీములు

వనచరుఁ డొకఁ డడవిలో తిరుగుచు తన కేదో కావలసి యున్నట్లుగా నన్నిచోట్లను వెదక నారంభించెను. వాఁ డేమి వెదకు చున్నాడో తెలిసికోవలె నన్న యపేక్షచేత వృక్షములు వానిని జూచి నీ కేమికావలె నని యడిగెను. “మణిగోమయ సధిక మక్కట లేదు. ఈగొడ్డలికామకొట్టై యొకచిన్నకట్టమాత్రము కావలెను.”

అని వాఁడు త్తర మిచ్చెను. వాఁడు కోరినకోరిక యల్పముగా కనఁ
బడినందున గట్టికట్ట నొకదాని నిచ్చి వానియభిమతమును తీర్పవలె
నని నిశ్చయించి చెట్లు దృఢమగునకట్ట నొక దానిని వానికి దానము
చేసెను. వాఁడాకట్ట పుచ్చుకొని చెక్కి తనగొడ్డలికి కామగా
నమర్చుకొని, తల్లి యిమే బయలుదేరి కట్టలనిమిత్తమయి తనమీఁద
దయదలఁచిన మహావృక్షముల నన్నిటిని నాకికి నేలఁ గూల్చి నారం
భించెను. అప్పు డొందులో నొకవృక్షము తక్కినచెట్లనుజూచి “మిత్రు
లారా! మనము పాత్రవిచారము చేయక కిరాతునకు దానము చేసిన
పాలఫల మనుభవించక తీరదు.” అని పలికి నేలఁ గూలెనట.

గీ. ఇతరులొగ్గి దన్ను యాచించునెడ వివేకి
పాత్ర మెరిగి దానము చేయవలయు నెపుడు
ఈవి యరయక పాత్రవలెన కిచ్చు నేని
తనకు దనవారికిని ముష్ట దాన వచ్చు.

95. గొల్లపిల్లవాడు

ఒకపిల్లవాడు పొలములో గొడ్డలను మేపుచు, చుట్టు
పట్లవారిని రప్పించి వేడుక చూడవలె నని యూరక “ఘోడే ల్లా!

తోడేలు!!" అని అటలకొఱ కలుచుచు వచ్చెను. వానియటపులు విని యనేకపర్యాయములు చుట్టపట్టలపొలములలో పనిచేసికొనుచున్న కాపులు తమపని మాని వానికి సాయముచేయుటకయి వచ్చి, వాడు తమ్ముఁ జూచి నవ్వుచురాగా వాఁడూరక తోడేలు రానిదే వచ్చినదని యటచి తమ్ము మోసము చేసినాడని తెలిసికొని యొక ముం దెప్పుడును వాడు కేకలువేసినప్పు డెవ్వరును రాకుండవలయు నని కడసారి నిశ్చయము చేసికొని వెడలిపోయిరి. అటుతరువాతఁ గొన్నిదినములకు నిజముగానే తోడేలు వచ్చెను. అప్పుడు వాడు భయపడి వెనుకటివలెనే తోడేలు తోడే లని మరల నఱచెను. కాని వానియటపులు విని యెవ్వరును తోడు రానందున తోడేలు మంద మీఁదఁ బడి కావలసినన్ని గొట్టెలను జంపి యీడ్చుకొని పోయెను.

గీ. బొంకులవలన నెప్పుడుఁ గీడె మూడుఁ గాన
నాటలందు పైత మసత్య మాడరాదు
పురుషుఁ డొకసారి మొదలను బొంకె నేని
సత్యమాడిన నమ్మరు జనులు పిదప.

96. కోడి, పనికత్తెలు

ఒకముసలామెవద్ద నిద్దఱుపనికత్తెలుండిరి. ఆమె వారిని ప్రతి దినమును కోడికూసినతోడనే పనిచేయుటకు లేపుచుండును. ఈప్రకార ముగాఁ గొంతకాలము జరిగినతరువాత తమకు ప్రతిదినమును నిద్రా భంగము కలుగుచుండుటకు విచారపడి పనికత్తె లిద్దఱును జేరి యాలోచించి "మన మీకోడిమూలమున తెల్లవాణుజామున లేవ వలసి వచ్చుచున్నది. మన మీపాడుకోడిని చంపివేసినపక్షమున తేఫటినుండి హాయిగా ప్రొద్దెక్కినదాఁక నిద్ర పోవచ్చును. కాబట్టి

యీకోడిని చంపివేయుదము.” అని నిశ్చయించి మఱునాఁ డాకోడిని చంపివేసిరి. ముసలివాండ్రకు రాత్రులు తిన్నగా నిడపట్టదు గనుక సాధారణముగా మేలుకొనియుండెడి యావృద్ధాంగన కోడిలేకపోవుట చేత ప్రొద్దు తెలియని దయి యాదినము మొదలుకొని పనికత్తెలను రాత్రి రెండుజాములకే లేప మొదలు పెట్టెను.

గీ. పనికి దొంగలై తప్పించుకొనుటకొఱకు
వివిధకుత్సితోచాయముల్ వెదకువారు
మహిని సౌఖ్యంబుఁ గనుటకు మాఱుగాఁగ
దుఃఖ మెక్కువ గాంతురు తొంటికంటె.

97. కోడి, రత్నహారము

ఒకకోడి తనపిల్లమేతనిమిత్తమయి పెంటపోగులను పెల్లగించు చుండఁగా దగదగలాడుచున్నమణిసర మొకటి దాని కాలికి తగిలెను. కోడికన్నులు మిఱుమిట్లుకొలుపుచున్న యారత్నమాలనుజూచి “రత్నహారమా ! తళతళలాడుచు నీవెంతో సుందరముగాఁ గనఁబడుచున్నావు. ఇట్టి నీ వీ పెంటపోగులయడుగున కేల వచ్చితివో నేను తెలియఁజాలకున్నాను. నీవిప్పుడు నాకుమాఱుగా నీయజమానునికి కంటఁబడినపక్షమున, అతఁడెంతో సంతోషమును బొందియుండును. నీతోడ నాకేమియు ప్రయోజనము లేనందున నిన్ను నేను గొప్పగా భావింపను. ఇందు లోకములోనిరత్నము లన్నియు దొరకుటకంటె నాలుగుధాన్యపుగింజలు దొరకినక్షమున నా కధికసంతోషకరముగా నుండును.” అని పలికి దానిని విడిచి పోయెను.

గీ. పయిపయిమెఱుంగు లీక్షించి భ్రాంతిపడక
పనికివచ్చువస్తువులె కై కొనఁగ వలయు
కడుపునిండఁగఁ దిండిని గానకున్న
భూషణముల కాసింతురు మూఢజనులు.

98. సత్క, ద్రాక్షపండు

మిక్కిలి యాకలిగొనియున్న నక్కయొకటి ద్రాక్షతోటలోఁ బ్రవేశించి పరిపక్వములయిన ఫలములు గుత్తులుగుత్తులుగాపై నితీగలకు వ్రేలాడుచుండుట చూచి సంతోషించి, ఆపాడ్లను భక్షింపవలె నన్న యాశచేత పయి కెగిరియు తీగెల కెగ్రబాకియుఁ బహుప్రయత్నములు చేసి చూచెనుగాని తుద కేయుపాయముచేతను వాని నందు కోలేకపోయెను. ఇట్లు చేసినకృషి యంతయు భగ్న మయినతరువాత వివేకము తెచ్చుకొని యానక్కయొకరాతిబండమీఁదఁ గూరుచుండి “ఈపాడుపండ్లవరికిఁ గావలెను? ఇవి తిన్నగా పండనైనను పండలేదు. ఈపచ్చిపండ్లు నమలినపక్షమున పండ్లన్నియు పులిసిపోవును; నే నీపండ్లను వాసనదైనను జూడను.” అని ద్రాక్షపాడ్లను దూషింప మొదలుపెట్టెను.

గీ. తమకృషి నశింప, సత్పదార్థములమీఁద
కోషముల నెంత రూరక దుష్టజనులు ;
యత్నవైఫల్య మొదవిన సధికకృషిని
జేయవలెగాని దూషణఁ జేయరాదు.

99. దాది, పిల్లవాడు

ఒకనాటిరాత్రి పిల్లవాడు పోరుపెట్టి రోడ్డుకూడ కారంభించి యెంతయోదార్చినను మాననందున దాది విసిగిపోయి కోపముతో “నీ వీయేడుపు మాననిపక్షమున నీ నీ గవాక్షములోనుండి వీధిలో నున్నతోడేలుకు పాటవైచెదను” అని పిల్లవానిని బెదరించెను. అప్పు డాదారినిబోవఁ దలస్థించిన తోడే లామాటను విని నమ్మి నిజముగా దాది పిల్లవానిని వీధిలోఁ బడివేయునన్నయాశతో పిల్లవాటినదాక గవాక్షమువద్ద వీధిలోవేచియుండెను. అపిల్లవాఁడెడిచియేడిచి యలసి తెల్లవాటుజామున నిద్రపోయెను. అంతట తోడేలు నిరాశచేసికొని భోజనములేక మామచు మెల్లగాతనయడవికిఁ బోవుచుండెను. అప్పుడు నక్కయొకటి యెదురుపడి విచారముతో తలవంచుకొని యింటిదారిని నడచుచున్న తోడేలునున్నచి “బావా! రాత్రియంతయు గ్రామసంచారము చేసి విచారముతోఁ బోవుచున్నవేమి” అని యడిగెను. “ఓనక్కబావా ఏమని చెప్పుదును? నేనొకపనికిమాలిన యాడుదాని మాట నమ్మి మోసపోయి యింతసేపు వేచియుండి తుదకు తిండికి

చెడి యుస్సురని యింటికిఁ బోవుచున్నాను.” అని తోడే లుత్తరి మిచ్చెను.

గీ. ఆగ్రహంబున మానవుం డాడినట్టి
పలుకు నెప్పుడుఁ బాటిగాఁ బట్టరాదు
పదరి క్రుద్ధుఁడు తా నన్నపలుకులకును
దానె శాంతుఁడైనపుడు సంతాప మొందు.

100. దేగ, కోయిల

కోకిల మొకటి మామిడిచెట్టుమీఁదఁ గూరుచుండి వన మంతయు మాటుమోయునట్లుగా కర్ణరసాయనమయిన మృదుమధు రస్వరముతో కోయని కూయ నారంభించెను. ఆసమయమునందుఁ దనకడుపు చిచ్చార్చుకొనుటకయి పిట్టను దేనినైనఁ బట్టుకోవలె నని నలుదిక్కులు చూచుచుఁ గాచియున్నదేగ యొకటి దానికంతస్వర మును విని యావంకకు దృష్టి సారించి 'శ్రావ్యసాదముతో రుతము చేయుచు నొకకొమ్మమీఁదఁ గూరుచుండియున్న కోయిలను జూచి, బాణముపలె తిన్నగా దానిమీఁదవ్రాలి వాడిగోళ్యతో దానిని బట్టు కొని, చావుకు సిద్ధముగానుండుమని చెప్పెను. అప్పు డాకోయిలదానిని

జూచి “నిష్కారణముగా నావంటి సాధుజంతువును హింసించుటనీకు ధర్మముకాదు. నే నెప్పుడును నీకపకార లేశమైనను జేసియుండలేదు. అంతేకాక నావంటియల్పజంతువునుజంపిభక్షించుటచేత నీకడుపు నిండదు. కాబట్టి నన్ను విడిచి పెట్టి నీ గౌరవమునకుఁదగినట్టుగామహాజంతువును దేనినైనను బట్టుకొమ్ము” అని ప్రార్థించెను. “నీ వెంత చెప్పినను, ఆకలి గొనియున్ననామనస్సున కిప్పుడు నీమీఁద జాలి పుట్టనేరదు. ఈదినమెల్లను నేచియున్నను నాకింతవఱకొక్కజంతు వయినను లభించినది కాదు. ఇంతసేపటికి నీవొక్కతెవు నాగోళ్ళలో తగులుకొన్నావు. ఇట్లు చేతఁబట్టినదానిని వదలివేసి రానిదాని నపేక్షించు బుద్ధిహీనుఁ డెక్కడనైన నుండునా ?” అని డేగపలికెను.

గీ. దాపునఁ గంఠమయియున్న దాని విడిచి
దవుల సందిగ్ధమగుదానిఁ దగదు కోర.
మింటిమేఘబులను నమ్మియుం¹⁰ చెఱువు
జలముఁ బొలుఁ జల్లించెడుజనుఁడు గలఁడె ?

101. వేటగాడు, తిత్తిరిపిట్ట

వేటగాఁడరణ్యములో వలపన్ని పోగా తిత్తిరిపిట్ట యొకటి వచ్చి యా వలలోఁ బడిను. అంతట వేటగాడు వచ్చి దానిని బట్టు

కొని చంపబోగా, అది వానినిజూచి తన్నిప్పుడు చంపక వదలివేసిన పక్షమునఁ దాను బోయి తనజాతిపక్షుల నన్నిటిని వంచించి వలలోఁ బడునట్లు ప్రేరేపించెద నని చెప్పెను. “నిన్నిప్పుడు నే నెంతమాత్రమును వదలివేయను. నీప్రాణము తీయుటకు నేను మొట్టమొదటనే నిశ్చయించుకొన్నాను. ఆపయిని నీ విప్పుడు నీదుష్టవర్తనముచేత మఱింతఘోరదండన కర్హమయినదాన వయినావు. తుచ్ఛమయినశరీరమును కాపాడుకొనుటకయి మిత్రులకును బంధువులకును ద్రోహము చేయఁదలఁచుకొన్నవాఁడు సాధ్యమయినయెడల మరణదండనకంటెను క్రూరతరమయినశిక్ష కర్హుఁడు.” అని పలికి వాఁడు దానిని వధించెను.

గీ. ప్రాజ్ఞునకు మానహీనమా బ్రతుకుకంటె
గౌరవముతోడిమరణంబెకరముమేలు.
జీవనంబునకై కీర్తి చెరువుకోక
యశము నెల్లరు గడన చేయంగవలయు.

102. మార్గస్థులు, ఎలుగుబంటి

ఒకనాఁ డిద్దఱుబాటసారు లడవిమార్గమునఁ బోవుచుండఁగా వారిలో నొకఁడు రెండవవానిని జూచి “మిత్రుడా! అడవిమృగములు

వచ్చినప్పుడు మన మొకరి కొకరు సాయముచేసికోవలెను” అని చెప్పెను. రెండవవాడును దాని కంగీకరించినందున, వారిద్దఱును పరస్పరసహాయము చేసికొనుట కొడంబడిక చేసికొనిరి. ఈమాట లనుకొని కొంచెముదూరము నడుచునప్పటికి వారికొకయెలుగుబంటి యెదురుపడెను. దానిని చూచి భయపడి మొట్టమొదట స్నేహము కలిపి తోడుపడవలె నన్నట్లొకరును తననూతనమిత్రుని నెలుగు గొడ్డుయొక్కదయకు విడిచిపెట్టి, పలుచనివాఁ డగుటచేత పరుగెత్తి యొకచెట్టున కెగ్రెబాకి తనప్రాణములు కాపాడు కొనెను. రెండవ వాఁ డసహాయుడయి స్థూలకాయుడగుటచేత పరుగెత్తలేక క్రింద పరుండి, ఊపిరి బిగియబట్టి కాలును చేయియు కదలింపక వచ్చినట్లు పడియుండెను. ఎలుగుబంటి వానిసమీపమునకు వచ్చి ముక్కును నోరును చెవులును వాసనచూచి శవమనుకొని వానినివిడిచి తనదారిని పోయెను. అది పోయినతరువాత చెట్టువీదివాడు క్రిందికిదిగి, రెండవ వానివద్దకు నవ్వుమొగముతో వచ్చి, “భల్లూకరాజు నీచెవిలోనేమో చెప్పిపోయినాఁడు. ఆరణ్యమును మిత్రునకుఁగూడ వినిపింపుము.” అనియడిగెను. అందుమీఁద రెండవవాడు “తమకార్యము కొఱకు మంచిమాట లాడి యాపద వచ్చినప్పుడు మిత్రులను విడిచిపెట్టెడు నీత్రొత్త మిత్రునివంటి స్వప్రయోజనపరు లయిన నిర్భాగ్యులమాట యెప్పుడును నమ్మి మోసపోక యికముందు తెలివిగలిగి బ్రతుక వలసినది” అని బుద్ధి చెప్పిపోయినదని బదులుచెప్పెను.

గీ. మంచిమాటలు పలికెడుమనుజు లెల్ల

మిత్రు లనుచు భావించుట మేలు గాదు.

మాట లధికంబుగాఁ జెప్పమానవులను

విశ్వసింపకయుండు వివేకి యెపుడు.

103 సొంచేప. చెక్కలచేప

సాధారణముగా సముద్రవ్యాఘ్రముని చెప్పబడుసొరచేప యొక్క కటి తన్ను తఱుముకొనిరాగా భయముచేతి బహుదూరము పరుగెత్తుకొని వచ్చి యొక చెక్కలచేప సముద్రమునొండె యెగిరి యొక మెట్టమీద బడెను. అక్కడ తనచావు నిశ్చయమని యా చెక్కలచేప యెఱిగిన దయినను, శత్రువయిన సొరచేపకూడతన్ను మ్రింగవలె నన్నయాశచేత తరంగములనొందుడి దుమికి తన వెంబడినే యామెట్టయొద్ద నొడ్డున పడి నగర్జుచుండుట చూచి “ఇప్పుడు నాకు చావుతప్పకపోయినను, చావుకు మూలమయిన యీసొరచేపకూడ నాతోనే చచ్చుచున్నందున నేను తృప్తితో ప్రాణములు విడుచుచున్నాను” అని పలికెను.

గీ. పగను సాధించు టల్పుట ప్రజలమదికి

జగతిలోపల గానందజనక మగును.

అయినను మహాత్ము లగువార లహితులకును

గీడు కోరక మేలె కాక్షింపు రెపుడు.

104. ముసలిసక్క, పడుచునక్క

ఒకనాటిరాత్రి యొకముసలిసక్కయు పడుచునక్కయుగలిసి బయలుదేలి యొకయింట నున్న కోళ్ళదొడ్డిలో దూటి కోడిపిల్లలను జంపుచు పరస్పరసంభాషణమున కారంభించెను. అప్పుడు పడుచునక్క వృద్ధజంబుకమును చూచి “ఓ మిత్రమా! మన కిప్పుడెన్ని పుంజులు, పెట్టలు, పిల్లలు లభించినవో చూచినావా మనమీరాత్రి యే వీనినన్నిటిని జంపి కడుపునిండ తిని మఱి యిక్కడనుండి కదలుదము” అని చెప్పెను. ముసలిసక్క “బిడ్డా! నేను నాచిరకాలాను

భవమునుబట్టి చెప్పుచున్నాను. మనము వీని నన్నిటిని నేడే తిని వేసినయెడల రే పాహారము దొరకక పోవచ్చును. కాబట్టి మనము స్థలము తెలిసిగొంటేమి గనుకఁ గొన్నిటిని నిలువ చేసికొని ప్రతిదిన మునువచ్చి తినిపోవు చుండము. అని హితబోధ చేసెను. ఆమాటకుపకపకనవ్వి పడుచునక్క “ఓతాతా! ముసలివాండ్రకు మతి యుండదు. నీబుద్ధి యత్యద్భుతముగా నున్నది. ఈదినమిన్నికోళ్ళను చంపి శేపటిదిన మిక్కడకు మరల వచ్చినపక్షమున, యజమానుఁడు కాచియుండి మన ప్రాణములు పుచ్చుకొనక విడుచునా? నేను నాకడుపు పట్టినన్ని పిట్టలను భక్షింపక యీస్థలము విడిచిరాను.” అని బదులుచెప్పెను. ఈసంభాషణము ముగసినతరువాత పడుచు నక్క ప్రక్కలుబ్బి కోడిపిట్టలను మిక్కిలి వెక్కసముగా మెక్కి, కదలలేక మెల్లగా నింటికిఁ బోవుచు త్రోవలో కడుపునొప్పి వచ్చి చచ్చెను. ముసలినక్క నాటికి కొంచెమే తినిపోయి మఱునాటి రాత్రి యూరు మాటు మడఁగినతరువాత కోళ్ళగూటివద్దకు మరల వచ్చెను. తనకోళ్ళన్ని యొక్కరాత్రి చచ్చుటకు దుఃఖించి కోళ్ళయజమానుఁడు నాటిరాత్రి కోళ్ళదొంగను కాచి పట్టుకోవలె నని పొంచియుండి యావగ్గునక్క వచ్చి కోళ్ళగూటిలో ప్రవేశింపగానే దుడ్డుకట్టతో మోఁది దానిని చంపెను.

గీ. వృద్ధుఁ డతికాంక్షఁ దినలేక వెతలఁగుడుచు:
వృధలపా లగు నతిభుక్తిఁ బడుచువాఁడు.
కావున వివేకి యీరెండుగతులుఁ దాను
వదలి మితముగా ననుభవింపంగ వలయు.

105. పశువులదొడ్డిలో దూడీనదుప్పి

ఒకదుప్పి తన్నరణ్యమునుండి వేటకుక్కలు తఱుముకొని రాగా భయముచేత పరుగెత్తుకొని వచ్చి యొకపొలములోఁ బ్రవేశించి యం దున్నపశువులదొడ్డిలో దూడీ వట్టిగడ్డిలోఁ దాగియుండెను. అప్పుడక్కడ నున్నయెద్దులలో నొకటి దానినిజూచి యడవిని విడిచి ప్రాణాపాయకర మయినయీస్థలమున కేల రాసాహసించితివని యడిగెను. “మీరు కాజాడచెప్పి నన్నుపట్టియొప్పుగింపక రక్షించిన పక్షమున, మీధర్మమున నే నిక్కడఁ గొనిపోయేపు తలదాచుకొని యుండి చీకటి పడఁగానే నాయడపవికిఁ బోయెదను.” అని దుప్పి యుత్తరము చెప్పెను. అంతరువాత దుప్పి దీపములవేళవఱకును గడ్డిలో నుండెను. అంతట పసులకాపరివాఁడు కొన్నియావులను తోలుకొని వచ్చి గుంజలకు కట్టిపెట్టి గడ్డివేసిపోయెనుగాని వాఁడదుప్పిని మాత్రము చూడలేదు. అంతరువాత కొందఱు పాలేరువాండ్రొకని తరువాత నొకఁడుగా పశువులదొడ్డిలోనికి వచ్చి పశువులనుజూచియెడ్లకు గడ్డివేసి పోయిరిగాని వారును దుప్పిని చూడలేదు. ఆపయినితోట కావలివాఁడు వచ్చి దొడ్డి నాలుగుమూలలు తిరిగి పశువులు కట్టి యున్ననో లేనో చూచిపోయెనుగాని యందేదియు వింతజంతువు వానిదృష్టికిని గోచరము కాలేదు. ఈకడపటివాఁడు వెడలిపోయిన తరువాత దుప్పి తన కింక ప్రాణభయము తప్పిపోయిన దని సంతోషించి మెల్లగా తలయెత్తి యచ్చటగిత్తలను బిలిచి “మిత్రులారా ! మీరు మిక్కిలి దొడ్లవారు ఆపత్సమయమునందు తావిచ్చి నాప్రాణములు గాపాడినారు.” అని తనకృతజ్ఞతను దెలుపు చుండెను. అందొకయెద్దు దానిమాటలు విని “మిత్రుడా ! నీవికను సంతోషపడవలసిన సమయము రాలేదు. నీవీరాత్రి యిందుండి తప్పించుకొని

పోయి సుఖముగా నీయడవి చేరంగలుగుట మాకంశటకును పరమసంతోషమేకాని యింకొకడు వచ్చి చూచిపోవువటకును నీవు ప్రాణములు దక్కినవనుకొంగూడదు. మాయజమానుఁ డప్పుడప్పుడు వచ్చి మమ్ముఁ జూచి పోవుచుండును. అతనికి వేయికన్ను లున్నవి; ఈయందటి కన్నులను గప్పి తప్పించుకొన్నను నీతనికంట బడక తప్పించుకొనుట యసాధ్యము. అతఁడిప్పు డిచ్చటకు వచ్చుట తటస్థించెనా, నీప్రాణములు నీవికావు.” అని చెప్పుచుండఁగానే యజమానుఁడు వచ్చి పశువులదొడ్డిలోఁ జొచ్చి యందున్నపశువుల నొక్కొక్కదానినే చూచుచు “దీనికి గడ్డితిన్నగా వేసినారు లేదు”, “దీనివద్ద పేడ తీసివేయ లేదు.” “దీనిముందట రొచ్చుగానున్నది.” అని సేవకుల మీఁద కోపపడుచు నొడ్డియెల్ల దిరిగి గడ్డియొద్దకుఁ బోయి చేతితో తడవిచూచి గడ్డిలో దుచ్చుకొమ్ములు చేతికెగులఁగా నిందులో నేదో యున్నది రండని కేకలు వేసెను. ఆ కేకలు విని పొలములో నున్న పాలేరువాండ్రందఱును కఱ్ఱలు పట్టుకొనివచ్చి యజమానుని యాజ్ఞాప్రకారముగా దుప్పిని గొట్టి చంపిరి.

భృత్యజనముల బహు నేత్రదృష్టికంటె
నురుబలం బుండు బ్రభు నేత్రయుగ్మమందె ;
భృత్యులకె సర్వమును స్వామి విడువఁ బోక
తనదుకనులతోఁబని చూచుకొనఁగవలయు.

106 గ్రద్ద, గుడ్డగూబ

ఒకనాఁ డొకగ్రద్దయు గుడ్డగూబయు నొక వోట చేరి యింకముం నొకరిపిల్లల నొకయ మ్రింగకుండ నేర్పఱుచుకొని మైత్రి చేసికొనెను. అప్పుడు గ్రద్ద గూబనుజూచి “నాపిల్లల నీ వానవా లేఱుఁ

గుదువా?" యని యడిగెను. "ఎఱుఁగను" అని గూబపలికెను. అంతట తనబిడ్డలరూపమును ఉన్నది యున్నట్లుగా గృధ్రము దానితోఁ చెప్పి, "నీబిడ్డల నానవాలుపట్టుటకు గుఱుతులేవి?" అనిప్రశ్న వేసెను. అందుమీఁద గూబ తన పిల్లలు లోకములోని పక్షులలో నెల్లను మిక్కిలి సుందరముగాను మృదుమధురస్వరము కలవిగాను ఉండునని యానవాలు చెప్పెను. ఈ ప్రకారముగా సంధి చేసికొని యాపక్షులు రెండును తమవాస్తవస్థానములకుఁ బోయినతరువాత మఱికొన్ని దినములకు గృధ్ర మాహారార్థమక్కడక్కడ సంచారముచేసి మధ్యాహ్న సమయమునం దొక పాడింట కలుగులో నున్న పక్షి గూడును జూచి యందులో నున్న పిల్లలు తనమిత్రురాలివేమోయని మొట్టమొదట కొంతసందేహపడెను. ఇట్లు సంశయము మనస్సును బాధింపఁగా గృధ్రము కొంతసే పిల్లలమొగము పరిశీలించి చూచి యింత వికృతరూపము గలవి లోకములోని పక్షులలో నెల్లను సుందరమయిన నామిత్రురాలి పిల్లలయి యుండవని యాలోచించుచుండఁగా, ఇంతలో గూబపిల్లలు చేరువ కేరొ పక్షి వచ్చిన ట్లుకు డయినందున వికృతముగా కూసెను. ఆకూత చెవిని బడఁగానే గ్రద్ద కావటకున్నసంశయము పోయినందున, ఇట్టి యసహ్యపుకూత లటచెడు పక్షులు మృదుమధురస్వరముగల తన మిత్రురాలిబిడ్డలు కావని నిశ్చయించి యాగృధ్రము వానిని భక్షించి కడుపుచిచ్చార్చుకొని యధేచ్ఛముగాఁ బోయెను. అంతవారే కొంతసేపునకు గూబ తనగూటికి వచ్చి యందు పిల్లలను గానక వానియీకలు మొదలయినవి చూచి దుర్మార్గురాలయిన యాపాడుగ్రద్దయే నమ్మించి ద్రోహము చేసినని దానిని దూషించుచు విలపింపసాగెను. ఆ సంగతి యంతయు నెఱిగినగబ్బిల మొకటి దానిసమీపమునకు వచ్చి, ఇదియంతయు గృధ్రము నీ బిడ్డలగుఱు తడిగినప్పుడు యథార్థమును బెప్పక నీవేదో

లేనిపోని యాభిక్యమును కల్పించి చెప్పినస్వయం కృతాపరాధము
యొక్క ఫలమే యగుటచేత దీనినిగూర్చి యన్యులను నిందింపవలసిన
పని లేదని బుద్ధి చెప్పెను.

గీ. తమదుబిడ్డలలోపముల్ దాచిపెట్టి
తల్లిదండ్రులు త్రేలుతురు తామె వారి ;
కొడుకులనుభంబు జనకులు కోరు నెడల,
తెలిపి తప్పులు తఱిని దిద్దింపవలయు.

107. జింక, దాక్షిణిగ

ఒకజింక తన్ను వేటగాంధ్రుడు తలుముకొనిరాగా పారికంట
ముందు పరుగెత్తకొనిపోయి యొక ద్రాక్షపొదలో దూటి దాగి
యుండి ప్రాణరక్షణము చేసికొనెను. మఱికొంతసేపటి కావేటగాం
ద్రుడక్కడకు వచ్చి యూద్రాక్షశీగలవద్ద నుండియే ముందుకు సాగిపో
యినను జింకను బాడక యాస్థలమును దాటిపోయిరి. ఇంతవఱకును
లోపల నడగియున్న జింక వారు దాటిపోగానే తలమెత్తి యింక

తనకుపద్రవము తప్పిపోయినదని ధైర్యమును తెచ్చుకొని తనకు ప్రాణ రక్షణము చేసిన ద్రాక్షతీగలనే కొటికి తిన మొదలుపెట్టెను. ఇంతలో వేటగాండ్రు కొంత ముందుకుపోయి యక్కడ జింక జాడ గానక మరలవెనుకతిరిగి వచ్చుచు ద్రాక్షతీగలుకదలుచుండుటను బట్టి జింక యందు దాగి యుండవచ్చునని యూహించి సమీపమునకు వచ్చి దానిని పట్టుకొని చంపిరి. తన్ను రక్షించినదానినే భక్షింప నారంభించిన పాపఫల మనుభవింపక తీరిదని మనస్సులో భేదపడుచు జింక ప్రాణములు విడిచెను.

గీ. అవనిలోనఁ గృతఘ్నత యరసిచూడఁ

బాతకంబులలో ఘోరపాతకంబు

బాగు చేసినవారికి నోగు చేయు

పాప నెప్పుడు దేవుండె పాడు చేయు.

108. ఆత్మస్తుతిః రాయణుడైన యాత్రికుడు

దంభవ్రతుఁ డైన యాత్రాపరుఁ డొకఁడు బహుతీర్థయాత్రలు సేవించి దేశాటనము చేసివచ్చి తానుదర్శించిన దివ్యక్షేత్రములమహిమలను తాను నిర్వహించిన యద్భుతకార్యములను తనయూరివారితో దెలుపుచు “ఓమహాజనులారా! రామేశ్వరమువద్ద నేను పంతమువేసి యొక్కయంగతో పెద్దకాలువను దాటి యావల పదియడుగుల దూరదుముమికినాను. దక్షిణదేశమం దంతటను మహాబలవంతుఁ డని ప్రసిద్ధి గన్నమల్లుఁడు సహితము తనయావచ్చక్తిని వినియోగించియు నాతో సమానముగా దుముకలేక నాకంటె తుదకాఱడుగులుతక్కువ దుమికినాఁడు. రామేశ్వరము వచ్చినపక్షమున మీ కీసంగతి కన్నులార చూచినవారిచేత ఋజువు పలికించెదను” అని యాత్మశ్లాఘ

చేసికొనుచుండెను. అప్పుడాసంఘములోనున్న బుద్ధిమంతుఁ డొకఁడు ముందుకు వచ్చి “అయ్యా ! సాక్షులనిమిత్తము మన మంతదూరము రామేశ్వరము పోవలసినపని లేదు. మనయూరే రామేశ్వర మనుకొని మన చిన్నకాలువ నిక్కడనే యొకసారిలంఘించి మీ సామర్థ్యమును జూపుఁడు. మే మందఱమును ప్రత్యక్షముగాఁ జూచి యానందించెదము” అని పలికి యాతని నోరడఁచెను.

గీ. స్వస్తుతులు నసత్యంబులుఁ బలుకువారి
వారలయసత్యవాక్కులే పట్టియిచ్చు
ఘనవిరుద్ధవార్తలు తాము కనినయట్ల
చెప్పు నెడలఁ జూడక విశ్వసింపరాదు.

109. గడ్డిమేటిలోని కుక్క

ఒకనాఁ డొకయెద్దు మిక్కిలి యాకలిగొని వచ్చి గడ్డివామి యొద్దకుఁ బోయి మేయఁబోయెను. ఎక్కడినుండియో వచ్చి యాగడ్డిమేటిలో పరుండియున్న చెడుకుక్క యొకటి మొఱుగుచు లేచి యెద్దు మీఁద బడి కఱిచి దానిని గడ్డి తిననియ్యక తఱిమివేసెను. అప్పుడాయెద్దు కుక్కనుజూచి “నామీఁదబడి మొఱుగుటవలన నీ దుష్టత్వమును వెల్లడి చేసికొనుటతప్ప నీ విందేమి బావుకొనుచున్నావు? శైటబొమ్మవలె నిందుగూరుచుండి నీవును తినవు; తినువానిని తినను నియ్యవు.” అని పలికి యుస్సురని విచారముతో వెడలిపోయెను.

గీ. అల్పులు ధనాదులను దాము ననుభవింప
కితరులను గూడ భుజియింప నీయకుండ్రు ;
పరులకును దమ కుపయోగ పడెడునట్లు
చేయుదురు సజ్జనులు తమసిరుల నెపుడు,

110. బంగారమును పాతిపెట్టిన లోభి

ధనికుఁ డయిన యొక పసివాఁడు తనకున్న సొత్తంతయు బంగారముగా మార్చి యాబంగార మంతయు కరణి యొకదిమ్మగఁ జూసి యొకనాఁటిచీకటిరాత్రి దానిని రహస్యముగాఁ గొనిపోయి తనతోటలో నొకమూల పాతిపెట్టి నిత్యమును బోయి దానినొక్క సారి దర్శించుచుండెను. వాఁ డక్కడకు తిఱుచుగా పోవుచు వచ్చుట చూచి యందేమో యున్నదని కనిపెట్టి యొకదొంగ యొకచీకటి రేయి పోయి దానిని త్రవ్వి తస్కరించెను. కొన్నాళ్ళ కాలలోభి తన ధనము పోయినదని తెలిసికొని తలవీడ బట్టయూడఁ జూమ్ము నాదు కొని యేడ్చుచు సొమ్ము నిమిత్తమయి క్రిందబడి పొరల మొదలు పెట్టెను. ఆయేడుపు విని చేరువతోటలో నున్న మిత్రుఁ డొకఁ డక్కడకు వచ్చి “చెలికాఁడా! పోయినబంగారమును తలచుకొని యేల విలపించెడవు? ఉన్నప్పుడు సహితము న వెప్పుడును దాని నుపయోగించి యెఱుఁగకపోవుటచేత నిజముగా నీ కది యప్పుడును లేనట్టే. అప్పు డది యున్నట్టు భావించుకొని సంతోషించుచుంటివి. నీ విప్పుడసహితము దానిస్థానమున నొక పెద్దరాయి వ్రేచ్చి పాతిపెట్టి యదియే పోయిన బంగార మనుకొని సంతోషపడవచ్చును. పూర్వ మాబంగారము నీకెంత యుపయుక్తముగానుండెనోయిప్పుడీరాయియు నీకెంత యుపయుక్తముగానే యుండును.” అని యాదార్శెను.

గీ. లోభికంటె దరిద్రుండు లోకమునను

వేలొకండు గల్గెడు భోగవిరహమునను

కలిమి గల్గినఫలము లోకంబునకును

దాని నుపయోగపఱుపంగఁ దగుటకాదె ?

111. మృగములు, పక్షులు, గబ్బిలములు

పూర్వకాలమునం నొకసారి పక్షులకును మృగములకును యుద్ధము సంభవించినప్పుడు గబ్బిలము తా నేపక్షమునను జేరక దేహము దాచుకొనుటకయి చూచెను. ఇట్లుండగా మొట్టమొదట యుద్ధములో మృగములకు గెలుపు కలుగునట్లుగా కనబడినందున గబ్బిలము వానియొద్దకుబోయి “ఓమృగములారా! నేనుమీవాడను. నేను పక్షి నయినపక్షమున నానోటిలో రెండువరుసల పండ్లుండునా?” అని వానిలో జేరెను. అటుతరువాత గొంతసేపు ఘోరయుద్ధము జరిగినమీదట గరుత్మంతుని పరాక్రమముచేత కట్టకడపట పక్షులకే విజయము కలిగెను. అప్పుడు గబ్బిలము మెల్లగా పక్షులవద్దకు వచ్చి “ఓపక్షులారా! నేను మీవాడను. నేను మృగము నయిన యెడల నాకీతెక్కలును పయి కెగరగలశక్తియు గలుగునా? అని వానితో తనచుట్టటికమును తెలుపుకొనెను. పక్షులు దానిమాటలు నమ్మక కాళ్ళతో తన్ని ముక్కులతో పొడిచి దానిని దూరముగా తఱిమివేసెను. అంతట గబ్బిలము మరల మృగములయొద్దకు బోగా

నవియు తమ్ముఁ చేరసీయక దానిని వెడలఁగొట్టెను. అందుచేత గబ్బిల మప్ప నంఁయు నెవ్వరిలోను గలియక పక్షులును మృగములును కూడ విస్మయోవుకాలములో రాత్రిమాత్రము లేచి తిరుగ సాగెను.

గీ, ఎల్లరకు మంచివారుగా నెదను గోరి
యిచ్చుకొని లాడుచు నీతి యెడలితిరుగు
స్వప్రయోగనధూర్వహుల్ సర్వగతుల
భ్రష్టులము రేరికి మంచివారుగాక.

112. చెట్ల కింద శయనించినబాటసారి

ఒకమార్గస్థుడు బహుదూరము నడిచి యలసివచ్చి చల్లని మట్టినీడను విశ్రమించి, చేరువనప్రాకి కడవలంతలేసికాయలతో నున్న గుమ్మడితీగను జూచి దనలో తా నిట్లు చింతింప మొదలు పెట్టెను—“భగవంతుండు వట్టిబుద్ధిహీనుఁడు గా నున్నాఁడు. బలిష్ఠమయిన యీవట్టిచెట్టుకు కుంకుడుగింజలంతలేసి చిన్నకాయలు పెట్టి దుర్బలమయిన గుమ్మడితీగకు బానలంతలేసి పెద్దకాయలు పెట్టి నాఁడు. ఈ చిన్నవట్టికాయ నీగుమ్మడితీగకును, ఈ పెద్దగుమ్మడికాయ లీవట్టిచెట్టునకును బెట్టయుండనయెడల, దేవునిబుద్ధి యెంత శ్లోఘాపాత్రముగా నుండును!” అని యాలోచించుచు హాయిగా నిద్రపోయెను. ఇంతలో పెద్దగాలి వీచి మట్టికాయలు కొన్ని మీఁద రాలినందున మెలకువరాగా, ఆబాటసారి కన్నులు తెరిచి చూచి “అయ్యో! ఈపెద్దకాయలు మట్టిచెట్టుననేయుండి గాలికి నామీఁద పడియుండినపక్షమున నే నీపాటికి తలవ్రక్కలయి చచ్చిపోదునుగదా అజ్ఞానముచేత నిష్కారణముగా సర్వజ్ఞుడయిన యీశ్వరునియెడ

లోప మారోపించి పాపము గట్టుకొన్నాను.” అని పశ్చాత్తాప పడుచు తనదారిని బోయెను.

గీ. మూఢజనములు తమయల్పబుద్ధిచేత
దత్వ మెఱుంగ కొనర్తురు దైవనింద
తమకుఁ దోచిన దెల్లను దధ్య మనక
సృష్టమహిమ లెల్ల రెఱుంగ నెన్ననలయు.

113. ఇంద్రుడు, గొల్లవాడు

ఒకగొల్లవాడు తనమందలోని గిత్తయొక్కకి యాకస్మికముగా కనబడకపోగా దానినిమిత్తమై యడవియందు వెదకెనుగాని దాని జాడ యెక్కడను తెలియరాలేదు. అంతట వాడు మనుష్యప్రయత్నమువలన కార్యము లేదని యెంచుకొని “నాగిత్తను దొంగిలించిన దొంగ నొక్కసారి నాకంటికిఁ గనబడిచినపక్షమున నీకొక మేకను బలియిచ్చెదను,” అని ఇంద్రునకు మ్రొక్కుకొనెను. ఇట్లు మ్రొక్కుకొని వాఁ డరణ్యములో ముందుకు కొన్నియవసరములు నడవ గానే యొకపొదలో వాని గిత్తను దొంగలించిన చోయిడు వాని కన్నుల

యెదుట ప్రశ్నకు మయ్యెను. అప్పు డావంకను గొల్లవాడు చూడఁ గానే గిత్తను దొంగిలినది రెండుకాళ్ళదొంగకాక నాలుగుకాళ్ళదొంగ యయ్యెను. ఎద్దును నోటఁ గఱచుకొని సింహమొకటి కన్నుల యెదుట కనబడఁగానే భయముచేత వానిప్రాణములు పయి కెగసి పోయినవి. ఇట్లు కొంతసేపు వాడుచిత్రప్రతిమవలె నిశ్చేష్టితుఁ డయి యుండి కొంతతడవునకు జెలివితెచ్చుకొని ప్రాణభీతిచేత దేహము వడవడవడఁక గద్గదస్వరముతో “ఓభగవంతుడా ! నాకిప్పుడు నీ వీ దొంగను మరల కనబడకుండఁ జేసినపక్షమున, నేను నాప్రాణములు దక్కించుకొని యిల్లు చేరఁగానే యీసారి నీకు మేకపోతునుగాక యాబోతును బలి యిచ్చెదను.” అని దేవేంద్రునకు మరల మ్రొక్కు కొనెను.

గీ. ఇలను మనకోరుకోరిక లెల్ల దేవుఁ

దొసఁగు నేనియు మన కెంతో దొసగు పొసఁగు

కాన, నిహలోకవస్తువుల్ కాంక్ష చేయ

కాత్మసుఖమునె భగవంతు నడుగవలయు.

114. నక్క, గాడిద

సింహచర్మ మొకటి కనబడఁగా దానిని పైనికప్పుకొని యొకగాడిద వనములో విచ్చలవిడిగాఁ దిరుగుచు రూపాటోపముచేత మృగముల నన్నిటిని బెదరించుచుండెను. ఇట్లు కొంతసేపు విహరించినతరువాత దానికంటి కొకనక్క కనబడగా, తక్కిన మృగముల వలెనే దానినికూడ భయ పెట్టవలెనని తలచి సింహవాదముచేయుచుఁ బోయి దానినిఁదికి భయంకరముగా దుమికెను. కంతస్వరముచేత నక్క దానిని గుఱుతుపట్టి “ఓహోహో గార్దభస్వాములా తమరు ?

ఏలినవారు కొంచెముసేపు మానముద్ర ధరించి నోరు విప్పకుండివ పక్షమున తక్కిన మృగములవలెనే నేనును దేవరవారిని సింహముగా భ్రమించియుందును. ప్రభువువా రాగోరవము కాపాడుకోక నోరు జెఱచుటచేత నిష్కడు తమ రెవరో నిష్ట్యు లైపోయినది.” అని పరిహాసము చేసెను.

గీ. నరుండు చేసెడుసంభాణంబువలన

నెట్టిగుణవంతుడో వాని నెఱుంగ వచ్చు

భూషణాంబరములు యొల్చి మూఢజనుండు

పెదవియెత్త నందాంకి శోభిలుగాడె ?

115. గ్రద్ద, బాణము

కంటుబడినజంతువును దేనినైనను జంపి తినవలెనని యొక గ్రద్ద కొండకొమ్ముమీదఁ గూరుచుండి మాచుచుండఁగా, వెనుక నుండి వేటగాఁ డొకఁడు దానిని బాణముతోఁగొట్టెను. ఆదెబ్బచేత

గ్రద్ద తలక్రిందుగాకూలి తనకుగ్రుచ్చుకున్న బాణమువంకఁ జూడఁగా,
ఆ బాణముయొక్క పుంఖమునకు తనయీకలే కట్టఁబడియున్నట్టు
తెలియవచ్చెను. అందుచేత గృధ్రము మరణసమయమునందు తనకుఁ
గలుగుచున్న శరవేదనకంటె తనశరీరమునఁబుట్టిన యీకయే తన
చావునకు మూల మయినబాణమును జేరియున్నదను విచారమే
యొక్కవ వ్యధ పెట్టఁగా దేహము త్యజించెను.

గీ. ఇదుములకు నాత్మదోషంబె హేతు వైన
గష్టము మఱింత యధికంబుగాఁగ దోచు.
బహువిపత్తులు తనవల్ల వచ్చుఁగానఁ
దెలిసి జనుఁ డప్రమత్తుడై మెలఁగవలయు.

116. సోమరిగుఱ్ఱము, బరువెత్తుకొన్నగాడిద

ఒకఁడు తనవస్తువుల నన్నిటిని గాడిదమీఁదవేసి మోపించు
కొని దానివెంట వట్టిగుఱ్ఱమును నడిపించుకొని తనయూరికి పోవు
చుండెను. శక్తికిమించిన యాబరువును మోయలేక తూలుచు గాడిద
తనబరువులోఁ గొంతవహించి సాయముచేయవలసినదని గుఱ్ఱమును
వేడుకొనెను. గుఱ్ఱము దుస్వభావముగలది యగుటచేత దానిప్రార్థన
యంగీకరింపక నిరాకరించెను. అందుపయిని గాడిద యెంతోకష్ట
ముతో మఱికొంతదూరము కాళ్ళీడ్చుకొనుచు నడిచి దుర్భరమయిన
యాభారమునకు సహింపలేక వగర్చుచు మార్గమధ్యమున ముందుకుఁ
గూలఁబడి ప్రాణములు విడిచెను. అప్పుడు యజమానుఁడు తనగాడిద
చచ్చుటచూచి దుఃఖపడి దానిమీఁది బరువంతయుఁదీసి గుఱ్ఱము
మీఁద వేయుటయేకాక చచ్చినగాడిదయొక్క చర్మమొలిచి దానిని
సహితము పయినివేసి యాగుఱ్ఱమును తోలుకొనిపోయెను. అందు

వలన గుఱ్ఱము తనతోడిజంతువునకు కొంచెము తోడుచూప ప్రాలు
మాలిన తప్పిదమునకు శిక్షగా రెట్టింపుభారమునువహించి శ్రమపడ
వలసినదయ్యెను.

గీ. శ్రమములో నున్నవానికి సాయ మదనఁ
జేయ కున్నను దుద కెంతో చేటు వచ్చు.
కావున నరుండు కొంతస్వకార్యపరత
విడిచి తోడివారికిఁ దోడు పడఁగవలయు.

117. ఏకక, దొంగ

ఒకనాటి యర్థరాత్రమందు కొందఱుదొంగలు వచ్చి యొక
యింటికి కన్నమువేయుచుండఁగా, కావలికుక్క వారినిజూచిమొఱుగ
నారంభించెను. అప్పుడు దొంగలలో నొకఁడు కుక్క నోరడఁచుట
కయి రొట్టెముక్కయొకటి దానిముందు విసరివై చెను. ఆకుక్కదానిని
పుచ్చుకొనక “ఓచోరులారా ! నే నెప్పుడును లంచమున కాశపడి
నాయజమానునికి ద్రోహముచేయుస్వభావము కలవాడను గాను.
అంతేకాక నేఁ డీచిన్నరొట్టెముక్క నిమిత్తమయి నాభావిసుఖమును
స్వాతంత్ర్యమును మీకు విక్రయించి యెల్లకాలము కష్టమనుభవించు
టకు నే నంతబుద్ధిహీనుడను గాను. మీరు నాయజమానునికొంపఁ
గూల్చినతరువాత తేపటినుండి యింక నన్ను పోషించువారెవ్వరు ?
అని మఱింతబిగ్గరగా మొఱిగి యింటివారిని లేపి దొంగలను పట్టి
యిచ్చెను.

గీ. స్వచ్ఛవృత్తియె సర్వార్థసాధకంబు
కావున జనుండు నిమిషసౌఖ్యంబుకొఱకు
లంచమును గ్రహించి యతి హేయలాభ మొంది
చెఱుచుకోరాదు ఘనతయు స్థిరయశంబు.

118. సత్క, నాటకశాల

ఒకనక్క యాహారనిమిత్త మందందు తిరిగి యెక్కడను మేత దొరకక పోయిపోయి తుద కొకనాటకశాలలో ప్రవేశించెను. నాటకులు వేషములు వేసికొనునప్పుడు మొసములకు తగిలించుకొను కాగితపుతలలు కొన్ని దాని కిక్కిపడి కనబడగా పయిరంగులను బాచి యవి నిజమయిన తలలని భ్రమించి వానిలోపలి మెదడు భక్షింపవచ్చునని సంకోచించి పొలకుబోలు కాలిలో వానిని కదలించిచూచెను. కదలింపగానే యవి యంతస్సరము లేనివయి లోటలోటమని ధ్వనిచేయఁగా. నక్క విచారపడి “ఈరస్సులు పయి కెంతో యందముగా నున్నవి. అయినను లోపల నెంతవెదకినను మేదస్సుమాత్ర మావసరమైయు కంటి బడికున్నది.” అని పలికి యుస్సురని యందుండి వెడలిపోయెను.

గీ. ఈప్రపంచనాటకశాల లెల్లయెడల

సతతము నరంచుమందు నసంఖ్యజనులు

ప్రజలఁ బలువేషముల భ్రమపొందుచున్న

సార మెచట లోపలజేనివారె నుమ్ము.

119. గొట్టము, సింహము

సింహ మొకబలసిన గొట్టముమీఁద కన్ను వేసి దానినేలాగున నైనఁ దనపొట్టనుబెట్టుకోవలెనని తలఁచెనుగాని దానిని పట్టుకొను మార్గ మేదియు తోచినదికాదు. అయినను కొంతసే పాలో చించి యాసింహము గొట్టమును తనమొద్ద కాకర్షింపఁదగినయూపాయ ఘొకటి యూహించి, తాను సకలమూలికలను దెలిసినఘనవైద్యుడ ననియు సహస్రజంతువులయొక్కయు సర్వవ్యాధులను నివారణము

చేయఁగలుగుదు ననియు ప్రకటనచేసెను. జంతువులను సులభముగా తనగర్భముఁ జొప్పింపఁగలుగుటకు పన్ని యుందునని యామామో పాయముయొక్క యుద్దేశమును గుఱ్ఱము గ్రహించి, మాయకుఁడగిన ప్రహేళికాయపన్ని యాయభినవనైద్యునిరోగము ముందుగా కుదిర్చి గర్వభంగము చేయవలెనని నిశ్చయించుకొని, తా నేమియు ననుమానపడక యావర్తనమును నమ్మినట్లు నటించి యెడమకాలిలో ముల్లువిరిగిన ట్లభినయించి కుంటుచు మెల్లగా సింహముయొద్దకునడిచి, తనకుమరణవేదనకలిగించుచున్న ముల్లుతీసి కాలికిమందు వేయవలసినదని వెనుక కాలుచాచెను. సింహముతత్క్షణమేవైద్యము చేయుటకంగీకరించిదగ్గఱకువచ్చి కాలుచాపుమనిగుఱ్ఱమునడిగెను. గుఱ్ఱమువెనుకవంకతిరిగి తనవెనుకటికాలొకటి పయికెత్తిచూపి, సింహముకాలు పట్టుకొని శోధించుటకయి ముందుకుజరుగుచున్న సమయములో వెనుకటికాళ్ళతో సక్తువకొలదిని నెత్తి పైకెగిరి దిమ్మెక్కిపడునట్లుగా దాని మొగముమీఁద నొక్కతన్నుతన్ని, సింహమువెనుక కొఱిగి క్రిందబడి కొట్టుకొనుచున్న సమయములో తన్నువంచించి చంపఁదలఁచుకొన్నదానిని తానేవంచింపఁ గలిగితి నన్న సంతోషముచేత సకిలించుచు కాలికొలదిని పరుగెత్తి యదృశ్యమయ్యెను.

గీ. అవని నంగిటబెల్లంబు నాత్మవిషముఁ

బెట్టుకొని తేనెమాటలు వెలికిఁ బలికి

పరుల వంచింప నెంచెడుపాపరతులు

కడకుఁ దమమోసములఁ దామె చెడుదు రెప్పుడు.

120 ముసలివాడు. మృత్యు దేవత

బలహీనుడయిన యొక బీదముసలివాడు తనయూరిచేరువ నున్న యడవికిబోయి చితుకులేటి మోపుకట్టకొని నెత్తిమీఁదఁబెట్టుకొని యింటికి మరల వచ్చుచుండెను. ఎండదెబ్బచేతను దారినడచిన బడలికచేతను ముసలివాడలసిపోయి యాకట్టెలమోపు మోయలేక కొంతదారిసాగినతరువాత క్రిందఁబడనైచి నేలమీఁద చతికిలఁబడి రోజుచువిసుగుచేత “ఓమృత్యుదేవతా! నీవొక్కసారివచ్చి నాశ్రమ నివారణముచేయుము” అని మృత్యువును పిలిచెను. ఆమాటలు పలుకఁగానే మృత్యుదేవత వానివద్దకువచ్చి “ఓవృద్ధుడా! నన్నేలపిలిచి నావు? గావలన నీకేమి కావలెను?” అని యడిగెను. ఆవృద్ధుడు మృత్యువు తనకంతసమీపమున నున్నదనియెఱుంగక మృత్యుదేవత సన్నిహితురాలు కాఁగానే భయముచేత వడివడివడకుచు “అమ్మా! ఈకట్టెలమోపు నా నెత్తిమీఁదినుండి జాఱిపడినందున ముసలితనము వలనఁ గలిగిన బలహీనతను బట్టి మరల నేనిది నెత్తిమీఁది కెత్తుకోలేక నిన్నుఁ బిలిచినాను. ఇంతకంటె నీవలన నాకు మఱియేమియు నక్కఱలేదు.” అని వాడు త్తరమిచ్చెను.

గీ. కొంత శ్రమకల్గఁగ నె చావు కోరుకొనుచు

మరణ మనఁగానె వెఱురు మనుజు లిలను.

మరణమునుగోరక నరుండు మరణ మొదవ

భయపడనిసాదువ ర్గన వలల వలయు.

121. గాడిద, గుఱ్ఱము

ఒకవర్తకుడు తనగాడిదమీఁద రెండు బొచ్చుమూటలును, గుఱ్ఱముమీఁద రెండుప్పమూటలును వేసి తనగ్రామమునకు తోలుకొనిపోవుచుండెను. ఇట్లు పోవుచుండఁగా నడుమ నొకకాలువ యడ్డమువచ్చెను. ఆరెండుజంతువులును నీటిలోదిగినడుచుచుండఁగా గుఱ్ఱము

దిగినవైపున నీరు మిక్కిల లోతుగా నున్నందున తడిసి మాటల లోని యుప్పు కొంత కరిగి మాటలు తేలికయ్యెను. ఇట్లవిరెండును కాలువదాటి మరల మెట్టను నడుచుచుండఁగా గుఱ్ఱముతనమాట తేలికగుటయు తేలికయిన కారణమును మెల్లగా గాడిదతోఁజెప్పెను. అదివిని గాడిద తన మాటలను కూడ తేలికచేసికోవలెనని తలచి కొంతదూరము సాగినతరువాత మఱయొక కాలువ కనబడగానే దాని లోదిగి బుద్ధిపూర్వకముగా తనవీపుమీఁదిమాటలను నీటిలోముంచి వేసెను. గాడిద యనుకొన్నట్లు నీళ్ళలోముంచుటవేత బొచ్చుమాటలు తేలికకాక మఱియైత బరు వెక్కినందున, అది యామాటలు మోచుకొని నడువలేక చచ్చెను.

గీ. సరిగ యోచించి, మిత్రులు సలుపునట్టి
కార్యములమేలుకీడులు కనఁగలేక,
యన్యు లొసరించునట్లు చేయఁగఁ బూన
నష్టమె పొసంగు లాధి బునకును మాటు.

122. గుండగూబ

మధ్యాహ్నసమయమున దొకగుడ్లగూబ తొట్టలోనుండి వెడలివచ్చి యొకకొమ్మమీఁదఁ గూరుచుండి, అద్భుతముగా నెలుగు

చున్న సూర్యబింబమువంకఁ జూచి యిట్లు ప్రలపింప మొదలుపెట్టెను.
 “ఓహో! ఈసూర్యకిరణము లెంత పనికిమాలినవిగా నున్నవి! కన్ను
 లు మిఱుమిట్లుకొలిపి యెలుకలు మొదలయినవానిని కనఁబడకుండఁ
 జేయుట తప్ప నా కీసూర్యప్రకాశమువలన లేశమును బ్రయోజనము
 కానరాకున్నది. ఇటువంటి నిష్ప్రయోజనకరమయిన సూర్యబింబ
 మును దేవుఁడేలచేసెనో నేనూహింపఁ జాల కున్నాను. పగలుకూడ
 చీకటియున్నపక్షమున, ఎంతోమనోహరముగా నుండును!”—అని
 తలపోయుచుండఁగా చేరువకొమ్మమీఁదికి వచ్చుచున్న గరుడపక్షి
 యామాటలువిని “ఓబుద్ధిహీనుఁడ ! సూర్యబింబమేమి ప్రయోజనము
 కొఱకు చేయఁబడినదో తెలిసికోఁ జాలక నిష్కారణముగా నేల
 దూషించెదవు? ఉన్నతోపమంతయు నీకన్నులలోనున్నదికాని సూర్య
 బింబములో నెంతమాత్రమును లేదు. గుడ్లగూబ యెలుకలను పట్టు
 కోలేక పోవునని, నీమూలమున లోకమంతయు కన్నులున్నప్రయో
 జన మనుభవింపకుండవలెనని కోరుచున్నావా? నీవు పనికిమాలిన
 దనుకొనుచున్న సూర్యబింబము లోకమున కంతకును పరమప్రయో
 జనకరముగా నున్నది. బుద్ధిహీనులుతప్ప లోకములో మఱియెవ్వ
 రునుతామేబుద్ధిమంతులమని తలఁచుకోదు.” అని బుద్ధి చెప్పెను.

గీ. ధారుణిని దామె కడుగొప్పవార మనియు,

దమకుఁ గొఱగానిదెల్ల వ్యర్థంబె యనియు

భావమునఁ దలంపక యెల్ల వారికొఱకు

నీశ్వరుఁడు సృష్టిచేసెనం చెఱుఁగ వలయు.

123. కొత్తి, నక్క

ఒకపర్యాయము మృగరాజయినసింహము మృతినొందఁగా,
 అరణ్యమునందుగల జంతువు లన్నియు మృగరాజు నేర్పచుఱుకొనుట
 కయి సభచేసి యొకవానరపతిని మృగరాజమున కభిషిక్తుని జేసెను.

మృగరాజ్యాధికారము నిమిత్తమయి ప్రయత్నముచేసిన జంతువులలో నొకటియయిన నక్కమర్కటమును రాజునుగాఁ జేయుటచేత లోపల మిక్కిలి కోపముగలదయి పయి కాకోపమేమియుఁ గనఁబడనీక యడఁచుకొని నవ్వుమొగముతో తిన్నగా క్రొత్తరాజువద్దకుఁ బోయి యేకాంతదర్శనము చేసి నమస్కరించి, “దేవా ! నేనిప్పుడొకధన నిక్షేపమును జూచి వచ్చినాను. అయినను తనరాష్ట్రములో దొరకిన ధనమంతయు రాజు దయనందున నేను దానిని ముట్టుకోక యీశుభ వార్తను దేవరకు నివేదించుటకయి వచ్చినాను. ఈనిక్షేప మితరుల కంటఁ బడకమునుపే దేవరవారక్కడకువిజయముచేసి చేతికిదక్కించు కొనవలెను. అని మహావినయభక్తులతో విన్నపము చేసెను. అప్పు డాకోటిరాజు ధర్మశచేత తననక్కభృత్యునివెంట తత్తణమే బయలుదేటి ధనమును స్వాధీనము చేసికొనుటకయి నడిచెను. నక్క యాయపూర్వమృగరాజును దూరముగాఁ గొనిపోయి యెలుకలను బట్టుటకయిపెట్టిన యినుపయంత్రము నొకదానిని చూపి యీనందు చేయిపెట్టి తీసినయెడల మూతవిడిపోయి ధనము పయికివచ్చునని చెప్పెను. కోటి చూమాటనన్ని యాయంత్రములో చేయిపెట్టఁగానే బెట్టువదలి మీటపడి చేయియందులో చిక్కుకొని యూడి రాకపోయెను. చేయియూడిరాక నొంథపడుచు రాజు “రాజద్రోహీ ! ఇది యేమి? ఇట్లు మోసముచేసితివి? ” అని కోపపడియడుగఁగా నక్క “ఓవెట్టిరాజా! ఈయంత్రములో తగులుకొన్న నీవ్రెళ్ళనే నీవు పయికి దీసికొని కాపాడుకోలేనివాఁడవు నీప్రజలయాపదలనుదీర్చి వారి నెట్టు కాపాడఁ గలుగుదువు?” అని రాజు నక్కడవిడిచి తనదారిని పోయెను.

గీ. జనులు ప్రభువుఁగా నొకని జేకొ నెడునపుడు

గుణబలాఘ్ననినే యేర్చుకొనఁగ వలయు.

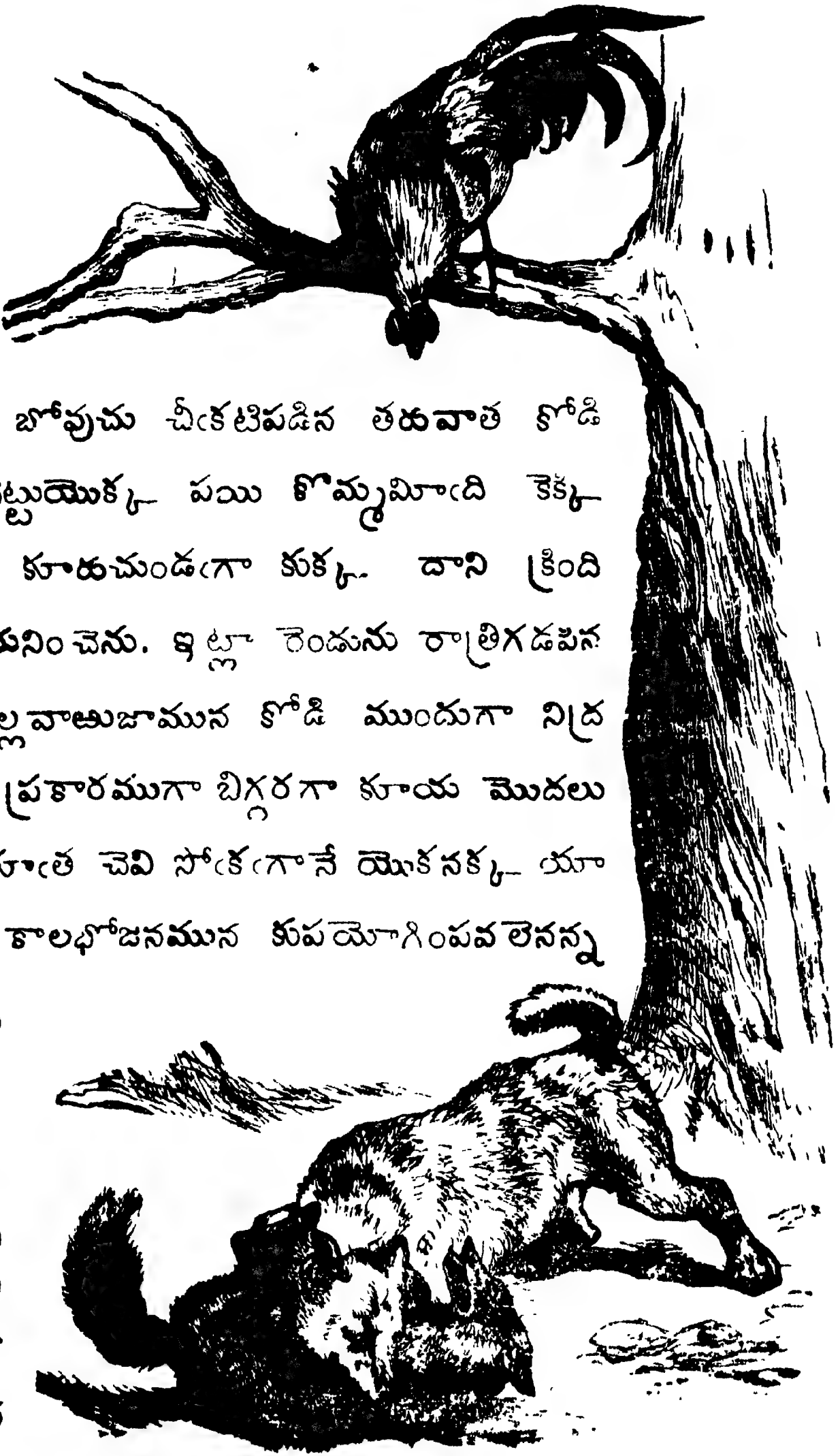
తమపనులె చక్కఁబెట్టుకోఁ దగనివారు

పరులకార్యము లెఱు చక్కఁబఱుపఁ గలరు?

124. కోడి, కుక్క, సక్క

ఒకకోడియు కుక్కయు మిత్రము లయినందునఁ గలిసి దేశాట

నము చేయు
టకు నిశ్చ
యించుకొని
ప్రయాణ
మయి బయ
లుదేటి అడవి

మార్గమునఁ బోవుచు చీకటిపడిన తరువాత కోడి
యొక పెద్దచెట్టుయొక్క పయి కొమ్మమీఁది కెక్క
కూరుచుండి కూరుచుండఁగా కుక్క దాని క్రింది
తొట్టలో శయనించెను. ఇట్లా రెండును రాత్రిగడపిన
తరువాత తెల్లవాటుజామున కోడి ముందుగా నిద్ర
లేచి వాడుక ప్రకారముగా బిగ్గరగా కూయ మొదలు
పెట్టెను. ఆకూత చెవి సోఁకఁగానే యొకనక్క యా
కోడిని ప్రాతఃకాలభోజనమున కుపయోగింపవలెనన్న

యు ద్వేషము
తో మెల్లగా
చెట్టు సమీప
మునకు వచ్చి
పైవంక జూచి
“మిత్రుడా
కర్మరసా యన

ముగా వినఁబడిన నీపాట నాహృదయమును కరఁగించి నీమీఁద నవ్యాజానురాగము పుట్టించినందున, నీదర్శనమపేక్షించి నేనిప్పుడింత దూరము నడచి వచ్చినాను. నాకొక్కసారి నీయాలింగన సౌఖ్య మిచ్చి నన్ను ధన్యునిజేయుము.” అని వేఁడుకొనెము. కోడిదాని మాయమాటలు విని యనుమానపడి “మిత్రుఁడా ! నీవింతదూరము నన్ను వెదకుకొనుచు వచ్చినందునకై నాకు పరమానందము కలిగి నది. నీవు దయచేసి చెట్టుయొక్క వెనుకవై పునకుఁ బోయి తొట్టలో నిద్రించుచున్న ద్వారపాలకుని లేపిన పక్షమున, నీకాతఁడు పయికి వచ్చుటకు గారి చూపును.” అని చెప్పెను. ఆమాటలువిని గక్క చెట్టుయొక్క తొట్టవద్దకుఁ బోయి పిలుచునప్పటికి లోపలనుండి కుక్క లేచివచ్చి దానిమీఁది కుటికి గొంతుకొటికి చంపివేసెను.

గీ. స్వప్రయోజనపరత్తో సరసఁ జేరి

యాత్మలోపల లేని నెయ్యంబు నెఱపి,

యిచ్చకములాడునట్టి నిగ్గే తు కా ప

వరుల నమ్మక మెలకువ పడఁగ వలయు,

125. కాకి, పావురము

పెంచినవారు ప్రతిదినము వేసెడు మేత తిని యొకరి యింట పావురములు సుఖపడుచుండుట చూచి చేరువ చెట్టుమీఁద నున్న కాకి వానిలోఁ గూడి తాను సుఖపడవలెనని తలఁచి, వానివలె కనఁ బడుటకయి అెక్కలకు తెల్లరంగు వేసికొని తన బంధువులను విడిచి సంజవేళను బోయి పావురపు గూటిలోఁ బ్రవేశించెను. పావురములు చీకటిలో నానవాలు పట్టలేక తమలోనికి రానిచ్చినందున కాకి యారాత్రి సుఖముగా వానితో భోజనముచేసి పవ్వళించి యూర

కుండక, తాను వానిని మోసపుచ్చితిని గదా యన్న సంతోషము చేత తన్ను మఱచి యుత్సాహముతో పాటపాడ నారంభించెను. ఆకంఠస్వరము చెవినిబడఁగానే యది తమలోని పక్షికాదని తేలిసి కొని పావురము లాకాకిని తన్ని పొడిచి తమలో నుండి వెడలనడఁచెను. కాకి దెబ్బలకు భయపడి యక్కడ నుండి వెడలి మరల తన హరిలోఁ జేరుట కయి కాకులవద్దకు పరుగెత్తెను. కాకులు గాని తెక్కలయొక్క తెల్లరంగును జూచి యది స్వజాతిపక్షి కాదనుకొని దానిని తమలోనికి రానియ్యక తఱిమివేసెను. తన యవివేకముచేత కాకి యిట్లు తేనిపోనికష్టమును తెచ్చికొని యుభయభ్రష్టమయ్యెను.

గీ. స్వసుఖలబ్ధికై మాయలు పన్నువాడు
దుర్దశలె పొందు మితిలేక తుట్టతుదకు
ప్రజలు పయివేషములఁ నొల్త భ్రమము గొన్నఁ
దెలిసికొందురు పిదపఁ జేష్టలనుబట్టి

126. గ్రద్ద, పిల్లి, పంది

ఒక పెద్ద చెట్టుయొక్క కొన కొమ్మలలో గూడు కట్టుకొని గ్రద్దయొకటి వాసముచేయుచుండెను; చెట్టుకు నడిభాగమునందున్న తొట్టలో నొకయడవిపిల్లి కాపురముండెను; చెట్టుయొక్క యడుగున బోలుగా నున్న భాగములో పందియొకటి తన పిల్లలతో నివసించుచుండెను. అవి యన్నియుఁ కలిసి కొంతకాలము సుఖముగానే యుండెను గాని యటు తరువాత పిల్లియొక కుతంత్రము పన్ని సహవాసుల సౌఖ్యమునకు భంగము గలుగఁజేసెను. ఒకనాఁ డాపిల్లి చెట్టుపయికిప్రాకి గృధ్రమువద్దకుఁ బోయి మెల్లఁగా దానిచెవిలో “మిత్రమా! చెట్టుక్రింది పంది యేమిచేయుచున్నదో చూచినావా? అది చెట్టుచుట్టును త్రవ్వి వ్రేళ్ళ నన్నిటిని పెల్లగించివేయుచున్నది.

ఇట్లు త్రవ్వఁగా చెట్లు కూలినపక్షమున మనము లే నప్పుడు మన పిల్లలకు హానిచేయవలె నన్న ద్రోహచింతతోనే యది యీపని చేయుచున్న దని నా కిప్పుడు తోచుచున్నది. కాబట్టి యిల్లువిడువక నెలదినములవఱకును నీవు సదా దానిని కనిపెట్టి చూచుచుండవలయును.” అని చెప్పెను. ఆమాటలు నమ్మి భయపడి గ్రద్ద తన గూడు విడువక యాహారనిద్రలు మాని దివారాత్రములు కాచుకొని యుండెను. అంతట పిల్లి మెల్లగా చెట్టు దిగి వచ్చి దీనముఖముతో పందియొద్దకుఁ బోయి యేకాంతముగా “మిత్రమా! నీ వీదిన మిల్లు విడిచి బయట పోఁగూడదు. నేడు నీ వావలికిఁ బోఁగానే నీపిల్లలలో నొకదానిని తెచ్చి కుడువఁ బెట్టెద నని చెట్టుపయి నున్న పాడుగ్రద్ద తనపిల్లలతో మెల్లగాఁ జెప్పుచుండఁగాఁ గొన్నిమాట లిప్పుడు నా చెవిని బడినవి. ఈసంగతి ముందుగా నీకుఁ దెలియఁజేయుట మంచి దని సహవాసగోషముచేత నీయొద్దకు పరుగెత్తుకొనివచ్చినాను. నేను వేగిరము సాయంతికిఁ బోవలెను. ఈఁజోపల గ్రద్ద నాపిల్లల కేమి మోసము తెచ్చునో యని భయమగుచున్నది.” అని యచట నిలువక పయికిఁ బోయెను. ఈకుత్సితవాక్యములను నమ్మి తనపిల్లలకు గ్రద్ద యేమిహానిచేయునో యని క్రింద పందియు, తనపిల్లలకు పంది యేమిహానిచేయునో యని పయిని గ్రద్దయు, తమనివాసములు వదలక యక్కడనే రేయింబగళ్లు కాచుకొని యుండుటచేత పస్తుపడికృశించి కొన్నిదినములలో గృధ్రవరాహములు చావఁగా మాయలమాటి పిల్లి వానిపిల్లలను తానును తనపిల్లలును జేరి భక్షింపఁ జొచ్చెను.

గీ. వారియొద్దఁ గొన్నియుఁ గొన్ని వీరియొద్దఁ
జెప్పి చెడఁగొట్టుదురు ఖలుల్ చెలులసుఖము
కావునను బుద్ధిమంతులు కపటు లైన
పొరుగువారిమాటలు త్రోచి వుచ్చవలయు.

127. గాడిద, కుక్క. తోడేలు

ఆకలిగొనియున్న కుక్కను, బరువువేసినగాడిదను దనవెంటఁ గొని యొకపొండుఁడు దారిప్రగూణముచేయు చుండెను. కొంత దూరము పోయినతరువాత వాఁడలసి యొకచోట తనగాడిదను కుక్కను నిలిపి తా నొకచెట్టుక్రింద పరుండి హాయిగా నిద్రపోయెను. అంతట గాడిద చేరువనున్నపొదలు మొదలయినవి మేయుచుండెను. కుక్కమాత్ర మాకలిచేత బాధపడుచు దాపునఁ గూరుచుండి గాడిదను జూచి “చెలికాడా! నీ వొక్కసారి వంగి నానిమిత్తమయి నీవీపుమీఁద వేసియున్న యన్నము కొంచెమునన్ను తీసికోనిమ్ము.” అని యడిగెను. గాడిద దానిమాటలు పెడచెవిని బెట్టి యది యెన్ని విధములఁ బ్రార్థించినను వినక తాను గడ్డి తినుచు “మనయజమా నుఁడు నిద్రలేచినదాక నీవు కొంచెముసే పోషికపట్టవచ్చును. అతఁడు లేచి మాటతీసి నీయన్నము నీకు పెట్టక మానఁడులే. ఇంతలో తొందరపడకు.” అని కసరెను. ఇంతలో నొకతోడేలు చేరువయడ విలోనుండివచ్చి గాడిదమీఁది కుఱికి గొంతు పట్టుకొనెను. అప్పు డా గాడిద “చెలికాడా! రమ్మ రమ్మ. శీఘ్రముగా వచ్చి తోడుపడి

దీనిని విడిపింపుము” అని కుక్కను పిలిచెను. “మన యజమానుడు నిద్రలేచినదాక నీవు కొంచెమునీ పోషిక పట్టవచ్చును. అతడు లేచి నీకు తోడుపడకమానడులే. ఇంతలో తొందరపడబోకు. అని పలికి కుక్క యక్కడనుండి కదలకుండెను. ఈమాట లనుచుండఁగానే తోడేలు గాడిదను గొంతు కొఱికి చంపివేసెను.

గీ. ఒక్కచోటను గొలుపులో నుండువారు
సాకులను జెప్పి తగువేళ సాయపడక
తాము తప్పించుకొనఁ బ్రయత్నంబు పడక
యొందొరులకును దోడ్పడుచుండ వలయు.

128. తోడేలు, మేకపిల్ల

ఒక మేకపిల్ల యిట్టి నడికొప్పుమీఁది కెక్కి కూరుచుండి యాదారిని తోడే లొకటి పోవుచుండఁగా దానిని పిలిచి యనేక దుర్భాషలాడి తిట్టెను. ఆమాటలు విని తోడేలు తలయెత్తి పయికిఁ జూచి “ఓరిదుష్టుడా! ఈమాటలవలన న న్నవమాన పలుపఁగలిగితి నని యెంచుకొని గర్వపడఁబోకు. ఈమాటలు నీ విప్పుడెక్కియున్న యున్నతస్థలమునుండి వచ్చినవని భావించు చున్నాను గాని నీనోటి నుండి వచ్చినవని నే నెంచను. అధికుల నవమానపఱిచెడియీమహిమ యీస్థలముది కాని నీది కాదు.” అని దానిమాటలు పాటిగాఁ బట్టక తనదారిని బోయెను.

గీ. అల్పుల కతిశయస్థాన మబ్బు చేని,
తూలనాడుదు రధికులఁ దుచ్చుచుతిని.
తులువమాటలు పలుకుటవలనఁ దమకు
వేటుహాని రాకున్నను బేరు చెడును.

129. దొంగ పిల్లవాడు

ఒక పిల్లవాడు నూతిగట్టునఁ గూరుచుండి యొంటిగా నేడ్చుచుండెను. వానియొద్ద నేమయిననున్న తస్కరింపవలెనని దొంగవాఁ డొకఁడాబాలునియొద్దకుఁబోయి “ఏల నేడ్చుచున్నావు? అని యడిగెను. నూతిలో తొంగి చూచుచుండఁగా నామెడలోనికంటె యూడి నీటిలో పడిపోయినందున నేడ్చుచున్నాను.” అని యాబాలకుఁడు చెప్పెను. అప్పు డాచోరుఁడు వానికంతాభరణమును తా నపహరింపవలె నన్న దురాశచేత తనపయిబట్టలు తీసి యొడ్డునఁబెట్టి చూచుచుండవలసినదని యాబాలునితోఁ జెప్పి నూతిలో దిగి కొంతతడవు తడవులాడి యం దేమియుఁ గానక మరల పయికివచ్చెను. ఇట్లు పయికివచ్చి చూచునప్పటి కక్కడ తనబట్టగాని బట్టలకు కావలి యున్న చిన్నవాఁడుగాని కనఁబడకపోఁగా వాఁడు మోసముచేయబోయి తానే మోసపోతి నని దుఃఖించుచు నింటికి నడిచెను.

గీ. పరుల మోసముచేసెడువారుకూడఁ

బొగులురురు తమ్ముఁ బరు లింత మోసపుచ్చ

కడకు వంచన వ్యధ తెచ్చుఁ గానఁ మనుజు

లొండొరుల మోసపుచ్చక యుండ వలయు.

130. గొల్లవాడు, కుక్క

ఒక గొల్లవాఁ డొకకుక్కను పెంచి తాను పనిమీఁద పోవలసి నప్పు డెల్లను గొట్టెలమందకు దానిని కావలిపెట్టి పోవుచుండెను. వాఁడు తన్నెంతో ప్రేమతో పెంచి కాపాడుచున్నను, కొంతకాలమున కాచెడుకుక్క తన యజమానుఁడు దూరముగా పోయినతరువాత గొట్టెలలో నొకదానిని పట్టి కఱిచి చంపి భక్షించి యజమా

నుడు వచ్చునప్పటికి తా నేమియు నెఱుంగనట్లు తోచయాడించుచు నెదురుగాఁ బోవుచుండెను. కటిరెండుసారు లీప్రకారముగా జరిగిన తరువాత తానుపనిమీఁదఁబోయినప్పు డెల్లను గొఱ్ఱయొకటి తక్కువగుచుండుట కనిపెట్టి యది తనకుక్కపనియే యని తెలిసికొని యా గొల్లవాఁడు దాని నురిపెట్టి చంపి చెట్టుకు వ్రేలాడదీయవలెనని నిశ్చయించి మెడకు త్రాడు తగిలింపఁబోగా, కుక్క వానిని జూచి “ప్రతిదినమును గొఱ్ఱలనెత్తుకొనిపోయి చంపి భక్షించుచుండెడు తోడేలును విడిచిపెట్టి యెప్పుడో యొకసారి యొకగొఱ్ఱ నెత్తుకొని పోయెడు నన్నేల కరుణమాలించంపెడవు? పెంచిన ప్రేమచేత నైనను నాప్రాణములు రక్షింపుము,” అని వేడుకొనెను. అందుమీఁద గొల్లవాఁడు “నీ విప్పుడు చెప్పినది నిజమే. అయినను తోడేలుకంటె నీవే యధికశిక్ష కర్హుండవు. తోడేలు గొఱ్ఱలకు శత్రువని యెఱిగినందున నేను దానిని వారించుటకై యెప్పుడును కనుగలిగియుందును. నీవో గొఱ్ఱలను కాచుపనికి నియమింపఁబడి యాపని నిమిత్తమే పోషింపఁ బడుచున్నందున నేను నిన్నునమ్మి గొఱ్ఱలను నీకప్పగించి యేమఱియుందును. అందుచేత నీవు చేసినయీస్వామివ్రోహ మెంతమాత్రమును ఊమింపఁదగినది కాదు.” అని చెప్పి దాని నురితీసెను.

గీ. పగతుఁ డొనరించు ఘోరపాపంబుకంటె

భంగునివిశ్వాసఘాత మల్పమె యఘంబు.

చేరినమ్మినమిత్రునిఁ జెఱుచువాఁడు

ఘోరపాతకకంటెను గ్రూరతరుఁడు.

131. కుక్క, మొసలి

కుక్కయొక్క గొప్పనదియొద్ద ననుండ పరుగెత్తుచు దప్పిక
యయినందున నీరుత్రాగవలెననియెంతో యభిలాషకలదయినను నది
లోని మొసళ్ళను దలచుకొని నీటిలో దిగుటకు భయపడి పయి
నుండియే మూతిచాచి నడుమనడుమ కొంచెమునీరు కత్తుకుచు పరు
గిడజొచ్చెను. అప్పుడొక మొసలి దానిజూడ కనిపట్టి నీటిపయిక తల
యెత్తి “మిత్రుడా! నీవంతకొందరపడి పరుగెత్తుచున్నావేమి?
ఎంతోకాలమునుండి నేను నీతో చెలిమిచేయవలయునని మనసుపడి
యున్నాను. దైవ మిప్పుడు నిన్ను నాసహిపమునకుఁ దెచ్చినందున
నీవు నామనోరథమును సఫలముచేసితివా మహానందభరితుడ
నయ్యెదను” అని కుక్కను పలుకరించెను. “నీవు నాయెడలఁ జూపిన
గౌరవమున కెంతో సంతోషించినాను. నేనిప్పుడంతకొందరపడి
పరుగెత్తుచున్నది నీవంగియున్నట్లను తెప్పించుకొనుట నిమిత్తమే”
అని యుత్తరమిచ్చి కుక్క యచ్చట నిలువక ముందుకు పరుగెత్తెను.

గీ. సఖాల మని చేరుకుజనులసంగమము

ననయము విచేకి తెప్పించుకొనగవలయు.

మట్టతీతోడి నాంగత్యదోషమునను

సాధులకు సర్వకష్టముల్ సంభవించు.

132. తోడేలు, మేక

ఒక మేక పర్వతశిఖరమునందు విషమప్రదేశమున మేయు చుండఁగా జూచి తోడేలు దాని నేలాగునైన దనపొట్టను బెట్టుకో

వలెనని యాలోచించి తానక్కడకు పోలేమికి విచారపడి మేకనుపిలిచి మంచి మాటలతో “ క్షణి దానా ! అనువంటి యొడుగొడుగు చోట మే న మేయుకయి కొండమీదికేల యెక్కినావు ? అక్కడనుండి కొంచెము కాలు జూపిన పక్షమున సీతల నూలుప్రక్కలగును. ఆయపాయలమును విడిచి శీఘ్రముగా క్రిందికి దిగివచ్చి హాయిగా నిరపాయకరమైన యీ బయలియందున్న తీయనిపొదలుమేయరాదా ? ”

అని యడిగెను. “ నీ వు చెప్పిన మాటలన్నియు మంచివిగానే యున్నవి. అయినను నీమాటలు నమ్మి నేనిప్పుడు క్రిందికిరాజాలను నాదృష్టికి నీవిప్పు డాకలిగొని

యున్నట్లు కనబడుచున్నావు. కాబట్టి నీవున్నచో పెంత సుఖ ప్రదమైనదైనను సాహసముచేసి వచ్చుటకు నాకు బుద్ధిపుట్టకున్నది, ” అని చెప్పి మేక యక్కడ నుంచెను. అంతట మేక తన మాయలో బడినందునకయి చింతిల్లి నిరాశచేసికొని తోడేలు తన దారిని బోయెను.

గీ. చెప్పహితబోధ మంచిదై యొప్పుచున్న
నదియె స్వప్రయోజనపరుఁ డైనయట్టి
వంచకునినోటినుండి వెల్పుడియేనేని
బాగూకత వలయు నాచరణమందు.

133. వైద్యుడు, అంధురాలు

ఒక వృద్ధురా అంధురా లయినందున వైద్యుని నొకనిఁ దన
యింటికిఁ బిలిపించి తన నేత్రములు బాగుచేసినపక్షమున కొంతసా
మ్మిచ్చునట్లును బాగుచేయకపోయిన పక్షమున నేమియు నియ్య
నక్కఱలేకుండునట్లును మధ్యవర్తిలవద్ద నిర్ణయము చేసెను. ఈయె
ర్పాటుచేసికొన్నతరువాత ప్రతిదినమును వైద్యుఁ డామెయింటికిఁ
బోయి కన్నులకుఁ గాఢముక వేసి, ఆమె గ్రుడ్డిదయి చూడలేకపోవుట
చేత నేదోయొకవస్తువును చేతఁబట్టుకొని పోవుచువచ్చెను. ఇంటఁగల
వస్తువు లన్నియు కడతేరునప్పటి కావైద్యుఁ డామెకన్నులు కుదిర్చి
తనకిచ్చెదనన్న బహుమాన మిమ్మని యడిగెను. ఆమె మరల దృష్టి
బలము పొంది తనసొత్తును జూచుకోఁగలుగునప్పటి కింట నొకవస్తు
వును కంటికి కనబడనందున వైద్యునికిచ్చుటకుఁ దనయొద్దనేమియు
లేదని చెప్పెను. అప్పు డావైద్యుఁడు తనకు రావలసిన కొక్కము
నిమిత్త మధికారులయొద్ద నభియోగము తేఁగా ఆవృద్ధాంగన ధర్మ
సభకుఁ బోయి “ఓధర్మాధికారులారా! నాకు దృష్టి యెప్పటియట్లు
వచ్చినపక్షమునఁ గొంతసామ్మితని కిచ్చుటకును నాయంధత్వము
బాగుపడనిపక్షమున నేనీతనికేమియు నియ్యకుండుటకును నేనొప్పు
కొని నేత్రచికిత్స చేయించుకొన్నమాట వాస్తవమే. నాకన్నులు
కుదిరినవని యీతఁడు చెప్పుచున్నాఁడు. నాకన్నులు బాగుపడనే
లేదని నే ననుకొనుచున్నాను. నాకన్ను లీఘనుఁడు బాగుచేయుట
కారంభింపకముందు మాయంట నెన్నోవస్తువులను నేను చూచు

చుండెడిదానను; ఇతఁ డిప్పుడు నా యంధత్వముపోయి నా కన్నులు బాగుపడినవని దృఢముగా చెప్పుచున్నను నాకంటె కిప్పుడు నాపూర్వపు వస్తువులలో నొక్కటియుఁ గానఁబడకున్నది. నే నీయనకు నిర్ణయించుకొన్న సామ్యియ్యవలయునో లేదో ధర్మాధికారు లయిన మీరే నిర్ణయించి చెప్పుడు.” అని విన్నపముచేసెను. అప్పుడు నభవా రామేవ స్తువుల నతఁడు దొంగలించి నాఁడని తెలిసికొని యతఁడు తెచ్చిన యభియోగము కొట్టివేసి నలుగురిలో నతని నవమానపఱచి పంపివేసిరి.

గీ. న్యాయమార్గంబుచేత ధర్మార్జనంబు
చేయుటకు మాటు మోసంబు చేయునేని,
శౌరవము గోలుపడి సరివారిలోనఁ
బండితుండైనఁ దానవ్యభాటు పొందు.

134. తల్లి, పిల్లవాడు

ఒకపిల్లవాడు పాఠశాలలో మఱియొక బాలునియొక్క పుస్తకము నొకదానిని దొంగిలించి తెచ్చి తల్లిచేతి కిచ్చెను. దొంగపని.

చేసినందుకు తల్లి వానిని శిక్షింపక వానిశక్తిని మెచ్చుకొని తల్లి తన కొడుకెంతో ఘనకార్యము చేసినాడని సంతోషించి వానికొక నారింజపండు బహుమానము చేసెను. ఈ ప్రోత్సాహముచేత వాడు ధైర్యము తెచ్చుకొని యప్పుడప్పుడు పొరుగువారి వస్తువులను వారేమఱియున్నప్పుడెల్లను తస్కరించి తెచ్చితల్లికిచ్చుచుక్రమక్రమముగా చౌర్యవిద్యయందు గడితేటి తుదకు పరిపూర్ణపండితుఁ డయి పెద్దవాఁ డయినతరువాత నొకరియింట బందిపోటు దొంగతనము చేసెను. అప్పుడు రాజభటులు వానిని పట్టుకొని దండనాధికారి కొప్పగింపఁగా నతఁడు విమర్శించి వానికి మరణదండనము విధించెను. ఆశిక్షను జరుపుటకు చేతులు వెనుకకు విఱచికట్టి వానిని తలారు లురికొయ్యవద్దకు తీసికొనిపోగా వేడుక చూచుటకొఱకు గుంపులు గుంపులుగా వచ్చిన పౌరజనులతోఁ గలసి యక్కడకు వానితల్లికూడ వచ్చి క్రిందఁబడి పొరలుచు తొమ్ము మోఁడుకొనుచు కొడుకునిమిత్తము పెద్దపెట్టున నేడ్వజొచ్చెను. తననిమిత్త మట్లు నేలఁ బడి విలపించుచున్న తల్లిని జూచి వాడు తనతల్లి చెవిలో నొక్కమాట చెప్పివచ్చుట కనుజ్ఞ యియ్యవలసినదని యధికారులను వేడుకొని వారి సెలవుపొంది రాజభటులవెంట తిన్నగా తల్లియొద్దకు నడిచి, చూచువారందఱును తల్లితోనేదో యేకాంత మాడుచున్నాడని తలఁచుచుండఁగా తల్లి చెవి రెండుపండ్లసందునను బెట్టి కలుక్కునకొఱికి ముక్క యూడఁదీసెను. ఆబాధకు సహింపలేక తల్లి మఱింతబిగ్గరగా నేడ్చుచు చెవినుండి నెత్తురు వఱదలుగట్ట మూఁకలలోఁబడి పరుగులెత్తఁ జొచ్చెను. అప్పుడక్కడ నున్నవారందఱును వానిదౌష్ట్యమున కాశ్చర్యపడి మహాకోపముతో వానినిజూచి “ఓరిపాపాత్ముడా! ఈవఱ కొకఘోరపాత కముచేసి యురిశిక్ష ననుభవింపఁ బోవుచుండియు బుద్ధిలేక యీ నగు మను కన్నతల్లి చెవులు త్రైంపి యీ క్రొత్తపాపమేలకట్టుకొన్నావు?”

అని యడిగి వానిని నానావిధముల దూషింపసాగిరి. అందుమీఁద వాఁ డాపౌరబృందమునుజూచి “అయ్యలారా! నామనవి యొక్కటి చిత్తగింపుడు. నేను నాచిన్ననాడు బడిదినములలో నొకబాలుని పుస్తకమును గొంగిలించి తెచ్చి తనచేతికిచ్చినప్పు డీముండ నన్నుమె చ్చుకొని బహుమానమిచ్చి ప్రోత్సహపఱపక నా కప్పుడే తగిన దండన చేసియుండిన పక్షమున నా కిప్పు డీగతి పట్టకపోయి యుండును. నా యొక్క యీదుర్దశకంతకును మాతృరూపమున నున్న యీశత్రువే యాదికారణము. కాబట్టి నామృత్యువునకు మూమల యిన యీతల్లి నా విషయమునఁ జేసిన యపరాధమునకు నేనిప్పుడు చేసిన యీ యల్పశిక్షచాలదని చెప్పి యురికొయ్యలవద్దికి నడచెను.

గీ. జనకులయుపేక్షవలననె జగతిలోనఁ

జెడుదు రెండఱ బాలురు శిక్షలేక

చిన్నపుడు నాటుమంచియొ చెడుగొ పిదప

బలపడి శిలాక్షరం బట్లు వదల దెపుడు.

135. సింహము గాడిదతోగలిసి వేటాడుట

గాడిదను తోడుచేసికొని వేటాడవలయు నన్నబుద్ధి పుట్టఁగా సింహమొకనాఁడు గాడిదను బిలిచి “నీవు నావెంటవచ్చి పొదలలో దాగియుండి నీచేత నైనంత బిగ్గరగా భయంకరధ్వని చేయుము.” అని యాజ్ఞాపించెను. గాడిదకూత విని మృగములు బెదరి తమస్థానములు విడిచి ప్రాణరక్షణార్థమయి నానాముఖముల పరుగెత్తునప్పుడు కొన్నిటిని సులభముగా పట్టుకోవచ్చునని సింహ మీ యుసాయ మాలోచించెను. ఇట్లు మృగరాజయొక్క యాజ్ఞానుసారముగా గాడిద యరణ్యమునకుఁ బోయి యొక పొదలో దాగియుండి దిక్కులుప్రతి

ధ్వని యిచ్చునట్లుగా నోండ్ర పెట్టి నారంభించెను. ఆవింతశబ్దము విని భీతిచేత గుండె లదర మృగములు కొన్ని కాలికొలదిని పరుగులెత్తి మృత్యుముఖమునకుఁ బోవునట్లుగా సింహము పొంచియున్న చోటికే పోయి సింహముచేఁ జంపఁబడి భక్షింపఁబడెను. ఈప్రకారముగా కావలసినన్ని మృగములను సింహ మాప్యాయనముగా భక్షించి తృప్తి నొంది ఇంక నీవు నీ సంగీతము చాలించి పయికి రావచ్చునని గాడిదను బిలిచెను. ఆప్పు డాగాడిద తనరహస్యావాసమునుండి బయలు వెడలి వచ్చి సింహమునకు నమస్కరించి యెదుట నిలువఁబడి మహా గర్వముతో “ఓమహాప్రభూ ! మీ సేవకుఁ డిప్పుడు చూపినపాండిత్య ప్రకర్ష మెట్లున్నది?” అని యడిగెను. “దివ్యముగా నున్నది. నీప్రభావమును నేనీవఱ కెఱిగి యుండనిపక్షమున వీర్ణమయిన నీకూతకు నేనుసహితము భయపడియుందును” అని సింహము మెచ్చుకొనెను.

గీ. క్రొత్తవారికి మది భీతిఁ గొలుపుచున్నఁ
బరిచితులకు హాస్యాదుఁడౌ వదరుపోతు
అఱపులనుబట్టి సింహము లట్లయున్న
గాడిదలె చేష్టలందుఁ బెక్కండ్రు జనులు.

136. ఇద్దరు బాటసారులు

ఇద్దఱుమనుష్యు లరణ్యమార్గమున నడుచుచుండఁగా వారిలో నొకనికి దారిప్రక్కనున్న చెట్టుమొదట గొడ్డలియొకటి కనఁబడెను. వాఁ డప్పుడు రెండవవానిని జూచి సంతోషముతో “మిత్రుడా ! నా కిక్కడ గొడ్డలి దొరకినది.” అని చెప్పెను. “చేలికాడా ! నాకని చెప్పఁబోకు. సహచరుల మయిన మనయిద్దఱిలో నెవ్వరి కేది,

నొరకినను మన ముభయులమును పంచుకొని యనుభవింపవలసినవార
మగుటచేత మనకని చెప్ప” అని రెండవవాఁ డనెను. ఆమాటకు
మొదటివాఁ డొప్పుకోక గొడ్డలి చేతఁబట్టుకొని నడువ నారంభిం
చెను. ఈప్రకారముగా వా రిరువురును తగవులాడుచు కొంచెము
దూరము నడుచునప్పటికి గొడ్డలి పోఁగొట్టుకొన్నవాఁడు ప్రక్క
తోటలోనుండి పరుగెత్తుకొనివచ్చి “ దొంగలారా! నిలుపుఁడు, నిలు
పుఁడు. నే నీచెట్టు మొదటఁ బెట్టుకొన్న గొడ్డలి నెత్తుకొని పోవు
చున్నాఁడా? ” అని కేకలు వేయుచు వారివెంటఁబడెను. రెండవ
దండధరునివలె వెనుక పరుగెత్తుకొని వచ్చుచున్న మనుష్యుని జూచి
భయపడి గొడ్డలి చేతఁబట్టుకొనియున్న మొదటివాఁడు రెండవవానిని
జూచి “మిత్రుఁడా! మనము చెడితిమి?” అని పలికెను. “మిత్రుఁడా!
మన మనబోతు. నేను చెడితి నను. మొట్టమొదట లాభము వచ్చిన
దనుకొన్నప్పు డాలాభములో నాకు భాగ మిచ్చుటకు నీ యొప్పుకో
నందున నిప్పు డీనష్టములోఁ గూడ నాకు భాగము లేకుండ సర్వ
మును నీ వనుభవించవలసినదే” అని తోడివాఁడనెను.

గీ. చెలుల మంచును సుఖవేళఁ జేరవచ్చి

తొలఁగుదురు కష్టవేళను దుచ్చజనులు.

సుఖము దాఃఖము నిజమైన సఖులు రెండుఁ

బాలికావులె యనుభవింపంగవలయు.

137. విగ్రహము మోచుకొని

పోవుచున్న గాడిద

ఒక నూతన దేవాలయములో ప్రతిష్ఠ చేయుటకయి యర్చకులు మిక్కిలి ప్రసిద్ధికెక్కిన యొక విగ్రహమును పొరుగు నున్న యొకానొక జీర్ణాలయమునుండి తెచ్చి గాడిదమీదబెట్టి వీధులలో నుండి తీసికొనిపోవుచుండిరి. అప్పు డావిగ్రహమున కెదురుపడినవారందఱును చేతులు జోడించి వీధిపొడుగునను గాడిదకాళ్ళవద్ద విగ్రహమునకు సాగిలఁబడి మ్రొక్కుసాగిరి. ఆగాడిద పురజను లందఱును తన యందలి భక్తిచేత తనకే మ్రొక్కుచున్నారని తలఁచుకొని గర్వము తల కెక్కుఁగా తలనిక్కుఁబెట్టి దిక్కులు చూచుచు స్వశౌరవము నందఱికిని జూపపఱెనని వీధినడుమ నిలువఁబడి యచ్చటినుండికదలకుండెను. తోలువాఁడెంత యదలించినను కదలకుండుటచూచి యది మాటలతో నడుచు జాడ కానక “ఓమొద్దు గాడిదా ! జను లెల్లను గాడిదను కొలుచునంతటి బుద్ధిహీను లయిన కాల మింకను రాలేదు. నీగర్వ

మింతటితో చాలించి యింక ముందుకు నడువు. ” అని పలుకుచు చబుకుతో చుట్టిన వీపుమీద నాలుగు దెబ్బలువేసి నిమిషములో క్రొత్తగా వచ్చిన గొప్పతనము నంతను మఱచి పరుగెత్తునట్లు చేసెను.

గీ. తమకు యోగ్యతలేనిస్థానమున
కర్ణుల మటంచు నిక్కువా రల్పమతులు
విఱివీగుచుఁ దగనిదు స్వేషములను
బూనె నేమియు జనుఁ డవమాన మొందు.

138. ఎలుకలసభ

అందఱును నిద్రపోయి తలుపులువేసికొన్న తరువాత నెలుక లన్నియు నర్ధరాత్రమం దొకసభామందిరములో పెద్దసభచేసి తమకు ప్రతిదినమును సంభవించుచున్న పిల్లి బాధను తొలగించుటకయి మార్గము నాలోచింప మొదలుపెట్టెను. అప్పు డాసభికులందఱును

రెండుపక్షములుగా నిలిచి సాధకబాధకము లాలోచించి మహా వాదములుచేసి పూర్వపక్షసిద్ధాంతములతో గొప్పగొప్ప ప్రశంగ ములుచేసిరి. ఆసమయమునందు మహావక్తయైన మూషకకుమారుఁ డొక్కఁడు ముందుకు వచ్చి తక్కినవారి నూరకుండ నియమించి, ముందెప్పుడును తమకు పిల్లిబాధ కలుగకుండుటకుఁ దగిన మంచి యుపాయమును తాను కనిపెట్టితి నని పలికి, “మన మిప్పుడు పిల్లి మెడలో నొకగంట కట్టవలెను. ఆఘంట నాదముచేత పిల్లి ప్రయాణమయి కొంచెము కదలఁగానే దాని రాక ముందుగానే మనకుఁ దెలియును. ఆగంట చప్పుడు కొంచెము చెవిని బడఁగానే మెలకువ పడి మన మందఱమును మన కలుగులలో దూఱి సురక్షితులమయి యుండవచ్చును. నిరపాయమైన పరమోపాయ మింతకంటె మఱి యొకటి లేదు. ” అని తన సామర్థ్యము ప్రకటనచేసెను. ఆయాలో చన శ్లాఘాపాత్రముగా నున్నదని యామూషకకుమారుని సభవారందఱును వేయినోళ్లఁ గొనియాడిరి. అప్పు డింతవఱకును మానము ధరించియున్న యొక వృద్ధమూషకము లేచి “ఓసభికులారా! ఈయాలోచన చక్కగానే యున్నది. నిశ్చితకార్యమును వెంటనే నిర్వహింపవలయును. అయినను మనలో నిప్పు డాపిల్లి మెడకు గంట కట్టువా రెవ్వరో బయలుదేరివలసియున్నది. ముందుగా నాపౌరుష శాలిని నిర్ణయింపుడు. ” అని యడిగెను. “మూరందఱును జేరి పిల్లి యొక్క సర్వాంగములను గట్టిగా పట్టుకొన్నపక్షమున నిర్భయముగా గంటను మెడకు నేను గట్టెదను. ” అని యుపన్యాసకుఁడు మహా ధైర్యముతోఁ జెప్పెను. తరువాత తక్కిన యవయవముల నన్నిటిని పట్టుకొనువాడు కుదిరినను ముందుగా గోళ్ళను పండ్లను బట్టుకొను వాఁడు మాత్ర మెవ్వఁడును మహాసభికులలో దొరకనందున నాఁటికి సభ కలిసిపోయెను.

గీ. ఇంట నూరక కూర్చుండి యెందలైనఁ
గానఁబడుదు రుపాయముల్ కటపువారు.
కాని, కానరా రొక్కరుఁ గష్టమైన
పనిని బయివేసికొని చేయుబాహుబలులు.

139. కోడి, నక్క

ఒకకోడిపుంజు చెట్టుయొక్క మీఁదికొమ్మమీఁదఁ గూరు
చుండి కూయుచుండగాఁ దాని కఠస్వరము విని యాహరిసంపాద
నము నిమిత్తము చేరువను చెరలాడుచున్న నక్క యొక్కటి యొక్క
డకు వచ్చి, కోడి తా నఁదుకోలేని యెత్తుకొమ్మమీఁద నుండుట
చూచి దానిని మాయచేసి క్రిందికి రప్పింపఁ దలఁచుకొని చెట్టుచేరు
వకుఁ బోయి “ఓమిత్రమా చిరకాలమునకు నేఁడు నిన్నుఁ జూడఁ
గలుగు భాగ్యము నాకు సంభవించినది. అయినను నీ విప్పు డసంద
ర్భపు స్థలమునం దుండుటచేత నీవంటి ప్రాణమిత్రుని తనివితీలు
కొఁగిలించుకొని స్వర్చసుఖ మనుభవించు పుణ్యము నాకు లభింప
కున్నది. కాబట్టి నీ వొక్కసారి చెట్లు దిగి వచ్చి క్షణకాలము
నాకు నీగాఢాలింగన మిమ్ము” అని పిలిచెను. “చెలికాఁడా!
మిత్రసందర్శనముచేత నాకన్న లిప్పుడు కృతార్థము లయినవి.
నామీఁద నీకు మనసులో నెంత ప్రేమ యున్నదో నేనెఱుఁగని
వాఁడఁగాను. అయినను నే నిప్పుడు నీమాట విని క్రిందికి దిగి
రాజాలను. కడుపులో లేని ప్రేమ కొఁగిలించుకొన్న రాదుగదా!
నామీఁది నిర్దేతుక కటాక్షముచేత నీ వొక్కవేళ నన్ను విడిచిపెట్టి
నను తక్కువ జంతువులు విడిచిపెట్టునా? ” అని కోడి యుత్తర
మిచ్చెను. “మిత్రుఁడా! నీ వటువంటి సందేహము పెట్టుకోవలసిన

పనిలేదు. భయపడక క్రిందికి దిగి రా. సమస్త మృగములును పక్షులును తమతమ సహజమయిన జాతివైరమును విడిచి యింకముందన్యోన్యమైత్రి పూని యొకరి కొకరు హానిచేసికొక సోదరభావము వహించి క్షీరోదకన్యాయమున సుఖముగా జ్రతుకవలయు ననియుఁ ఎవ్వఁ డయిన నీనియమ మనుమాత్ర మతిక్రమించి యేజంతువున కైనను గొంచెము బాధకలుగఁజేసిన పక్షమున నట్టి సాపాత్ముఁడు క్రూరశిక్షలకు గుటి కావలసినదనియు, జంతువులలో కొంతకాలము క్రిందట జరిగిన సంధివార్త యిన్నిసారులు సమస్తాటవులలోను ఘోషింపఁబడినను నీ వింకను విననే వినలేదా ? ఏమి యాయాశ్చర్యము” అని ముక్కుమీఁద వ్రేలువేసికొని యద్భుతపడఁజొచ్చెను. ఈమాటలయం దంతగా నాదరముంచక యప్పుడు కోడి తలయెత్తి దూరమున నేదో వింత జంతువు కనఁబడుచున్నట్లు ముందు వంక చూడ మొదలుపెట్టెను. ఆనక్క దాని యాకారవికారము కనిపెట్టి “మిత్రుఁడా! ఏల నీ వావంక నంత శ్రద్ధతోఁ జూచుచున్నావు ? అక్కడ నేమి కవఁబడుచున్నది?” అని యడిగెను. “మతేమియు లేదు. ఆపయినుండి మనవైపునకుఁ గొన్ని వేటకుక్కలు మాత్రము పరుగెత్తుకొని వచ్చుచున్నవి.” అని కోడి యుత్తరము చెప్పెను. ఆమాటలు చెవిని బడఁగానే గుండెలు తటతట కొట్టుకొనఁగా నక్క “మిత్రుఁడా! ఇంక నాకు సెలవిచ్చిపంపుము. అర్థనిముషమును నేనిందు నిలువఁగూడదు.” అని ప్రయాణమయ్యెను. “మిత్రుఁడా! తొందరపడఁబోకు. సమస్త జంతువులును జాతివైరము మానియున్న యీసంధి సమయములో నీవు కుక్కలకు భయపడవలసిన పని లేదు గదా? అవి మనమొద్దకు రానిమ్ము. అప్పుడు మీయుభయుల యొక్కయు సమావేశసౌఖ్యము చూచిన తరువాత నేను కూడ చెట్టు దిగి వచ్చి నీయభీష్టము తీర్చెదను. అండాక నిందు నిర్భయ

ముగా నిలువుము.” అని కోడి వేడుకొనెను. “నిలువను ఈయడ
విలో చాటించిన సంధివార్త యింకను గుక్కల చెవులకు చేరినదో
లేదో యెవ్వ రెఱుఁగుదురు? అని నక్కయక్కడ నిలువక పరు
గెత్తెను.

గీ. వగలకును మాయలకుఁ బేరుపడినవారు
క్షేమ మరయుచు మనమీఁదఁ బ్రేమ మెంతో
గలిగినట్లుగఁ దియ్యనిపలుకు లాడు
చున్నను దదుక్త లెద నమ్మకుండ వలయు.

140. వనదేవత, మర్కటము

పిల్లలలో నెల్లను మిక్కిలి చక్కని పిల్లను దెచ్చి చూపిన తల్లికి
గొప్ప బహుమానమిచ్చెదనని పూర్వ మొక సారి వనదేవత
వనములోఁ గల మృగములలో నెల్లను జాటఁబంపెను. ఆఘో
షము విని యనేక మృగములు తమతమ శిశువులను దీసికొని వచ్చు
చుండఁగా నన్నిటికంటెను ముందుగా కోతి యొకటి చప్పిడి కాడ
లును చితుక ముక్కును బట్టతలయుఁ గల కురూపియైన తనశిశువును
మాతృవాత్సల్యముతోఁ దీసికొని వచ్చి వనదేవతముందు పెట్టి, అస
మానసౌందర్యము గల పిల్లను దెచ్చిన తల్లి కిచ్చెదనని ఘోషించిన
బహుమానము న్యాయముగా తన కొక్కతకే రావలసినదని మనవి
చేసికొనెను. ఆమాటలు విని యప్పు డక్కడ నున్న మృగము
లన్నియు పక్కున నవ్వెను. అందుపయిని కోతి సమస్త జంతువు
లను రోషముతోఁ జూచి “ఓమృగములారా! మీరేల యూరక
నవ్వెదరు. ఈననదేవత నాకొడుకు సౌందర్యమునకు మెచ్చి బహు
మానమిచ్చినను ఇయ్యకపోయిననునాకు చింతలేదు. తల్లినై న నాదృష్టి

కీశువు నిస్సందేహముగా లోకములోని శిశువులలో నెల్లను మిక్కిలి చక్కనిదిగాఁ గనఁబడుచున్నది.” అని చెప్పెను.

గీ. ఆత్మదృష్టిచేతఁ గురూపు లంచు నెంచి
పరులబిడ్డలఁ బరిహసింపంగ రాదు
తల్లిదృష్టి కింపుగనుండుఁ దనదుబిడ్డె ;
కాకిపిల్ల కాకికి ముద్దుగాదె యెప్పుడు ?

141. గాడిద, కోడి, సింహము

ఒక గాడిదయు కోడియు నొకచోట మేత తినుచుండఁగా సింహ మొకటి వానివైపునకు వచ్చుచుండెను. ఆసింహము కంటఁ బడఁగానే కోడిపుంజు గొంతెత్తి బిగ్గరగా కూయ నారంభించెను. స్వభావముచేత సర్వదా కోడికూత సింహమునకు భయప్రదముగా నుండుటనుబట్టి సింహ మాకూత చెవిని బడఁగానే వెనుక తిరిగి సహజభీతిచేత పరుగెత్తఁజొచ్చెను. అక్కడ నున్న గాడిద యప్పుడు తన యాకారమును జూచియే భయపడి పాటిపోవుచున్న దని భావించి పాటిపోవుచున్న సింహమును మఱింతదూరము పాఱఁద్రోలి తోడిజంతువులకు తనపొరుషము చూపవలసినసమయ మిప్పుడు తటస్థించిన దని తలఁచుకొని కోడికూత వినఁబడుచున్నంతదూరము దానివెంటఁ బరుగెత్తెను. కోడికూత చెవినిబడుట మానఁగానే భయముతీటి సింహము వెనుక తిరిగి చూచి తన్ను? దఱుముకొని వచ్చుచున్న గాడిదనిఁదఁ బడి దానిని పట్టుకొనెను. అప్పుడాగాడిద “నాస్వభావమును నే నెఱిగియుండియు లోపల లేనిపొరుషమును పంపికి నటించి సాటిజంతువులవద్ద మెప్పుపొందవలె నన్న బుద్ధి హీనతచేత సురక్షితస్థలమును విడిచి మృత్యుముఖమునకుఁ బరుగెత్తుచున్నాను” అని చెప్పెను.

కొని వచ్చి నిష్కారణముగా ప్రాణములు పోగొట్టుకొనుచున్నాను గదా? ” అని తనలో భావించుకొనుచు సింహముచేత భక్షింపబడెను.

గీ. తేజమును ధైర్యపీర్యముల్ లేసేవారు
పయికిఁ గలవారివలె నటంపంగ నెంచి
యధకు లొద్ద నున్న కార్యములు చేసి
కష్టములు తెచ్చుకొను రకారణంబు.

142. తండ్రి, పుట్టిన కొవ్వారైలు

ఒకానొక కాపురాని కుటుంబములు గలరు. అతడు వారిలో నొక తెను వ్యవసాయము చేయువానికిని, ఒకతె నిటుకలవ్యాపారము చేయువానికిని, ఇచ్చి వివాహములు చేసెను. ఇట్టిద్దఱుకూతులును తమభర్తలతోఁ గలిసి సుఖముగా కాపురము చేయుచుండఁగా, తండ్రి యొకనాడు వారిని పూజించుకొని పోయి కాలస్థితి యెల్లున్నదో విచారించి వారివిషయమున నున్న కేయవలసిన దేమైన నున్నదా యని యడిగెను. అప్పుడు వ్యవసాయము చేయుచున్నవానికి భార్య యైన పెద్దకూతురు “నాయనా! పొడలు హెచ్చుగా నుండుటచేత మాపొలములోని పయిరేడిఁబాటుచున్నది. శీఘ్రముగాఁ గొన్ని వర్షములు కురిసిన బాగుండును కాబట్టి వెంటనే వానలు కురిపింపుమని దీవు దేవుని ప్రార్థింపుము.” అని తండ్రిని కోరెను. ఇటుకల వ్యాపారము చేయువానికి భార్యయైన చిన్నకూతురు “నాయనా! ఎండలెక్కువగా నుండుటచేత మాయము కలుచక్కగా నెండుచున్నవి. ఇంకను గొంతకాలము మాయముకల లెక్కవఱకును మంచియెండలు కాచిన బాగుండును. కాబట్టి వెంటనే వానలు కురిపింపకుండుమని

నీవు దేవుని ప్రార్థింపుము.” అని తండ్రిని కోరెను. అప్పు డతఁ డాచిన్నకొమారితను జూచి “అమ్మా! నీవు వానలు కురియకుండు నట్లు ప్రార్థింపు మనుచున్నావు. నీయక్కగారు వానలు కురియునట్లు ప్రార్థింపు మనుచున్నది. ఇట్లు పరస్పరవిరుద్ధములయిన కోరికలు కోరుచున్న మీ యిరువురిలో నే శివ్వరికోరికను మన్నింతును?” అని యడిగెను.

గీ. స్వప్రయోజనమునుబట్టి సర్వజనులు
వాంఛచేయుదు రాత్మలాభంబె యెపుడు
సర్వసముదై నదేవుడో సకలజనుల
క్షేమ మారసి తగినట్లు క్షేమ మిచ్చు.

143. గాడిద, దానినీడ

ఇద్దఱుబాటసారు లొకయూరికిఁబ్రయాణమయిపోవుచుండిరి. వారిలో నొకనియొద్ద నొకగాడిద యుండెను. కొంతదూరము దారి సాగినతరువాత రెండవమార్గస్థుఁడలసి నడవలేక తోడివానివద్దనద్దెకు పుచ్చుకొని గాడిదమీఁద నెక్కిపోవుచుండెను. ఈప్రకారముగా మఱి కొంతదూరము పోయినపిమ్మట వాఁ డాగాడిదను దిగి దానినీడలోఁ గూరుచుండెను. ఇంతలో గాడిదయొక్క యజమానుఁడు వచ్చి కలసి కొని తన్నుఁగూడా దానినీడలోఁ గూరుచుండ నియ్యవలసినదని రెండవవాని నడిగెను. ఆగాడిదయొక్క నీడ యొక్కనికిమాత్రమేసరి పోవునదిగా నున్నందున, వాఁడు తా నద్దెకుఁ బుచ్చుకొన్నగాడిద యొక్కనీడ తనయొక్కనిదేకాని యం దితరులకు భాగము రాదని చెప్పి యజమానునికి తా వియ్యక నిరాకరించెను. అందుపయిని సొంతగాఁడు తాను గాడిదనుమాత్రమే యద్దె కిచ్చితినిగాని దానినీడ

నియ్యలేదని యొక యద్భుతయుక్తి కల్పించి తగవులాడ మొదలు పెట్టెను. ఈవిధముగా నారంభమయిన వివాద మంతకంతకు ముదిరి మాటలనుండి చేతలకు దిగఁగా, వా రిద్దఱును లేచిముష్టియుద్ధమున కారంభించిరి. ఈసందడిలో గాడిద సందు చేసికొని కాలికొలఁదిని పరుగెత్తి వారిముష్టియుద్ధము ముగియులోపల వారి దృష్టిపథమును దాఁటిపోయెను.

గీ. పుడమిలోపలఁ గొందఱుపురుషవరులు
నిర్ణిమిత్తంబుగా వట్టిసీడకొఱకుఁ
గయ్యమాడుచు మున్నున్న గట్టిసాత్తు
గూడ చానికై పోఁగొట్టు కొందు రహహ.

144. విగ్రహముల విక్రయించుపురుషుడు

ఒకానొక యాచార్యపురుషుఁడు బీదతనముచేత బాధపడుచు విక్రయించుటకయి తనయింట నున్న యొక రాగివిగ్రహమును దీసి కొనివచ్చి కనఁబడినవారి కెల్లను జూపి “ఓ భక్తాగ్రేసరులారా ! ఈ విగ్రహము నొద్ద నుంచికొని కొలుచుచుండువారికి మహాదైశ్వర్యము పట్టును. ఇంతమహిమగల యీ యమూల్యవిగ్రహమును మీ కల్ప క్రయమున కమ్మెదను. మీలో నెవ్వరైనను దీనిని శీఘ్రముగాఁ గొని భాగ్యసంపన్నులుకండు.” అని యందఱికిని హితబోధ చేయఁ జొచ్చెను. అప్పు డక్కడ నున్నవారిలో నొక ఋద్ధిమంతుఁ డా గురూపదేశము విని దాపునకువచ్చి గురువందనముచేసి “స్వామీ ! అటువంటిదైశ్వర్యదాయకమయిన దివ్యవిగ్రహమును తమయొద్దనే యుంచుకొని యది ప్రసాదించెడి దైశ్వర్యమునంతను తామే యను భవింపక యంత స్వల్పధనమున కితరుల కేల విక్రయించెదరు ?” అని యడిగెను, “ఈక్షణముననే నా కిప్పుడు కొంతసొమ్ము కావలసి

యున్నది. ఈ దేవత చిరకాల మాతాధిపతిగాని ధన మియ్యదు.”
అని యంచార్యుఁ డాతని కుత్సితము చెప్పెను.

గీ, అబ్బు సిరి మంత్రతంత్రాలి నంచుఁ జాటి
యమ్ముదురు వాని వాఁడగు లన్యులకును
అదియె నిజమైన, సిరి లామె యచుభవింప
కేల రాగికాసుకు వికలు నవలయు ?

145. కుంటివాడు

ఒకకుంటివాడును గ్రుడ్డివాడును పూర్వ మొకసారి యొక గ్రామమునకు పోవలెనని బయలుదేరిరి. ఈ కుంటివాడు మెల్లగాకుంటుచు కొంతదూరము నడచి నడవలేక పొక కష్ట ప్రదం గూరుచుండెను. గ్రుడ్డివాడును తడవుకొనుచు త్రోవ పోవలెనని దెబ్బలు తగిలించు కొనుచు నడిచివచ్చి యాచెట్టకంటే చే ను. ఇట్టి టును నొకచోటఁ జేరి యొక్కడికిఁ బోయెదవని యెఱుంగుదులు నదిగి మురువురునునొక్క యూరికే పోవలసినవారుగాఁ జెలిసికొనిరి. వారిలో గ్రుడ్డివాడు “నేను పోవలసిన గ్రామ మిచ్చిన త్రోవయూరి మేయున్నను నేను నడచుటకు శక్తుడ నయి యున్నను త్రోవ కనబడక పోవుటచేత పోలేకున్నాను” అని పలికెను. కుంటివాడు తాను త్రోవను చూడఁగలిగినను కాలు లేకపోవుటచేత నంతదూరము వంకకట్టలతో నడవలేకున్నానని చెప్పెను. అప్పుడు వార్షి టును కొంతసేపాలో చించి యొక యుపాయము కనిపెట్టి కుంటివాడును గ్రుడ్డివాని బుజము మీఁద నెక్కి త్రోవ చూపునట్లును గ్రుడ్డివాడు కుంటివానిని తన వీపుమీఁద నెక్కించుకొని నడిచిపోవునట్లును, తమలో దా మొక యేర్పాటు చేసుకొని యాప్రకారముగాఁ జేసి యుభయులును సుఖముగా గమ్యస్థానమును జేరిరి.

గీ. అంగహీనులు సహిత మన్యోన్యశర స
లగుచు సాధించు కొనవచ్చు స్వర్థములను.
కావునను నంగనై కల్యకారణమున
మానవుడు చేతనాపని మానరాదు.

146 రెండు మేకలు

ఒక చాడు రెండు మేకలు చెటియొక నైపునుండియు వచ్చి
యొక కాలువగట్టు చేరెను. ఈవలనుండి యావల కా కాలువమీద
నడ్డముగా నొక బల్లచెక్క వేయబడియుండెను. ఆబల్లచెక్క
మిక్కిలి సన్నముగా నుగడుటచేత గొకసారి యొక్క మేక దక్క
రెండును దానిమీదనుండి నడచుట కనుకూల పడికుండెను. అయి
నను మేకలు మిక్కిలి గర్వముకలనై తమలో నొకదానిని ముందుగా
కాలువ దాటి పోసిన యొకనారియే రెండును చెటియొక ప్రక్క
నుండియు బల్లమీది కెక్కివచ్చి మధ్యగా తారసించెను. ఈబల్ల
మీదినుండి కాలువను దాటుటకు నీ కెతస్వాతంత్ర్యమున్నదో
నాకు నంత స్వాతంత్ర్యమున్నదని యొకటియు, ఈబల్ల నీయొక్క
దాని నిమిత్తమే వేయబడి యుండలేదని రెండవదియు, కొంతసేపు

తగవులాడి యొకనాని నొకటి త్రోసికొని రెండును కాలువలోబడి మృత్యునొందెను. ముఱిగొంతసేపటి కాప్రకారముగానే మఱి రెండు మేకలు యొకచోయొకచో పునుంటియు నాకాలువగట్టుకు వచ్చి యొక సారియే బల్లమీదికిక్కి కాలువనడుమ తారసించుట తటస్థించెను. అవి మిక్కిలి నాధుస్వభావము కలవగుటచేత వెనుకటివానివలె పోట్లాడక తమలో నొకటి వెనుకకు పోవలెనని యెంచి యాయిలుకు బల్లమీద సిద్దుగూరు కవకాశము చాలక యాలోచించి యొకటి బల్ల మీద పరుండి రెండవదానిని మెల్లగా తనమీదినుండి దాటి పొమ్మని చెప్పెను. అట్లుచేసి రెండును సుఖముగా కాలువ దాటి తమదారిని రాము పోయెను.

గీ. గర్వమున నొండొరులతోడఁ గలహమాను

నల్లబుట్టులు చెడిపోదు రవనియందు ;

గర్వమున నొండొరులతోడఁ గలసి మెలసి

ప్రతిదినమునఁ బాగుపడుదు రెపుడు

147. పిల్లి గబ్బిలము

ఇంటనున్న రెంపుడు చిలుకను చంపినందున యజమానుడు ఖేదపడి యీసారి కంటబడిన పక్షమున తన్ను చావఁగొల్పెదనని

మహాకోపముతోఁ బ్రశిష్టపట్టుట విని, పిల్లి పోయిన పాటిపోయి యొక మూలను దాగి దేవుని ధ్యానించి "పట్టమీ! ఈసారి న నీ యాపదనుండి తప్పించిన పక్షమున నేనికము. దేవుడును నా జీవితకాలములో పక్షులను భక్షి పను" అని మ్రొక్కుకొనెను. యజమానుని కోపము శాంతపడి తనకు మరణము పట్టిన పోయిన తరువాత నొకనాఁడు పిల్లి గదిలో పెట్టవద్దఁ గూరుచుండియుండఁగా గబ్బిల మొకటి వచ్చి పెట్టెమీఁదవాలెను. అప్పు డాకలిమొక మూలను వెనుక కాను మ్రొక్కుకొన్న మ్రొక్కుబడి యొకమూలను మనస్సును బాధింపఁగా పిల్లి కొంతసే పేమిచేయుటకును తోచక యాలోచించి, తుదికు రక్షణమార్గ మొకటి కనిపెట్టి సందేహ నివారణము చేసికొని నోటిలోపం డున్న హేతువులను బట్టి గబ్బిలము పూర్ణముగా పక్షి కానందున దానిని వధిచును కోపము కాదని నిశ్చయించి తత్క్షణమే యెగిరి పట్టకొని దానిని పక్షిము చేసెను.

గీ. స్వార్థపరతను ధర్మబాహ్య పుంబనులు

చేయఁగాఁ దాము జనులు వాంఛి చునపుడు

ధర్మసూక్ష్మతలంచు వ్యర్థ బు లైత

భేదములుపెట్టి చొత్తురు విపథమంగు.

148. బాంబిడి భాగి చేరుట

ఒకనాఁడు బాలుఁ డొకఁడు నూతియ పైపైని పరుండి నిద్ర పోవుచుండెను. అదృష్టదేవత వానిని నూ ర ము నుండి చూచి దావునకు వచ్చి యా చిన్నవానిని కొట్టి లేపి "బాలుఁడా! నీ వీ యపాయకరమైన స్థలమును విడిచి నిరపాయమైన చుట్టియొక చోటికి బోయి హాయిగా నిద్రింపుము. ప్రహ్లాదవశమున నీ విప్పు డీనూతిలో

గూలిన పక్షమున, లోకులు నీతప్పిగమును కనిపెట్టలేక యీ యాపదను నిష్కారణముగా నా కారోనించి నామీద లేనినింద మోపుదురు. కాబట్టి నాయం దనుగ్రహించి శీఘ్రముగా లేచి పొమ్ము. ” అని వాని నక్కడనుండి పంపివేసెను.

గీ. ప్రజలు తమకోపమున నె విపత్తు లొంది
నిలుపుదు రదృష్ట దేవతతలను దప్పు
ధరణిఁ దమకీడు మేళ్ళకుఁ దామె కాని
కాదు భాగ్యదేవత యెందుఁ గారణంబు.

149. తపసి, భల్లూ ము

ఒకానొక తాపసుఁ డొక యెలుఁగుబంటి కుపకారముచేయఁగా ఉపకార స్మృతి కలదయి యాభల్లూక మాతనియొద్ద నివసించి సేవ చేయుచుండుటకఁగి సెలవు వేషకొనెను. అతిపస్వి దాని ప్రార్థన నంగీకరింపఁగా, ఎలుఁగుబంటి ప్రతిదినము నాతని కుపచారము చేయుచు నతఁ డున్న గుహలోనే యుండెను. కొంతకాల మీ ప్రకారముగా నుండఁగా నతఁ డొకనాఁటి మధ్యాహ్నమున నెండబడలిక చేత తన గుహలో నిద్రపోవుచున్నప్పు డెలుఁగుబంటి దాపునఁ గూరుచుండి యీఁగలు మొగముమీఁద వాలకండ తోలుచుండెను. అది యెన్నివిధముల తోలినను పోవక యొక యీఁగ మరలమరల వచ్చి యాతనిమొగముమీఁద వాలుచువచ్చెను. “ఈసారి నిన్ను తప్పక చంపెదను చూడు.” అని పలికి యెలుఁగుగొడ్డు ముక్కు మీఁద వాలియున్న యీఁగమీఁది కోపముచేత మాతనిముక్కు మీఁద తనచేతికొలఁదిని మంచి యుద్దేశముతోనే యొక్క చటపు చటచెను. ఈఁగ యాచటపుతో చచ్చెను గాని గోళ్ళు గ్రుచ్చు

కొనుట చేత తపస్వియొక్క మొగము గాయపడి యాతనికి మిక్కిలి బాధ కలిగించెను.

గీ. చెలులఁ గా బుద్ధిహీనులఁ జేర్చుకొన్న
మంచియుద్దేశములతో నె మనకు వారు
తెలివిలేమిస సహితము సలుపవచ్చుఁ
గాన, మూఱులతో మైత్రి పూనరాదు.

150. బీదవాడు. కొడుకు, గాడిద

ఒక బీదవాడును వానికొడుకును విక్రయించుటకయి తమగాడి దను సంతకు తోలుకొనిపోవుచుండిరి. ఇట్లు పోవుచుండఁగా దారిలో నూతివద్ద నీళ్ళు తోడుకొనుచున్న కొందఱు స్త్రీలు వారిని జూచి తమలోఁ దాము నవ్వుకొని “అక్కలారా! ఇటువంటి బలిసిన గాడిదను వెంటఁబెట్టుకొని తాము దానిమీఁద నెక్కక కాళ్ళీడ్చుకొనుచు క్రింద నడుచుచున్న యీబుద్ధిహీనులవంటివారిని మీ రెప్పుడైనా జూచినారా?” అని ముక్కుమీఁద ప్రేళ్ళువైచుకొని యాశ్చర్యపడ సాగిరి. ముసలివాఁడా యవ్వలక్కలనూటలువిని వెంటనే తనకొడుకును గాడిదమీఁద నెక్కించి తాను దానిప్రక్కను నడిచి పోవు.

చుండెను. అటుతరువాతఁ గొందఱు ముసలివాండ్రు వారి కెదురు పడి “ఈకాలములో పెద్దలయెడ నెవ్వరికిని గౌరవములేదు. నడువ నత్తువలేని తనతండ్రిని ముసలివాడని చూడక క్రింద నడిపించుచు తానుమాత్రము సుఖముగా గాడిదమీఁద నెక్కి యీసోమరికుట్టవాఁ డెట్లు నిర్విచారముగాఁ బోవుచున్నాఁడో చూడుఁడు. ఓబుద్ధిమాలిన బాలుఁడా! పిక్కబలముగల నీ వింతట నైనను గాడిదమీఁదినుండి దిగి శోషిల్లుచున్న యీవృద్ధునికొంతసేపు దానిమీఁద నెక్కనిమ్ము” అని మందలించిరి. అటుపిమ్మట ముసలివాఁడు తనకొడుకును గాడిద మీఁదినుండి పిండి తాను దానిపై నెక్కిపోవ మొదలుపెట్టెను. ఇంతలోఁ గొందఱు బాలురు వారి కెదురుగావచ్చి “ఓ నిర్దయుఁడా! ఈపసివానికి కాళ్ళకు నెత్తురు దిగునట్లుగా క్రింద నడిపించుచు తుండు లాగున నీవు గాడిదమీఁద నెక్కిపోవుటకు నీకెట్లు మనసు వచ్చినది?” అని కేకలువేసిరి. అంతట ముసలివాఁడు తనకొడుకునుగూడ గాడిద మీఁద నెక్కించుకొని యూరివఱకఁ బోవుచుండెను. ఈవిధముగా వా రూరుచేరువకుఁ బోవునప్పటికి మఱియొకగుంపు వాటిని గలిసికొని “ఈగాడిద యెవరిది?” అని యడిగెను. “మాదే” అని వారుచెప్పిరి. “మీదే యయినపక్షమున మీ రిద్దఱు దీనిమీఁద నెక్కియుండరు. ఈబక్కగాడిదమీఁద మీ రిద్దఱు తెక్కి మోపించుకొని పోవుటకంటె మీరిద్దఱును జేరి యీగాడిదను మోచుకొనిపోవుటమా బుద్ధికియైక్తముగాఁ గనుపట్టుచున్నది.” అని వా రాతండ్రికొడుకులను పరి హాసము చేసిరి. అందఱిని సంతోషపెట్టవలెనన్నఘోషచేత నాముసలి వాఁడు తోడనే తాను గాడిదమీఁదినుండి దిగి కొడుకును దింపి త్రాళ్ళు తెచ్చి యీగాడిదకాళ్ళంటఁగట్టి నడుమ నొకగడ తగిలించి యిరువురును చెఱియొక కొనను బుజములమీఁదఁ బెట్టుకొని యూరి బయలునున్న ఘోషమీఁదినుండి యీగాడిదను తలక్రిందుగా మోచు

కొనిపోవుచుండిరి. అప్పుడు జను లావంతనుజూచి యద్భుతపడి చప్ప
టలు చటచి యటవసాగిరి. ఆకేకలకు బెదరి యాగాడిద కాళ్ళు
నిగుడఁదన్ని కట్లు త్రేంచుకొని క్రింది కాలువలోఁబడి చచ్చెను. అది
చూచి యావృద్ధుఁడు తన బుద్ధిహీనతకు పశ్చాత్తాప పడి, స్వబుద్ధి
ననుసరించి నడవక యెల్లవారిని మెప్పింపవలెనని ప్రయత్నించుట
కంటె వెట్టి వేటొకటిలేదని తెలిసికొని, గాడిద పోయినందున భేద
పడుచుఁ గొడుకుతోడఁగూడ నింటికి నడిచెను.

గీ. ప్రజల నందఱ సంతోష పఱుపఁ గోరి
యెల్లరకు నింపుగ మెలంగ నెంచువాఁడు
పిదప నెవ్వరి సంతోష పెట్టలేక
యన్నిటికిఁ జెడ్డమలిహీనుఁ డగును జమ్ము.

151 తోడేను, మేకపిల్ల

కావలికుక్కలు చెల్లక్రింద శయనించి యుండఁగా, మేకల
మంద యొకటి వొడ్డిలో మేయుచుండెను. అం దొకమేకపిల్ల
యాటలసందడిని మందను నిడిచి దూరముగాఁ బోయి కంచెవద్ద నిల్చు

చుండెను. అప్పు డొక్క బక్కతోడేలు కుక్కల భయముచేత లోపలికిఁ బోవుటకు సాహసింపలేక వెలుపలనుండి తొంగిచూచుచుండెను. దానిని జూచి మేకపిల్ల “నీ విక్కడ నేమి వెదకుచున్నావు?” అని యడిగెను. “మతేమియు లేదు. నాలుగు గజికిపోచలు గొనిపోవుటకు వచ్చి చూచుచున్నాను. సంతృప్తి గలవానికి స్వచ్ఛందముగా మొలచినగడ్డిపరకలు నాలుగు నోటవేసికొని యేగుంటనీ రయినను వుడిసెడు త్రాగిన కడుపు నిండదా? జేనెను పొట్టకయి యేల యాయాసపడవలెను? నే నిప్పుడు చెప్పినట్లువంటి యల్పాహారముతో తృప్తిపొంది యుండెను మీ జానిని జూడఁగా నా కత్యంత సంతోషము కలుగుచున్నది.” అని తోడేలుచెప్పెను. “నీవు మాంస భక్షణము చేయుదు వని మా పెద్దలు చెప్పుచుందులే! అది సత్యము కాదా?” అని మేకపిల్ల మరల నడిగెను. “మీవారు చెప్పినట్లు పూర్వము నేను మాంసాహారము గొనువాడనే కాని యీనడుమ వేదాంతోపదేశము పొంది యుదరపోషణమునకయి హింసాకర్మము చేయుట పాపమని రోసి జలపర్ణమాత్రభక్షణముచేత దేహయాత్ర చేయుచు నాకుఁ గలిగినదానితో నితః నీవంటి యతిధ్యభ్యాగతులకుఁ బెట్టుచు సంతృప్తుడ నయి వనవాసమున కాలము గడపుచున్నాను. నీ యొక్కసారి యీవలికి వచ్చి నావలన నతిధిసత్కారమును బొంది మరలఁ బొమ్ము. నీవంటివానికుక్షిలో నాచేతి దొక్క తృణము పడినపక్షమున నేను కృతార్థుడ నగుదును.” అని తోడేలు దాని నాతిధ్యమునకుఁ బిలిచెను. లోకానుభవము లేకపోవుటచే మేకపిల్ల దాని మాయమాటలు నమ్మి మోసపోయి యీవలికివచ్చి యా మాయవేదాంతిచేత భక్షింపబడెను.

గీ. పూని లోకానుభవశూన్యుఁ డైనవారి

మోస మొనరించి తమపొట్ట పోసికొనఁగ

వెదకుచుందురు వంచకుల్ వృకము లట్లు
కావున మనీషు లవ్వారి గదియరాదు.

152 నౌకాధికారి, యాత్రికుడు

ఒకఁడు సముద్రయాత్ర చేయుచుండఁగా నొకకొంతదూరము పోయినతరువాత నడిసముద్రములో గొప్ప గాలివాన పట్టెను. అప్పుడు తరంగములు పర్వతోపమానములుగా లేచి సముద్రము నల్లకల్లోలము చేయఁగా మహావాయుపథమందలి గాలిపటమువలె నావ యల్లలనాడుచుండుట చూచి యెల్లవారును ప్రాణములమీఁది యాశ వదలుకొని యోడ పగులు నని నిశ్చయించుకొని యుండిరి. అయినను దానాసమయమునందు భయపడక నౌకాధికారియు నావి కులును మహోత్సాహముతోఁ బని చేయుచుండిరి. ఇట్లు కొంతసేపు జరిగినపిమ్మట నీశ్వరానుగ్రహమువలన గాలి చల్లారఁగా నెల్లవారికిని మరల ప్రాణములమీఁదియాశ కలుగ నారంభించెను. గాలి శాంతి పొందినతరువాత నోడలోనున్న యాత్రికుఁడు మెల్లగా నౌకాధికారి యొద్దకు పోయి “అయ్యా! మీతండ్రిగా రేమి పనిలోనుండిరి?” అని యడిగెను. ఈయోడ కధికారిగానుండెననియతఁ డుత్తరముచెప్పెను. ఆయన యెక్కడమృతినొందిరని మరలయాత్రికుఁడడిగెను. మాతండ్రి మాత్రమేకాక నూతాతకూడ సముద్రముమీఁద నేకొలుపుచేసియోడ మీఁదనే మృతినొంది రని యతఁడు చెప్పెను. “మీ తండ్రితాతలకు ప్రాణోపద్రవము జెచ్చిన యీ సముద్రముమీఁద వాసము చేయుటకు మీకు భయమగుచుండలేదా?” అని యాత్రికుఁ డడిగెను. “నా కణుమాత్రమును భయములేదు. మీ తండ్రిమాత్రము చావ లేదా?” అతఁ డెక్కడ మృతినొందినాఁడు?” అని యా యోడ యధికారి యాత్రికునకు ప్రశ్న వేసెను. “అతఁడుమాయంట పాన్పు

మీఁద సుఖముగ ప్రాణములు విడిచినాఁడు” అని యాత్రికుఁడు తరమిచ్చెను. “మీఁతొండ్రీ పాన్పుమీఁద పోయినప్పుడు పాన్పుమీఁద పవ్వళించుటకు నిపుభయపడుచున్నావా? సముద్రముమీఁద వాసము చేసినను భూమిమీఁద వాసము చేసినను పుట్టినవాఁడెల్ల నవశ్యముగా గిట్టవలసినదే. ఈశ్వరప్రసాద మున్నయెడల నెక్కడ నున్నను భయము లేదు.” అని యానాకాధికారి చెప్పెను.

గీ. అవనియందున్న సాగరమందు నున్న
జనుల సమముగా రక్షించు సర్వభర్త,
ఎచట నున్నను భయమించుకేని పడక
యెల్లరు స్వధర్మమును నిర్వహింప వలయు.

153. మద్దిచెట్టు . ముంతపొవలు

తీన్నఁగా బై కెదిగియున్న మద్దిచెట్టుకట్టి తనచుట్టుపట్లనున్న పొదలను నిక్కిచూచి గర్వముతో “ఓచిఱుపొదలారా ! నే నీ యడవిలోఁ గలవృక్షములన్నిటిలోను చక్కనిదాన నయి యెట్టిమహాన్నతస్థితి నొందియున్నానో చూచితిరా ? నాకొమ్మలాకాశమునంటి యేజంతువునకును ముట్టరా కున్నవి. నేనిట్టి శ్లాఘ్యపదవి ననుభవించుచుండఁగా, మీరు భూమినుండి నిలువెడలై తయినను తలయెత్తుకొని లేవలేక దురవస్థ పడుచున్నారు. ఈ ప్రాంతములఁ దిరుగుగొట్టెలును

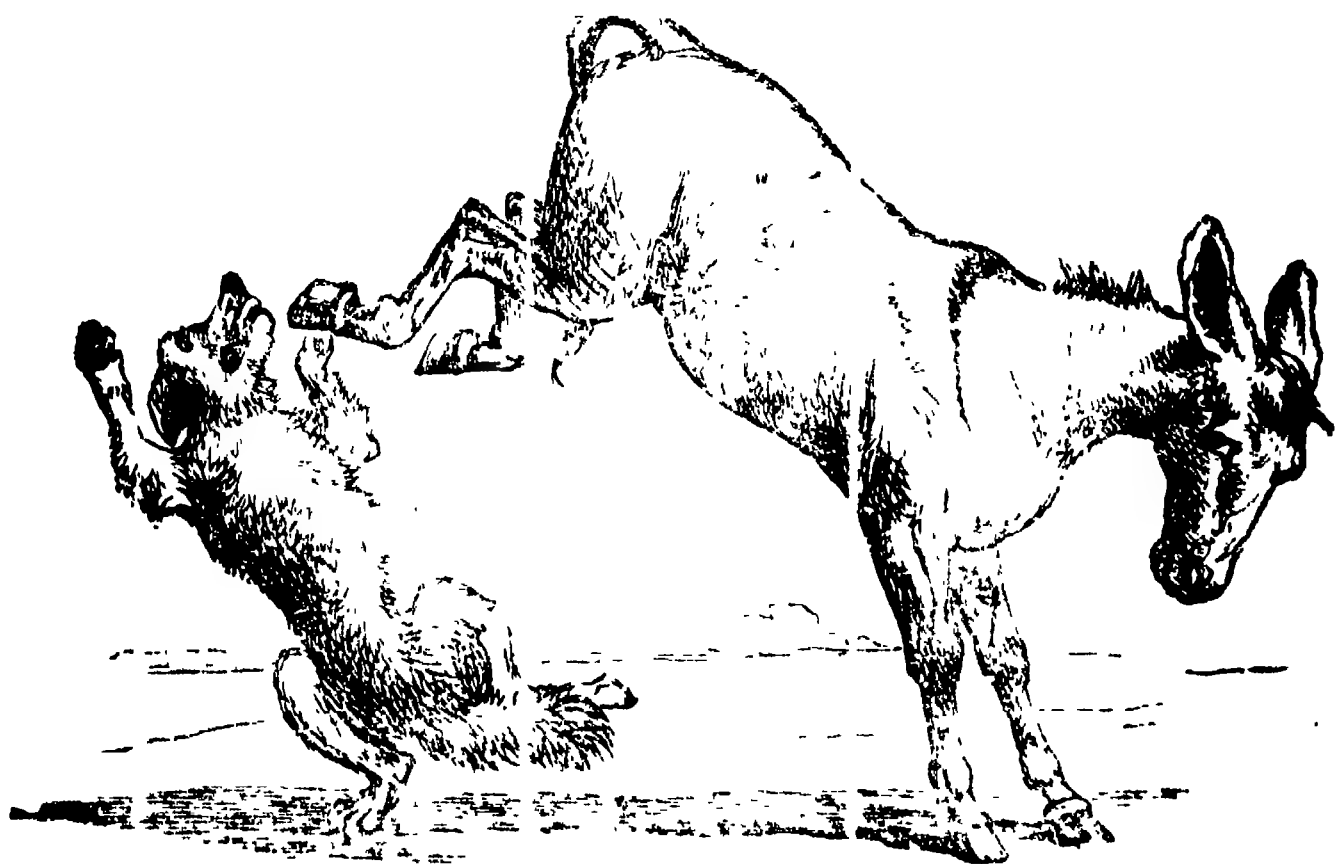
మేకలును మీ యాకులను మేసి మిమ్ముఁ దలయెత్తనీ కున్నవి. మీదురవస్థను జూడఁగా నాకు పరితాపము గలుగుచున్నది.” అని పరిహాసము చేయఁ జొచ్చెను. నానిగర్వోక్తలు విని యొకముగడ్ల పొద “ఓ వృక్షమా! మాస్థితి నీకు నేడు పరిహాసాస్పదముగా కనఁ బడుచున్నది. రేపు బోయవాఁడు గొడ్డలిచేతఁబూని వచ్చి కట్టల కయి నీ మొదలు నఱక నారంభించినప్పుడు మనయిరువురిలో నెవ్వరి స్థితి కెవ్వరు పరితాప పడవలయునో నీవే జెలిసికొందువు. వేగిరపడక రెండుదినము లోపిక పెట్టుము.” అని ప్రత్యుత్తరము చెప్పి దానికి గర్వభంగము కలిగించెను.

గీ. కొలఁదివారలకునుబోలె గొప్పవారి

కాపదలు వచ్చుఁజుమ్ము కాలాంతరమున

కావునను లోకమున దామె ఘనుల మనుచుఁ

బరులదుస్థితిఁ గని తూలఁబలుకరాదు.

151. గాడిద, తోడేలు

గాడిదయొకటి యొక పొలములో మేయుచు తన్ను పట్టుకొ
వలెనని తోడేలొకటి చేరువను తనవంక వచ్చుచుండుటచూచి తప్పు

చుకొనుట కొకయుపాయ ముఁగొనించి కాలెత్తెత్తివేయుచు వెంటనే తాను కుంటిదయినట్లు నటించసాగెను. అంతట తోడేలు దావునకు వచ్చి యది యొక పాటిపోలేదని తలచి నేలకుంటుచున్నావని కుశల ప్రశ్నము వేసెను. తానొక కంచె దాటిపోవునప్పుడు కాలిలో నొకమోడు విటిగె నని చెప్పి, తన్ను భక్షించునపుడు గొంతులో గ్రుచ్చికొని బాధపెట్టకుండుటకయి యామోషును ముందుగా నూడ వీయవలసినదని యా గాడిద తోడేలును వేడుకొనెను. తనక్షేమము నిమిత్తమని చెప్పిన యాపనికి తోడే లొప్పుకొని దానికా లెత్తి చూపుమనిచూచి తలవంచి మోడెక్కడ గ్రుచ్చుకొన్నదో శోధించు చుండఁగా, గాడిద వెనుకటికాళ్ళతో మూతిపండ్లుడునట్లుగా దాని నొక్కతన్ను తన్ని క్రిందబడవై చి పరుగెత్తెను. తోడే లాదెబ్బతో సొమ్మసిల్లి వెనుక కొఱగి మరలలేచి కూరుచుండి నోటినుండి నెత్తురు కాట బాధపడుచు “ఇకముం దెప్పుడును జోలిమాలిన పనులకు పోకుండు నట్లుగా నాకీగాడిద మంచిబుద్ధి చెప్పినది. నాతండ్రి నా కొక్కజంతుమారణవిద్యనుమాత్రమే నేర్పినప్పుడు నాకుతెలియని వ్రణ వైద్యములో నేనేలబ్రవేశింపవలెను?” అని తలపోయు చుండెను.

గీ. తనకుఁ గర్తవ్య మెనట్టిపనినెతాను

జూచుకొనక యాధిక్యంబుఁ జూపఁ గోరి

జోలిమాలిన పనులకుఁ జొచ్చే నేని

నరుఁడు లాభంబు గోల్పోయి నష్ట మొందు.

155. కోతి, దానిపిల్లలు

ఒక కోతికి రెండుపిల్లలు పుట్టెను. తల్లి యారెంటిలో నొక దానియం దధికప్రేమ గల దయి దానిని మిక్కిలి గారాబముతోఁ జెంచుచు రెండవదానిని తిన్నగాఁ జూడక యాదరము చేయుచు

జెను. ఇట్లుండఁగా నొకనాఁడ కస్మికముగాఁ గొందఱు వేటగాండ్ల కుక్కలను వెంటబెట్టుకొని యా స్థలమునకు వేటకురాఁగా, కోతి వారినిజూచి భయపడి తత్తణమే పాటిపోవలసిన దయ్యెను. అట్లాత్మ రక్షణార్థము పరుగెత్తునప్పుడు సహితము తనముద్దులబిడ్డను మఱచి పోక యాకోతి దానిని పదిలముగాఁ దనవీపుమీఁద నెక్కించుకొనెను. నిరాకరింపఁబడిన రెండవపిల్లకూడ స్వాభావికమైన ప్రాణభీతిచేత పరుగెత్తుకొని వచ్చి యప్పుడే వెనుకనుండి తల్లివీపుమీఁద దుమికెను. ప్రాణార్తయై పరుగెత్తుచున్న వేగిరపాలుచేత కన్నుగానక తల్లివీపు మీఁద నున్న తనబిడ్డలతో నొకదాని నింకొకదానినిగా భ్రమించి మహాకోపముతో తనకూరిమిబిడ్డనే చేతులతో నందుకొని నేలమీఁద వేసి కొట్టించంపెను. అందుచేత తల్లిచేత ద్వేషింపఁబడుచు వచ్చిన పిల్లయే తల్లివీపును గట్టిగా నంటిపెట్టుకొని యుండి సర్వాపాయములను తప్పించుకొని కుక్కలవాతఁ బడక బ్రతుకఁగలిగెను.

గీ. ప్రియసుతుల గొందఱుం దతిప్రేమ చూపి
భ్రష్టులను జేయుదురు కన్నవారె వారి
అధికముగఁ గూర్చి చూపనియట్టి సుతులె
బాగుపడుదురు లేఱుచు సద్వర్తనమున.

156. జంబుకము, మార్జాలము

కాలము గడపిన నక్కయు పిల్లియు కలిసి యాత్రచేయుచు త్రోవలో ప్రొద్దుజరుగుట కయి నీతివిషయమయిన సంభాషణ మారంభించెను. “సమస్తసద్గుణములలోను భూతదయ మహోత్కృష్టమయినది. మిత్రుడా! ఈ విషయమున నీ యభిప్రాయమేమి” అని

నక్క యడిగెను. “నిస్సందేహముగా భూతదయ సర్వోత్తమమైనది. లోకములో భూతదయను మించినధర్మము వేఱొకటిలేదు. దయా విహీనుని జన్మము నిరర్థకము” అని పిల్లి గంభీరభాషణములతో దన అభిప్రాయమును వ్యక్తీకరించెను. ఈవిధముగా నక్కయుపిల్లియుతమ పాండిత్యప్రకర్షమును గనబఱచి యహింసను ప్రశంసించుచుండఁగా చేరువ పొదలోనుండి యొక తోడేలువచ్చి పచ్చికబయలున మేయుచున్న గొట్టెల మందమీఁదఁ బడి యొక గొట్టెపిల్ల మెడపట్టుకొని యది యెంత యేడ్చుచున్నను జాలిపడక చంపి వాని కన్నులయెదుటనే దానిని భక్షించెను. “ఇది కేవల ఘోరకృత్యము ఈ పాడు పొట్ట కయి సాధుజంతువులను హింసించు రాక్షసకృత్యమును మాని కందములఫలాదులతో కడుపునింపుకోరాదా.” అని పిల్లి వేదాంతవాక్యములు పలికెను. “ఇది నిశ్చయముగా మహాదాహణ కార్యము. జీవహింస యెవ్వరికిని కూడదు. అడవిలో మొలచినయేత్య ణముతో నైనను జేనెడుపొట్ట పూడ్చుకోవచ్చును.” అని నక్కమఱింత యుత్సాహముతో పరమార్థవిషయమునచుచ్చట్టించుచుండెను. ఈ రీతిని నిరర్థశఢారగాజంబుకమార్జాలవదన గుహలలోనుండి ధర్మోపన్యాసర్షురములు ప్రవహించుచుండఁగా నింతలో దయార్ద్రహృదయముగల నూనక్కయొక్క దృష్టి దారిప్రక్క నొక్కగుడిసెముందు నూక లేఱుకొని తినుచున్న కోడిమీఁదికి ప్రసరించెను. కోడి నేత్రగోచరముకాఁగానే నక్క భూతదయకు సెలవిచ్చి తనహృదయమునుండి దూరముగాఁ బంపివేసి తాను కోడిమీఁది కుటికి కన్నుమూసి తెఱచునంత కాలములోదానిని తనగర్భములోనికిఁ బంపివేసెను. ఆనిమిషమందే బలిసినయెలుక యొకటి గుడిసెలోనుండి యీవలికిరాఁగా జాలిగుండెగల మార్జాలము దానిమీఁది కెగిరి పట్టుకొని తనలోపలి జీవహయాపరత్వమును వెంటనే పెక్కి సాగనంపి దానిస్థానమున జూషకమును బ్రవేశపెట్టెను.

గీ. పయికి వేదాంతవాక్యముల్ పలుకుచున్న
జంబుకములట్లు నడుతు రసాధుజనులు
నడుఁ డెపుడుఁ జెప్పునట్లే తా నడుచుకొనుచుఁ
బిల్లిశీలంబు విడిచి వర్తించ వలయు.

157. మార్గస్థులు, మట్టిచెట్టు

ఇద్దఱుమార్గస్థులు మధ్యాహ్న సమయమునం గొకయూరికిఁ
బోవుచు నెండఁబడి డస్సిత్తోవలో నొకమట్టిచెట్టునీడను విశ్రమించి
యలపు తీర్చుకొనుచు నొండొరులతో మాటాడుకొనుచుండిరి. కొం
తసీపు సంభాషణ జరిగినతరువాత వారిలో నొకఁడు మట్టిచెట్టువంకఁ
జూచి రెండవవానితో “ఇదిచెట్లలో నెల్లను మిక్కిలినిష్ఫలమయినది
సుమా! జిహ్వా కింపుగా తినుట కొక్కపండయినను లభింపని యిటు
వంటి పనికిమాలిన చెట్లవలన లోకమున కేమిప్రయోజనము? ” అని
యాచెట్టును తిరస్కరించి మాటాడ మొదలుపెట్టెను. రెండవవాఁ
డామాటల కొనానని తలయూచుచుండెను. అప్పుడాచెట్టు వారిమా
టల కడ్డమువచ్చి “ఓకృతఘ్నులారా! మీరిప్పుడు నానీడలో హాయి
గా విశ్రమించి సుఖమనుభవించుచుండియు నిష్ఫలమయినదానినని
వన్నే నిష్కారణముగా నిందించు చున్నారు. మీ రిప్పు డనుభవిం
చుచున్న దానికంటెను నావలన మీకధికప్రయోజన మేమికావలెను!”
అని పలికి వారి నో రడఁచెను.

గీ. పుడమిఁ బలువురు తమయల్పబుద్ధిచేతఁ
దెలియదు స్వలాభకరవస్తువులనె తాము.
అయిన, నుపయోగ పడుచుండు నవనిఁ గలుగు
వస్తుతయెల్ల నొక్కొక్కపనికిఁ బ్రజకు

158: సింహము, ప్రతిధ్వని

అరణ్యములో సింహ మొక మృగమును జూచి గర్జించుచు గాని వెంటబడెను. ఇట్లు వెంబడించుచు గొంతదూరము పరుగెత్తి యొకపర్వతగుహను సమీపించు నప్పుటికి మఱియొకసింహ ముచి నట్లు ప్రతిశబ్దము బైలుదేతెను. ఆశబ్దమువిని సింహమాశ్చర్యపడినిలుచుండి “నాగర్జనమునకు ప్రతిగర్జనము చేయువాడెవడు?” అని కేక వేసిను. “నాగర్జనకు ప్రతిగర్జనము చేయువాడెవడు?” అని మాటు మ్రోత వినబడెను. “నేనుమృగరాజును” అని సింహము గంభీరస్వరముతో బలికెను. “నేనుమృగరాజును.” అని మరల గంభీరనాదము వినవచ్చెను. “ఓరిమూర్ఖుడా! చాటుననుండి యటవక నీవు నిజమైన పౌరుషశాలి వగుదువేని నాయెదుటబడి పేలుము.” అని మహాగ్రహముతో సింహము బిగ్గరగా నటచెను. “ఓరిమూర్ఖుడా! చాటున నుండి యటవక నీవు నిజమైనపౌరుషశాలి వగుదవేని నాయెదుటబడి పేలుము.” అని మరల బిగ్గరగా ప్రతిధ్వనము వినబడెను. ఆమూటలకు జంకి ధైర్యము విడనాడి తీవ్రవడి సింహమే దిక్కులు చూడ మొదలుపెట్టెను. ఇదియంతయు దూరమునుండి వినుచుండిన నక్కయొకటి యప్పుడుచేరువకువచ్చి నమస్కరించి “ఓమృగకులసార్వభౌమా! దేవరవారిహృదయములో భీతిగలిగించినది తమశత్రువు కాదు. ఇప్పుడు వినబడిన యాసింహనాద మాపర్వతగుహనుండి వెలువడిన యేలినవారివాక్యములప్రతిశబ్దము గాని వేటు గాదు.” అని విన్నవించెను.

గీ. భావనాస్పృష్టములగు నాపత్తులకును

ధీరులును భయంపడుదురు భీరు లట్ల;

కావునను భీతిహేతువు కనబడుట నె

దిగులు పొందక సత్యంబు తెలియవలయు.

బోయవాడు, వృక్షములు

- గీ. వనచరుఁ డొకండు తన కేదో వలసినట్లు
విసినమును జొచ్చి యెల్లెడ వెదకుచుండ,
వృక్షములు వానిఁ గని “యేమివెతకె” దనుచు
నాదరముతోడ నడిగిననాతఁ డనియె.
- గీ. “ఎక్కు వేమియు లేదు. నా కొక్కచిన్న
కఱ్ఱ కావలె గొడ్డలికామకొఱకు.
అంతె” యన, వానిప్రార్థన యల్ప మగుటఁ
దలఁచి వృక్షం బొకకఱ్ఱ దాన మొసఁగె.
- గీ. కఱ్ఱఁ గైకొని వెడలి యాక్షణమే వాఁడు
దానిఁ దనగొడ్డలికిఁ గామగా నమర్చి,
తనకు దయచూపినట్టి యాతరుల నెల్లఁ
గొట్టి కట్టలకై నేలఁ గూల్పజొచ్చె.
- గీ. చెట్టొకటి యప్పు తక్కినచెట్లఁ జూచి
“మనము, సఖులార పాత్రవిమర్శ లేక
యీకిరాతునకును దాన మిచ్చినట్టి
పాపఫలమెనుగ డిది” యని పలికి కూలె.
- గీ. ఇతరు లొగిఁ దన్ను యాచించు నెడ వివేకి
పాత్ర మెఱిగి దానము చేయవలయు నెవుడు.
ఈవి యరయ కపాత్రున కిచ్చునేని,
తనకుఁ దనవారికిని ముప్పు దాన వచ్చు.

గరుత్మంతుడు, కాకి

- గీ. పర్వతాగ్రంబునందుండి పక్షిరాజు
 తుత్తుచేఁ దూలి పసిగొట్టెఁ జూచి క్రింద
 గోళ్ళసందున నిటికించుకొనుచు దాని
 గగనవీధికి నెగసెను గ్రమ్మఱంగ.
- గీ. చేరువమహీరుహముమీఁదఁ గూరుచుండి
 చూచుచుండిన యొక కాకి చోద్య మంది
 తాను నటచేయఁగా నెంచి తత్తఱంబు
 మేయుచుండిన యొక గొట్టెమీఁద వ్రాలె.
- గీ. వ్రాలినంత నె బొచ్చులో వడిగఁ గాళ్ళు
 తగులుకొని యూడి రాకున్న నెగర లేక
 గిజగిజను గొట్టుకొనుచుండె గింజకొనుచు ;
 గొల్లవాఁడును జరగిన దెల్లఁ జూచి.
- గీ. చెంత కరుదెంచి కాకంబుఁ జేయి సాచి
 పట్టుకొని మెల్లగా గోళ్ళపట్టు తిగిచి,
 గుడిసెకును గొంచుఁ జని యాడుకొనెడుకొఱకు
 వాయసంబును దనపిల్లవాండ్రకిచ్చె.
- గీ. ఆత్మపరశక్తు లరయక స్వాతిశయతఁ
 జేతకానట్టిపనులకుఁ జేయి చాఁపి
 యధికునట్లు నటించెడి యధమజనుఁడు
 ధాత్రిలోపలఁ బరిహాసపాత్రుఁడగును.

జ - బుకము, మార్జాలము

- గీ. వృద్ధజంబుకమును ముదిపిల్లి కలిసి
యాత్రచేయుచు దారి నన్యోన్య మిట్లు
నీతివిషయంబులనుగూర్చి నిపుణమతిని
బుణ్యసంభాషణ మొనర్ప మొదలుపెట్టె.
- గీ. “కోవిదో త్తమ! సర్వసద్గుణములందు
భూతదయ మహోత్కృష్ట మీపుడమిమీఁడ.
నీయభిప్రాయ మేమియొ నిక్కముగను
‘జెప్పు’ మని నక్క వేడినఁ జీలి పలికె.
- గీ. “జంబుకో త్తమ యీప్రపంచంబునందు
నొక్కభూతదయయె యు త్తమో త్తమంబు.
దానిసరిపోల్పఁ గలదె సద్ధర్మ మొకటి ?
వ్యర్థము దయావిహీనునిబ్రతుకు తలఁప.”
- గీ. ఇటు సృగాలమార్జాలంబు లేపుమీటి
సాధుసల్లాప మొక్కింత సలుపు చుండ,
దండపోదనుండి తోడే లొకండు దుమికి
గొట్టెపైఁ బడి వడి దానిగొంతు కొఱికె.
- గీ. కాంచి మార్జాలపతి “కటకట! యిదెంత
ఘోరకృత్యము! చెడుపొట్టకొఱకు సాధు
జంతువులఁ జంపు టుచితంబె? శా.కమాత్ర
మునను నుదరంబు పూరించుకొనఁగరాదె? ”

గీ. అనవుడు సృగాలపతి యిట్లు లనియె “నకట
యెంత దారుణకార్య మీవృకము చేసె !
నెవ్వరికిని గూడదిటు జీవహింస చేయ ;
పొట్ట నేగడ్డితో నైనఁ బూడ్పవచ్చు.”

గీ. ఉభయులును ధర్మములు పల్కుచుండఁగానె
కొంతదూరంబునను నొక్కగుడిసెముందు
గోచరం బయ్యె దృష్టికిఁ గోడియొకటి
ముక్కుతో నూక లేటుచు నక్క కవుడు.

గీ. కుక్కుటము కంటఁ బడఁగానె నక్కతబిసి
దయను హృదయాంతరమునుండి తఱిమివేసి
మెఱుఁగుమెఱసినగతిఁ గోడిమీఁది కుటికి
పట్టి దానిని దనదుగర్భమునఁ బెట్టె.

గీ. కలుగులోనుండి యొకమూషికంబు వెలికి
నచ్చుడు నహింస నవలికిఁ బాటఁదోలి
దానితావున నెలుకను లోన నపుడె
దానుఁజొనిపె భూతదయార్ద్ర మైనపిల్లి.

గీ. పయికివేదాంతవాక్యముల్ పలుకు చున్న
జంబుకములట్లు నడుతు రసాధుజనులు
నరుఁ డెపుడుఁ జెప్పనట్లె తా నడుచుకొనుచుఁ
బిల్లిశీలంబు విడిచి వర్తిల్ల వలయు.

మంసలివాడఁ, కొడుకులు

- గీ. ఒక్కవృద్ధునిపుత్రు లొండొరులలోనఁ
దగవు లాడంగఁ గనుఁగొని తండ్రివగచి
వారలకు బుద్ధిచెప్ప నుపాయ మొకటి
చిత్తమున నెంచి యందఱు జేరఁ బిలిచి
- గీ. వడిగఁ గట్టెమో పొక్కటి వారియెదుటఁ
బెట్టి వేర్వేర దానిని విఱువుఁ డనుచు
నాజ్ఞ యిచ్చెను; వారును హర్ష మొంది
వచ్చి తమశక్తి చూపెనువాంఛతోడ.
- గీ. కట్టెమో పిరుకేలను గదియఁబట్టి
బిట్టెమోఁకాలికిని బెట్టి విఱువఁ జూచి
దాని భేదింపఁ జాలక తలలు వంచి
యొక్కొకరు సిగ్గుచే వెనక్ కొదిగి చనిరి.
- గీ. మరల జనకుండు తనయుల దరికిఁ బిలిచి
మోపు విడఁదీసి కట్టెలు ముందు పెట్టి
వీని నొక్కొకటి నె విూరు విఱువుఁ డనినఁ
గడఁగి యవలీల విఱిచిరి కట్టెలెల్ల.

గీ. తండ్రి యపుడాత్మజులఁ జూచి “తనయులార
తెలియఁబడెనె సంఘీభావబలము మీకు ?
ప్రేమపాశానుబద్ధులై పెంపుగన్న
నెట్టివారు భేదింపలే రిట్టె మిమ్ము.

గీ. ఒండొరులఁగూడ కొంటిగా నుందు రేని
యన్యులకు నిట్లు సుఖసాధ్యు లగుదు ధీరు”
అనుచుఁ జెప్పినబుద్ధి గైకొనుచు వారు
తగవు లాడక యైకమత్యంబుఁ గనిరి.

గీ. వసుధ నేకకుటుంబమువార లెపుడుఁ
గలసి యన్యోన్యమైత్రితో మెలఁగవలయు.
ఒండొరులతోడఁ బోరాడు చుందు రేని,
యహితులకు వారు సుఖసాధ్యు లగుదు రొకట.

సంపూర్ణము

శ్రీల కుపయోగించుకథలు
అయిదవ సంపుటము

- 1 సత్యవతీ చరిత్ర
- 2 చంద్రమతీ చరిత్ర
- 3 సత్యసంజీవిని
- 4 చమత్కార రత్నావళి
- 5 సతీమణి విజయము
- 6 సుమిత్ర చరిత్రము
- 7 రఘుదేవ రాజీయము
- 8 కురంగేశ్వర వర్తక చరిత్రము
- 9 కళావతి పరిణయము
- 10 గమ్యాళినిసాధుచేయుట
- 11 చిత్రకేతు చరిత్రము
- 12 దానకేసరీవిలాసము
- 13 నైదర్భి విలాసము
- 14 భానుమతీ కళ్యాణము
- 15 సరసిజనమనోభిరామము
- 16 ధర్మకవచోపాఖ్యానము
- 17 కుమారద్వయవిలాసము
- 18 పద్మినీ ప్రభాకరము
- 19 మాలతీ మధుకరము

శ్రీలకుపయోగించుపుస్తకములు
ఆఱవ సంపుటము

- 1 శ్రీ విష్ణోరియా మహారాజ్ఞా
చరిత్రము
- 2 సతీహితబోధిని
- 3 పత్నిహిత సూచని
- 4 శ్రీనీతిదీపిక
- 5 సత్వాద్రాపదీసంవాదము
(నూతనపూజ పితృపూజ)

6 నీతికథామంజరిప్రథమభాగము

7 ,, ద్వితీయభాగము

8 దేహరోగ్యధర్మబోధిని
ఉపన్యాసములు
ఏడవ సంపుటము

- 1 జన్మాంతరము
- 2 అతిబాల్య వివాహము
- 3 విగ్రహారాధనము
- 4 ఈశ్వరదత్తపుస్తకములు
- 5 ఈశ్వరోపాసనము
- 6 ప్రార్థన
- 7 మానుషధర్మము
- 8 విద్యాధికుల ధర్మములు
- 9 మనుష్యజీవితములయొక్క

పరమార్థము

10 నైరాగ్యము

11 విద్యాధురీనుల యర్హ
కృత్యములు

12 వర్ణము

13 హిందూమతములు

14 స్వయంకృషి

15 సకాయకష్టకర్మలు

16 వేశ్యకాంతిల ఉపన్యాసములు

17 ఐకమత్యము

18 దానములు

19 శ్రీపునర్వివాహచరిత్ర

20 శ్రీపునర్వివాహవిషయకోప
న్యాసము

21 శ్రీపునర్వివాహవిషయక

ప్రథమవిజ్ఞాపనము

22	స్త్రీపునర్వివాహవిషయక ద్వితీయవిజ్ఞాపనము	సాహిత్య గ్రంథములు నొమ్మిదవ సంపుటము
23	స్త్రీపునర్వివాహశాస్త్ర సంగ్రహము	1 సంగ్రహ వ్యాకరణము 2 కావ్యసంగ్రహము
24	స్త్రీపునర్వివాహ భూత వర్తమానస్థితులు	3 అలంకార సంగ్రహము 4 నీతిచంద్రిక-విగ్రహము
	ఉపన్యాసములు-జీవచరిత్రలు ఎనిమిదవ సంపుటము	5 నీతిచంద్రిక-సంధి 6 తర్కసంగ్రహము
1	దేశీయమహాసభ- దానియుద్దేశము	7 సత్యవాదిని
2	స్వదేశసంస్థాన చరిత్రానులు	8 ఉత్తమస్త్రీచరిత్రములు
3	విగ్రహతంత్రవిమర్శనము	9 జీసస్ చరిత్రము
4	ఉపన్యాసమంజరి	ఆంధ్ర కవులు
5	వివేకవర్ధని మొదటిభాగము	పదియవ సంపుటము
6	,, రెండవభాగము	1 పూర్వాంధ్ర కవులు
7	,, మూడవభాగము	2 మధ్యకాలపు కవులు
8	శంకారాచార్యులు	3 ఆధునికాంధ్ర కవులు
9	బసవరాజు గవరాజుగారి జీవచరిత్రము	పదకొండవ సంపుటము స్వీయచరిత్ర

పుస్తకములు పలయువారి :-

కార్యదర్శి, హితకారిణి సమాజము, రాజమహేంద్రవరము.

అని వ్రాసిన బడయగలరు.

దేహారోగ్య ధర్మ బోధిని

గ్రంథకర్త :

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు :

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1951

[వెల డ 0-10-0]

కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారి గ్రంథములు.

ప్రహసనములు
మొదటి సంపుటము

- 1 అపూర్వ బ్రహ్మచర్య ప్ర॥
- 2 విచిత్ర వివాహ ప్రహసనము
- 3 మహాబధిర ప్రహసనము
- 4 పునర్మరణ ప్రహసనము
- 5 బలాత్కార గానవినోద ప్ర॥
- 6 కలహప్రియా ప్రహసనము
- 7 మహామహోపాధ్యాయ ప్ర॥
- 8 యోగనిద్రా ప్రహసనము
- 9 మహావంచక ప్రహసనము
- 10 అసహాయశూర ప్రహసనము
- 11 కలిపురుషుని శృంగార విలాసము
- 12 వేశ్యప్రియా ప్రహసనము
- 13 కౌతుకవర్ధిని
- 14 వినోదతరంగిణి
- 15 హాస్యసంజీవిని మొ॥భా॥
- 16 ,, రెం॥భా॥
- 17 ,, మూ॥భా॥

నాటకములు
రెండవ సంపుటము

- 1 బ్రాహ్మవివాహము
- 2 వ్యవహార ధర్మబోధిని
- 3 తిర్యగ్విద్వన్మహాసభ
(మూషకాసుర విజయం)
- 4 మహారణ్య పురాధి పత్యము
- 5 ప్రహ్లాద నాటకము
- 6 సత్యహరిశ్చంద్ర నాటకము

7 దక్షిణ గోగ్రహణము

8 వివేక దీపిక

భాషాంతరీకృత నాటకములు

మూడవ సంపుటము

1 చమత్కార నత్నావళి

2 రాగమంజరి

3 కళ్యాణకల్పవల్లి

4 అభిజ్ఞాన శాకుంతలము

5 రత్నావళి

6 మాళవికాగ్ని మిత్రము

7 ప్రబోధచంద్రోదయము

8 వినీసు వర్తకచరిత్రము

న చ న ప్ర బంధములు

పద్యకావ్యములు

నాల్గవ సంపుటము

1 సత్యరాజాపూర్వదేశ

యాత్రలు మొ॥భా॥

2

,,

రెం॥భా॥

3 రాజశేఖర చరిత్రము

4 శుద్ధాంధ్రనిరోధ్యనిర్వచన

నైషధము

5 రసికజనమనోరంజనము

6 శుద్ధాంధ్రభారత సంగ్రహము

7 అభాగ్యోపాఖ్యానము

8 పథకవిలాసము

9 జాన్ గిల్చిన్

10 నీతిదీపిక

దేహారోగ్య ధర్మ బోధిని

గ్రంథిత్త :

కందుకూరి వీరేశలింగమూ పంతులు

ప్రచాశకులు :

హితకారిణీ సమాజము
రాజమహేంద్రవరము

1950

కాపీరెటు

విషయ సూచిక

	మొదటి ప్రకరణము		
వాయువు	...	9	
	రెండవ ప్రకరణము		
జలము	...	20	
	మూడవ ప్రకరణము		
భోజనము	...	30	
	నాలవ ప్రకరణము		
దేహ గేహ పరిశుద్ధతలు	...	39	
	అయిదవ ప్రకరణము		
దేహపరిశ్రమ విశ్రాంతిలు	...	52	

వీ రి క

మొ ద టి కూ ర్పు

దేహరోగ్యధర్మములను బోధించెడు గ్రంథములు తెలుగుభాషలోనంతగా లేవు. ఉన్నవానిలో సహితము కొన్ని మిక్కిలి పెద్దవిగాను, కొన్ని మిక్కిలి చిన్నవిగాను ఉండి బాలురకును బాలికలకును సుబోధములు కాకున్నవి. కాబట్టి యెల్లవారికి నుపయోగపడునట్లుగా మిక్కిలి సులభ శైలితో నే నీ గ్రంథమును రచించితిని. ఇది మొట్టమొదట స్త్రీలయు పయోగము నిమిత్తమయి “సతీహితబోధిని” లోఁ బ్రకటింపఁబడినను, ఇది పాఠశాలలలోని బాలురకును బాలికలకును సమస్త జనులకును గూడ నుపయోగకరముగా నుండు ననుటకు సందేహముండదు. పరీక్షలకుం బోవువారు దీనిని జదివి సులభముగా గ్రహించి పరీక్షలలోఁ గృతార్థులు కావచ్చును. ఇట్టి గ్రంథములు ప్రతికుటుంబములోను ప్రతిగృహిణియొద్దను ఉండఁదగినవి. మహాజనులును విద్యాశాఖవారును దీనినాదరించి గ్రంథకర్తకు ప్రోత్సాహమును గలుగింతురని నమ్ముచున్నాను.

రాజమహేంద్రవరము
10 వ మెయి 1889 సం॥

కందుకూరి వీరేశలింగము.

ఉ పో ధ్వా త ము.

ప్రపంచములోని సుఖము లన్నిటిలోను దేహరోగ్యమువలనఁ గలుగు సుఖముతో సమానమయినదిమఱియొకటియేదియులేదు. కావుననే మనవూర్వులు “శరీరమాద్యంఖిలు ధర్మసాధన” మ్మనిశరీరమునే మొదటిధర్మసాధనమునుగాఁ జెప్పియున్నారు. కోట్లకొలదిధన మున్నను, లక్షలకొలది వస్త్రాలంకారము లున్నను, వేలకొలది పరిచారిక లున్నను, నూలులకొలది దివ్యభవనము లున్నను, ఈలోకములోనివి మఱియేవి యెన్నియున్నను, అనుభవించుట కొక్క దేహరోగ్యములేని యెడల దేనివలనను సుఖముకలుగదు. మనము రోగమువచ్చి మంచ మెక్కినప్పుడు కానిఁ తిన్నగా తిరుగుచున్నంతవఱకును దేహరోగ్యము వలనిసౌఖ్యలాభములను దెలిసికోలేము. గృహాయజమానునకో, ఆతని భార్యకో, కుటుంబములోనిమఱియెవ్వరికో వ్యాధివచ్చి వారిని నిరుప యుక్తులను గాఁ జేసెనేని మన మప్పు డారోగ్యహీనతవలనినష్టములను పూర్ణముగాఁ దెలిసికోఁగలుగుదుము. ఆరోగ్యముచెడుటచే గృహాయజ మానుఁ డిల్లువిడిచిపోయి పనిచేయలేక సంపాదించి తెచ్చి కుటుంబపోష ణముచేయుటకశక్తుఁడగుటయే కాక మందులకొరకును వైద్యులనిమిత్త మును ఋణములపాలుకూడ కావలసివచ్చి నప్పటికంటె కుటుంబమున కెక్కువకష్టము మఱి యేముందును? ఒకవేళ సంపాదించుగృహకర్త తిన్నగాతిరుగుచున్ననుగృహపత్నియారోగ్యముతప్పినదయినపక్షమున, బిడ్డలపథ్యపానములు విచారించువారు లేకయు వంటమొదలయినగృహ కృత్యములను నిర్వహించువారు లేకయు కుటుంబములోనివారెంత శ్రమపడవలసి యుండును? రోగులు పడెడిశ్రమయటుండఁగా వారికుప చారములు చేయవలసినవారు నిద్రాహారములు తిన్నగా లేక మనో వ్యాధిచేత నెంత చింతపడ వలసియుండును? కాబట్టి యిది యన్నియు

విచారింపఁగా లోకములో దేహరోగ్యము గలవారిభాగ్యమేభాగ్యము
 కాని యితరులదికాదు. దేహరోగ్యములేనియాగర్భశ్రీమంతునికన్నను
 దేహరోగ్యము గల గర్భదరిద్రుడే సౌఖ్యవంతుఁడు. మన శరీరావ
 యవము లన్నియు వేనిపనియం దవి తిన్నగా ప్రవర్తిల్లు చున్నంతవఱ
 కును మనకు సుఖముకలుగ వలెనని యీశ్వర నిర్ణయము ; ఏయేయన
 యవము లేయేపనులను జేయుచుండవలయునో యానూయవయవము
 లాయాపనులను జేయుచున్నస్థితి కారోగ్య మని పేరు. మన తెలివిలేమి
 వలననో, అశ్రద్ధవలననో, ఇతరలోపములవలననో, అవయవములలో
 నొక్కటిగాని యనేకములుగాని స్వకృత్యమును క్రమముగా నిర్వహిం
 పక మనకాయాసమును గలిగించెడుస్థితికే రోగమని పేరు. కాబట్టి
 మనల నాశ్రయించెడిజ్వరాదు లయినసమస్తరోగములకును కారణ
 మేదో యుండునుగాని నిష్కారణముగా రోగ మెప్పుడునురాదు. ఆకార
 ణమును కనిపెట్టలేక మాఱులు రోగములు దైవతంత్రమువలనఁ గలి
 గినవని చెప్పుచు, కొన్నిరోగములకు పిశాచములును మఱికొన్నిరోగ
 ములకు దేవతలును కర్తలని భ్రమించుచు, పనికిమాలినపనులనుజేయు
 చుందురు. వమనవిరేచనములుగాని స్ఫోటకముగాని వచ్చినప్పుడుతగిన
 చికిత్సలను జేయింపఁజూడక మరిడి దేవతయనియు పొక్కులమ్మయనియు
 జాతరలు చేయించుచు మేకలను కోడిపిట్టలనుబలియిచ్చుచువృథాధన
 వ్యయముచేసి రోగములను మఱింత హెచ్చుచేయించుచుందురు. ఇటు
 వంటియంటురోగములు వచ్చినప్పుడు మాత్రమేకాక యితరరోగములు
 వచ్చినప్పుడు సహితము మాఱు లయినసామాన్యజనులు వైద్యుల
 యింటికి పరుగెత్తుటకు మాఱుగా సోదె చెప్పవారియిండ్లకు పరుగు
 లెత్తుచు, ఔషధములను సంపాదించుటకుమాఱుగా విభూతులను రక్ష
 రేకులను సంపాదింప యత్నించుచు, పథ్యపానములను విచారించుటకు
 మాఱుగా బలులను దిగఁదుడుపులను విచారించుచు, రోగములుపెరుగు
 నట్లుగా వ్యర్థముగా కాలహారణము చేయుచుందురు. ఇట్టివెట్టిపనులను

జేయించుటకుమాటుగా స్ఫోటకము రాకుండఁ జేయుట కయి ముందు
 గానే టీకాలువేయించి జాగ్రత్తపడుచు, దైవికముగా స్ఫోటకమువచ్చి
 నప్పుడు రోగ నివారణమునకుఁ గావలసిన సాధనములను జేయించుచు
 వచ్చినపక్షమున, ఎంతమంది ముఖములమీఁద గుంటలుపడివికారరూప
 మును పొందకయు కన్నులను కాళ్ళను పోగొట్టుకొనకయు తాము బలి
 యిచ్చెడుజగతువులకు తోడుపాలుగా రోగభూతములకు తమబిత్తలను
 గూడ బలియియ్యకయు సుఖపడుచుందురు! గ్రహశాంతులను మ్రొక్కు
 బడులను జేయనక్కఱలేకయేయారోగ్యధర్మములను దెలిసికొని యవ
 లంబించుటవలన, ఎన్ని దేశములయందు జనులు కొన్ని వ్యాధులను తమ
 దేశమునుండి పాఱఁగోలి యారోగ్యసంపద ననుభవింపుచున్నారకాదు!
 మనము తెలివిగలవార మము యారోగ్యధర్మములను దెలిసికొని శరీర
 తత్వమును గనిపెట్టి ప్రవర్తించుచుందుమేని, పెక్కురోగములు మన
 వద్దకు వచ్చుటకే భయపడుచు సాహసించి వచ్చిన కొన్నిరోగములును
 విస్తారముగాహనిచేయ వెనుకతీయుచు నుండుటకు సందేహముండునా?
 కాఁబట్టి యీశ్వరనిర్ణయము లయినయారోగ్య ధర్మములను మీటి
 వర్తించుటవలన రోగములువచ్చుటయేదై వతంత్రముగాని రోగవిషయ
 మున దైవతంత్రము మఱియొకటిలేదు. రోగములువచ్చుట యీశ్వర
 నిర్ణయము కాదనియు రోగములకు మనమాధ్యమోదుష్ప్రవర్తనమో
 కారణమనియు మనమెప్పుడు తెలిసికొందుమో యప్పుడే యారోగ్య
 ధర్మములను దెలిసికొని యవలంబించుటకుఁ బ్రయత్నించుచు రోగనివార
 ణమునకును రోగశాంతికినిదగినసాధనములరుబూనివర్తించుచు దృఢ
 గాత్రుల మయి సుఖపడుచుందుము. కాఁబట్టి మనమిప్పుడు విచారింప
 వలసిన దేహారోగ్యధర్మములేవి, వేనిని మీఱుటవలన మనకు రోగ
 ములువచ్చును, అనునంశము లయియున్నవి. అన్నవస్త్రములకు లోప
 ములేకున్నయెడల సుఖముకలుగునని యెల్లవారును జెప్పుదురు. కాని
 మనశరీరసుఖమున కీరెండునుమాత్రముచాలవు. కడుపునిండ భోజనము

చేసి మంచిబట్టలుకట్టుకొన్నను మనము కొంచెముసేపు గాలిలేనిగదిలో కూడుచున్నను మనలోపలికి గాలిపోకుండ నెవ్వరైన నిమిషకాలము మనముక్కును నోరును మూసినను మన మెంతో యాయాసపడుచు సుఖహీనుల మగుదుము—ఇందువలనగాలిమనసుఖమునకాధారమయినట్లు స్పష్టమగుచున్నది. ఒక్కదినము మంచిసీళ్ళుత్రాగకపోయినయెడల నాలుకయెండి పరితాపపడుదుముగాన, జలమును మనసుఖమున కావశ్యక మయినదే. కడుపుపట్టినంతసీరు త్రాగినను రెండుమూడు దినము లాహారము తినకపోయినపక్షమున లేవసత్తువలేక బలహీనపడి మనము శ్రమపడుదుము. కాబట్టిభోజనముకూడమనసుఖమునకు ముఖ్యముగా కావలసియుండును. మనదేహముశుచిగానుండక ముటికిగానున్ననుమన గృహములు శుచిగానుండక ముటికిసీరు మొదలయినవానిచేత దుర్గంధ సహితములుగానున్నను గజ్జి మొదలయినవి పట్టియు తలనొప్పలు మొదలయినవి వచ్చియు మనము బాధపడుదుము.. కాబట్టి మనసుఖమునకు దేహపరిశుద్ధతయు, గృహపరిశుద్ధతయు కూడ నత్యావశ్యకములు. ఈ పయినిజెప్పినవేకాక యుక్తకాలములోనిద్రపోవుచువిశ్రాంతినిపొందకపోయినను మనము సుఖము పొందజాలము. కాబట్టి శరీరసుఖమునకు దేహపరిశ్రమము విశ్రాంతియు తప్పక కావలసియుండును. ఇప్పుడు చెప్పిన దానినిబట్టి చూడగా దేహరోగ్యమున కావశ్యకము లయినవి —

1. వాయువు.
2. జలము.
3. భోజనము.
4. దేహ గృహ పరిశుద్ధతలు.
5. దేహపరిశ్రమ విశ్రాంతలు.

ఈయెదు విషయములనుగూర్చియు ఈగ్రంథమునందుసంగ్రహముగాఁ జెప్పబడును.

దేహార్థగృధర్మబోధిని

మొదటి ప్రకరణము.

వా యు పు.

అన్న పానములు లేక కొన్ని దినములవఱకు యినను బ్రతుకఁగలము గాని గాలిలేకకొన్ని నిమిషములయినను జీవింపలేము. తల్లిగర్భము నుండిజాతీ భూమిమీఁద పడినతోడనే మనము మొట్టమొదట చేయు పని పయిగాలిని లోపలికి పీల్చుటయు, మన మీభూమిని విడిచిపోవు నప్పుడు కట్టకడపట చేయుపని లోపలిగాలినిపయికివిడుచుటయు, అయి యున్నది. పుట్టినది మొదలుకొని చచ్చువఱకును మేలుకొనియున్నను నిద్ర పోవుచున్నను మనమీనడుమ నెల్లప్పుడును చేయుచుండువ్యాపారము గాలిని పీల్చుచు విడుచుచు నుండుటయే. కాబట్టి వాయువే మనబ్రతుకునకు ముఖ్యధారము.

గాలి మనకన్నుల కగపడక పోయినను మహావాయువు పయి కేఁబదిమయిశ్శవఱకును భూమిచుట్టును వ్యాపించి యున్నది. మనము పడు గెత్తునపుడుగాని, విసనకట్ట మొదలయినవానితో విసరుకొను నప్పుడు గాని, ఇతర కారణములచేత కదలి వీచునపుడుగాని, స్పర్శేంద్రియము వలన మనము గాలిని తాఁకి తెలిసికొఁగలము. సముద్రములో చేప లున్నట్టుగానే మన మీ మహావాయుసముద్రములో ఉండి తిరుగు చున్నాము. గాలిలో నాలుగువిధము లయినవాయువిశేషములు చేరి యున్నవి. ప్రాణవాయువు, లవణవాయువు(ఉప్పుగాలి), అంగారక్షాక వాయువు (బొగ్గువులునుగాలి), జలవాయువు (లేక జలధూమము నెడిసీటి

యావిరి), అను నాలుగుభాగములలోను మొదటిరెండును ప్రధానము లయినవి. తక్కిన రెండుభాగములునుగాలిలోమిక్కిలి తక్కువగా చేరి యున్నందున, సామాన్యముగాగాలిప్రాణవాయువునులవణవాయువును మాత్రమే కలిగియున్నదని చెప్పవచ్చును. ఈరెంటిలోనుప్రాణవాయువు జంతుకోటిజీవించుటకునునిష్పనిష్పమండుటకునుముఖ్యాధారమయినది. అదిలేకపోయినయెడల, జీవజంతువు లేవియుబ్రతుకవు;దీపములుమొదలయిన వేవియు వెలుగవు. గాలియంతయు నొక్కప్రాణవాయువునే కలిగియున్న యెడల, అదిమిక్కిలి వడి గల దగుటచేతజీవజంతువులతి వేగముగా శ్వాసించి చచ్చిపోవును. ఒకచోట ని ప్పంతుకొన్నప్పుడు ప్రపంచ మంతయు వ్యాపించి యొక్కసారిగా దహించుకొని పోవును. కాబట్టి దానివడినడచిబలమునుతగ్గించుటకుజీవదయాపరుడయిన పరమేశ్వరుండు ప్రాణవాయు వొక్కభాగముతో నాలుగుభాగములు లవణవాయువును చేర్చి, జీవజంతువులసుఖజీవమునకును నిష్పతగినట్లుగా మండుటకును అనుకూలపఱచి, దానినత్యంతోపయక్తముగాచేసి యున్నాడు. మనము శ్వాసమూలమున గాలిని లోపలికి పీల్చునపుడు గాలియందలిప్రాణవాయువు శ్వాసకోశములవద్దకు పోయి రక్తమును పరిశుద్ధ పఱచి దేహమునందలి యపరిశుద్ధము లయినపదార్థములను దహించుటవలన దేహముననుష్ణత్వముకలుగుటయేకాక అంగారక్షౌర వాయువనునొకవిషవాయువు పుట్టి శ్వాసమువిడుచునప్పుడు ప్లయికివచ్చి గాలిలో చేరుచుండును. ఇదిగాకకట్టెలుమొదలయిన వస్తువులుకాలుట వలనను దీపములు వెలుగుటవలనను జీవజంతువులునువృక్షాదులును కుళ్లుటవలనను అంగారక్షౌర వాయువుకల్గి గాలిఅందుకలియుచుండును. ప్రాణవాయువును బొగ్గునుచేరియంగారక్షౌర వాయువుత్పత్తియగును. ఇది సామాన్యవాయువుకంటె మిక్కిలి బరువు గనుక కొన్నిసమయములందు లోతునూతులలో అడుగుతట్టున నిలిచియుండును. అధి

యెఱుంగక చటుక్కుననూతులలోదిగినవారుమృతినొందుదురు. కాబట్టి యీవిషవాయువు నూతిలోనున్నదోలేదో తెలిసికోవలెనన్నపక్షమున ముందుగా దీపము నొకదానిని వెలిగించి దానికి త్రాడుకట్టి నూతిలో దింపి చూడవలెను. దీప మాత్రేపోయినయెడల, అగారతొరవాయువున్నట్టే. ప్రాణవాయువు జీవజంతువులప్రాణసంరక్షణమునకును నిష్పమండుటకును సహాయముగా నున్నట్టే యీయగారతొరవాయువు ప్రాణమునకును నిష్పనకును హాని చేయునదియైనను, వృత్తాదులకాహారముగా నుండి వానిని జీవింపజేయుచుండును. కాబట్టి చెట్లు మొదలయినవి పగలంతయు ఈవిషవాయువును పీల్చుచుండును. శుద్ధవాయువునందీబొగ్గుపులుసుగాలిరెండువేలయైదువందల పాళ్ళలోనొక పాలుగానుండును. ఈవిషవాయువింతమాత్రముగాలిలోకలిసియుండుటవలన నేహానియు కలుగదు; ఇంతకంటెనధికముగానున్నయెడల మనముబలహీనులమయి రోగిష్టులమగుదుము. గాలిలోచేరియున్ననాలవపదార్థముజలహాయువు. భూమిలోనుండి సదా యావిరిరూపమున నీరు పయికి లేచుచు కొంత భాగము గాలిలో చేరియుండును. గాలిలో జలధూమము చేరియుండని పక్షమున మనదేహము లెండిపోయి బీటలు వాటుటయెకాక సారము లేక చెట్లు మొదలయినవికూడ చచ్చిపోవును. ఈనాలుగును తగినభాగములుగాచేరి వాయువు శుద్ధముగా నున్నయెడల దేహ మారోగ్యదశయందుండును.

మనము భూమిమీదజన్మించినది మొదలుకొనిమరణమునొందువఱకును వాయువే మనకు ప్రాణాధారమయినను, మనసుఖజీవనమునకు నిర్మలవాయువుండవలెనుగాని యేదో యొకవిధమయినవాయువు పనికిరాదు. కల్మషవాయువును మన మాఘ్రాణించుచు వచ్చినయెడల అది మనకుప్రాణాధారమగుటకుమాటుగా ప్రాణనాశనమునకే కారణమగును. బహుకారణములచేత మనచుట్టును వ్యాపించి యుండుగాలి

యెప్పుడును విషమిళిత మగుచుండును. లోకములో జీవకోటికి హాని చేసెడువిషపదార్థములు గణనాతీతములుగా నున్నను, వానిలో నెల్లను బహుజనులకు రోగాదిబాధలు తెచ్చి పెట్టి విశేషప్రాణహానిని కలిగించుచుండునది విషవాయువేయని చెప్పవచ్చును. 1756 వ సంవత్సరము నందుసురాజదౌలా యనుమహమ్మదీయప్రభువు నూటనలువదియాఱు గుర నిక్లీషువాండ్రను కలకత్తానగరమునందలి పదు నెనిమిదియడుగులు చదరము గలయిఱుకుచెఱసాలయందుత్రోయించినప్పుడు, వారి కందఱికిని విదాహముపుట్టించి చెమ్మట వెల్లువలుకట్టదేహములకుతాపము కొలిపి భయంకరమయిననానావిధవేదనలను కలుగజేసి యొక్కరాత్రికాలములో నూటయిరువదిముగ్గురప్రాణములు గొన్నది విషసహిత మయినదుర్వాయువు గాక మఱియేదియున్నది? చావునకుఁదప్పి ప్రాణమాత్రావశిష్ట లయి జీవచ్ఛవములవలె మిగిలి యున్నయిరువదిముగ్గు రయినను తెల్లవాటి తలుపు తెఱచునప్పటికి తమంత బయటికి వచ్చుటకుకూడ నశక్తులయి తమయవయవములు తమయధీనము గాక కొట్టుకొనుచుండిరి. ఈప్రకారముగా ప్రతిస్థలమునందును దుర్వాయువు వలన నొక్కరాత్రిలో నిట్టిసంఘమరణములు కలుగకపోయినను, బహుస్థలములయందు శుద్ధవాయువు లేకపోవుటవలన లక్షలకొలదిజనులు రోగిష్టు లయిబలహీనపడి బ్రతికియున్నంతకాలమునుగూడ నెందునకుం బనికిరానివారయి పోవుచున్నారు. కాబట్టి మనము వాయువునందు ప్రాణాపాయకరము లయిన విషపదార్థములు చేరువిధమును కనిపెట్టి వానికి తగినప్రతిక్రియలు చేయుచు సాధ్య మయినంతవఱకు వాని క్రొర్యమును తగ్గించుచు రావలయును.

జీవజంతువులుశ్వాసమువిడుచుటవలనను, కఱ్ఱలుమొదలయినవి కాలుటవలనను, అంగారక్షౌరవాయు వనుపేరు గలయొకవిషపదార్థముత్పన్నమగు నని యీ యాఫఱకే చెప్పియున్నాము. మన మూపిరివిడుచు

నప్పుచొక్కయంగారతొరవాయువునుమాత్రమేకాకకొంతదుర్జలమును
 కొన్నియితరనుష్పదార్థములను గూడ బైట విడుచుచుండుము. దానికి
 నిదర్శనముగా మనము నాలుగయినసారు లొకయద్దముమీఁదనూపిరి
 విడిచి యాభాగమునువ్రేలితోస్పృశించినపక్షమునకొంచెముతడిగాను
 జిగురుగాను కనబడును. ఈపదార్థము లన్నియు మన మాఘ్రాణిం చెడు
 ప్రాణవాయువు లోపలికి పోయి యక్కడిరక్తము మొదలయినవానిని
 శుద్ధపఱుచుటవలన పయికివచ్చెడుపనికిమాలినపదార్థము లేగనుక నుటికి
 కుండ్లనుగాని యిండ్లనుగాని శుద్ధపఱుచుటవలన పయికి వచ్చెడుచెడునీరు
 మొదలయినవానివలెనే యివియుప్రాణమున కపాయకరముగా నున్నవి.
 దేహసంబంధముచెడి శ్వాసమూలమున పయికివచ్చెడియీజంతుపదార్థ
 ములనుశరీరములోనట్టెయుండ్లనిచ్చినయెడల, అవి యక్కడకుళ్ళిమురిగి
 కంపెత్తిశరీరమున కురువులు మొదలై నవి బయలుదేటి వెక్కువ్యాధులు
 కలుగుటకుకారణమగును. ఈప్రకారముగా ప్రతిస్థలమునందును ప్రతిక్ష
 ణమునందును మనుష్యులశ్వాసములవలననేకాకపశువులుపక్షులు మొద
 లయిన సమస్త జీవజంతువులశ్వాసములవలనను పయిని చెప్పినమాడు
 విధములయినదుష్టపదార్థములును బయలుదేటి గాలిని పాడుచేయుచుం
 డును. ఇదిగాక మండెడు ప్రతిపదార్థమును ప్రాణవాయువుయొక్కసాహ
 య్యముచేత రూపు చెడి, అంగారతొరవాయువుగా మాటుచుండును.
 ఈవిధముగాప్రాణవాయువుతటిగిపోయి యంగారతొరవాయువుహెచ్చి
 నపక్షమున, నిప్పు మండక పోవుటయేకాక జీవజంతువులుసహిత మర
 నిమిష మయినను బ్రతుకఁజాలవు. అందుచేతనే మన మొకదీపమును
 పెట్టెలో పెట్టి తాళము వేసినయెడల చమురెంతయున్నను ప్రాణవాయువు
 నశించుటవలన కొంచెముసేపటికెల్ల ను దీప మాటిపోవును; ఆ పెట్టెలోనే
 యొకపిట్టను బెట్టి మూత వేసినయెడల శ్వాసమువలన ప్రాణవాయువు
 నశించి యంగారతొరవాయువు వ్యాపించును గనుక కొంచెముసేపటి

కెల్లను పక్షి గిజగిజ కొట్టుకొని ప్రాణములు విడుచును. ఇంతకుముందు, చెప్పినచెఱసాలయొక్క పయగోడకు రెండుచిన్న కిటికీలున్ననురాత్రియెని మిదిగంటలు మొదలుకొని సూర్యోదయ మగులోపల నొక్కసారిగా నూటయిరువదిముగ్గురు ప్రాణములుపోగొట్టుకొనుటయు, అందఱొక్క గదిలోచేరి శ్వాసమువిడుచుటచేతఁ గలిగినయంగారక్షౌర వాయువువల ననే విశేషజనసమృద్ధము కలిగి విశేషదీపములు వెలుగుచుండు సభలు మొదలై నస్థలములయందున్నవారి కాయాసమును తలనొప్పియుకలుగు చుండుటయు వారాస్థలమునువిడిచిబయటికివచ్చి కొంచెముసేపు మంచి గాలిలోనుండఁగానే హాయిగానుండుటయు పలువురకనుభవమునలనఁ దెలిసియుండును. ఈయంగారక్షౌర వాయువునకు కంపేమియులేదు.

ఒక్కచెట్టు గాని జీవజంతువు గాని చచ్చినతరువాత కొంచెము కాలములోనే కుళ్ళిపోవుట కారంభించి వస్తువాశము చెందునపుడు దాని లోనుండి దుర్గంధసహితమైన విషవాయువులు పుట్టి పయికిలేచి నున మాఘ్రాణించుమహావాయువులోఁ జేరి పలువిధము లైననష్టములు కలుగఁ జేయును. శీత దేశములకంటె నుష్ణ దేశములో వస్తువు లతిశీఘ్ర ముగా కుళ్ళి మురిగిపోయి కంపెత్తనారంభించును. దొడ్లలోతీసివేసిన కలుపుమొక్కలును, గడ్డియు, చెట్లకొమ్మలును, అరటిమట్టలుమొదలయి నవియు, కూరలు తరిగినతరువాత వానిపెచ్చులు మొదలయినవియు, ఇండ్లసమీపమున పాఱవేసి యుపేక్ష చేసినయెడల, అవి యక్కడనే కుళ్ళ నారంభించి నానావిధదుర్గంధములు బయలుదేలి వాయువునందు వ్యాపించి యిండ్లయందు కాపుర మున్నవారికి వ్యాధులు కలిగించును. ఈకుళ్ళేనువస్తువులు తేమగలచోట్లయందు వేసినయెడల దానివలన మఱింతచెఱుపు కలుగును. సాధారణముగా మనకువచ్చెడుజ్వరములు చెట్లు చేమలు కుళ్ళుటచేత సంభవించినవిషవాయువులవలననే కలుగు చున్నవని వైద్యశాస్త్రజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు. మనుష్యులు స్నానము

చేయుటకును పాత్రములు మొదలయినవి శుద్ధిచేయుటకును వాడిన కలుషజలము నిలుచుముటికికుండ్లయందును ముటికికాలువలయందును చెడువాసనతోఁ గూడినవాయువులు పుట్టిశరీరారోగ్యమునకు మిక్కిలి చెఱుపుకలుగ జేయును. దుర్వాసనలతో నిండియున్నయావిషవాయువు నకు గంధకజలవాయు వని పేరు. తూముకాలువలు, ముటికికుండ్లు, స్నానముచేయుస్థలములు, అంట్లుతోముచోట్లు, మొదలయినవియెప్పటికప్పుడు శుద్ధపఱుపక తొచ్చుపడునట్లు చేసి పురుగులు పడి కంపెత్తునట్లుగావిడిచినపక్షమున, ఆసమీపమున వాసముచేయువారికి తలనొప్పి, వాంతి, ఆకలితప్పుట మొదలయిన తెగుళ్ళు కలుగును. ఈవిషవాయువు భూమిలోనుండి దిగికాని మఱియొకవిధముగాఁగాని పోయి మనము పానము చేసెడుజలములో ప్రవేశించినయెడల, ఆనీరు త్రాగువారికి నెత్తురుగడ్డలు, రక్తవిరేచనములు మొదలయినవి కలుగును.

ఇవిగాక తేమగానున్నస్థలములనుండియు, వర్షపునీరు మొదలగు నవి నిలుకడగానుండి పాకుడుపట్టియివకగానుండుచోట్లనుండియు, పశువులను కట్టినచోట్లనుండియు, వెంటనే శుద్ధి చేయని మఱుఁగు పెరళ్ళనుండియు, నిలువ చేసెడు పేడికుప్పలు మొదలయిన యెరువువస్తువులనుండియు, పందిపెంటలు మొదలయినవి యున్నప్రదేశములనుండియు, తోళ్ళుబాగుచేయుస్థలములనుండియు, రంగులు వేయుశాలలనుండియు, మాంసవిక్రయముచేయుచోట్లనుండియు, ఆముదమువండిపిప్పిపాటవేయుచోట్లనుండియు, బహువిధములయినదుర్వాసనలునుదుర్వాయువులును కలిగి దేహసుఖమునకు భంగము కలిగించును. కాబట్టియివిసాధ్యమైనంతవఱ కిండ్ల సమీపమున లేకుండునట్లును, అనివార్యముగా నున్నవానిని తఱుచుగా శుభ్రము చేయునట్లును, చేయవలయును. ఇవియు పయినిచెప్పిన కుళ్ళెరుచెట్లుచేమలును, శవములను పూడ్చెడు కార్చెడు స్మశానవాటికలును, గృహసమీపములయందుండి నిషవాయువులధిక

మయినయెడల వమనవి రేచనరోగములు మొదలయినయంటురోగములు పుట్టి మంచిచోట్లఁగూడ వ్యాపించి విస్తారముగా ప్రాణనాశనము కలుగఁజేయును. మనుష్యులమూత్రాదులనుండినవాచార వాయువ నెడియొకవిషవాయువు పుట్టి కొంతచేలువు కలుగఁజేయును. కాబట్టి మనము మూత్రవిసర్జనమునకు దొడ్లలో దూరముగా పోవలయును.

ఇంతవఱకు చెప్పినదానిచేత సాధారణముగా జీవజంతువులు శ్వాసము విడుచుటవలనను, నిష్ప మండుటవలనను, కాయగసురులును జంతుపదార్థములునుకుళ్ళుటవలనను, ముటికకాల్వలు మొదలయినవానివలనను, మురుగుడుమఱుఁగుదొడ్లు మొదలయిన వానివలనను, ఇవక భూములవలనను, చెడిపోయి వాయువు రోగహేతు వగుచుండునని తేలుచున్నది.

ఇప్పుడు వివరించినపలుకారణములచేత లోకమునందలిశుద్ధ వాయు వంతయు ప్రతిదినమును ప్రణిమిషమును చెడిపోవుచుండి విషపూరిత మగుచున్నయెడల లోకములోనివా రందఱును నీవఱ కేనశించి ప్రపంచము నిర్తానుష్యమైయుండవలసియుండును. కాని జీవదయాపరుఁడయినపరమేశ్వరుఁడుకలుషవాయువునుశుద్ధపఱుచుటకై తగినసాధనములనుకూడ కల్పించియుండుటచేత ప్రజానాశనము కలుగక జనులు వివేకు లయి యారోగ్యధర్మముల నెఱిగి నడుచుకొన్నయెడల ప్రజావృద్ధియే కలుగుచుండును.

గాలివ్యాపనస్వభావము కలదిగనుక శ్వాసమువిడుచుట మొదలయినపనులవలన పుట్టువిషపదార్థములు మహావాయువులోఁ గలిసి విశేషజలములో కొంచెముపాలుపోసినయెడల నంతటనువ్యాపించి కనఁబడకపోయినట్లు సర్వత్రవ్యాపించి చెదరిపోయి వానివలననంతగా హాని కలుగ కుండును. ఇదిగాక రుంఝామాదుతముభలముగావీచివిషవాయువులను నిమిషములో దూరప్రదేశములకుఁ గొనిపోయి వాయువును

శుద్ధపఱుచు చుండును. ఓరుగాలివలన మనకు కొన్ని సమయముల
యందుకొన్ని నష్టములు కలిగినను మొత్తముమీఁద గాలికొట్టుచుండుట
వలననే విశేషలాభము కలుగును. ఇప్పుడు చెప్పిన రెండుపద్ధతులును
గాక వాయువును శుద్ధపఱిచెడి ముఖ్యమయిన ప్రకృతిసాధనము మఱి
యొకటి యున్నది. లోకముగోని సమస్తజీవజంతువులును సదా శ్వాస
ము విడుచుచుండుటవలన పుట్టుచుండెడి యపరిమిత మయినయంగార
తొరవాయువు పగలు సూర్యకిరణములసహాయముచేత వృక్షములు
లతలు మొక్కలు గడ్డి మొదలయినవి తమలోనికి పీల్చుకొని ప్రాణ
వాయువును బయట విడిచి మహావాయువును శుద్ధపఱిచి ప్రాణికోటి
యాభ్యాసించుటకు యోగ్యముగా చేయుచుండును. అంగారతొర
వాయువు వృక్షాదుల కాహారముగా నుపయోగపడును. వృక్షాదుల
యందువలెనే మన దేహములయందును అంగారపదార్థమే విశేషముగా
నుండును; అదియేనునశరీరములకు పోషకమును వృష్టికరమునుగా నున్న
ది. అందుచేతనే శ్వాసకార్యమునందుమనము ప్రాణవాయువును లోపలికి
పీల్చుకొనిమాంసాదులలోనుండి చెడిపోయినయంగారతొరవాయువును
పయికి పంపివేయుచున్నాము. పరీక్షతో చూడనప్పుడు మనము లోప
లికి పీల్చుగాలికిని పయికి విడుచుగాలికిని వ్యత్యాస మేమియు కనబడక
పోయినను, ఒకసీసాలో మూడవవంతు తేటయైననున్న పునీళ్ళను పోసి
అందులో మంచిగాలి నొకపర్యాయమును శ్వాసమువిడిచినగాలి నొక
పర్యాయమును విడిచి చూచినయెడల భేదము తక్షణ మగపడును.
బాహ్యవాయువు సీసాలో ప్రవేశించునప్పుడు సున్నపునీళ్ళు మాఱక
యథాప్రకారముగా నేయుండును. ఆసీసాలోనే శ్వాసమువిడిచినగాలిని
ప్రవేశ పెట్టినయెడల సున్నపునీళ్ళు చిక్కపడిపాలవలెనగును. ప్రత్యేకము
గానున్నప్పుడు ప్రాణవాయువును, అంగారపదార్థమును, మనకుపోషకము
లేయయినను, అవియొండ్లొంటితో చేరియంగారతొరవాయువుగానూఱి

నప్పుడుమాత్రము ప్రయోజనకరముగాక నష్టకరముగానగును. ఉప్పును పంచదారయు ప్రత్యేకముగా నున్నప్పు డెంతయుపయు క్తములయినను రెంటిని కలిపినప్పుడు నిష్ప్రయోజనమగునట్లే యివియుచేరియననుకూల మగును. కలిసిపోయినయుప్పును పంచదారను ప్రత్యేకింపఁ గలిగిన యెడల అవి రెండును నురల ప్రయోజనకరములగునట్లే యంగారపదార్థమును ప్రాణవాయువును విడఁదీయఁ గలిగినయెడల, అవి రెండును మనకు పరమప్రయోజనకరము లగును. ఈమహాకార్యమునే వృక్షాదులు సర్వదా నిర్వహించుచు ప్రాణవాయువును మనకు శ్వాసయోగ్యముగాను, అంగారపదార్థమును ఫలశాకాదిరూపముననాహారయోగ్యముగాను, చేయుచున్నవి. రాత్రులు వృక్షాదులుకూడఅంగారక్షారవాయువునుకొంతవిడుచునుగనుక వృక్షసమీపములయందు రాత్రివేళనిద్రింపఁగూడదు. అయినను దొడ్లయందును గ్రామసమీపములయందును వృక్షాదులనుబొత్తిగానటకివేయక పెరుగునట్లుచేయవలెను. ఈమూడు సాధనములునుగాక వానకురియునప్పుడువిషవాయువు లనేకములువర్షజలముతో కలిసి భూమియందు ప్రవేశించి యడఁగిపోవుచున్నవి.

మనుష్యుడు వాయువులో లేనియపరిశుద్ధతలను తాను తెచ్చి పెట్టనియెడల వాయువును శుద్ధపఱచి యారోగ్యప్రదముగాఁ జేయుట కీప్రకృతిసాధనములే చాలియుండును. అయినను మనుష్యుడుతనయవి వేకమువలననుకొన్నియపాయకరములయినవృత్తులవలననువాయువును కలుషపఱచి విషయుక్తముగాఁ జేయునుగనుక దానిని శుద్ధపఱచుట కయి మనమును కొన్నిసాధనముల నాలోచింప వలయును. శుద్ధ వాయువు లోపల ధారాళముగా ప్రవేశించుటకయి యిండ్లకుముందును వెనుకను కొంతస్థలము విడిచియుంచవలెను. పరుండుగదులొక్కొక్క మనుష్యుగకు పదియడుగులపొడుగునుపదియడుగుల వెడల్పునుపదియడుగుల యెత్తును గలస్థల ముండులాగునవిశాలముగాకట్టించియిరుప్రక్క

లను పయిని గవాక్షముల నుంచవలెను. సాధారణముగా విషవాయువులు తేలికగనుక చెడుగాలికిటికీలగుండలవలికిపోయిమంచిగాలిలోపల ప్రవేశించు చుండును. రోగులదేహముచుండియు శ్వాసములనుండియు కలుషపదార్థములు మఱింతయధికముగాబయలవెడలుచుండునుగనుక వారికిశుద్ధవాయువు వచ్చెడివిశాలమయినగదు లుండవలెను. సాధారణముగామనదేశమున పురిటిండ్లలో శిశువులుమరణము నొందుచుండుటలోపల నిర్మలవాయువు కావలసినంత లేకపోవుటచేతనే మనమువ్రాసికొను నప్పుడును పనిచేయునప్పుడునువంగియుండక తిన్నగానుండిశ్వాసకోశములలోనికి గాలి యధేచ్ఛముగా ప్రవేశించునట్లు చేయవలెను. గాలిని శుద్ధపరచుటకయి గోడల కప్పుడప్పుడు సున్నపుపూత వేయుచుండవలెను. క్రొత్తబొగ్గులయందు విషవాయులను నశింపజేయు శక్తియున్నదిగనుక, బొగ్గు పొడుముచేసి గుడ్డసంచులలో వేసికాని బొగ్గుతునకలను సందులుగలవెదురుపేళ్ళబుట్టలలో వేసికాని పయిని వ్రేలాడ కట్టవలయును. గంధకపుపొగకూడ బహువిధము లయినవిషవాయులను నివర్తింపజేయునుగనుక, మసూచికము మొదలయినవి వచ్చి వ్యాధిగ్రస్తులున్నచోట్ల మనుష్యులు లేనప్పుడు తలుపులుమూసి నిప్పలమీద గంధకపుపొడుము వేసి పొగఁ బెట్టి తలుపులు తెఱచి మంచిగాలి లోపల ప్రవేశించినతరువాతగదులనువామకొనుచుండవలయును. మన మీవిషయములలో శ్రద్ధవహించియుండుచెప్పినప్రకారముగానడుచుకొనుచు వచ్చినపక్షమునమనకిప్పుడుసాధారణముగాసంభవించు దలుబులునుపడి సెములునుతలనొప్పులునుద్వారములునులేక దేహబలము గలవారమయి సుఖజీవనము చేయఁగలిగి యుండుము.

రెండవ ప్రకరణము.

జలము.

మనవారు రోగము వచ్చినప్పుడు తమకు నీళ్ళుపడలేదనిసాధారణముగా చెప్పుచున్నను, జలమే బహుతరముగా రోగములకుకారణమని తెలిసికొని దానిని శుద్ధపఱచుటకును దానియందు కాలుష్యములు చేరకుండునదుపాయములనుజూచుటకునుమాత్ర మంతగాప్రయత్నింపరు. కాబట్టి జలమునారోగ్యప్రదముగాఁ జేయుటనుగూర్చియు దాని నుపయోగింపవలసినక్రమమునుగూర్చియు కొంత యిచ్చట వివరింపుచున్నాము. వాయువుతరువాత మనబ్రతుకున కుదకమే ముఖ్యధారము. నీరులేక యేజీవజంతువుగాని చెట్టుకాని బ్రతుకదు. మనమాహారములేక యిరువదిదినములకంటె నధిక కాలముజీవింపవచ్చునుగాని నీరు లేక వారముదినములయినను బ్రతుకలేము. ఇది మనజీవనమునకు ప్రధానాధార మగుటచేతనే జీవదయాపరుఁ డయినపరమేశ్వరుఁడు వాయువుతరువాత జలమునే విశేషముగా సృజించియున్నాఁడు. నదులలోఁగాని, చెరువులలోఁగాని, బావులలోఁగాని, ఎక్కడనేజలమున్నను, అదియంతయు వర్షమూలముననే వచ్చును. ఒక్కసంవత్సరము వర్షములు కొంతయాలస్యమయినపక్షముననదులుసన్నగించును; చెరువు లెండిపోవును; నూతులఁగంటును. వర్షమునకుముఖ్యముగాసముద్రమాధారము. సూర్యకిరణములవేడిమిచేత సముద్రజల మావిరిరూపమున పయికిలేచి మేఘములై దేశమంతటనువ్యాపించియెల్లచోటలను వాన కురియును. వర్షకాలములోనదులు వెల్లువపాటి గట్టుపొరలిప్రవహించును; తటాకములునిండి జలసమృద్ధము లయియుండును; బావులు నిండి నీరుపయికివచ్చును. వర్షజలహీనకారముకొంతభాగము నదులు

మొదలై నవాని కుపయోగపడఁగా మిగిలినభాగము భూమిలో నింకి యూడలుగా నేర్పడి నూతులకును నదులకును సదాజలమునిచ్చుచుండును. ఆవిరిరూపమున సముద్రజలము నిత్యమును పైకిఁబోవుచుండును గనుక నే దానిలో నెన్నినదులువచ్చి పడినను సముద్ర మెప్పుడును మేర మీఁటి పయికి రాదు. ఈప్రకారముగా నదు లన్నియుఁబోయి సముద్రమున చేరుచుండఁగా సముద్రజల మావిరిరూపమునపయి కెగసివానగా కురియుచుండును. ఈవాననీరు సాధారణముగా శుద్ధమయినది. అది పైనుండి పడెడునప్పు డంగారఁజూరవాయువును ప్రాణవాయువునుదానిలోచేరును గనుక వర్షజలము మిక్కిలి మధురముగా నుండును. అయినను వానసీళ్లిండ్లకప్పులమీఁదనుండిపడెడునప్పుడు పైనున్నదుమ్ముతోను కాకిరెట్టలు మొదలై నయపరిశుద్ధపదార్థములతోను కలియును గనుక అట్టికలుషోదక మొతమాత్రమును పానయోగ్యము కాదు. నీరుభూమి మీఁద పడినతరువాత నేలమీఁది యపరిశుద్ధపదార్థములతోఁ జేరును గనుక ఆజలము నదులలోనో నూతులలోనో చేరి శుద్ధ మగువఱకును త్రాగుట కర్హమయినది కాదు. మనముత్రాగెడునీరుసామాన్యముగా నదులనుండియు, చెరువులనుండియు, నూతులనుండియు, లభించును:—

1. నదులు—ఏళ్ళలో నానావిధము లయినవఱదలును వాగులును వచ్చి చేరునుగనుక నీరు బహువిధములై న భూములమీఁదుగా ప్రవహించునుగనుకను నదీజలము కలుష మగుచుండును. అయినను నదులలోనినీరు గాలివలనను పాఱుదలవలనను నిర్మల మగుచుండును గనుక సాధారణముగా పెద్దనదులలోనియుదక మారోగ్యకరముగానే యుండును. మనుష్యుఁడు స్వదోషమువలన దానిని చెఱుపక పోయిన పక్షమున, దానివలన నేచెఱుపును కలుగదు. కానియీదేశపుజనులు సాధారణముగా జలముయొక్క యుపయోగమును దానిని శుద్ధముగా నుంచవలసిన యావశ్యకమును తెలియనివారుగనుక త్రాగుటకు మంచి

నీరు తెచ్చుకొను రేవులలోనే మురికిబట్ట లుదుకుట, కొయ్యలువెదుళ్లు
జనుపనార మొదలైనవాని నూర వేయుట, పశువులను కడుగుట, స్నాన
ములుచేసి దేహములు తోముకొనుట, అంట్లు తోముట, ఇండ్లలోని
ముటికినీళ్లు చెత్త మొదలైనవానిని తెచ్చి వేయుట, దంతధావనములు
చేసి నీటిలో పుక్కిలించి యుమియుట, నువ్వులుధాన్యము మొదలైనవి
కడుగుట, మొదలైన యశాయకరము లగుపనులను చేసి నీరుపాడుచేసి
రోగమునకు కారణ మగునట్లు చేయుచుందురు. స్నానములు చేయునప్పు
డు కొందఱు పురుషులును జలస్పర్శ చేసికొనుటకు సమీపమున మఱుగు
స్థలము లుండవుగనుక సాధారణముగా స్త్రీలును జలములోనే మూత్ర
విసర్జనముకూడ చేయుచుందురు. అంతేకాక బహుజనులు నదులగట్లనే
మఱుగు పెరళ్ళుగా నుపయోగించుకొని యచ్చట దేహబాధతీర్చుకొను
చుండుటవలన గాలిచేతను ముఖ్యముగా వర్షముచేతను దుష్టమయిన
యాయశుద్ధపదార్థములు నీటిలోపడి నీటిని వ్యాధిజనకముగాఁ జేయు
చుండును. కాఁబట్టి వివేకులయినవారు సాధ్యమైనంతవఱకు పానురజనుల
కారోగ్యధర్మములను బోధించి బట్టలుతుకుట మొదలైనపనులు నీళ్లు
ముంచుకొను రేవులలో జరపకుండునట్లు చేయవలయును. నీళ్లు తెచ్చు
కొను రేవున కెగువను చాకి రేవులను తీయించి ప్రవాహమునకు దిగువను
పెట్టించవలయును. ఆప్రకారముగానే అంట్లుతోముట మొదలయినపనుల
నెల్లను నీరు తెచ్చుకొను రేవులకుదూరముగా వాలునకు దిగువను చేయింప
వలయును. స్ఫోటకము మొనలయిన రోగములచేత చచ్చినవారిశవము
లను ఏటిలో విడిచి పెట్టకుండ మానుపుటయే కాక దహనముచేసిన శవ
ములబూడిదను కూడ నీటిలోపోయకుండునట్లు వారింపవలయును. ఈ
విషయములయందు శ్రద్ధవహించినపక్షమున వర్షకాలమునం దేళ్లు
పొంగినప్పుడుతప్ప నదులలోనినీరు శుద్ధముగానే యుండును. వర్షములు
కురిసియు వజ్రదలు వచ్చియు పెంటలు మొదలయినవిచేరికలఁగఁ బాటికలు

షముగా నున్నప్పుడు, దానిని చక్కగా శుద్ధపఱుపక త్రాగినపక్షమున రక్తవిరేచనములు మొదలయినవ్యాధులు వచ్చును. ఒక్కవఱదలవలననే కాక నది ప్రవహించెడిభూస్థితినిపట్టికూడ జలముయొక్క గుణము వ్యత్యాసముగా నుండును. ఒకానొకప్పుడు నదియొక్క యొకయొడ్డున నున్నజలము మంచిదిగానున్నను దాని కెదుటప్రక్కనున్నజలమే చెడ్డదిగా నుండవచ్చును. కొండయేళ్ళనుండి వచ్చేదనీరు పయికి తేటగానే కనబడు చున్నను దానిలో చెట్లు చేమలు మొదలయినవి కుళ్ళినవిష పదార్థములుండి తాపజ్వరములు మొదలయిన వ్యాధులనుకలిగించును. కాబట్టి సాధ్యమయినంతవఱకు జలమును కాచి తేర్చి పుచ్చుకొనుట మంచిది. అట్లు కాచుటవలన జలముతో జేరియున్న కొన్నివిషవాయువులు పయి కెగిరిపోవుటయేకాక మిగిలినపదార్థము లడుగునకు పోవును. కాచి తేర్చిననీరు రుచి తక్కువయినను దానినికొంచెము సేపు మంచిగాలి వచ్చేడిచోట మూతతీసిపెట్టెడుపక్షమున దానికెప్పటి రుచి వచ్చును. కలగిపోయిననీళ్ళలో కొంచెము పటికపొడుముగాని యిండుపుగింజగంధముగాని వేసి కలిపినయెడల కొంచెముసేపటి కెల్లను నీరు శుద్ధమయినకలుషపదార్థమడుగుననిలుచును. ఆప్రకారముగాజల మొక్కదినముండనిచ్చి పయి తేటనీటి నొక్కపాత్రములోవంచిత్రాగుట యారోగ్య ప్రదము. గొప్పప్రవాహము గల పెద్దనదులలోని నీరు పయినిచెప్పిన బట్టలుతుకుట మొదలయిన చెడుపనులవలనవిస్తారముగా చెడకపోయినను ప్రవాహమంతగాలేక యించుమించుగా నీరు నిలుకడ గానుండు చిన్నయేళ్ళలోనినీళ్ళు గొత్తిగానే చెడిపోవును. గనుక వానివిషయమయి యెక్కువజాగ్రత్తకలిగియుండవలెను. నదులలోనీటికిసమీపమున నొడ్డున నిసుకలో నూలులుగాని చెలమలుగాని త్రవ్వినయెడల వానియం దూరెడుజలము నిర్మలముగాను సుఖప్రదముగాను ఉండును.

2 చెఱువులు—నదులలోచేసెడి యట్లుతోముట బట్టలుతు

కుట మొదలయినజలమును కలుషపఱుచుపనుల నన్నిటిని మనవారు చెఱువులలో సహితము చేయుదురు. అంతేకాక చెఱువులలోపందులు గేదెలు మొదలయినవి పడి పొరలాడుటకూడ తఱుచుగా సంభవించు చుండును. చెఱువులయందు ప్రవాహములేక నీరు నిలుకడగానుండును గనుక నదీజలమునకంటె నిట్టిచెఱువునీరు మఱిత యపాయకరముగా నుండును. కొన్నిచోట్ల ఆకులు మొదలయినవి పడి కుళ్ళి నీరు పాకుడు కూడ పట్టియుండును; మఱి కొన్నిచోట్ల ముఱికికాల్వలనీరు చెఱువుల లోనికి పోతుటకూడఁ గలదు. ఇట్లన్నివిధములనీరు పాడగుచున్ననుమన వారాజలమునేతీసికొనిపోయి పానముచేయుదురు. చెఱువుగట్లమీఁద నుండుచెట్లవలనను నీటిలోనుండు చేపలవలననునీటికిహానిలేదుసరికదా వానివలన నీటికి మేలుకూడకలుగును. అయిననుచెట్లయాకులునుకొమ్మ లును నీటిలోపడి నీరు మురిగి కంపెత్తినయెడల జలము త్రాగినవారికి మాత్రమేకాక చుట్టుపట్లగాలికూడపాడగునుగనుక దాని నాఘ్రాణించు చేరువగ్రామములవారికిసహితము వ్యాధులువచ్చును. కాబట్టి నీటిలో పడినయాకులు మొదలయినవాని నెప్పటివప్పుడుతీసివేయవలెను. వేసవి కాలములో నీళ్ళింకి యడుగంటియున్న చెఱువులలోనినీరు మిక్కిలియనా రోగ్యకరము. కాబట్టి యట్టిచెఱువులలోనినీరు త్రాగక లోతుగా నుండు పెద్ద చెఱువులను త్రవ్వించుకొని యందలిజలమునే పానముచేయ వలెను. అప్పుడుసహితము త్రాగుటకు నీళ్ళు తెచ్చుకొను చెఱువులలోనే బట్టలుతుకుట మొదలయినపనులు చేయక స్నానములనిమిత్తమును బట్టలుతుకుటనిమిత్తమును పశువులకు నీరుపెట్టునిమిత్తమునువేఱుగా చెఱువులను వాడుకొనవలయును. పానముచేయుటకువలె స్నానము చేయుట కంతమంచిసీ రక్కఱలేదనియు, బట్టలు మొదలైనవేనీటిలో నయిన నుతుకవచ్చుననియు, పశువులకు బురదనీ రయినను సరిపోవు ననియు, పలువురు తలఁతురుగాని వారియభిప్రాయము సరియైనది

కాదు. ముఱికినీటిలో స్నానముచేయుటవలనను చిడుము మొదలయిన చర్మరోగములుపుట్టును ; ముఱికినీటిలోనులికినబట్టలు కట్టుకొనుటవలనను గజ్జిమొదలయినవికలుగును ; ముఱికినీరుపశువులకు పెట్టుటవలనను వానిదేహములు ముడుతలుపడి శుష్కించి బుడ్డపుణుదులతో నిండియుండును. కాబట్టి మనుష్యులకుఁగాని పశువులకుఁగాని నిర్మలజలమే యవశ్యముగా కావలెను. సర్వప్రయత్నములను చేసి చెఱువులనుసదా పరిశుద్ధముగా నుంచుటయేకాక ముఱికినీరు మొదలయినవి భూమిలో నుండికాని పయినుండి కాని చెఱువులలో ప్రవేశింపకుండులాగునను, వర్షముచేత పెంటలు మొదలయినవి నీటిలోనికి కొట్టుకొని రాకుండులాగునను జాగ్రత్త పెట్టవలయును. నదులయందువలెనే చెఱువులలోను నూతులుగాని చెలమలుకాని తీసినయెడల శుద్ధమయినజలమూరిత్రాగుటకు మిక్కిలి యనుకూలముగా నుండును.

3. నూతులు—బావులలో మిక్కిలిలోత్రుగా నూరెడు జలము త్రాగుటకు మంచిది. భూమికి సమీపముగా నూతులలో పడెడునీరు పయి కలుషపదార్థములతో చేరియుండును గనుక సాధారణముగా మంచిదికాదు. నల్లరాతిబండలనుండి కాని యిసుక తెరరాళ్ళనుండిగాని యూరెడుజలము సాధారణముగా శ్రేష్ఠమయినది. మనవారునూతుల ననుకూలమయినస్థలములయందు త్రవ్వింపక యింటికివై పుననే నుయ్యాయుండవలయునన్న మూఢవిశ్వాసముచేతసులభముగానీరూరనిచోట్లను కూడ త్రవ్వదురు. భూమి సమముగా నున్నయెడల వర్షము కురిసినప్పుడు నీటివాలేప్రక్కనుండి నేలపల్లముగానుండునోయక్కడత్రవ్వినయెడల నీరు సమీపమునపడును; చెట్టుచేమలును గడ్డియు విశేషముగా మొలిచియుండుతావులను జలము సమీపముననే యుండును; గడ్డిమొలవనియిసుకభూమియందు పురుగు లేప్రక్క చేరి యుండునో యక్కడ నీరు చేరువను పడును. మనవారుబావులనుశుద్ధముగానుంచి కాపాడకు,

కొందఱు నూతులకుచుట్టును గట్టి యుంచరు గనుక నీళ్ళతోడునప్పుడు పయిన పడెదనీరు ముటికికాల్వవలె నూతిలోనికిప్రవహించుచు నేయుండును. సాధారణముగా నూతులకు గట్లున్నచుట్టును శాశ్వతపరిపించి గచ్చు చేయకపోవుటవలన నీరు నిలిచి రొచ్చుపడి, ఆకలుషజలమే నూతులలోనికి దిగుచుండును గనుక దానిని త్రొగువారిసుఖమునకు తఱచుగా భంగము కలుగు చుండును. కొందఱు నూతులయొద్దననే స్నానముచేసి దేహములు తోముకొనుటవలనను బట్టలుతుకుటవలనను నీళ్లు నూతిలోనికిచింది జలము కలుష మగును. నూతియంచుమీఁదనే బట్ట లుప్పళించుప్రబుద్ధులును పలువురుందురు. నూతిచుట్టును రొచ్చు పడి దుర్గంధసహిత మయి యున్నయెడల, ఆదుర్జలము బీటలగుండలోపలికిదిగి త్రొగెడువారి కసాయము కలుగఁ జేయుటయేకాక నీళ్ళు తోడు కొనుటకయి వచ్చి దానిని త్రొక్కువారికసహితము కాళ్ళలో దురద పొక్కులు నారికురుపులు మొదలయినవి లేచి భాధపెట్టును. కాబట్టి నూతిచుట్టును నీళ్ళుపడి రొచ్చుపడకుండునట్లుగా రెండుమూడుగజముల వెడల్పున నేటవాలుగా నూతితట్టున నెత్తుగాను అంతకంతకు పల్లము గాను ఉండులాగున రాళ్ళుగాని యిటుకలుగానిపటిపించి పయినిగచ్చు చేయించి పశ్యేముకట్టించి పడిననీ రంతయు నొకకాలువదారిని దూరముగాపోవునట్లు చేయవలయును. నూతిసమీపమున పండులు గేదెలు మొదలయినవిపడి పొరలునట్టిగానిమురిగిపురుగులుపడికంపెత్తునట్టిగాని గుంటలు లేకుండ చేయవలెను. నూతియొద్దన నెవ్వరిని స్నానములు చేయనియ్యఁగూడదు; బట్ట లుతుకనియ్యరాదు. గాలిచేత నెగరఁగొట్టు కొనివచ్చి పడినట్టికాని పయినుండి కొమ్మలనుండి పడినట్టికానియాకులు మొదలయినవానిని, తోడునప్పుడు తెగిపడినచేదలు మొదలయినవానిని తఱచుగా తీసివేయించవలెను, నూతియడుగునఁ జేరినమంటిని కుండ ముక్కలు మొదలయినవానిని కూడ నప్పు డప్పుడు తీసివేయించుచు

రావలెను. ఈప్రకారముగా చేయనియెడల నూతులలోని కలుషజలమును త్రాగినవారి కపాయకరము లయిన యనేకవ్యాధులువచ్చును గనుక బహుజాగ్రత్తగా నుండవలయును.

పానయోగ్య మయినమంచినీరు వాసనగాని రుచిగాని వర్ణము కానిలేక యద్దమువలెస్వచ్ఛమయినదిగానుండవలెను. సున్నము మొదలయిన ఖనిజము లధికముగానుండునప్పుడు నీరుబరువుగా నుండును; ఆ ఖనిజములు లేనప్పుడుగాని తక్కువగానుండునప్పుడుగాని నీరు తేలికగా నుండును. బరువునీటిచే పప్పునుకూర గాయలునుసులభముగా నుడకవు గనుక పాకముచేయుటకును త్రాగుటకునుకూడ తేలికనీ రేమంచిది. అడుగున నేవిధమయినకషాయము లేకుండ ప్రతిదినమును తోమిమంచినీళ్ళు త్రాగుపాత్రములను శుచిగా నుంచవలయును. మనవా రనేకులు మూతులు సన్నగానుండి లోపల చేయి పెట్టి తోముటకునుకూలముగా నుండనిచెంబులను మంచినీరుత్రాగుటకుపయోగింతురు. అట్టివానిలో మయిల తిన్నగాపోక చెరువు కలుగును కనుక సాధ్యమయినంతవఱకు మూతి వెడల్పుగా నుండుపాత్రములనే జలపానార్థముపయోగించుకొనవలెను. సున్నపురాళ్ళలో నూరినజలమునుగాని యపరిశుద్ధ మయినజలమునుగానిత్రాగినయెడలకడుపులో నెమిడికలుపలుపడుట, ఆకలితప్పుట జిగుటవిరేచనము లగుట మొదలయినవ్యాధులుకలుగుటయేకాక కొన్ని సమయములయందు దుష్టజలపానమువలన వాంతిభేది మొదలయిన ప్రజానాశనకరములయినరోగములుకూడ కలుగును. కాబట్టి యెల్ల వారును శుద్ధజలమును సంపాదించుటయందును దొరకినజలమును శుద్ధపఱచుటయందును మిక్కిలి శ్రద్ధ వహించ వలెను. మొట్టమొదట నిర్మల మయినజలమునేసంపాదించి దానినికలక పాఱుకుండునట్లు తెచ్చి శుద్ధపాత్రములయందుపోసి పైనిమూతవేసి శుచిగానుంచి పదిలముగా కాపాడుకొనుటయే యుత్తమమైన పద్ధతి. అంతస్వచ్ఛోదకములభింపని

యెడల పయిసి చెప్పినట్లు నీళ్ళు కాచికానియిండుపుగంధముపటికారపు పొడుముమామిడి పెంకలోనిపప్పుగంధము మొదలై నయొగుపదార్థములను నీళ్ళలోకలిపికాని జలమును శుద్ధముచేసికొనవలెను. వడియబోత యంత్రము దొరకినయెడల దానితో నీటిని శుద్ధపఱచుకొనుట శ్రేష్ఠమయినపని. మంచిక్రోత్తబొగ్గులను తెచ్చి కలుషజలములో నుంచినట్టయిన నీటిలోనిమయిల నవి లాగుకొని జలమును శుద్ధపఱచును. మసి బొగ్గులుముఱికినీటినిమఱింతమలినముగాచేయునని కొందఱనుకోవచ్చునుగాని బొగ్గు నీటిని మలినపఱచుటకుమాఱుగాదానియందలిసూక్ష్మములైనమలినపదార్థముల నన్నిటినితనప్రక్క కడుగుతట్టున కాకర్షించి పయిని నిర్మలమయిన తేటనీరు నిలుచునట్లుచేయును. సాధారణముగా గృహములయందు జలమును శుద్ధపఱచుటకై సులభోపాయ మొకటి గలదు. మూడు పెద్దకుండలను తెప్పించివానిని మూడు వెదురు కాళ్ళను గానికట్టకాళ్ళనుగానికలచట్రమునం దొకదానిమీఁద నొకటి కొంచె మెడముగా నిలిపి, వానిలో పయిరెండుకుండలకును అడుగు తట్టున రెండుమూడు చిన్నరంధ్రములుచేసి పయికుండలో సగమువఱకుక్రోత్త బొగ్గులను శుద్ధమైనయేటియిసుకను పోసి, నడిమికుండలో సగమువఱకును మంచయిసుకనుమాత్రమేపోసి, దొరకినంతమంచిజలమునుపయి కుండలో మెల్లగా పోసినపక్షమున జలము పైరెండుకుండల నుండియు క్రమముగా బొట్టుబొట్టుగా చిల్లులులేనియడుగుకుండలోపడి త్రాగుట కర్హమయి యారోగ్యప్రదమై నిర్మల మయినదిగా నుండును. ఇంత కంటెను సులభముగా రెండుకుండలను మాత్రమేపెట్టిపైకుండకు రెండు మూడుచిన్నచిల్లులు పొడిచి దానిలో మొదట నొకవరుస మంచయిసుకను దానిపైవరుసను మంచిబొగ్గులను వేసినీరు మెల్లగా చేర్చినయెడల అడుగుకుండలోనికి ముగించినీరు దిగును. అడుగుకుండలోపై నుండిదుమ్ము మొదలైనవి పడకుండునట్లుగా రంధ్రములుగలమూకుడుపయినియూత

వేసి గాలికొట్టనిస్థలమునందీకుండల నుంచవలెను. కుండలోని బొగ్గులను, ఇసుకను, కొన్నిదినముల కొకపర్యాయము మార్చి కుండలను శుద్ధపఱచి మరల క్రొత్తవానిని వేయుచుండవలయును. ప్రయాణములలో ఇట్లుచేయుట తటస్థింపదుగనుక, ఒకపాత్రముయొక్క మూతికి బొగ్గుతునుకలుగల దట్టమయినగుడ్డసంచిని కట్టి కట్టి తెచ్చిననీరునుదాని గుండ పాత్రలో పోసినయెడల జలముశుద్ధమగును; అట్లుకాక యిండు పుగింజ మొదలయినవానివలన నీరు శుద్ధపఱచి యనీటినికాచి తేటినపైనీటినుపయోగించుచున్నను ఉపయోగించుకోవచ్చును. ఇట్లుచేయుట వలన నీటిపల్లడి చేయక సుఖము కలుగును. మంచినీళ్లు దొరకనిచోట్ల దొరకినసముద్రజలమును గాని మఱి యేనీటిని గాని కుండలో పోసి దానికి దిట్టముగా సందులేకుండమాత్ర వేసి యామాతమధ్యనుండి వంకరగానుండుగొట్టము నొకదానినిమఱియొకపాత్రలోనికిపెట్టి మొదటి కుండనుపొయిమీఁదనుంచి క్రందమంటపెట్టినయెడల, ఆవిరిరూపముగా గొట్టముగుండ రెండవపాత్రలోనికి దిగిననీరు శుద్ధమై పైగాలిసోకిన తరువాత తియ్యపడి త్రాగుటకు యోగ్యమైనదిగా నుండును. మంచి నీరుత్రాగుటవలనదాహశాంతిగలిగి, ఆరోగ్యప్రదమగును. సారాయము మొదలై నవిత్రాగినకొలఁదిని దాహమధికమయిశరీరతత్వముచెడి వివిధ వ్యాధులు సంభవించును గనుక, ఎల్లవారును సురాపానాదులను మాని నిర్మలదకమునేసదాపానముచేయుటకుప్రయత్నింపవలయును. రోగుల గదులలో నుంచినమంచినీటిమీఁద నెప్పుడును మాత్ర వేసి యుంచవలెను. అట్లు మాత్ర వేయనియెడల రోగుల దేహమునుండి సదా విషపదార్థము లధికముగా పయికి లేచుచుండును గనుక, గాలిమూలమున ఆవిషపదార్థములుజలములో ప్రవేశించి త్రాగెడువారికి హానిచేయును.

మూడవ ప్రకరణము

—)0(—

భోజనము.

వాయు జలముల తరువాత భోజనమే మనబ్రతుకునకు ముఖ్య ధారము. ఆహారములేక సాధారణముగా మన మిరువదిదినములకంటె సధిక కాలముజీవింపము. ఒక్కదినమన్నము లేకపోయినపక్షమున కాళ్ళు లాగ లేవ సత్తువులేక బలహీనపడుదుము. రాతిబొమ్మలవలెగాక పని చేయుటవలన మనశరీరముల కటుగుదలవిశేషముగా నుండును. మనము నడుచుటవలనను, మాటాడుటవలనను, తక్కినపనులు చేయుటవలనను దేహములో కొంతభాగము తఱుగుచుండును. కొన్నిపనులు మనము తెలిసిచేయుచున్నను, శ్వాసమువిడుచుట గుండెలుకొట్టుకొనుట మొదలయిన మఱికొన్నివ్యాపారములు మన ప్రయత్న మక్కఱ లేకయే రాత్రులు మనము నిద్రపోవునపుడు సహితము మనదేహములో సదా విరామములేక జరుగుచు కొంతభాగమును వ్యర్థము చేయుచుండును. శ్వాసమువలనను, చెమటవలనను, మలమూత్రాదులవలనను శరీరము లోనిపనికిమాలినపదార్థములు పయిక వచ్చుచుండుటయందటకును తెలియును. ప్రాతఃకాలముననిద్రలేవఁగానే తూచుకొని పనిచేసివచ్చి మరల భోజనముచేయుటకుముందుతూచుకొన్నపక్షమున మనుష్యుఁడు బరువు తక్కువగానుండును. ఈప్రకారముగా ప్రతినిమిషమును మనము పని చేత క్షీణించుచున్నపక్షమునకొంచెముకాలములో మనము శుష్కించి నశింపవచ్చును. కాబట్టి పనివలన శరీరములో పోయినభాగములు పూర్తిపడుటకయి యేనోసాధనము కావలసియుండును. మనము భుజించెడియాహారమే యీపనిని చేసి మనదేహములు సన్నగిల్లి శిథిలము కాకుండ కాపాడుచుండును. ప్రతిదినమును మనదేహమునుండి చెడిన

పదార్థ మెంత పయికిపోవునో యంతయాహారము లోపలికి పోవుచుండ వలెను. మనము తినెడియన్నము, కూరలు, పప్పు, పండ్లు మొదల యినవిమనశిరీరమునకంటె విజాతీయములుగా కనబడుచుండునుగనుక, అవి యెట్లు మాంసములోను, చర్మములోను, ఎముకలలోనునరముల లోను ప్రవేశించి వాని కెట్లు పుష్టికలుగఁ జేయునాయని సంశయము కలుగవచ్చును. అవి రక్తరూపమును పొంది శరీరమంతటనువ్యాపించి తలలోను, కాళ్ళలోను, చేతులలోను, గోళ్ళలోను, ప్రేళ్ళలోను, తెక్కిన సమస్తావయవములలోను జొచ్చి వాని కెల్లను బలము కలుగఁ జేయును. ఈనెత్తురు తలవెండ్రుకల కంటెను సన్నముగానుండురక్తవాహికలనఁ బడు సూక్ష్మము లయినగొట్టములగుండఁ సూదిమొన మోపినంతమేర నైన నెడము లేకుండ శరీరమునం దంతటను వ్యాపించును గనుకమన దేహముమీఁద నెక్కడ కొంచెము సూదితో పొడిచినను, ఏదోయొక రక్తవాహిక పగిలి పయికినెత్తురు రాకమానదు. ఇటువంటిసూక్ష్మనాళ ములగుండఁ నిరాతంకముగా పోవునట్లు చేయుటకయి మనముభుజించెడి యాహారమును పలుకులు లేకుండ మెత్తగా కాటుకవలెనూరిపలచగా నీటిలోకలిపి చిక్కనిపాలవలెఁ జేయవలెననుట యెల్లవారికిని తెలిసిన సంగతియేకదా ? ఉప్పు పంచదార మొదలయినవి కొన్నిసులభముగా నీటిలోకరగి కలిసిపోయినను, మెతుకులు, రొట్టె, కూరలు మొదలయినవి విశేషప్రయత్నముచేసి పనిచేసినంగాని నీటిలో కలిసిపోవు. కాబట్టి మనము ముద్ద నోటిలో వేసికొన్నతోడనేచక్కఁగానమలియుమ్మితో కలిసినతరువాత మఱి మ్రింగవలయును. అట్లు చేయక తొందరపడి మ్రింగినపక్షమున తిన్నయన్నము జీర్ణమయి బలమియ్యక పోవుటయే కాక, అజీర్ణాదిరోగములుకూడ పుట్టును. మనయుమ్మి నమలినపదార్థములను పలచపడునట్లు చేయుటయేకాక వానిలో కొన్నిటిని కరగించెడిగుణమునుకూడ కలిగియున్నది. కాబట్టి మన మేదితిన్నను సావ

కాశముగా నమలి యుమ్మిత్తో చక్కఁగా కలిసినతరువాత నేమింగవలయును. ఇట్లుమింగినపదార్థములు గొంతుక్రోవికి వెనుకతట్టున నుండు గొట్టముగుండపోయి జీర్ణకోశములో పడును. ఈజీర్ణకోశము వీని నన్నిటిని కలియఁగలిపి, అక్కడ నూరుచుండెడుజరరాగ్నిరసముతో చేర్చఁగా, ఆజీర్ణరసబలముచేత తిన్నవస్తువులు పక్వమై గంజివంటి యన్నరసముగా మారును. ఆయన్నరసముతో కొంతభాగము జీర్ణకోశము యొక్కప్రక్కలనుండుసూక్ష్మరంధ్రములగుండ దేహములోప్రవేశించి కొంతభాగము వస్తువులను జీర్ణముచేయు పైత్యరసముతోచేరి ప్రేగులగుండ పోవుచు ప్రేగులపొడుగున నుండుసూక్ష్మరంధ్రములదారిని శరీరములో ప్రవేశించుచు రాఁగా, మిగిలిన పనికిమాలినజీర్ణముకానిపదార్థము మలరూపమున పయికి వెడలిపోవును. ఈప్రకారముగా దేహములో ప్రవేశించినయన్నరసము కండరములు, నరములు, ఎముకలు, చర్మము, గోళ్లు, వెండ్రుకలు మొదలయినవానితోచేరి వాని కన్నిటికిని పుష్టిని కలుగఁజేయును.

ఆహారయు దేహమునందు ప్రవేశించి పుష్టిని కలుగఁజేయుక్రమమును కొంత గ్రహించితిమి గనుక, ఇంక నెటువంటియాహారము బలప్రదమో యెటువంటిదానిచేత శరీరముపెరుగునో యెన్నిసారులెప్పుడు భుజింపవలయునో కొంత తెలిసికోవలసి యున్నది. మనము పుట్టఁగానే మనము పెరుగుటకయిభగవంతుఁడుపాలాహారముగాకల్పించియున్నాఁడు. మనదేహపోషణమునకయి కావలసినపదార్థము లన్నియు పాలయందీమిడియున్నవి. పాలలో మాంససారమును, క్రొవ్వును, పిష్టసారము (పిండి) తోఁగూడినపంచదారయు, ఉప్పును, జలమును కలిసియున్నవి. కాబట్టి మానవదేహముల కీయయిదుపదార్థములు సావశ్యకములు.

3. మాంససారము.—కండ పట్టఁ దగినమాంససారమువలన శరీరబలమును దృఢత్వమును మనోబలమును కలుగును. ఈమాంస

సారము పాలతోఁ జేసెడుజున్నునందును మాంసాహారములయందును విస్తారముగా నుండును. ఈపదార్థము కొంచెముగానో గొప్పగానో బియ్యము మొదలయినవానియందును కాయధాన్యముల యందును దుంపలయందును కూరగాయలయందును కూడనుండును. ఇది యెంత మనముభుజించి జీర్ణముచేసికొందుమో మనదేహబుద్ధిబలములంతయధికముగా నుండును.

2. క్రొవ్వ—మెదడును నరములను వృద్ధిచేయఁదగిన యీ క్రొవ్వ మనదేహమునందు వెట్టను పుట్టించి కాపాడును. పాలలోని వెన్నయును నేయియు క్రొవ్వపదార్థములే. ఈపదార్థము నువ్వులు మొదలయిన ధాన్యాదులయందుకూడ నుండును.

3. పిష్టసారమును పంచదారయు—ఇవి దేహములో నేభాగమునుపోషింపక పోయినను వెట్టనుపుట్టించి శరీరసుఖమునురక్షించును. పాలుతియ్యగా నుండుటచేతనే యందులో పంచదార కలిసియున్నదని యందఱును తెలిసికోవచ్చును. ఇది యొక్కచెఱకుగడలలోమాత్రమే కాక చిరగడము మొదలయిన దుంపలయందును ద్రాక్షపండ్లు మొదలయిన ఫలములయందునుగోధుమలు మొదలయిన ధాన్యములయందును కూడనుండును. వీనిలో పిండియున్నదని వేతేచెప్పనక్కఱముండదు.

4. ఉప్పు—మనకు పయికి తెలియకపోయినను పాలలోకొంచెముప్పుచేరియుండును. ఉప్పు, సున్నము, మొదలయిన ఖనిజపదార్థములనేకములు పండ్లయందును మనము ప్రత్యేకముగా భక్షించులవణమునందును చేరి యుండును. ఇవి యెముకలు మొదలయినవానిని వృద్ధి పొందించుట కుపయోగించును. ఉప్పుతగినంత తిననియెడల పేగులలో పుడుగులును పెక్కువ్యాధులును పుట్టును.

5. జలము—మనముతినెడు ప్రతివస్తువునందును పయినిచెప్పిన నాల్గుగువిధములయిన పదార్థములను వేటుచేయఁగా మిగిలెడిదంతయు

జలమే. ఇది పాలు పెరుగు మొదలయినవానిలో విస్తారముగానుండును. మనము భుజించెడి యాహారములో నొక్కపాలు పయిని చెప్పినగట్టి పదార్థమును రెండుపాళ్ళు జలపదార్థమును చేరియుండవలెను.

పయినిచెప్పిన పదార్థములయందు దేహపుష్టికేదేది యెంతెంత కావలయునో అంతంత పాలలోచేరియున్నదిగనుక, పాలు సుఖముగా జీర్ణమయి శిశువులకు మంచిశరీరపోషణమునుజేయును. ఆవుపాలు మనుష్యులపాలకంటె చిక్కనివిగాను పంచదారతక్కువకలవిగాను ఉండును గనుక, శిశువులకుపోషెడునప్పుడు వానిలో నీళ్ళుకలిపి కొంచెముపంచదార వేసిమితిపోయవలెను. పులిసిపోయినపాలనుగాని, మిక్కిలివేడిగానున్నపాలనుగాని, బొత్తిగాచల్లారిపోయినపాలనుగాని, శుచిగానుండని పాత్రములలోపోసిన పాలనుగాని, పిల్లలకుఁబోసినయెడల దేహరోగ్యమునకు భంగముకలుగఁజేయును. కాబట్టి తల్లులుశిశువులకుపోతపాలు పోయుటలో మిక్కిలిజాగ్రూకతగలిగి యుండవలెను. శిశువులకన్నము మొదలయిన గట్టియాహారమును విస్తారముగాపెట్టఁగూడదు. అట్లు పెట్టెడుపక్షమున తిన్నయన్నము బలమునుకలుగఁజేయక యజీర్ణమగుటయేకాక బలప్రదమయిన పాలయం దరుచినికలిగించును. శిశువులటిగించుకోలేనిపదార్థములను పెట్టుటచేతనే, సాధారణముగా నెగువులును బాల (పాప) రోగములుచువచ్చును; ఎగువులుమొదలయిన హాకవేళ రాకపోయినను శిశువులు వ్యాధిగ్రస్తులును బలహీనులునయియావజ్జీవమును రోగిష్టులుకావచ్చును. శిశువులుపెరిగి పెద్దవారయ్యెడుకొలదిని గట్టియాహార మధికముగా కావలసియుండును. అయినను పిన్నలుగాని పెద్దలుగాని బలముకావలసినయెడల పాలు తగినన్ని పుచ్చుకొనుచుండవలెను. పాలను చక్కఁగాకాచి, అందులో కొంచెము చక్కెర వేసి, ఆవిరిలేచుచున్నప్పుడే యావేడిపాలను సందులేకుండ నీసానిండపోసి, టెంటనే బిగువైన మూతనువేసి లోపలికి గాలిపోకుండ దానిచుట్టును

మైనమంటించి యుంచినపక్షమున, పాలు చెడిపోకుండ నెలలకొలది నిలువయుండును. కొన్ని దేశములలో పాలెండఁబెట్టి గడ్డచేసి, కావలసినప్పుడు నీరుకలిపి వాడుకొందురు. పాలలో కొంచెము పంచదార వేసి సన్నని సెగమీఁద విడువక కాచఁగా కాచఁగా తుదకా పాలు గడ్డకట్టును. తరువాతదాని నెండలోఁబెట్టి చక్కఁగా నెండనిచ్చి గాలిప్రవేశింపనిపాత్రములో నిలువచేసి కావలసినప్పుడెల్ల పాలగడ్డలో కొంచెముతీసి దానిని వేడినీటిలో వేసినయెడల, మంచిపాలయి త్రాగుటకర్హముగానుండును. ఈ దేశములో వివిధములయిన ధాన్యములు మనుష్యులకు ముఖ్యహారముగానున్నవి. వానిలో నెల్లను బియ్యముతక్కు వసారముగలదిగానున్నది. గోధుమలు, జొన్నలు, చోళ్ళు మొదలయినవి బియ్యమునకంటె నెక్కువసారముగలవి. వరియన్నము తినువారికంటె జొన్నయన్నమునుగాని చోడియంబలినిగాని తినువారెక్కువబలమునుగలిగియుండురు. వరియన్నములో పప్పుకలిపి భుజించినయెడల నెక్కువబలము చేయును. అన్నముతోఁగూడ మాంసాహారమును జేర్చినయెడల మిక్కిలిబలప్రదమైనను, మాంసభక్షణముచేయనివారు పాలువిస్తారముగా త్రాగినయెడల దానితోసమానమైన బలము నేచేయును. ఒకరికిబలముచేసెడియాహారమొకరికి బలముచేయదు. బలముకలిగి యారోగ్యదశలోనున్నవారుతిని యతిగించుకొనిపుష్టినిపొందదగినపదార్థములను బలహీనులును బాలురును వృద్ధులును జీర్ణింపఁజేసికోలేకపోవుదురు. ఇంట తినికూరుచుండెడి భోగులకన్న దేహపరిశ్రమముగలిగి పాటుపడెడివారి కధికసారముగల యాహార మెక్కువగా కావలెను. కాఁబట్టి యెల్లవారునుతమ దేహస్థితి కనుకూలమయినయాహారమునే పుచ్చుకొనుచుండవలెను.

వరియన్నము గంటలోజీర్ణమగును; పప్పు మొదలయిన యుడికిన కాయధాన్యములుమూడుగంటలలోజీర్ణమగును. గోధుమర్ొట్టె, నేయి జిన్ను మొదలయినవి ఘూడుగంటలముప్పదినిమిషములలో జీర్ణమగును.

కంఠపుష్టిచేసెడు దుంపకూరలును కొన్ని కాయకూరలునునాలుగుగంట
 లక్కుఁగాని జీర్ణములుకావు. కాచినపాలు రెండుగంటలలో జీర్ణమగును,
 మాంసాహారము తగినంతలేని యాహారమును తినువారు దేహబలమును
 చుఱుకుఁదనమును తక్కువగలవారుగా నుందురు; వారిలో కొందఱికి
 బుద్ధిశూక్ష్మతయున్నను, వారు చాలసేపు కఠినమయిన దేహపరిశ్రమ
 మునకోర్చియుండఁజాలరు. కాఁబట్టిమాంసాదులుతిననివారు సెనగలు,
 కందులు, పెసలు, మినుములు, చిక్కుళ్లు మొదలయినకాయధాన్యము
 లను పాలను సాధ్యమయినంత యధికముగా భుజించుచుండవలెను,
 మాంససారము పాలలోకన్నను కాయధాన్యములలో సధికముగానుం
 డును. అయినను కాయధాన్యములఱుగుట కష్టముగనుక, బలహీను
 లును బాలురును తగినంత శరీరపరిశ్రమములేనివారునువానినితక్కువగా
 తినవలెను. కాయధాన్యములు నూతనీశ్వయందు వేగముగా నుడుకవు
 కాఁబట్టి ప ప్లేనిశ్వతో వండుటమంచిది. వరియన్నమును, మధురా
 హారములును, నేయియు, విస్తారముగా తినువారు స్థూలకాయులయి
 కఠినమయినపనిని చేయుటకు శక్తులుగాక, ముసలితనమురాకమునుపే
 తల్ల తెల్లపడినవారిగుదురు. బాలురు మధురాహారములనతివిస్తారముగా
 తినెడుపక్షమున, పండ్లకుఁబట్టిచేయుటయేకాక యితరపదార్థములనుతిన
 టకు వారికాకలిలేకపోవును. వరియన్నమునకంటెజొన్నలు మొదలయిన
 వానియన్నమెంతో యధికసారవంతమయినను, దానినివిడిచిపనిపాటులు
 లేనిధనికులనుఞ్చాచి పాటుపడెడుబీడవాండ్రుకూడనాగరికు లనిపించుకో
 వలెనని వారినలెవరియన్నమునుసంపాదించుకొని తినుటకయి ప్రయాస
 పడుట మిక్కిలి యవివేకకార్యము. చక్కఁగాపండిన పండ్లుమంచియా
 హారము, పచ్చికాయలను మిగులమాగినపండ్లనుమాత్రముతినకూడదు.
 వండినయన్నమును చాలసే పట్టెయుంచినయెడల సాదయి తినుట కన్య
 ర్థమగును. పిలకులు, లవంగములు, మిరియములు, జాజికాయ,

జాపత్రి, మొదలయిన సంభారములు మితముగా తిన్న యెడల, ఆహారమును జీర్ణింపఁజేయునుగాని, మితముతప్పితినిన యెడల జీర్ణాశయమును పాడు చేయును. వట్టిపోక చెక్కలతో తమలపాకులను నమలుట నిష్ప్రయోజన మగుటయేగాక దానివలన పండ్లకు జబ్బుకూడ కలుగును.

మనకాకలి తీతినట్టుకనఁబడఁగానే యన్నము తినుటమాని వేయ వలెను. పదార్థముల మందలియభిరుచినిబట్టి యెక్కువగా తిన్న పక్షమున పలువిధములైన చెఱుపులుగలుగును. మితిమీరితినుటవలన తిన్నయాహారములో కొంతజీర్ణముగాక ప్రేగులలో నిలిచియుండి రోగమును పుట్టించుటయేగాక క్రిమక్రిమముగా జీర్ణసాధనములను దుర్బలపఱచి మిక్కిలి చెఱుపుచేయును. కొన్ని పదార్థము లాలస్యముగాను కొన్ని పదార్థములు వేగముగాను జీర్ణమయినను మొత్తముమీఁదనాహారముజీర్ణమగుటకు మూడుగంటల సేపుపట్టును. జీర్ణరసము చక్కఁగా నూరుటకు జీర్ణాశయమున కటుతరువాత రెండుగంటలైనను విశ్రాంతి కావలెను. కాఁబట్టి యొకసారి భోజనమైనతరువాత అయిదుగంటలలోపల మరల భోజనముచేయకుండుటమంచిది. మధ్యమధ్య గడియగడియకునేదైనను తినుచుండెడుపక్షమున, ఉడుకుచున్న బియ్యములో నడుమనడుమ బియ్యము పోయుచు వచ్చినచో నన్నము పాడగునట్లే తిన్న పదార్థములు తిన్నగా నలుగక ప్యాధులు కలుగును. సాధారణముగా ప్రాతఃకాలమున తొమ్మిదిగంటలకనఁగా జాముప్రొద్దెక్కి భోజనముచేసి, మరల మధ్యాహ్నము రెండుగంటలకును, సాయంకాల మేడుగంటలకును, భోజనము చేయుట యారోగ్యప్రదము. దేహపరిశ్రమము విశేషముగా లేనివాడు ప్రాతఃకాలమున పదిగంటల కొకసారియు, రాత్రి యేడుగంటల కొకసారియు, రెండుభోజనములు చేసినఁజాలును. పనిపాటులుచేయువాడు ప్రాతఃకాలమున పనికిపోకముందు కొంచెమన్నము తినిపోయి, మధ్యాహ్నమువచ్చి తృప్తిగా భోజనముచేయవలెను. ఎల్ల వారికిని రాత్రిభోజనము

లఘువుగానుండవలెను. రాత్రి మిక్కిలి ప్రోద్బలముతో భోజనముచేయ గూడదు. భోజనమునకును నిద్రకును మధ్య రెండుమూడుగంటల సేపవకాశ ముండవలెను గనుక, రాత్రియేడుగంటలకు భోజనముచేసిపదిగంటలకు పరుండుట మిక్కిలి సుఖకరము. దినమునకొకసారియే వెక్కసముగా భుజించుటకంటె మితముగా రెండుసార్లు భోజనముచేయుట మంచిది. కాయగూరలు మొదలయిన భోజనపదార్థములను ప్రతిదినమునొక్కటి గానేచేయక మార్చి పలువిధములుగా పాకముచేసి తినుట యారోగ్య ప్రదము. నోటిలోని యన్నమంతయు చక్కగా ఉమ్మి నీటితో కలియు నట్లుగా బాగుగ నమలిమఱిమింగవలెను. తిన్నగానమలనియెడలనజీర్ణ వ్యాధికలుగును. భోజనమయినతరువాత కఠినమైన దేహపరిశ్రమము చేయఁగూడదు; మెల్లగా కొంచెముసేపు నడుచుట మంచిది. ఇత్తడి రాగి మొదలయిన చిలుముపట్టెడు పాత్రలలోని భోజనపదార్థములు మాత్రమేకాక నీసపుపాత్రములలోని పదార్థములును విషమెక్కి రోగ హేతువులగును. తగరపు గిన్నెలలో పోసెడు మజ్జిగ మొదలయినవి చెఱుపుచేయవలగును. తిండివస్తువులు పెట్టెడు రాగియిత్తడిపాత్రములకు తగరపుపూత పూయించి మఱివాడుకోవలెను. బాలురకు కారపువస్తువులు విస్తారముగా పెట్టఁగూడదు. బాలురయొక్కయు వృద్ధులయొక్కయు భోజనము సులభముగా జీర్ణముకాదగినదిగా నుండవలెను. పదునాఱు సంవత్సరములు వచ్చువఱకును బాలురు మూడుసార్లు తక్కువగా భోజనముచేయఁగూడదు. ఇతరసమయములందుకంటె వాంతి భేది వ్యాపించియున్న కాలములో భోజనవిషయమయి యెక్కువశ్రద్ధను వహింపవలెను. ఆకాలమునందు పచ్చికాయలను, ఆకుకూరలను, సులభముగా జీర్ణముకానిసమస్తవిధములయిన పదార్థములను, తినకుండవలెను.

నా ల వ ప్ర క రణ ము.

-౧౦-

దేహ శేహ పరిశుద్ధతలు.

దేహారోగ్యమునకుభోజనపదార్థములు మొదలయినవిమాత్రమే కాక మనయాత్మకువాసస్థానమయిన దేహమును, దేహములకు వాసస్థానములయిన గృహములను, కూడ సదా శుచిగానుంచుట యత్యంతావశ్యకము. దేహమును శుచిగానుంచుటకయినిత్యస్నానమును, దంతధావనాదులును, శౌతవస్త్రధారణమును, అనివార్య ధర్మములయియున్నవి. వీనితో వేనిని మనమునిరాదరముచేసినను దానిఫలమువెంటనే కానఁబడి శరీరారోగ్యమున కనేకవిధములయిన చెఱుపులుకలుగును భూతదర్పణమునుబెట్టి పరీక్షించి చూచినయెడల మనచర్మమునిండను సంఖ్యాతీతములయిన రంధ్రములున్నట్లు కానవచ్చును. సూక్ష్మాతి సూక్ష్మములైనయారంధ్రములదారినిమనశరీరములోనుండిదుర్జలమును పనికిమాలిన యితరకలుష పదార్థములునుసదాపయికి వెడలుచుండును. ఆకలుషపదార్థములతోఁ గూడినజలమునేమనము స్వేదమనియుచెమ్మట యనియు వాడుదుము. అది యెప్పటిదప్పుకు పయికిరానియెడల, శరీరముననిలిచి యనేకవిధములైన యపాయములనుగలుగఁజేయును. దానివలన నొకాకొకప్పుడు ప్రాణాపాయము సహితము సంభవించును. కాఁబట్టి యామార్గములు కప్పుపడిపోకుండునట్లును ధారాళముగా స్వేదజలము పయికివెడలిపోవుట కేప్రతిబంధమును కలుగకుండునట్లును

చేయుచుండవలెను. చెమ్మట పయికి వెడలుటకయి యేర్పఱచిన రంధ్రములు మనయఱచేటిచర్మములో చదరపుటంగుళమునకు మూడువేల యేనూఱుచొప్పుననుండును. మన దేహముయొక్కయితర భాగములయందు రంధ్రము లింతవిస్తారముగా లేకపోయినను, మొత్తముమీఁదచదరపుటంగుళమునకు రెండువేల యెనిమిదివందలచొప్పున నుండునని శారీర శాస్త్రజ్ఞులు చెప్పియున్నారు. ఈరంధ్రములు చర్మముమొక్కయడుగు భాగమునందుండెడు స్వేదగ్రంధులలో నుండివచ్చిన స్వేదనాళములయొక్కముఖద్వారములయి యున్నవి. ఇవిగాక చర్మములో స్వేదోత్పాదక గ్రంధులనఁబడెడి యొకవిధమయిన క్రొవ్వును గలిగించెడి మాంసగోళములుండివాని నుండి చమురునదాపయికి వెడలిచర్మమును తడుపుచుండును. ఈచమురుమూలముననే మనచర్మము గాలిచేతను వేడివేతను బీటలువాఱు యెండి పగులక మృదువుగానుండును. మనము ప్రతిదినమును స్నానముచేసి దేహమునుతోముకొనిశుచిగానుంచనిపక్షమున లోపలినుండి చెమ్మటతో వచ్చి దేహమునంటుకొనెడి సూక్ష్మములయిన కలుషపదార్థములవలనను పయినుండి గాలి కెగిరివచ్చిపడెడు సూక్ష్మములయిన భూరేణువులవలనను పయినిజెప్పిన రెండువిధములయినరంధ్రములునుపూడిపోయి దేహారోగ్యమునకుభంగముకలుగును. రంధ్రములు మనగృహములోఁగలముఠికనీటిని వెలుపలికిఁగొనిపోవుతూములవంటివి. వీధులలోని ముఠికకాలువలలోనికి గృహమునుండి ముఠికనీటిని గొనిపోయెడు తూములను వీధి నైపున మూసివేసినపక్షమున, లోపలకలుషజలము నిలువయుండి కంపెత్తియెంతగట్టము కలుగఁజేయునో యనుభవముగలవారికి స్వేదనాళాదుల రంధ్రములు మూతపడుటచేత పయికి రావలసినదుర్బలాదులు దేహములోపల నె నిలిచిపోయి యెంతచెఱువును గలుగఁజేయునో సులభముగా తెలియవచ్చును.

స్నానము—మనము నిత్యమును శరీరముచక్కఁగాతోముకొని

స్నానము చేయుచున్న పక్షమున, స్వీదనాశములు మొదలైన వానియొక్క ద్వారములు మన్ను చేత పూడిపోక వెలుచుకొనియుండి లోపలినుండి కలుషపదార్థములతోఁ గూడిన చెమ్మటధారాశముగా పయికిపోవుచుండును: గజ్జిమొదలయిన చర్మరోగములు రాకుండును; శరీరమునకు బలమును సుఖమును కలుగును. మన దేహమును తిన్న గాఢోష్ణముకొని స్నానము చేయనియెడల, బలోత్సాహములు తగ్గుటయే కాక దేహమున ముఱికియంటుకొనియుండి కలుషజలము తిన్నగా పయికిపోవుట కవకాశములేక చిడుముమొదలయినవి పట్టును. చెమ్మటరూపమున గొక్కదినములో నొక్కశరీరమునుండి బయలు వెడలెడు కలుషజలము పెద్ద సారాబుడ్డెడుకంటె నధికముగానుండును; ఆజలముతో కలిసి పయికివచ్చెడి యితర కలుషపదార్థములు దినమునకరతులముకంటె హెచ్చుగానుండును. ఇవి యన్నియు నెప్పటివప్పుడు పైకిపోవుచు దేహమారోగ్యదశలోనుండుటకు స్నాన మత్యంతావశ్యకము. పానమునకువలెనే స్నానమునకును శుద్ధజలమే కావలయునుగాని యేదోయొకనీరు పనికిరాదు. ముఱికినీరు పోసికొనుటవలన గజ్జిలేచును. ఉదయ కాలమున స్నానముచేయుట మిక్కిలి మంచిది. అయినను కూలినానిచేసికొని పాలుపడువారు సాయు కాలము స్నానముచేయవలెను. అన్నము తిన్నతోడనేగాని తిన్నయన్నముజీర్ణమగుచున్న సమయమునందుఁగాని స్నానముచేయరాదు. ప్రాతఃకాలమున స్నానము చేయలేవివారు భోజనముకు ముందు చేయవచ్చును. దేహపరిశ్రమము చేయుటచేత చెమ్మట పట్టియున్నప్పుడు నీళ్ళుపోసికొన్నపక్షమున జలుబుచేసిజ్వరాదులుసంభవించును. కాబట్టిచెమ్మట యాతి చర్మము పొడిగానున్నతరువాతనే యట్టివారు స్నానముచేయవలెను. గాలికొట్టుచున్న స్థలములో బట్టబయలను స్నానముచేయక సాధ్యమయినంతవఱకు పయినికప్పున్న గాలికొట్టని స్థలములో నీళ్ళు పోసికొనుచుండవలెను. భదలిముఱికి తిన్నగాపోవుటకయినీళ్ళుపోసికొను.

నప్పుడు నబ్బుతోఁగాని కుంకుడుకాయలరసముతోఁగానిబద్ధుకోవలెను. నబ్బు తఱుచు. గారాచుకొనుట మంచిదికాదు. అఱగంట నేపటికంటె నెక్కువకాలమునీళ్ళలోనుండఁగూడదు. చన్నీళ్ళలోనై నపక్షమునపావు గంటకు లోపలనెన్నానము ముగింపవలెను. నయసుతో నున్నవారును బలముగలవారును చన్నీళ్ళలోన్నానము చేయవలెను. చన్నీళ్లుపోసికొన్న తోడనే శరీరముజివ్వుమనిచల్లగానున్ననుతరువాత దేహాయంత్రములకు ప్రోత్సాహముకలిగి రక్తప్రసారము చుఱుకుఁదనమునుపొంది సుఖము కలుగును. చన్నీళ్ళుపడినివారునుబాలురునుబలహీనులునువ్యాధిగ్రస్తులును గోరువెచ్చనినీళ్ళుపోసికోవలెను. శీతాకాలములోబలముగలవారు సహితము నులివెచ్చనినీళ్ళుపయోగించవచ్చును. మిక్కిలివేడిగానుండు నీళ్ళెప్పుడును పోసికొనఁగూడదు. మిక్కిలి శరీరప్రయాసముపడినవారును, ఎండకాలములోబహుదూరమునడిచివచ్చినవారును, కండలకుదెబ్బలుతిగిలినవారును, వేడినీళ్ళుపోసికోవలెను. మిక్కిలివేడినీళ్ళుపోసికొనుట వలన దేహపటుత్వము చెడిపోవును. ఈదేశములోపసిబిడ్డలకుడుకునీళ్ళుపోసిడు దురాచారము విస్తారముగానున్నది. వేడినీళ్ళు పోయుట వలన శరీరముకంది బహువిధములయిన చెఱుపులుకలుగును. కాబట్టి పసిబిడ్డలకుగోరువెచ్చనినీళ్ల నేపోయుచుండవలెను. ఎల్లవారునున్నానము కాఁగానేమొట్టమొదట నన్నబట్టలతోతడియంతయు పోవునట్లుగాశరీరమంతయు చక్కఁగాతుడుచుకొని తరువాత వెట్టపుట్టుటకయిమునుగు బట్టతో దేహమును కందునట్లు గట్టిగా రాచుకొనవలెను.

దంతధావనము—స్నానముచేసి దేహముననున్న ముటికిపోఁగొట్టుకొనుట యారోగ్యమున కెట్లావశ్యకమో యట్లే ప్రతిదినమును దంతములను శుద్ధిజేసికొని పండ్లపాచిని పోఁగొట్టుకొనుట యత్యంతావశ్యకము. నోరు కంపుపోవునట్లుగా పండ్లుతోముకోనిపక్షమున శ్వాస వాయువు దుర్గంధముతోఁగలిసి పెక్కుచెఱుపులను గలుగఁజేయును.

కాఁబట్టి యెల్లవారును ప్రతిదినమును ప్రాతఃకాలమున శుద్ధముగా పండ్లు తోముకొని పుక్కిలించియుమిసి తాటాకుతో నాలుక గీచుకొని మొగము కడుగుకొనవలెను. నల్లకచ్చికతోఁగాని, ఇసుకతోఁగాని ఇంక పొడుముతోఁగాని, మోటుగానుండు పుల్లలతోఁగాని, పండ్లు తోముకొనఁ గూడదు. అట్లు తోముకొనుటవలన దంతములఱగి కొంతకాలమునకు పండ్లనొప్పులు మొదలయినవి కలుగును. బొగ్గునుగాని కాల్చిన పోక చెక్కనుగాని మెత్తగానూరి దానిలో కొంచెముప్పుపొడుముకలిపి యా మెత్తనిపొడుముతో కొంచెముసేపు పండ్లుతోముకొనిముఖప్రక్షాళనము చేసికొనవలెను. విస్తారముసేపు దంతధావనము చేయఁగూడదు. అప్పుడప్పుడు పటికపొడుముకలిపిన నీళ్ళను కొంచెముసేపునోటఁబట్టి పుక్కిలించి యుమియుటవలన పండ్లచిగుళ్ళకు బలముకలుగును.

వస్త్రధారణము—మన దేహములోపలినుండి సదా పయికి వచ్చుచుండెడి చెమ్మట, మన్ను మొదలయిన వెప్పుడును మనముధరించుకొనెడు బట్టలకు పట్టుకొనుచుండును; అంతేకాక పయినుండి గాలిలోఁ జేరివచ్చెడు దుమ్ము మొదలయిన కలుషపదార్థములుగూడ కొంతవఱకు పయిబట్టలకంటుచుండును. ఈరెండుకారణములచేతను మాసిపోయిన బట్టలను వెంటనేవిడిచి, చక్కగానుతికిన శుద్ధవస్త్రములను కట్టుకొనుచుండవలెను. అట్లుచేయక మాసినబట్టలనుగాని మాసినట్లు కనఁబడని రంగుబట్టలనుగాని మరలమరల కట్టుకొన్న పక్షమున, స్నానముచేసిశుచిగానున్న ప్రయోజనములేక బట్టలనంటుకొన్న యపరిశుద్ధతలు మరల దేహమునఁ జేరిగజ్జి, చిడుము మొదలయిన చర్మరోగములను పుట్టించుటకు హేతువులగును. కాఁబట్టి దేహరోగ్యమును కోరువారందఱునుమాసిన బట్టలెప్పటివప్పుడు తీసివేసి యుతికినబట్టలను కట్టుకొనుచుండవలెను. మడిబట్టలని పేరు పెట్టి చిరకాలముతుకకుండిన పట్టుబట్టలు మొదలయిన మూఱికిఁ బట్టలను నెలలకోలఁదిదినములు కట్టుకొనుచుండెడు దురాచార

మీ తెలుగు దేశమునందు వ్యాపించియున్నది. ఈమడిబట్టలుజిడ్డుతోను చెమ్మట ముటికి మొదలయినవానితోను గలిసి కంపెత్తుటయుఁ గలదు. వివేకులయినవారీదురాచారమునుమానిభ్యోజనసమయమునందు చక్కఁగా నుతికితెచ్చిన ముటికి లేనిబట్టలనుకట్టుకొనెడి సదాచారమును నేర్చికొనవలెను. మృగాదులకు దేహములమీఁదబొచ్చు మొదలై నపున్నట్లుగా మనమృదు దేహములయొక్క సంరక్షణమునకై యేమియులేదుగనుక, మనము దేశ కాలానుగుణముగా నూలుబట్టలుబొచ్చుబట్టలు మొదలై నవానిని ధరించుకొని శరీరమునుకాపాడుకొనుచుండవలెను. చలిదేశములయందుండువారును, చలికాలమునందుష్ణ దేశములయందుండువారును, బొచ్చుబట్టలనుధరించుకొనవలెను; ఉష్ణ దేశములయందుండువారికిప్రతివస్త్రములు చాలియుండును. శీతకాలమునందు వెట్టచేయుబట్టలు లేక పోవుటవలన బీదలనేకులు జ్వరాదులచేత బాధపడుచుండును. అట్టివారు నగలకును వైద్యులకును వ్యయముచేయుటకుమాటుగా దానిలోకొంత సొమ్మును కంబళ్ళు మొదలయిన వెట్టచేయుబట్టలక్రింద నుపయోగించిన నెంతో ప్రయోజనకరముగానుండును. మనయవయవములలో నెల్లను ముఖ్యములయిన శిరస్సును కడుపును మనముముఖ్యముగాకాపాడుకొనవలెను. ఎండలోనడుచునప్పుడు మనతలమీఁదపాగానుగానిటోపీనిగాని తప్పకయుంచుకొనవలెను. తలగుడ్డ మిక్కిలి బరునై నదయిన పక్షమన రక్తప్రసారణము సరిగాజరగక శిరోవేదనము మొదలయినవికలుగునుగాన సాధ్యమయినంతవఱకు మిక్కిలి తేలికయినతలగుడ్డనే పెట్టుకొనుచుండవలెను. మిక్కిలిబిగువుగా బట్టలు కట్టుకొనుటవలన రక్తవ్యాపనమునకు భంగముకలిగి పెక్కుకీళ్ళుసంభవించును. కాబట్టి యెవ్వరును బట్టలను మిక్కిలి బిగువుగా నేభాగమునందును కట్టుకొనకుండవలెను. మనలోననేకులకు మొలగజ్జ మొదలయినవి కలుగుటకు బట్టబిగించికట్టుకొనుటయే కారణము. ప్రేగులు, శ్వాసాశయములు, మొదలయినవాని

సంరక్షణమునిమిత్తము సదాబట్టయుండుటచూపవశ్యముగానెప్పుడును కడుపుపయిని చొక్కాతోడిగియుండుట మంచిది. తొమ్మయొక్క సంరక్షణనిమిత్తము వెట్టచేసెడు ప్లానలు మొదలయిన బొచ్చుబట్ట లవశ్యముగానుండవలెను. చెమ్మతోతడిసినబట్టలను వెంటనేతీసివేయవలెను తీసివేయుటకువీలులేనిపక్షమున, అవియాలువఱకునిటునటు తిరుగుచుండవలెను. లేనియెడల తడిబట్టవలన మిక్కిలి చెఱుపుకలుగును. నదులలోను చెఱుపులలోనున్న నముచేసితడిబట్టలతో వచ్చుచుండుటయుమడిపేరు చెప్పివిధవలు మొదలై నవారుతడిబట్టలతో వంట మొదలై నవిచేయుచుండుటయు మనదేశములో గొప్పదురాచారములుగా నున్నవి. తడిబట్టను తడవుగా ధరించుటవలన శరీరమునందలి యుష్ణము తగ్గిపోయి పలువిధములయిన వ్యాధులు సంభవించును. పెద్దవారికంటె బిడ్డలకు మంచిబట్టలెక్కువయూవశ్యకము. వారి దేహములు మిక్కిలికోమలములు గనుక శీతోష్ణములనంతగా సహింపలేవు. కాబట్టి పసిబిడ్డలదేహముల యందెప్పుడును మంచిబట్టలు ముసల్లు చేయవలెను. మంచిబట్టలనఁగా పరిశుద్ధమయినవిగాని విలువబట్టలని యర్థముకాదు. శీతకాలమునందు పిల్లలకులోపలనూలుబట్టలుతోడిగిపైనిబొచ్చుబట్టలు వేసి యుంచవలెను మనదేశమునందు బట్టలుతిన్న గాతొడుగకపోవుటచేతనే పసిబిడ్డలకువిరేచనములు మొదలై న పెక్కు వ్యాధులును వానిమూలమునమరణములును హెచ్చుగా సంభవించుచున్నవి. పిల్లలకుప్రక్క వేసెడుబట్టలను కప్పెడు బట్టలనుకూడతఱుచుగామార్చిశుచిగానుంచవలెను. ఒక్కపిల్లలవిమాత్రమేకాక పెద్దవాండ్రప్రక్క దుప్పట్లనుకూడ మాసినతోడనేతీసివేసి త్రొత్తవిమార్చుచుండవలెను. మార్చకమాసినవానినే పెక్కుదినములుంచెడుపక్షమున, వానినంటుకొన్న కాలుష్యములు దేహమునంటుకొని వ్యాధిజనకములగును. శెల్ల బట్టవలన దేహమునకుష్ణమధికముగాసోకదు గనుక, వేసవికాలములో శెల్ల బట్టలుధరించుకొనుటమంచిది. రంగుబట్టల

లోనల్ల నానివలన దేహమునకుష్ణమధికముగాగలుగునుపయిబట్టలకంటె లోపలతోడుగుకొన్న బట్టలనుపలుమాఱుమార్పుచుండవలెను. కొందఱు ముఱికిచొక్కాలను లోపలతోడుగుకొని పయినిమంచివానిని వేసికొనుటయు, మాసినదుప్పట్లు మొదలైనవానిని ప్రక్కయడుగున వేయుటయు కలదుకాని యట్టిమాయలవలన నష్టమేకాని లాభమేదియులేదు.

ఇండ్లు—మన దేహారోగ్యమునకయి శరీరము నెట్లుపరిశుద్ధముగానుంచుకొనవలయునో యాప్రకారముగానే మనము వాసముచేసెడు గృహములనుగూడ మిక్కిలిపరిశుద్ధముగానుంచుకొనవలయును. ముందుగాగృహములను తిన్నగాకట్టించుకొనుటయందు శ్రద్ధవహించినంగాని, ఆరోగ్యమునకనుకూలమగునట్లువానినిశుద్ధముగానుంచుకొనుటశక్యముకాదు. ఇండ్లు కట్టుకొనునప్పుడు వానిచుట్టును విడిగా కొంతస్థలమును విడిచిపెట్టి మధ్యభాగమునం దిండ్లుకట్టుకొనుట మంచిది. ఇంటిచుట్టును స్థలమున్నపక్షమున; ఇంటిలోనికి శుద్ధవాయువు నిరాతంకముగా ప్రవేశించుటయేకాక, లోపలఁగలిగెడు దుష్టవాయువులన్నియు పూర్ణముగా పయికిపోవుట కవకాశముకలుగును. మధ్యను వట్టిస్థలములేకుండ నిండ్ల నొకదానిమీఁద నొకటి యిటుకుగాఁ గట్టినపక్షమున, మంచిగాలి తిన్నఁగా లోపలికి రాకయు చెడుగాలి పయికిపోకయు లోపల వసించువారి యారోగ్యమునకు భంగము కలుగును. నదులసమీపమునఁగాని, చెరువులసమీపమునఁగాని, నీరునిలిచియుండెడు గుంటల సమీపమునఁగాని, ఇండ్లెప్పుడునుగట్టక సాధ్యమయినంతవఱకెత్తయిన ప్రదేశములయందే గృహములనుకట్టుచురావలయును. ఎత్తయినచోట్ల కట్టునప్పుడుసహిత మిండ్లనుకట్టెడు భాగమును భూమికంటె రెండు మూడడుగుల యెత్తుచేయుటవలన వర్షాకాలమునందునీరునిలువక నట్టి భృనుగోడలును, తేమయెక్కకపోడిగానుండియారోగ్యప్రదములగును. సాధారణముగా మనవారికివచ్చెడు జ్వరములలో విశేషభాగమిండ్లు

తేమగానుండుటచేతను, చుట్టుపట్లనీరునిలిచెడు పల్లపునేలలుండి యా కలములుకుళ్ళుచుండుటచేతనుకలుగుచుండును. ఇండ్లలోనివసించువారికి గాలివిస్తారముగాఁ గావలిసియుండునుగాన, గోడలను కుటుచుగా నుంచక సాధ్యమయినంతవఱ కెత్తుగాపెట్టించవలెను. వెలుపలిగాలిధారా శముగావచ్చుటకయి నొడ్డియావరణపు గోడలనుమాత్రముపొట్టిగానే యుంచవలెను. లోపలికి కావలిసినంతగాలియును వెలుతురును వచ్చుచుండుటకై వాసముచేయుగృహములకు తగినన్ని ద్వారములనుగవాక్షములను పెట్టవలెను. గాలియు వెలుతురును తిన్నగారానియిటుకుసందులలోసహితముగృహములను గట్టరాదు. మనదేశమునందనేకగృహములలోని గదులు తిన్నగా వెలుతురువచ్చుటకు వీళ్ళు లేనివై పగలు సహితము చాలవఱకు చీకటిగానుండును. అట్టిగదులు వసించుటకుఁ గాని శయనించుటకుఁగాని యర్హమయినవికావు. దేహసుఖమునకు గాలివలెనేవెలుతురునుమిక్కిలియావశ్యకమయినదే. వెలుతురుచొరని ప్రదేశమునందు నాటఁబడినమొక్కలు తెల్లపడి బలహీనముగానుండునట్లేవెలుతురురాని గృహములయందు వసించువారును పాలిపోయి బలహీనులయిరోగిష్టులయి దేహమనస్సౌఖ్యములుతిన్నగాలేనివారయి యుందురు. వెలుతురు చక్కగావచ్చెను గదులలో నుంచఁబడెడు రోగులు చీకటిగదులలో నుంచఁబడినవారికంటె శీఘ్రముగా స్వస్థతనుబొందుదురు. వెలుతురువలన గాలి శుద్ధతనుబొందును. గదులలోవురుగులు మొదలయినవి చేరవు; గదులలోనుండుగోడలముఠీకి మొదలయినవి మనకన్నులకు స్పష్టముగాకనఁబడుటచేతమనమువానినిశుభ్రముచేయుదుము. అంతేకాక వెలుతురువలనమనమనస్సులకు తృప్తిహముకలుగును. కాబట్టి వాసగృహములయందు సదా వెలుతురుప్రవేశించునట్లుచేయవలెను. వాసగృహములయందు శుద్ధివాయువుండుట యావశ్యకమని యిదివఱకే పలుమారుఁ జెప్పఁబడినది. మంచిగాలిచాలినంతయుండుట

కయి యొక్కొక్క మనుష్యునకు పదియడుగులయెత్తుగల గదిలోనలు
 వదియెనిమిది చదరపుటదుగుల స్థలము కావలసియుండును. గాలిస్వేచ్ఛ
 గా వచ్చుటకును పోవుటకునుగల మార్గములున్న యెడల తక్కువస్థల
 మయిననుసరిపోవును. కాబట్టి గదులలో గోడల కెదురుప్రక్కలను పయిగా
 కిటికీలనుంచవలెను. ఎదురుప్రక్కల గోడలకు గవాక్షములుండుటవలన,
 ఒకప్రక్కనుండి గాలిలోపలికి వచ్చుచుండుటయు మఱియొక ప్రక్క
 నుండిపోవుచుండుటయు సంభవించుచుండును. నడికప్పునకు సమీపమున
 గాని వీలులేనియెడల గోడలకొనలనుగాని సందులుండునట్లు విడుచుట
 మంచిది. అట్లుండుటవలన మనము శ్వాసమువిడిచినచెడుగాలిపయికి లేచి
 యాసందులలోనుండి వెలుపలికిపోవుచుండును. మనవారుపడకయిండ్లలో
 పెట్టెలును బియ్యపుబిందెలు మొదలయినవియు పెట్టి గాలిమఱింత
 తక్కువగునట్లు చేయుదురు. పడక గదులను పెట్టెలు మొదలయినవానితో
 నింపుట సుఖమునకు భంగకరము. గవాక్షములు లేక పోవుటవలననుగదు
 లను వస్తువులతో నిండించుటవలననుగాలి చెడిపోవుచుండుటయాగదుల
 లో పరుండువారికి తెలియదు. క్రొత్తగా పయినుండి వచ్చువారికి గుప్పన
 దుర్గంధముకొట్టి గాలిచెడుచున్నట్లు తెలియవచ్చును. కాబట్టి శుద్ధ
 వాయువు రాకపోకలుచేయుటకుఁదగిన గవాక్షములు లేని గదులలోనిదిం
 పఁగూడదు. గవాక్షములు లేని పెద్దగదులకంటె గవాక్షములున్న చిన్న
 గదులే యెక్కువయారోగ్యప్రదములు. గవాక్షములును ద్వారములును
 వెలుతురునిమిత్తమునుగాలినిమిత్తమును ఉద్దేశింపబడినను, మనవారనే
 కులు గవాక్షములను సదామూసియుంచి వానిలో వస్తువులను పెట్టి
 యుంచుట యీ దేశమునం దొక గొప్పదురాచారమయియున్నది. ఇట్టి
 గోడలయందు సందులు మొదలయినవియు ఉదనీయక గచ్చుపూతనుగాని
 బీదలై నయెడల మట్టిపూతనుగానియవశ్యముగా చేయించవలెను. అంతే
 కాక గోడలను తఱుచుగా తుడిపించుచు నాలెగూండ్లు మొదలయినవి

లేకుండఁ జేయవలెను. సంవత్సరమునకు రెండుపర్యాయములు వెల్లయనఁగా గోడలకు సున్నపునీళ్ళపూత వేయించవలెను. సుద్దనీళ్ళతో వెల్ల వేయించుటవలన నేమియుప్రయోజనములేదు. గోడలకప్పుడప్పుడు నుట్టిపూత పెట్టించవచ్చునుగాని పేడపూతమాత్రమారోగ్యమునకనుకూలమయినదికాదు. దానివలనదుర్గంధంకలిగి శరీరసుఖమునకుచెఱుపు కలుగఁజేయును. నట్టిళ్ళు మొదలయినవి విస్తారముగా నీళ్ళుపోసి ప్రతిదినమునుఅలుకుచుండుటవలనఁగూడ నేల తేమయెక్కి, అందుతిరుగుచుండెడువారికి సుఖహీనత కలుగును. పొగవలనఁగూడశరీరారోగ్యమునకుచెఱుపుసంభవించునుగనుక వంటయిండ్లువాసగృహములకుచేరకప్రత్యేకముగా నుండునట్లుచేసి వానియందు పొగ పయికిపోవుటకై పొగగొట్టములను పెట్టింపవలెను. గాలి తేమయెక్కి జబ్బుచేయునుగాన, పడక గదులలోఁగాని తఱుచుగాకూరుచుండు గదులలోఁగాని యెప్పుడునుతడి బట్టల నాఱఁగట్టఁగూడదు. పనికిరాని కాయగూరలను, తినఁగామిగిలిన భోజనపదార్థములను, అరటాకులు మొదలయిన పచ్చియెంగిలాకులను, అరటికాయలు గుమ్మడి కాయలుపనస కాయలు మొదలయిన కాయలును కంద చేమ పెండలము మొదలయిన దుంపలును చెక్కినపై పెచ్చులను ఇండ్లకుసమీపమున పాఱవేయుట మనలో సర్వసాధారణమైయున్నది. ఇట్టిపదార్థములను నివాసగృహములకుసమీపమునఁబాఱవేయుటవలన ఆపదార్థములుకుళ్ళివానినుండినానావిధములైన విషవాయువులుబయలుదేఱి, బహువిధములయిన రోగములను పుట్టించును. కాఁబట్టి పెంటలు మొదలయిన యపరిశుద్ధ పదార్థములను వేనిని గృహములసమీపమున బోయక, ఇండ్లకుసాధ్యమయినంతదూరమునగోతులుత్రవ్వించివానిలో పోయుచురావలెను. మనస్త్రీలు కొన్నియడుగుల దూరమైనను గృహమునుదాటి నడుచుటకుబద్ధకించి వీధిగుమ్మములలోనిలుచుండియేయెంగిలాకులు మొదలయినవానిని వీధిలోవిసరి వేసెదరు. పెంటలు మొదలైన

వెప్పటివప్పుడు దూరముగాఁ దీసికొనిపోవుటకు వల్లపడనియెడల వాని నెల్ల నొకకుండలో వేసి మూత వేయుచుతీసికయైనప్పుడు తామయినను దూరముగాఁ గొనిపోయి గోతులలో వేయవలెను; లేదా పనిక తైలచేత నైనను వేయించవలెను. ఈప్రాంతములయందు సాధారణముగా గృహములమధ్య కుండ్లుండుటయు, వానిలో స్నానములు మొదలయినవిచేయుచుండుటయు, ఆచారముగానున్నది. అట్టికుండ్లలోను ముటికికాల్వలలోను ముటికిగాని ముటికినీరుగాని యెంతమాత్రమును నిలువనీయక వానిని ప్రతిదినమును మంచి నీటితో కడుగుచు, ముటికినీరు మొదలయిన వానిని ఎత్తి దూరముగా పాఱఁబోయించుచురావలెను. ముటికినీరు మొదలయినవి నిలువయున్న పక్షమున కంపెత్తి దుర్గంధసహితమయిన విష వాయువులుబయలు వెడలి నానావిధములయిన జ్వరాదులను కలిగించును. రాత్రులయందు కుండ్లలోనుండి ముటికినీటిని గొనిపోయెడు తూము కాల్వలయొక్క ద్వారములను మూసియుంచవలెను. దొడ్లలో మఱుగు పెరళ్ళున్నను, అక్కడకుపోవుటకు పాలుమాలి బిడ్డలను వీధులలోను గుమ్మములముందను రెంటికి కూర్చుండబెట్టెడి మిక్కిలి గొప్పదురాచారము మనస్త్రిలలో విశేషముగానున్నది. అంతేకాక పెద్దవారు సహితము రాత్రివేళ వీధులలో మలబాధకుపోవుదురు. వివేకము గలవాడు మహానర్థదాయకమైన యీ చెడ్డయలవాటును తాముమాని వేయుటయే కాక సాధ్యమయినంతవఱ కితరులచేతఁగూడ మాన్పవలెను. మఱుగు పెరళ్లు సాధ్యమయినంతవఱకు దొడ్లలో దూరముగాకట్టించి వానిని ప్రతిదినమును పరిశుభ్రము చేయించుచుండవలెను. గృహసమీపమునందు నీడనిమిత్తమయి చెట్లుండవచ్చునుగాని మంచిగాలి లోపలికివచ్చుటకు ప్రతిబంధము కలుగునట్లు మిక్కిలివిస్తారముగానుండఁగూడదు. చెల్లెత్తుగా పిరిగి గాలిగాని వెలుతురుగానివచ్చుటకడ్డముగానున్న పక్షమున, అడ్డముగానున్న కొమ్మలను చెట్లను కొట్టి వేయుచురావలెను. దొడ్లలో

చికిలింత కసిందమొదలయిన చెట్లు పెరుగకుండ తీసివేయుచుండవలెను. చెట్లనుండి రాలిన ఆకులు మొదలై నవానినూడ్పించి గోతులలోపోయించి కాల్పించుచుండవలెను. ఇండ్లలోఁగాని యిండ్లకు మిక్కిలిసమీపమునఁ గాని పశువులు మేకలు మొదలయినవానినికట్టనియ్యఁగూడదు. ఒక వేళ కట్టతట్టస్థించినయెడల, కొచ్చుకానియ్యక పేడ మొదలై నవానిని వెంటనే తొలగించుచు వచ్చుటయేకాక గొడ్డలో పేడ కుప్పలు నిలువ యుండనియ్యను సహితముకూడదు. గోడలకు పిడకలు చఱచుటయు మంచిదికాదు. ఇటువంటివన్నియు నధమపక్ష మింటికి నూలుగజముల కన్న తక్కువ దూరములో నుండఁగూడదు.

అ యి ద వ ప్ర క రణ ము

దేహపరిశ్రమ విశ్రాంతిలు

దేహపరిశ్రమము—పయిప్రకరణములయందుఁ జెప్పఁబడినసుఖ సాధనములనన్నిటినిమనమనుసరించినను, దేహపరిశ్రమము నొక్కదాని ననాదరముచేసినపక్షమున మనకుచక్కనిశరీరారోగ్యమెన్నటికినికలుగ నేరదు; కాఁబట్టి దృఢగాత్రులయి యారోగ్యమనుభవింపవలెననికోరు వారందఱును దప్పకయేదోయొకవిధమున నిత్యమునుశరీరపరిశ్రమమును జేయుచుండవలెను. పనిలేకుండ నొకమూలవ్యర్థముగాపడ వేసియుంచఁ బడినయెడల సంవత్సరములోపల నె చక్రములు మొదలయినవిత్రుప్పపట్టి గడియారములు మొదలయినయంత్రములెట్లుపాడగునోయట్లేమన దేహ యంత్రమును పనిపాటులులేకుండ నిరుపయుక్తముగా నుంచినయెడల శీఘ్రకాలములోనే యవయవపటుత్వముచెడిపోయి దుర్బలమయియెం దునకుఁ బనికిరానిదగును. ఒకమూల పాఱవేయఁబడిన తాళముచెవి త్రుప్పపట్టి చెడిపోవుటయు నిత్యమును వాడుకలోనుండెడు తాళముచెవి మెఱుఁగెక్కి గట్టిగానుండుటయు నెఱిగినవారికి, పనిచేయనిశరీరములు గుల్లసాఱిలావయి దుర్బలములగుననియు పనిచే సెడుశరీరములు గట్టిపడి బలిష్ఠములయియుండుననియు చెప్పవలసినయక్కఱియుండదు. మనలోని ధనికులభార్యలు మొదలయినవారు సాధారణముగా బలహీనురాండ్రై యడిగెడుదూరము వడిగానడిచినను రోజుచు నాయాసపడుచుండుటకు తగినపాటులేకపోవుటయేముఖ్యకారణము. ఏయవయవములకుచక్కగా సన్నియుండునో యా యవయవములు కండపెరిగి బలిష్ఠములయి పనిచే

యుటకు సమర్థులయియుండును; ఏయవయవములకు చక్కగా పని
యుండదో యాయవయవములుచిక్కిదుర్బలములై పనిచేయుటకసమర్థ
ములయియుండును. సు తితోనిత్యమును పనిచేయుచుండెడు కంచరులు
మొదలై నవాండ్రకుడిచేతులుదిట్టముగాకండబలిసి యెట్టికఠినమైనపనిని
చేయుటకై న నర్హములయియుండుటయు, పనిలేక దేవునికిచేతులుమీదు
కట్టెడు యోగులు మొదలై నవారికుడిచేతులు శుష్కించిబిట్టబిగిసికొని
పోయి యన్నముతినుటకై న నర్హములుకాకుండుటయు, అనేకులు కని
పెట్టియుండవచ్చును. ఈ హేతువుచేత నేమనమేయవయవమునుగదల్చక
రాత్రియును పగలును పోతగొమ్మలవలె కూరుచున్నపక్షమున, సమస్తా
వయవపటుత్వమును తప్పిపోయి మనకుతప్పక వ్యాధివచ్చును. కాబట్టి
సమస్తావయవములకును పనికలుగునట్లుగా మనమునిత్యమును దేహపరి
శ్రమముచేయుచుండవలయును. భౌగ్యవంతులలో వ్యాధులువిశేషముగా
నుండుటకు కారణమువారికిపనిలేకుండుటయేయనియు, వారిపనిలేమియే
వారినిమెల్లమెల్లగాతిని వేయుచున్నదనియు, వారిపాలిటికిదీర్ఘములుగా
కానఁబడెడుదినములను వారెల్లగడపవలయునో తెలియకరోగములలో
గడపెదరనియు, ఒకఘననైద్యుఁడు వ్రాసియున్నాఁడు.

చక్కని దేహపరిశ్రమమువలనశుద్ధరక్తముశరీరమునందలిసమ
స్తావయవములకును వేగముగా ప్రవహించి వారికిబలోత్సాహములను
సుఖమును కలుగఁజేయును. అందువలనశ్వాససాధనములునుజీర్ణసాధన
ములును క్రమమయినస్థితియందుండి సుఖప్రదములగును. నడుచుటపడు
గెత్తుట మొదలయిన పరిశ్రమమువలన మఱింతవేగముగా శ్వాసమును
విడుచుచుందుముగనుక శుద్ధవాయువు లోపలికఠికముగాపోయి రక్త
మునుమఱింతఅధికముగాశుద్ధపఱుచును చెమ్మటవిస్తారముగాపట్టి రోపల
నున్న యపాయకరములయిన కలుషపదార్థములు మఱింతవేగముగా
పైకివెడలిపోవును. దేహపరిశ్రమములేనివారికి బలప్రదములయినమంచి

పదార్థములను భుజింపవలెనని కొండంతయాస క్రియున్నను, తిన్నవస్తువులుతిన్నగా జీర్ణముగాకయు వానిసారమంతయు శరీరమునఁబట్టకయు అవి బలప్రదములుకాకుండును. దేహపరిశ్రమమునకు ప్రాతఃకాలమును సాయంకాలమును మిక్కిలి యనుకూలములైనవి. ఈరెండువేళలలోను ప్రాతఃకాలమునందలి వాయువు మిక్కిలి శుద్ధముగా నుండును గనుక, సాయంకాలమునకంటెనుదయకాలమునందలిదేహపరిశ్రమ మెక్కువ యారోగ్యదాయకముగానుండును. శీతకాలములో ప్రాతఃకాలమునందు మంచధికముగా నుండెడు పక్షిమున నుదయకాలమునందు శరీరపరిశ్రమమునుమాని సాయంకాలమునందే చేయవలెను. దేహపరిశ్రమములనేకవిధములుగానున్నను, వానిలో నెల్లను మంచి గాలిలోవేగముగా నడుచుటయు పరుగెత్తుటయు మిక్కిలి శ్రేష్ఠములయినవి. మంచిగాలిలోనని చెప్పటచేత జనసంఘము విస్తారముగాఁగల పట్టణ వీధులలో నడువక యూరిబయలును పొలములును మనోహరములయిన వృక్షదులునుగలచోట్లనడువవలెననిమీదే తెలిసికోవచ్చును. భోజనముచేయగానేగాని, తిన్నయన్నము జీర్ణమగుచుండఁగాగాని శరీరపరిశ్రమమును జేయక భోజనము చేసినతరువాత నధమముజాముసేపుతాళియే దేహపరిశ్రమమారంభింపవలెను. ప్రాతఃకాలముననడుచుటకు బయలుదేఱక ముందుకొంచెముపాలనుగాని తేయాకునీళ్ళనుగాని పుచ్చుకొనుట మంచిది. నడచుటయు పరుగెత్తుటయుఁగాక యీదులాడుట, బంతులాట, తోటలలోత్రవ్వట, సముచేయుట, గుఱ్ఱములనెక్కి సవారిచేయుట, మొదలైన పరిశ్రమలను శక్త్యనుసారముగా చేయవచ్చును. ఒకమనుష్యుడదమము ప్రతిదినమును నాలుగుక్రోసులదూరమయినను నడువవలెను. కాని యంతదూరమును నొక్కసారియే నడువవలసిన యావశ్యములేదు. ప్రొద్దుననొకక్రోశము నడిచివచ్చి మరల సాయంకాలమంతదూరము పోయిరావచ్చును. మిక్కిలియలసిపోయినట్లుకనఁబడు

గానే నడకనుమాని వేయవలెను. బొత్తిగా దేహపరిశ్రమము లేకపోవుట వలన నెట్లో యాళ్లే అతి దేహపరిశ్రమమువలన గూడ పలువిధములయిన చెఱువులుగలుగును. కాబట్టి యెల్ల వారును తమ శక్తికి తగినట్లుగా పరిమితమైన దేహపరిశ్రమమునే చేయుచుండవలెను. సాధారణముగా నుదయ కాలమున నొక గంట సేపును సాయం కాలమున నొక గంట సేపును దినమునకు రెండు గంటల కాలము దేహపరిశ్రమముచాలును. దేహపరిశ్రమము చేయువాడు మొట్ట మొదట నేయొక్క సారిగా కఠినములయిన వ్యాయామాదులకు పూనక కొంచెముగా నారంభించి క్రమక్రమముగా హెచ్చుచేయుచు రావలెను. అటుతరువాత సహితమల్ప కాలమతిక తనమయిన పరిశ్రమమును జేయక కొంచెమెక్కువ సేపు సామాన్య పరిశ్రమమును జేయుచుండుట మిక్కిలి క్షేమకరము. అట్టి పరిశ్రమమును సరిగా నిత్యమును జేయుచుండవలయు నేకాని కొంత కాలము చేయుచు కొంత కాలము మానుచు నుండరాదు. దేహపరిశ్రమము చేత విస్తారముగా చెమ్మట పట్టియున్నప్పుడు దేహముమీఁద చల్లని గాలి సోకనిచ్చినను వెంటనే స్నానము చేసినను జలుబు చేసి జ్వరాదులు సంభవింపవచ్చును. కాబట్టి చెమ్మట యాతని తరువాతనే గాలిలోనికి పోవుటగాని స్నానము చేయుటగాని జరపవలసినది. నమచుట మొదలయిన దేహపరిశ్రమములను జేయునప్పు డేవిషయమును గుఱించి యైన ఆలోచించుచు మనస్సున కాయాసము కలిగింపక మిత్రులతో మాటాడుచు గాని వృక్షములు మొదలయిన వానిని జూచుచు గాని యుల్లాసముగా నుండవలయును. దేహపరిశ్రమమును జేయునప్పుడు మనస్సును, మనఃపరిశ్రమమును జేయునప్పుడు దేహమును విశ్రాంతి పొందుట యారోగ్యప్రదముగాన, గదులలో గూరుచుండి వ్రాయుట చమవుట యాలోచించుట మొదలయిన మనఃపరిశ్రమమును చేయుటచే విసుగు కలిగినప్పుడు వెంటనే యీవలికి వచ్చి కొంత సేపు మంచి గాలిలో బయట నటుతిరుగవలెను. ఈ ప్రకారముగానే కార్యస్థానములయందు పగ

తెల్లను గూడు చుండిపనిచేసి యాయాసపడివచ్చినవారు వెంట నేయింటికి వచ్చి యుస్సురని కూలబడక బయలును కొంచెము సేపుశుద్ధవాయువులో తిరిగివచ్చినయెడల, మునుపున్న యాయాసమంతయు పోయి దేహము హాయిగా నుండుటయేకాక మంచి యాకలియయి రాత్రిసుఖనిద్రయు కలుగును.

ఇట్టిపరమప్రయోజన కరమయిన దేహపరిశ్రమము జేయక యుపేక్ష చేసినపక్షమున శరీరమునందు జవన తత్త్వములు లేక క్రొవ్వధికమై దేహములు స్థూలములై నిస్సారములును బలహీనములునగును. శరీరము పూర్ణముగా పెరిగిన కాలమునకంటె పెరుగుచున్న కాలములో దేహపరిశ్రమమధికముగా కావలయును. కాబట్టి పెద్ద వారికంటె బాలురధికముగా శరీరపరిశ్రమమును చేయుచురావలెను. బాలురుగాని బాలికలు గాని యుత్సాహముతో గంతులు వేయుట పరుగెత్తుట కేకలు వేయుట మొదలైనపనులు జరుపుచు నాటలాడుచున్నప్పుడు వృధాగా వారియాటలకు భంగముకలిగించి వారిసంతోషమును చెఱుపరాదు. బాలికలుయ్యాల లూగుటయు వారికిమంచిసాధకమే. దేహమునందలికీళ్ళుకదులునట్లుగా వారాడెడి యేవిధమయిన యాటలను మాన్పక యట్టియాటలయందు వారికుల్లాసమును నుత్సాహమును కలుగునట్లు చేయవలెను. ఈ దేశము నందలి విద్యార్థులు సామాన్యముగా తమ కాలమునంతను పాఠములను జదువుటయందేవినియోగపఱుచుచు దేహపరిశ్రమము నెంతమాత్రమును పాటింపక పరీక్షా కాలములయందురోగపడియు గూవజ్జీవమునుబలహీనులయ్యును చెడిపోవుచున్నారు. ఎంతయెక్కువసేపు చదివిన నంత యెక్కువచదువు వచ్చుననుకొనుట భ్రమయేకాని సత్యముకాదు. ఎల్ల కాలమును చదువునందే గడపెడివానికంటె కొంతసేపాటలాడి కొంత సేపు చదువుకొనువానికే యధికవిద్య వచ్చును. కాబట్టి విద్యార్థులు సూర్యాస్తమయ సమయమునందు బంతులాడుట మొదలయిన దేహపరి

శ్రమమును నిత్యమునుతప్పక చేయుచుండవలెను. విద్యార్థులకుచదువుట వలన నాయాసము కలిగినప్పుడు వెంటనేలేచి బయలును కొంతసేపు తిరిగివచ్చుటయేవారికి విశ్రాంతిగానుండును. విస్తారముగాతిరుగుటవలన బడలిక కలిగినప్పుడొకచోట కూరుచుండి చదువుటయేవిశ్రాంతిగానుండును. చదువునప్పుడు మనస్సునకును నేత్రములకును పనికలిగితక్కినకరచరణాద్యవయవములకు విశ్రాంతికలుగును. నడుచునప్పుడుకరచరణానులకు పనికలిగి మనస్సునకును నేత్రములకునువిశ్రాంతికలుగును. దృఢగాత్రులకు పనికివచ్చెడు పరిశ్రమముబలహీనులకునురోగబాధితులకును పనికిరాదు. అట్టివారు కఠినమయిన దేహపరిశ్రమములేవియు చేయక తేలికయైన పరిశ్రమములను కొంచెముసేపు చేయుచురావలెను. తేలికయైన సాధకమునుసహితము వారొక్కనారిగా చేయక నడుమనడుమ కొంచెముసేపాగుచువచ్చి యలపుతిర్చుకొను చుండవలెను. మంచిగాలికొలకు వారు బండ్లలో నెక్కి యూరిబయలును తిరుగవచ్చును.

విశ్రాంతి—మనశరీరమునకువిశ్రాంతి రెండువిధములుగాఁ గలుగును. అందు మొదటిది యొకవిధమయినపనినిచేయుటవలనబడలికకలిగినప్పుడాపనిని విడిచిపెట్టి మఱియొకవిధమయినపనినిగాని యాటనుగాని చేయుట. చాలసేపు కూరుచుండి చదువుటవలన నాయాసముకలిగినప్పుడు కొంచెముసేపు లేచి తిరిగివచ్చుట విశ్రాంతిగానుండుననియు, చాలదూరము నడిచివచ్చుటవలన నాయాసముకలిగినప్పుడు కొంచెముసేపు కూరుచుండి చదువుట విశ్రాంతిగానుండుననియు, ఈవఱకొకచోటఁ జెప్పఁబడినది. ఒకపనినిచేయునప్పుడు శ్రమపడుచుండిన యవయవములు వేరొక పనినిచేయునప్పుడు విశ్రాంతిపొందును గనుక ఇదియొకవిధమయిన విశ్రాంతియేయైననుపూర్ణమయినవిశ్రాంతిమాత్రము కానేరదు. ఇటువంటి విశ్రాంతివలనను వేడుకలవలనను మనకు కొంత సుఖము కలిగినను, మనకు పూర్ణమయిన యలసటగలిగి మనమనమ్ము

గాని శరీరముగాని యేపనిని చేయుటకును నేవేడుకననుభవించుటకును సమర్థముగాక సంపూర్ణ విశ్రాంతిని పొందనపేక్షించెడి కాలముకంటి ప్రతిదినమునుండునని యనుభవముచేత నెల్ల వారికిని దెలియును. ఆ సంపూర్ణవిశ్రాంతికే నిద్రయనిపేరు. అదిమనప్రయత్నముక్కఱలేకయే దేవదూతవలె తనంతనేవచ్చి, పనిచేసియలసిన యవయవములనుమరల బలపఱిచి, సుఖమును పుష్టిని కలిగించి, మరల మనలను పనిచేయుట కర్హులనుగాఁజేసి మనలను విడిచిపోవును. అదియెట్లువచ్చునో, ఎట్లుపని చేయునో, శాస్త్రవేత్తలకు సహితము పూర్ణముగా తెలియదు. నిద్ర లేక మనముచిర కాలము జీవింపనేరము. మనమేపనిచేసిననుదానివలన మనదేహము గోకొంతయలుగుదలకలుగుచుండును. ఆయలుగుదలవలన పోయినపదార్థములకు మాఱుగాఁ గ్రాత పదార్థములువచ్చిచేరియప యవములు మరల పూర్తిపడుచువచ్చినంగానియవయవ పటుత్వమును స్వకృత్యమును నిర్వహించుటకు సామర్థ్యమునుగలుగవు. పగలుచేసెడు పనులవలనఁగలిగెడునష్టము రాత్రులు నిద్రలో పూర్తియగుచుండును. పగతెల్లను జనులుతోడుకొనుటవలన నూతిలోనుండి తగ్గిపోయిననీరు రాత్రిపూర్తియగుచు వచ్చునట్లే పగలు పనివలన శరీరములోగలిగెడు లోపములునురాత్రిపూర్తి యగుచుండునుగాన, రాత్రివేళతగినంతసేపు నిద్రపోవుట మనదేహరోగ్యమున కత్యంతావశ్యకము. పగలు పనిచే యుట కనుకూలముగా వెలుతురుండుటయు రాత్రిపనిచేయుటకు ప్రతి కూలముగాను విశ్రాంతికనుకూలముగాను చీకటియుండుటయుచూడఁ గా, మనముపగలుపనిచేసి రాత్రివిశ్రాంతిననుభవింపవలయుటయీశ్వ రోద్దేశమని స్పష్టపడుచున్నది. అయినను కొందఱు పూర్వబుద్ధిమంతుల పగతెల్లను నిద్రపోయి రాత్రులు పనిచేయుచున్నారు. అదిమంచిపద్ధతి కాదు. పగలు పదిగంటలసేపు నిద్రపోయినను, అదిరాత్రిరెండుగంటల కాలము పోయెడునిద్రతో సమానముకాదు. రాత్రి నిద్రపోవునప్పుడు

విస్తారముగా చెమ్మటపట్టి దానిమూలమునశరీరములోనికాలుష్యములు పోయెడు లాభములు మొదలయినవి పగటినిద్రయందుండవు. కాబట్టి రాత్రినిద్రతోసమానమయిన యమూల్యలాభము మనకుమతియొకటి నొరకదు. అందుచే నెల్లవారును రాత్రివేళయుక్తకాలములోతగినంత నిద్రను పొందుచుండుటకయి సమస్తప్రయత్నములు చేయవలెను.

మనయారోగ్యమున కనివార్యముగాఁ గానలసిన నిద్రకుశత్రువులయిన ప్రతిబంధములురెండువిధములయినవిగానున్నవి. అందు మొదటివి మనకు నిద్రరాకుండుఁ జేయునవి; రెండవవి పట్టిననిద్రకుభంగమునుకలిగించునవి. ఈద్వివిధములయిన ప్రతిబంధములకును మనము తగిన ప్రతిక్రియలనాలోచించుచుండవలెను. చిన్నవాండ్రకు పరుండిపరుండఁగా నేగాఢముగా నిద్రపట్టినను, పెద్దవాండ్రక నేకులకు పగలెంతపనిచేసి యలసినను రాత్రి పడకచేరినతరువాత నెంతసేపటికిని నిద్రపట్టదు. నిద్రపట్టుకుండుటకుఁగలకారణములలో నొకటి పరుండఁబోవునప్పుడు దేనివిషయమయినను నాలోచించుచుండుట. మనకేదయిన కష్టము సంభవించి దానివిషయమయి యాలోచించునప్పుడుమాత్రమేకాకసంతోషకార్యవిషయమయి యాలోచించునప్పుడుకూడనిద్రపట్టదు. కాబట్టిపరుండఁబోవునప్పుడు దేనివిషయమునను నాలోచింపకుండవలెను. కొందఱు మంచిపుస్తకము దొరకినప్పుడుదానినంతను శీఘ్రముగాముగింప వలెనని చదువుచుండియు, ముగించినతరువాత దానిలోని విషయములనుగూర్చి యాలోచించుచుండియు, రాత్రులు నిద్రను చెడఁగొట్టుకొందురు. అటు తరువాత నిద్రపోవలెనన్నను వారికిపట్టదు. అటువంటిసనుయములందు తొంచెము సేపావలికిపోయి యటగంటసేపు గాలిలోతిరిగివచ్చి మరల పట్టినచో సామాన్యముగా నిద్రపట్టును. బయలపోయితిరుగుటకువీలు పడనియెడల రుచితేనిపుస్తకము నొకదానిని ముందుపెట్టుకొని చదువ నాలోచించినచో సాధారణముగా తొంచెము సేపునకు నిద్రపట్టును.

ఇట్లు దేనివల్లను నిద్రపట్టక మనస్సునకారాటము విస్తారముగా నున్న పక్షమునమంచముమీఁదపరుండిదానివిషయమే యాలోచించుచుండక వెంటనే లేచివచ్చి వ్రాసికొనుట మొదలయిన పనులుచేయ నారంభించి మఱునాఁడుపగలునిద్రపోకుండు రేనిన్నాటిరాత్రిగాఢమయిన నిద్రపట్టును. నిద్రకు భంగముకలుగునట్లుగా విచారములకెప్పుడును మనస్సున శైవ్యమియ్యఁగూడదు. మన కేకార్యమువిషయమైనను విచారముకలిగినప్పుడు దానినిచక్కపెట్టుటకయి చేతనయినంతప్రయత్నముచేయవలెను; అప్పు టికిని సాధ్యముకాక కార్యము చక్కపడనిపక్షమున, ఇంక దానివిషయమైన యాలోచనను మానుకొనవలయు నేకాని దానినిగుఱించియేసదా విచారించుచు బెంగపెట్టుకొని మనస్సునకును దేహమునకునుసుఖహీనత తెచ్చుకొనరాదు. నిద్రపట్టకపోవుటకు మఱియొక కారణము చేయవలసినదానికంటె నెక్కువపనిచేయుచు నతికష్టపడుట అతికష్టమువలన నిద్రపట్టనిపక్షమున మఱునాఁడు విస్తారముగా పనిచేయక యాయాసము తగ్గునట్లుగా తక్కువపనిచేసి నిద్రపట్టించుకొనవలెను.

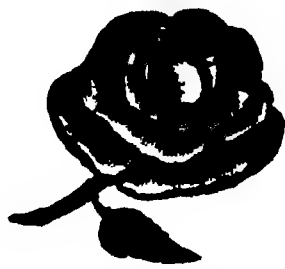
నిద్రాభంగముకూడ ననేకవిధములచేతఁగలుగును. రాత్రియతి విస్తారముగా భుజించుట నిద్రాభంగమున కొక కారణమయి యున్నది. మితిమీరిభుజించిపడుకొన్నపక్షమునమంచనిద్రపట్టక రాత్రియంతయు పీడకలలువచ్చుచుండును. బలమైనయాహారమునుజీర్ణింపఁజేయుటకయి జీర్ణాశయమతికష్టపడుచున్నప్పుడు మేదస్సునకు విశ్రాంతి కలుగ నేరదు. కాబట్టి రాత్రులయందు కొంచెము లఘువుగా భోజనముచేసి, భోజనమయినతరువాత రెండుగంటలసేపువఱకునునిద్రపోవక తరువాత నేపాన్పు చేరవలెను. రాత్రులు భోజనసమయమునందు సులభముగా జీర్ణము కానిపదార్థములను వేనినితినఁగూడదు. కలఁతనిద్రకింకొక కారణముమన పడక గడులుశుచిగానుండకపోవుట. మన చెమటఁచేతతడిసిమాసినప్రక్క

దుప్పట్ల నెప్పటిపానినప్పుడు తీసియుతికిన క్రొత్తదుప్పట్లను వేయుచుండవలెను. కప్పుకొనెడుబట్టలనుకూడ తఱుచుగా గాలిపాటఁబెట్టిశుభ్రము చేయుచుండవలెను. పగలెల్లను మనపడక గదులతలుపులనుగవాక్షములను తెఱచియుంచి మంచిగాలి లోపలికివచ్చునట్లు చేయవలెను. పగలు మాత్రమేకాక రాత్రులు పరున్నప్పుడుకూడ పడక గదులోనికి తగినంత మంచిగాలి వచ్చునట్లు చేయవలెను. శుద్ధవాయువుతగినంత ప్రవేశింపని యిరుక్కుగదులలోపరుండుట ఆరోగ్యమునకు భంగము కలుగఁ జేయును. కాఁబట్టి రాత్రులయందు సహితము గాలి ధారాశముగా సంచారము చేయునట్లుగా పడక గదుల గవాక్షములు తెఱచియుంచవలెను. ఐనను గాలి కెదురుగా పరుండినిద్రపోఁగూడదు. చలిగాలినిద్రించెడువారి దేహములమీఁదకొట్టుచుండెడుపక్షమున, దేహములోని వేడితగ్గిపోయివ్యాధు లాశ్రయించును. వేసవికాలములో మాత్రము బయలును గాలిసోఁకునట్లుగా పరుండవచ్చునుగాని, అప్పుడుసహితము మంచు మొదలయినవి మీఁదపడిజ్వరాదులురాకుండునట్లుగా పయినికప్పున్న చోట్ల నేశయనింపవలెను. విషవాయువులు భూమికి సమీపముగా నుండునుగాన వట్టి నేలనుపరుండక సాధ్యమయినంతవఱకు మంచములమీఁదనే పరుండుచుండవలెను. మంచములు లేనప్పుడైనను కటికి నేలనుచాపలమీఁదనుపరుండుటకంటె పరుపులమీఁదపరుండుట శ్రేయస్కరము. నేల తేమగానుండనప్పుడంతహానికలుగకపోయినను, నేలమీఁదపరుండుచువచ్చినయెడల సాధారణముగా దేహములకునొప్పులును వాతజ్వరములును గలుగును. అంతేకాక క్రిందపరుండుటవలన రాత్రులయందాహారార్థము సంచరించెడుపాములు మొదలయినవానివలనియుపద్రవముకూడఁగలుగవచ్చును భూమి తేమగానుండి పరుపులు మొదలయినవిలభింపనియెడల వట్టిగడ్డినిగాని యెండాకులనుగాని వేసికొని దానిమీఁద పరుండవలెను. పగలు చక్కఁగా పనిచేయుటవలననుతగినంత దేహపరిశ్రమమును జేయుటవల

నను పగటిపూటనిద్రింపకుండుటవలనను రాత్రులు మంచినిద్రపట్టును. రాత్రితోమ్మిది పది గంటలకు లోపలనె నిద్రపోయి తెల్లవాలుజామున తప్పకనిద్రలేవవలయును. సూర్యోదయ మయినతరువాత నెప్పుడునిద్ర పోఁగూడదు. రాత్రి పండ్లెండుగంటలకులోపల పోయెడునిద్ర మిక్కిలి యారోగ్యప్రదమయినది. వయస్సును దేహస్థితినిఅనుసరించి నిద్రపో వలసిన కాలముయొక్కపరిమితివ్యత్యాసపడియుండును. కృషి మొదలైన కఠినములయిన పనులుచేయువారికికొంతయధికనిద్ర కావలసియుండును. ఆయినను మంచియారోగ్యదశలోనున్న పెద్దవాండ్రకు దినమునకాతేడు గంటలనిద్రచాలియుండును. శరీరకష్టపడువారికివలెనేచదువు మొదలైన మనఃకష్టమును పొందువారికిని నిద్ర హెచ్చుగా నేయుండవలయును. శరీర పరిశ్రమమునకంటె మనఃపరిశ్రమ మేయధికాయాసముకలుగఁ జేయును. కాఁబట్టి, అతిమనఃక్లేశమునుపొందినిద్ర చెడఁగొట్టుకొనకయట్టివారుమితముగా పనిచేసి తగినయారోగ్యమును నిద్రయు కలుగునట్లు చేసికొనవలెను. శిశువుల కధికనిద్రకావలసియుండును గనుక వారు పగటిపూట సహితము నిద్రపోవచ్చును. ఆతేడుసంవత్సరముల ప్రాయము వచ్చువఱకును బిడ్డలు దినమునకు పండ్లెండుగంటలసేపు నిద్రపోవలెను. అటు తరువాత పదియాఱుసంవత్సరములు వచ్చువఱకునుదినమునకుతోమ్మిది పదిగంటలసేపు నిద్రపోవలెను. శరీర స్థితియొక్క తారతమ్యమునుబట్టి నిద్రయొక్క పరిమాణములోఁగూడ తారతమ్యము లుండవలసినను, మొత్తముమీఁద పెద్దవాండ్రురాత్రిపదిగంటలకుపరుండి తెల్ల వారుజామున నయిదుగంటలకునిద్రలేచుటకుప్రయత్నింపవలెను. రాత్రిపరున్నప్పుడు మొగముమీఁద బట్టకప్పుకొనరాదు. ఒకానొకప్పుడు వేడుకసమయముల యందాటపాటలతో రాత్రిమిక్కిలి ప్రొద్దుపోయిన చాక గడపినను, ఆరోగ్యముగోరువారెవ్వరును రాత్రివిస్తారముసేపు మేలుకొననలవాటు చేయఁగూడదు. పనిపాటులులేక కాలమునువ్యర్థముగా గడపెడు భాగ్య

వంతులు విస్తారకాలము మంచములమీఁద పరుండియున్నను కష్టపడు
వారికివలె వారికిసుఖనిద్రకలుగదుగాన ధనికులై ననుబీదలై నను, సేవకు
లున్నను లేకపోయిననుగూడ నెల్లవాడునుతగినంత దేహపరిశ్రమమును
జేసి సుఖనిద్రకలిగించుకొనుటకును దానివలన నారోగ్యమునుపొందుట
కును దానివలన మంచికార్యములు చేయసమర్థులు కాఁగలుగుటకును
శక్తివంచనలేక ప్రయత్నము చేయవలెను.

సంపూర్ణము.

స్త్రీల కుపయోగించుకథలు

అయిదవ సంపుటము

- 1 సత్యవతీ చరిత్ర
- 2 చంద్రమతీ చరిత్ర
- 3 సత్యసంజీవిని
- 4 చమత్కార రత్నావళి
- 5 సతీమణి విజయము
- 6 సుమిత్ర చరిత్రము
- 7 రఘుదేవ రాజీయము
- 8 కురంగేశ్వర వర్తక చరిత్రము
- 9 కళావతి పరిణయము
- 10 గమ్యాళినిసాధుచేయుట
- 11 చిత్రకేతు చరిత్రము
- 12 దానకేశరీవిలాసము
- 13 నైదర్భి విలాసము
- 14 భానుమతీ కళ్యాణము
- 15 సరసిజనమనోభిరామము
- 16 ధర్మకవచోపాఖ్యానము
- 17 కుమారద్యయవిలాసము
- 18 పద్మినీ ప్రభాకరము
- 19 మాలతీ మధుకరము

స్త్రీలకుపయోగించుపుస్తకములు

అయిదవ సంపుటము

- 1 శ్రీ విష్ణోరియా మహారాజ్ఞ
చరిత్రము
- 2 సతీహితబోధిని
- 3 పత్నిహిత సూచని
- 4 స్త్రీనీతిదీపిక
- 5 సత్యాద్రాపదీసంవాదము
(మాతృపూజ పితృపూజ)

6 సీతకథామంజరిప్రథమభాగము

7 ,, ద్వితీయభాగము

8 దేహరోగ్యధర్మబోధిని

ఉపన్యాసములు

ఏడవ సంపుటము

- 1 జన్మాంతరము
- 2 అతిబాల్య వివాహము
- 3 విగ్రహారాధనము
- 4 ఈశ్వరదత్తపుస్తకములు
- 5 ఈశ్వరోపాసనము
- 6 ప్రార్థన
- 7 మానుషధర్మము
- 8 విద్యాధికుల ధర్మములు
- 9 మనుష్యజీవితములయొక్క
పరమార్థము
- 10 నైరాగ్యము
- 11 విద్యాధురీనుల యర్హ
కృత్యములు
- 12 వర్ణము
- 13 హిందూమతములు
- 14 స్వయంకృషి
- 15 సకాయకష్టకర్మము
- 16 వేశ్యకాంతల ఉపన్యాసములు
- 17 ఐకమత్యము
- 18 దానములు
- 19 స్త్రీపునర్వివాహచరిత్ర
- 20 స్త్రీపునర్వివాహవిషయకోప
న్యాసము
- 21 స్త్రీపునర్వివాహవిషయక
ప్రథమవిజ్ఞాపనము

